

A FORRADALMI
KORMÁNYZÓTANÁCS
JEGYZŐKÖNYVEI
1919

AKADÉMIAI KIADÓ, BUDAPEST

A FORRADALMI
KORMÁNYZÓTANÁCS
JEGYZŐKÖNYVEI
1919

Szerkesztette és a bevezető
tanulmányt írta

Imre Magda és Szücs László

*A Magyar Országos Levéltár
kiadványai II. Forráskiadványok 3.*

*Magyar
minisztertanácsi jegyzőkönyvek
1867—1919*

XIII.

E kötet a Magyarországi Tanács-
köztársaság Forradalmi Kormány-
zótanácsának jegyzőkönyveit tar-
talmazza. A Forradalmi Kormány-
zótanács lényegében a Miniszterta-
nács szerepét töltötte be, hatásköre
azonban a Tanácsok Országos Gyű-
lésének összehívásáig (1919. június
14—23.) lényegesen szélesebb volt,
mint az előző kormányzatoké. Ülé-
sein a proletárdiktatúra minden lé-
nyeges kérdése napirendre került,
döntései vitában születtek.

A jegyzőkönyvek hiteles képet
adnak az első magyar szocialista
köztársaságról, hűen tükrözik a pro-
letárforradalom atmoszféráját, épí-
tőmunkáját, élethalálharcát.

A kötet Kun Béla születésének
100. évfordulójára jelent meg.

AKADÉMIAI KIADÓ
BUDAPEST

A FORRADALMI
KORMÁNYZÓTANÁCS
JEGYZŐKÖNYVEI
1919

A MAGYAR ORSZÁGOS LEVÉLTÁR KIADVÁNYAI

II.

FORRÁSKIADVÁNYOK

Sorozat-főszerkesztő: VARGA JÁNOS

3.

MAGYAR
MINISZTERTANÁCSI
JEGYZŐKÖNYVEK
1867 — 1919

Sorozatszerkesztő: KOROKNAI ÁKOS

XIII.

A FORRADALMI
KORMÁNYZÓTANÁCS
JEGYZŐKÖNYVEI
1919

AKADÉMIAI KIADÓ · BUDAPEST 1986

A FORRADALMI KORMÁNYZÓTANÁCS JEGYZŐKÖNYVEI 1919

SZERKESZTETTE ÉS A BEVEZETŐ
TANULMÁNYT IRTA

IMRE MAGDA és SZÜCS LÁSZLÓ

AKADÉMIAI KIADÓ · BUDAPEST 1986

KÉSZÜLT AZ MSZMP KB PÁRTTÖRTÉNETI INTÉZETÉBEN

ISBN 963 05 4189 0

© Akadémiai Kiadó, Budapest 1986

Printed in Hungary

TARTALOMJEGYZÉK

Bevezetés	9
1. A Forradalmi Kormányzótanács helye az államhatalmi és igazgatási szervezetben, hatásköre	10
2. A Forradalmi Kormányzótanács tevékenysége	14
3. A Forradalmi Kormányzótanács szervezeti kérdései	17
4. A Forradalmi Kormányzótanács Elnöksége	21
5. A Forradalmi Kormányzótanács ügyrendi kérdései	24
6. A Forradalmi Kormányzótanács személyi összetétele	27
7. Szerkesztői tájékoztató	45

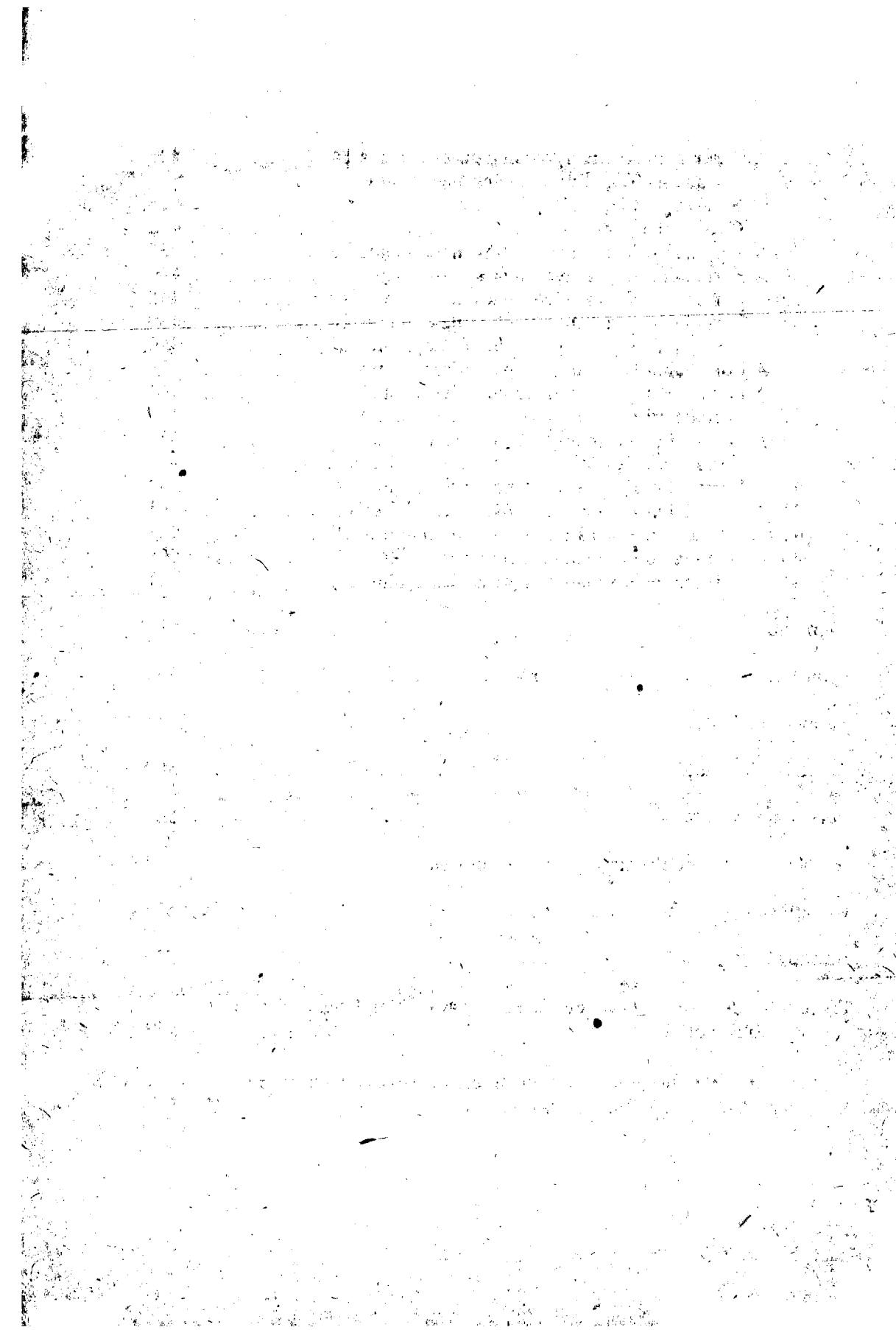
Jegyzőkönyvek

1. A Forradalmi Kormányzótanács ülése, március 22.	51
2. A Forradalmi Kormányzótanács ülése, március 24.	60
3. A Forradalmi Kormányzótanács ülése, március 25.	66
4. A Forradalmi Kormányzótanács ülése, március 27.	
a) Szerkesztett jegyzőkönyv	77
b) Gyorsírói jegyzőkönyv	86
5. A Forradalmi Kormányzótanács ülése, március 28.	108
6. A Forradalmi Kormányzótanács ülése, április 1.	
a) Szerkesztett jegyzőkönyv	117
b) Gyorsírói jegyzőkönyv	127
7. A Forradalmi Kormányzótanács ülése, április 2.	
a) Szerkesztett jegyzőkönyv	144
b) Gyorsírói jegyzőkönyv	147
8. A Forradalmi Kormányzótanács ülése, április 3.	
a) Szerkesztett jegyzőkönyv	157
b) Gyorsírói jegyzőkönyv	164
9. A Forradalmi Kormányzótanács ülése, április 6.	
a) Szerkesztett jegyzőkönyv	178
b) Gyorsírói jegyzőkönyv	183
10. A Forradalmi Kormányzótanács ülése, április 7.	
a) Szerkesztett jegyzőkönyv	196

b) Gyorsírói jegyzőkönyv	201
11. A Forradalmi Kormányzótanács ülése, április 8.	
a) Szerkesztett jegyzőkönyv	211
b) Gyorsírói jegyzőkönyv	220
12. A Forradalmi Kormányzótanács ülése, április 11.	
a) Szerkesztett jegyzőkönyv	237
b) Gyorsírói jegyzőkönyv	243
13. A Forradalmi Kormányzótanács ülése, április 12.	
a) Szerkesztett jegyzőkönyv	258
b) Gyorsírói jegyzőkönyv	265
14. A Forradalmi Kormányzótanács ülése, április 14.	
a) Szerkesztett jegyzőkönyv	279
b) Gyorsírói jegyzőkönyv	286
15. A Forradalmi Kormányzótanács Gazdasági Bizottságának ülése, április 15.	
a) Szerkesztett jegyzőkönyv	304
b) Gyorsírói jegyzőkönyv	308
16. A Forradalmi Kormányzótanács Politikai Bizottságának ülése, április 17.	
a) Szerkesztett jegyzőkönyv	312
b) Gyorsírói jegyzőkönyv	315
17. A Forradalmi Kormányzótanács ülése, április 18.	
a) Szerkesztett jegyzőkönyv	318
b) Gyorsírói jegyzőkönyv	325
18. A Forradalmi Kormányzótanács Gazdasági Bizottságának ülése, április 22.	
a) Szerkesztett jegyzőkönyv	332
b) Gyorsírói jegyzőkönyv	337
19. A Forradalmi Kormányzótanács ülése, április 22.	342
20. A Forradalmi Kormányzótanács Politikai Bizottságának ülése, április 23.	345
21. A Forradalmi Kormányzótanács ülése, április 26.	
a) Szerkesztett jegyzőkönyv	347
b) Gyorsírói jegyzőkönyv	353
22. A Forradalmi Kormányzótanács Gazdasági Bizottságának ülése, április 28.	
a) Szerkesztett jegyzőkönyv	366
b) Gyorsírói jegyzőkönyv	372
23. A Forradalmi Kormányzótanács ülése, május 2.	377
24. A Forradalmi Kormányzótanács Gazdasági Bizottságának ülése, május 5.	383
25. A Forradalmi Kormányzótanács Gazdasági Bizottságának ülése, május 8.	386
26. A Forradalmi Kormányzótanács ülése, május 10.	394

27. A Forradalmi Kormányzótanács Gazdasági Bizottságának ülése, május 13.	404
28. A Forradalmi Kormányzótanács ülése, május 14.	406
29. A Forradalmi Kormányzótanács ülése, május 17. a) Szerkesztett jegyzőkönyv	413
b) Gyorsírói jegyzőkönyv	422
30. A Forradalmi Kormányzótanács ülése, május 23.	432
31. A Forradalmi Kormányzótanács ülése, május 30.	440
32. A Forradalmi Kormányzótanács ülése, június 4.	445
33. A Forradalmi Kormányzótanács ülése, június 26.	450
34. A Forradalmi Kormányzótanács ülése, június 27.	456
35. A Forradalmi Kormányzótanács ülése, június 29.	459
36. A Forradalmi Kormányzótanács ülése, július 4.	461
37. A Forradalmi Kormányzótanács ülése, július 7.	467
38. A Forradalmi Kormányzótanács ülése, július 10.	472
39. A Forradalmi Kormányzótanács ülése, július 11.	478
40. A Forradalmi Kormányzótanács ülése, július 14.	484
41. A Forradalmi Kormányzótanács ülése, július 17.	491
42. A Forradalmi Kormányzótanács ülése, július 21.	501
43. A Forradalmi Kormányzótanács ülése, július 25.	506
44. A Forradalmi Kormányzótanács ülése, július 29.	511
 Napirendek jegyzéke	 517
Kimutatás az üléseken részt vevőkről	535
Tárgymutató	541
Személynévmutató	559
Földrajzi névmutató	567
A kötetben előforduló hírlapok és folyóiratok	571
Rövidítések jegyzéke	575
Illusztrációk jegyzéke	577
Protokolle des Revolutionären Regierungsrates der Ungarischen Räte- republik von 1919	579
Протоколы Революционного Правительственного Совета Венгер- ской Советской Республики 1919 года	583

BEVEZETÉS¹

A polgári demokratikus forradalom nem tudta megoldani a magyar társadalmat feszítő alapvető kérdéseket, amelyekhez a vesztes háború még újabb problémákat hozott. Ugyanakkor az 1918 novemberében létrejött Kommunisták Magyarországi Pártja a Nagy Októberi Szocialista Forradalom példájának követésében jelölte meg a kivezető utat. A párt programja visszhangra talált a munkásosztály és a parasztság széles tömegeiben. 1919 elejétől a helyi hatalmat több megyében, városban lényegében már a munkástanácsok vették át. A polgári kormány válságát betetőzte a Vix alezredes által március 20-án átadott jegyzék, amely az országhatárnak is minősített, új demarkációs vonalat tartalmazta. A Berinkey-kormány lemondott, és kész volt átadni helyét egy szociáldemokrata kormánynak. A szociáldemokrata párt vezetői egymagukban nem vállalták a kormányalakítást. Így került sor, a munkáspártok egységének helyreállítása érdekében már korábban megkezdett tárgyalások eredményeként, március 21-én kora délután a kommunista és szociáldemokrata vezetők megállapodására. A megállapodás kimondta, hogy egyesül a két párt, a proletariátus nevében átveszi a teljes hatalmat, megteremti a saját osztályhadseregét és a legteljesebb, legbensőbb fegyveres és szellemi szövetségre lép az orosz szovjet-kormánnyal. Ez a megegyezés lett az alapja a magyarországi munkáshatalom létrejöttének.

A megállapodást még ugyanazon délután jóváhagyta a szociáldemokrata pártválasztmány, és ezzel szinte egyidőben a katonatanács is. A budapesti munkástanács este hét órára összehívott ülése pedig már nemcsak jóváhagyta a megállapodásokat, hanem döntött a hatalom átvételéről.

A szociáldemokrata párt Erzsébet körüti helyiségében este tíz órakor összeült a Magyarországi Szociáldemokrata Párt és a Kommunisták Magyar-

¹ E bevezető tanulmány a Forradalmi Kormányzótanács intézménytörténetére korlátozódik. A közreadott jegyzőkönyvek alapvető forrásul szolgálnak a Magyarországi Tanácsköztársaság történetének tanulmányozásához, ezért az olvasó joggal kérhetne számon egy politikatörténet jellegű bevezetőt. E kötelezettség alól felment bennünket az a körülmény, hogy az első magyar proletárdiktatúra időszakáról több korszerű monográfia is áttekintő képet ad. Közülük elsősorban a következőkre utalunk: *Hajdu Tibor: A Magyarországi Tanácsköztársaság*. Bp. 1969. (A továbbiakban: *Hajdu Tibor*); *Siklós András: Magyarország 1918/1919*. Bp. 1978.; *Magyarország története 1918–1919, 1919–1945*. Főszerk. Ránki György. (Magyarország története tíz kötetben 8.) Bp. 1976.

országi Pártjának együttes vezetőségi ülése,² melyen részt vett a Szakszervezeti Tanács vezetősége, és néhány, a szociáldemokrata párt titkársága által meghívott párttag is. Ez az értekezlet már a proletárdiktatúra kormányának, a Forradalmi Kormányzótanácsnak megalakulásáról, személyi összetételéről döntött. Az elnökön kívül tagjai lettek a népbiztosok és helyetteseik; meghatározták a népbiztoságokat, amelyek forma szerint a minisztériumoknak feleltek meg; kinevezték a főváros, a rendőrség, a népbiztosok, a karhatalom népbiztosait, az utóbbiakat mint politikai biztosokat; határozatot hoztak a párttitkárság vezetéséről.³ Ugyanakkor elhatározták, hogy kiáltvánnyal fordulnak Magyarországra lakosságához és a világ népeihez. Közvetlenül a pártvezetőségi ülés után döntött a frissen megalakult Kormányzótanács a szesztilalom és a statárium bevezetéséről. Erről azonban jegyzőkönyv nem maradt fenn, minden bizonnyal nem is készült.

1. A Forradalmi Kormányzótanács helye az államhatalmi és igazgatási szervezetben, hatásköre

A pártvezetőségi ülésen elhatározott kiáltványt Kun Béla és Pogány József még március 21-ről 22-re virradó éjjel megfogalmazta, és március 22-én „Mindenkire!” címmel megjelent a lapokban.⁴ Ez a dokumentum a gyűjtőfogházi megegyezéssel együtt a Tanácsköztársaság alapokmányának tekinthető, mely először foglalta össze a Forradalmi Kormányzótanács feladatait és hatáskörét. Többek között rögzítette: „A kormányhatalmat a párt megbízásából Forradalmi Kormányzótanács veszi át. A tanács kötelessége lesz a munkás-, paraszt- és katonatanácsok országos kiépítése . . .” Kimondta továbbá, hogy Magyarország tanácsköztársasággá alakul, s haladéktalanul hozzákezd a szocializmus, kommunizmus előkészítéséhez és megvalósításához; szólt a szocializálásról, a földreform szövetkezetesítéssel összekötött végrehajtásáról, a proletárhadsereg szervezéséről; harcot hirdetett a proletárállam külső és belső ellenségeivel szemben; felszólított minden munkást és földművest „hogy dolgozzon, termeljen vagy álljon be a proletárhadseregbe, verejtékével vagy vérével áldozzon az eszme diadaláért”. Miközben fegyveres szövetséget ajánlott Szovjet-Oroszország proletariátusának, és közös harcra szólította fel a szomszédos országok és az antant hatalmak népét, külön szólt Német-Ausztria és Németország munkásaihoz, hogy kövessék a magyar példát: „. . . szakítsanak Párizssal, szövetkezzenek Moszkvával . . .”

Figyelmet érdemel a kommunista javaslatra elfogadott Forradalmi Kormányzótanács elnevezés, mely híven fejezte ki a helyzetet: ez a testület

² Az ülésen készült jegyzőkönyvet fakszimilében lásd a kötet 46. illusztrációjaként.

³ A párttitkárság tagjai lettek: Brandstein Illésné, Farkas István, Filipovics Katalin, Hirossik János, Horti Emil, Kecskés János, Kertész Mihály, Neumann József, Pajor Rudolf, Rabinovics József, Spádi Adél, Szakasits Antal, Vincze Sándor.

⁴ Közli: MMTVD 6/A köt. Bp. 1959. 3–4. o.

ténylegesen kormányozta az országot, és pedig forradalmi módon; több volt mint a jogelődjének tekintett minisztertanács, s a beállott változást a népbiztosok tanácsa elnevezés sem tükrözte volna maradéktalanul. Az első időszakban a Forradalmi Kormányzótanács egyben volt államhatalmi és államigazgatási legfőbb szerv, amely a magyar proletárállamot az országon belül és más országok felé, az ország határain kívül egyetlenként reprezentálta. Szükségszerűen alakult a helyzet így, mivel az országgyűlést még 1918-ban feloszlatták, Károlyi Mihály lemondása után a köztársaság elnöki tisztét pedig nem töltötték be. A Kormányzótanács döntött mindazon kérdésekben, amelyek törvényszintű rendezést kívántak.⁵ Így többek között az Alkotmányról, a Vörös Hadsereg alakításáról, a munkakényszerről és a munkához való jogról, a szocializálásról, a bank- és pénzjegyek kiadásáról, országos és központi szervek létesítéséről, a forradalmi törvényszékekről. Kegyelmezési kérdésekben államfői jogkört gyakorolt. Kinevezte az országos hatáskörű, s központi szervek vezetőit. Mindezen túl a júniusban tartott pártkongresszusig részben ellátta a párt központi vezetésének feladatait is.⁶ Ez egyrészt abból következett, hogy a két párt egyesülésekor nem választottak új pártvezetőséget, másrészt mindkét korábbi párt legkiemelkedőbb vezetői a Kormányzótanács tagjai voltak. A szorosan vett pártügyeket a párttitkárság irányította, illetve a Kormányzótanáccsal közösen tartott megbeszélések töltötték be a pártvezetőség szerepét.⁷

A Forradalmi Kormányzótanács legfőbb feladata az első időszakban a március 21-én kivívott proletárhatalom biztosítása volt, amit jogilag az ideiglenes Alkotmány rögzített. Az ideiglenes Alkotmány a Tanácsköztársaság céljának újbóli összegezése mellett a Tanácsok Országos Gyűlésének összehívásáról, jogköréről, a helyi tanácsokról és megválasztásuk módjáról intézkedett. Mindez azonban a Forradalmi Kormányzótanács hatáskörét, jogállását nem érintette, csupán annyiban, hogy feladatává tette a választások lebonyolítását, a szabálytalan választások felülbírálatát, és a tanácsok első ízben történő összehívását. Ennek megfelelően, a Forradalmi Kormányzótanács külön rendelete alapján 1919. április első felében tartották meg a tanácsválasztásokat, ekkor került sor a küldöttek megválasztására a Tanácsok Országos Gyűlésébe is.

⁵ A Kormányzótanács rendeleteit megkülönböztetésül – miként korábban a törvényeket – római számmal jelölték, szemben az arab számmal közölt népbiztossági rendeletekkel. A rendeleteket az első napokban a Budapesti Közlönyben, március 27-től pedig a Forradalmi Kormányzótanács hivatalos lapjában, a „Tanácsköztársaság”-ban tették közzé, többségük a napilapokban is megjelent. Az 1919. március 21. és június 30. között kibocsátott rendeletek összegyűjtve is megjelentek: A Forradalmi Kormányzótanács és a népbiztosságok rendeletei. 1–5. füzet. Bp. 1919. Ezekhez csatoltan egykorúlag közreadták az 1–3. füzet tartalomjegyzékét és betűrendes tárgymutatóját is. A rendeletek jelentős része az MMTVD 6/A–B kötetében (Bp. 1959) is megtalálható.

⁶ Lásd e kötet 14. és 23. dokumentumát, valamint a tárgymutató pártügyek címszavát.

⁷ Szántó Béla visszaemlékezése szerint a „Forradalmi Kormányzótanács megalakulása után a két párt vezetősége határozatot hozott, hogy mindkét párt vezetősége feloszlik és a pártgyűlésig a pártvezetőség funkcióit a Forradalmi Kormányzótanács fogja gyakorolni”. PI Arch. 731. f. 24. ó. e. I. köt. 363. l.

A Tanácsok Országos Gyűlését különböző belső és külső okok miatt csak június 14. és 23. között tartották meg. Hatodik napirendi pontjaként szerepelt a Tanácsköztársaság Alkotmányának megvitatása, s ennek keretében a Forradalmi Kormányzótanács helyének, szerepének meghatározása. E napirendi pont tárgyalására június 22-én és 23-án került sor.

Az Alkotmány a legfőbb hatalmat a Szövetséges Tanácsok Országos Gyűlésére ruházta.⁸ Kimondta, hogy hatáskörébe tartozik a legfontosabb államügyek eldöntése, különösen az Alkotmány megállapítása és megváltoztatása; az országhatár kérdése; a hadüzenet és a békekötés; a nemzetközi szerződések, államkölsönök; a kül- és belpolitika legfőbb irányítása; az ország közigazgatási beosztása; a tanácsok hatáskörének megállapítása; a gazdasági élet általános irányítása; a pénz-, mérték- és súlyrendszer megállapítása; a költségvetés; közterhek megállapítása; a véderő szervezete; a honossági ügy szabályozása; a törvényhozás; a közművelődés legfőbb irányítása; a bíraskodás szervezetének megállapítása; az amnesztia ügye.

Az Alkotmány kimondta továbbá, hogy a Szövetséges Tanácsok Országos Gyűlése saját kebeléből legfeljebb 150 tagból álló Szövetséges Központi Intéző Bizottságot választ, amelyben az országban lakó minden nemzet számarányának megfelelően rendelkezik képvisellel.

Az államhatalmi feladatok másik csoportját, sőt az államigazgatási ügyek egy részét is az Intéző Bizottság vette át. Mint az Alkotmány 20. §-a rögzítette: „A Szövetséges Központi Intéző Bizottság a Szövetséges Tanácsok Országos Gyűlésének együtt nem léteiben intézője az ország ügyeinek, a legfőbb törvényhozói, végrehajtói és bírói hatalmat gyakorolja.” Ennek megfelelően közvetlenül belekapcsolódott munka- és ellenőrző bizottságok útján az egyes népbiztoságok tevékenységébe, továbbá ellátta a helyi tanácsok központi irányítását.

Igy mindazon ügyek közül, amelyekben eddig a Forradalmi Kormányzótanács szinte kizárólagossággal határozott, egy sor feladatot legfelsőbb szintű eldöntésre a Szövetséges Tanácsok Országos Gyűlésének, illetve a Szövetséges Központi Intéző Bizottságnak a hatáskörébe utalt az Alkotmány. Ez nem jelentette azonban azt, hogy a Szövetséges Tanácsok Országos Gyűlése és a Szövetséges Központi Intéző Bizottság hatáskörébe tartozó ügyek előkészítése ne tartozott volna a Forradalmi Kormányzótanács feladatai közé. A fentebb felsorolt kérdések továbbra is szerepeltek napirendjén.

Magáról a Forradalmi Kormányzótanácsról az Alkotmány a következőket mondta ki:

⁸ Az Alkotmány egyrészt abból indult ki, hogy a Magyarországi Tanácsköztársaság részét fogja képezni a dolgozók nemzetközi tanácsköztársaságának, ugyanakkor lehetőséget kínált arra, hogy a volt nemzetiségek a Tanácsköztársasággal szövetséges külön tanácsköztársaságokat alkoszanak. Ezért Magyarországi Szocialista Szövetséges Tanácsköztársaságként határozta meg az állam nevét és a legmagasabb államhatalmi szervek nevébe is felvette a szövetséges elnevezést. Lásd az Alkotmány 3. és 88. §-át. (*Tanácsköztársaság*, 1919. június 28., közli: MMTVD 6/B köt. 214–222. o.)

„24. §. A Központi Intéző Bizottság választja meg a Kormányzótanácsot s annak elnökét.⁹

25. §. A Kormányzótanács tagjai a népbiztosok. A Kormányzótanács állítja a népbiztosokat az egyes népbiztosságok, illetőleg a Népgazdasági Tanács főosztályai élére. Több népbiztosság, illetve a Népgazdasági Tanács több főosztálya élére egy népbiztos is állítható.

26. §. A Kormányzótanács földadata a Tanácsköztársaság ügyeit a Szövetséges Tanácsok Országos Gyűlése, valamint a Szövetséges Központi Intéző Bizottság utasításainak megfelelően vezetni.

27. §. A Kormányzótanács rendeleteket bocsáthat ki. Általában megteheti mindazt, ami az állami teendők gyors elintézéséhez szükséges.

28. §. A Kormányzótanács rendeleteiről, határozatairól s fontos ügyekben tett intézkedéseiről haladéktalanul értesíti a Szövetséges Központi Intéző Bizottságot.

29. §. A Szövetséges Központi Intéző Bizottság felülvizsgálja a Kormányzótanácsnak, a Népgazdasági Tanácsnak és minden más népbiztosságnak rendeleteit, határozatait s intézkedéseit, és joga van azokat megváltoztatni.

30. §. Nagy fontosságú állami ügyekben a Kormányzótanács a Szövetséges Központi Intéző Bizottság előzetes útmutatása nélkül csak a rendkívüli sürgősség esetében intézkedhetik.

31. §. A Kormányzótanács tagjai felelősek a Szövetséges Tanácsok Országos Gyűlésének és a Szövetséges Központi Intéző Bizottságnak.”

A 32. §-ban meghatározta, hogy milyen népbiztosságok működjenek.

A 33. §-ban egyebek között kimondta, hogy a Népgazdasági Tanácsnak – amely magába foglalta a korábbi gazdasági népbiztosságokat – elvi jelentőségű rendeletei kibocsátásához a Forradalmi Kormányzótanács hozzájárulását kell kérnie, továbbá, hogy a Forradalmi Kormányzótanács a Népgazdasági Tanács és az egyes népbiztosságok rendeleteit megváltoztathatja.

Forma szerint tehát az Alkotmányban foglaltak lényegesen szűkítették a Forradalmi Kormányzótanács hatáskörét. Valóságban azonban, mint ismeretes, a Szövetséges Tanácsok Országos Gyűlése egyetlen alkalommal, megalakulásakor ülésezett. A Szövetséges Központi Intéző Bizottság összesen négy ülést tartott (június 24., június 25., június 30., július 15–16.), az első kettőn újjáválasztotta a Forradalmi Kormányzótanács tagjait, illetve a népbiztosokat, a külügyi helyzetről és az ellenforradalmi megmozdulásról szóló tájékoztatók mellett főleg belső ügyrendi kérdésekkel foglalkozott, lényegében csak a harmadik és a negyedik ülésén tért rá a Forradalmi Kormányzótanács által elé terjesztett ügyek tárgyalására – az Alkot-

⁹E paragrafusra hivatkozva az igazságügyi népbiztos megbízásából július 16-án kelt előterjesztés kifogásolta a Forradalmi Kormányzótanács elnevezés használatát. Az észrevételnek a Kormányzótanács Elnöksége helyt adott, július 24-én körlevélben utasította az illetékes szerveket, így a népbiztosságokat, a Népgazdasági Tanácsot, az Alkotmányban szereplő név pontos használatára. (PI Arch. 601. f. 2/1919–XXXVII–3444.)

mány előírásainak megfelelően. A feladatkörök elhatárolásának gyakorlatban való alkalmazására tehát nagyon kevés alkalom nyílt.

A Forradalmi Kormányzótanács kulcsszerepe megmaradt a Szövetséges Központi Intéző Bizottság létrehozása után is. Az Intéző Bizottság belső ügyrendje számos olyan előírást tartalmazott, amely ezt biztosította. Így a Forradalmi Kormányzótanács elnöke és helyettese betöltötte egyben a Szövetséges Központi Intéző Bizottság elnökének, illetve helyettesének tisztét is. Az Intéző Bizottság összehívására az elnök vagy helyettese, illetve ezek útján a Forradalmi Kormányzótanács volt jogosult. Az egyes népbiztosok, vagyis a Forradalmi Kormányzótanács tagjai lettek az Intéző Bizottság által létrehozott munkabizottságok vezetői is. Ezen túlmenően a népbiztosok vagy helyetteseik tartoztak megjelenni a Szövetséges Központi Intéző Bizottság ülésein.

A Forradalmi Kormányzótanácsnak így, amint a jegyzőkönyvek is dokumentálják, a Tanácsköztársaság egész fennállása alatt meghatározó szerepe maradt.

2. A Forradalmi Kormányzótanács tevékenysége

A Kormányzótanács tevékenységének középpontjában a hatalom kérdése állt. Ez alapkérdése minden kormányzatnak, ekkor azonban egy teljesen új – csak a Párizsi Kommün és Szovjet-Orszország tapasztalataira támaszkodó – társadalmi rend megteremtése került napirendre, egy új hatalmi rendszert kellett kialakítani és működtetni, nem utolsósorban pedig a társadalom olyan osztálya jutott a hatalom birtokába, melynek nem vagy szerény tapasztalatai voltak a kormányzás terén. E nagy feladatot a hatalom korábbi birtokosainak ellenforradalomba torkolló akcióitól kísérvé, az antant intervenciói közepette kellett megoldania. A nagyszabású vállalkozásra egy háborútól kiéhezett, kifosztott, nagyobb részében ellenséges csapatoktól megszállt országban került sor. Nem volt teljes az egység a Kormányzótanács tagjai között sem; a volt Szociáldemokrata Párt különböző irányzatokhoz tartozó vezetői és a kommunisták közötti viták tüzeiben formálódott az új rend. A Tanácsköztársaság vezetői mindezt abban a tudatban vállalták, hogy harcuk a világforradalom szerves része, hogy közvetlen segítség érkezik Szovjet-Országtól, s rövidesen más országok is csatlakoznak.

Kezdetől fogva nagy fontossága volt a forradalom továbbvitele szempontjából a nemzetközi helyzet és a diplomáciai kapcsolatok alakulásának. Rendszeresen napirendre került az üléseken a Szovjet-Országtól várható segítség lehetősége, és ebből a szempontból a nyugat-ukrajnai helyzet, a német-ausztriai forradalom továbbfejlődése, az ottani mozgalmak támogatása, a Bajor Tanácsköztársaság helyzete, a Szlovák Tanácsköztársaság létrejötte. Folyamatos tájékoztatást kaptak a Kormányzótanács tagjai a nemzetközi eseményekről, elsősorban a munkásmozgalmakról. Megtárgyalták a népbiztosok a Smutsszal szemben képviselt álláspontot, a Clemenceau jegy-

zékek nyomán kialakult helyzetet, a csehszlovákokkal kötött fegyverszüneti megállapodást, a védelmi háború folytatásának kérdéseit.

A hatalom megtartásának lehetőségét alapvetően meghatározta a fegyveres testületek állapota. A Kormányzótanács működésének első napjaitól kezdve nagy figyelmet fordított a Vörös Hadsereg, a Vörös Őrség, a belső karhatalom kiépítésére. A belső viták egyik fő területe éppen az volt, hogy a fegyveres erőket kik irányítsák, és milyen módon, milyen esetekben használják fel.

A hatalom megszilárdítása szempontjából nem kisebb jelentőséggel bírt a választások lebonyolítása, az ideiglenes, majd a végleges Alkotmány kidolgozása, az új államhatalmi és igazgatási szervek rendszerének kiépítése. Az ország történetében először került sor általános és egyenlő választások megtartására. Ugyanígy, ekkor dolgoztak ki először egységes, írásos Alkotmányt Magyarország számára. Hangsúlyozottan szövetségi Alkotmány kidolgozására került sor, ami messzemenően figyelemmel volt az együtt élő nemzetek igényeire, jogaik biztosítására. Mindezeket épp úgy, mint a Szövetséges Központi Intéző Bizottság, a Népgazdasági Tanács, a népbiztoságok, más országos hatáskörű intézmények, de a helyi szervek létrehozásával, működésével kapcsolatos kérdéseket is részletesen megtárgyalták a Kormányzótanács ülésein.

Ismételten felvetődött a megszállt területekkel való kapcsolat tartása, a politikai és anyagi segítségnyújtás lehetősége és formái.

Nagy felelősséggel foglalkoztak az igazságügy szervezetének kiépítésével, a forradalmi törvényszékek létrehozásával, működésükkel, a kegyelmezési jog gyakorlásával.

A Kormányzótanács már első ülésein kidolgozta és kiadta a szocialista tulajdonviszonyok megteremtését célzó rendelkezéseit. A gyárak, a bankok, a földbirtokok, a kereskedelem és a különböző intézmények köztulajdonba vételét gyorsan megoldotta. Ezek működtetése, központi irányítása, ellenőrzése mindvégig napirendjén szerepelt.

A Kormányzótanács tevékenységében nagy teret kaptak a szociálpolitikai intézkedések (társadalombiztosítás, gyógykezelés, anya- és gyermekvédelem, lakások igazságos elosztása, segélyezés).

Új alapokra helyezték a keresőképes lakosság szinte valamennyi kategóriájának bérezését. Ezzel összefüggésben nagyszabású státuszrendezést hajtottak végre.

Mindvégig napirenden szerepelt az oktatás átformálása, a szocializmus állami propagandájának megszervezése, a szocialista kultúra támogatása. Bizottságokat alakítottak a magánkézben levő műkincsek köztulajdonba vételére, megszervezték a Proletár Múzeumot, a munkásmozgalom emlékeinek gyűjtését. Visszatérően foglalkoztak az egyház és az állam szétválasztásának kérdésével, intézkedéseket tettek az egyházak működésének biztosítására.

A hatalom kérdése néhány alkalommal különösen kiélezett formában került előtérbe.

A diktatúra május elején élte át első nagy válságát. Ekkorra bontakoztak ki annak következményei, hogy április 16-án a fegyverszüneti egyezményt megszegve támadást indított a román királyi hadsereg, majd 27-én megindult a cseh burzsoá seregek előrenyomulása, a francia és jugoszláv intervenciós csapatok újabb területeket foglaltak el; a ország több pontján ellenforradalmi megmozdulásokra került sor; április 12-én Bécsben a magyar ellenforradalmárok létrehozták központjukat, az Antiboldsevista Comitet. Mindezek nyomán a Forradalmi Kormányzótanács április 26-i ülésén a jobboldal fellépett a diktatúra alkalmazása ellen, Dovcsák Antal már kétségbe vonta a proletárdiktatúra életképességét, közvetve utalt a hatalomról való lemondás lehetőségére is. Ezt a Kormányzótanács többsége ekkor még elutasította. Az intervenciós csapatok előrenyomulása folytán azonban egyre nehezebbé vált a helyzet. Május 1-ről 2-re virradó éjszaka a Kormányzótanács rögtönzött ülésén már határozott formában felmerült, hogy a Kormányzótanács mondjon le, s adja át a hatalmat egy 12 tagú, munkásokból álló direktóriumnak.

A javaslatot és a katonai helyzetet a Forradalmi Kormányzótanács másnap megvitatta, a kommunisták azt javasolták, hogy forduljanak a felfegyverzett munkássághoz, és folytassák a harcot. Május 2-án a Kormányzótanács ismételten tanácskozott, közben kikérte a munkásezredek bizalmi férfiainak, a vasmunkás bizalmi férfiaknak és a Budapesti Munkástanácsnak a véleményét. Mindezek alapján határozott a Kormányzótanács a helyén maradásáról és a védelmi harc folytatásáról.

A Kormányzótanács döntései, a munkásezredekkel megerősített Vörös Hadsereg sikerei megszilárdították a Tanácsköztársaság helyzetét. A belső ellenforradalmi akciók, elsősorban a június 24-i puccskísérlet felháborította a munkásosztályt, és még szorosabban sorakozott fel a proletárhatalom mögé.

Újabb válsághelyzet július végén bontakozott ki, amikor az antant diplomáciai és katonai akciói folytán ismét felerősödött a jobboldali szociáldemokrata és szakszervezeti vezetők nyomása a Kormányzótanács kommunista és baloldali szociáldemokrata tagjaira, a centristák pedig ebben a helyzetben már a jobboldaliak által kezdeményezett megoldás útjait egyengették. Az augusztus 1-én összeült Kormányzótanács elhatározta lemondását.¹⁰ A Budapesti Munkástanács ezt a döntést tudomásul vette. Az intervenciótól szorongatott ország kifáradt munkásosztálya már nem volt egysé-

¹⁰ Az ülésen nem készült jegyzőkönyv. Csúpán Ágoston Péter vázlatos – saját használatra szánt – feljegyzései maradtak fenn. Ebből nem állapítható meg, hogy kik voltak jelen a tanácskozáson, s az sem pontosan, hogy kik szóaltak fel. Ágoston a népbiztosok közül Kun Béla, Varga Jenő, Lengyel Gyula, Szántó Béla és Rónai Zoltán, a párt, illetve a szakszervezeti vezetők közül Weltner Jakab, Peyer Károly, Haubrich József, Rudas László, továbbá Szamuely Tibor felszólalásáról készített hevenyészett jegyzetet és utalt arra, hogy ő maga is hozzászólt. Ágoston szerint a felszólalók többsége reménytelennek tartotta a további ellenállást, különböző megfontolás alapján ugyan, de a Kormányzótanács lemondása mellett foglalt állást. A feljegyzés kitér a szakszervezeti kormány megalakítására és első intézkedéseire is. (PI Arch. 689. f. 5. ő. e.)

ges, mint a májusi válság idején, feladta a harcot. A Kormányzótanács átadta a helyét az antanthatalmak számára is elfogadhatónak tartott szakszervezeti kormánynak.

44 ülésről maradt fenn jegyzőkönyv, ezek szerint összesen 514 napirendi pontot tárgyal meg. Ez nem jelenti azt, hogy ugyanannyi problémával foglalkoztak, mivel egy-egy kérdés többször is napirendre került. Meg kell jegyezni, hogy az 514 napirenden kívül további 18 napirendi szintű kérdéstről csak a gyorsírói, részletes jegyzőkönyvben történik említés. A március 24-i ülés jegyzőkönyvének kivonatos volta miatt 16 napirend tárgyról nincs tudomásunk. Egyes ülésekről nem készült jegyzőkönyv, ezeken – tudomásunk szerint – csak egy-egy napirendet tárgyaltak.

Az 514 napirend (+ az említett 18 napirendi szintű kérdés) közel egyharmada (183) különböző rendeletekkel kapcsolatos. A rendeletek megtárgyalása azonban az esetek jó részében nem elsősorban szakszerűségi szempontból történt. Többnyire széles körű vitára adott alkalmat, ami rávilágított a népbiztosok szocializmusfelfogására is.

A napirendek sokasága önmagában is jelzi, hogy az egyébként is többirányúan elfoglalt népbiztosoknak és népbiztosságoknak rendkívül intenzív munkát kellett végezniük. Nem egy esetben előfordult, hogy az adott ülés végére már újjászövegezett formában mutatták be ismét a rendelettervezetet. A nagy megterhelés ellenére a Kormányzótanács rendeletei jogszabályszerkesztési szempontból is kifogástalanok, világosak; ezek és általában a Kormányzótanács döntései jól szolgálták a proletárdiktatúra érdekeit.

3. A Forradalmi Kormányzótanács szervezeti kérdései

A Forradalmi Kormányzótanács mint testület az elnökből, a népbiztosságok vezetőiből, azaz a népbiztosokból és helyetteseikből tevődött össze. Március 21-én a következő népbiztosságok kezdték meg működésüket: Belügyi Népbiztosság, Földművelésügyi Népbiztosság, Pénzügyi Népbiztosság, Közoktatásügyi Népbiztosság, Munkaügyi Népbiztosság, Külügyi Népbiztosság, Közélelmezési Népbiztosság, Kereskedelemügyi Népbiztosság, Hadügyi Népbiztosság, Igazságügyi Népbiztosság, Szocializálási Népbiztosság, Német Népbiztosság, Ruszin Népbiztosság. Ezekhez járult a Forradalmi Kormányzótanács Elnöksége.¹¹ A népbiztoson kívül egy helyettessel képviseltette magát a Kormányzótanácsban a Belügyi, a Pénzügyi, Közellátásügyi, a Munkaügyi, a Külügyi, az Igazságügyi, Közélelmezési és a Közoktatásügyi Népbiztosság; két helyettessel vett részt a Kereskedelemügyi, Hadügyi és a Szocializálási Népbiztosság; a Földművelésügyi Népbiztosságot négy főből álló kollégium irányította, s valamennyien tagjai voltak a Kormányzótanácsnak. Így összesen 29 tagja volt a testületnek.

¹¹ A március 21-én, az egyesülés alkalmával felvett jegyzőkönyvben nem szerepelt a népbiztosságok között a Szocializálási és a Német Népbiztosság. A március 22-i *Vörös Újság* azonban már a módosított kormánylistát közölte. Összeállításunkban ezt vettük alapul.

Ez az összeállítás már március 28-án módosult, amennyiben a Közélelmezési Népbiztosság nevét Közellátási Népbiztosságra változtatták (ami természetesen hatásköri módosulást fejezett ki).

Az Ideiglenes Alkotmány alapján április 3-án a Belügyi Népbiztosság átalakult Belügyi, Vasúti és Hajózási Népbiztossággá, a Munkaügyi Népbiztosság Munkaügyi és Népjóléti Népbiztossággá, a Szocializálási Népbiztosság helyett létrehozták a Szociális Termelés Népbiztosságát, ugyanakkor megszüntették a Kereskedelemügyi Népbiztosságot.

A Kormányzótanács tagjainak száma is már március 25-én változott egy második munkaügyi és népjóléti népbiztoshelyettes, április 1-én pedig egy újabb szocializálási népbiztoshelyettes kinevezésével.

Április 3-án a népbiztosok száma 33-ra emelkedett, elsősorban annak következtében, hogy megszüntették a népbiztoshelyettesi elnevezést, s valamennyien népbiztosként szerepeltek a továbbiakban. Megjegyzendő, hogy a helyettesek többsége kommunista volt, így ez tevékenységük elismerését, befolyásuk növekedését jelezte. Az új Kormányzótanácsban az elnökön kívül a Belügyi, a Vasúti és Hajózási, az Igazságügyi, a Munkaügyi és Népjóléti és a Pénzügyi Népbiztosság két-két; a Földművelésügyi, a Közélelmezési, a Külügyi Népbiztosság három-három; a Közoktatásügyi Népbiztosság négy; a Hadügyi, valamint a Szociális Termelés Népbiztossága öt-öt fővel, míg a Német és a Ruszin Népbiztosság egy-egy fővel volt képviselve. Kun Béla a Hadügyi és a Külügyi Népbiztosság képviselőjében is részt vett a Kormányzótanács munkájában.

Bizonyos fokig változást eredményezett a Népgazdasági Tanács létrehozása. Az erről szóló rendelet ügyében május 17-én határozott a Kormányzótanács, mely május 25-én lépett hatályba. A rendelet (XCVII. sz.) 3. §-a kimondja, hogy a „Népgazdasági Tanácsba olvadnak be mindazok a népbiztosságok, amelyek eddig a Tanácsköztársaság gazdálkodásának egyes ágait egymástól elkülönítve vezették, vagyis a Földművelésügyi, a Szociális Termelési, a Közellátási, a Közlekedésügyi és a Pénzügyi Népbiztosságok”. Az egyes népbiztosságok a Népgazdasági Tanács főosztályaivá váltak, ezek vezetői a Kormányzótanács tagjai maradtak.

Ezt a helyzetet a Szövetséges Tanácsok Országos Gyűlésén elfogadott Alkotmány bizonyos módosításokkal megerősítette.

Az Alkotmány értelmében a Szövetséges Központi Intéző Bizottság június 24-én tartott első ülésén újjáválasztotta a Kormányzótanács elnökét, helyettesét, tíz népbiztost, köztük a Népgazdasági Tanács négytagú elnökségét, kimondta, hogy hivatalból tagja a Kormányzótanácsnak a hadsereg-főparancsnok. Nem választotta újjá a német és a ruszin népbiztost, arra való hivatkozással, hogy a német, illetve a ruszin kerület illetékes határozni a kérdésben. Ideiglenesen azonban, a kerületek döntéséig megbízást adott a korábbi népbiztosoknak az ügyek további vitelére. A Szövetséges Központi Intéző Bizottság ugyanezen ülésén megválasztotta az Ellenőrző Bizottság három tagját (Vanczák János, Hajdu Gyula, Rákosi Mátyás) és a Budapesti Központi Lakáshivatal vezetőjét (Brunner József); egyben kimondta, hogy

ezek nem tagjai a Kormányzótanácsnak, bár az Ellenőrző Bizottság tagjai megjelenhetnek ülésein.¹² Mindezek értelmében június 24-től tizenhárom tagja volt a Forradalmi Kormányzótanácsnak.

A Forradalmi Kormányzótanács június 26-i ülésén döntött a Népgazdasági Tanács osztályvezetőiről, egyben meghatározta azt is, hogy elnökségének tagjai melyik osztályt képviseljék a Kormányzótanácsban. Itt a Szövetséges Központi Intéző Bizottság által megválasztott elnökség négy tagján túl a Forradalmi Kormányzótanács elnökéről és helyetteséről is úgy történik említés, mint akik egyben a Népgazdasági Tanács elnökségének is tagjai, és mint akik ilyen minőségben is szerepelnek a Kormányzótanács ülésein.

A Forradalmi Kormányzótanács június 26-i ülése döntött a külügyi, a belügyi, a közoktatásügyi népbiztos helyettesének személyéről, s arról, hogy a hadügyi népbiztosnak két helyettese legyen. A népbiztoshelyettesek csak a népbiztos akadályoztatása esetén vettek részt a Kormányzótanács ülésein. E döntéseket figyelembe véve jelent meg a hivatalos lapban a Kormányzótanács újjáalakulásáról szóló közlemény,¹³ lényegében ebben az összeállításban működött egészen augusztus 1-ig, lemondásáig.

A Forradalmi Kormányzótanács szűken vett tagjain kívül az üléseken rendszeresen részt vettek a jegyzők. A március 25-i ülés állásfoglalása értelmében, a kapcsolat megerősítése céljából a párttitkárság képviselője is részt vett a tárgyalásokon. Esetenként a párttitkárság és a szakszervezetek részéről többen is megjelentek az üléseken. Weltner Jakab mint a Népszava szerkesztője volt jelen néhány alkalommal. Szakértőként vagy a népbiztosok, illetve helyetteseik távolléte alkalmával a népbiztosságok egyes vezető tisztviselői is meghívást kaptak egy-egy ülésre, esetleg csak az adott napirend tárgyalására.

A Forradalmi Kormányzótanács ülésein részt vevők száma egyes időszakokban magas volt, különösen, ha figyelembe vesszük az esetenként meghívottakat is. Megfigyelhetően törekedtek is a létszám mérséklésére, egyrészt, hogy a döntések előkészítését, a megbeszéléseket tárgyszerűbbé tegyék, másrészt nyilván átlátták, hogy egy kisebb létszámú testület operatívabban tud eljárni.

Már az első ülésen említés történik a Kormányzótanács öttagú direktóriumáról, melynek Kun Béla, Landler Jenő, Vágó Béla, Pogány József és Kunfi Zsigmond volt a tagja. Ez a Kormányzótanács szűkebb körű politikai irányító testülete volt. Fontosságát jelzi, hogy Kun Béla Leninhez intézett március 27-i táviratában a hatalom jellegéről szólva mint biztosítékot említette az öttagú direktóriumot, és jellemezte tagjait.¹⁴ A direktórium tevékenységéről nagyon kevés ismerettel rendelkezünk.

¹² A választásról lásd részletesen: PI Arch. 600. f. 2/2. ő. e.

¹³ *Tanácsköztársaság*, 1919. június 27.

¹⁴ Budapest–Moszkva. Szovjet-Oroszország és Magyarországi Tanácsköztársaság kapcsolatai táviratok tükrében. Bp. 1979. 31–32. o.

Már a Kormányzótanács március 27-i ülésén felmerült, hogy a Szocializációs, a Pénzügyi és a Földművelésügyi Népbiztosság hetenként tartson tanácskozásokat, s ott beszéljék meg a gazdasági intézkedések részleteit. Határozatot nem hoztak, így a kérdés az április 8-i és az április 11-i ülésen ismételt felvetődött, ez utóbbi alkalommal már olyan formában, hogy külön politikai és külön gazdasági bizottságot kell létrehozni, s meg kell határozni azon ügyek körét, amelyek a plénum elé tartoznak. Végül is az április 12-i ülésen született döntés. E szerint a Politikai Bizottságnak Landler Jenő, Kun Béla, Böhm Vilmos (április 22-ig), Kunfi Zsigmond (április 22-től), Fiedler Rezső lett a tagja, továbbá Garbai Sándor elnök.¹⁵ A Gazdasági Bizottságnak Hamburger Jenő, Lengyel Gyula, Erdélyi Mór, Bokányi Dezső, Szántó Béla, Varga Jenő lett a tagja, valamint Garbai Sándor elnök. A Politikai Bizottság feladata – mint Kun Béla az említett ülésen megfogalmazta – a „diktatúra kezelési módjának megállapítása, ez a politikai kérdés; minden egyéb, a szociális kiépítés a Gazdasági Bizottsághoz tartozik”.

Április 15-én tartotta első ülését a Gazdasági Bizottság, április 17-én a Politikai Bizottság. A Gazdasági Bizottságnak hat (lásd a 15., 18., 22., 24., 25. és 27. dokumentumot), a Politikai Bizottságnak két jegyzőkönyve (lásd a 16. és 20. dokumentumot) maradt fenn.

A Forradalmi Kormányzótanács továbbra is tartott teljes üléseket, amelyeken a bizottságok tájékoztatást adtak munkájukról, de más kérdésekkel is foglalkoztak.

Az üléseknek ez a rendszere a Népgazdasági Tanács létrehozásával szűnt meg. A Gazdasági Bizottság feladatkörét lényegében a Népgazdasági Tanács vette át, ennek következtében a külön politikai bizottsági ülések tartása feleslegessé vált, így ismét csak teljes üléseket tartottak.

A Kormányzótanács az eddigiekben említettekén kívül, egyes speciálisan meghatározott feladatok ellátására is kiküldött saját kebeléből bizottságokat. Így a tanácsválasztások előkészítésére március 22-én öttagú bizottságot választott. Ennek tagja lett Kun Béla, Rónai Zoltán, Ágoston Péter, Szamuely Tibor és Ládai István. Ugyanez a bizottság kapta feladatul a Kormányzótanács március 28-i ülésén, hogy a lefolytatott vita alapján az Ideiglenes Alkotmány szövegezését végezze el. A választási rendelet megtárgyalása alkalmával, az április 1-i ülésen Landler Jenőből, Kun Bélából és Rónai Zoltánból álló újabb bizottságot küldtek ki a választási eljárás módjainak megbeszélésére. A megtartott választások lebonyolítása során Budapest VIII. kerületében előfordult rendellenességek kivizsgálására az április 7-i ülés Landler Jenő, Szamuely Tibor és Szántó Béla részvételével küldött ki bizottságot.

Még a március 28-i ülésen a munkások betegség- és balesetbiztosításának kiépítését célzó rendelet előkészítésével és kibocsátásával bízták meg

¹⁵ A Politikai Bizottságot és az öttagú direktóriumot az irodalomban is gyakran azonosítják. Ennek ellentmond azonban a két testület személyi összetétele, továbbá a bizottságok létrehozásáról folytatott vita, s az április 12-i ülésen hozott döntés.

a Bokányi Dezső, Rónai Zoltán és Szántó Béla részvételével alakított bizottságot.

Április 14-én a Kormányzótanács és a Párttitkárság együttes ülése bizottságot küldött ki a pártprogram kidolgozására, ebben Weltner Jakab, Kunfi Zsigmond, Kun Béla, Pogány József és Varga Jenő vett részt; továbbá a szervezeti szabályzat kidolgozására, melynek tagja lett Hirossik János, Rabinovics József, Landler Jenő, Rónai Zoltán és Farkas István. Ugyanezen ülés a párt gazdasági ügyeinek intézésére háromtagú bizottságot küldött ki, ennek Kun Béla, Böhm Vilmos és Vántus Károly lett a tagja.

Április végén és május elején Fejér megyében és Székesfehérvárott ellenforradalmi megmozdulásokra került sor, a helyi vezetők körében is ellentétek támadtak. Ennek a helyzetnek a kivizsgálására a Kormányzótanács május 17-i ülésén Guth Antalt és Kunfi Zsigmondot küldte ki. Június 4-én pedig a dunántúli vasutassztrájk felszámolására, a szükséges intézkedések helyszíni megtételére, Szamuely Tibor, Vántus Károly és Jancsik Ferenc részvételével alakult bizottság. Az ellenforradalmi megmozdulások tanulságaként, a rend biztosítása érdekében július 7-én újabb bizottságot hoztak létre a budapesti karhatalom kérdésének rendezésére Garbai Sándor, Bajáki Ferenc és Szántó Béla részvételével. Július 10-én ugyanezen ügyben Garbai Sándor, Böhm Vilmos, Kun Béla és Landler Jenő kapott felhatalmazást az intézkedésre.

Tudomásunk van további bizottságokról is (így a május 30-án létrehozott Országos Közélelmezési Bizottságról), itt azonban csak azokat említettük, amelyek a jegyzőkönyvekben szerepelnek.

A bizottságok rendszere egyrészt az azt jelentette, hogy szűkebb körben tárgyaltak meg, döntöttek el kérdéseket, másrészt ki is bővítette a Kormányzótanács hatósugarát. Egyes esetekben ez a módszer nemcsak országos, hanem a forradalom menete szempontjából jelentős helyi ügyekben is lehetőséget adott közvetlen tájékozódásra és intézkedésre. Ugyane célból bízott meg a Kormányzótanács egyes népbiztosokat a Központi Munkástanács ülésein, egyes szakszervezeti értekezleteken való fellépéssel, a front nehéz szakaszain az intézkedések megtételével vagy ellenforradalmi mozgalmak gócainak felszámolásával.

4. A Forradalmi Kormányzótanács Elnöksége

A Forradalmi Kormányzótanács Elnöksége a kormány elnökségeként működött, funkcióját tekintve megfelelt a korábbi Miniszterelnökségnek. Egyben betöltötte a Kormányzótanács hivatalának a szerepét is.

Személyzete nagyrészt megfelelt a korábbi Miniszterelnökség állományának. Így többek között az Elnökség alkalmazottja maradt bárcziházi Bárczy István, báró Kary Károly, Marsovszky Ivor, Simonyi Henrik, Gogolák Károly, Petri Pál, Jekelfalussy Zoltán, akik később is jelentős szerepet

játszottak a közéletben. A rendelkezésünkre álló adatok szerint összesen 109 munkatársa volt, akik közül azonban többen a Tanácsköztársaság létének nehéz napjaiban tartósan szabadságoltatták magukat. Az osztályvezetők is a régi főtisztviselőkből kerültek ki. Kivételt képezett a hivatal vezetőjének személye, róla a Forradalmi Kormányzótanács március 24-i ülésén döntöttek. Kalmár Jenő, elnöki megbízott címmel, tulajdonképpen államtitkárnak megfelelő beosztásban vezette a hivatalt.

A Forradalmi Kormányzótanács Elnökségének szervezetéről és ügybeosztásáról Garbai Sándor április 22-én kelt intern rendelkezése intézkedett. Ez a következőket tartalmazza: a

„Tanácsköztársaság államrendjének és céljának megfelelően a Kormányzótanács Elnökség igazgatása alá kerülő feladatok megoldására a volt Miniszterelnökség ügyosztályainak, alosztályainak, személyzeti és ügybeosztásának megszüntetése és hatályon kívül helyezése mellett a következő szervezetet és ügybeosztást állapítom meg.

A Kormányzótanács Elnökség két csoportos osztályra oszlik, úm.:

1. az elnöki csoportos osztályra,
2. a közjogi csoportos osztályra.

Az elnöki csoportos osztály vezetésével Petneházy Lászlót, a közjogi csoportos osztály vezetésével Fejér Lászlót bízom meg.

Az elnöki csoportos osztály hatáskörébe a következő feladatokat utalom:

1. A Forradalmi Kormányzótanács üléseinek összehívása, tárgysorozatának megállapítása, jegyzőkönyvnek vezetése, kezelése, elhatározásainak nyilvántartása.

2. A Tanácsok Országos Gyűlésének összehívása, berekesztése, elnapolása, feloszlata és az egyes ülésszakok egybehívása és berekesztése iránti kormányzótanács elhatározások.

3. A Tanácsok Országos Gyűlésén hozott törvények kihirdetése és nyilvántartása. A kormányzótanács elhatározások kihirdetése és nyilvántartása.

4. Az állami propaganda kiadványainak gyűjtése és nyilvántartása.

5. A pártszervezeteknek, szakszervezeteknek és a szakszervezetek központi tanácsának felterjesztései és ügyei.

6. Népbiztosi kinevezések, felmentések és egyéb természetű személyi ügyek.

7. A Kormányzótanács elé terjesztendő kormányzótanács elnökségi ügyek tárgyalásra való előkészítése.

8. A Kormányzótanács Elnökségének költségvetése és zárszámadása.

9. A Kormányzótanács Elnökségénél alkalmazott hivatalnoki és kézbesítői karnak személyzeti és fegyelmi ügyei.

10. A kormányzótanács épület gondozása és az elnöki hivatal dologi kiadásai ügyében való intézkedések.

11. A Kormányzótanács Elnökség könyvtárának gondozása.

12. A rendelkezési és sajtóalap stb. felett való felügyelet.

13. Az elnökség személyzetének jóléti intézményei.

14. Fordítási munkálatok.

A közbizottsági csoportos osztály hatáskörébe a következő ügyek fognak tartozni:

1. Kodifikációs előkészítő munka, törvénytervezetek esetleges kezdeményezése. Az egyes szaknépbizottságok rendelettervezetei, továbbá törvénytervezetei tekintetében való vélemény és állásfoglalás a Tanácsok Országos Gyűlésének tárgyalása alá tartozó és törvénnyel szabályozandó kérdések tárgyában.

2. A különböző nemzetek tanácsainak föderaliztikus különállásából és a Magyarországi Tanácsköztársasághoz való állandó viszonyából származó ügyek. (XXVI. Kormányzótanácsi Rendelet.)

3. A munkás-katona és földművestanácsoknak (helyi tanácsoknak) felterjesztései és ügyei.

4. A Tanácsok Országos Gyűlésén a kormányzótanácsi elnökhöz intézett kérdések (interpellációk) feldolgozása.

5. A felszámolás alá kerülő alapok adminisztrálása és az új államforma megteremtéséből felszámolásra kerülő ügyek.

6. Nemzetközi vonatkozású ügyek. (Nemzetközi értekezletek, nemzetközi szerződések.)

7. Közszolgálati viszonyokból eredő elvi kérdések.”

Ezt követően intézkedett az egységes kezelőirodáról és az egyes hivatali elnevezésekről.¹⁶

A Forradalmi Kormányzótanács Elnökségének szervezeti és ügybeosztásában csak a Tanácsok Országos Gyűlése után következett be változás. Így július 17-én hoztak határozatot az ügynevezett Nyilvántartó Osztály felállítására. Ennek feladata a különböző visszaélések, s a revizori jelentések alapján elrendelt vizsgálatok nyilvántartása, és az eredményeknek az illetékes szervektől való számonkérése volt.¹⁷ Az osztály tényleges felállítására valószínűleg már nem kerülhetett sor. Egy július 19-i döntés az Elnökség feladatává tette azt is, hogy a Szövetséges Központi Intéző Bizottság határozatairól a népbizottságokat értesítse.¹⁸ A Kormányzótanács elnöke július 29-i körlevelében arra szólította fel a népbiztosokat, hogy a Szövetséges Központi Intéző Bizottság elé terjesztendő anyagaikat előzetesen az elnöki hivatalhoz nyújtsák be, formai egységesítés, s a tagokhoz való eljuttatás céljából.¹⁹ Ilyen módon a Kormányzótanács Elnöksége abba az irányba kezdett fejlődni, hogy általában a legfelső államhatalmi és igazgatási szervek központi hivatalává válják.

¹⁶ PI Arch. 601. f. 2. cs. 1919-I-2465. A 601. fond 2. csoportjában található a fenti ügykörökben keletkezett és fennmaradt dokumentumok, melyek több vonatkozásban kiegészítik a Forradalmi Kormányzótanács jegyzőkönyvét.

¹⁷ PI Arch. 601. f. 2. cs. 1919-II-3519.

¹⁸ PI Arch. 601. f. 2. cs. 1919-XXXVII-3243.

¹⁹ PI Arch. 601. f. 2. cs. 1919-XXXVII-3678.

A Kormányzótanács végrehajtó apparátusához tartoztak tágabb értelemben a népbiztosságok, a Népgazdasági Tanács, bizonyos értelemben a helyi tanácsok is. Ez utóbbiak politikai irányítását, ellenőrzését a kormányzótanácsbi biztosok útján valósította meg. Ezek személy szerinti kiválasztásával, kinevezésével a Kormányzótanács ismételten foglalkozott (lásd a 29., 43. és 44. dokumentumot).

5. A Forradalmi Kormányzótanács ügyrendi kérdései

Ügyrendje nem volt a Kormányzótanácsnak, bár az erre irányuló igény határozott formában is felmerült az április 8-i ülésen, kidolgozására azonban nem került sor.

Ennek ellenére meglehetősen sűrűn és rendszeresen tartották meg az üléseket. Kezdetben szinte naponta, április közepétől ritkábban, de akkor is általában hetente két-három alkalommal tárgyaltak. Kivételt képezett a pártkongresszus és a Tanácsok Országos Gyűlésének időszaka, amikor egyébként is együtt voltak a népbiztosok, ahol nem formális kormányzótanácsbi ülésen ugyan, de megtárgyalhatták a legfontosabb feladatokat. Az ülés napja feltehetően az ügyek sürgősségétől függött, s teljesen esetleges volt; az április 12-i ülésen határozat született ugyan arról, hogy az üléseket pénteken tartsák, a július 7-i ülésen pedig a csütörtöki napban állapodtak meg. Ezeket az időpontokat azonban távolról sem tudták betartani, az események ennél gyakoribb tanácskozásokat tettek szükségessé, volt úgy, hogy vasárnap, sőt, hogy egy napon többször üléseztek.

Általában délután vagy az esti órákban kezdték a megbeszéléseket, mindössze három alkalommal ültek össze a délelőtti órákban. Ha a helyzet úgy kívánta, rövid megszakításokkal akár egész napon át is tanácskoztak: így május 1-ről 2-án virradó éjszaka (amelyre egyébként csak a másnapi ülés jegyzőkönyvében történt utalás), május 2-án délelőtt, délután, majd éjszaka, egészen 3-án hajnali három óráig együtt volt a Kormányzótanács.

A jegyzőkönyvekben többször történik említés arról, hogy a meghirdetett időponthoz képest később kezdték meg a tárgyalást. Mindezt érthetővé teszi a népbiztosok nagyfokú, egyszerre több irányú elfoglaltsága, ami nehezítette az időpontok összeegyeztetését.

A Tanácsköztársaság 133 napjának egyharmadán, 46 alkalommal voltak együtt a népbiztosok. Összesen mintegy 150 órán át üléseztek. Pontosan nem lehet megállapítani az együtt töltött órák számát, mivel két esetben nem vezettek jegyzőkönyvet, és nem mindig rögzítették a jegyzőkönyvben a kezdés vagy a befejezés, illetve a beiktatott szünetek idejét. Egy-egy ülés átlagosan három és fél órát tartott, de voltak több mint hat órán át tartó ülések is.

A Forradalmi Kormányzótanács a volt Miniszterelnökség épületében, a Sándor-palotában tartotta rendszeresen az üléseit. A színhelyről érzékletes képet festett könyvében Bihari Mihály: „Az előszobából nyíló belső

helyiségben ült Dorogsághy Vince, Garbai Sándor személyi titkára... A következő, kis minisztertanácsi teremben tartotta üléseit, barnára fényezett kerekasztal mellett a régi rezsimben a szűkebb körű kabinet vagy a minisztertanács valamelyik speciális célra kiküldött bizottsága. A proletárdiktatúra alatt ezt a helyiséget jóformán nem használták. Ez után következett a hatalmas sarokszoba, ahol a Kormányzótanács ülésezett. Az utcai front másik részén volt a miniszterelnök rezidenciája. A terjedelmes íróasztal jóformán az egész szobát betöltötte. Ez lett Garbai Sándor székhelye. Az utána következő helyiségben Kalmár Jenő, a Kormányzótanács elnöki megbízottja... dolgozott.”²⁰ „A palota első emeleti, a Dunára néző nagy sarokterme volt az ülések színhelye – részletezte a terem leírását Bihari –, üvegajtók vezettek ki az óriási erkélyre, amely a terem mellett végighúzódtott. Innen gyönyörű kilátás nyílt a fővárosra. A helyiség közepén hatalmas, téglalap alakú asztal állt, körülötte harmincan is elfértek. A fő helyen, a díszes támlájú széken, amely a mindenkori miniszterelnök helye volt, most Garbai Sándor, a Kormányzótanács elnöke ült, tőle jobbra és balra a népbiztosok foglaltak helyet. A forradalmi időszak alatt ebben a teremben csupán annyi változás történt, hogy lekerültek a falakról a Magyarország egykori miniszterelnökeinek... olajjal festett arcképei.”²¹

A jegyzőkönyvekben szereplő utalások szerint mindössze négy esetben tanácskoztak a szovjetházban (a Hungária-szállóban), így a Gazdasági Bizottság április 15-i ülésének második részét, majd a május 5-i és 8-i ülését, továbbá a Kormányzótanács április 22-i teljes ülését tartották itt. A szovjetházban lakott a népbiztosok jelentős része, ez adhatott alkalmat az itteni tanácskozásokra, sőt feltehetőleg a formális kormányzótanácsi üléseken túl rendkívüli megbeszélésekre is. Bihari Mihály visszaemlékezése szerint a fronton, a parancsnokság különvontán is tartottak ülést, ez azonban csak a Vörös Hadsereghez kiküldött népbiztosok helyi megbeszélése volt. Ugyancsak ő tesz említést arról is, hogy a Kormányzótanács utolsó, augusztus 1-i, mindössze félórás ülését az Országház egyik termében tartották meg.²²

A népbiztosok rendszeresen, aktívan részt vettek az üléseken, akadályoztatásuk esetén gondoskodtak helyettesítésükről.²³

A Forradalmi Kormányzótanács, valamint a Politikai Bizottság és a Gazdasági Bizottság tárgyalásait Garbai Sándor elnök vezette. Mindössze három esetben, néhány napirendi pont megbeszélésén nem volt jelen. Így az április 2-i ülés 1–2. napirendi pontjának tárgyalása folyt elnök nélkül; az április 8-i ülésen a 3. napirendi pont végétől az 5. napirendi pont végéig Bokányi Dezső munkaügyi és népjóléti népbiztos vette át az elnöklést; a június 27-i ülés utolsó napirendjének vitáját pedig Dovcsák Antal elnök-

²⁰ Bihari Mihály: Egy gyorsíró feljegyzései. Bp. 1969. (A továbbiakban: *Bihari*) 154. o.

²¹ Uo. 153. o.

²² Uo. 192–193., illetve 195–196. o.

²³ Lásd erre nézve a jelenlevőkről készített táblázatot.

helyettes vezette le. Az elnök a vitának szabad folyást engedett — ezt bizonyítják a gyorsírói jegyzőkönyvek —, a határozatokat viszont minden esetben egyértelműen rögzítette.

Különösen az első időben, az új társadalom megalapozásának minden lényeges kérdése szinte egyszerre merült fel a népbiztosok részéről, ami szerteágazó és hosszan tartó vitákat eredményezett. Ezért már az első ülésen Kun Béla, majd Bíró Dezső jegyző is felvetette, hogy a javaslatokat gondos előkészítés alapján, írásban terjesszék elő a népbiztosok. Az ügyben március 25-én olyan határozat született, hogy az írásos előterjesztéseket legalább egy nappal az ülés előtt a népbiztosok rendelkezésére kell bocsátani; április 1-én pedig arról döntöttek, hogy a rendelettervezeteket 24 órával az ülés előtt kell eljuttatni a Kormányzótanács Elnökségére, a tárgyalás sorrendjének megállapítása, illetve a népbiztosságokra való előzetes megküldés céljából. A határozatnak a gyakorlatba való átvitele azonban nem lehetett zökkenőmentes, mert az április 8-i ülésen Kunfi Zsigmond felvetette ismét a kérdést és javasolta, hogy előzetesen be nem küldött előterjesztést csak rendkívül sürgős esetben tárgyaljanak. Az április 12-i ülésen kiterjesztették a határozat érvényét a Gazdasági Bizottság gyakorlatára is. Később már csak június 26-án merült fel hasonló probléma: Guth Antal javasolta, hogy az egyes népbiztosságok készítsék el, s küldjék meg az Elnökségnek programjukat és költségvetésüket, határozat azonban nem született e tárgyban.

Az üléseken rendszeresen jegyzőkönyvet vezettek. Kivételt képezett a március 21-i, a május 1-ről 2-re virradó éjszaka tartott tanácskozás, melyekről minden bizonnyal nem készült jegyzőkönyv, továbbá a július 10-i ülés, melynek első két órájában nem volt jelen a jegyzőkönyvvezető, az elnök csak utólag diktálta le a határozatokat. Kivétel volt az augusztus 1-i ülés is, mivel csak a tanácskozás végére érkezett oda a jegyzőkönyvvezető.²⁴ Az első ülés jegyzőkönyvét Bíró Dezső és Seidler Ernő készítette. Ezt követően a Kormányzótanács jegyzője május elejéig Révész Mihály volt, majd Bihari Mihály vette át a feladatot. Néhány jegyzőkönyvet közösen vezettek. Révész összesen 24 ülés teljes jegyzőkönyvét, s háromnak egy-egy részét jegyezte; Bihari Mihály 15 teljes ülés lefolyását és egynek a felét jegyzőkönyvezte. A május 2-i ülésen Vincze Sándor volt a jegyző. Két esetben Guth Antal népbiztos vette át az ülés egy részében a jegyzőkönyvvezetői tisztelet.

Az üléseken gyorsírással rögzített feljegyzéseket Révész Mihály mindjárt a tanácskozás után gépbe diktálta, majd ennek alapján néhány nap múlva készítette el, s gépeltette le a szerkesztett jegyzőkönyvet. Bihari Mihály viszont nem tette át gépirásba az üléseken készített feljegyzéseit, hanem mindjárt a szerkesztett jegyzőkönyvet diktálta le. Mind a részletes, mind a szerkesztett jegyzőkönyvekből 3-3 példány készült.²⁵ Nincs tudó-

²⁴Lásd *Bihari* 195–196. o.

²⁵PI Arch. 614. f. 1920–6274.

másunk arról, hogy ezeket vagy akár egyik példányukat a Kormányzótanács elnöke aláírásával hitelesítette volna. A szerkesztett jegyzőkönyveket a Forradalmi Kormányzótanács Elnökségén őrizték. A március 22-től június 4-ig terjedő kormányzótanácsi jegyzőkönyveket egytől huszonnégyig folyamatosan római számokkal, a június 26-tól július 29-ig terjedő jegyzőkönyveket pedig egytől tizenkettőig arab számokkal látták el. Az egykori számozás folyamatossága bizonyítja, hogy az elkészült jegyzőkönyvek a II. sz. kivételével (amely csak kivonatossan maradt fenn) birtokunkban vannak. Külön-külön kezdve sorszámozták, római számokkal a Politikai Bizottság (I–II.) és a Gazdasági Bizottság (I–VI.) jegyzőkönyveit.

A Forradalmi Kormányzótanács határozatairól az Elnökség kivonatok formájában értesítette az ügyben érintett népbiztosságokat, illetve szervezeteket. A március 28-i ülés határozata szerint a Kormányzótanács közléseit is az Elnökségen keresztül kellett eljuttatni a hivatalos lapokhoz.

A kormányzótanácsi rendeletek az első napokban népbiztosi aláírásokkal jelentek meg. Április 1-én határozat született arról, hogy a rendeleteket név feltüntetése nélkül, „A Forradalmi Kormányzótanács” aláírással közöljék; ugyanezen ülésen döntöttek arról is, hogy ezek szövegeit nyilvánosságra hozatal előtt – alaki egységesítés céljából – az Igazságügyi Népbiztosságnak be kell mutatni. Kun Béla javaslatára az április 8-i ülésen elhatározták, hogy a rendeleteket a napilapokban is az első oldalon, teljes terjedelmükben közölni kell. Az április 12-i ülésen, a Politikai és Gazdasági Bizottság létrehozásával egyidejűleg döntöttek arról, hogy ezek rendeletei is a Kormányzótanács aláírásával jelenjenek meg.

Külön határozat foglalkozott a Kormányzótanács kiadásainak az Elnökség rendelkezési alapjának terhére való elszámolásáról.

Ilyen módon, ha nem is volt írásba foglalt ügyrendje a Kormányzótanácsnak, minden lényeges kérdést szabályoztak, illetve ezekben következetes gyakorlatot alakítottak ki.

6. A Forradalmi Kormányzótanács személyi összetétele

Kik voltak azok a férfiak, akik az ország súlyos helyzetében vállalták a vezetés felelősségét, a hatalmas szervező munka mindennapos fáradalmait, az új társadalom kiépítése terén a tévedés kockázatát, az utókor esetleges elmarasztalását – nem utolsósorban pedig a belső és külső ellenség életükre törő fenyegetését?²⁶

A Kormányzótanács elnöke *Garbai Sándor* (1879–1947) egykori kőművesmunkás lett, akinek az 1890-es évektől kiemelkedő szerepe volt az építőmunkás-mozgalomban. 1903-ban a MÉMOSZ elnöke, 1901-től a szo-

²⁶ Összeállításunkban népbiztosságoként haladva adunk tájékoztatást a népbiztosok életútjának legfontosabb mozzanatairól, elsősorban a Tanácsköztársaság alatti tevékenységükről. Részletesebb adatokat tartalmaz a Munkásmozgalomtörténeti Lexikon (Bp. 1976) és A szocialista forradalomért. A magyar forradalmi munkásmozgalom kiemelkedő harcosai (Bp. 1975) c. kötet.

ciáldemokrata párt vezetőségében is részt vett. 1910-ben a Munkás Betegsegélyző Pénztár elnökévé választották. A polgári demokratikus forradalom idején is szerepet vállalt, az Országos Lakásügyi Hivatal vezetője lett. A két párt egyesülésének egyik szószólójaként vált ismertté, személyét a szociáldemokrata párt különböző irányzatai és a kommunista párt vezetői is elfogadhatónak találták az elnöki tisztségre. Korrekt, gyakorlott vezetőnek, elnöknek bizonyult. Kiélezett helyzetekben gyakran a kommunista állásfoglalás határozattá válását segítette, de mindenkor lehetőséget biztosított az ellenzék akár jobboldali megnyilatkozásainak is. Tevékenységével biztosította, hogy a Kormányzótanács tagjai demokratikus légkörben fejthessék ki véleményüket. Jelen volt minden ülésen, s néhány kivételtől eltekintve mindvégig ő vezette a vitát. Elnökölt a Politikai Bizottság és a Gazdasági Bizottság ülésein is. Tagja volt a Központi Munkás- és Katonatanács 80-as Bizottságának, valamint a pártvezetőségnek. A Tanácsok Országos Gyűlése a Szövetséges Központi Intéző Bizottság elnökévé választotta. Tagja lett a Népgazdasági Tanács elnökségének, s június 29-től vállalta a Népgazdasági Tanács Középítési Főosztályának vezetését is. A Tanácsköztársaság leverése után tárcát vállalt a Peidl-kormányban. Később emigrált; Ausztriában, Csehszlovákiában, végül Franciaországban élt.

Garbai kezdetben egyedül látta el elnöki feladatait. A Szövetséges Központi Intéző Bizottság június 24-én helyettesként mellé állította *Dovcsák Antalt* (1879–1962), akit előzőleg a Szövetséges Központi Intéző Bizottság elnökhelyettesévé választott a Tanácsok Országos Gyűlése. Az egykori vasesztergályos, utóbb betegpénztári tisztviselő, a Magyar Vas- és Fémmunkások Országos Szövetségének elnöke, a jobboldali szakszervezeti vezetők csoportjához tartozott. Március 21-től mint a szocializálási népbiztos helyettese, április 4-e után mint a szociális termelés egyik népbiztosa vett részt a Kormányzótanács munkájában. Április végén a fronton teljesített szolgálatot. Tagja volt a Tanácsok Országos Gyűlésének, a Szövetséges Központi Intéző Bizottságnak és a Népgazdasági Tanács elnökségének. A Kormányzótanács elnökhelyettesévé választása a jobboldal törekvéseinek eredménye volt. Tagja lett a Peidl-kormányban is, a fehérterror idején letartóztatták, életfogytiglani fegyházra ítélték, fogolycserével Szovjet-Oroszországba került, végül Bécsben élt.

A magyar proletariátus tényleges vezetője, a Tanácsköztársaság céljainak megtestesítője *Kun Béla* (1886–1939) külügyi népbiztos volt. 1902-től vett részt a munkásmozgalomban. Újságíróként, majd pártmunkásként Kolozsvárott, Nagyváradon és Budapesten dolgozott. 1916-tól hadifogoly volt Oroszországban; internacionalistaként harcolt a forradalomért. Szovjet-Oroszországból, Lenin közvetlen környezetéből hozta a forradalmi elméletet és tapasztalatot, s mindvégig hűséges maradt vállalt missziójához. Az oroszországi hadifoglyok körében a kommunista mozgalom egyik szervezője, a Külföldi Csoportok Központi Föderációjának elnöke; az OK/b/P magyar csoportjának, majd hazatérése után a Kommunisták Magyarországi Pártjának megalapítója, a párt lapjának, a Vörös Újságnak egyik szerkesz-

tője. Elhatározó szerepe volt a két munkáspárt egyesítésében és a Tanácsköztársaság életre hívásában.

A külügyi kérdések meghatározó fontosságúak voltak a Tanácsköztársaság léte szempontjából, ezért is bízták rá ezt a népbiztosságot, de nemcsak ezen a területen volt vezető szerepe, a Kormányzótanács minden lényeges kérdésben az ő állásfoglalásától tette függővé döntéseit. A visszaemlékezők tanúsága szerint hihetetlen energiával dolgozott. Tagja volt a Kormányzótanács öttagú direktóriumának, a Politikai Bizottságnak és számos bizottságnak, így: a választások előkészítésére, az Ideiglenes Alkotmány, továbbá a pártprogram kidolgozására, a párt gazdasági ügyeinek intézésére, valamint a budapesti karhatalom rendezésére kiküldött bizottságoknak. Április 3-tól június 24-ig a Hadügyi Népbiztosság élére kinevezett ötös kollégium vezetője is volt. Június 24-én a hadsereg-főparancsnok helyettesévé nevezték ki. Tagja volt a Központi Munkás- és Katonatanács 80-as Bizottságának, a Tanácsok Országos Gyűlésének, a Szövetséges Központi Intéző Bizottságnak és a pártvezetőségnek. Fontos tárgyalásokat vezetett, számos előadást, népgyűlést tartott, s mindezekben túl ugyanezen időszakban több elméleti tanulmányt, agitációs célú cikket írt. A Tanácsköztársaság leverése után Ausztriába emigrált, majd Szovjet-Oroszországban élt. Kiemelkedő szerepet játszott a Kommunisták Magyarországi Pártjának vezetésében és a Kommunista Internacionálé munkájában.

Kun Béla helyettese, illetve a második külügyi népbiztos *Ágoston Péter* (1874–1925), a nagy műveltségű szociáldemokrata jogtudós lett. Nagyváradon volt jogakadémiai tanár, majd 1919 elején egyetemi tanári kinevezést kapott Budapesten. Már 1893-ban, diákként tagja lett a szociáldemokrata pártnak. 1919 januárjától a Berinkey-kormány belügyi államtitkára. A Tanácsköztársaság idején részt vett több jelentős nemzetközi tanácskozáson, így vezette a csehszlovákokkal folytatott fegyverszüneti tárgyalásokat. Június 24-én igazságügyi népbiztos lett ugyan, de a népbiztosság munkájába – pozsonyi és bécsi küldetése miatt – már alig kapcsolódott be. Tagja volt a Kormányzótanács által a választások előkészítésére kiküldött bizottságnak, továbbá a Budapesti Központi Munkás- és Katonatanács öttagú elnökségének és 80-as Bizottságának, a Tanácsok Országos Gyűlésének, a Szövetséges Központi Intéző Bizottságnak. A Peidl-kormányban külügyminiszter lett. 1919 novemberében letartóztatták, halálra ítélték, fogolycseré útján került Szovjet-Oroszországba, majd Angliában és Franciaországban élt.

A Kormányzótanács április 3-i határozata alapján külügyi népbiztos lett *Pogány József* is (1886–1938). Tanárként, majd újságíróként vett részt a mozgalomban; 1910-től a Népszava és a Szocializmus munkatársa volt. A Katonatanács vezetőjeként az őszirózsás forradalom egyik irányítója. 1919 januárjában még a tiszta szociáldemokrata kormány megalakítását javasolta, ezt követően fokozatosan kommunista álláspontra helyezkedett. Március 21-én hadügyi népbiztos lett; Szamuely és közte támadt személyi ellentétek miatt került át a Külügyi Népbiztosságra. Tagja volt a Kormányzóta-

nács öttagú direktóriumának. Április 18-a után a fronton volt; május közepétől a Vörös Hadsereg II. hadtestének parancsnoka lett, s jelentős szerepet játszott a dunántúli ellenforradalmi megmozdulások felszámolásában. Tagja volt a párt ellenőrző bizottságának. A június 24-én újjáalakult Kormányzótanácsban közoktatásügyi népbiztos lett. A Tanácsköztársaság megdöntése után Bécsbe emigrált, majd megszakításokkal a Szovjetunióban élt, közben Németországban, az Egyesült Államokban, a skandináv országokban és távol-keleti országokban is tevékenykedett.

Június 26-án a külügyi népbiztos helyettese Alpári Gyula és Bolgár Elek lett. Kevés alkalmuk volt arra, hogy a Kormányzótanács munkájában közvetlenül részt vegyenek; ugyanakkor már korábban is szerepük volt a Tanácsköztársaság külügyeinek formálásában.

Alpári Gyula (1882–1944) baloldali szociáldemokrata újságíróként vált ismertté már a századforduló utáni években. 1910-ben ellenzéki magatartásáért kizárták a szociáldemokrata pártból, ekkor új munkáspárt alakítását kezdeményezte; a háború alatt támogatta a zimmerwaldisták törekvéseit. 1919 elején belépett a Kommunisták Magyarországi Pártjába. A Tanácsköztársaság első időszakában a Sajtódirektórium vezetője volt, tagja a Vörös Újság szerkesztőségének, ugyanakkor a VI. kerületi munkás- és katonatanácsban is tevékenykedett; tagja lett a Központi Munkás- és Katonatanács 80-as Bizottságának is. A Tanácsköztársaság leverése után Csehszlovákiában, majd Németországban, végül Franciaországban élt.

Bolgár Elek (1883–1955) jogász, történész, 1906-tól vett részt a hazai, 1907–1911 között az amerikai magyar szocialista mozgalomban. Már 1918-ban csatlakozott a Kommunisták Magyarországi Pártjához. A Tanácsköztársaság bécsi követe volt májusig, ekkor a Történelmi Materializmus Kutató Intézetének igazgatója lett. Tagja volt a Tanácsok Országos Gyűlésének és a Szövetséges Központi Intéző Bizottságnak. A Tanácsköztársaság megdöntése után Ausztriába emigrált, majd Németországban és a Szovjetunióban élt; a felszabadulás után hazatért.

A Tanácsköztársaság léte szempontjából alapvető fontosságú Hadügyi Népbiztosság vezetését a két párt egyesülésekor az egyik legbaloldalibbnak számító szociáldemokratára, a Katonatanács vezetőjére, Pogány Józsefre bízták (lásd fent). A hadügyi népbiztos helyettese két kommunista vezető: Szántó Béla és Szamuely Tibor lett.

Szántó Béla (1881–1951) magántisztviselőként 1904-ben kapcsolódott be a szakszervezeti és a pártmozgalomba. Kezdetől a balszárnyhoz tartozott. 1918-ban a Katonatanács egyik vezetője, s meghatározó szerepe volt a polgári demokratikus forradalom győzelmében. A Kommunisták Magyarországi Pártjának alapítói közé tartozott, az első Központi Bizottság tagja lett. Kiemelkedő szerepet játszott a Vörös Hadsereg megszervezésében és a védelmi harc irányításában. A Hadügyi Népbiztosság vezetésében — kétszer alakították át — ő jelentette a folyamatosságot, amelynek június 24-én a vezetője lett. Részt vett a Kormányzótanács Gazdasági Bizottságá-

nak munkájában, továbbá a választási rendellenességek kivizsgálására, a munkások betegség- és balesetbiztosítását célzó rendelet előkészítésére, valamint a budapesti karhatalom újjászervezésére létrehozott bizottságokban. Tagja volt a Központi Munkás- és Katonatanács 80-as Bizottságának, a Tanácsok Országos Gyűlésének és a Szövetséges Központi Intéző Bizottságának is. A Tanácsköztársaság leverése után Ausztriába emigrált, majd Németországban és a Szovjetunióban élt; a felszabadulás után hazatért.

Szamuely Tibor (1890–1919) azon forradalmárok közé tartozott, akik hadifogolyként átélték a Nagy Októberi Szocialista Forradalmat, s korán csatlakoztak a kommunista mozgalomhoz. Diákként került kapcsolatba a munkásmozgalommal, mint újságíró Nyíregyházán, Nagyváradon és Fiumében dolgozott. 1915-ben orosz hadifogságba került. Kiemelkedő feladatot vállalt a hadifogoly-mozgalom szervezésében, a fegyveres harcokban, s a forradalmi eszmék terjesztésében. 1919 januárjában tért vissza Magyarországra, tagja lett a Kommunisták Magyarországi Pártja Központi Bizottságának és a Vörös Ujság szerkesztőségének. Március 21-től április 3-ig a hadügyi népbiztos helyettese, s a Vörös Hadseregen belüli propaganda- és nevelőmunkát irányította. Pogány József és közte támadt személyi ellentétek miatt április 3-án átkerült a Közoktatásügyi Népbiztosságra, ahol június 24-ig egyik népbiztosként a propagandaügyeket vezette. Közben, április 8-án, Vágó Bélával együtt megbízást kapott a lakásügyek országos irányítására. Április 18-án a Kormányzótanács megbízta a rokkantügyek intézésével (ezt a feladatot július 14-ig látta el). Ugyanakkor a Munkaügyi és Népjóléti Népbiztosság vezetését is reá bízta, ez utóbbi tisztség alól azonban néhány nap múlva felmentették. Április 21-én a Kormányzótanács megbízta a tiszántúli, front mögötti területek rendjének és fegyelmének biztosításával. Ezen kívül is több alkalommal kiküldték helyi ellenforradalmi megmozdulások felszámolására. Tagja volt a Központi Munkás- és Katonatanács 80-as Bizottságának, a Kormányzótanács választási visszaéléseket vizsgáló bizottságának, később a Tanácsok Országos Gyűlésének és a Szövetséges Központi Intéző Bizottságnak. Május 21. és 31. között a Kormányzótanács megbízásából tárgyalásokat folytatott Szovjet-Oroszországban Leninnel és más vezető személyiségekkel. Az antant többek között az ő személyének háttérbe szorításától tette függővé a tanácskormányal szembeni magatartásának formálását; ezért is került a belső ellenzék támadásának középpontjába. A Tanácsköztársaság leverésekor Ausztriától nem kapott menedékjogot, illegálisan próbálta átlépni a határt, de feltartóztaták, s tisztázatlan körülmények között életét vesztette.

Április 3-án a hadügyi népbiztosok közötti személyi ellentétek rendezésekor öttagú direktórium kapott megbízást a Hadügyi Népbiztosság vezetésére. Ennek tagja lett Szántó Bélán kívül Kun Béla (mindkettőjüket lásd fentebb), Böhm Vilmos, Fiedler Rezső és Haubrich József.

Böhm Vilmos (1880–1949) műszerészként a múlt század kilencvenes éveiben került kapcsolatba a munkásmozgalommal. Rövidesen vezetőségi tag lett a Magyarországi Vas- és Fémmunkások Országos Szövetségének

budapesti csoportjában. 1913-tól tagja volt a szociáldemokrata párt vezetőségének is. A polgári demokratikus forradalom idején előbb hadügyi államtitkár, majd hadügyminiszter. Kezdetől tagja volt a Kormányzótanácsnak. Március 21-től szocializálási népbiztosként tevékenykedett, ő készítette elő a bankok, üzemek, a földbirtokok, a kereskedelem köztulajdonba vételét. Április 3-tól, mint hadügyi népbiztos, jelentős munkát végzett a Vörös Hadsereg kiépítése terén. Április 21-én a Kormányzótanács kinevezte a tiszántúli Vörös Hadsereg főparancsnokává is, s a hadműveletek érdekében teljhatalommal ruházta fel. Május 4-én a Vörös Hadsereg főparancsnokává nevezték ki. A Kormányzótanács június 24-i átalakításakor nem maradt hadügyi népbiztos, hadsereg-főparancsnokként vehetett részt a testület munkájában. Július 14-én kérésére felmentették a hadsereg-főparancsnoki tisztség alól. Az antantképviselőkkel való tárgyalás céljából Bécsbe utazott, július 17-én követi megbízást kapott. Április 22-ig tagja volt a Kormányzótanács Politikai Bizottságának, továbbá részt vett a párt gazdasági ügyeinek intézésére és Budapest katonai rendjének biztosítására kiküldött bizottság munkájában. Tagja volt a Központi Munkás- és Katonatanács 80-as Bizottságának, a pártvezetőségnek, a Tanácsok Országos Gyűlésének és a Szövetséges Központi Intéző Bizottságnak is. A Tanácsköztársaság leverése után Ausztriába emigrált, majd Csehszlovákiában, Svédországban élt; a felszabadulás után hazatért, 1948-ban ismét Svédországba emigrált.

Fiedler Rezső (1884–1939) vasmunkásként kezdte pályafutását, a századforduló után kapcsolódott be a szakszervezeti és a pártmozgalomba. 1910–1912 között párttitkár Aradon; az első világháború idején a Lipták-féle hadfelszerelési gyárban bizalmi, majd főbizalmi volt. Részt vett a Kommunisták Magyarországi Pártjának megalapításában, s tagja lett az első Központi Bizottságnak. Március 21-én a munkaügyi népbiztos helyettese lett; április 3-tól június 24-ig a hadügyi direktórium tagjaként a Vörös Hadsereg ellátását szervezte. Részt vett a Kormányzótanács Politikai Bizottságának munkájában, tagja volt a Tanácsok Országos Gyűlésének és a Szövetséges Központi Intéző Bizottságnak. A Tanácsköztársaság leverése után Csehszlovákiába emigrált, majd Franciaországban és a Szovjetunióban élt.

A hadügyi direktórium ötödik tagja *Haubrich József* (1883–1938) egykori vasöntő lett. 1902-től vett részt a mozgalomban, 1918 novemberétől a Magyarországi Vas- és Fémmunkások Központi Szövetsége vasöntő szakosztályának titkára. A két párt egyesüléséről felvett jegyzőkönyv egyik aláírója a szociáldemokrata párt részéről. Március 21-től április 3-ig a kereskedelemügyi népbiztos helyettese. Április 2-án a Kormányzótanács még úgy határozott, hogy a Szociális Termelés Népbiztosságán Varga Jenő helyettese lesz, egy nappal később azonban már a hadügyeket vezető kollégium tagja lett. Május 2-án kinevezték Budapest városparancsnokává, majd a IV. (budapesti) hadtest parancsnokává is. A pártkongresszuson beválasztották az ellenőrző bizottságba, tagja volt a Tanácsok Országos Gyűlésének és a Szövetséges Központi Intéző Bizottságnak is. A Peidl-kormányban

vállalta a hadügyminiszterséget. A népbiztosperben halálra ítélték, majd fogolycserével Szovjet-Oroszországba került.

Június 24-én, a Kormányzótanács újjáalakításakor Szántó Béla maradt a hadügyi népbiztos. Helyettesévé Mausz Rezsőt és Horovitz Jenőt nevezte ki június 26-án a Kormányzótanács. *Mausz Rezső* (1877–1922) nyomdász-ként a nyomdász szakszervezet egyik vezetője lett. Részt vett abban a háromtagú bizottságban, mely 1919 márciusában a Gyűjtőfogházban tárgyalást kezdett a kommunista vezetőkkel. *Horovitz Jenő* (1877–1949) diákként került a mozgalomba. 1897-től a szociáldemokrata párt tagja, 1904–1908 között egyik titkára, majd 1917-ig az ellenőrző bizottságban tevékenykedett. Mint a Munkásbiztosító Pénztár tisztviselője jelentős szerepet játszott a magántisztviselők és a munkásbiztosítási alkalmazottak mozgalmában. A forradalmak alatt a Hadirokkant Szövetség egyik vezetőjeként dolgozott. A Peidl-kormány hadügyi államtitkára lett, majd emigránsként Ausztriában, Csehszlovákiában, Franciaországban, Norvégiában élt. A Kormányzótanács ülésein egyikük sem vett részt.

A Belügyi Népbiztosság irányítása mindvégig *Landler Jenő* (1875–1928) kezében összpontosult. Landler mint ügyvéd az 1904. évi vasutasztrájk egyik vádlottjának védőügyvédjeként került kapcsolatba a munkásmozgalommal. 1908-ban a Vasutasok Országos Szövetségének tiszteletbeli tagjává választották. 1911-ben már felszólalt a szociáldemokrata párt kongresszusán. Neve elsősorban a vasutasmozgalomban kifejtett tevékenysége révén vált ismertté és népszerűvé. 1918-ban a Nemzeti Tanács irodavezetője. 1919-ben a kommunistákkal való együttműködés kezdeményezőjeként részt vett a Gyűjtőfogházban folyt tárgyalásokon, az egységkormány egyik aláírója. Egyre következetesebben azonosult a kommunista eszmékkel. A Kormányzótanács egyik legaktívabb résztvevője volt, bár több irányú elfoglaltsága miatt május 5-e után már csak három alkalommal vett részt az üléseken. Mindig mértéktartó álláspontot képviselt, nehéz helyzetekben – mint például a május eleji válság idején – ingadozás nélkül foglalt állást a proletárdiktatúra további fenntartása mellett. Kiemelkedő szerepe volt a Vörös Őrség szervezésében és az egységes belső karhatalom létrehozásában. Március 21-től április 3-ig ideiglenesen irányította a Kereskedelemügyi Népbiztosságot is. Május 7-től a Vörös Hadsereg III. hadtestjének parancsnoka, részt vett az északi hadjáratban; július 14-én átvette a Vörös Hadsereg főparancsnokságát. Eközben július 7-től betöltötte a MÁV elnökének tisztségét is. Tagja volt a Kormányzótanács ötös direktóriumának és április 12-től a Politikai Bizottságnak is, továbbá az Ideiglenes Alkotmány szövegezésére, a választási rendelkezések kivizsgálására, a párt szervezeti szabályzatát előkészítő, végül a Budapest rendjének biztosítására kiküldött bizottságnak. Áprilisban a Központi Munkás- és Katonatanács 80-as Bizottságának tagjává választották. Júniusban tagja lett a Tanácsok Országos Gyűlésének és a Szövetséges Központi Intéző Bizottságnak, valamint a pártvezetőségnek. A Tanácsköztársaság megdöntése után

Ausztriába emigrált, mindvégig a Kommunisták Magyarországi Pártjának egyik kiemelkedő vezetője volt.

Március 21-től június 24-ig *Vágó Béla* (1881–1939) volt Landler helyettese, illetve népbiztostársa. Diákként került kapcsolatba a munkásmozgalommal, 1901-től a Népszava munkatársa volt. Szabó Ervin köréhez, a szociáldemokrata párt baloldali ellenzékéhez tartozott. 1906-tól a debreceni, 1908-tól a kecskeméti pártszervezet titkára, az első világháború idején a Magánalkalmazottak Országos Szövetségének egyik vezetője. A Budapesti Munkástanácsnak megalakulásától kezdve tagja, majd ezen belül a kommunista frakció vezetője. A Kommunisták Magyarországi Pártjának egyik alapítója, az első Központi Bizottság tagja. Kun Béla közvetlen munkatársaként dolgozott. Belügyi népbiztosi tisztségének megtartása mellett, a Vörös Hadsereg I. hadtestjének parancsnokaként részt vett a tiszántúli hadműveletekben. Tagja volt a Kormányzótanács öttagú direktóriumának, áprilisban a Központi Munkás- és Katonatanács 80-as Bizottságának tagjává választották. Júniusban tagja lett az új pártvezetőségnek, továbbá a Tanácsok Országos Gyűlésének és a Szövetséges Központi Intéző Bizottságnak is. A Tanácsköztársaság megdöntése után Ausztriába emigrált, majd Németországban, végül a Szovjetunióban élt.

Június 26-tól a belügyi népbiztos helyettese *Rónai Zoltán* (1880–1940) volt. Ügyvédként és szociológusként a századfordulón került kapcsolatba a munkásmozgalommal. Számottevő elméleti tevékenységet fejtett ki. A Népköztársaság idején népjóléti államtitkár volt, s egyetemi tanárrá nevezték ki. 1919. március 21-től június 24-ig igazságügyi népbiztosként nagyszabású jogalkotó tevékenységet (bíróságok átszervezése, bírósági eljárás szabályozása) fejtett ki. A Kormányzótanács ülésein a proletárdiktatúra enyhébb kezeléséért szállt síkra. Tagja volt a Kormányzótanács által a választások előkészítésére és az Ideiglenes Alkotmány megszövegezésére, továbbá a munkások beteg- és balesetbiztosításának továbbfejlesztésére, valamint a párt szervezeti szabályzatának kidolgozására kiküldött bizottságoknak, a Központi Munkás- és Katonatanács 80-as Bizottságának, valamint a Tanácsok Országos Gyűlésének és a Szövetséges Központi Intéző Bizottságnak. A Peidl-kormány államtitkárságot ajánlott fel neki, de nem fogadta el. Ausztriába emigrált, majd Belgiumban élt.

Rónai Zoltán igazságügyi népbiztos mellett március 21. és április 26. között *Ládai István* (1873–1936) töltötte be a népbiztoshelyettesi, illetve második népbiztosi tiszteket. Korábban igazságügy-minisztériumi tanácsos volt. A munkásmozgalomban nem vett részt. A Kormányzótanács ülésein rendszeresen megjelent ugyan, de csak ritkán szólalt fel, akkor is többnyire ügyrendi kérdésekben, a közalkalmazottak státuszrendezése vagy az Igazságügyi Népbiztosságon belül általa felügyelt egyes kérdések (pl. kegyelmi kérvények) ügyében. Tagja volt a választások előkészítésére és az Ideiglenes Alkotmány megszövegezésére kiküldött bizottságnak. A Tanácsköztársaság megdöntése után Romániába emigrált.

Április 26. után nem volt második népbiztosa az Igazságügyi Népbiztosságnak, ahogyan a június 24-én népbiztosnak megválasztott Ágoston Péter (lásd fentebb) mellé sem jelöltek ki helyettest.

A Közoktatásügyi Népbiztosságnak március 21-től június 24-ig *Kunfi Zsigmond* (1879–1929) nagy műveltségű szocialista tanár volt a vezetője. Már a századforduló utáni első években bekapcsolódott a szociáldemokrata párt munkájába. Részt vett a Szabó Ervin által szerkesztett Marx–Engels válogatott művek munkálataiban is. 1906-tól a párt Szocializmus c. folyóiratának szerkesztője, 1907-től egyben a Népszava belső munkatársa, majd szerkesztőhelyettese. 1909 és 1919 között tagja volt a párt vezetőségének. Bár rokonszenvezett a baloldali törekvésekkel, az orosz út követésére nem tudta elszánni magát. A polgári demokratikus forradalom egyik előkészítője, részt vett a Nemzeti Tanács megalakításában. A Károlyi-kormányban munkaügyi és népjóléti, a Berinkey-kormányban közoktatásügyi miniszter volt. 1919. március 21-én ő vezette a szociáldemokrata párt részéről a tárgyalásokat a Gyűjtőfogházban, és az Egységkormány egyik aláírója volt. A Forradalmi Kormányzótanács ülésein a viták egyik főszereplője. Lelkesedéssel látott hozzá a szocialista társadalom kulturális problémáinak megoldásához, számos nagy fontosságú rendeletet kezdeményezett. Később azonban a szakszervezeti vezetők ellenzéki tevékenységének hatására, Weltnerrel együtt a proletárdiktatúra enyhébb kezelését kívánta. Tagja volt a Kormányzótanács öttagú direktóriumának, április 22-től a Politikai Bizottságnak, továbbá a Fejér megyei ellenforradalmi megmozdulások kivizsgálására és a pártprogram kidolgozására alakított bizottságnak, a Központi Munkás- és Katonatanács 80-as Bizottságának, majd a Tanácsok Országos Gyűlésének és a Szövetséges Központi Intéző Bizottságnak is, de június 24-től a Kormányzótanácsnak nem maradt tagja. A kongresszuson beválasztották a pártvezetőségbe. Júliusban Bécsben folytatott hivatalos tárgyalásokat. A Tanácsköztársaság megdöntését követően Ausztriába emigrált.

Lukács György (1885–1971) a század egyik legjelentősebb marxista gondolkodója. Március 21-től augusztus 1-ig a Közoktatásügyi Népbiztosság második vezetője. Intellektuális úton jutott el a leninizmus igenléséig, 1918 decemberében lépett be a Kommunisták Magyarországi Pártjába. A kommunista vezetők 1919. februári letartóztatása után a Központi Vezetőség tagja és a Vörös Újság egyik szerkesztője lett. Közoktatásügyi népbiztosként elsősorban tudományos, kulturális kérdésekkel foglalkozott, de aktívan részt vett a Kormányzótanács elé került más ügyek megoldásában is. Tagja volt a Központi Munkás- és Katonatanács 80-as Bizottságának, a Tanácsok Országos Gyűlésének és a Szövetséges Központi Intéző Bizottságnak. Május–júniusban a Vörös Hadsereg V. hadosztályának politikai megbízottja. A Tanácsköztársaság megdöntése után Budapesten maradt, azzal a feladattal, hogy szervezze a KMP illegális munkáját, néhány hónap után Ausztriába emigrált, majd illegálisan ismét Magyarországon dolgozott, később Németországban, 1933-tól pedig a Szovjetunióban élt; a felszabadulás után hazatért.

Április 1-től április 3-ig mint helyettes, ezt követően június 24-ig harmadik népbiztosként *Szabados Sándor* (1874–1939) volt a Közoktatásügyi Népbiztosság egyik vezetője. Fiatalon került kapcsolatba a munkásmozgalommal. 1892-től a szociáldemokrata párt tagja, a szocialista diákok egyik szervezője. Több éven át nyugat-európai országokban ismerkedett a modern munkásmozgalommal. 1905-től a Népszava politikai rovatvezetője, baloldali nézetei miatt azonban összeütközésbe került a szociáldemokrata párt vezetőivel, ezért kilépett a laptól és a Munkásbiztosító Pénztárnál vállalt állást. Több marxista művet ültetett át magyarra, így részt vett a Szabó Ervin által szerkesztett Marx–Engels válogatott művek munkálataiban is. 1918 novemberétől a Kommunisták Magyarországi Pártjának tagja. Mint közoktatásügyi népbiztos a köznevelés, egykori szóhasználatával a szocializmus állami propagandájának irányításával foglalkozott. Tagja volt a Budapesti Központi Munkástanácsnak. A Tanácsköztársaság megdöntése után életfogytiglani börtönbüntetésre ítélték, fogolycseré útján került Szovjet-Oroszországba.

Április 3-tól június 24-ig Szamuely Tibor (lásd fentebb) is részt vett mint népbiztos a Közoktatásügyi Népbiztosság irányításában.

Június 24-ig a Szövetséges Központi Intéző Bizottság Pogány Józsefet (lásd fentebb) választotta meg Kunfi utódjává.

Elsőrendű politikai feladatokat kellett megoldaniuk a gazdasági népbiztosságoknak is. Különösen áll ez az új társadalom alapjainak megszervezésére létrehozott Szocializálási Népbiztosságra. Az e néven március 21-től április 3-ig létezett népbiztosság vezetője Böhm Vilmos (lásd fentebb), egyik helyettese Dovcsák Antal (akiről szintén volt már szó), másik helyettese pedig Hevesi Gyula lett, majd április 1-én Kelen Józsefet is kinevezték népbiztoshelyettesnek.

Hevesi Gyula (1890–1970) az Egyesült Izzó mérnökeként találkozott a munkásmozgalommal. Szerepe volt az első mérnökszakszervezet, majd az Ipari és Közlekedési Tisztviselők Országos Szövetsége létrehozásában. A Kommunisták Magyarországi Pártjának 1918 decemberétől volt tagja, részt vett a második Központi Bizottság munkájában. Komját Aladárral együtt szerkesztette a párt Internationale c. elméleti folyóiratát. Április 3-a után tagja annak az öttagú testületnek, amely a Szociális Termelés Népbiztosságát irányította. Beválasztották a Budapesti Központi Forradalmi Munkás- és Katonatanácsba. Részt vett a Vörös Hadsereg szervezésében, Salgótarján védelmében. Tagja volt a Tanácsok Országos Gyűlésének és a Szövetséges Központi Intéző Bizottságnak is. A Tanácsköztársaság leverése után Ausztriába emigrált, majd Olaszországban, a Szovjetunióban élt; a felszabadulás után hazatért.

Kelen József (1892–1938) Németországban szerzett mérnöki diplomát, már ott kapcsolatba került a munkásmozgalommal. 1914-ben tért haza, 1916-tól részt vett a műszaki értelmiség szocialista szervezésében, az antimilitarista mozgalomban; az Ipari és Közlekedési Tisztviselők Országos

Szövetségének és az Alkalmazott Mérnökök Országos Szövetségének vezetői tagja. A Kommunisták Magyarországi Pártjának egyik alapítója. 1919. április 1-től május 17-ig a Szocializálási, majd a Szociális Termelés Népbiztosságának egyik irányítója. Tagja volt a Központi Munkás- és Katonatanács 80-as Bizottságának, továbbá a Tanácsok Országos Gyűlésének és a Szövetséges Központi Intéző Bizottságnak is. A Tanácsköztársaság megdöntését követően életfogytiglani fegyházra ítélték; fogolycserével került ki Szovjet-Oroszországba.

A Szociális Termelés Népbiztosságának feladata a szocialista ipar kiépítése, irányítása volt. Vezetését a Varga Jenő, Dovcsák Antal, Hevesi Gyula, Kelen József (az utóbbi három népbiztos adatait lásd fentebb), Rákosi Mátyás és április 6-tól Bajáki Ferenc népbiztosok részvételével alakult kollégium látta el.

Varga Jenő (1879–1964) pékmunkásként kezdte pályafutását, majd elvégezte az egyetemet és középiskolai tanár lett. 1906-ban lépett be a szociáldemokrata pártba, 1907-től a Népszava közgazdasági rovatát vezette. Jelentős elméleti tevékenységet fejtett ki, s már a Népköztársaság idején egyetemi tanári kinevezést kapott. Egyre közelebb került a baloldali szociáldemokratákhoz. A Tanácsköztársaság gazdasági életét kezdetben mint pénzügyi, április 3-a után mint a szociális termelés népbiztosa, majd május 17-től a Népgazdasági Tanács elnökeként irányította. Tagja volt a Kormányzótanács Gazdasági Bizottságának, a pártprogram kidolgozására létrehozott bizottságnak, továbbá a Tanácsok Országos Gyűlésének és a Szövetséges Központi Intéző Bizottságnak is. A Tanácsköztársaság leverését követően Ausztriába emigrált, majd a Szovjetunióban élt.

Rákosi Mátyás (1892–1971) diák korában került kapcsolatba a Galilei-körrel és a szociáldemokrata mozgalommal. Tisztviselőként Németországban és Angliában is dolgozott. Az első világháború idején orosz hadifogságba került, ahonnan 1918 májusában érkezett vissza. Novemberben csatlakozott a Kommunisták Magyarországi Pártjához, a párt vidéki titkára lett. 1919 februárjában őt is letartóztatták. A Tanácsköztársaság kikiáltásakor a kereskedelemügyi népbiztos helyettese, majd április 3-tól a Szociális Termelés Népbiztosságának egyik vezetője. Április második felétől egy ideig a fronton teljesített szolgálatot. Június 17-én a vidéki népgazdasági tanácsok szervezésére kapott megbízást Hamburger Jenővel együtt. Június 24-én a Kormányzótanács Központi Ellenőrző Bizottságának tagjává választották. Július 17-én a Vörös Őrség országos parancsnoka lett. A Tanácsköztársaság megdöntése után Ausztriába emigrált, majd Szovjet-Oroszországba ment, 1924-ben illegális pártmunkára hazatért, letartóztatták és bebörtönözték, 1941-ben fogolycserével került a Szovjetunióba. A felszabadulás után a párt vezetőjeként hazatért, majd 1956-tól ismét a Szovjetunióban élt.

Bajáki Ferenc (1883–1938) lakatos, 1900-ban lett szervezett munkás és a szociáldemokrata párt tagja. 1916-ban a csepeli Weis Mannfréd művek főbizalmijává választották. 1917-től 1919 áprilisáig a Vas- és Fémmunká-

sok Központi Szövetségében a gyáripari lakatos szakosztály titkára. 1918 őszén beválasztották a Budapesti Központi Munkás- és Katonatanácsba. 1919. április 6-tól mint népbiztos a vas- és fémipari gyárak termelését irányította. A Népgazdasági Tanács létrehozásakor ennek egyik elnöke lett, egyben ellátta a IX. (munkaügyi) főosztály vezetését. Részt vett a budapesti karhatalom ügyének rendezésére július 7-én létrehozott bizottság munkájában. A pártkongresszuson a vezetőség sorába választották. Tagja volt a Tanácsok Országos Gyűlésének és a Szövetséges Központi Intéző Bizottságnak. A Tanácsköztársaság megdöntése után életfogytiglani fegyházra ítélték, fogolycseréje útján került Szovjet-Oroszországba.

A Földművelésügyi Népbiztosság vezetését március 21-től április 3-ig négytagú, majd háromtagú direktórium látta el. A direktórium tagja lett Csizmadia Sándor, Vántus Károly, Hamburger Jenő és Nyisztor György, valamennyien népbiztosi felhatalmazással.

Csizmadia Sándor (1871–1929) mint mezőgazdasági munkás került kapcsolatba a szocialista mozgalommal. 1896 és 1909 között, megszakításokkal tagja volt a szociáldemokrata párt vezetőségének, egy időben a Szabó Ervin által vezetett ellenzékhez tartozott. 1899-től, ugyancsak megszakításokkal szerkesztője volt a Világ szabadság c. lapnak és vezetője a Magyarországi Földmunkások Országos Szövetségének. Jelentős szocialista irodalmi tevékenységet fejtett ki, verseskötetei jelentek meg, részt vett Marx–Engels válogatott műveinek kiadásában is. A Károlyi-kormányban földművelésügyi államtitkár lett. Tulajdonképpen csak néhány napig volt földművelésügyi népbiztos, mindössze három kormányzótanácsi ülésen vett részt. Március 25-én bejelentette lemondási szándékát. Szertelen magatartása, egyéni akciói miatt, április 3-án a Kormányzótanács döntött úgy, hogy kihagyják a népbiztosok sorából. A Tanácsköztársaság leverése után az újjáalakuló szociáldemokrata párt vezetőségének ismét tagja lett, később kilépett a pártból és egyre jobbra tolódott.

Vántus Károly (1879–1927) ács munkásként 1896-ban került kapcsolatba a szocialista mozgalommal. 1901-től 1906-ig a szociáldemokrata párt nagyváradai titkára és a Nagyváradai Munkás Újság szerkesztője volt. 1907 és 1914 között a szociáldemokrata párt országos vezetőségének tagja. A világháború idején orosz hadifogságba került, 1918-ban az OK/b/P magyar csoportjának titkára, s a Szociális Forradalom c. lap munkatársaként tevékenykedett. 1918 novemberében tért haza, a Kommunisták Magyarországi Pártjának egyik megalapítója, az első Központi Bizottság tagja volt. Kezdetől a Földművelésügyi Népbiztosságot vezető direktórium tagja. Április végétől, megszakításokkal, június elejéig a fronton teljesített szolgálatot. Június 7-én Vas megye kormányzótanácsi biztosa lett. A Földművelésügyi Népbiztosságnak a Népgazdasági Tanácsba történt beolvadása után, ennek II. (földművelésügyi) főosztályát vezette. Tagja volt a Tanácsok Országos Gyűlésének és a Szövetséges Központi Intéző Bizottságnak. A kongresszus a pártvezetőségbe is beválasztotta. A Tanácsköztársaság megdöntése után halálra ítélték, fogolycserével került Szovjet-Oroszországba.

Hamburger Jenő (1882–1936) egyetemi hallgatóként csatlakozott a munkásmozgalomhoz, 1905-től tagja a szociáldemokrata pártnak. Zalaszentgróti orvosként ismerte meg a falusi nép életét. Antimilitarista mozgalomban való részvételéért, sztrájk szervezéséért 1918 februárjában letartóztatták és szeptemberben másfél évi fogságra ítélték. A Népköztársaság idején Nagykanizsa kormánybiztosa, s a szociáldemokrata párt egyik központi titkára; a földtörvény megjelenése után Somogy megyében megszervezte az első termelészövetkezeteket. Kezdetül tagja volt a Földművelésügyi Népbiztosságot vezető direktóriumnak. Áprilisban a déli fronton teljesített szolgálatot, május 8-tól 14-ig a II. (székesfehérvári) hadtest parancsnoka. Tagja volt a Kormányzótanács Gazdasági Bizottságának és a május 30-án kinevezett háromtagú országos közéleti bizottságnak. A Népgazdasági Tanács létrehozása után Vántus Károllyal együtt ennek II. (földművelésügyi) főosztályát irányította. Június 17-én, Rákosi Mátyással együtt megbízást kapott a kerületi népgazdasági tanácsok és gazdasági hivatalok megszervezésére és irányítására. Tagja volt a Tanácsok Országos Gyűlésének és a Szövetséges Központi Intéző Bizottságnak. Részt vett a Kormányzótanács választásának előkészítésére június 24-én alakult jelölőbizottság munkájában. A Tanácsköztársaság leverése után Ausztriába emigrált, majd rövid ideig Olaszországban, Csehszlovákiában és Németországban, végül a Szovjetunióban élt.

Nyisztor György (1869–1956) földmunkásként került kapcsolatba a munkásmozgalommal. A Földmunkások Országos Szövetségében tevékenykedett, 1906-ban a vezetőség tagja, majd titkára. A szociáldemokrata mozgalom balszárnyához tartozott. Kezdetül tagja a Földművelésügyi Népbiztosságot vezető direktóriumnak. A Népgazdasági Tanács létrejötte után ő képviselte ennek II. (földművelésügyi) főosztályát a Kormányzótanácsban. Júniusban beválasztották a pártvezetőségbe. Tagja volt a Tanácsok Országos Gyűlésének és a Szövetséges Központi Intéző Bizottságnak. A Tanácsköztársaság leverése után életfogytiglani fegyházra ítélték, fogolycserével került Szovjet-Oroszországba, a felszabadulás után hazatért.

A Kereskedelemügyi Népbiztosság csak rövid ideig, március 21-től április 3-ig létezett. Vezetését Landler Jenő látta el, helyettese Rákosi Mátyás és Haubrich József volt (mindhárom népbiztosról szó volt már az előzőekben).

A Kormányzótanács megalakulásáról március 21-én felvett jegyzőkönyv szerint a Közéleti Népbiztosság vezetésére eredetileg Böhm Vilmos kapott felhatalmazást, helyettesévé pedig Hevesi Gyulát és Dovcsák Antalt jelölték (mindhármukról lásd fentebb). A másnapi lapokban azonban már Erdélyi Mór szerepelt mint népbiztos; helyettese, illetve április 3-a után népbiztostársa Illés Artúr lett. Ők vezették a népbiztosságot mindaddig, amíg az be nem olvadt a Népgazdasági Tanácsba. Hozzájuk csatlakozott népbiztosként április 3-tól Kondor Bernát is. A népbiztosság neve egyébként – mint erre már utaltunk – a Kormányzótanács március 28-án hozott határozata értelmében Közéleti Népbiztosságra változott.

Erdélyi Mór (1877–1929) nyomdászként még a múlt század végén kapcsolódott be a szociáldemokrata mozgalomba. Kiemelkedő szerepe volt a munkás szövetkezeti mozgalom szervezésében. 1904-ben az Általános Fogyasztási Szövetkezet igazgatójává választották. A Népköztársaság idején mint gazdasági szakember közéleti államtitkár lett, így került be a Kormányzótanácsba is. Már április 1-én, majd 3-án is felajánlotta lemondását, de a Tanácsok Országos Gyűléséig a helyén maradt, sőt részt vett a Kormányzótanács Gazdasági Bizottságának, majd az ország élélmzésének irányítására május 30-án létrehozott háromtagú bizottságnak a munkájában is. Tagja volt a Központi Munkás- és Katonatanács 80-as Bizottságának, a Tanácsok Országos Gyűlésének és a Szövetséges Központi Intéző Bizottságnak. A Peidl-kormányban közéleti államtitkár. A fehérterror elől Bécsbe menekült, 1928-tól azonban ismét Magyarországon élt.

Illés Artúr (1878–1960) az Általános Fogyasztási Szövetkezet tisztviselőjeként csatlakozott a munkásmozgalomhoz. A Magántisztviselők Országos Szövetségének létrehozásában kiemelkedő szerepe volt. A Szociáldemokrata Párt balszárnyához tartozott, majd még 1918-ban belépett a Kommunisták Magyarországi Pártjába, tagja lett az úgynevezett második Központi Bizottságnak. Március 21-től tagja a Kormányzótanácsnak. 1919. április végétől a fronton teljesített szolgálatot. Tagja volt a Tanácsok Országos Gyűlésének, s részt vett a Szövetséges Központi Intéző Bizottság ülésein. A Tanácsköztársaság leverése után Ausztriába emigrált, majd Németországban és Franciaországban élt.

Kondor Bernát (1884–1942) nyomdászként lépett be a szociáldemokrata pártba. Az első világháború idején az Általános Fogyasztási Szövetkezet igazgatója; 1919. április 3-tól az egyik közéleti népbiztos volt, de a Kormányzótanács ülésein április 22-től nem vett részt. A Tanácsköztársaság leverése után emigrált, 1924-től ismét Magyarországon élt.

A termeléssel és az ellátással foglalkozó népbiztosságok munkájához szorosán kapcsolódott a Munkaügyi Népbiztosság tevékenysége. Kezdetől egészen a Népgazdasági Tanácsba történt beolvasztásáig Bokányi Dezső irányította. Április 18-án Szamuely Tibor (lásd fentebb) kapott megbízatást a népbiztosság vezetésére, néhány nap után azonban más területre irányították. Bokányi helyettese április 3-ig Fiedler Rezső (lásd fentebb), illetve Guth Antal volt, aki március 24-én kapott kinevezést.

Bokányi Dezső (1871–1940) mint kőfaragómunkás már 1886-ban tagja lett a szakszervezetnek és 1889-ben a szociáldemokrata pártnak. 1894-től 1919 márciusáig tagja a párt vezetőségének. Kiemelkedő szerepet játszott a Magyarországi Építőipari Munkások Országos Szövetségének megalakításában. A Munkás Betegsegélyező Pénztár tisztviselője, 1917-től pedig igazgatója. Nagyhatású szónok volt, s jelentős irodalmi tevékenységet fejtett ki; Marx, Engels, Bebel műveiből fordított. A Nemzeti Tanács tagjaként 1918-ban részt vett a belgrádi fegyverszüneti tárgyaláson. 1919. március 21-től munkaügyi népbiztos. Áprilisban beválasztották a Központi Munkás- és Katonatanács öttagú elnökségébe és 80-as Bizottságába. Tagja

volt a Kormányzótanács Gazdasági Bizottságának, a munkások betegség- és balesetbiztosításának előkészítésére kiküldött bizottságnak. A pártkongresszuson a vezetőség sorába választották. Tagja volt a Tanácsok Országos Gyűlésének és a Szövetséges Központi Intéző Bizottságnak. A Vörös Hadsereg III. hadtestjének parancsnokaként egy ideig a fronton teljesített szolgálatot. A Tanácsköztársaság leverése után halálra ítélték, fogolycserével került Szovjet-Oroszországba.

Guth Antal (1886–?) orvos, a Kommunisták Magyarországi Pártjának megalakulásától tagja volt, és az úgynevezett második Központi Bizottságnak is. Március 24-én Bokányi Dezső javaslatára nevezték ki a Népjóléti Népbiztosság harmadik vezetőjévé. Április végétől egy ideig a fronton teljesített szolgálatot. Május 17-én Kunfi Zsigmonddal együtt felhatalmazást kapott a székesfehérvári ellenforradalmi események kivizsgálására. Május 19-től június 24-ig Fejér megye kormányzótanácsai biztosa is volt. Június 24-én a Népjóléti és Közegészségügyi Népbiztosság vezetésére kapott megbízást. Tagja volt a Központi Munkás- és Katonatanács 80-as Bizottságának, továbbá a Tanácsok Országos Gyűlésének és a Szövetséges Központi Intéző Bizottságnak. A Tanácsköztársaság leverése után Ausztriába emigrált, majd Franciaországban élt.

A Pénzügyi Népbiztosság vezetését április 3-ig Varga Jenő (lásd fentebb) és helyettesként Székely Béla látta el, ezt követően pedig Székely Béla és Lengyel Gyula irányította a Népgazdasági Tanács létrehozásáig.

Székely Béla (1889–1939) könyvelő, banktisztviselő, 1905-ben lépett be a szociáldemokrata pártba. A Kommunisták Magyarországi Pártjának egyik alapító tagja. 1919. március 21-től a Pénzügyi Népbiztosság egyik vezetője. A Népgazdasági Tanács megalakulása után ennek IV. (pénzügyi) főosztályát vezette. A Kormányzótanács ülésein rendszeresen és aktívan részt vett. Tagja volt a Tanácsok Országos Gyűlésének és a Szövetséges Központi Intéző Bizottságnak. A Tanácsköztársaság leverése után Ausztriába emigrált, Németországban, majd a Szovjetunióban élt.

Lengyel Gyula (1888–1941) diákként 1905-ben lépett be a szociáldemokrata pártba. 1911-ben matematika és kereskedelmi számtan szakos tanári oklevelet szerzett. Ettől kezdve részt vett a pedagógusok mozgalmában. A Népköztársaság idején Budapest cipő- és bőrellátásának megszervezésére kapott megbízást, majd a Ruházati Hivatalt vezette. 1919 januárjától a Kommunisták Magyarországi Pártjának tagja. Április 3-tól a Pénzügyi Népbiztosság egyik vezetője. Varga Jenővel együtt kiemelkedő szerepe volt a Tanácsköztársaság gazdasági életének formálásában, a Vörös Hadsereg ellátásának szervezésében. A Központi Munkás- és Katonatanács 80-as Bizottságának tagjává választották. Tagja volt a Kormányzótanács Gazdasági Bizottságának, a háromtagú közlélméleti bizottságnak. Az Osztrák–Magyar Bank Budapesti Főintézetének kormányzója volt. Április végétől egy ideig a fronton teljesített szolgálatot. Varga Jenővel együtt a Népgazdasági Tanács elnöke lett, egyben ennek VII. (gazdaság szervezési) főosztá-

lya vezetését is ellátta. A Tanácsok Országos Gyűlésének és a Szövetséges Központi Intéző Bizottságnak a tagjává választották. A Tanácsköztársaság leverése után Ausztriába emigrált, Németországban, majd a Szovjetunióban élt.

Az előzőekben említett gazdasági népbiztosságok a Tanácsok Országos Gyűlésén elfogadott Alkotmány értelmében a Népgazdasági Tanácsba olvadtak be, s lényegében ennek főosztályaiává váltak. A Kormányzótanácsban a főosztályok egyes csoportjait Varga Jenő, Nyisztor György, Dovcsák Antal, Lengyel Gyula, Garbai Sándor és Bajáki Ferenc képviselte (személyükről már az előzőekben szoltunk).

A korábbi Munkaügyi és Népjóléti Népbiztosságtól a munkaügyek a Népgazdasági Tanács IX. főosztályához kerültek, hatáskörének másik részét a június 24-én alakult Népjóléti és Közegészségügyi Népbiztosság látta el. Ennek feladatköre július 14-én kiegészült a rokkantügyek intézésével is. A népbiztosság vezetője Guth Antal (lásd fentebb) lett.

Bizonyos fokig külön jogállása volt a német és a ruszin népbiztosnak. Ők nemzeti tanácsuk és intéző bizottságuk képviselőit is jelentették a Kormányzótanácsban, melynek teljes jogú tagjai voltak.

A német népbiztos mindvégig *Kalmár Henrik* (1870–1931) volt. Nyomdásztként még az 1890-es években bekapcsolódott a szociáldemokrata mozgalomba. A párt pozsonyi, majd budapesti német nyelvű lapjának volt a szerkesztője. A polgári demokratikus forradalom idején a német nemzeti ügyek államtitkára. Április végétől egy ideig a fronton teljesített szolgálatot. Június 9-én a párt német szervezetének konferenciája az országos német bizottság tagjává választotta. Július 25-én lemondott a népbiztosságról, utódlásának kérdésében már nem intézkedett a Kormányzótanács. Tagja volt a Tanácsok Országos Gyűlésének és a Szövetséges Központi Intéző Bizottságnak. A Tanácsköztársaság megdöntése után életfogytiglani fegyházra ítélték, fogolycsere akció keretében szabadult és Csehszlovákiában telepedett le.

Március 21-én *Szabó Oreszt* (1867–?) kapott megbízást a Ruszin Népbiztosság vezetésére. Korábban főszolgabíró volt, majd Belügyminisztériumi tanácsos, az I. világháború idején a magyar kormány képviselője a hadsereg-főparancsnokságnál. A Népköztársaság alatt Ruszka-Krajna minisztere. A népbiztosi kinevezést nem vállalta, maga helyére Stefán Ágostont javasolta. A javaslatot a Kormányzótanács március 24-én elfogadta.

Stefán Ágoston (1877–1945) ügyvéd, ruszin politikus. 1907-től 1918-ig a Tiszavölgy c. lapot szerkesztette. A polgári demokratikus forradalom idején Ruszka-Krajna kormányzója. Pártonkívüliként került a Kormányzótanácsba. Népbiztosi tevékenysége ellen munkatársai ismételtlen kifogásokat emeltek. Április végétől egy ideig a fronton teljesített szolgálatot. Tagja volt a Tanácsok Országos Gyűlésének és a Szövetséges Központi Intéző Bizottságnak. A Tanácsköztársaság megdöntése után Csehszlovákiában képviselő lett.

Ha figyelmen kívül hagyjuk a feladatot nem vállaló Szabó Oresztet, összesen 39-en töltöttek be népbiztosi vagy népbiztoshelyettesi tisztséget, kö-

zülük ténylegesen 36-an vettek részt a Forradalmi Kormányzótanács munkájában.

A Kormányzótanács tagjai közül ketten miniszterként (Böhm Vilmos, Kunfi Zsigmond), hatan államtitkárként (Ágoston Péter, Csizmadia Sándor, Erdélyi Mór, Kalmár Henrik, Ládai István, Rónai Zoltán) részt vettek már az előző, polgári kormányban is.

Eredeti foglalkozása szerint tizenhárom népbiztos volt munkás, közülük nyolcan a Tanácsköztársaságot megelőzően már különböző munkásszervezetek (párt, szakszervezet, sajtó, szövetkezet) alkalmazottaiként dolgoztak, egy pedig értelmiségi pályán; négyen kerültek közvetlenül munkássorból a Kormányzótanácsba. Mindössze két népbiztos volt csak eredetileg paraszti foglalkozású, de ők is már jóval korábban értelmiségi, illetve alkalmazotti pályára kerültek. Huszonhárom népbiztos volt eredeti foglalkozását tekintve értelmiségi, ehhez hozzá kell azonban számítani a paraszti, illetve a munkás származású, értelmiségivé vált két személyt is. Eredeti foglalkozását tekintve csupán egyetlen népbiztos volt az alkalmazotti kategóriába számítható, ehhez hozzá lehet venni az előzőekben már jelzett nyolc fizetett mozgalmi tisztségviselőt.

A harminckilenc népbiztos átlag életkora 1919-ben negyvenegy év volt. Közülük négy harminc év alatti, hét harminc és harmincöt év közötti, tizenöt harminchat és negyven év közötti, tizenhárom személy pedig negyven éven felüli volt.

Már a Tanácsköztársaság kikiáltása előtt a Kommunisták Magyarországi Pártjának tagja volt a harminckilenc népbiztos közül tizenhét, húszan a szociáldemokrata párt tagjai maradtak az egyesülésig, ketten pedig nem vettek részt korábban a munkásmozgalomban.

A Tanácsköztársaság leverésekor, illetve ezt követően a volt népbiztosok közül huszonnégyen tartoztak a KMP-hez, s a többiek is – a két eredetileg pártonkívüli népbiztoson kívül – valamennyien hűségesek maradtak a munkásmozgalomhoz, szocialista eszményeikhez.

A március 21-én megalakult Kormányzótanács tizenhat népbiztosa közül csak kettő volt kommunista, tizenhárom szociáldemokrata, egy pedig pártonkívüli. A tizenhárom helyettes népbiztos közül kilenc volt kommunista, három szociáldemokrata és egy pártonkívüli. Március 25-én, majd április 1-én egy-egy újabb népbiztoshelyettes kinevezésére került sor, ők mindketten kommunisták voltak már március 21. előtt is.

A Kormányzótanács április 3-i újjáalakítása a kommunista pozíciók erősödését eredményezte. A harminchárom népbiztos közül már tizenöt eredetileg is kommunista pártállású volt. Megmaradt ebben az összetételben is a két pártonkívüli népbiztos. A többi tizenhat eredeti pártállását tekintve szociáldemokrata volt. Erre az időre azonban, amint a Kormányzótanácsban folyt vitákból is megállapítható, a volt szociáldemokraták közül egyesek (pl. Landler, Pogány, Nyisztor, Hamburger, Varga) a legtöbb kérdésben a kommunisták álláspontjához közelítettek, mások (így Böhm, Kunfi, Garbai, Rónai) a centrista állásponton maradtak, megint mások pedig (például Haubrich, Dovcsák, Erdélyi) tőlük jobbra helyezkedtek el.

Április folyamán megindultak a szakszervezetek bástyái mögé vonult jobboldali szociáldemokrata csoportok akciói a pozíciókért. Találkoztak ezek az akciók az antant kormányátalakítási követeléseivel; elsősorban néhány kommunista (így Szamuely) és baloldali szociáldemokrata (például Pogány) eltávolítását jelölték meg a további tárgyalások előfeltételéül, s helyettük Weltner, esetleg Bolgár bevonása került szóba. Ha közvetlenül nem is engedett a Kormányzótanács ezeknek a nyomásoknak, mindenestre ebben az időszakban lett népbiztos Bajáki Ferenc szakszervezeti vezető, s kapott több népbiztos, így Szamuely is olyan megbízatásokat, amelyek távol tartották őket a Kormányzótanács munkájában való aktív résztvételtől, bár az arányok megtartására feltehetőleg minden oldalról ügyeltek.

E törekvések ellenére az április 12-én létrehozott Politikai és Gazdasági Bizottság személyi összetételében balratolódás következett be. A Politikai Bizottságban két kommunista mellett két centrista és egy baloldali szociáldemokrata foglalt helyet. A Gazdasági Bizottságban két kommunista mellett három baloldali, egy centrista és egy jobboldalinak számító szociáldemokrata vezető vett részt.

Ezt követően a Kormányzótanács politikai összetételében nem történt lényeges változás a Tanácsok Országos Gyűléséig, illetve a Szövetséges Központi Intéző Bizottság által június 24-én lefolytatott választásig. A népbiztoshelyettesi elnevezés visszaállításával és azzal, hogy a Népgazdasági Tanácsba beolvadt népbiztosságok nem mindegyike kapott önálló képviselőt a Kormányzótanácsban, lényegesen változott az összetétel. A tizenhárom népbiztosból (nem számítva ide a hadsereg-főparancsnokot, aki a továbbiakban csak egy ülésen vett részt) négy volt eredetileg is kommunista. Látszólag eredménnyel járt a volt szociáldemokraták nagyobb szerephez juttatását sürgető jobboldali törekvés. A szociáldemokraták közül azonban öten ekkorra már szinte teljesen azonosultak a kommunista állásponttal. A volt szociáldemokrata centrumhoz egy, a jobboldalhoz pedig két népbiztos tartozott, de ide számítható az egy pártonkívüli is. A június 26-án kinevezett hét népbiztoshelyettes közül három volt eredetileg is kommunista; a négy szociáldemokrata népbiztoshelyettes közül három a jobboldalhoz tartozott, s csak egy a centrumhoz. Ezek az erőviszonyok augusztus 1-ig megmaradtak.

A Tanácsköztársaság fennállása alatt a bal- és jobboldal részéről egyaránt mindvégig érvényesült a határozott törekvés a túlsúly megszerzésére. Az időszak jelentős részében a kommunista és baloldali szociáldemokrata népbiztosok voltak többségben. Ennek ellensúlyozására vitték keresztül az egyes szociáldemokrata vezetők, hogy a Kormányzótanács ülésein, különösen kritikus időszakokban a párt és a szakszervezetek képviselőiben többen is részt vehettek, akiktől álláspontjuk támogatását remélték. E törekvések hatását jól nyomon lehet követni a jegyzőkönyvekben.

Az ellenforradalmi korszak történetírása, zsumnalisztikája számtalan rágalmat szórt az egyes népbiztosokra, illetve a Kormányzótanácsra. Joggal

merülhet fel a kérdés, hogy ténylegesen milyen volt az erkölcsi értéke és szellemi színvonala a testületnek.

A jegyzőkönyvek alapján bárki megállapíthatja, hogy a népbiztosokat tevékenységükben a forradalom, a munkásosztály, a magyar nép érdekei vezették. Puritánságukra jellemző, hogy fizetésüket az inflációs folyamat ellenére szerényen szabták meg, kimondták, hogy a népbiztosok máshonnan fizetést nem vehetnek fel. Többen közülük a szovjetházban laktak, de kivételezett ellátásuk megszüntetését maguk kezdeményezték. Az Ausztriában politikai menedékjogot kapott népbiztosoknál – osztrák rendőrségi jelentések szerint – meglepően kevés értéket találtak.²⁷

A Kormányzótanács szellemi súlyát illetően egyetérthetünk Hajdu Tibor megállapításával: „... aligha volt 1867 óta szellemi értékben gazdagabb magyar kormány, amelyben Lukácsnál jobb kultúrpolitikus, Vargánál képzetesebb közgazdász ült volna. De a többiek is mondhatni kivétel nélkül jó hírnévnek örvendtek saját szakmájukban.”²⁸

A Tanácsköztársaság leverése után a népbiztosok sorsa különböző módon alakult. Emigránsként Európa szinte valamennyi országában, néhányan Amerikában és a Távol-Keleten is tevékenykedtek. Többüknek hosszabb-rövidebb ideig a Szovjetunió nyújtott menedéket. Közülük néhányan sajnálatosan a sztálini törvénytörtő perek áldozatai lettek. A felszabadulást tizenhárman éltek meg, többen hazatérve jelentős szerephez jutottak a magyarországi második proletárdiktatúra megteremtésében, a szocializmus építésében.

7. Szerkesztői tájékoztató

A kötet a Forradalmi Kormányzótanács, valamint a Kormányzótanács Politikai és Gazdasági Bizottságának valamennyi fellelhető jegyzőkönyvét tartalmazza.

A jegyzőkönyvek az MSZMP KB Párttörténeti Intézetének Archivumában a 601. fond 1. csoportjában található. Kivételt képez a 2. sorszámu, március 24-én kelt jegyzőkönyv, amely kivonatos másolatban maradt fenn a Tanácsköztársaság Adatait Gyűjtő Országos Bizottság iratai között (PI Arch. 605. f.).

Az iratok egy része Révész Mihály gyűjteményéből származik, aki a Kormányzótanács egyik jegyzőkönyvvezetője volt, másik részük a népbiztosper irataiból, harmadik részük pedig az SZKP KB Marxizmus–Leninizmus Intézetének Archivumában maradt fenn, ahová a moszkvai magyar emigráció útján kerültek. Az utóbbiakról készült fotokópiák is a 601. fondban találhatóak.

²⁷ Harmincnégy személy összesen mintegy 500 ezer inflációs koronát vitt magával. Haus-, Hof- und Staatsarchiv: Neues Politisches Archiv K. 20. 1/2. Z 2364.

²⁸ Hajdu Tibor 105. o.

A minisztertanácsi jegyzőkönyveket az előterjesztések alapján szerkesztette össze a jegyzőkönyvvezető, s a vitát általában csak vázlatosan rögzítette. Ezzel szemben a Kormányzótanács tárgyalásait gyorsírással jegyezték. E sztenogramok alapján készültek a szerkesztett jegyzőkönyvek, vagyis a jegyzőkönyvek eredeti tisztázatai. Az egyik jegyző a sztenogramból gépbe diktálta a szó szerinti jegyzőkönyvet is, amelyet ugyancsak eredeti tisztázatnak tekinthetünk. A Kormányzótanácsnak mint testületnek az iratanyaga tehát szerkesztett jegyzőkönyvekből, részben szó szerinti jegyzőkönyvekből, illetve ezek egy részének sztenogramjaiból áll. Egyes jegyzőkönyvek szövege több változatban és formában is fennmaradt. Ennek oka az, hogy a népbiztosper során csak a szerkesztett jegyzőkönyvek álltak a bíróság rendelkezésére, ezért Révész Mihály jegyző lakásán házkutatást rendeltek el, de a rendőrség csak a sztenogramokat találta meg, ezeket Vikár Béla, a parlamenti gyorsíróiroda tanácsosa mint felkért szakértő ismételtelen áttette folyóírásba.

A szerkesztett jegyzőkönyveknek csak aláírás nélküli másodpéldányai állnak rendelkezésünkre. A jelek arra utalnak, hogy szokásos formájú hitelesítésekre nem is került sor. A hitelesítés hiányát a népbiztosper során a védelem megpróbálta hasznosítani. Vikár Béla a Révész Mihály által készített sztenogramok iránt is igyekezett kétségeket ébreszteni.²⁹ Forráskritikai szempontból Vikár érvelését nem fogadhatjuk el, mivel az üléseket nemcsak Révész jegyzőkönyvezte, továbbá a különböző források – dokumentumok, visszaemlékezések – egybevétele is bizonyítja a jegyzőkönyvekben foglaltak valóságát. Ezen kívül a sztenogramokon általában szerepel a gyorsíró aláírása, a gépirásos tisztázaton pedig a kézjegye. Hitelességüket bizonyítja továbbá, hogy a különböző forrásokból előkerült szerkesztett és gyorsírói jegyzőkönyvek lényegében megfelelnek egymásnak.

A szerkesztésnél arra törekedtünk, hogy a kötet teljes képet nyújtson az irategyüttesről és az egyes dokumentumokról. Minden ülés fennmaradt szerkesztett és szó szerinti jegyzőkönyvét közreadtuk. A jegyzőkönyveket teljes szövegükben publikáltuk, változatok esetén a teljesebbet vettük alapul, az ehhez képest mutatkozó lényegesebb eltéréseket jegyzetekben ismertettük. A szöveghű közléshez ragaszkodtunk, ettől csak annyiban térünk el, hogy az esetleges elírásokat – amennyiben e felől teljesen bizonyosak voltunk – korrigáltuk. A helyesírásnál a ma érvényben levő szabályokat vettük alapul. Változatlanul hagytuk a feltűnő, esetleg csak a mondat teljes átírásával javítható szövegezési hibákat, ilyen esetekben (sic!) jelzést alkalmaztunk. Szögletes zárójelbe helyeztük a tőlünk származó szövegkiegészítéseket.

²⁹A kérdéstről lásd bővebben *Rév Erika: A népbiztosok pere*. Bp. 1969. 193–197. o. A bíróság előtt álló népbiztosok védelmének szándéka olvasható ki Révész Mihálynak a kormányzótanácsai jegyzőkönyvekkel kapcsolatban Nagy Mihály védőügyvédhez intézett 1920. július 8-án kelt levéltervezetéből is (PI Arch. 721. f. 1/85. ó. e.).

A jegyzőkönyveket — tekintet nélkül arra, hogy azok a Politikai vagy a Gazdasági Bizottság ülésén készültek — időrendben közöltük és sorszám-mal láttuk el. Amennyiben a szerkesztett és a gyorsírói jegyzőkönyv is rendelkezésünkre állt, ezek azonos sorszám alatt a—b jelzést kaptak. Minden esetben a szerkesztett jegyzőkönyv szerepel az első helyen. A sorszám után közöltük a jegyzőkönyv dátumát; a hely megjelölésétől eltekintettünk, mivel minden ülést Budapesten tartottak. A dokumentumok címében csak a testület nevére utaltunk. Az ismételések elkerülése végett a gyorsírói (b-vel jelzett) jegyzőkönyvek elejéről elhagytuk a jelenlevők felsorolását. A gyorsírói jegyzőkönyvek a napirendek sorszámát nem tartalmazták, ezt a szerkesztett jegyzőkönyv alapján pótoltuk.

A dokumentumokhoz két típusú jegyzetet készítettünk. A tartalmat érintő informáló, magyarázó megjegyzéseinket arab számmal jelzett jegyzetekben helyeztük el. Szövegkritikai észrevételeinket betűvel jelölt jegyzetekben közöltük. Ilyenek a szöveg folyamatosságát zavaró, szorosán oda nem tartozó gyorsírói megjegyzések; a felszólaló vagy a gyorsíró által elkövetett szövegezési hibák; a napirendek sorszámozásának elírásai; az ülés résztvevőinek felsorolását illetően a szerkesztett és a gyorsírói jegyzőkönyvek közötti eltérések; a több változatban fennmaradt jegyzőkönyvekben található lényegi eltérések.

Az egyes dokumentumok után szerkesztői záradék található. Ez a jegyzőkönyv jellegéről (szerkesztett vagy gyorsírói); eredetiségéről (tisztázat vagy másolat); a közölt szövegen kívül még található változatokról; a sztenogram meglétéről; a dokumentum szövegéhez nem tartozó, utólag rákerült jelekről, bélyegzőlenyomatokról; a jegyzőkönyv fizikai állapotának fogyatékoságairól; a korábbi publikálásról ad jelzést. A szerkesztett jegyzőkönyv záradékában közöltük a felsorolt adatok közül azokat, amelyek az ülés egész anyagára vonatkoznak.

44 ülés anyagát adjuk közre, hozzászámítva a 17 gyorsírói jegyzőkönyvet is, a kötet összesen 61 dokumentumot tartalmaz. Közülük 7 jegyzőkönyv szövege teljes egészében, 18-ból pedig részletek jelentek meg A magyar munkásmozgalom történetének válogatott dokumentumai c. sorozat 6/A, 6/B kötetében. A Forradalmi Kormányzótanács jegyzőkönyveinek túlnyomó része most kerül első alkalommal kiadásra.

A kötet használatát az ülések napirendi pontjainak jegyzéke segíti; a napirendi pontokban megfogalmazott tárgyi elemekről tematikus elrendezésben ad tájékoztatást a tárgymutató, amely a jegyzőkönyv és a napirend számára utal. A földrajzi mutató az előforduló földrajzi neveket ábécé-rendben tartalmazza. A személynévmutató szintén betűrendes; a kurzivált számjegyek azt az oldalt jelzik, ahol az illető személyről tájékoztatás található.³⁰ A bibliográfiai adatokat is magába foglaló mutató készült a jegyző-

³⁰ Elsősorban a Tanácsköztársaság vezetőinek, tisztségviselőinek a proletárdiktatúra idején kifejtett tevékenységéről kívántunk tájékoztatást adni. Egyesekre vonatkozóan azonban nem vagy alig találtunk adatokat. A korábbi időszak politikusainak adatait csak utalásszerűen adtuk meg, róluk a sorozat más kötetiben olvasható részletes tájékoztatás.

könyvekben említett időszaki sajtótermékekről. Táblázat nyújt áttekintést az egyes ülések résztvevőiről, külön jelölve a népbiztosokat. A kötetben előforduló rövidítésekről – eltekintve a közhasználatúakat – jegyzék ad tájékoztatást.

A kötet alapvetően követi a minisztertanácsi jegyzőkönyvek sorozat szerkesztési alapelveit. A jegyzőkönyvi anyag sajátosságai azonban bizonyos eltéréseket tettek szükségessé. A fentiekben jelzettekén túl e tekintetben még a következőkre hívjuk fel a figyelmet: Jegyzőkönyvenként nem tüntettük fel az eredeti sorszámot, mivel a számozást egykorúlag többször is előlről kezdték és ez zavarhatná a tájékozódást. Az irattani meghatározást nem mellékletként, táblázatban közöljük, mert a két típusú jegyzőkönyv és ezek helyenkénti változatainak leírására a szöveges megoldás jobb lehetőséget kínált.

A handwritten signature in cursive script, reading "Kun Béla".

1. Kun Béla

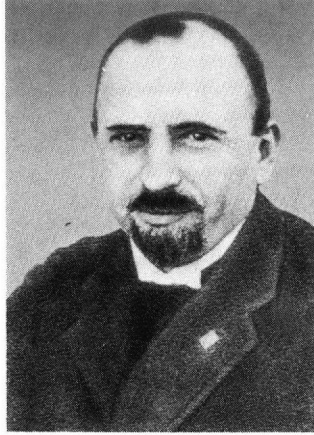
A handwritten signature in cursive script, reading "Garbai Sándor".

2. Garbai Sándor

A handwritten signature in cursive script, reading "Dovcsák Antal".

3. Dovcsák Antal

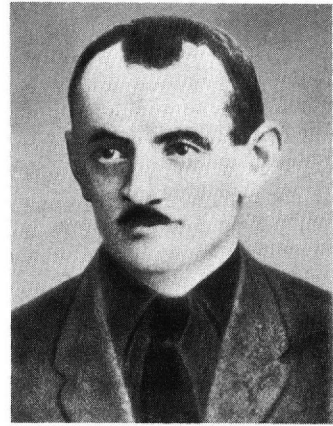
Ágoston Péter

4. Ágoston Péter

Alpári Gyula

5. Alpári Gyula

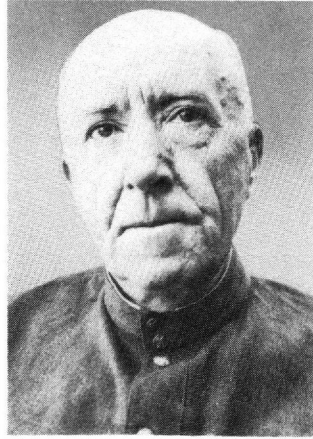
Bajáki Ferenc

6. Bajáki Ferenc

Bokányi

7. Bokányi Dezső

Bolgár

8. Bolgár Elek

Böhm

9. Böhm Vilmos

Csizmadia Sándor

10. Csizmadia Sándor

A handwritten signature in black ink, appearing to read 'Erdélyi Mór'.

11. Erdélyi Mór

A handwritten signature in black ink, appearing to read 'Fiedler'.

12. Fiedler Rezső

A handwritten signature in black ink, appearing to read 'Guth'.

13. Guth Antal

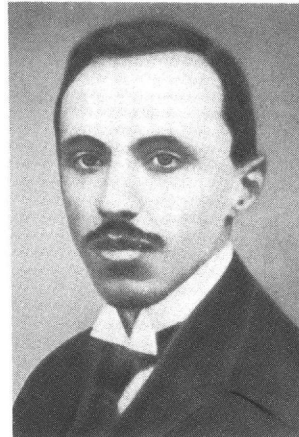
A handwritten signature in black ink, appearing to read 'Hamburger Jenő'.

14. Hamburger Jenő

Haubrich József

15. Haubrich József

Hevesi Gyula

16. Hevesi Gyula

Horovitz Jenő

17. Horovitz Jenő

Illés Artúr

18. Illés Artúr

Kalmár

19. Kalmár Henrik

Kelen

20. Kelen József

Kondor

21. Kondor Bernát

Kunfi

22. Kunfi Zsigmond

Ládai

23. Ládai István

Landler Jenő

24. Landler Jenő

Lengyel

25. Lengyel Gyula

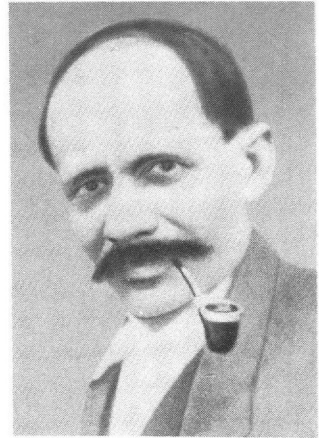
Lukács György

26. Lukács György

Mausz Rezső

27. Mausz Rezső

Nyisztor Győr

28. Nyisztor Győr

Pogány József

29. Pogány József

Rákosi Máttyás

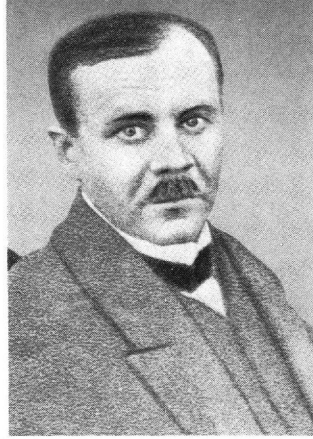
30. Rákosi Máttyás

A handwritten signature in cursive script, appearing to read 'Rónai Zoltán'.

31. Rónai Zoltán

A handwritten signature in cursive script, appearing to read 'Stefán Ágoston'.

32. Stefán Ágoston

A handwritten signature in cursive script, appearing to read 'Szabados Sándor'.

33. Szabados Sándor

A handwritten signature in cursive script, appearing to read 'Szabó Orest'.

34. Szabó Orest

Szamuely Tibor

35. Szamuely Tibor

Szántó Béla

36. Szántó Béla

Székely Béla

37. Székely Béla

Vágó Béla

38. Vágó Béla

Vántus Károly

39. Vántus Károly

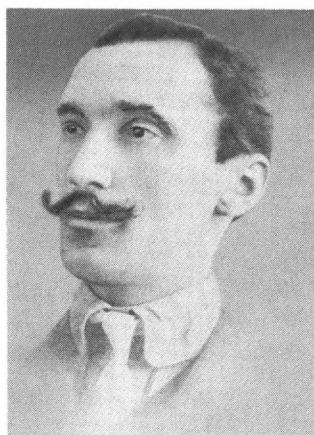
Varga Jenő

40. Varga Jenő

Bihari Mihály

41. Bihari Mihály

Bíró Dezső

42. Bíró Dezső

Révész Mihály

43. Révész Mihály

Seidler Ernő

44. Seidler Ernő

Vincze Sándor

45. Vincze Sándor

JEGYZŐKÖNYVEK

1.

1919. március 22.^a

A Forradalmi Kormányzótanács ülése

Jelen vannak:

Garbai Sándor elnök, Kunfi Zsigmond, Ágoston Péter, Szamuely Tibor, Rákosi Mátyás, Erdélyi Mór, Nyisztor György, Illés Artúr, Vántus Károly, Lukács György, Kalmár Henrik, Böhm Vilmos, Bokányi Dezső, Pogány József, Hevesi Gyula, Varga Jenő, Hamburger Jenő, Landler Jenő, Ládai István, Rónai Zoltán, Vágó Béla, Dovcsák Antal, Székely Béla, Haubrich József, Fiedler Rezső népbiztosok, illetve népbiztoshelyettesek, továbbá Seidler Ernő és Bíró Dezső¹ jegyzők.^b

1.^c

Garbai Sándor elnök az ülést megnyitja és jelenti, hogy Vix alezredes kérdezteti, hogy maradhat-e Budapesten. Vix egyébként személyi szabadságának korlátozása miatt panaszkodik és a Budapest alá érkezett két monitor egyikére óhajt költözködni.

Szántó Béla helyettes hadügyi népbiztos ellenzi Vix elengedését. Az alezredes tegnap Belgrádból táviratilag 15 000 katonát kért.² A bűnös távirászkodnak rögtönítelő bíróság elé állítását kéri.

A Kormányzótanács a javaslatot elfogadja.

^aAz eredeti dokumentum keltezésében feltüntették azt is, hogy az ülést szombaton tartották.

^bA jelenlevők felsorolásából Kun Béla és Szántó Béla neve kimaradt.

^cAz 1. pont sorszáma az eredetiben hiányzik.

¹Seidler Ernő műszaki tisztviselő, a Budapesti Vörös Őrség egyik vezetője, majd a Magyarországi Tanácsköztársaság müncheni követe, később a Vörös Hadsereg ezredparancsnoka, a Szövetséges Központi Intéző Bizottság tagja volt. Bíró Dezső könyvkötő, 1903-tól a Népszava kiadóhivatalának vezetője, 1918 novemberében a budapesti népőrség megszervezője. A Tanácsköztársaság idején rövid ideig a Vörös Őrség népbiztosa, majd a sajtóügyek irányítására létrehozott bizottság tagja, beválasztották a Szövetséges Központi Intéző Bizottságba. A Forradalmi Kormányzótanács ülésein esetenként mint jegyző vett részt.

²Fernand Vix francia ezredes a szövetséges hadsereg képviselőjében, Franchet d'Esperey tábornok megbízásából 1918. november közepétől tartózkodott Budapesten. Az antant hatalmak és a magyar kormány közötti kapcsolat fenntartásában játszott szerepe már korábban ellenszenvet váltott ki. Bár engedélyt kapott a Budapesten maradásra, március 26-án mégis az angol, a francia és az olasz misszió tagjaival együtt a francia megszállás alá került Aradra távozott. Ideiglenesen pedig az egyik dunai angol monitorra költözött. A Vix által táviratilag kért katonai akcióra a párizsi békekonferencia angol-amerikai képviselőinek állásfoglalása folytán nem került sor.

2.

Erdélyi Mór közéleti népbiztos jelenti, hogy az amerikai zsír Zágrábban van, az amerikai misszió emberei leutaznak a zsírért, ha vonatot kapnak. A vonatgyben intézkedés történt. A zsír átvételére szükséges pénz kiadását kéri.³

A Kormányzótanács a kérést jóváhagyólag elfogadja.

3.

Garbai Sándor elnök jelenti, hogy Vix új összekötő tiszteket kér.⁴ Rónai Zoltán igazságügyi népbiztos javaslatára

a Kormányzótanács összekötő tiszteket Pic-kelt és Gerőt jelöli ki.

4.

Kun Béla külügyi, Kunfi Zsigmond közoktatásügyi, Pogány József hadügyi és Böhm Vilmos szocializáló népbiztosok felszólalása után Kun Béla külügyi népbiztos javaslatára a

Kormányzótanács minden frontra civil megbízott kiküldését határozta el.⁵ A határozat végrehajtásával Pogány József hadügyi népbiztos bizatik meg.

5.

Rónai Zoltán igazságügyi népbiztos a népbiztosságokban levő reakciós érzelmű tisztviselők megrendszabályozását tartja szükségesnek.

Ládai István igazságügyi népbiztoshelyettes a tisztviselőkkel a Tanácsköztársaságra fogadalom letételét kívánja.

Landler Jenő belügyi népbiztos a fogadalom helyett nyilatkozat aláírását kéri.

A Kormányzótanács a nyilatkozat aláírása mellett foglal állást.

³A párizsi békekonferencia Legfelsőbb Gazdasági Tanácsa 1919. március 17-i ülésén határozatot hozott az Ausztriával és Magyarországgal szembeni gazdasági blokádnak részbeni felfüggesztéséről. Ennek eredményeként megindult bizonyos élelmiszer-szállítmány Magyarországra is, a franciák azonban ezt a Tanácsköztársaság kikiáltásakor feltartóztatták.

⁴A Népköztársaság idején az antantmisszió mellett Dormándy Géza volt az összekötő tisztt, aki már ekkor részt vett ellenforradalmi összeesküvésben, leváltására ezért került sor.

⁵A régi hivatásos tisztek ellenőrzését szolgáló polgári politikai biztosok intézményéről a Vörös Hadsereg megszervezéséről szóló XXIII. KTE sz. rendelet (*Tanácsköztársaság*, 1919. március 30.), továbbá a Hadügyi Népbiztosság 1919. március 26-án kelt körrendelete (PI Arch. 604. f. 1/5. ő. e.) intézkedett.

Rónai Zoltán igazságügyi népbiztos a tisztviselők részére külön forradalmi bíróság fölállítását javasolja.

A Kormányzótanács a javaslatot elfogadja.

6.

Kun Béla külügyi népbiztos Bécsbe megbízottak kiküldését javasolja. Kunfi Zsigmond közoktatásügyi népbiztos jelenti, hogy az előző kormány néhány nappal ezelőtt propaganda céljaira 5 millió koronát szavazott meg; az összeg ügyében Károlyi Mihály szolgál felvilágosítással.⁶

7.

Landler Jenő belügyi népbiztos egy román fogolyvonat megérkezéséről tesz jelentést.

A Kormányzótanács elhatározza, hogy a vonat Szegeden át haza irányítandó. Svájcból Belgrádba úton levő kötszerekkel és egyebekkel teli vonat dolgában a Kormányzótanács elhatározta, hogy a Szerbiába menő vonatok átengedendők. Az európai expresszvonat is szabadon átengedendő, a be- és kiszálló utasok azonban az expresszvonat megállóhelyein ellenőrizendők.

8.

Kun Béla külügyi népbiztos Bolgár Eleknek és Fenyő Andornak megbízottakul Bécsbe való kiküldését javasolja.

A Kormányzótanács a javaslatot elfogadja.⁷

9.

Bokányi Dezső munkaügyi és népjóléti népbiztos a lakáshivatal részéről a Gungl által előterjesztett lakásrekviráló rendelet⁸ elfogadását javasolja.

⁶Károlyi Mihály kért 4 millió koronát külpolitikai propaganda céljára, melynek folyósításához a Minisztertanács hozzájárult. Lásd: OL Minisztertanácsi jegyzőkönyvek 1919. március 8., 14. napirendi pont.

⁷Bolgár Elek 1919 márciusától májusig volt a Magyarországi Tanácsköztársaság bécsi követe. Fenyő Andor a Tanácsköztársaság leveréséig gazdasági megbízottként tevékenykedett Bécsben.

⁸A Forradalmi Kormányzótanács X. sz. rendeleteként jelent meg (*Tanácsköztársaság*, 1919. március 27.). Gungl (Gungel) Ferenc a lakáshivatal vezetője volt, feltehetőleg már a Népköztársaság idején is.

Több felszólalás után

Kun Béla külügyi népbiztos a lakásrekvirálási rendelet tárgyalására halasztó indítványt tesz és kéri a kisajátító rendeletnek három napon belül való előterjesztését.

A Kormányzótanács a javaslatot elfogadja.

10.

Rónai Zoltán igazságügyi népbiztos a forradalmi törvényszék sürgős felállítását kéri. Előterjesztésére és indítványára

a Kormányzótanács az első ilyen törvényszékbe dr. Rákos Ferencet, Jancsik Ferencet és Pintér Jánost választja meg.⁹

11.

Varga Jenő pénzügyi népbiztos intézkedéseiről tesz jelentést. Utasítást adott ki, hogy a bankbizalmiak kiutalása nélkül a bankok semmit ki ne fizessenek. Jelentést tesz a Tanácsköztársaság pénzügyi helyzetéről. Hogy a kistőkések és iparosok riadalmukban kistőkéjük el ne rejtsek, javasolja annak kimondását, hogy az üzemek 15 munkásig ne kommunizáltassanak és a 20 000 koronán aluli vagyon nem vétetik el.¹⁰

Kun Béla külügyi népbiztos a kérdésnek így, rövidesen való eldöntését nem tartja helyesnek. Kéri a javaslatnak Böhm népbiztoshoz való átutalását és azt, hogy a jövőben hasonló indítványokat, javaslatokat, a népbiztosok írásban nyújtsanak be.

A Kormányzótanács a javaslatot elfogadja.

⁹ A Forradalmi Kormányzótanács IV. sz. rendelete (*Tanácsköztársaság*, 1919. március 28.). Ezt később lényegesen kiegészítette, illetve módosította a Forradalmi Kormányzótanács XCIV. sz. rendelete (*Tanácsköztársaság*, 1919. május 17.). Rákos Ferenc jogász, 1910-től az MSZDP, majd 1918 novemberétől a KMP tagja. 1919 februárjában tagja lett a párt illegális Központi Bizottságának. A Tanácsköztársaság idején a Budapesti Forradalmi Törvényszék elnöke, július 11-től 17-ig a Vörös Őrség főparancsnoka, később a Szövetséges Központi Intéző Bizottság tagja. Jancsik Ferenc vasesztergályos, 1901-től tagja az MSZDP-nek. A Vasas Szakszervezet Szervező Bizottságának egyik vezetője. Hadifogolyként került Oroszországba, ahol az OK/b/P tagjaként vett részt a forradalmi mozgalmakban. Hazatérve, 1918 novemberében a KMP egyik alapítója, az első Központi Bizottság tagja. A Tanácsköztársaság idején a Budapesti Forradalmi Törvényszék elnöke, majd a Vörös Őrség parancsnoka, a Szövetséges Központi Intéző Bizottság tagja. Pintér János vasesztergályos, 1904-től tagja az MSZDP-nek, később beválasztották az országos választmányba. A vasutasmozgalom egyik irányítója. A Tanácsköztársaság idején a Budapesti Forradalmi Törvényszék tagja, a MÁV igazgatóság tagja. A Budapesti Forradalmi Törvényszék politikai biztosa László Jenő lett, aki diákként került kapcsolatba a munkásmozgalommal, 1907-től az MSZDP jogásza, a baloldali ellenzék aktív tagja. Részt vett a KMP megalapításában, tagja az első Központi Bizottságnak, 1919. február 21-én a párt több vezetőjével együtt letartóztatták.

¹⁰ A Forradalmi Kormányzótanács IX. sz. rendelete intézkedett az ipari, bánya- és közlekedési üzemek szocializálásáról (*Tanácsköztársaság*, 1919. március 27.). Lásd még a 3. sz. jegyzőkönyv (március 25.) 26. pontját.

12.

Rónai Zoltán igazságügyi népbiztos öttagú bizottságot javasol a munkás-, katonai- és földművestanácsok választásának előkészítésére.¹¹

A Kormányzótanács a javaslatot elfogadja és a bizottságba Kun Béla külügyi, Rónai Zoltán igazságügyi, Ágoston Péter helyettes külügyi, Szamuely Tibor helyettes hadügyi és Láda István helyettes igazságügyi népbiztosokat küldi ki.

13.

Kun Béla külügyi népbiztos a rendőrség és csendőrség sürgős lefegyverzését kéri és sürgeti a karhatalom átforgalmazását.

Bíró Dezső rendőrségi megbízott, Pogány József hadügyi, Nyisztor György földművelésügyi népbiztos és Seidler Ernő rendőrségi megbízott felszólalása után

Szántó Béla helyettes hadügyi népbiztos Páll rendőrfőfelügyelő, Jakabb rendőrtanácsos és Nánássy detektívfelügyelő letartóztatását követeli, mert nevezettek a kommunisták letartóztatásában aktív részt vettek.

A Kormányzótanács a javaslatot elfogadja.

Landler Jenő belügyi népbiztos a rendőrség leszerelését nem tartja kellő módon előkészítettnek; előbb megfelelő karhatalom rendelkezésre állását kívánja.

Szamuely Tibor helyettes hadügyi népbiztos a rendőrség azonnal való lefegyverzését kívánja.

Kunfi Zsigmond közoktatásügyi és Böhm Vilmos szocializáló népbiztosok ellenzik a rendőrség azonnal való lefegyverzését; előbb más, megfelelő rendfenntartó karhatalmat kérnek.

Többek felszólalása után

Garbai Sándor elnök javasolja, hogy a belügyi és a hadügyi népbiztosok tegyenek előterjesztést a rendőrség dolgában és addig a rendőrség nem szerelendő le.¹²

A Kormányzótanács Garbai Sándor elnök javaslatát elfogadja.

¹¹ Az április 6–8-án tartott tanácsválasztások előkészítéséről van szó.

¹² A belügyi népbiztos 1919. március 26-án kelt 1. BN sz. rendelete (*Tanácsköztársaság*, 1919. március 30.) intézkedett a Vörös Őrség felállításáról. E rendelet 9. §-a kimondta, hogy a „jelenlegi karhatalmi alakulatok egész személyzete rendelkezési állományba helyeztetik”. Ugyanakkor lehetőséget nyújtott a régi karhatalom tagjainak átvételére.

14.^d

Böhm Vilmos szocializáló népbiztos javasolja Szurmay és Szerényi letartóztatását.¹³

A Kormányzótanács a javaslatot elfogadja.

15.

Kun Béla külügyi népbiztos az öttagú direktórium¹⁴ részére felhatalmazást kér az ellenforradalmár és a háború felidézésében és folytatásában bűnös egyének letartóztatására.

A Kormányzótanács a javaslatot elfogadja.

16.

Kun Béla külügyi népbiztos a címek és rangok eltörlését javasolja.

A Kormányzótanács a javaslatot elfogadja.¹⁵

17.

Kun Béla külügyi népbiztos javasolja, hogy köteleztessenek az összes lapok, hogy a kormány rendeleteit egész terjedelmükben az első oldal első hasábján közöljék.

A Kormányzótanács a javaslatot elfogadja.

18.

Landler Jenő belügyi népbiztos előterjesztésére
Kun Béla külügyi népbiztos felszólalása után a

Kormányzótanács a sajtóügyek népbiztosául Göndör Ferencet, melléje Pók Ödönt és Faragó Miklóst¹⁶ nevezi ki és megbízza, hogy Landler Jenő belügyi népbiztos a papírellátás ügyében tегyen jelentést [sic!].

^dAz eredetiben a 13-as sorszám kétszer szerepel, ennek következtében a 14-től 26-ig terjedő számozás hibás volt, illetve a 26. sorszám hiányzott. Ezt a számozási hibát kijavítottuk.

¹³Szerényi József báró 1918-ban a Wekerle-kormány kereskedelemügyi minisztere; Szurmay Sándor báró, tábornok 1917–1918-ban honvédelmi miniszter volt. Mindkettőjük internálását már február 25-én, a Népköztársaság idején elrendelték. Lásd még a 39. sz. jegyzőkönyv (július 11.) 1. pontját.

¹⁴A Forradalmi Kormányzótanács öttagú direktóriumáról lásd e kötet bevezető tanulmányát. A direktórium tagja volt: Kun Béla, Landler Jenő, Vágó Béla, Pogány József, Kunfi Zsigmond.

¹⁵A Forradalmi Kormányzótanács VI. sz. rendelete (*Tanácsköztársaság*, 1919. március 26.).

¹⁶Göndör Ferenc szociáldemokrata újságíró, Az Ember c. hetilap szerkesztője, a Tanácsköztársaság idején a Budapesti Munkástanács tagja, április közepéig a Belügyi Népbiztosság sajtódirektóriumának vezetője. Pók Ödön újságíró, a Tanácsköztársaság idején a sajtódirektórium egyik vezetője. Faragó Miklós újságíró, könyvkiadó, a Tanácsköztársaság idején a sajtódirektórium munkatársa.

19.

Ágoston Péter külügyi népbiztoshelyettes a mai kormánybiztosok¹⁷ felmentését javasolja és helyükre háromtagú direktóriumnak a helybeli munkástanácsok által való kinevezését ajánlja.

A Kormányzótanács a javaslatot elfogadja.

20.

Kunfi Zsigmond közoktatásügyi népbiztos felszólalása után Böhöm Vilmos szocializáló népbiztos javasolja annak kimondását, hogy ha az angol monitorok békésen viselkednek és Vix sifírozott táviratot nem küldhet el Budapestről, akkor szabad mozgást és megfelelő lakást kaphat.

A Kormányzótanács a javaslatot elfogadja.

21.

Erdélyi Mór közéleti népbiztos kérdést tesz az iránt, hogy az élelmezési kérdéseket tárgyaló szaktestületekbe a szükséges polgári szakértők, megbízottak bevonhatók-e?

A Kormányzótanács Erdélyi közéleti népbiztosnak polgári szakértők bevonására felhatalmazást ad.

22.

Hamburger Jenő földművelésügyi népbiztos, majd Erdélyi Mór közéleti népbiztos felszólalása után Székely Béla pénzügyi népbiztos javaslatára

a Kormányzótanács kimondja, hogy a Pénzügyintézeti Tisztviselők Országos Egyesülete kirendelhet megbízható embereket a Hangya ellenőrzésére.

23.

Bíró Dezső jegyző felhívja a figyelmet arra, hogy a kormányzótanácsi tárgyalások így rendszerteleneek. Kéri egyes népbiztosságok ügyeinek pontos előkészítését, hogy az egyes napirendi pontok csak kellő előkészítéssel kerülhessenek a népbiztosok tanácsa elé.

¹⁷A Népköztársaság idején a törvényhatóságok élére kinevezett kormánybiztosokról van szó.

24.

Kunfi Zsigmond közoktatásügyi népbiztos jelenti, hogy a Vallásügyi Népbiztosságba Persián Ádámot azzal a megbízással küldte ki, hogy minden ügy és akta további intézkedésig a helyén maradjon.

A Kormányzótanács elhatározza, hogy a Vallásügyi Minisztérium ügyei a továbbiakig a Közoktatásügyi Népbiztosság hatáskörében maradjanak.¹⁸

25.

Szántó Béla helyettes hadügyi népbiztos az egyház és az állam szétválasztását követeli.

A Kormányzótanács az erre vonatkozó rendeletet elvben elfogadja.¹⁹

26.

Szántó Béla helyettes hadügyi népbiztos a vallástanításnak az iskolából való kiküszöbölését javasolja.

A Kormányzótanács a javaslatot elvileg elfogadja és kimondja, hogy a kérdés gyakorlati végrehajtása újabb határozatot igényel.²⁰

¹⁸ A Vallás- és Közoktatásügyi Minisztériumnak Vallásügyi és külön Közoktatásügyi Minisztériumra való szétválasztását már az 1919. évi V. néptörvény (Országos Törvénytár, 1919. 15. és köv. o.) elrendelte. A Berinkey-kormányban Kunfi Zsigmond közoktatásügyi miniszter mellett Vass János volt a vallásügyi miniszter, Persián Ádám már a polgári demokratikus forradalom idején a kormány vallásügyi megbízottja volt.

¹⁹ Az állam és az egyház szétválasztásáról több rendelkezés szólt. A Közoktatásügyi Népbiztosság április 21-én kelt 13. KN sz. rendelete (*Tanácsköztársaság*, 1919. április 27.) intézkedett az egyházak vagyonának kisajátításáról. A nevelési és oktatási intézmények köztulajdonba vételéről a Forradalmi Kormányzótanács március 29-én kelt XXIV. sz. rendelete (*Tanácsköztársaság*, 1919. április 1.) szólt. Ennek végrehajtásáról a Közoktatásügyi Népbiztosság 7. KN sz. rendelete (*Tanácsköztársaság*, 1919. április 13.) intézkedett. Az egyéb kulturális, oktatási célú intézmények szocializálását a Közoktatásügyi Népbiztosság 6. KN sz. alatt (*Tanácsköztársaság*, 1919. április 9.) rendelte el. E rendelkezések értelmezéséről lásd a belügyi népbiztos és a vallásügyi megbízott körrendeletét. (MMTVD 6/A köt. 263–265. o.) Az állam és az egyház szétválasztásáról azonban még a Tanácsköztársaság létének utolsó napjaiban is vita folyt. Lásd a 43. sz. jegyzőkönyv (július 25.) 4. pontját.

²⁰ A hitoktatás megszüntetését a Tanácsköztársaság nem rendelte el, bár a Forradalmi Kormányzótanács egy rendelettervezetében erről is szó volt (PI Arch. 614. f. 1919–7064.). A helyi tanácsoknak lehetőségük volt e kérdésben is helyileg dönteni. Így többek között Budapest tanácsa eltörölte az iskolai hitoktatást.

27.

Illés Artúr helyettes közéleti népbiztos javasolja, hogy közigazgatási és egyéb hivatalos okmányokon a vallási minősítés eltöröltessék.

A Kormányzótanács a javaslatot elfogadja.²¹

28.

Lukács György helyettes közoktatásügyi népbiztos jelenti, hogy a magánkézben levő muzeális értékű műkincsek bizottság útján összeírtnak és közvagyonnak minősítettnek. A színházak magánkezelésből közkezelésbe vétetnek.

A Kormányzótanács az előterjesztést tudomásul veszi.²²

29.

Bíró Dezső rendőrségi megbízott intézkedést és határozatot kér arra, hogy a magánkezelésben levő autók felett Budapesten ki rendelkezék.

Pogány József hadügyi népbiztos javaslatára

a Kormányzótanács kimondotta, hogy az autók ügyeit a Hadügyi Népbiztosság 45. osztálya intézi a rendőrségtől átdelegálandó Kötsky kapitány (a rendőrségnél az autóügyek intézője) közreműködésével.

(Az ülés vége fél 7 órakor.)

Bíró Dezső
jegyző

Szerkesztett jegyzőkönyv géppel írt másodpéldányának fotokópiája, amelynek borítólapján dr. Ujlaki Géza²³ ügyvéd pecsétje látható. A jegyzőkönyv mellett megtalálható ennek sztenogramja is, Bíró Dezső saját kezű aláírásával. A jegyzőkönyv szövegét közli: MMTVD 6/A köt. 9–13. o.

²¹ Külön rendelet nem mondta ki a vallási minősítés eltörölését. Ez az Alkotmány 12. pontjában nyert közvetve megfogalmazást.

²² A műkincsek és a színházak államosításáról rendelet nem jelent meg: külön e célra alakított bizottságok hajtották végre a határozatot. Bővebben lásd *Gerelyes Ede*: A magyar múzeumügy a két forradalom időszakában 1918–1919. Tanulmány és dokumentumkötet. Bp. 1967, valamint A magyar Tanácsköztársaság művelődéspolitikája. Bp. 1959. 175–177., 314–315. o.

²³ Dr. Ujlaki Géza Ágoston Péter kirendelt védőügyvédje volt a népbiztosperben, miután 1920. október 4-én a választott védők, munkájuk lehetetlenné tétele miatt, megbízatásukról lemondtak. A kirendelt védők közül ő volt az egyetlen, aki bátran szembeszállt a bírói és ügyészi elfogultsággal.

1919. március 24.

A Forradalmi Kormányzótanács ülése

Jelen vannak:

Garbai Sándor elnök, Erdélyi Mór, Bokányi Dezső, Kalmár Henrik, Haubrich József, Varga Jenő, Szántó Béla, Pogány József, Dovcsák Antal, Ágoston Péter, Ládai István, Rónai Zoltán, Kunfi Zsigmond, Kun Béla, Csizmadia Sándor, Szamuely Tibor, Nyisztor György, Vántus Károly, Illés Artúr, Böhm Vilmos, Landler Jenő, Lukács György, Hamburger Jenő népbiztosok, illetve népbiztoshelyettesek és dr. Révész Mihály jegyző.¹

(Az ülés kezdete délután 4.30 órakor.)

1.

Garbai Sándor jelenti, hogy Szabó Orestt ruszka-krajnai népbiztos megköszöni a Kormányzótanáctól őt ért megtiszteltetést, de előrehaladott betegsége miatt a funkciót nem vállalhatja, azonban minden készséggel áll a Kormányzótanács rendelkezésére: a maga helyére Stefán Ágost[ot] ajánlja.

A Kormányzótanács Stefán Ágost[ot] bízta meg a ruszka-krajnai népbiztossággal és melléje politikai megbízottul Mojš Antal elvtársat rendeli. A Kormányzótanács megbízta Kunfi Zsigmond, Bokányi Dezső és Kalmár Henrik elvtársakat, hogy a ruszka-krajnai előterjesztendő platform dolgában megállapodjanak.²

2.

Kun Béla külügyi népbiztos jelenti, hogy a „Pester Lloyd” szerkesztésével ideiglenesen Bródi Ernőt bízta meg. Kalmár javaslata ellen súlyos elvi és elméleti kifogások merülhetnek fel. A német nemzeti tanács elismerése ellentétben áll a Tanácsköztársaság egész konstitúciójával. Kalmár

¹ Révész Mihály szociáldemokrata újságíró, történész. 1912–1919 között az Ifjúmunkás szerkesztője, 1918–1920-ban a Népszava helyettes szerkesztője. A Tanácsköztársaság idején a Forradalmi Kormányzótanács jegyzője, a Proletár Múzeum egyik szervezője.

² Ruszka-Krajna autonómiáját az 1918. X. néptörvény szabályozta, ennek alapján kapott ruszka-krajnai miniszteri megbízást Szabó Orestt volt belügyminiszteri tanácsos, majd Ung megyei főispán, illetve kormánybiztos. Stefán Ágost már a Népköztársaság idején Ruszka-Krajna kormányzója, nem volt párttag, ezért nevezték ki mellé politikai megbízottnak Mojš Antalt.

Henrik német népbiztos az előző kormány részéről kinevezett Zsombor ügyét teszi szóvá, akit egyelőre helyén való megmaradásra kért.³ Rámutat továbbá arra, hogy még a múlt kormány 2 millió koronát adott a német minisztériumnak, amit azonban még nem vett fel.

A Kormányzótanács felhatalmazza a német népbiztost, hogy a kiutalt összeget felvegye. Az ebből való utalványozásra szabad keze van, bejelentési kötelesség mellett.

3.

Garbai Sándor elnök felhívja a figyelmet arra, hogy a szovjet helyett valamilyen jó magyar kifejezést kellene használni.

A Kormányzótanács megállapodik, hogy a szocialista magyar állam neve: Magyar Köztársaság.^a

4.

Pogány József hadügyi népbiztos betérjeszti a Vörös Hadsereg szervezéséről és felállításáról szóló rendelettervezetet.⁴ Szántó Béla helyettes hadügyi népbiztos az aradi helyzetet ismerteti és javasolja, hogy Varjassy kormánybiztos ellen elfogatási parancs adassék ki.⁵ Felhatalmazást kér arra, hogy a csepeli tölténygyárat teljesen üzemben tarthassa és hogy a győri ágyúgyár a 70 ágyút elkészíthesse. Kun Béla külügyi népbiztos javasolja, hogy a Forradalmi Kormányzótanács minden tagja menjen ki egy-egy gyárba és vezesse onnan a munkásokat a kaszárnyákba. A toborzást tartja szükségesnek és nem tartja megengedhetőnek a sorozást. Sürgős a katona-

^a A szövegben így, feltehetőleg elírás következtében.

³ Bródi Ernő újságíró, szerkesztő, a Pester Lloyd munkatársa, majd a Tanácsköztársaság idején főszerkesztője. Kalmár Henrik német nemzetiségi népbiztos, aki már a Népköztársaság idején német nemzetiségi államtitkár volt, feltehetőleg a német nemzeti autonómia megteremtését javasolta. Ez ellen tiltakozott Kun Béla. Az ideiglenes alkotmány mégis helyt adott Kalmár Henrik javaslatának, lásd a 6. sz. jegyzőkönyv (április 1.) 15. pontját. A német nemzeti autonómia később megvalósult, lásd a 39. sz. jegyzőkönyv (július 11.) 4. pontját. A német és az ukrán autonóm területek választásáról a Forradalmi Kormányzótanács LXXVII. sz. rendelete (*Tanácsköztársaság*, 1919. április 29.) intézkedett, a német nemzeti kerület felállításáról pedig a Forradalmi Kormányzótanács CXXIX. sz. rendelete (*Tanácsköztársaság*, 1919. július 17.). Korábban a magyarországi németek jogairól a Népköztársaság 1919. évi VI. néptörvénye (Országos Törvénytár 1919. 17. és köv. o.) rendelkezett. Ennek alapján nevezték ki Junker Jánost német miniszternek, illetve Zsombor Gézát német kormányzónak.

⁴ A Forradalmi Kormányzótanács XXIII. KTE sz. rendelete (*Tanácsköztársaság*, 1919. március 30.).

⁵ Varjassy Lajos Arad polgármestere, majd a Népköztársaság idején kormánybiztos főispánja volt. Jobboldali magatartása már akkor elégedetlenséget váltott ki. Letartóztatására a Forradalmi Kormányzótanács határozata ellenére nem került sor. Aradot francia csapatok tartották megszállva. Varjassy később az aradi, majd a szegedi ellenforradalmi kormány kereskedelemügyi minisztere lett.

propaganda-sajtó megteremtése.⁶ Landler Jenő belügyi népbiztos rámutat arra, hogy a vidéken a legnagyobb rend van, semmi fosztogatás nincs: véleménye szerint a csendőrséget be kell osztani a Vörös Hadseregbe.

A Kormányzótanács a hadügyi helyzet ismeretét tudomásul veszi. Megadja a felhatalmazást, hogy a Vörös Hadseregre vonatkozó rendelet közzétételük és a toborzás a legnagyobb eréllyel megkezdessék.

Hamburger Jenő földművelésügyi népbiztos javasolja, hogy azok ellen a földesurak ellen, akik átmennek az ellenséghez is, akik a föld-reform miatt tönkreteszik a gazdaságot, stá-táriálisan járjanak el.

5.

Garbai Sándor elnök jelenti, hogy Persián Ádám jelentése szerint az egyházi műkincseket le kell foglalni. Kunfi Zsigmond közoktatásügyi népbiztos rámutat a leltározás és lefoglalás gyorsításának szükségességére. Javasolja, hogy Persián mellé vagy fölé valakit jelöljön ki a Kormányzótanács. A Kormányzótanács Persián Ádám fölé Fáber Oszkárt jelöli ki. Lukács György közoktatásügyi helyettes népbiztos jelenti, hogy az egyházi műkincsek lefoglalására Pogány Kálmánnak adott megbízást.⁷

A Kormányzótanács a bejelentést tudomásul veszi.

13.^b

Rónai Zoltán igazságügyi népbiztos beterjeszti a forradalmi törvényszék felállításáról szóló rendelettervezetet.

A Kormányzótanács a rendelettervezetet elfogadja és kimondja, hogy halálbüntetést csak egyhangú határozat mondhat ki, és szükségtelennek tartja, hogy [a] halálbüntetéseket kormányzótanácsi jóváhagyás erősítse meg.⁸

^bA másolat a 6-tól 12-ig terjedő jegyzőkönyvi pontokat nem tartalmazza.

⁶A Vörös Katona c. lap töltötte be ezt a szerepet.

⁷Lásd az 1. sz. jegyzőkönyv (március 22.) 18. és 19. jegyzetét. Fáber Oszkár tanár, volt szerzetes, a Tanácsköztársaság idején az egyházi ügyek likvidálásának vezetője lett. Pogány Kálmán művészettörténész, a Szépművészeti Múzeum igazgatója, a Tanácsköztársaság idején szervezte és irányította a Művészeti Direktóriumot, a műkincseket szocializáló bizottságot.

⁸Lásd az 1. sz. jegyzőkönyv (március 22.) 9. jegyzetét.

14.

Kun Béla külügyi népbiztos Vixszel és Borghesevel való jegyzékváltását ismerteti.⁹

15.

Kun Béla külügyi népbiztos javasolja, hogy holnap a Kormányzótanács külön ülést tartson, melyen csak a szocializálásról és az ideiglenes alkotmánytervezetről legyen szó.¹⁰

Tudomásul vétetik.

17.^c

Rónai Zoltán igazságügyi népbiztos felhatalmazást kér arra, hogy az igazságügyi népbiztos ítélőbírakat és ügyészeket felfüggeszsen, hogy ügyvédi és közjegyzői kamarák felszámolására megbízottakat kinevezhessen.¹¹ Bejelenti, hogy törvénykezési szünetet rendelt el. Felhatalmazást kér arra, hogy a munkásügyi bíróság tárgyalásain az elnökön kívül munkás és munkaadó helyett két munkás legyen a bíró.¹²

18.

Rónai Zoltán igazságügyi népbiztos beterjeszti a rémhírek terjesztéséről szóló rendelettervezetet.¹³

A Kormányzótanács a rendelettervezetet magáévá teszi.

20.^d

A Kormányzótanács felhatalmazza a földművelésügyi népbiztosokat, hogy ahol szükségesnek látják, addig, míg a munkástanácsok nem intézkednek, rendezzék a birtokügyet és kisajátíthatnak.¹⁴

^cA másolat a 16. jegyzőkönyvi pontot nem tartalmazza.

^dA másolat a 19. jegyzőkönyvi pontot nem tartalmazza.

⁹Vixszel csupán a Budapesten tartózkodásának körülményeiről történt jegyzékváltás. Livio Borghese herceggel, az olasz diplomáciai megbízottal viszont érdemi tárgyalás kezdődött. Borghese révén juttatta el a Tanácsköztársaság válaszát a Vix-jegyzékre a párizsi békekonferenciához.

¹⁰Lásd a 3. sz. jegyzőkönyv (március 25.) 26. pontját és az 5. sz. jegyzőkönyv (március 28.) 7. pontját.

¹¹Lásd a Forradalmi Kormányzótanács VIII. sz. rendeletét (*Tanácsköztársaság*, 1919. március 26.).

¹²Lásd az igazságügyi népbiztos 1. IN sz. rendeletét (*Budapesti Közlöny*, 1919. március 24.). E rendelkezés alól a munkaügyi bíróságok képeztek kivételt. Erre vonatkozóan lásd a Forradalmi Kormányzótanács XXVIII. sz. rendeletét, továbbá az igazságügyi népbiztos 6. IN sz. rendeletét (*Tanácsköztársaság*, 1919. április 3.).

¹³A Forradalmi Kormányzótanács V. sz. rendelete (*Tanácsköztársaság*, 1919. március 26.).

¹⁴Feltehetőleg a szórványosan jelentkező földfogláló mozgalmak megelőzését, a földmunkások megnyugtatótását célozta ez az intézkedés. Ennek nyomán adta ki a földművelésügyi népbiztos szigorúan bizalmas, keltezés nélküli rendeletét (MMTVD 6/A köt. 143–145. o.).

24.^e

Erdélyi Mór közéleti miniszter felajánlotta szolgálatait; javasolja, hogy az áru-felhajtás ügyének az intézésével bízzassék meg. Ládai István helyettes igazságügyi népbiztos rámutat arra, hogy adatok vannak arra, hogy Nagy Ferenc a burgonyaügyben nem tiszta.¹⁵

Határozat nem hozatott.

26.^f

Varga Jenő pénzügyi népbiztos beterjeszti a pénzintézetek szocializálásának bevezetéséről szóló rendelettervezetet.

A Kormányzótanács elhatározza, hogy Varga Jenő pénzügyi népbiztos Rónai Zoltán igazságügyi népbiztos stílárís átjavítása után a rendeletet holnap kiadja.¹⁶

28.^g

Varga Jenő pénzügyi népbiztos a széfek kinyitására vonatkozóan¹⁷ és a pénzügyi kérdésekkel kapcsolatos ügyre nézve tesz előterjesztést. Bejelenti, hogy felhatalmazza a pénzintézeteket, hogy aranyérmeket és külföldi pénzeket vegyenek.¹⁸ Az osztályosorsjátékot megszünteti, az utolsó nyerevényekből 1000 koronát kifizetnek, a többi folyószámlára íratik.¹⁹

Az előterjesztést a Kormányzótanács tudomásul veszi.

29.

Garbai Sándor elnök Szikora Zoltán ügyében tesz rövid előterjesztést. Ládai István helyettes igazságügyi népbiztos kéri, hogy az ügy elintézésével az Igazságügyi Népbiztosság bízzassék meg.²⁰

A Kormányzótanács így határoz.

^eA másolat a 21-től a 23-ig terjedő jegyzőkönyvi pontokat nem tartalmazza.

^fA másolat a 25. jegyzőkönyvi pontot nem tartalmazza.

^gA másolat a 27. jegyzőkönyvi pontot nem tartalmazza.

¹⁵Közvetlenül a polgári demokratikus forradalom előtt, 1918 őszén Windischgraetz Lajos herceg mint közéleti miniszter visszaélést követett el egy jelentős burgonyaszállítmány kapcsán. A polgári demokratikus forradalom idején vizsgálat indult az ügyben. Az utalás erre vonatkozik. Nagy Ferenc jogász, Windischgraetz mellett államtitkár volt, majd 1918. november 1-től 1919. január 18-ig közéleti miniszter a Károlyi-kormányban.

¹⁶Lásd a Forradalmi Kormányzótanács XII. sz. rendeletét (*Tanácsköztársaság*, 1919. március 27.).

¹⁷Lásd a Forradalmi Kormányzótanács XIII. sz. rendeletét (*Tanácsköztársaság*, 1919. március 27.).

¹⁸Lásd a Forradalmi Kormányzótanács XIV. sz. rendeletét (*Tanácsköztársaság*, 1919. március 27.).

¹⁹Lásd a pénzügyi népbiztos 1. PN sz. rendeletét (*Tanácsköztársaság*, 1919. március 27.).

²⁰Szikora Zoltán lapszerkesztő internálása ügyében a Népköztársaság 1919. március 21-i minisztertanácsi ülésén határozott. E kérdés ismételt megvizsgálásáról lehetett szó.

30.

Garbai elnök Wekerle Sándor volt miniszterelnök letartóztatása ügyében tesz előterjesztést. Ládai István igazságügyi népbiztoshelyettes jelenti, hogy Wekerle családjának kérésére már délelőtt elintézte az ügyet.²¹

Tudomásul vétetik.

31.

Garbai Sándor elnök a Kormányzótanács hozzájárulását kéri, hogy a tanácselnökség hivatalának vezetésével vagy Bíró Dezsőt, vagy Kalmár Jenőt bízassa meg.²²

A Kormányzótanács az előterjesztéshez hozzájárul.

32.

Bokányi Dezső munkaügyi és népjóléti népbiztoshoz harmadik népbiztosként Guth Antal kinevezését ajánlja.

A Kormányzótanács az előterjesztéshez hozzájárul.

35.^h

Lukács György helyettes közoktatásügyi népbiztos rövid előterjesztést tesz a szocializmus állami propagandájáról. Marx, Engels, Szabó Ervin műveinek kiadásáról, előkészítő tanfolyamok felállításáról. Javasolja a tandíjak és vizsgadíjak beszüntetését.²³

(Az ülés vége 11.10 órakor.)

PI Arch. 605. f. II/4. ő. e. 1026–1027. l. Kivonatos másolat, mely a népbiztosper idején készült. Zárókérdésben a következő szöveg olvasható: A kivonatos másolat hitelül. Harda s. k. kiadó. P. H.

^hA másolat a 33. és a 34. jegyzőkönyvi pontot nem tartalmazza.

²¹Wekerle Sándort, az utolsó háborús miniszterelnököt letartóztatták és internálták. Feltehetőleg kedvezmény érdekében jártak el hozzátartozói.

²²A Tanácsköztársaság elnöki hivatalának vezetésével Kalmár Jenőt, a szabadkai kerületi munkásbiztosító pénztár volt igazgatóját bízták meg.

²³A szocializmus állami propagandájának szervezéséről, a munkásegyletek, valamint a középfokú iskolák keretében létesítendő előkészítő tanfolyamokról és az ifjúságoktatásáról a Forradalmi Kormányzótanács XVIII. sz. rendelete (*Tanácsköztársaság*, 1919. március 30.), majd ezen túl, elsősorban a pedagógusok körében kifejtendő propagandáról számos rendelkezés szólt (lásd *A Magyar Tanácsköztársaság művelődéspolitikája*. Bp. 1959. 39., 118., 126–127., 201. o.). Marx, Engels és Szabó Ervin műveinek kiadását tervbe vették ugyan, de ez csak kis részben valósult meg (lásd uo. 338–340. o.). Az oktatás ingyenességét az Alkotmány 10. §-a rögzítette, de már korábban, március 28-án a Budapesti Munkás- és Katonatanács rendeletet bocsátott ki az ingyenes oktatásról (Budapest Népbiztossága Hivatalos Közleménye, 1919. április 11.).

3.

1919. március 25.^a

A Forradalmi Kormányzótanács ülése

Jelen vannak:

Garbai Sándor elnök, Szántó Béla, Landler Jenő, Rónai Zoltán, Erdélyi Mór, Pogány József, Hamburger Jenő, Varga Jenő, Böhm Vilmos, Kun Béla, Bokányi Dezső, Székely Béla, Ládai István, Kunfi Zsigmond, Ágoston Péter, Dovcsák Antal, Rákosi Mátyás, Nyisztor György, Vántus Károly, Hevesi Gyula, Lukács György és Vágó Béla népbiztosok, Büchler József párttitkár¹ és Révész Mihály jegyző.

(Az ülés kezdete 5.15 órakor.)

1.

Garbai Sándor elnök az ülést megnyitja és bejelenti, hogy a megelőző kormányzótanácsi ülés megállapodásainak megfelelően a ruszinkrajnai népbiztossággal Stefán Ágoston bízott meg.

Tudomásul szolgál.

2.

Garbai Sándor elnök jelenti, hogy a párttitkárság direktórium a párttitkárság és a Kormányzótanács között levő kontaktus megerősítésére Büchler József párttitkárt küldte ki, aki ez ülésen is már részt vesz.

Tudomásul vétetik.

3.

Szántó Béla helyettes hadügyi népbiztos jelenti, hogy Arad és Gyula között mintegy 300 főnyi francia katona letette a fegyvert, egy részüket foglyul ejtettük.²

Tudomásul szolgál.

^aAz eredeti dokumentum keltezésében feltüntették azt is, hogy az ülést kedden este tartották.

¹Büchler József nyomdász, betegpénztári tisztviselő, a Tanácsköztársaság idején a párttitkárság egyik vezetője, a Szövetséges Központi Intéző Bizottság tagja.

²A gerendási esetről van szó. Március 25-én 377 főnyi francia katonaságot küldtek Szegedről Aradra. A békéscsabai direktórium két páncélvonattal, 150 főnyi helybeli munkással és aradi menekülttel Gerendáson megtámadta és foglyul ejtette a franciákat. Néhány napi fogva tartás után szabadon bocsátották őket. Hasonló eset játszódott le március 26-án Makón is.

Garbai Sándor elnök jelentést tesz az állami zárlati bíróság dolgaira nézve.

Landler Jenő belügyi népbiztos javasolja, hogy az eddigi megbízottak maradjanak a helyükön és melléjük egy politikai megbízottat kell adni.

Rónai Zoltán igazságügyi népbiztos, Erdélyi Mór közéleti népbiztos, Garbai Sándor elnök, Pogány József hadügyi népbiztos, Landler Jenő belügyi és Hamburger Jenő földművelésügyi népbiztos felszólalása után

a Kormányzótanács elhatározza, hogy a pénzügyi népbiztos intézkedik a gödöllői értékek elszállítása dolgában.

Rónai Zoltán igazságügyi népbiztos legközelebb megfelelő javaslatot tesz a zárlati bíróságra nézve³ és Pogány József megvizsgálja a gödöllői katonatanács ügyét.

5.

Hamburger Jenő földművelésügyi népbiztos jelenti, hogy Csizmadia Sándor népbiztos nála bejelentette lemondását.⁴

6.

Rónai Zoltán igazságügyi népbiztos javasolja, hogy a hivatalos lap „Tanácsköztársaság” címen jelenjen meg, amelynek a szerkesztésére megfelelő embert kell kiküldeni.

A Kormányzótanács elhatározza, hogy a hivatalos lapot Tanácsköztársaság néven jelenteti meg. A hivatalos lap szerkesztőjére vonatkozóan a sajtódirektórium tesz majd javaslatot.⁵

7.

Garbai Sándor elnök jelenti, hogy a németek és osztrákok képviselői jártak nála, érdeklődtek a németek és osztrákok ügyében, kérték konzulátusuk neutralizálását, autóforgalmuk biztosítását és azt, hogy azzal a pénzzel, amelyet itt elhoztak [sic!], szabadon rendelkezhessenek.

³ A Forradalmi Kormányzótanács XXXVII. sz. rendelete (*Tanácsköztársaság*, 1919. április 4.) szólt a kincstári birtokok és a volt uralkodócsalád vagyonának kezeléséről, illetve a Népköztársaság által e feladatra kirendelt zárlati bíróság megszüntetéséről. Gödöllőn a királyi családnak volt kastélya, s itteni értékek gondozásba vételéről van szó.

⁴ Csizmadia Sándor ügyéről lásd a 8. sz. jegyzőkönyv (április 3.) 4. pontját.

⁵ A Tanácsköztársaság szerkesztője Bársony István lett.

Varga Jenő népbiztos jelenti, hogy a németek és osztrákok megbízottai nála is jártak és ő a közben forgó ügyeket el is intézte velük.⁶

Tudomásul szolgál.

8.

Varga Jenő pénzügyi népbiztos felveti azt a kérdést, mi történjék az állampapírok szelvényeivel: kimondassék-e az annullálás, kimondassék-e a fizetés, prolongálás történjék-e? Indítványozza, hogy a szelvényekkel együtt magát a papirost is be kelljen szolgáltatni. Személyazonosság igazolása mellett az értéket folyószámlára kell írni.

Böhm Vilmos szocializáló népbiztos célszerűbbnek tartja az összes kötvények összeírását és lebélyegzését.

Kun Béla külügyi népbiztos fejtegeti a kérdés külpolitikai vonatkozásait és javasolja, hogy Ausztriára való tekintettel a kérdés ne döntessék most el.

A Kormányzótanács elhatározza, hogy a tanácskozás elveinek megfelelően Varga Jenő népbiztos adjon ki rendeletet.⁷

9.

Varga Jenő pénzügyi népbiztos rámutat arra, hogy a közalkalmazottak járandóságai csak március végéig vannak kiutalva. Kéri a családi pótlék dolgában az altisztek és szolgák részére a tisztviselőkkel szemben való egyenlősítést.

Landler Jenő belügyi, Bokányi Dezső munkaügyi és népjóléti népbiztos, Garbai Sándor elnök, Erdélyi Mór közlélmzési, Székely Béla helyettes pénzügyi népbiztos felszólalása után

a Kormányzótanács elhatározza, hogy a közalkalmazottak fizetése dolgában megmarad a status quo.⁸

⁶Feltehetőleg Franz Egon Fürstenberg-Stammheim gr. budapesti német főkonzul és Johann Cnobloch br., még a Népköztársaság idején kinevezett osztrák követ látogatásáról van szó. Az idegen diplomáciai és egyéb hivatalos megbízottak különös védelméről a Forradalmi Kormányzótanács XX. KTE sz. rendelete (*Tanácsköztársaság*, 1919. március 30.) intézkedett.

⁷Az értékpapírok és külföldi pénznemek forgalmának megtiltásáról lásd a pénzügyi népbiztos 12. sz. rendeletét (*Tanácsköztársaság*, 1919. április 12.); a belföldi értékpapírok tőkeösszegének kifizetési tilalmáról, illetve az 500 koronán aluli nyeremények kifizetéséről lásd a pénzügyi népbiztos 18. sz. rendeletét (*Tanácsköztársaság*, 1919. április 19.); az értékpapírok beszolgáltatásáról lásd a pénzügyi népbiztos 26. sz. rendeletét (*Tanácsköztársaság*, 1919. május 1.), illetve a beszolgáltatás határidejének meghosszabbításáról a pénzügyi népbiztos 30. sz. rendeletét (*Tanácsköztársaság*, 1919. május 10.).

⁸A közszolgálati alkalmazottak újabb háborús segélyéről szóló 1917. évi XV. tc. hatályának meghosszabbítása, a közszolgálati alkalmazottak részére drágasági segély engedélyezése, valamint a közszolgálati alkalmazottak családi pótlékának felemelése tárgyában kibocsátott 1918. évi 6.700/ME sz. rendelet hatályának két hónappal való meghosszabbításáról a Forradalmi Kormányzótanács 1919. évi XV/a. KTE sz. rendelete (*Tanácsköztársaság*, 1919. március 28.) intézkedett. A közszolgálati alkalmazottak fizetésemelésére nézve lásd az 5. sz. jegyzőkönyv (március 28.) 9. pontját és 7. jegyzetét.

10.

Varga Jenő pénzügyi népbiztos az útlevel kérdését veti föl.

Kunfi Zsigmond közoktatásügyi népbiztos felszólalása után

Ágoston Péter helyettes külügyi népbiztos rámutat arra, hogy nagyon fontos, hogy a németek és osztrákok és általában a külföldiek eltávozhassanak, mert az élelmezés javul és sok lakás szabadul fel ezáltal.

Landler Jenő belügyi népbiztos felszólalása után

Garbai Sándor elnök javasolja, hogy az útlevelügyeket egy helyre kell koncentrálni.

A Kormányzótanács elhatározza, hogy az útlevelügyeket a Belügyi Népbiztosság intézi, és erre vonatkozóan rendeletet ad ki.⁹

11.

Varga Jenő pénzügyi népbiztos határozatot kér arra nézve, hogy megengedhető-e a szeszfőzés.

Erdélyi Mór közellátási népbiztos indítványozza, hogy szeszt csak ott lehessen főzni, ahol a Közélelmezési Népbiztosság megbízottja meggyőződik arról, hogy sem embernek, sem állatnak már nem alkalmas az az anyag, amelyből szeszt főznek.

A Kormányzótanács Erdélyi Mór közélelmezési népbiztos előterjesztése értelmében határoz és megbízza a pénzügyi népbiztost, hogy távirati úton intézkedjék, hogy az összes szeszgyárakat ellenőrizzék a direktóriumok.¹⁰

12.

Varga Jenő pénzügyi népbiztos elvi megállapodást kér az arany és ékszer kérdésére¹¹ abban a tekintetben, hogy az aranyat átadhassa a külföldnek, ha attól az aranyért hasznos javakat kaphat.

Határozat nem hozatott.

⁹ Az útlevelek kiállításáról a Belügyi, Vasúti és Hajózási Népbiztosság 3. BN sz. rendelete (*Tanácsköztársaság*, 1919. április 17.) intézkedett, majd a vasúton való utazás új rendjéről szóló 9. BN sz. rendeletben (*Tanácsköztársaság*, 1919. június 13.) ismételten foglalkoztak az útlevelek ügyével. Ezt a 15. BN sz. rendelet (*Tanácsköztársaság*, 1919. július 27.) hatályon kívül helyezte, illetve a kérdést érintő 14. BN sz. rendelet (*Tanácsköztársaság*, 1919. július 25.) kiegészítése útján újból rendezte.

¹⁰ A Forradalmi Kormányzótanácsnak a szesztilalmat kimondó II. sz. rendelete (*Budapesti Közlöny*, 1919. március 24.) következtében vált szükségessé a szeszgyárak szigorú ellenőrzése.

¹¹ Több rendelet szólt az aranytárgyak és ékszerek beszolgáltatásáról (Forradalmi Kormányzótanács XIV. sz. rendelete – *Tanácsköztársaság*, 1919. március 27.; XVI. KTE sz. rendelete – *Tanácsköztársaság*, 1919. március 30.; LVII. sz. rendelete – *Tanácsköztársaság*, 1919. április 13.). E rendelkezések, más pénzügyi rendelkezéssel együtt elsősorban a volt uralkodó osztály lehetőségeinek korlátozását, a szocialista pénzügyi politika előkészítését szolgálták.

13.

Hamburger Jenő földművelésügyi népbiztos fontosnak tartja, hogy az uradalmi biztos megkapja a folyószámla-betétkönyvet és azzal szabadon rendelkezheessen, ha nincs folyószámla, abban az esetben hitelezni kell.

A Kormányzótanács az előterjesztést tudomásul veszi.¹²

14.

Varga Jenő pénzügyi népbiztos jelenti, hogy lefoglalások esetében eddig 20% jutalom járt; direktívát kér a jövőben követendő eljárásra vonatkozóan.

Garbai Sándor elnök felszólalása után

határozat nem hozott.

15.

Erdélyi Mór közéleti népbiztos a munkabérek és az árak különbözőségére mutat rá, arra, hogy a húsnál eddig havonként 30 millió korona ráfizetés volt az állam részéről. Rámutat arra, hogy az áremelkedést tovább visszatartani nem lehet.

Varga Jenő pénzügyi népbiztos és Garbai Sándor elnök felszólalása után

a Kormányzótanács kimondja, hogy e kérdésről a mai ülés folyamán nem tárgyal.

16.

Dovcsák Antal helyettes szocializáló népbiztos ismerteti a fegyverszüneti szerződés értelmében Szerbiába küldött 3000 munkás helyzetét.¹³ A pénznek ott való lebélyegzése miatt pénzzel hazulról nem lehet ellátni őket; most a szerb pénzügyminiszter hajlandó őket fizetni, ha 10 millió koronát deponálunk a bécsi Osztrák–Magyar Bankban. Szükségük van továbbá a szerbeknek szerszámra.

Székely Béla helyettes pénzügyi, Erdélyi Mór közéleti és Ládai István helyettes igazságügyi népbiztos felszólalása után

a Kormányzótanács Dovcsák Antal helyettes szocializáló népbiztos előterjesztését helyeslően tudomásul veszi és elhatározza 10 millió korona deponálását.

¹² Lásd a Földművelésügyi Népbiztosságnak a 100 holdnál nagyobb területen gazdálkodók pénzügyi szükségletének fedezéséről szóló 2. FN sz. rendeletét (*Tanácsköztársaság*, 1919. április 4.). E rendeletet a Pénzügyi Népbiztosság ugyanezen tárgyú 32. sz. rendelete (*Tanácsköztársaság*, 1919. május 14.) módosította.

¹³ Az 1918. november 13-án Linder Béla által aláírt belgrádi fegyverszüneti egyezmény 6. és 7. pontja szól arról, hogy a magyar kormány háromezer főnyi vasúti csapatot bocsát rendelkezésre a szerbiai vasúthálózat kijavítására, illetve a szerbiai telefon- és távírhálózat rendbehozására.

17.

Böhm Vilmos szocializáló népbiztos javasolja, hogy a szocializálás népszerűsítésére kétnaponként megjelenő lapot adjanak ki „Proletártermelés” címen.¹⁴ Arra nézve, hogy melyik lapnak a papirosa használtassék erre a célra, a sajtódirektórium intézkedjék.

Határozat nem hozatott.

18.

Rákosi Mátyás helyettes kereskedelemügyi népbiztos bemutatja a galíciái Ukrajnával kötendő szerződést, amelynek alapja a kompenzáció. Részletes előterjesztése után minden tekintetben ajánlja elfogadását a szerződésnek, amelyet az előző kormány is jóváhagyott már.¹⁵

Nyisztor György földművelésügyi népbiztos felszólalása után

a Kormányzótanács a szerződés megkötéséhez hozzájárul, a bakancsokra vonatkozó tétel kivételével.

19.

Pogány József hadügyi népbiztos a vadászok egy részének zsoldfel-emelő kérését ismerteti és a kérést méltánytalannak találja.

Rákosi Mátyás helyettes kereskedelemügyi népbiztos, Vántus Károly földművelésügyi, Erdélyi Mór közéletmezési népbiztos és Garbai Sándor elnök felszólalása után

Kun Béla külügyi népbiztos a kérés megtagadása mellett foglal állást.

A Kormányzótanács a vadászok kérését nem teljesíti és ennek a vadászok előtt való megmagyarázásával Pogány József hadügyi népbiztost bizza meg.¹⁶

¹⁴ A lap Szociális Termelés címen hetenként jelent meg.

¹⁵ A nyugat-ukrán politikusokkal folytatott tárgyalásokról a Minisztertanács 1919. február 28-i ülésén volt szó. Nyugat-ukrán részről elsősorban papír, vetőmag, mezőgazdasági gépek és munició szállítását kérték, magyar részről ezt a románokkal szembeni együttműködésükhöz, illetve Kárpát-Ukrajnáról való lemondásukhoz kötötték. E tárgyalásokat folytatták a Tanácsköztársaság kiküldetése után is.

¹⁶ A Vörös Hadsereg tagjainak – közöttük a különleges alakulatot képező vadászoknak – zsoldját, illetve illetményeit egységesen rendezte a Forradalmi Kormányzótanács. Lásd a 4. sz. jegyzőkönyv (március 27.) 2. pontját.

20.

Kun Béla külügyi népbiztos magánértesülései alapján ismerteti a galíciai helyzetet.¹⁷

Tudomásul vétetik.

21.

Kunfi Zsigmond közoktatásügyi népbiztos jelenti, hogy kormányzótanácsi rendeletet akar kiadni az egész közoktatásügy államosításáról. Ismerteti a rendelet alapelveit. A vallásoktatás érdekében, amelyre nézve már van elvi határozat, felfüggesztő és halasztó politikát kell követni.

Hamburger Jenő és Nyisztor György földművelésügyi, Ágoston Péter helyettes külügyi, Hevesi Gyula helyettes szocializáló, Ládai István helyettes igazságügyi, Lukács György helyettes közoktatásügyi és Rónai Zoltán igazságügyi népbiztos felszólalása után

a Kormányzótanács elvi szempontból elfogadja az iskolák államosítását, kiadja az államosítási dekrétumot és kimondja, hogy a vallásoktatás kérdésében előre nem tesz semmit, illetőleg a vallásoktatás kérdését az általános iskolareformmal együtt csinálja meg.¹⁸

Kunfi Zsigmond közoktatásügyi népbiztos rámutat arra, hogy az a gondolat vetődött fel, hogy a fővárosban a reakciós szimbólumú szobrokat távolítsák el.

Vántus Károly közlelmezési népbiztos ellenző felszólalása után

a Kormányzótanács elhatározza, hogy a szobrok ügyében nem tesz semmit.

22.

Bokányi Dezső munkaügyi és népjóléti népbiztos rámutat arra, hogy az apácákat sok helyről eltávolították, pedig azok kellő felügyelet mellett használhatók.

Kunfi Zsigmond közoktatásügyi népbiztos ismerteti az apácák eltávolításának irányait.

¹⁷ 1919 márciusában az orosz Vörös Hadsereg 150-200 kilométerre közelítette meg Magyarország határait. J. J. Vacetisz, az orosz Vörös Hadsereg főparancsnoka ugyanezen a napon, március 25-én utasította az ukrán Vörös Hadsereg főparancsnokát, kezdjen hadműveleteket a Magyarországi Tanácsköztársaság csapataival való kapcsolatok megteremtése érdekében (*Hajdu Tibor* 54-55., 78-79. o.).

¹⁸ Lásd az 1. sz. jegyzőkönyv (március 22.) 19. és 20. jegyzetét, valamint az 5. sz. jegyzőkönyv (március 28.) 14. pontját.

Garbai Sándor elnök ezzel kapcsolatban rámutat arra, hogy Somló¹⁹ alatt a legféltelenebb lakásrekvizíciók történnek. Az apácákat és a rendházakat össze kellene telepíteni, de nem anarchisztikus formában.

Hevesi Gyula helyettes szocializáló népbiztos rámutat arra, hogy a szocializáló népbiztosság Somlót semmiféle intézkedési joggal fel nem ruházta.

Vágó Béla helyettes belügyi népbiztos bejelenti, hogy a legközelebb elintézi Somló ügyét.

Tudomásul vétetik.

Bokányi Dezső munkaügyi és népjóléti népbiztos a lakásügynek egy másik népbiztossághoz való beosztását javasolja.²⁰

Határozat nem hozatott.

23.

Landler Jenő belügyi népbiztos a Budapesten őrizetben levő emberek ügyét ismerteti. Ezzel kapcsolatban annak kimondását kéri, hogy politikai ellenőrzéseket csak a Belügyi Népbiztosság rendelhessen el.

A Kormányzótanács az előterjesztéshez hozzájárul.²¹

24.

Landler Jenő belügyi népbiztos a menekültek segélyének felemelését javasolja.

Kun Béla külügyi népbiztos rámutat arra, hogy a segélyfelemelésbe nagyon nehéz belevinni az osztályszempontokat.

Dovcsák Antal helyettes szocializáló és Böhm Vilmos szocializáló népbiztosok felszólalása után

Pogány József hadügyi népbiztos rámutat arra, hogy a Vörös Hadsegereg érdekében nemcsak hogy felemelni nem szabad a segélyt, hanem meg kell szüntetni.

A Kormányzótanács határozata az, hogy a menekültek részére tovább is folyósítja a 4 koronányi segélyt.

¹⁹ Somló Dezső a lakáshivatal vezetője, később lakásügyi politikai megbízott volt.

²⁰ A lakásügyek irányítását nem tették át más népbiztossághoz, a kérdéssel a március 27-i ülésen ismételten foglalkoztak. Lásd a 4/a sz. jegyzőkönyv 8. napirendi pontját és 10. sz. jegyzetét.

²¹ Lásd a Forradalmi Kormányzótanács XXXIX. sz. (Tanácsköztársaság, 1919. április 4.) és LXVII. sz. rendeletét (Tanácsköztársaság, 1919. április 20.).

25.

Landler Jenő belügyi népbiztos határozatot kér az erdélyi károk megtérítéséről.^{2 2}

Böhm Vilmos szocializáló és Bokányi Dezső munkaügyi és népjóléti népbiztosok felszólalása után

a Kormányzótanács határozata az, hogy a belügyi népbiztosság egyes esetekben saját hatáskörében intézkedjék.

26.

Rónai Zoltán igazságügyi népbiztos ismerteti a délelőtti szocializáló bizottsági ülés határozataképpen az ipari üzemek ideiglenes igazgatásáról és munkásellenőrzéséről szóló kormányzótanácsi rendelettervezetet.

Erdélyi Mór közéleti népbiztos felhívja a figyelmet arra, hogy a törvény életbe léptetése után a szakszervezeteket, amelyeknek száma a minimumra fog redukálódni, szerephez kell juttatni.

Bokányi Dezső munkaügyi és népjóléti népbiztos felszólalása után

Dovcsák Antal helyettes szocializáló népbiztos a rendelet kiadásának sürgősségére mutat rá.

Böhm Vilmos szocializáló népbiztos a munkások számának 30-ban való megállapítását és a rendelet megfelelő helyének úgy való megváltoztatását kéri, hogy a „motorikus erővel hajtott üzemekben 20, azon kívül 30 munkást foglalkoztató üzemek” szocializáltak.

Garbai Sándor elnök, Pogány József hadügyi, Landler Jenő belügyi, Hevesi Gyula helyettes szocializáló és Rónai Zoltán igazságügyi népbiztosok felszólalása után

a Kormányzótanács elhatározta azt, hogy azok az üzemek kerülnek szocializálás alá, amelyeknek munkáslétszáma a 20 munkást meghaladja.^{2 3}

27.

Kun Béla külügyi népbiztos a külpolitikai, különösen a cseh–orszországi^b helyzetet ismerteti.

Tudomásul vétetik.

^bEredetiben így, feltehetőleg: cseh- és oroszországi.

^{2 2}A világháború erdélyi hadműveletei során keletkezett károk megtérítéséről van szó.

^{2 3}Lásd az 1. sz. jegyzőkönyv (március 22.) 11. pontját és 10. jegyzetét.

28.

Rónai Zoltán igazságügyi népbiztos beterjeszti a lakóházak szocializálásáról szóló kormányzótanácsi rendelettervezetet.

Böhm Vilmos szocializáló népbiztos indítványozza a rendeletnek a megszállott területekre, Pozsonyra, Kassára, Kolozsvárra stb. való kiterjesztését.

A Kormányzótanács a rendelettervezethez és Böhm Vilmos szocializáló népbiztos indítványához is hozzájárul.²⁴

29.

Bokányi Dezső munkaügyi és népjóléti, Böhm Vilmos szocializáló, Székely Béla helyettes hadügyi, Kunfi Zsigmond közoktatásügyi, Rónai Zoltán igazságügyi, Varga Jenő pénzügyi és Landler Jenő belügyi népbiztosok felszólalása után

a Kormányzótanács a szocializálással kapcsolatosan elfogadja Böhm Vilmos szocializáló népbiztos amaz indítványát, amely szerint elvi deklaráció jelenjék meg arra, hogy a proletárállam mindenkit munkára kötelez, biztosítja mindenkinek a munkához való jogát, elvállalja azonban azt a kötelezettséget, hogy vagy munkát, vagy pedig egyforma megélhetést biztosít mindenkinek számára.²⁵

30.^c

Böhm Vilmos szocializáló népbiztos bejelenti, hogy Troubridge admirális a Duna-ügyben folytatni óhajtja a tárgyalásokat.²⁶ A Kormányzótanács utólagos jóváhagyása reményében a legnagyobb készséggel hajlandó a tárgyalásokat folytatni.

Tudomásul szolgál.

^cAz eredetiben a 29. sorszám kétszer szerepelt, ezért a 30. sorszámtól a számozást átjavítottuk.

²⁴A Forradalmi Kormányzótanács X. sz. rendelete (*Tanácsköztársaság*, 1919. március 27.) intézkedett a lakóházak köztulajdonba vételéről. Ezt a rendelkezést kiterjesztette a szociális termelés népbiztosának 6. SZN sz. (*Tanácsköztársaság*, 1919. április 2.) és 14. SZN sz. (*Tanácsköztársaság*, 1919. április 5.) rendelete.

²⁵Lásd a Forradalmi Kormányzótanács XI. sz. rendeletét (*Tanácsköztársaság*, 1919. március 27.).

²⁶Ernest Charles Troubridge angol admirális az első világháborút követően a dunai folyamhajózás parancsnoka volt. Az említett tárgyalások a dunai hajózást érintették. E kérdésről lásd még a 8. sz. jegyzőkönyv (április 3.) 1. pontját.

31.

Bokányi Dezső munkaügyi és népjóléti népbiztos bejelenti, hogy rendelet jelenik meg a Budapesten és környékén lakó orvosok tartózkodó helyének bejelentése kötelezettségéről.²⁷ Bejelenti továbbá, hogy a mai napon kívánja letárgyalni a betegség és balesetbiztosításra vonatkozó rendeletet. Vázolja a törvénytervezet alapelveit.²⁸

Garbai Sándor elnök és Böhm Vilmos szocializáló népbiztos rámutatnak arra, hogy a rendelettervezetet sokszorosítottan a Kormányzótanács tagjainak rendelkezésére kellett volna bocsátani.

Kunfi Zsigmond közoktatásügyi népbiztos javasolja, hogy a jövőben minden előzetes értesítést legalább egy nappal előbb megkapjon a Kormányzótanács valamennyi tagja.

A Kormányzótanács Kunfi Zsigmond közoktatásügyi népbiztos indítványát elfogadja.

32.

Landler Jenő belügyi népbiztos felolvassa az állam eltartási kötelezettségéről szóló egyszakaszos rendelettervezetet.

A Kormányzótanács a rendelettervezetet elfogadja.²⁹

Garbai Sándor elnök jelenti, hogy holnapután délután 5 órára ülésre hívja össze a Kormányzótanácsot.

(Az ülés vége 10.10 órakor.)

Révész Mihály
jegyző

Szerkesztett jegyzőkönyv géppel írt másodpéldányának fotokópiája. A jegyzőkönyv mellett megtalálható ennek sztenogramja is, Révész Mihály saját kezű aláírásával.

²⁷ Lásd a Munkaügyi és Népjóléti Népbiztosság 1. MNN sz. rendeletét (*Tanácsköztársaság*, 1919. március 29.).

²⁸ Lásd a Forradalmi Kormányzótanács XXI. KTE sz. rendeletét (*Tanácsköztársaság*, 1919. március 30.), valamint ennek végrehajtásáról a Munkaügyi és a Népjóléti Népbiztosság 3. MNN sz. rendeletét (*Tanácsköztársaság*, 1919. április 5.).

²⁹ Lásd a Forradalmi Kormányzótanács XLVI. sz. rendeletét (*Tanácsköztársaság*, 1919. április 9.). A rendeletet a Forradalmi Kormányzótanács április 6-i ülésén (9. sz. jegyzőkönyv 5. pont) fogadták el.

1919. március 27.^a*A Forradalmi Kormányzótanács ülése*

Jelen vannak:

Garbai Sándor elnök, Guth Antal, Haubrich József, Kunfi Zsigmond, Dovcsák Antal, Landler Jenő, Kalmár Henrik, Fiedler Rezső, Pogány József, Ládai István, Ágoston Péter, Szántó Béla, Szamuely Tibor, Kun Béla, Nyisztor György, Varga Jenő, Vágó Béla, Rónai Zoltán, Bokányi Dezső, Hevesi Gyula, Vántus Károly, Csizmadia Sándor, Székely Béla, Illés Artúr, Erdélyi Mór^b népbiztosok, Büchler József párttitkár és Révész Mihály jegyző.

(Az ülés kezdete 4 óra 49 perc.)

Garbai Sándor elnök az ülést megnyitja.

1.

Kun Béla külügyi népbiztos a bécsi eseményekről tesz jelentést, kéri, hogy a bécsi proletariátus esetleges élelmezésének kérdését tárgyalja a Kormányzótanács.¹

Böhm Vilmos szocializáló és Landler Jenő belügyi népbiztos felszólalása után, Csizmadia Sándor földművelésügyi népbiztos a vidéki, különösen a mátyásföldi direktorium helytelen rendelkezésére hívja fel a figyelmet.

Landler Jenő belügyi, Szamuely Tibor hadügyi, Pogány József hadügyi, Vágó Béla belügyi, Hamburger Jenő földművelésügyi népbiztos és Garbai Sándor elnök felszólalása után

a Kormányzótanács megbízza a Belügyi Népbiztosságot, hogy a direktoriumokra és a munkástanácsokra nézve az átmenetre bizonyos fajta rendelkezést hozzon létre.²

^aAz eredetiben a következő szöveg olvasható: „1919. március hó 27-én csütörtökön délután este és éjszaka a Kormányzótanács üléstermében.”

^bA gyorsírói feljegyzés szerint az itt felsoroltakon kívül az ülésen részt vett Lukács György, Hamburger Jenő és Böhm Vilmos népbiztos is.

¹Bővebben lásd *Gábor Sándorné: Ausztria és a Magyarországi Tanácsköztársaság*. Bp. 1969. (A továbbiakban: *Gábor Sándorné*) 88–93. o.

²A munkástanácsokról a Forradalmi Kormányzótanács XXVI. és XXVII. sz. rendelete (*Tanácsköztársaság*, 1919. április 3.) intézkedett. A kérdéstről lásd még a *Vörös Újság* 1919. április 1-i, A vidéki munkás-, katona- és paraszttanácsok és direktoriumok hatásköre c. cikkét.

2.

Pogány József hadügyi népbiztos a katonák zsoldja felemelésére és a katonák ellátására nézve tesz előterjesztést. Javasolja, hogy a katonák frontpótlékát 20 koronában állapítsák meg. Meg kell állapítani [a] parancsnokok, instruktorok, agitátorok, megbízottak díjazását is.

Landler Jenő belügyi, Rónai Zoltán igazságügyi, Hevesi Gyula szocializáló, Ládai István igazságügyi népbiztos ismételt felszólalásában hosszabb vita folyt arról, hogy a napidíjak milyen összegben fixíroztassanak.

A Kormányzótanács elhatározza, hogy Budapesten a napidíjak 50 és 60 korona, vidéken a napidíj rövid időre, 8 napon belül 50 korona és a vasúti költség, hosszú kiküldetésnél 30 korona. Határozat az is, hogy ahol a közös élelmezés lehetősége megvan, ott közös legyen az élelmezés: ahol nincs meg, ott 15 korona legyen a pótlék, a harctérre menő katonák 2 korona helyett 10 koronát kapnak.³

3.

Landler Jenő belügyi népbiztos felveti a Kormányzótanács tagjai fizetésének a kérdését. Hosszabb vita után, amelyben a Kormányzótanács tagjai valamennyien részt vettek,

a Kormányzótanács elhatározza, hogy a népbiztosoknak és a népbiztoshelyetteseknek az eddigi miniszteri illetmények utaltatnak ki.

Böhm Vilmos szocializálási népbiztos előterjesztése a népbiztosok illetményeiről a következő: „A népbiztos és népbiztoshelyettesek ugyanannyi fizetést kapnak, mint amennyit az előző kormány alatt a miniszterek kaptak, tehát az évi fizetés 24 000 korona, havi pótdíj 1000, évi lakbér 4000, összesen évi 40 000 korona. Ezen összegből azonban az úgynevezett tiszti díj összege havonként levonandó. A Kormányzótanács elnöke annyi fizetést kap, mint a többi népbiztos.”

Az összeköltözés és egyik^c lakás kérdésére nézve, amely a felszólalások folyamán felmerült, határozat nem hozatott.

^cEredetiben így, helyesen: egyéb.

³A Vörös Hadsereg szervezéséről szóló rendelet intézkedett a katonaság illetményeiről is. Lásd a XXIII. KTE sz. rendeletet (*Tanácsköztársaság*, 1919. március 30.).

4.

Landler Jenő belügyi népbiztos előterjesztést tesz arra nézve, hogy a nyári időszámítás április hó 10-től kezdve életbe lépjen.

A Kormányzótanács az előterjesztést elfogadja.⁴

5.

Landler Jenő belügyi, Varga Jenő pénzügyi, Ágoston Péter helyettes külügyi népbiztos felszólalása után

a Kormányzótanács elhatározza, hogy az útlevelügy intézése a Külügyi Népbiztosságra bízassék. Azzal a hozzáadással azonban, hogy a pénzügyre vonatkozóan a Pénzügyi Népbiztosság intézkedik.⁵

6.

Hamburger Jenő földművelésügyi népbiztos beterjeszti a földmunkások bérének ideiglenes megállapítására vonatkozó tervezetet.

Böhm Vilmos szocializálási népbiztos javasolja, hogy a pénzügyi, földművelésügyi, szocializálási és munka és népjóléti népbiztosok együtt tárgyalják meg a bérmegállapítás és a hozzá kapcsolandó ügyek kérdését, és együttesen tegyenek javaslatot a Kormányzótanácsnak.

Vántus Károly földművelésügyi népbiztos elfogadja Böhm népbiztos javaslatát, de hangsúlyozza, hogy a mezőgazdasági munka intenzivitása függ attól, hogy e rendeletet a Kormányzótanács kiadja.

Varga Jenő belügyi népbiztos hozzájárul ahhoz, hogy a rendeletet a Földművelésügyi Népbiztosság teremtse meg. De hangsúlyozza a Kormányzótanács kompetenciája megállapításának a szükségességét.

Kunfi Zsigmond közoktatásügyi népbiztos felszólalása után Rónai Zoltán igazságügyi népbiztos javasolja, hogy az egyes kérdésekben a rokon bizottságok tárgyaljanak és a rendeletet revízióra mutassák be az Igazságügyi Népbiztosságnak.

Varga Jenő pénzügyi népbiztos ezzel kapcsolatosan javasolja, hogy a Szocializálási, Földművelésügyi és a Pénzügyi Népbiztosság tartsanak minden héten tanácskozást.

A Kormányzótanács a Földművelésügyi Népbiztosságnak a földmunkások bérének ideiglenes megállapítására vonatkozó előterjesztését elfogadja.⁶

⁴Lásd a Forradalmi Kormányzótanács XLIV. sz. rendeletét (*Tanácsköztársaság*, 1919. április 9.).

⁵Az útlevelügyeket továbbra is a Belügyi Népbiztosság intézte, a Külügyi Népbiztossággal együttműködve. Lásd a 3. sz. jegyzőkönyv (március 25.) 10. pontját és 9. jegyzetét.

⁶Lásd a Földművelésügyi Népbiztosságnak a szegődényes gazdasági munkások bérééről és a termelészövetkezeti tagok járandóságáról szóló 40. FN, a mezőgazdasági földmunkások napi

7.

Hamburger Jenő földművelésügyi népbiztos beterjeszti a földreform végrehajtását illető tervezetet, amely utasítással szolgál a földreformot végrehajtó szervezeteknek.

Vántus Károly földművelésügyi népbiztos rámutat arra, hogy a tervezetben nincs direktíva a gazdatiszteknek és agitátoroknak; ezzel kapcsolatban tiltakozik az ellen, hogy a földbirtoktörvényt most csinálja meg a Kormányzótanács, mert az ügy^d végrehajtható és csak az idejű termést kockáztatná, hanem a szovjetkongresszust kell összehívni és a szovjet alkotmányt kell megteremteni.

Kun Béla külügyi népbiztos szerint azt az állapotot, hogy a nagybirtokok le vannak foglalva nem kodifikálni kell [sic!]. Ki kell mondani a megváltásnélküliséget.

Kunfi Zsigmond közoktatásügyi, Varga Jenő pénzügyi, Nyisztor György földművelésügyi népbiztosok felszólalása után, Rónai Zoltán igazságügyi népbiztos rámutat arra, hogy részletesebb proklamáció is bocsátható ki anélkül, hogy a földkérdésben végleges állásfoglalás történne; hangsúlyozni kell a direktívákban a szövetkezeti művelés szükségességét és a kisajátítás megváltásnélküliségét, rámutat arra, hogy a beterjesztett tervezetnek a címe sem jó.

Kun Béla külügyi népbiztos szerint a paraszt forradalmosítására, deklaráció kiadására, nemcsak a Zinovjev-féle sürgöny miatt,⁷ hanem a forradalom védelme szempontjából is szükség van, egyébként ellenzi a tervezet tovább való tárgyalását; ragaszkodik ahhoz, hogy ilyen előterjesztéseket legalább egy nappal előbb el kell küldeni a népbiztosokhoz.

Bokányi munkaügyi és népjóléti népbiztos javasolja, hogy a tervezetet a Földművelésügyi Népbiztosság nevében adják ki.

Kun Béla külügyi népbiztos ügyrendi javaslatként előterjeszti, hogy másnap délig halasszuk el az ideiglenes alkotmánytervezet[et] és ezt, meg a most előterjesztett tervezetet a legközelebbi ülés tárgyalja.

A Kormányzótanács az ügyrendi javaslatot elfogadja.⁸

munkabéréről szóló 41. FN sz. rendeletét (*Tanácsköztársaság*, 1919. május 6.), továbbá a kertészeti és szőlészeti munkások munkabéréről szóló 45. FN sz. rendeletét (*Tanácsköztársaság*, 1919. május 7.). Az utóbbi két rendeletet kiegészítette a Földművelésügyi Népbiztosság 50. FN sz. rendelete (*Tanácsköztársaság*, 1919. május 11.), a 40. FN sz. rendeletet pedig az 55. FN sz. rendelet (*Tanácsköztársaság*, 1919. május 15.).

^dAz eredetiben itt egy szó helye üresen maradt, értelemszerűen a „nem” szó maradt ki.

⁷Zinovjevnek e távirata nem ismert, Kun Béla későbbi értékelése szerint hasznos tanácsokat tartalmazott az agrárpolitikára és a parasztság rokonszenvének megnyerésére vonatkozóan (*Kun Béla: A Magyar Tanácsköztársaságról*. Bp. 1958. 454. o.).

⁸Minden bizonnyal a Földművelésügyi Népbiztosság által a földbirtokreformot végrehajtó szervezetek kiadott bizalmas rendeletről van szó. (MMTVD 6/A köt. 143–145. o.) A földbirtokrendezés kérdését a Forradalmi Kormányzótanács március 28-án (5. sz. jegyzőkönyv 6. pont), április 2-án (7. sz. jegyzőkönyv 5. pont) és április 6-án (9. sz. jegyzőkönyv 11. pont) tárgyalta. Az ideiglenes alkotmánytervezetet is a március 28-i ülésen tárgyalták (5. sz. jegyzőkönyv 7. pont).

8.

Böhm Vilmos szocializálási népbiztos javasolja, hogy azok a házbérek, amelyek a kétezer koronát meg nem haladják, 20%-kal leszállítottassanak, ahol a házbér havonként fizettetik, ott áprilistól, ahol negyedévenként, ott májustól. A lakáskérdés rendezésére javasolja annak az elvi megállapításnak elfogadását, hogy minden felnőttet megillet egy szoba, de a foglalkozáshoz szükséges szobákra is tekintettel kell lenni. A lakáskérdésre vonatkozó rendeletben még büntető rendelkezések is vannak. A Kormányzótanácsot, hogy^e a javaslat elveihez járuljon hozzá, ő maga (Böhm népbiztos) Rónai népbiztossal megfogalmazza a rendeletet, amely azután rögtön életbe lép.

Garbai Sándor elnök a kérdés megoldásának nagy nehézségeire mutat rá.

Varga Jenő pénzügyi népbiztos és Garai Sándor elnök az összeköltözesi lehetőség kihasználására hívja fel a figyelmet.

Garbai Sándor elnök jelenti, hogy

a Kormányzótanács elvileg egyetért Böhm Vilmos szocializáló népbiztos javaslatával.⁹

Böhm Vilmos szocializálási népbiztos a lakásügyek vezetésére alakítandó direktórium tagjául Drahovszky, Braun és Német Vilmos elvtársakat ajánlja.

A Kormányzótanács a javaslatot elfogadja.¹⁰

9.

Ládai István helyettes igazságügyi népbiztos kötelességének tartja annak bejelentését, hogy Nagy Ferenc volt közéleti miniszterről azt

^eEredetiben így, helyesen: A Kormányzótanácsot kéri.

⁹Lásd a Forradalmi Kormányzótanács XVII. KTE sz. rendeletét (*Tanácsköztársaság*, 1919. március 30.).

¹⁰A kérdés előzményére nézve lásd a Forradalmi Kormányzótanács március 25-i ülését (3. sz. jegyzőkönyv 22. pont). A lakásügy rendezésére adta ki a Forradalmi Kormányzótanács a XV/b sz. rendeletét (*Tanácsköztársaság*, 1919. március 30.), mely a Budapesti Központi Lakáshivatalt és az egyéb lakásügyi hivatalokat megszüntette és a lakáskérdést Budapesten és környékén a Központi Lakásbizottság, illetve helyi szervei hatáskörébe utalta. A Központi Lakásbizottság vezetésére kapott megbízást Drahovszky Antal, Braun Mór és Német Vilmos. A kérdést a Forradalmi Kormányzótanács április 6-i ülése (9. sz. jegyzőkönyv 1. pont) ismét tárgyalta és a lakásügyeknek a munkástanácsok hatáskörébe utalása mellett döntött. A Forradalmi Kormányzótanács április 8-i ülése (11. sz. jegyzőkönyv 9. pont) Vágó Bélát és Szamuely Tibort bízta meg a lakásügyek rendezésével. Április 30-án jelent meg a Szociális Termelés Népbiztosságának 62. sz. rendelete (*Tanácsköztársaság*, 1919. május 1.), mely a lakásügyeket első fokon Budapesten a kerületi lakásbizottságok, vidéken a városi és községi lakásbizottságok, másodfokon pedig az Országos Lakásbizottság hatáskörébe utalta.

Drahovszky Antal vasesztergályos, az MSZDP vezetőségének és a Szaktanácsnak tagja, küldött a Tanácsok Országos Gyűlésén. Braun Mór vasesztergályos, a polgári demokratikus forradalom idején a Budapesti Munkástanács tagja, a Tanácsköztársaság alatt a Szövetséges Központi Intéző Bizottság tagja, küldött a Tanácsok Országos Gyűlésén, a Vörös Hadseregben politikai megbízott. Német Vilmosra vonatkozó közelebbi adatokkal nem rendelkezünk.

mondta, hogy a burgonyaügyben nem tisztázta magát és most kiderült, hogy Bencs tanár, akire szóló megelőzően hivatkozott, Nagy Ferencről semmit sem tud.¹¹

Tudomásul vétetik.

10.

Garbai Sándor elnök a lakásügyi tanács kérdésének az elintézését óhajtja.

Böhm Vilmos szocializáló népbiztos rámutat arra, hogy a lakásépítési szakosztálynak építész lesz a vezetője. A szakosztályból fog állni a MÉMOSZ tagjából, f egy építészből és egyéb szakemberekből.

Többek felszólalása után Garbai Sándor elnök rámutat arra, hogy Vágó József elvtárssal folytatni kell a tárgyalást.¹²

11.

Böhm Vilmos szocializáló népbiztos jelenti, hogy Varga Jenő pénzügyi népbiztossal együtt rendelettervezetet készített az ékszerészek és aranyművesek aranykészleteinek igénybevétele tárgyában.

Varga Jenő pénzügyi népbiztos ismerteti a rendelettervezet alapelveit és rámutat arra, hogy a 3000 koronás határ nem túl magas.

Bokányi Dezső munkaügyi és népjóléti népbiztos felszólalása után, Varga Jenő pénzügyi népbiztos hajlandó a határozatnak 2000 koronás alapon való módosítására.

A Kormányzótanács a rendelettervezetet elfogadja.¹³

12.

Pogány József hadügyi népbiztos rámutat arra, hogy a katonaruhának és katonai felszerelésnek ellenérték nélkül való lefoglalása dolgában kell határozni.

Szamuely Tibor helyettes hadügyi népbiztos felszólalása után Böhm Vilmos szocializálási népbiztos szerint külön rendeletet kell kiadni a készletek lefoglalásáról és intézkedni kell a beváltóhivatal felállításáról. lőre⁸ kell tenni mindenki számára katonaruhájának megváltás fejében való leadását.

A Kormányzótanács az elvekhez hozzájárul.¹⁴

^fEredetiben így.

^gEredetiben így, helyesen: kötelezővé.

¹¹Lásd a 2. sz. jegyzőkönyv (március 24.) 24. pontját és 15. jegyzetét; Bencs feltehetőleg Bencs Zoltánnal, a későbbi miniszterelnökségi miniszteri tanácsossal azonos.

¹²Vágó József neves építész, a Tanácsköztársaság idején a lakásépítő direktórium vezetője volt.

¹³Lásd a 3. sz. jegyzőkönyv (március 25.) 11. jegyzetét.

¹⁴A katonai ruhák és felszerelési tárgyak beszolgáltatásáról lásd a Hadügyi Népbiztosság 7. HN sz. rendeletét (*Tanácsköztársaság*, 1919. április 24.).

13.

Varga Jenő pénzügyi népbiztos beterjeszti a köztulajdonba vett üzemek pénzügyi kezeléséről szóló rendelettervezetet.

Kun Béla külügyi népbiztos kimondandónak tartja, hogy minden a finanszírozás kérdésével kapcsolatos közbenső intézkedés megtanácskozándó Lengyel Gyulával.

A Kormányzótanács a rendelettervezetet magáévá teszi¹⁵ és Kun Béla külügyi népbiztos javaslatához hozzájárul.

14.

Varga Jenő pénzügyi népbiztos beterjeszti a biztosító intézetek szocializálásáról szóló rendelettervezetet. Böhm Vilmos szocializáló népbiztos az érdekelt munkások tömegére hívja fel a figyelmet.

Varga Jenő pénzügyi, Erdélyi Mór közéleti, Rónai Zoltán igazságügyi, Székely Béla helyettes pénzügyi népbiztos felszólalása után, Szántó Béla helyettes hadügyi népbiztos javasolja a rendelettervezet tőkésítéséről szóló részének módosítását és ennek az 5000 korona maximum határig való megengedését.

Illés Artúr helyettes közéleti népbiztos indítványozza, hogy tőkésítésre csak annak legyen joga, aki munkaképtelenséget bizonyít.

Kun Béla külügyi népbiztos az idegen biztosító intézetek kérdését teszi szóvá: kívánatosnak tartja, hogy Varga Jenő pénzügyi népbiztos a kérdés egész tömegében érdeklődjék; ő maga (Kun) Schumpeterrel¹⁶ fog tárgyalni; alapelvének azt tartja, hogy az államköltség annullálása garanciája a proletárdiktatúrának, mint a szocializálás.

Pogány József hadügyi népbiztos szerint a hadikölcsönöket Moszkvára való tekintettel is törölni kell.¹⁷

Ágoston Péter helyettes külügyi, Székely Béla helyettes pénzügyi és Kun Béla külügyi népbiztos felszólalása után

Varga Jenő pénzügyi népbiztos kérdésére, hogy Kun Béla külügyi népbiztos felszólalása csak a hadikölcsönökre vagy minden állami kölcsönre vonatkozik-e

Kun Béla külügyi népbiztos kijelenti, hogy minden állami kölcsönre.

¹⁵ Lásd a pénzügyi népbiztos 4. PN sz. rendeletét (*Tanácsköztársaság*, 1919. március 30.).

¹⁶ Josef Alois Schumpeter osztrák közgazdász, ebben az időben az Osztrák Köztársaság pénzügyminisztere volt.

¹⁷ A megjegyzés a Tanácsköztársaság határozott külpolitikai orientációjára utal, melyből következtetett, hogy a központi hatalmak oldalán jegyzett hadikölcsönöket nem vállalta át.

Varga Jenő pénzügyi népbiztos összefoglaló felszólalása után

a Kormányzótanács elhatározza, hogy Varga Jenő pénzügyi népbiztos gondosan nézze át a belföldiek tulajdonában levő mindenféle állami adósság annullálásának dolgát, kapcsolatban azzal, hogy a proletároknak 5000 koronáig terjedő ilyen arányú követeléseit honorálja; ha technikailag nem okoz az államnak túl nagy áldozatot, akkor ezt az utat választja, ha okoz, Varga Jenő pénzügyi népbiztos utóbbi módszerénél kell maradni. Aki szelvényt akar beváltani, az köteles az értékpapírt is leadni. Varga Jenő pénzügyi népbiztos két nap múlva jelen adatokkal együtt jelentést tesz.¹⁸

15.

Kunfi Zsigmond közoktatásügyi, Kun Béla külügyi népbiztossal való megbeszélése alapján indítványozza, hogy a Tanácsköztársaság Szabó Ervin anyjának havi 1000 korona járadékot adjon, egyúttal Szabó Ervin munkáit a proletárállam tulajdonának tekintse.

Böhm Vilmos szocializálási, Szántó Béla helyettes hadügyi, Bokányi Dezső munka[ügyi] és népjóléti és Kun Béla külügyi népbiztos felszólalása után

a Kormányzótanács Szabó Ervin anyjának 1500 korona összegű havi járadékot állapít meg, egyúttal a Kormányzótanács Szabó Ervin munkáit a proletárállam tulajdonának tekintti; elhatározza a Kormányzótanács, hogy Szabó Ervinnek művészi síremléket állíttat.¹⁹

16.

Kun Béla külügyi népbiztos külügyi vonatkozású értesítéseit közli. A Kormányzótanács a Keletre vonatkozó összeköttetés dolgában közli, hogy Galagan ukrán követ közvetítést kér Ukrajna és az orosz szovjet köztársaságtól.

¹⁸ A biztosítóintézetek szocializálásáról a Forradalmi Kormányzótanács XXV. sz. rendelete intézkedett (*Tanácsköztársaság*, 1919. április 1.). Az értékpapírok forgalmának megtiltásáról a Pénzügyi Népbiztosság 12. PN sz. rendelete (*Tanácsköztársaság*, 1919. április 12.), a tőkeösszeg kifizetésének tilalmáról a 18. PN sz. rendelet (*Tanácsköztársaság*, 1919. április 19.), az értékpapírok beszolgáltatásáról a 26. PN sz. rendelet (*Tanácsköztársaság*, 1919. május 1.), a beszolgáltatás határidejének meghosszabbításáról pedig a 30. PN sz. rendelet (*Tanácsköztársaság*, 1919. május 10.) intézkedett.

¹⁹ A síremlék felállítására nem került sor.

ság között, hogy a három köztársaság egységes területet alkosson. Bejelenteli, hogy a következő napon érintkezésbe lép rádió útján nemcsak Leninnel, hanem Goluboviccsal is és Vinnyicsenkóval vezetik a tárgyalást.²⁰ Javasolja, hogy a négy határ menti vármegyét fel kell szabadítani Német-Ausztria számára. Pogány József hadügyi népbiztos a külügyi kérdésekkel kapcsolatos hadügyi szempontokra hívja fel a figyelmet.

Erdélyi Mór közellátási népbiztos ezzel kapcsolatosan az élelmezés viszonyaira mutat rá. Ki kell jelenteni, hogy szó sem lehet arról, hogy egy gramm árut is adhasson. Felhívja a figyelmet annak megkísérlésére, nem elégednének-e meg az osztrákok azzal, hogy amit Bácskából kihoznak, kivihessék, feléneq itthagya mellett. Figyelmeztet arra, hogyha a Kormányzótanács 100 000 főből álló hadsereget akar teremteni, akkor az éhség még fokozottabb lesz. A Tanácsköztársaság a legnagyobb zsírinségben van és még nagyobb húsinségnek néz elébe, ha a négy határ menti vármegyét átengedi. Felhívja továbbá a figyelmet a kompenzációs cikkekre.²¹

A Kormányzótanács a két előterjesztést tudomásul veszi.

17.

Szamuely Tibor helyettes hadügyi népbiztos a székelyek között való agitáció dolgában tesz előterjesztést. Ismerteti a székelyeknek székely komisszáriátus felállítására vonatkozó kívánságát.

Kun Béla külügyi népbiztos javasolja, hogy a nemzetközi propaganda osztályban székely osztály állíttassék fel.

A Kormányzótanács Szamuely Tibor helyettes hadügyi népbiztos előterjesztését tudomásul veszi, és Kun Béla külügyi népbiztos javaslatára a nemzetközi propaganda ügyosztályban székely osztályt állít fel.

²⁰Nikolaj Galagan az ún. Nyugat-Ukrán Népköztársaság budapesti követe volt. Vszevolod Golubovics az ukrán eszerek egyik vezetője, 1917. decembertől 1919. májusig a galíciai Ukrán Köztársaság kormányának tagja, majd miniszterelnöke volt. Vladimir Vinnyicsenko ukrán nacionalista író, rövid ideig a nyugat-ukrán kormány elnöke volt. A két ukrán köztársaság a Magyar Tanácsköztársaság közvetítésével szeretett volna számukra előnyös kompromisszumot kötni a szovjet kormánnyal. A Magyarországi Tanácsköztársaság katonai helyzetében döntő fordulatot idézett volna elő a remélt közvetlen összeköttetés a Vörös Hadsereggel, ezért Kun támogatta e tárgyalásokat, amelyek azonban nem jártak sikerrel.

²¹A Tanácsköztársaság és Ausztria kereskedelmi kapcsolatáról részletesen lásd *Gábor Sándorné* 211–233. o.

18.

Rónai Zoltán igazságügyi népbiztos felhatalmazást kér arra, hogy a forradalmi törvényszék tagjait az igazságügyi népbiztos nevezhesse ki.

A Kormányzótanács az igazságügyi népbiztosnak a forradalmi törvényszék tagjainak kinevezésére nézve a felhatalmazást megadja.^{2 2}

(Az ülés vége éjféle 12 órakor.)

Révész Mihály s. k.
jegyző

Szerkesztett jegyzőkönyv géppel írt másolatának fotokópiája, amelyen dr. Ujlaki Géza ügyvéd pecsétje látható. A jegyzőkönyv mellett található az ülésen készített sztenogram és ennek géppel írt feloldása is. A feloldott szöveget 4/b sz. jegyzőkönyvként közöljük.

4/b

1919. március 27.^a

A Forradalmi Kormányzótanács ülése

Garbai: Az ülést megnyitom.

1. Kun: Az ügy sürgősségénél fogva én akarok előterjesztést tenni. Egész Bécsben óriási az izgalom. Kiderült, hogy az antant meg akarja szállni Bécsset. A vasutasztrájk kitört vagy kitörőben van. A munkásság között óriási a mozgalom a Tanácsköztársaságért. Az éjjel jön két bécsi elvtárs, akikkel tárgyalni fogunk. Alapos remény van arra, hogy az egyesülés meg fog történni. Renner¹ oda nyilatkozott, hogy tisztán az élelmezés kérdésében van eltérés köztünk és köztük. Attól tartanak, hogy az antant kiéhezteti őket. Az elvtársak élelmezési garanciákat kérnek tőlünk. Kérdés: Mit tudnánk mi azonnal adni? Valaki vezető embert kellene azonnal kiküldeni Bécsbe.

Böhm: Julius Deutschsal² is beszéltem. A helyzet az, amit Kun mondott. Különösen Bécs és Bécsújhely élelmezését féltik. Folyton követelik,

^{2 2}A forradalmi törvényszékek felállításáról szóló rendelet (Forradalmi Kormányzótanács IV. sz. rendelete. *Tanácsköztársaság*, 1919. március 26.) 2. §-a szerint a forradalmi törvényszékek tagjait a Forradalmi Kormányzótanács nevezi ki. Az igazságügyi népbiztos ennek a kinevezési jognak az átruházását kérte.

²Az eredeti dokumentum keltezésében feltüntették azt is, hogy az ülést csütörtökön délután, este és éjszaka tartották.

¹Karl Renner, az osztrák szociáldemokrata párt egyik vezetője, 1919–1920-ban osztrák kancellár.

²Julius Deutsch, osztrák szociáldemokrata, 1918-ban hadügyi államtitkár, majd 1919–1920-ban hadügyminiszter.

hogy különösen a négy nyugati vármegyét hagyjuk szabadon és a határ-vámot toljuk beljebb. Baloghy³ mindig azt jelentette, hogy ebből a négy vármegyéből úgysem szerezhetünk élelmet Budapestnek, mert kicsempé-
szik. Ezzel a négy vármegyével lehetne megegyezést teremteni.

Hamburger: Azt a 25 vagon lisztet, amit Kaposvárról jelentettek, ami-
ről a Közélelmezési Hivatal nem tud, ezt kellene átadni nekik.

Dovcsák: Rengeteg sörünk van, nem lehetne-e sört adni nekik?

Landler: Főnt voltak délelőtt nálam a vasutasszövetség elnöke és egy
képviselő, akik azt jelentették, hogy az ukránoktól most kapnak élelmi-
szert. Soron kívül való szállítást kértek. Ezt azonnal elrendeltem. Ha egy
hétre való forjuk volna, teljesen, akármelyik pillanatban a bolsevik platt-
formra helyezkednének. Legalább elvben kellene kimondani, hogy szaba-
don lehet bevinni Ausztriába élelmiszert. Már maga az, hogy nem uzsora-
áron, hanem szabad kereskedelem útján kapják az élelmiszert, ez mindjárt
eldöntené a kérdést. Föltétlenül szükségesnek és megengedhetőnek tartom,
hogy ilyen megoldást találjunk és ha másra nem, erre a három-négy megyé-
re adjunk fölhatalmazást.

Csizmadia: El kell mennem, előadást tartani a Vígyszínházba, azért
szólok föl most. Én is igen fontos kérdést akarok bejelenteni. Többször
járok a vidéken. Igen hasznosnak látom, ha közülünk többen kimennek a
vidékre és személyesen is érintkeznek a néppel. Előfordul, hogy a munkás-
tanácsok, mint Gödöllőn is, megakasztják a termelést, ahelyett, hogy elő-
mozdítanák. Arra nézve, amit Hamburger mondott, hogy azt a lisztet ki
lehet szállítani, meg kell mondanom, hogy lisztünk nekünk sincs. A gödöl-
lői munkások kérték a fejadag fölemelését és ezt nem tudjuk megcsinálni.
Másutt is hallottam már azt, hogy a munkástanácsok, a direktóriumok,
nyakra-főre adnak ki rendeleteket, ellenünk, szándékaink ellen. A mátyás-
földi direktórium például kiadott egy rendeletet, hogy akinek 10 000 ko-
rona vagyona van, annak egyharmadát halálbüntetés terhe mellett köteles
beadni a direktóriumnak. Amikor ez ellen szóltam, azt mondták, hogy én
a direktórium ellen lázítok, jött is hozzám három katona és a direktórium
elé citáltak, le nem tartóztattak, hanem Mosolygó és Mikulik⁴ elé kísértek.
Meg kell magyarázni, hogy nincs joguk ilyenhez. Általános rendeletet kell
kiadni, hogy a Kormányzótanács tagja rendelkezeshessék és ne a direktóriu-
mok. A házelkobzási rendeletben az, hogy a munkásoktól nem veszik el,
óriási megnyugvást keltett. De a helyi szovjeteknek respektálniuk kell az

³ Baloghy Ernő a Berinkey-kormány közlelmezési minisztere volt.

⁴ Mosolygó Antal kocsifényező munkás, a szindikalista mozgalom szervezőjeként kapcsolatban
állt Szabó Ervinnel. A háború alatt a mátyásföldi repülőgépgyár főbizalmijává választották, az
antimilitarista mozgalom egyik vezetője lett. A KMP alapító tagja. A Tanácsköztársaság idején a
Budapesti Központi Munkás- és Katonatanács tagja, a mátyásföldi repülőgépgyár politikai biztosa, a
gödöllői járási direktórium elnöke, később a Szövetséges Központi Intéző Bizottság tagjává válas-
totta. Mikulik József vas- és fémstergályos munkás. Az első világháború idején a fronton antimili-
tarista felvilágosító munkát végzett. Később a Weiss Manfréd lőszergyár főbizalmijává választották. A
KMP egyik alapítója, s tagja az első Központi Bizottságnak. A Tanácsköztársaság idején a salgó-
tarjáni, majd a gödöllői, később a monori járás, továbbá Cegléd és Nagykőrös politikai biztosa volt.

országos szovjetet. A mátyásföldi helyi munkástanács a munkások körében már nagyon népszerűtlen.

Landler: A munkás-, katona- és paraszttanácsok országos kongresszusát minél előbb össze kell hívni. De addig is szükséges, hogy ezekhez a direktóriumokhoz, munkástanácsokhoz készítsünk rendeletet. Most készül, egy félóra múlva itt lesz, mint kormányzótanácsi rendeletet bocsássuk ki.

Szamuely: Teljes mértékben támogatom azt az indítványt, hogy a Kormányzótanács tagjai minél gyakrabban menjenek vidékre. Magam Kecskeméten voltam, aminek nagy eredménye volt. Itt a katonáknál magasabb zsoldot állapítottak meg. De helyes rendeletet is adnak ki, mint Kecskeméten a föld megmunkálására vonatkozó rendeletet. Oroszországban is voltak ilyen bajok.

Pogány: Ha nem akarjuk, hogy a parancsok terén nagy rendetlenség legyen, akkor ki kell mondani, hogy népbiztos csak a Kormányzótanács tagja, a többi csak megbízott.

Csizmadia: A rendeletből ki ne hagyassék az, hogy ahol a Kormányzótanács tagja megjelenik és igazolja magát, ott ő intézkedhetik.

Landler: Beveszem.

Garbai: Ebben azonban van valami ellentmondás.

Landler válaszolja a rendelet tartalmát.⁵

Garbai: Az élelmezési népbiztos például a belügyi rendelkezés ellen nem léphet majd föl, mert ebből bizonyos konfúzió állhat be.

Vágó: Precizírozni kellene a dolgot. A munkástanácsok érdeklődnek: „hogyan rekviráljuk a fegyvereket”, „mennyi fizetést adjunk a direktórium tagjainak”, „mi történik a bankok, községi pénztárak pénzeivel”, „rossz az ellátás a községben és tudjuk, hogy van élelmiszer” és a többi „mit csináljunk?”. A munkások nagy érettségről tesznek tanúbizonyságot. Ezekben a kérdésekben valami generális utasítást kell adni, amíg el nem készül a szovjet alkotmány. Ezek az emberek cselekedni akarnak és ebben nem lehet megakadályozni őket, mert 90%-ban a legnagyobb rendben megy a dolog és a munkásokban meg lehet nyugodni.

Hamburger: Körülbelül 1 millió hold van kommunizálva és a legnagyobb rendben folyik a munka, a Budapest környéki kertészeti telepek kivételével.

Garbai: A Belügyi Népbiztosság az átmeneti dolgok bizonyos fajta rendezésével bízatik meg.

Vágó rövid fölszólalása után ez határozat.

2. Landler: Csak egy akadály van. Mit fizessenek az embereknek? A direktórium munkáját végző embereknek a helyben szokásos munkáskeresetet, 700–1000 koronát kell adni, az őrségi embereknek meg a katonai zsoldnak megfelelő összeget. Az őrségtoborzással kapcsolatban meg kell említeni, hogy itt élelmi váltás van. Ennek az összegét kellene megállapí-

⁵ Lásd a Forradalmi Kormányzótanács XXII. sz. rendeletét (*Tanácsköztársaság*, 1919. március 30.).

tani. Ugyanannyit kapnak, mint a Vörös Hadsereg emberei, de ezek otthon élmeznek magukat. (Pogány: A katonáéknál 7–9 korona ez az összeg.) Ezt lehetetlen fönntartani és ha sereget akarunk szervezni, itt nem lehet spórolni. 15–20 korona között kell ennek váltakoznia.

Pogány: Akkor a katonák zsoldját kell fölemelni. Így is Kecskeméten és Budapesten a vadászoknál nehézség van.

Kunfi: Viszont számolni kell azzal, hogy ha megindul, általános jelenségé válnék.

Landler: Akkor a bér maga volna 1050 korona.

Szántó: Ennek előnye az, hogy észrevétlenül emelkedik a zsold. Így lehet elkerülni, hogy az a lavina meginduljon, amiről Kunfi beszélt.

Landler: Ott, ahol meg tudjuk oldani a közös élmezést, ott természetesen elesik.

Ágoston: Ez csak elmélet, mert a családokok nem maradnak a lakta-nyában és követelni fogják a váltságot.

Garbai: A Vörös Hadseregnél könnyebben lehet így megoldani.

Pogány: Tisztázni kell több dolgot. A katonának, ha kimegy a front-ra, emeljük fel a díját; ne azt a 2 koronát adjuk, mert az ellenállást nem lehet tovább folytatni. Indítványozok 10 koronát, már az előző kormány is 10 koronában akarta megállapítani. A másik kérdés: mi legyen a parancsno-kok díjazása? Annak jöttünk a nyomára, hogy igen sok tiszt agitál elle-nünk. Hogyan díjazzuk az instruktorokat, az agitátorokat, a megbízotta-akat? Hogyan díjazzuk a hadügyminisztériumban^b az embereket? Ezt tisztáznunk kell. Ezt tisztáznunk kell, mert a havi fizetéses embereknek valami bért kell fizetni.

Landler: Döntöttünk már, hogy a régi alapon fizetjük az embereket.

Pogány: De az új embereket hogyan fizessük? Ezt közösen kell elin-tézni.

Landler: Nem lehet más álláspont, mint az, hogy áprilisban ugyanazt kapják, mint márciusban, azzal, hogy a három hónapi előleget nem kaphat-ják meg. A vidékre küldött politikai megbízottaknak nem lehet többet adni, mint a régieknek.

Kunfi: Van bizonyos ekvivalencia a régiekkel.

Rónai: Meg kell állapítani a minimumot és a maximumot. 40–60 ko-rona napidíjat kell adni. Addig, amíg nem rendezzük a tisztviselői kérdést, addig csak napidíjakat adjunk. A tisztviselői kérdést amúgy is rendeznünk kell. Pestre 40–60 koronát adjunk.

Hevesi: Az általános munkabérrendezésbe kell ezt is beosztani.

Pogány: Mi napról napra küldünk ki embereket.

Hevesi: Sürgős ennek az elintézése. Forszírozni kell.

Garbai: A lakáshivatalban 50 koronát fizettünk, ennyit keres egy ipari munkás, aki a vidékre megy, annak ellátásköltséget kell adni, azt hiszem 40 koronát.

^bEredetiben így, helyesen: Hadügyi Népbiztosság.

Büchler: 60 koronát kapnak a fixumon kívül és a vasúti költségen kívül.

Rónai: 100 korona akkor nem túlzott.

Pogány: 4 napig tartó kiküldetésben legyen a pótdíj 60, négy napon fölül legyen 40 korona.

Ládai: A tisztviselőknek úgy van szabályozva, hogy 60 napon belül való időre bizonyos napidíjak vannak megállapítva, 60 napon túl a fizetésének 75%-át kapja. 50%-ot adnék állandó és 75%-ot rövid kiküldetésre.

Garbai: Szóval rövid időre, 8 napon alul Budapestre napi 50 koronát, vidékre napi 50 koronát és vasúti költséget, hosszabb kiküldetésre 30 koronát és vasúti költséget.

Pogány: Budapestre 40, 50 és 60 koronát kellene megszabni.

Hevesi: Minél kevesebb kategóriát kérünk. Nálunk mindenki csak napidíjat kap és egységes bérrendezést csinálunk. Javaslatot addig nem tehetünk, amíg elvi megállapodás itt nem történik.

Garbai: A határozat tehát ez: Budapestre a napidíj 40.—, 50.— és 60.— korona, vidékre a napidíj rövid időre (nyolc napon belül) 50.— korona és a vasúti költség, hosszú kiküldetésnél 30.— korona és a vasúti költség.

Landler: Határozat az is, hogy ahol a közös élmezés lehetősége megvan, ott közös lenne az élmezés, ahol nincs meg, ott 15 koronát adjunk; a harctérre 2 korona helyett 10 koronát adjunk. (Pogány: Legyen egy parancsnoki pótdíj.) A tételeket ne határozzuk meg. Elvben azonban a Kormányzótanács hozzájárul.

3. Landler: Meg kell állapítani, mennyi legyen a Kormányzótanács tagjainak a fizetése?

Garbai: A bankigazgatóknak 3000 koronát állapítottunk meg.

Rónai: 36 000 korona. Ezt soknak tartom.

Varga az előbbi kormány tervezetét ismerteti.

Kunfi ismerteti ennek a tervezetnek a keletkezését; körülbelül 2600 korona volt, amit tényleg kikaptak a múlt kormány tagjai.

Varga: Van egy csomó borraivaló-kiadás, mint például a soffőröknek. A 2500 koronát egészen elégnek tartom; a borraivalók dolgában meg kell állapodni.

Rónai: Magas fizetést nem szabad fölvenni.

Varga: Ha a soffőrök ebédelnek vagy vacsoráznak, azt ki kell utaltatni.

Kunfi: Nem kerül-e többre, ha a soffőr elmegy Kőbányára és onnan megint visszajön? Benzinben, gumiban sokkal többre kerül.

Landler: A minisztérium^c terhére számítsák fel.

Kunfi: A soffőr a költségeit a népbiztossal írassa alá.

Landler: 2500 koronát ajánlok. A megbízatás is ideiglenes.

^cEredetiben így, helyesen: népbiztosság.

Ládai: Aki valami fizetés jellegével bíró állást töltött be, az vegye föl az eddigi fizetést, a többiek pedig napidíjat kapjanak.

Garbai: Én például veszek ezzel szemben 500 koronát havonta, amikor egy szakszervezeti titkárnak fizetnek 2500 koronát.

Pogány: Meg kell élnünk. Ha nem akarnak magasabb fizetést adni, tessék eltartani bennünket. Eddig kaptam fizetést a Népszavától, és mint kormánybiztos napi 50 koronát, összesen 3300 koronát.

Bokányi: Én 1630 koronát kaptam és ebből megélek.

Szántó: Ez szorosan összefügg a lakáskérdéssel. A munkánkat más-képp el sem tudom képzelni, mint hogy a népbiztosok egy épületben legyenek, szálláson és ellátáson.

Garbai: Ez szimpatikusnak látszik, de keresztülvihetetlen.

Kunfi: Ott van a Gellért-szálló.

Hamburger: A Royal-szálló 300 szobája.

Szántó: Két háztartást kell vezetni és négyezer korona is kevés volna. Ha azt akarjuk, hogy a magas fizetés visszatetszést ne szüljön, közös háztartást kell vezetni.

Varga: Más szempont is szól amellett, hogy összeköltözzünk. Kevés, de erősen tápláló kosztot kell ennünk. Meg kell akadályozni azt, hogy mindig a nyakunkra jöjjenek.

Szamuely: Tanuljunk az oroszoktól itt is. Az oroszok kisajátítottak egy nagy szállodát, a házba saját őrséget állítottak és a házba csak azok léphettek be, akik a házkommandáns előtt igazolták magukat. A jelenlegi helyzet tarthatatlan. Az egy helyre való költözés mellett vagyok.

Hevesi: Ezt is bele kell vonni az általános rendezésbe. Egyéni fizetést és az eltartottak utáni pótlékot kell megállapítani.

Büchler: A párttitkárságnak is leghatározottabb követelése, hogy a népbiztosok, a párt vezető emberei, a Népszava szerkesztőségének vezető tagjai, a párttitkárság vezetői egy házban lakjanak.

Dovcsák: Nem tartom helyesnek az összeköltözést. Abból a jobb táplálkozásból, amiről Varga beszélt, legenda keletkezhetnék, ami ártalmára lehet az ügynek. Ami meg a biztonságot illeti: egyszerre könnyebb légbe röpíteni az egész népbiztosságot, mint egyenként. Semmi sem szól mellett, hogy a népbiztosok összeköltözzenek.

Bokányi: A fizetés dolga nem olyan sürgős, hogy most kelljen elintézni. Adjuk azt, amit eddig a minisztériumokban kiutaltak. (Fölkiáltások: Az több, az sok! Kunfi: 2367 korona és negyedévi lakbér. Böhm: 2700 korona volt készpénzben, a többit levonták. Fölkiáltások: Fontos dolgaink vannak, beszéljünk másról.) Amennyit eddig kaptak, amiről Kunfi beszélt, azt elfogadhatjuk.

Kunfi: Küldjünk ki erre háromtagú bizottságot.

Landler: A miniszterek 2367 koronát kaptak, kapjanak ennyit a népbiztosok is, a helyettesek is.

Rónai: Kapjanak 80 korona napidíjat.

Garbai: A határozat tehát az, hogy az eddigi miniszteri illetmények utaltatnak ki és a helyettesek is annyit kapnak. A megszövegezéssel megbízzuk Böhm elvtársat. Az együtt lakásra nézve nem határoztunk.

Böhm szövege a népbiztosok illetményeiről: „A népbiztosok és népbiztoshelyettesek ugyanannyi fizetést kapnak, mint amennyit az előző kormány alatt a miniszterek kaptak. Tehát az évi fizetés K 24 000.—, havi pótdíj K 1000.—, évi lakbér K 4000.—, összesen évi K 40 000.—. Ezen összegből azonban az úgynevezett tiszti díj összege havonként levonandó. A Kormányzótanács elnöke annyi fizetést kap, mint a többi népbiztos.”

4. Landler: Határozatot kell hozni arra nézve, hogy a nyári időszámítás április 10-től kezdve életbe lépjen.

Garbai: Észrevétel nincs, határozat.

5. Landler: A németek kifogásolják azt, hogy a német alattvalók csak 500 koronát, két ruhát és két cipőt vihessenek ki.

Ágoston: Az angolok és franciák is fölszólaltak ez ellen; az angol egész erélyesen lépett fel; nyelvmesterről, nyelvmesternőről volt szó.

Varga: Minden ilyen esetben, ahol kisemberekről volt szó, mindig a legnagyobb kulantériával jártam el.

Ágoston: Itt elvi álláspontra kell helyezkedni. A proletárok minden holmijukat elvihetik; ezt mi eddig nem kifogásoltuk, a németekre sem kell külön intézkedés.

Pogány: Tényleg, kis engedményt kell tenni az angoloknak.

Varga: Vállalom az ügynek a pénzügyi részét.⁶

Landler: De a belüghöz jönnek!

Ágoston: A külföldieknek a külügy adja az útlevelet.

Landler: Tehát a külügy fogja majd elbírálni.

Varga: A proletárokat nem szabad úgy elvadítani, hogy ellenünk agítalhassanak.

Garbai: Hozzájárul tehát a Kormányzótanács, hogy a Külügyi Népbiztosságnál oldassék meg az útlevelügy. A pénzügyre vonatkozóan a Pénzügyi Népbiztosság intézkedik.

6. Hamburger: Beterjesztem a földmunkások bérének ideiglenes megállapítására vonatkozó tervezetet, a termelés biztosításának érdekében. A mezőgazdasági munkabérek dolgában a legnagyobb fejtelenség van. Kell egy direktívát adni.

Garbai: Nincs észrevétel, az érdektestületekkel [sic!] való megállapodás után történt a tervezet készítése – elfogadtatik.

Bokányi: Már most kellene számítást csinálni, hogy mibe kerül majd 1 kg liszt?

Haubrich: Budapesten a gyári napszámosok többet kapnak.

⁶ Az idegen állampolgárok védelméről a Forradalmi Kormányzótanács XIX. KTE sz. (Tanácsköztársaság, 1919. március 30.), majd később az Országos Lakásügyi Biztos 1. sz. rendelete (Tanácsköztársaság, 1919. május 1.) intézkedett. A külföldi állampolgárok hazatelepülésére nézve lásd Gábor Sándorné 207-211. o.

Hamburger: Csak direktívát adunk.

Vántus: Félreértés van. Vagy nem jól fogalmaztunk, vagy kihagytunk valamit. Kifejezetten ki volt mondva, hogy a gyári segéd munkásokra nem alkalmazható.

Böhm: Az egész kérdést egy komplexumban lehet csak letárgyalni. A Szocializáló Népbiztosság meg van bénítva, mert embereknek százait és ezreit kenyértelenné teszi. A munkanélküliek kérdéséről kevéssé félek, mert ezeknek azt mondjuk, hogy be a Vörös Hadseregbe, aki meg nem tud menni, azt tartsa el az állam. Aki a mezőgazdaságba jön, azokat össze lehet gyűjteni és lehet foglalkoztatni. De vannak idősek, nyomorékok, betegek és akiket nem tudunk elvinni. Gondoskodni kell ezekről, gondoskodni kell a rokkantokról. Tehát az egész komplexumot együttesen kell letárgyalni. Üljön össze Varga és helyettese a mezőgazdasági, a szocializáló és a munkaügyi népbiztosokkal, tegyenek javaslatot és akkor ezt a kérdést, minden hosszabb diszkusszió nélkül elintézhjük.

Vántus: Elfogadom Böhm javaslatát. De ne felejtjük el, hogy a mezőgazdasági munka intenzitása függ attól, hogy kiadjuk-e ezt a rendeletet. A földmunkások azért nem dolgoznak, mert e téren a legteljesebb káosz van. Várják legalább az ideiglenes rendezést. Hiszen ezt a rendezést csak két hónapra akarjuk.

Varga: Az áralakulásra nézve is meg kell ekkor állapotodnunk. Össze kell ülnünk és erről is kell tárgyalni.

Bokányi: Varga indítványa nagyon erősen halasztó, mert a különböző termékek összeállítása költségeit^d nem lehet megállapítani. Fogadjuk el, hogy a földművelésügyi népbiztosok rendeleti úton rendezzék ezt, hogy valami irányvonalat adjanak. Előbb-utóbb a munkaértékjegyekre kell építeni, vagy pedig cserére. Ez, ha a szakszervezettel együtt állapították meg, menjen keresztül, a termékek megállapítását^e pedig ejtsük el.

Hevesi: Föltétlenül ragaszkodom a bizottság kiküldéséhez és a munkabérek, meg a munkanélküli segélyek dolgának elintézéséhez. Az első feltétele a szocializálásnak, hogy ezt a kérdést megoldjuk. Minden irányban a legrövidebb idő alatt meg kell történniük az előkészületeknek, hogy a legközelebbi kormányzótanácsi ülésre elfogadható javaslatot hozhassunk.

Hamburger: Az a fontos, hogy a munka folyjék, hogy legyen egy alapelv, amely szerint a munka folyik.

Rónai: Azokon a helyeken, ahol a rendelet megállapításainál kisebb bért adnak, ott legalább annyi bért kell majd adni, mint amennyit a rendelet megállapított.

Ágoston: A mezei munkánál még ennél is lényegesebb kérdés, hogy az ellátást ki adja; a rendeletbe be kell foglalni, hogy ez a bér ellátás nélkül van.

^dEredetiben így, értsd: előállítási költségeit.

^eEredetiben így, értsd: a termékek előállítási költségeinek megállapítását.

Nyisztor: Tessék meghatalmazni bennünket, hogy ezt precizírozzuk és úgy adhassuk ki.

Kun: Hozzájárulok ahhoz, hogy a Földművelésügyi Népbiztosság csinálja meg. De állapítsuk meg a Kormányzótanács kompetenciáját, hogy ne lehessen mindenféle csiribiri ügyet idehozni. Csak nagyobb fontosságú ügyeket hozunk ide, mert ellenkező esetben csak fecsegő és nem dolgozó testület leszünk.

Kunfi: Ezt az önálló elintézését helyeslem. De szükséges, hogy az ilyen természetű ügyeket a gazdasági népbiztosságok együttesen beszéljék meg. Semmi értelme sincs annak, hogy a többi népbiztos órákig itt üljön ilyen kérdések miatt.

Rónai: Ilyen kérdésekben a rokon bizottságok tárgyaljanak és a rendeletet revízióra mutassák be az Igazságügyi Népbiztosságnak. Érdemben nem akarok részt venni a tárgyalásokon, de a kibocsátandó rendeletet át akarom nézni. Ennek a rendeletnek sincs értelme, ha nincs benne az, hogy a bér minimális-e vagy maximális. (Hamburger, Nyisztor: Ezt nem is akarjuk.)

Varga: Állapodjunk meg abban, hogy a Szocializáló, a Földművelésügyi és a Pénzügyi Népbiztosságok tartsanak minden héten tanácskozást. (Fölkiáltások: Beszéljétek meg együtt!)

7. Hamburger: Beterjesztem a földreform végrehajtását illető tervezetet, amely utasítással szolgál a földreformot végrehajtó szerveknek. (Megkezdí a tervezet felolvasását.)

(7.00 óra.)

Rónai: Tárgyalja ezt is az a bizottság.

Hamburger: Ezek irányelvek. (Olvassa tovább.)

Böhm: Az ipari üzemekre vonatkozóan változtatásra van szükség.

Hamburger: Rendben van.

Vántus: Ez csak direktíva a gazdatiszteknek és agitátoroknak. A fő szempont: nyitva hagyása annak a lehetőségnek, hogy földreformot csináljunk anélkül, hogy az idej termést veszélyeztetnők. Az oroszországi elvtársak éppen most kérdezik, hogy miért késünk a földbirtoktörvénnyel? Addig nem adhatunk törvényt, amíg a szovjetkongresszust össze nem hívjuk, vagy legalább a szovjet alkotmányt meg nem csináltuk. Noha a törvényt az orosz elvtársak is, Kun is sürgetik, mégis tiltakozom az ellen, hogy most csináljuk meg, mert úgysem hajtánók végre és csak az idej termést kockáztatnók. Ha van valami sürgős: az alkotmány minél hamarabb meglegyen és a kongresszust megtartsuk. Utána 24 órával ki kell adni a földtörvényt.

Kun: Éppen a földkérdésben várjuk a szovjetkongresszust? Hogy a nagybirtokok le vannak foglalva, ezt az állapotot kodifikálni kell, ki kell mondani a megváltásnélküliséget. Amint a szocializálásról tudtunk deklarálni, úgy kell kimondani egy ilyen deklarációban a megváltásnélküliséget. Lehet politikát csinálni, de gyorsan valamit csinálni kell ezen a téren is. Tessék a forradalmat keresztülvinni következetesen az agrárterületen is.

Nekünk jobban kell tudnunk megcsinálni, mint az oroszoknak, mert csak az alapelveket adjuk, de ezt csináljuk meg. Tessék idehozni holnap egy ilyen dekrétumot.

Kunfi: Két probléma van. Az egyik: a földnek kisajátítása kárpótlás nélkül: ez kimondható és kimondandó. De a másik, hogy a földet állami vagy társadalmi tulajdonba vegyük, ezt nagyon meg kell fontolni. Nekünk ebben a dekrétumban a kárpótlás nélküli kisajátítást kell kimondani.

Kun: A földre vonatkozó tulajdonjogot megszüntetjük, a föld használati jogát későbbi intézkedésekkel szabályozzuk. (Ellentmondás.)

Varga: Ugy, amint a bankoknál, a biztosítóknál kimondtuk: a Forradalmi Kormányzótanács elhatározta a termőföld köztulajdonba vételét; minden olyan földet, amely egy család munkaerejénél többet igényel, igénybe vehet; azonban a megélhetésre szükséges földet továbbra is az eddigi tulajdonosok megművelésében hagyja. (Vántus: Ez azután a legrosszabb formula, hiszen a gabonamonopóliumot be kell hoznunk.) Egyfelől ki kell elégíteni a mezőgazdasági és ipari proletárokat azzal, hogy minden birtok köztulajdon, másfelől meg kell nyugtatni a parasztságot azzal, hogy az a birtok, amit saját maga művel, megmarad, korlátlanul az ő tulajdona.

Kunfi: Azokból a forradalmi szempontokból, amit szolgálnunk kell, nem elegendő-e, ha mi azt mondjuk ki, hogy kárpótlás nélkül sajátítjuk ki a nagybirtokot? Ez a parasztság óriási tömegét rögtön mellénk állítja. Ha minden földet köztulajdonba veszünk, ez a parasztság óriási tömegeit ellenünk mozdítja. Varga megoldása azért nem jó, mert nem akarja feladni azt az elvét, hogy a földet köztulajdonba akarjuk venni.

Nyisztor: Egyelőre Kunfi álláspontját igen helyeslem. Egyelőre ezzel megelégedhetünk. Télen már fegyverrel leverhetjük a parasztot a cselédekkel.

Erdélyi: Ne neveljünk magunknak ellenforradalmárokat. Teljesen Kunfi álláspontján vagyok.

Rónai: Részletesebb proklamációt is bocsáthatunk ki anélkül, hogy a földtulajdon kérdésében végleges[en] állást foglalnánk. Bent kellene lennie annak, hogy a föld a köz tulajdona, anélkül, hogy a paraszt ezt megértené. Valamit azonban kétségtelenül kell csinálni. Hangsúlyozni kell a dekrétumban a szövetkezeti művelés szükségességét és a kisajátítás megváltás nélkülségét. A tervezetnek a címe sem jó.

Vántus: Amit Kunfi javasolt, az nem pozitívum, nem rendelet, hanem negatívum. Ha ilyen formában ki lehet adni, akkor nem vagyok ellene, de ez nem lehet rendelet vagy törvény. (Rónai: Lehet ilyent rendeletben kiadni.)

Kun: Ki kell adni valamelyes formájú dekrétumot az agrárkérdést illetően. Magyarország agrárország. Mindenben csináltunk valamit, csak itt nem. A földkérdés taktikai és élelmezési kérdés a proletariátus szempontjából. Nemcsak az a fontos, hogy ellenforradalmi elemeket ne csináljunk, hanem hogy forradalmi elemeket kell csinálni belőlük. Ne csak neutralizál-

juk a parasztot, hanem forradalmasítsuk. A szocializálásnál is csak ilyen deklarációt adtunk ki. Csináljunk itt is ilyent. A paraszt forradalmasítására, a deklaráció kiadására nemcsak a Zinovjev-féle sürgöny miatt, hanem a forradalom védelme szempontjából is szükség van.

Hamburger: Ha félmegoldásos deklarációt adunk, ez az ipari munkás-
ságot nem fogja kielégíteni. Helyes az: meg kell csinálni és nem kell prokla-
málni. Már egy millió hold van a termelőszövetkezetek kezén. Azt hozzuk
nyilvánosságra, hogy az átvett földért nem fizetünk.

Varga: Nem szabad papiroson kimondani olyasmit, amit végrehajtani
nem tudunk. Nem lehet más formulát találni, mint amit a bankoknál és a
biztosító társaságoknál csinálunk: megkezdjük a föld köztulajdonba vételét,
fölhatalmazzuk a népbiztost, hogy a nagyüzemeket átvegye és a szövetke-
zeteknek átadja; eddig átvettünk ennyi és ennyi birtokot; szóval úgy,
amint a bankoknál csináltuk.

Hamburger olvassa tovább a tervezetet.

Kun: Ellenzem, hogy ezt tovább tárgyaljuk. Egyszeri hallásra nem
lehet tárgyalni; legalább egy nappal előbb el kell küldeni az ilyen előter-
jesztéseket.

Garbai: Ez a módja a tárgyalásnak valóban lehetetlen helyzetre vezet.

Hamburger: Csak azért olvasom fel, hogy ha durva hibák nincsenek a
tervezetben, fogadják el.

Bokányi: Nem kell a Kormányzótanács nevében kiadni, hanem a
Földművelésügyi Népbiztosság nevében. Már eddig is nagyon el vannak kés-
ve. Ha az alkotmánytervezetet meghoztuk, akkor kötelezzük a földművelés-
ügyi népbiztosokat, hogy vegyék revízió alá a bizalmasan kiadott rende-
leteket és akkor mint végleges határozatokat adják ki. Ne tekintsük ezt
kormányzótanácsi határozatnak, hanem teljesen bürokratikus ügynek. En-
gedjük ezeket a bürokratikus belső rendelkezéseket, amelyek bennünket
semmi irányban nem kötnek; ha a szovjet alkotmány meglesz, akkor végle-
gesítsük, hogy „ezentúl kizárólag csakis ezek és ezek a rendeletek irány-
adók”.

Kun: Ügyrendi javaslatot teszek. Ha a gazdatisztek egy nappal később
mennek ki, ez nem dönti föl a jövő évi termést. Tessék kimondani, hogy
holnap délig el kell készülnie az ideiglenes alkotmánytervezetnek – ezt el
lehet készíteni – és holnap 6 órára hívjuk össze a Kormányzótanácsot, és
ezt a két kérdést letárgyaljuk.

Böhm: Nem tárgyalhatunk holnap, mert a szocializáló bizottság tart
ülést.

Büchler: A párttitkárság is összehívta a régi vezetőségeket.

Garbai: Akkor megállapodunk abban, hogy holnap délelőtt 10–12
óraig a földművelésügy elkészíti a tervezeteket, eljuttatja minden népbiztos-
ságnak; ugyancsak Rónai elvtárs vállalja, hogy fél 2-ig az ideiglenes alkot-
mánytervezetet kézbesítetteti, itt megvacsorázunk, azután megkezdjük a ta-
nácskozást.

Kun: Még intézzük el ezt: A konzulok részéről olyan kívánság hangzott el, hogy egy intézkedésünk az egész Kormányzótanács nevében menjen ki. Két rendeletet a Kormányzótanács nevében adunk ki.⁷

Kalmár: Német szövegben is legyen meg.

(8.00 óra: vacsora; folytatódás: 8.45 óra.)

8. Böhm: Javaslom, hogy a jelenlegi házbérek, amelyek a 2000 koronát meg nem haladják, 20%-kal kevesebbet tegyenek ki, ahol havonként fizetik, ott áprilistól, ahol negyedévenként ott májustól. A hónapos szobák és az albérlők dolga veszedelmes lehet. Az albérlők tekintélyes része munkás, illetőleg tisztviselő, de a bérbeadó is munkás és tisztviselő. A legegyszerűbb az volna, ha százalékos arányban ugyanannyival kevesebbet fizetnének; kellemetlenségek lesznek, de más kivezető út nincs, így kell megcsinálni.

Varga: Megkérem Piklert, tegyen javaslatot az eddigi háziurak által lakott lakások és a proletárházbérek dolgára nézve. A másik: minden bért havibérré kell átváltoztatni. Kérdés: összefér-e a reformmal az, hogy albérlők lehetnek-e egyáltalában? Ha az államé a ház, hogyan jut az egyik proli ahhoz, hogy a másiknak lakást adjon ki? (Fölkiáltások: Elméletileg ez nagyon szép, de nem tudjuk megcsinálni.) Abba tehát beleegyeznek, hogy egszemes havibér legyen?

Böhm: Igen, de tessék a szocializáló minisztériummal^f együtt csinálni.

Varga: Kérdés: ki felelős nekem a lakásbérért: az egyes lakó-e vagy a házbizalmi férfiak?

Böhm: Minden lakó a maga béréért, a bizalmi férfi valamennyiért; bent van a rendeletben.

Varga: Befizettetni fogom a postatakarékpénztár útján... (Fölkiáltások: Olvassa el a rendeletet!) Borzasztó sok pénz tönkre fog menni.

Böhm: A lakásügyre nézve másik rendeletet is kell kiadni. A házak kommunizálásával még nem oldottuk meg a lakáskérdést. Új javaslat van, amit még Rónai át fog szövegezni; most csak az alapelvekről van szó. A lakáshivatal és az összes intézmények megszűnnek, a régi igénylések tárgytalanoknak tekintendők és teljesen új eljárás fog megindulni, új lakásbiztoság fog alakulni, amely a fölös berendezési tárgyakkal együtt igénybe veszi a lakást és átadja az igénylőnek. Így rendkívül sok lakásra teszünk szert, nagyon gyorsan. (Helyeslés.) Csak [sic!] elvi kérdés az volna, hogy minden fölnőttet megillessen egy szoba, és egy család három szobánál többet nem vehet igénybe; de a foglalkozáshoz szükséges szobákra is tekintettel kell lenni. Ha a Kormányzótanács ehhez hozzájárul, Rónaival megfogalmazzuk és ez a rendelet rögtön lépjen életbe.

^fEredetiben így, helyesen: népbiztossággal.

⁷Eredetiben így. Feltehetőleg az idegen állampolgárok védelméről, továbbá az idegen diplomáciai és egyéb hivatalos megbízottak védelméről szóló rendeletekre utal. Lásd e jegyzőkönyv 6. jegyzetét és a 3. sz. jegyzőkönyv (március 25.) 6. jegyzetét.

Kun: Teljesen egyetértek Böhm-mel, nagyon sürgősen kell eljárni. Meg kell beszélni a lakáshivatal dolgát. Gungel ellen nagy az elkeseredés.

Böhm: A rendeletben még büntető rendelkezések vannak, azok ellen is, akik a lakásbiztosság engedélme nélkül rekvirálnak. (Helyeslés.)

Székely: Történik-e intézkedés a lakbérekre nézve, hogy a megfelelő hányad átmenjen?

Böhm: Igen.

Székely: Nem fogják-e az albérlők a maguk számára rekviráltatni a lakást? És a főbérlőkkel, akik ebből éltek, mi történjék?

Böhm: Utasítást fogunk adni, hogy amíg az albérlői kérdést nem intézzük el, ilyenbe ne menjenek bele.

Garbai: Nagyon komplikált a kérdés. Rendkívül sok nehézség lesz. A pensio például az albérlőnek még furcsább fajtája. A pensiókérdésből azután szállodakérdés lesz. Instruálni kell az embereket. A lakások úgy vannak építve, hogy nem lehet szeparálni a lakásokat; lopások és gyilkolások lehetnek. Azután: villanyóra csak egy van: ki fizesse a villanyt; azután csak egy mellékhelyiség van; ki fogja pucolni? A lehetőség szerint csak olyant kell bevinni a lakásba, akinek az életviszonyai a másik lakó életviszonyainak megfelelőnek.

Böhm: Most az építés is ugyanabban a kézben lesz. Átalakításokat lehet csinálni.

Garbai: A vezetéssel mi lesz?

Böhm: Kétségtelen dolog, hogy Gungel teljesen lejárta magát. De ha nem járta volna is le magát, bement oda egy csomó ember, ott kezdett dolgozni és ő nyugodtan tűri. Ma jártak nálam a budapesti lakók nevében és Somlót kérték. Rengeteg lakás szabadul fel például csak a szénbányák szocializálásával, azután a munkaadói egyesületekkel. (Erdélyi: Azután a lakók összeköltöznek.) Azután a szobák számát maximáljuk és máris folyik az összeköltözés.

Varga: Konkrét indítványom van: adassék egy belső utasítás ezeknek a bizottságoknak: szólítsák fel azokat, akiknek több szobájuk van, hogy ezeket saját választásuk szerinti lakókkal népesítsék be; így szabadul föl egy másik lakás is vele.

Garbai: A legnagyobb fokú visszaélések lesznek. Az én időmben is a családok egész légiója következett be. Mégis ilyen összeköltöztetési lehetőséget kell csinálni.

Böhm: Ilyen összeköltöztetési lakásba csak budapesti lakos mehet, ha megmutatja, hogy milyen lakást szabadít föl.

Rónai: Ezeket a bizottságokat nagyon ki kell tanítani arra, hogy Budapesten ez a lakáskérdés középosztálybeli kérdés, a lakáshivatalban munkás alig fordul meg.

Garbai: Elvleg tehát egyetértünk ezzel a javaslattal.

Böhm: A lakásügyek vezetéséről kell beszélni.

Garbai: A lakásügyek vezetésére háromtagú direktórium kell. Akármit mondanak Gungelről, ő teljesen ismeri annak a hivatalnak a szervezetét,

vezetését; elképzelhetetlen, hogy mi egészen új ember kezébe adjuk a lakásügyek vezetését.

Haubrich: Mint osztályvezető legyen ott és valakit állítsunk a hivatal élére.

Kun: Olyan embereket kell odatenni, akik sem jobbra, sem balra nem voltak kompromittálva, akikben általában központosul a bizalom. (Fölkiáltások: Braun Mór villanyszerelő!)

Böhm: Legyen Drahovszky, Braun és Német Vilmos. A hivatal vezetője legyen Gungel. (Fölkiáltások: Benkő Antal!)⁸

Ágoston: Építőszakembert kellene benevezni!

Varga: Egy nőt kellene.

Bokányi: Handler, Német Vilmos, Sütő.⁹

9. Ládai: Nagy Ferencről azt mondtam, hogy a burgonyaügyben nem tisztázta magát. Most kiderült, hogy Bencs tanár semmiféle kompromittálót nem tud róla. Ezt kötelességem volt itt kijelenteni.

10. Garbai: A lakásügyi tanáccsal mi lesz?

Böhm: Most folyik a tárgyalás, a legközelebbi órákban megalakul.

Garbai: Mert Vágó lemond.

Böhm: Amikor az egészet egy kézbe akarjuk tenni, miért kelljen neki félreállnia? Nem szabad személyi hiúságnak lennie. Csinálunk műszaki szakosztályokat. A lakásépítési szakosztálynak építész lesz a vezetője. Ez a szakosztály fog állani a MÉMOSZ két tagjából, egy építészből és egyéb szakemberekből. Ezt az egész vonalon így fogjuk csinálni.

Varga: Be kellett volna őt vonni és vele megtárgyalni a dolgot. Nem a direktórium ellen van Vágónak kifogása, hanem, hogy másik, kevésbé odavaló embert tettek föléje, aki nem volt a szocialista párt tagja.

Böhm: Tárgyalások vannak, Jánuszkyról¹⁰ van szó.

Bokányi: Furcsának találom, hogy személyi kérdésekkel foglalkozik a Kormányzótanács. Ez a rezortminisztériumnak⁸ a feladata. Mi a proletárdiktatúra vagyunk és Vágónak engedelmeskednie kell; és amennyiben nem engedelmeskedik, úgy őt mint olyant fogjuk figyelemmel kísérni, aki a mi terveink végrehajtásában akadályt akar képezni; kötelessége ott maradni. Térjünk e fölött napirendre, csak az irányzatról döntsünk.

Garbai: Tárgyalni kell vele föltétlenül.

11. Böhm: Vargával együtt rendelettervezetet készítettünk az ékszerek és az aranyművesek aranykészleteinek igénybevétele tárgyában.

⁸Eredetiben így, helyesen: rezortnépbiztosság.

⁸Benkő Antal az Istvánbeli főműhely bizalmija, a Vasutas Szövetség Központi Vezetőségének és Felügyelő Bizottságának tagja, 1919. május 3-tól június 19-ig vöröskatona, majd a Vasutas Szövetség alkalmazottja.

⁹Handler József, kőműves, a leninvárosi munkástanács tagja volt.

Sütő József, kőműves, a VI. kerületi munkástanács és a Szövetséges Központi Intéző Bizottság tagja volt.

¹⁰Jánuszky Béla, műépítész, a Tanácsköztársaság idején a Magyar Építőművészek Szövetségének főtitkára.

Varga: Ezeket az ékszereket csak úgy használhatjuk föl, ha rohamos gyorsasággal külföldön értékesítjük őket; arra kell törekedni, hogy ha kapunk 100 000 000-os drágaságokat, megbízható emberekkel külföldön eladjuk; mert mihelyst bolsevizmus lesz mindenütt, nem lesz ezekre szükség. A 3000 korona nem túlságosan magas; a moszkvai program is tesz engedményt a kisvagyonok felé.¹¹

Bokányi: A 2000 koronánál maradjunk, ez összefüggésben van a pénzügyi népbiztostól megállapított 2000-el. Ez szimbólum is kifelé.

Varga: Belemegyek a 2000 koronába.

Erdélyi: Az emléktárgyakat meg kellene védeni.

Varga: Bizonyos esetekben belemennék abba, hogy a tulajdonosnak joga legyen a hivatalos becsüs által megállapított áron készpénzben visszavásárolni.

Böhm olvassa tovább a tervezetet.

Erdélyi: Minden ellenérték nélkül vétessék el a gyárosoknál levő ékszer.

Varga: (vitatkozás után) Belemegyek.

(Idő: 7.30 óra, szegedi telefonjelentés. Ágoston: „A franciák átveszik a város fölött az impériumot. Telefon-összeköttetés megszűnt. Máskülönben nyugalom és rend. Mi van a katonasággal?”)¹²

Garbai: A magánkézben levő, 2000 koronán felüli ékszerek ellenszolgáltatás nélkül vétetnek el, ez üzletekre nem vonatkozik; ott folyószámlára íratik; egyébként az elveket magáévá teszi a Kormányzótanács.

12. Pogány: Hasonló elvi probléma van a katonaruha és főszerelés lefoglalása dolgában ellenérték nélkül. Megbeszélte a hadügy és a szocializálás.

(Idő: 8.35, szegedi jelentés. Ágoston: „El vagyunk zárva a világtól. Az egész város izolálva. Maradunk és kitartunk a legvégsőig. A részletes helyzetjelentést a vonalparancsnoktól kérem, akinek módjában van talán ezt közölni. Leadta Könyvesi pályaudvar-parancsnok.”)

Szamuely: A múltkor beszéltünk arról, hogy a két-két rend ruhán fölül katonaruhát vesszük el.

Székely: Ne így intézzük el. Külön szabályozzuk. A két ruha kisémbereket érdekel. Inkább egészen külön intézzük el a készletek lefoglalását.

Böhm: Külön rendelet jöjjön a készletek lefoglalásáról. A második: beváltó hivatalt kell felállítani; mindenki köteles leadni megváltás fejében a katonaruháját.

¹¹ A megjegyzés az Oroszországi Kommunista (bolsevik) Párt 1919. március 18–23-án Moszkvában tartott VIII. kongresszusán elfogadott program gazdasági fejezetének 4. pontjára utal. (Az SZKP kongresszusainak, konferenciáinak és központi bizottsági plénumainak határozatai. I. rész. 1898–1924. Bp. 1954. 491. o.)

¹² A szegedi direktóriumnak március 26-án a francia városparancsnok ultimátumot nyújtott át, amelyben követelte, hogy a direktórium vesse alá magát a francia parancsnokság ellenőrzésének, és adja át a birtokában levő fegyvereket és hadianyagot. A direktórium tiltakozásaként 27-én, a vele tartó vöröskatonákkal elhagyta a várost, magával víve a fegyvereket és a hadianyagot. A továbbiakról lásd a 8. sz. jegyzőkönyv (április 3.) 2. pontját és a 8/b jegyzőkönyv 2. jegyzetét.

Garbai: Ha beváltással nem megy, akkor még mindig ráérünk erőszakos úton csinálni. Szóval külön rendelet a készletek lefoglalásáról és külön rendelet a beváltó hivatal felállításáról. Az árakat majd a népbiztosság állapítja meg.

13. Varga: Beterjesztem a köztulajdonba vett üzemek pénzügyi kezeléséről szóló rendelettervezetet. (Olvassa.) Csak hétfőn hozzuk nyilvánosságra. Ezt a pénzügyi népbiztos adja ki. Egy pontot még bele kell toldani. (Idő: 10.00 óra)

Rónai: A rendeletből nem veszem ki, hogy minden egyes utalás csak a Pénzügyi Központ ellenőrének hozzájárulásával történhet-e?

Varga: Körülbelül 1600 szocializált üzem lesz, nem lesz mindegyiknél külön revizor, hanem 10 rokonüzemnél egy.

Böhm: Ez a statisztika 1910-ről való! Ez nagyon nehéz kérdés. (Hosszasabb, részletekre menő vitatkozás után.)

Erdélyi: Javaslom, hogy az üzemeknek pénzellátmányt adjunk.

Rónai: Akkor előbb állítsuk be az ellenőröket és akkor lépünk ki rendelkezéssel.

Varga: A kibocsátás napját a pénzügyi népbiztos állapítja majd meg.

Kun: Kimondandónak tartom, hogy minden, a finanszírozási kérdéssel kapcsolatos közbeeső intézkedés megtanácskozandó Lengyelrel.

Varga: Böhm holnap reggel jelentse be Lengyelnek, hogy eddig mely vállalatok kaptak termelőbiztost és ezentúl, ha elhatározzák, hogy kap valamely vállalat termelőbiztost, értesítsék Lengyelt.

Böhm: Ha az üzem szocializálva van, a Munkaügyi Népbiztosság kezelje, annak kell majd a pénzügyi dolgokkal foglalkoznia.

14. Varga: Lengyel hatáskörének kiterjesztését nyilvánosságra hozzuk. Beterjesztem a biztosító intézetek szocializálásáról szóló rendelettervezetet.

Böhm: Nem szeretném, ha a munkásokat, akiknek nagy része van érdekelve, ellenségünké tennők. A munkások ezt nem értik meg, tehát így: életbiztosítási kötvények, amelyek x összegnél magasabbak, vissza nem válthatók, kölcsön rájuk nem folyósítható.

Kun: 5000 korona legyen ez az összeg.

Böhm: Föltétlenül adjon le a Pénzügyi Népbiztosság kommunikét, hogy fizessék tovább a kötvényeket, mert itt nem elkobzás van.

Varga: Bokányi egy egész általános népbiztosítást akar életbe léptetni, akkor ezek az intézetek beolvadnak, akkor nagyon kellemetlen helyzet lesz.

Böhm: A prolinak az 5000 koronát ki kell adni.

Erdélyi: Ez a rendelet a régi kapitalista világ szellemében akarja fönntartani a biztosítást, ami ellentmondás a munkára való joggal és kötelességgel. Nincs szükség arra, hogy biztosítsak.

Böhm: Azért nem fogadok el új biztosítást.

Erdélyi: Akkor a régieket sem szabad fönntartani.

Rónai: Sőt a parasztok között a kötelező kárbiztosítást be akarom vezetni.

Erdélyi: Aki nem akarja tovább fizetni, annak meg kell engedni a tőkésítést.

Böhm: De bizonyos határig, 5000 koronáig.

Erdélyi: Javaslom, hogy miután ez a biztosítási üzletágak megszűnését jelenti, tőkésítsük és legalább 10 000 korona legyen ez az összeg. (Idő: 10.30 óra)

Székely: Ez nem lehet, mert akkor a részvények felbecsülését is követelhetik, mert akkor az egész vonalon meg kellene engedni és akkor 6–8 milliárd hadikölcsönt kellene folyószámlára írni.

Szántó: Itt csak átmenetről van szó. Semmi esetre sem szabad 5000 koronánál magasabbra megállapítani. Csak a munkások érdekében szabad dolgozni, nem szabad koncessziót tenni jobbra. Módosítsuk a tőkésítésről szóló részt és engedjük meg az 5000 korona maximális határig.

Pogány: Erdélyinek igaza van, hogy nem logikus, de nem is arról van szó; az értékpapírt elvehetem, mert a proletár nem tartja a vagyonát értékpapírban.

Böhm: A biztosító társaság vagyona nagyrészt olyan papirosokban van, amit mi annullálni fogunk. Itt nagy értéket fogunk megsemmisíteni, tehát csinján kell bánni a dologgal. Idegen biztosító társaságokkal kell foglalkozni és más vállalatokkal. Nem szeretném, ha ez alkalomból a lavírozás álláspontjától el kellene térni.

Illés: Indítványozom, hogy tőkésítésre csak annak legyen joga, aki a munkaképtelenségét bizonyítja.

Kun: Az idegen biztosító társaságok kérdéséhez akarok szólni. Az antanttal így is, amúgy is leszámoltunk. A múltkor megállapítottuk, hogy Németország nem veszedelmes a számunkra. Erre vonatkozóan Bolgár és Diner-Dénes¹³ is azt jelentik, hogy ha a hadikölcsönöket annulláljuk, Schumpeter azt mondja, hogy Ausztria is megteszi. Mi kisajátítjuk az idegen vállalatokat is és azután nyugodtan tárgyalunk velük.

Varga: Holnap érdeklődni fogok és akkor fogok dönteni.

Kun: Javaslom, hogy Varga győződjék meg arról, hogy mi van lombardírozva és akkor döntsünk majd, hogy annulláljuk-e?

Böhm: Nem tudok ebbe belemenni. A proletárdiktatúra kérdése az antantseregek erején kívül attól függ, hogy mit tudunk ide a külföldről behozni, áruval hogy tudjuk ellátni magunkat. Ha mi a semleges államoknak ezt a pofont adjuk, ki fognak éheztetni bennünket. Kerüljön bele pár ezer koronába, de áruval legyünk ellátva.

Varga: A lavírozást már úgy elintéztük, hogy átadtam aktát, amellyel a semlegeseket megnyugtatjuk. Csak a belföldieket annulláltatjuk.

Erdélyi: A biztosítás kérdésére nézve: az 5000 korona alatt mit értünk, a biztosítási alapot értjük-e?

¹³ Diner-Dénes József szociáldemokrata politikus, publicista, szociológus, a polgári demokratikus forradalom idején külügyi államtitkár volt. A Tanácsköztársaság megbízásából tárgyalásokat folytatott az osztrák szociáldemokratákkal.

Varga: Az 5000 korona a maximum, amit kaphat.

Erdélyi: Akkor itt dilemma lesz. Egy fiatal biztosító, aki gazdag, annak 5000 koronája van; egy szegény, öreg biztosító, aki már 20 éve fizet, annak is csak 5000 koronája van. Illés indítványát nem tartom helyesnek.

Bokányi: A külfölddel szemben, amint Kun mondta, lavírozzunk. Befelé jó a javaslat. Varga javaslata mellett foglalkozunk állást. Befelé legyünk következetesek. A nüanszokkal ne foglalkozunk.

Kun: Böhmnek azt válaszolom, hogy ha nemzetközi árucserre csempészet lesz, azzal nem sok jön, és ha nem terjed tovább a forradalom, mi izolálva vagyunk. De amire mi a forradalmat alapítottuk, az a nemzetközi forradalom volt és hogy nem rosszul számítottunk, azt két-három nap is eldönti. Itt van az ukrainai és az osztrák dolog, és nyugodtak lehetünk, hogy Németország is követi a példánkat. Itt óriási gazdasági terület van máris; ez autochton el tudja magát látni. Ha fönnmaradt volna a kapitalizmus, akkor sem tudtunk volna nemzetközi árucserét csinálni. Így is, úgy is éhség várt volna reánk; mi mindig azt mondtuk, hogy csak kétféle éhség között kellett választani. Én abszolúte nem vagyok aggályoskodó, hogy annulláljuk-e a kölcsönöket. Ebben a kérdésben mi sokan támadtuk Lenint. Amíg Varga tanulmányozza a kérdést, én Schumpeterrel még fogok tárgyalni. Az államkölcsönök annullálása garanciája a proletárdiktatúrának, mint a szocializálás. Kifelé mutatnunk kell azt, hogy mi erősek vagyunk.

Varga: Amíg a Vörös Gárda nem elég erős, addig nem tehetek úgy, ahogy akarok.

Pogány: Mindennél fontosabb szempont a külpolitikai szempont. Nekünk Oroszországgal szemben is garanciát kell adni. A hadikölcsönöket Moszkvára való tekintettel is törölni kell.

Ágoston: A parasztság hadikölcsönéről még nem beszéltek. Amikor a hadikölcsönt jegyző katonák mentek haza, óriási összegeket gyűjtöttek; azonban ez úgy történt, hogy ezt az összeget levonták a zsoldból, illetőleg az élelmezési járulékból; a parasztok jegyzésének nagy része innen került ki. Van-e mód arra, hogy tisztázzuk, hogy azokból, amiket az ezredek lombardíroztak, mennyi van a parasztok kezén. A tényeket kell ismernünk, hogy építhessünk rájuk.

Székely: A paraszt-szempontokat ennél a kérdésnél nem kell figyelembe venni. A paraszt-szempontot csak a föld kérdésénél kell figyelembe venni.

Kun: Pszichológiailag amúgy is az van az emberekben, hogy elvesztettük a háborút, elvesztettük a hadikölcsönt is. Ami a Vörös Hadsereg erőségét illeti, éppen fordítva van: Vörös Hadsereg csakis akkor lesz. A proletárdiktatúrának nem lehet az adatgyűjtés a feladata. A hadikölcsönök annullálása éppen olyan jelentős, mint a szocializálás és a földbirtokreform.

Varga: Kérem, hogy Kun fölszólalása csak a hadikölcsönre, vagy minden állami kölcsönre vonatkozik-e?

Kun: Minden állami kölcsönre.

Varga: Mert van külföldi valutára szóló államkölcsonünk.

Kun: Szakítunk és ez a mi megalapozottságunkat mutatja.

Varga: Igy precizírozzuk: elhatároztuk, hogy gondosan nézzem át a bel-földiek tulajdonában levő mindenféle állami adósság annullálásának dolgát, kapcsolatban azzal, hogy a proliknak 5000 koronáig terjedő ilyen irányú követeléseit honoráljuk; ha technikailag nem okoz az államnak túl nagy áldozatot, megtanulmányozom és ezt az utat választom; ha nem, maradunk az én módszeremnél: aki szelvényt akar beváltani, az köteles az érték-papírt is leadni és én egy fél év leforgása alatt az összes értékpapiroknak teljes birtokában vagyok. Az én módszerem előnyösebb, de megvizsgálom amazt is, és teszek javaslatot.

Erdélyi: Amikor a munkások 5000 koronáját védem, nem kell-e a munkásintézményeket is védeni?

Kun: A népjóléti minisztériumhoz^h tartozik: Törvénytelenül is ki fogjuk utalni!

Garbai: Tehát egyetértünk abban a formulában, amit Varga mondott.

Varga: Két múlva jelentést teszek, adatokkal fölszerelve.

15. Kunfi: Kunnal való megbeszélés alapján indítványozom, hogy Szabó Ervin anyjának havi 1000 korona járadékot adjunk, egyúttal munkáit a proletárállam tulajdonának tekintsük.

Böhm: Ha a munkáit lefoglaljuk, akkor ez nagyon kevés.

Szántó: Én is kevésnek tartom.

Böhm: A munkáival kitűnő üzleteket csinálunk.

Bokányi: Adjuk most a könyveknek megváltási összegét.

Kun: Adjunk havi 1500.— koronát. (Fölkiáltások: Síremléket!)

Garbai: Határozat tehát az, hogy: a Kormányzótanács Szabó Ervin anyjának 1500.— korona összegű havi járadékot állapít meg; egyúttal a Kormányzótanács Szabó Ervin munkáit a proletárállam tulajdonának tekinti; elhatároztuk azt is, hogy Szabó Ervinnek művészi síremléket állíttatunk.

Erdélyi: Az osztrák követ, Cnobloch nálam járt. Rengeteg sok boruk van itt, amit kifizettek . . .

Kun: Négy szemközt megtárgyaljuk.

16. Kun: Három dolgot akarok bejelenteni, külügyi vonatkozásokról. Az antantról ellenőrizhetetlen, meg nem erősített hírek azt mondják, hogy Marseille-ben behajóznak francia csapatokat; ez nem valószínű hír: a legújabb hírek szerint Bécsset akarják megszállatni; az osztrák vasutasság általános sztrájkba lépett; ez meg van erősítve. Az Ausztriával való viszonyra azt mondhatom, hogy Renner látja, hogy kikerülhetetlen, hogy az egyedüli út a diktatúra útja; a proletariátusban alulról erősen forr a dolog; az ottani népörség két zászlóalja följánlotta, hogy hajlandó az antant ellen jönni. Ma éjjel fél 3-kor jönnek a bécsi elvtársak küldöttei. Helyes volna a bécsi elvtársakkal való tárgyalás alapján egy-két elvtársat azonnal Bécsbe küldeni,

^hEredetiben így, helyesen: Munkügyi és Népjóléti Népbiztossághoz.

és pedig a vasasok közül egyet: Fiedlert, és Kunfit; amennyiben ott bármi-féle lehetősége megvan, ott ugyanazt az egyesülést hoznák létre, ami itt megtörtént. Ha a vasutasztrájkból helyesen következtetek, a munkásságnak már legjobb szárnya [sic!] is a diktatúra mellett és a tömegakció mellett foglal állást; Ausztriában tehát tényleg forradalmi átalakulás előtt állunk.¹⁴ Kiegészítette ezt Lebovitz, aki ma reggel érkezett és azt jelenti, hogy a württembergi egyesülési platform egységes munkáspárt irányában halad, a vezérek nélkül. Egész Dél-Németország, megbízható információk szerint, forrongásban van. Spandauból berlini támadásra készülnek ismét. A katonamozgalomból egyre inkább munkásmozgalom lesz. Ez a nyugati helyzetre vonatkozik.¹⁵ A Keletre való összeköttetés dolgában jelentem, hogy Galagan ukrán követ közvetítést kér Ukrajna és az orosz szovjetkötársaság között, hogy a három köztársaság egységes területet alkosson. Én holnap érintkezésbe lépek rádió útján nemcsak Leninnel, hanem Goluboviccsal is. Vinnyicsenko holnap érkezik ide és vele vezetjük a tárgyalást. Amennyiben ez sikerülni fog, rögtön elintéződik egész sereg kérdés. Lengyelországból, a szénmedencéből jönnek ellenőrizhetetlen hírek, amelyek nacionalista mozgalomról szólnak; ott tulajdonképpen proletárdiktatúra van.¹⁶ Az oroszok részéről akkor, amikor kitört a német forradalom, megindultak az élmező vonatok. Az én véleményem is az, hogy azt a négy vármegyét, amelyekről beszéltünk, föl kell szabadítanunk Német-Ausztria számára. Arra kérek felhatalmazást, hogy a ma éjszakai tárgyalások folyamán kijelenthessem ezt, és amikor reális garancia van, akkor adjunk nekik; amíg nincs forradalom, addig nem adunk nekik enni. Nekem nem a kenyér az első, hanem a forradalom Nyugat felé. Muna¹⁷ itt van most Tótországbán, igazán nekünk dolgozik. Ha Ausztriában van forradalom, Csehországban is van. És akkor végigvisszük a forradalmat a francia határig. Olyan fontos érdekünk ez, hogy miután a négy határvármegyéből amúgy sem vándorol hozzánk éllemiszter, ezeket az osztrák–német proletárforradalom részére éllemzési hinterlandul odaadassuk.

¹⁴E kérdésekről lásd még e jegyzőkönyv 1. napirendi pontját.

¹⁵Lebovitz Farkas szobafestő, 1894-től vett részt a munkásmozgalomban. 1904-től 1918-ig Svájcban tevékenykedett, kapcsolatba került Leninnel, a bolsevik párt tagja lett. 1918-tól Szovjet-Oroszországban élt, a Harkovban megalakult Szocialista Hadifogoly Bizottságban a magyarországi szocialistákat képviselte. A Tanácsköztársaság idején futárszolgálatot teljesített. Württembergben létrejött az „egyesült proletariátus akcióbizottsága”, amelyben részt vett a Szociáldemokrata Párt, a Független Szocialista Párt és a Kommunista Párt. A forradalom vívmányainak védelme céljából követelték a politikai foglyok szabadon bocsátását, a korlátlan gyülekezési jog helyreállítását, valamint a munkás- és katonatanácsok újjáavazását. Ennek érdekében március 31. és április 8. között általános sztrájkot szerveztek. Spandau Berlin elővárosa volt, ma részét képezi, erődítményéről és jelentős hadiiparáról volt ismert.

¹⁶A lengyel munkáspártok 1918. december 16-tól Varsóban tartott egyesülési kongresszusa a munkástanácsok hálózatának kiszélesítését, a proletárdiktatúráért folytatott harcot tűzte feladatul. A kibontakozó forradalmi mozgalmat 1919 nyarán a lengyel burzsoázia leverte és a Lengyel Kommunista Pártot illegálisbá kényszerítette.

¹⁷Alois Muna csehszlovák szocialista, 1918 májusában az OK/b/P csehszlovák tagozatának alapítója, egyik vezetője.

Pogány: Amit Kun mond, az katonai szempontból is a legfontosabb. Ha hadifölszerelést akarunk kapni, akkor csak Ausztriából kaphatunk. Julius Deutsch nagyon becsületesen engedi a csempésztést a magyar proletáruralom számára. De ott vásárolhatunk is. Ők rögtön biztosítják nekünk azt a jogot, hogy a hadifölszerelést kihozassuk. Én is döntő fontosságú kérdésnek tartom, hogy élelmet adjunk az osztrákoknak. Egy vörös gulyát kellene fölküldeni annak a kiéhezett városnak: a vörös gulya vörös veszedelemmel jár. Ott toborozni is akarunk. Kun elvtárs a katonai érdekekre is vigyázzon a tárgyalásoknál.

Erdélyi: Arról, hogy olyan javaslatot tegyek, hogy akár egy gramm árut is adhassek, szó sem lehet. Azonban a helyzetet meg kell világítanom és arról lehet szó, hogy azután mérlegeljük a dolgot. A következőket terjesztem elő: Meg kellene kísérelni, nem elégednének-e meg az osztrákok azzal, hogy amit a Bácskából kihoznak, azt kivigyék, azzal a követelésünkkel szemben, hogy a felét itthagyják. Mit kaptunk eddig a négy vármegyéből? Gabonát, húst, tejet. Húst csak innen tudtunk kapni. Most hústalan hét van. Ma százezer főből álló hadsereget akarunk teremteni, tehát az éhínség még fokozottabb lesz. A harmadik dolog, ha meg akarjuk csinálni – annak a bázisa, hogy Ausztriát megnyerjük – megvan az út Ukrajnába, ahol rengeteg marha van. A negyedik dolog, hogy Pogány kapjon hadsereget és a délvidéki offenzíva meginduljon. Ha mi ezzel azt a célt érünk el, hogy Ukrajnát és a déli részt, vagy román részen át a déli részt megnyernénk, nem csináltunk mást, mint hogy egy hónapra szűkítettük a készletünket, hogy más hónapban be tudjuk hozni, vagyis, hogy kölcsönt adtunk. A legnagyobb zsírinségben vagyunk és nagy húsínségnek nézünk elébe, ha e négy megyét odaadjuk. Csináljunk Ausztriával közös szervezetet erre a dologra. Ők nem is kívántak többet ennél. Ha azt látjuk, hogy a forradalom csak ígéret, akkor visszavonjuk a rendelkezést. Fontos, hogy a kompenzációs cikkekből legyenek olyan cikkek, amelyeket azon megyékben lehet elhelyezni.

Kun az ukrán ügyről ad fölvilágosítást.

Garbai: Amit Erdélyi mond, az kiindulási alapnak jó. Csalódás nem érhet bennünket. Legfőllebb arról lehet szó, hogy bizonyos mennyiséget átadtunk puffra. Ha bekövetkezik a változás, akkor áll az a tétel, hogy akkor megnyílik a lehetősége nemcsak a Délvidéknek, hanem az ukrán vidékre is.

Pogány: Mindenképpen okos dolog megnyitni a határt.

17. Szamuely: A székelyek közötti agitáció dolgában akarok előterjesztést tenni. A Székely Nemzeti Tanács föloszlott. Ennek az ügynek a vezetését a székely szovjet vette át. Így akarják átszervezni a székely csapatokat székely vörös gárdává és erős agitációt akarnak a vörös gárda további szervezése érdekében. Akarnak Budapesten agitációs iskolát felállítani. 12 elvtársat föl is küldtek már a székely front különböző részeiről. Van azonban külön kérélmük: amint a rutén és a német nemzetiségek két tárcát kaptak, szeretnének egy székely kommisszáriátust felállítani. Program-

juk az elnyomott székelyek felszabadítása és a föderatív Magyarországra a székelység behelyezése.

Rónai: Lehet róla szó.

Kun: Meg kell mondani nekik, hogy még nem döntöttük el a kérdést.

Pogány: Egy székely politikai megbízottat kellene kinevezni.

Kun: A nemzetközi propaganda-ügyosztályban egy székely osztályt csináljunk. (Helyeslés.)

Garbai: A felvidéki szociáldemokrata párt nálam járt és a következőket mondja . . .

Kun: Már be vannak olvasztva.¹⁸

18. Rónai: A forradalmi törvényszék tagjait a Kormányzótanács nevezi ki. Nem akarom fárasztani a Kormányzótanácsot, kérek felhatalmazást, hogy az igazságügyi tanács nevezhesse ki.

Garbai: A határozat az, hogy az igazságügyi népbiztos a forradalmi törvényszék tagjainak kinevezésére nézve a fölhatalmazást megkapta.

(Az ülés vége éjjel 12 órakor.)

Gyorsírói jegyzőkönyv feloldásának géppel írott szövege. Az 1. és a 7. pontból részleteket közöl: MMTVD 6/A köt. 47–50. o.

¹⁸ A Magyarországon élő nem magyar nemzetiségű dolgozók kommunista és szociáldemokrata csoportjai március végén közös szervezetet hoztak létre. Az egyes csoportok a Magyarországi Nemzetközi Szocialista Szövetség szekciójaként működtek. A szekciók a magyarországi párt részének tekintették magukat.

1919. március 28.^a*A Forradalmi Kormányzótanács ülése*

Jelen vannak:

Garbai Sándor elnök, Kun Béla, Böhm Vilmos, Szamuely Tibor, Szántó Béla, Erdélyi Mór, Vágó Béla, Dovcsák Antal, Hamburger Jenő, Ládai István, Landler Jenő, Rónai Zoltán, Bokányi Dezső, Haubrich József, Pogány József, Ágoston Péter, Varga Jenő, Vántus Károly, Rákosi Mátyás, Lukács György, Székely Béla, Kalmár Henrik, Guth Antal és Kunfi Zsigmond népbiztosok és Révész Mihály jegyző.^b

(Az ülés kezdete 8.30 óraker.)

Garbai Sándor elnök az ülést megnyitja.

1.

Napirend előtt

Kun Béla külügyi népbiztos a sajtó kérdésért teszi szóvá és a sajtóügyek kezelésére olyannak [a] politikai megbízottá való kinevezését javasolja, akinek semmiféle összeköttetése nincs a sajtóval; rámutat a papírhányra és arra, hogy a Népszavát 16 oldalon kell megjelentetni.

Böhm Vilmos szocializáló népbiztos a Pester Lloydnak és még két polgári lapnak meghagyását javasolja a pártlapokon kívül. Indítványozza, hogy a sajtóügyek intézésével a Kormányzótanács vagy a belügyi, vagy a szocializáló népbiztosokat, vagy a kettőt együtt bízza meg.

Szántó Béla hadügyi népbiztos felszólalása után

Szamuely Tibor hadügyi népbiztos indítványozza, hogy A Vörös Katonára, amely csak 4 oldalon jelenik meg, ne legyen kötelezve a rendeletek szó szerinti közlésére.

A Kormányzótanács az indítványt elfogadja.

^aAz eredeti dokumentum keltezésében feltüntették azt is, hogy az ülést pénteken este a Kormányzótanács tanácstermében tartották.

^bA jegyzőkönyvből megállapítható, hogy az ülésen részt vett Nyisztor György is.

Erdélyi Mór közéleti népbiztos a sajtó körül alkalmazott munkásokra hívja fel a figyelmet.

A Kormányzótanács elhatározza, hogy a Déli Hírlap és A Nap A Vörös Katona érdekében megszűnik. A Belügyi Népbiztosság megbizatik, hogy a lapok beszüntetésére névze előterjesztést készítsen. Ez a határozat a vidéki lapokra és a hetilapokra is vonatkozik. A könyvomatások kérdését ugyancsak a Belügyi Népbiztossághoz utalja.¹

2.

Dovcsák Antal szocializáló népbiztos a tűzifa kérdését teszi szóvá.

Erdélyi Mór közéleti népbiztos indítványozza, hogy bízassék meg a közéleti népbiztos azzal, hogy a többi népbiztossággal állapodjék meg abban, hogy mit engednek át azok reszortjukból a közéleti hivatalnak.

A Kormányzótanács hozzájárul ahhoz, hogy a Közéleti Népbiztosság Közéleti Népbiztossággá szerveztessék át.² A népbiztosság kibővülő hatáskörét a különböző népbiztosságokkal való megbeszélés után állapítja meg. A népbiztosság átszervezésére vonatkozó határozatot közlésezik a lapokban; a közléssel Erdélyi népbiztost bízzák meg.

3.

Landler Jenő belügyi népbiztos a nagykanizsai állapotokról, Sneff le-tartóztatásáról tesz jelentést.

¹ A sajtó ügyével, a polgári lapok felszámolásával a Forradalmi Kormányzótanács több ízben is foglalkozott. Az április 2-án tartott ülésen Böhm Vilmos kapott átmenetileg megbízást a sajtó-ügyek felügyeletére. (7. sz. jegyzőkönyv 1. pont.) A Tanácsköztársaság sajtóügyeit kezdetben a Belügyi Népbiztosság Sajtódirektóriuma (Sajtóügyi Népbiztosság) irányította. Ez alá tartozott a Sajtótermékek Országos Tanácsa, mely a technikai feltételekről gondoskodott. Április közepén a Közoktatásügyi Népbiztosság hatáskörébe kerültek a sajtóügyek, mely a 9. KN sz. (*Tanácsköztársaság*, 1919. április 19.) rendelettel létrehozott Szellemi Termékek Országos Tanácsa útján látta el e feladatot. A Tanács szervezeti felépítését és hatáskörét a 14. KN sz. rendelet (*Tanácsköztársaság*, 1919. április 27.) szabályozta.

² A Forradalmi Kormányzótanács XLIII. sz. rendelete (*Tanácsköztársaság*, 1919. április 9.).

Szántó Béla hadügyi, Hamburger Jenő és Nyisztor György földművelésügyi népbiztosok felszólalása után

a Kormányzótanács elhatározza, hogy Sneffet táviratilag felrendeli a fővárosba; ha annak a felrendelésnek eredménye nem volna, le kell tartóztatni. A határozat végrehajtásával Landler Jenő belügyi népbiztos bíztatik meg.³

4.

Hamburger Jenő földművelésügyi népbiztos bejelenti, hogy a lóversenyteret kertgazdasági célokra fogják felhasználni, a lóversenyezést az egész országban betiltják, a lovakat a Hadügyi Népbiztosság rendelkezésére bocsátják.

Tudomásul vétetik.

5.

Garbai Sándor elnök indítványozza, hogy a hivatalos lapban való közreadás az elnökségből induljon ki.

Ládai István igazságügyi, Landler Jenő belügyi és Rónai Zoltán igazságügyi népbiztos, továbbá Révész Mihály jegyző felszólalása után

a Kormányzótanács elhatározza, hogy ezentúl minden közlés az elnökségre kerül és innen jut el a hivatalos lapba.

6.

Rónai Zoltán igazságügyi népbiztos bejelenti, hogy a Földművelésügyi Népbiztóságtól tervezett és a földbirtokrendezés keresztülvitelére és a termelés folytonosságának biztosítására vonatkozó és a szerbekről^c intézkedő rendelettel szemben kifogása van.

A részletek megbeszélésével a Kormányzótanács Rónai Zoltán igazságügyi és Hamburger Jenő földművelésügyi népbiztosokat bízza meg.⁴

^cEredetiben így, helyesen: a szövetkezetekről; feltehetőleg a gépelésnél elírás történt.

³Sneff (Schneff) József a Magyarországi Szociáldemokrata Párt nagykanizsai szervezetének a titkára volt, a Népköztársaság idején a megye kormánybiztosa, a Tanácsköztársaság idején a Zala megyei intéző bizottság elnöke lett. A Tanácsköztársaság leverése után meggyilkolták. Nagykanizsán ismételtelen feszült helyzet alakult ki, ami tüntetésekben, összeesküvésekben kulminált. Ezeket az eseményeket Budapestről a Forradalmi Kormányzótanács kezdetben nem látta át.

⁴A rendelet vitájára a Forradalmi Kormányzótanács április 2-án tartott ülésen került sor. Lásd a 7/a sz. jegyzőkönyv 5. pontját és 4. jegyzetét. A birtokrendező és termelést biztosító bizottságokról a Forradalmi Kormányzótanács XL. sz. rendelete (*Tanácsköztársaság*, 1919. április 5.) intézkedett.

7.

A napirend előtt:

Garbai Sándor elnök bejelenti, hogy napirenden a Munkás-, Katona- és Földművestanácsok választása van; kéri, hogy a tárgyaláson valamennyi népbiztos jelenjen meg.

A címnél

a határozat az, hogy a sorrend a tanácsok felsorolásánál ez legyen: Munkás-, Földműves- és Katonatanács.

Az 1. § a tervezettel szemben a következőképpen hangzik:

A Magyarországi Tanácsköztársaság célja: A kapitalista termelési és társadalmi rendszer megszüntetése, a szocialista termelési és társadalmi rend megteremtése. A cél megvalósításának eszköze: a dolgozók uralmának biztosítása a kizsákmányolók felett. A Munkás-, Földműves- és Katonatanácsokban a dolgozó nép hozza a törvényeket, hajtja azokat végre és bíraskodik azok megszegői felett.

JEGYZET: Az alkotmánytervezetnél aláhúzással jelezzük a módosítást.

A 2. § címe és szövege így változik meg:

A Tanácsok Országos Gyűlése. A legfőbb hatalmat a Munkások, Földművesek és Katonák Tanácsa országos gyűlése gyakorolja. A Magyarországi Tanácsköztársaság végleges alkotmányát a Tanácsok Országos Gyűlése fogja megállapítani.

A 3. §

a megelőző módosításoknak megfelelően módosul.

A 4. §

módosítottan így hangzik:

A tanácsok első gyűlését a Forradalmi Kormányzótanács hívja össze.

A 6. § 1. bekezdése így módosul:

A falvak és városok ügyeit a helyi tanácsok intézik.

A 8. § többek felszólalása után világosabban átszövegezendő. Egyúttal a Kormányzótanács utasítja a Belügyi Népbiztoságot, hogy Nagy-Budapestre nézve egységes programot csináljon. E szakaszon még határozat az, hogy a vidéki városok és a budapesti kerületek (nem 500-nál, hanem) 300-nál nagyobb taglétszámú tanácsot nem választhatnak; a Budapesti Központi Munkástanács (nem 1000, hanem) 500 tagból áll.

A 9. §-nál

a módosulás az, hogy a Budapesti Központi Munkástanács (nem 40, hanem) 30 tagú intéző bizottságot alakíthat.

A 11. §

második bekezdéshez beszúrandó: 60 a maximum.

A 18. §

második bekezdésében az a módosítás: Ez utóbbiakat a megyei tanács és intéző bizottsága ellenőrzi.

A 19. §

Rónai Zoltán igazságügyi miniszter^d által újból megszövegezendő.

A 21. §

a) pontja így módosul:
„akik nyereség céljából bér munkásokat alkalmaznak”
A c) pont így hangzik: „Kereskedők.”

A 23. § 1-nél

a viszonylagos szótöbbség megjelölés beveendő.

A 28. §

első bekezdése módosulva így hangzik:
„A választási bizottságok állapítják meg a tanácsválasztások eredményét.”

^dEredetiben így, helyesen: népbiztos.

Pogány József hadügyi, Rónai Zoltán igazságügyi, Kun Béla külügyi, Bokányi Dezső munkaügyi és népjóléti és Lukács György közoktatásügyi népbiztosok ismételt felszólalása után

a Kormányzótanács elhatározza, hogy az eddig felsorolt §§-at és a következőket is újabb megtárgyalásra kiadja a tervezet készítőiből és Kun Béla külügyi népbiztosból álló bizottságnak, amelyet megbíz az alkotmánytervezet végleges megszövegezésével, különösen Budapest és környéke proletársága szempontjából. A választások kiírása és dátuma tekintetében ugyancsak a bizottság tesz előterjesztést.⁵

8.

Erdélyi Mór közéleti népbiztos a fogyasztási szövetkezetek egyéges kiépítését ajánlja és kéri, hogy az összes szövetkezetek élére politikai megbízottul Kondor Bernátot nevezzék ki, akinek a helyettese Böhm Artúr legyen.

Böhm Vilmos szocializáló népbiztos kéri a Kormányzótanácsot, mondja ki, hogy elvileg a moszkvai határozat alapján áll, hogy a nagykereskedelmet szocializálni kell, a kiskereskedelmet azonban nem.

Erdélyi Mór közéleti népbiztos e kérdésnek megbeszélését és gyakorlati keresztülvitelét a szocializáló és a közellátási népbiztosságokra kéri bízni.

A Kormányzótanács így határoz.⁶

⁵ Az Ideiglenes Alkotmány tervezetét a Forradalmi Kormányzótanács március 22-i ülése (1. sz. jegyzőkönyv 12. pont) által kiküldött bizottság készítette. A Kormányzótanács által javasoltakon túlmenő szövegmódosításokra is sor került (lásd a 6. sz. – április 1-i – jegyzőkönyv 15. pontját). Az Ideiglenes Alkotmány a Forradalmi Kormányzótanács XXVI. sz. rendeletként (*Tanácsköztársaság*, 1919. április 3.) jelent meg. A választás kiírásáról és időpontjának meghatározásáról a Forradalmi Kormányzótanács április 1-i ülésén (6. sz. jegyzőkönyv 16. pont) volt szó.

⁶ Böhm Artúr az Általános Fogyasztási Szövetkezet politikai megbízottjának helyettese volt. A szövetkezetek politikai megbízottairól lásd még a 8. sz. jegyzőkönyv (április 3.) 8. pontját. A nagykereskedelem szocializálásáról a Forradalmi Kormányzótanács XXXI. sz. rendelete (*Tanácsköztársaság*, 1919. április 3.) intézkedett. Ugyanakkor adta ki a Szociális Termelés Népbiztossága a közvetlenül fogyasztók részére árusító üzletek megnyitására szóló 3. SZN sz. rendeletét (*Tanácsköztársaság*, 1919. április 2.). Egy hónappal később viszont a Forradalmi Kormányzótanács megszüntette a köztulajdonba nem vett üzleteket (*Tanácsköztársaság*, 1919. április 29.). A Böhm Vilmos által említett moszkvai határozatról lásd a 4/b sz. jegyzőkönyv (március 27.) 11. jegyzetét.

9.

Ládai István igazságügyi népbiztos a státuszrendezés dolgára nézve tesz kérdést.

A Kormányzótanács elhatározza, hogy a népkormány által elrendelt, de végre nem hajtott státuszrendezések ügye függőben tartandó.⁷

10.

Varga Jenő pénzügyi népbiztos központi anyagelosztó szerv⁸ létesítésének szükségességére hívja fel a figyelmet.

Határozat nem hozatott.

11.

Kun Béla külügyi népbiztos a bécsi eseményekről tesz jelentést.⁹

Határozat nem hozatott.

12.

Vántus Károly földművelésügyi népbiztos arra kér határozatot, hogy az elsőrendű szükségleti cikkek és a ruházati cikkek csak munkásigazolványok alapján legyenek kiadhatók.

Böhm Vilmos szocializáló népbiztos felvilágosítása után

határozat nem hozatott.¹⁰

⁷Az ipari, kereskedelmi stb. tisztviselők státuszrendezéséről a Forradalmi Kormányzótanács LXXXIII. sz. rendelete (*Tanácsköztársaság*, 1919. május 4.), a Szociális Termelés Népbiztosságának 71. SZN sz. rendelete (*Tanácsköztársaság*, 1919. május 8.) és a Forradalmi Kormányzótanács CVI. sz. rendelete (*Tanácsköztársaság*, 1919. május 31.) intézkedett. A pedagógusok státuszrendezéséről a Forradalmi Kormányzótanács XCI. sz. rendelete (*Tanácsköztársaság*, 1919. május 16.), míg a közalkalmazottak státuszáról a Forradalmi Kormányzótanács CXX. sz. rendelete (*Tanácsköztársaság*, 1919. június 24.) intézkedett.

⁸Az anyaghivatalok és az Anyagelosztó Tanács létesítéséről a Forradalmi Kormányzótanács LVI. sz. rendelete (*Tanácsköztársaság*, 1919. április 13.) szólt. E rendelet alapján, részben a háborús anyagközpontok átszervezésével, több anyaghivatalt hoztak létre. A Szociális Termelés Népbiztosságának 59. sz. rendelete (*Tanácsköztársaság*, 1919. április 29.) külön intézkedett a Műszaki Anyaghivatalról.

⁹A Tanácsköztársaság bécsi megbízottai március 25–26-án tárgyalásokat folytattak az osztrák szociáldemokrata vezetőkkel a Magyarországi Tanácsköztársaság kikiáltása utáni helyzetről. Erről adhatott Kun tájékoztatást, illetve a 4/b sz. jegyzőkönyv 1. és 16. pontjában érintett kérdések újabb fejleményeiről.

¹⁰Az itt érintett kérdést a Szociális Termelés Népbiztosságának az üzletek megnyitásáról szóló 9. SZN sz. rendelete (*Tanácsköztársaság*, 1919. április 2.) szabályozta.

13.

Szántó Béla hadügyi népbiztos felhívja a figyelmet a népgazdasági hivatal megteremtésének szükségességére.

A Kormányzótanács megbízza a hivatal szervezetének megalapításával a szocializáló és közellátási népbiztosságokat.¹¹

14.

Kunfi Zsigmond közoktatásügyi népbiztos felhívja a figyelmet arra, hogy a nevelési és oktatási intézetek államosítását már kimondotta a Kormányzótanács. Emellett lényeges dologban változtatást kell tenni. A Közoktatásügyi Népbiztosság vizsgálathoz kötve átveszi a tanítószemélyeket; az egyházi személyeket csak akkor, ha világi személyekké lesznek.

A Kormányzótanács tudomásul veszi, hogy a Közoktatásügyi Népbiztosság ilyen tartalmú rendeletet ad majd ki.¹²

Kunfi Zsigmond közoktatásügyi népbiztos bejelenti, hogy a szocializmus állami propagandájának céljaira a Közoktatásügyi Népbiztóságon külön osztályt állítottak fel. Javasolja, hogy Szabados Sándort mint helyettes népbiztost bízzák meg az osztály vezetésével.

A Kormányzótanács a bejelentést tudomásul veszi és Szabados Sándort mint helyettes népbiztost megbízza a szocializmus állami propagandájának vezetésével.

15.

Bokányi Dezső munkaügyi és népjóléti népbiztos a munkásbiztosítás dolgai rendezésének szükségességére hívja fel a figyelmet.

¹¹ A Népgazdasági Tanács létrehozásának előkészítéséről van szó. A Forradalmi Kormányzótanács ezzel foglalkozó XCVII. sz. rendelete a *Tanácsköztársaság* május 20-i számában, a Népgazdasági Tanács ügybeosztásáról szóló 2. sz. NT rendelet pedig a *Tanácsköztársaság* május 28-i számában jelent meg.

¹² Lásd a 3. sz. jegyzőkönyv (március 25.) 21. pontját. A kívánt módosítást már a Forradalmi Kormányzótanács e tárgyban kiadott XXIV. sz. rendelete (*Tanácsköztársaság*, 1919. április 1.) is tartalmazta, de visszatért a kérdésre a Közoktatásügyi Népbiztóságnak e rendelet végrehajtásáról intézkedő 7. KN sz. rendelete is (*Tanácsköztársaság*, 1919. április 13.).

Kunfi Zsigmond közoktatásügyi népbiztos javaslatára

a Kormányzótanács Garbai Sándor elnököt, Bokányi Dezső munkaügyi és népjóléti népbiztost, Rónai Zoltán igazságügyi és Szántó Béla hadügyi népbiztosokból álló bizottságot küld ki, amely megtárgyalja a munkások betegségi és baleseti biztosításának kiépítésére vonatkozó rendeletet és azt a Kormányzótanács nevében kibocsátja.¹³

(Az ülés vége: 12.12 órakor)

Révész Mihály
jegyző

Szerkesztett jegyzőkönyv géppel írt másodpéldányának fotokópiája, amelyen elmosódottan látható dr. Ujlaki Géza ügyvéd pecsétje. A jegyzőkönyv mellett megtalálható ennek sztenogramja is, Révész Mihály kézjegyével ellátva.

¹³ A munkások betegségi és baleseti biztosításának kiépítéséről a Forradalmi Kormányzótanács XXI. KTE sz. rendelete (*Tanácsköztársaság*, 1919. március 30.) és ennek végrehajtásáról a Munkaügyi és Népjóléti Népbiztosság 3. MNN sz. rendelete (*Tanácsköztársaság*, 1919. április 5.), továbbá a Forradalmi Kormányzótanács LI. sz. rendelete (*Tanácsköztársaság*, 1919. április 11.) intézkedett.

1919. április 1.^a*A Forradalmi Kormányzótanács ülése*

Jelen vannak:

Garbai Sándor elnök, Bokányi Dezső, Böhm Vilmos, Landler Jenő, Fiedler Rezső, Szántó Béla, Ládai István, Rónai Zoltán, Kun Béla, Lukács György, Varga Jenő, Kunfi Zsigmond, Székely Béla, Hevesi Gyula, Stefán Ágoston, Haubrich József, Hamburger Jenő, Szamuely Tibor, Dovcsák Antal, Pogány József, Vágó Béla, Kalmár Henrik, Rákosi Mátyás, Szabados Sándor, Illés Artúr, Ágoston Péter és Vántus Károly népbiztosok, illetőleg népbiztos-helyettesek, Weltner Jakab¹ szerkesztő, Büchler József párttitkár és Révész Mihály jegyző.

(Az ülés kezdete délután 5 órakor.)

1.

Garbai Sándor elnök az ülést megnyitja.

Bokányi Dezső munkaügyi és népjóléti népbiztos kéri a Kormányzótanácsot, hogy határozza el, hogy a gyorssegélyezést vidékre is kiterjeszti.

Szántó Béla helyettes hadügyi népbiztos rámutat a segélyezés kiadásával és a munkanélküli-segély felemelésével velejáró, a Vörös Hadsereg nevére súlyosító helyzetre.

Bokányi Dezső munkaügyi és népjóléti népbiztos felszólalása után

a Kormányzótanács elfogadja Szántó Béla helyettes hadügyi népbiztosnak az ügyrendi indítványát, hogy Bokányi Dezső munkaügyi és népjóléti népbiztos javaslatát Pogány József hadügyi népbiztos javaslatával együtt még az ülésen tárgyalják le.²

²Az eredeti dokumentum keltezésében feltüntették azt is, hogy az ülést kedden este a Kormányzótanács tanácsstermében tartották.

¹Weltner Jakab asztalos, 1894-ben került kapcsolatba a munkásmozgalommal, 1896-tól megszaktításokkal az MSZDP vezetőségének tagja, 1909-től a Népszava helyettes, 1910-től felelős szerkesztője. 1918-ban a Nemzeti Tanács tagja. A két párt egyesüléséről szóló okmány egyik aláírója. A Tanácsköztársaság idején a Hírlapkiadó Egyesület elnöke, a pártvezetőség és a Szövetséges Központi Intéző Bizottság tagja; júniustól részt vett a Budapesti Központi Munkástanács elnökének munkájában.

²Az általános munkakényszerről és a munkához való jogról szóló rendelet (lásd a 3. sz. jegyzőkönyv – március 25. – 29. pontját és 22. jegyzetét) következtében a munkanélküli-segély

2.

Bokányi Dezső munkaügyi és népjóléti népbiztos felhatalmazást kér, saját hatáskörében megfelelő szakférfiak bevonásával az elfogadott munkásbiztosítási rendeletnek végrehajtási rendelete kidolgozására.

A Kormányzótanács a felhatalmazást megadja.³

3.

Bokányi Dezső munkaügyi és népjóléti népbiztos kéri, hogy a gyógyszeres előállításával, feldolgozásával foglalkozó minden gyógyszerárkereskedés, vállalat, üzem, köztulajdonná nyilváníttassék. Indítványozza továbbá, hogy köztulajdonba vétessék minden olyan intézmény, amely az anya- és gyermekvédelem, közjótékonyosság, hadigondozás céljait szolgálja.

Kun Béla külügyi népbiztos ellenzi az indítványokat.

Bokányi Dezső munkaügyi és népjóléti népbiztos felszólalása után

Böhm Vilmos szocializáló népbiztos ugyancsak lassúbb tempót ajánl. A rendelettervezetnek a népbiztosok között való szétosztását kéri és azt, hogy a népbiztosság ideiglenes tiltó leltári rendelkezést adjon ki.⁴

4.

Weltner Jakab szerkesztő a Kormányzótanács engedelmét kéri, hogy aktuális ügyekről előterjesztést tegyen. Rámutat a közéleti helyzet súlyosságára és arra, hogy a lehetetlen intézkedések mellett Budapestnek nem lesz majd élelmiszere. Anarchia van a lakásügyekben is. Katonák büntetlenül rendeznek szállodákban házkutatásokat. A meg nem másítható rendeletek tömege nagy káoszt okoz. A hadiözvegyek segélyezésének felemelését nem szabad halogatni. A hadseregben dezorganizáció van. A vidéki munkástanácsok a főváros élelmiszerellátásán nem dolgoznak.⁵

Varga Jenő pénzügyi népbiztos az egyre szaporodó munkabér-követelésekkel velejáró nehézségeket teszi szóvá.

Kun Béla külügyi népbiztos a legjogosabbnak tartja a tanácsok létesítését. Javasolja, hogy a lakáshivatalt a Népjóléti Népbiztossághoz utalják és

kérdése ismételten napirendre került. A Népgazdasági Tanács 27. NT sz. rendelete (*Tanácsköztársaság*, 1919. június 4.) végül úgy intézkedett, hogy a 18–45 év közötti férfiak közül csak azok kaphatnak munkanélküli-segélyt, akik katonai szolgálatra alkalmatlannak bizonyultak. Ezt bizonyos fokig módosította a Népgazdasági Tanács 30. NT sz. rendelete (*Tanácsköztársaság*, 1919. június 6.), mely kimondta, hogy azok is kaphatnak munkanélküli-segélyt, akik önhibájukon kívül nem vonultak be.

³Lásd az 5. sz. jegyzőkönyv (március 28.) 15. pontját és 13. jegyzetét.

⁴A gyógyszerárak, gyógyszergyárak és -üzemek köztulajdonba vételét a Forradalmi Kormányzótanács XLVII. sz. rendelete (*Tanácsköztársaság*, 1919. április 9.) mondta ki. Az anya- és gyermekvédelem, közjótékonyosság vagy a hadigondozás célját szolgáló intézmények köztulajdonba vételéről a Forradalmi Kormányzótanács LX. sz. rendelete (*Tanácsköztársaság*, 1919. április 17.) intézkedett. E rendelkezéseket a Munkaügyi és Népjóléti Népbiztosság több rendelete kiegészítette.

⁵Weltner felszólalása és a nyomában megindult vita a Forradalmi Kormányzótanácscon belüli ellentétek első megnyilvánulása volt.

a rendteremtéssel Fiedler Rezső helyettes népbiztost bízzák meg. A jogtalan házkutatások kérdésének rendezésével Landler Jenő belügyi és Vágó Béla helyettes belügyi népbiztos megbízását ajánlja. Javasolja, hogy a népbiztosok minél többször közvetlenül érintkezzenek a tömegekkel gyűléseken.

Vágó József^b hadügyi népbiztos a hadseregtoborzás munkáját ismerteti. Helyesnek tartja a budapesti munkástanácsok sorában levő rend teremtését. Tisztázandónak tartja a hadügyi kompetencia kérdését.

Landler Jenő belügyi népbiztos ügyrendi indítványként előterjeszti, hogy a Kormányzótanács a hadsereg szervezésével külön foglalkozzék.

Kunfi Zsigmond közoktatásügyi népbiztos a karhatalom megszervezésének szükségességére mutat rá és arra, hogy a politikai szervezetlenség helyébe a helyi szervek megalakulásának kell lépni. Az élelmezés kérdésére nézve a környékbeli falvakban nagy propagandát kell csinálni.

Landler Jenő belügyi népbiztos rámutat arra, hogy noha egyes visszaélések fordulnak elő, az egész országban a legtökéletesebb a rend. A Belügyi Népbiztosság visszahívja a különböző helyekről kiküldött embereket és kiküld megbízható embereket minden megyei és járási székhelyre, minden vasúti gócpontra. Az értékek és pénz elvételét nem a fővárosi pályaudvarokon, hanem a demarkációs vonalon kell csinálni. Az élelmezés dolgában a kofákkal és hajóstársaságokkal is történt megállapodás. Helyénvalónak tartanak, ha a Kormányzótanács Seidlerre is, az úgynevezett városi népbiztosokra is kimondaná, hogy ők politikai megbízottak és nem népbiztosok.

Hamburger Jenő földművelésügyi, Vágó Béla helyettes hadügyi népbiztosok felszólalása után

Böhm Vilmos szocializáló népbiztos rámutat annak a szükségességére, hogy a régi, szervezeti emberek bevonassanak az ügyek intézésébe. Javasolja, hogy hívassanak össze a szakegyleti vezetők és menjenek el közéjük a volt pártok vezetői. A lakáshivatalnak a népjólétihez kell csatlakoznia és szükséges, hogy kerületenként is megalakuljanak a lakásbizottságok; a tervet erre nézve részletesen készen van, csak végre kell hajtani. A kutatóbizottságokat nem lehet megszüntetni, csak a rendszertelenséget kell megszüntetni.

Hevesi Gyula helyettes szocializáló népbiztos a munkabérekérdésekben megnyilvánuló helyzetet anarchisztikusnak jellemzi és megoldási lehetőségként kéri, hogy a Kormányzótanács adjon felhatalmazást a Szocializáló Népbiztosság részére, hogy nivellálja a munkabéreket a március hó 16-án kötött megállapodás értelmében.⁶

Böhm Vilmos szocializáló népbiztos kéri, hogy hatalmaztassék fel öttagú bizottság kiküldésére, amely bizottság konkrét javaslatot terjesszen a Kormányzótanács elé 48 órán belül.

^bEredetiben így, helyesen: Vágó Béla.

⁶A 48 órás munkaidő bevezetéséről, a túlórák fizetéséről, a fizetett szabadságról és a nyugdíjakról a Magyar Vasművek és Gépgyárak Országos Egyesülete, valamint a Magyarországi Famunkások Szövetsége által kötött megállapodásra utal.

Fiedler Rezső helyettes munkaügyi és népjóléti népbiztos szerint fegyelmezett karhatalmat kell létesíteni. Az egész lakásügyi akciót a munkaügyi reszortba kell besorozni.

Kun Béla a tárgyalások rendszerességének fontosságára mutat rá; véleménye szerint a Kormányzótanácsnak határozni kell először a lakáshivatal dolgában, tárgyalnia kell külön a választások kiírásának kérdéséről, kell tárgyalni a hadikölcsön annullálásának a kérdését és a hadsereg kérdését.

Böhm Vilmos szocializálási népbiztos a nagykereskedelem szocializálásának a kérdését akarja letárgyalni.

Lukács György helyettes közoktatásügyi népbiztos javasolja, hogy a Kormányzótanács elé javaslatok és előterjesztések csak úgy kerülhessenek, ha azok legalább 12 órával előbb szétosztatnak a népbiztosok között.

(A javaslat dolgában előzően már hozatott határozat.)⁷

Bokányi Dezső munkaügyi és népjóléti népbiztos, Varga Jenő pénzügyi, Rónai Zoltán igazságügyi és Landler Jenő belügyi népbiztosok felszólalása után

a Kormányzótanács elvileg hozzájárul ahhoz, hogy a lakásépítés és lakáselosztás ügye egyelőre a Szocializáló Népbiztosságnál maradjon.⁸

5.

Kun Béla külügyi népbiztos felolvassa Dienes fővárosi megbízottnak hozzá intézett levelét, mely szerint Vincze Sándor és Preusz Mór fővárosi megbízottak bejelentették lemondásukat.

A Kormányzótanács megbízza Landler Jenő belügyi népbiztost, hogy másnap tárgyaljon a fővárosi megbízottakkal.⁹

⁷ Lásd a 3. sz. jegyzőkönyv (március 25.) 31. pontját.

⁸ Lásd a 4/a sz. jegyzőkönyv (március 27.) 10. jegyzetét.

⁹ A Fővárosi Népbiztosság március 21-től április 15-ig, a Budapesti Forradalmi Központi Munkás- és Katonatanács elnökségének megválasztásáig irányította a főváros ügyeit. A három fővárosi megbízott közül kettő eredetileg szociáldemokrata, egy pedig kommunista volt. Részből ebből fakadóan nézeteltérések támadtak közöttük, ez vezetett a két szociáldemokrata lemondásához. Landler Jenő tárgyalása nyomán azonban átmenetileg lehetővé vált együttműködésük. A kérdés rendezésére az április 7-én megtartott tanácsválasztások kapcsán került sor. Lásd még a 13. sz. jegyzőkönyv (április 12.) 16. pontját. Dienes László könyvtáros Szabó Ervin köréhez tartozott, részt vett az antimilitarista mozgalomban. 1918-ban belépett a KMP-be. 1919 januárjától a Fővárosi Könyvtár igazgatója. A Tanácsköztársaság idején a Fővárosi Népbiztosság egyik vezetője, felügyelete alá tartoztak a személyzeti, kulturális és az oktatási ügyek. Áprilistól a könyvtárügyek országos vezetője. Tagja volt a Budapesti Központi Munkástanácsnak. Vincze Sándor újságíró, a kolozsvári MSZDP szervezet egyik vezetője, 1918 végén Erdély helyettes kormánybiztosa. A Tanácsköztársaság idején a Fővárosi Népbiztosság egyik vezetője, felügyelete alá tartozott az elnöki, építési, közlekedési és a közegészségügyi osztályok munkájának ellenőrzése. Tagja volt az egyesült párt titkárságának. Preusz Mór nyomdász, 1905-től a kassai szociáldemokrata mozgalomban tevékenykedett.

Kimondja a Kormányzótanács, hogy a pályaudvarokon való rendelkezéseket meg kell változtatni és a demarkációs vonalon a legnagyobb szigorúsággal kell az értékek kiszállítását megakadályozni.

Elhatározza a Kormányzótanács, hogy a rendőrségnél^c működő Seidler és a fővárosnál működő elvtársak nem a „népbiztos”, hanem a „politikai megbízott” elnevezést kapják. Ezt a határozatot a belügyi népbiztosok hajtják végre.¹⁰

6.

Varga Jenő pénzügyi népbiztos javasolja, hogy névaláírással ne jelenjék meg rendelet, hanem csak a rezszort megjelölésével.

Rónai Zoltán igazságügyi népbiztos javasolja, hogy a Kormányzótanács rendeletei ilyen aláírással jelenjenek meg: „A Forradalmi Kormányzótanács.”

A Kormányzótanács Rónai Zoltán népbiztos javaslatához hozzájárul.

7.

Elhatározza a Kormányzótanács, hogy valamennyi népbiztos rövid időn belül különböző népgyűléseken jelenjék meg és beszámolórt tartson. Ezt a határozatot a párttitkárság hajtja végre.

8.^d

A Kormányzótanács elhatározza, hogy a szociális termelés népbiztosával a munkabér egyesítésére^c és arányosítására bizottság szervezésével szakférfiak bekapcsolásával javaslatot készítsen.

1909-től a nyomdászszakszervezet lapját, a Typographiát szerkesztette. A Népköztársaság alatt a budapesti munkástanács egyik elnöke. A Tanácsköztársaság idején a Fővárosi Népbiztosság egyik vezetője, felügyelete alá tartoztak a szociális, közjótékonyági, pénzügyi, városgazdálkodási és a közüzemi ügyek. Tagja volt a Szövetséges Központi Intéző Bizottságnak. A kérdéstről bővebben lásd Szekeres József: A fővárosi népbiztosság c. tanulmányát (*Századok*, 1969. 2–3. sz. 347–371. o.).

^cEredetiben így, helyesen: Vörös Örség.

^dAz eredetiben a 8. pont sorszámát nem írták ki.

^eEredetiben így, helyesen: egységesítésére.

¹⁰A Forradalmi Kormányzótanácsnak a népbiztos és politikai megbízott elnevezésről szóló XXII. sz. rendelete (*Tanácsköztársaság*, 1919. március 30.) értelmezéséről van szó.

9.

Garbai Sándor elnök, Dovcsák Antal helyettes szocializáló, Landler Jenő belügyi, Szántó Béla helyettes hadügyi és Kun Béla külügyi népbiztosok felszólalása után

Dovcsák Antal helyettes szocializáló népbiztos javasolja, hogy a szénsegélyek kiutalását április hó 15-i hatállyal terjesszék ki.

A Kormányzótanács Dovcsák Antal helyettes szocializáló népbiztos javaslatát magáévá teszi.¹¹

10.

A Kormányzótanács magáévá teszi azt a javaslatot, hogy minden népbiztosság a rendeletet elkészítve 24 órával az ülés előtt juttassa el a Kormányzótanács elnökségére, hogy itt a tárgyalások sorrendjét meg lehessen állapítani és az előterjesztések minden népbiztosságra elküldhetők legyenek.

11.

Garbai Sándor elnök jelenti Preusz Mórnak és Vincze Sándornak a fővárosi megbízatásukról való lemondását.

Az erre vonatkozó aktákat Garbai Sándor elnök Landler Jenő belügyi népbiztosnak adja át.

12.

Garbai Sándor elnök ismerteti Erdélyi Mór közéleti népbiztosnak hosszabb indokolású levelét, amelyben népbiztosi állásáról lemond, betegségére és az Általános Fogasztási Szövetkezet viszonyaira való utalással.

¹¹A Hadügyminisztérium 1918. évi 29798. eln. sz. rendelete (Magyarországi Rendeletek Tára, 1918. 2525–2527. o.) intézkedett a hadüzemek munkásainak szén- vagy anyagiány következtében beálló munkanélkülisége esetére fizetendő ún. szénsegélyről. Az 1918. december 21-én kelt 33990/1918. HM Eln. sz. rendelet kiterjesztette ennek hatályát a leszerelt katonákra is (uo. 2580. o.). E rendelkezések hatályát ismételtelen meghosszabbították. A szénsegély fizetését végül a Népgazdasági Tanácsnak a munkanélküli-segélyek egységes rendezéséről szóló 27. sz. rendelete (*Tanácsköztársaság*, 1919. június 4.) szüntette meg.

Landler Jenő belügyi és Böhm Vilmos szocializálási népbiztosok fel-
szólalása után

a Kormányzótanács megállapodik abban, hogy nem fogadja el Erdélyi lemondását; munkájának megkönnyítésére helyettes népbiztost állít melléje és erre nézve várja az ő (Erdélyi) javaslatait.¹²

13.

Böhm Vilmos szocializáló népbiztos, Kelen József helyettes szocializáló népbiztossá való kinevezését ajánlja.

A Kormányzótanács Kelen Józsefet helyettes szocializáló népbiztossá nevezi ki.

14.

Rónai Zoltán igazságügyi népbiztos annak kimondását kéri, hogy minden rendeletet annak közlése előtt be kelljen mutatni az Igazságügyi Népbiztosságnál.

A Kormányzótanács az indítványhoz hozzájárul.

15.

Rónai Zoltán igazságügyi népbiztos beterjeszti az alkotmánytervezet-
hez a Német Népbiztosság módosítását.

A Kormányzótanács elhatározza, hogy a németiség külön területet alkot, de véglegesen a végleges alkotmányban fog intézkedni.¹³

16.

Rónai Zoltán igazságügyi népbiztos javasolja, hogy a választásokra nézve a falusi és városi tanácsok megválasztása április 7-ig történjék, a járási tanácsoké április 10-ig, a megyei tanácsoké április 12-ig, az országos szovjetbe való választás április 14-ig. A választási eljárás módozatainak megbeszélésére javasolja Landler, Kun, Rónai népbiztosokból álló bizottság kiküldését.

A Kormányzótanács az előterjesztéshez hozzájárul.¹⁴

¹² A Közélelmezési Népbiztosságra néhány nap múlva Erdélyi Mór és helyettese, Illés Artúr mellé újabb helyettesként Kondor Bernát, az ÁFOSZ igazgatója került.

¹³ Lásd az Ideiglenes Alkotmány 2. §-át (Forradalmi Kormányzótanács XXVI. sz. rendelete. *Tanácsköztársaság*, 1919. április 3.), valamint a 2. sz. jegyzőkönyv (március 24.) 3. jegyzetét.

¹⁴ Lásd a Forradalmi Kormányzótanács XXVII. sz. rendeletét (*Tanácsköztársaság*, 1919. április 3.).

17.

Rónai Zoltán igazságügyi népbiztos beterjeszti a váltóóvásokról,¹⁵ a szeszes italra vonatkozó szerződések felbontásáról intézkedő rendelettervezetet,¹⁶ amely^f szerint bármely hatóság köteles elfogadni beadványokat bármely magyarországi nyelven.¹⁷ Beterjeszti a koronajavakról szóló rendeletet,¹⁸ továbbá azt a rendeletet, amely arról intézkedik, hogy minden magánjogi követelés kiutalása előtt mutattassék be az Igazságügyi Népbiztosságnak.¹⁹ Beterjeszti azt a rendeletet, amely szerint a munkaügyi bíróság az elnök vezetése alatt két munkáselnökkel tárgyaljon mindaddig, amíg az igazságügyi szervezet átalakítása meg nem történik.²⁰ Előterjeszti, hogy a fogházőrök a jövőben tekintessenek a Vörös Hadsereg kiegészítőinek.

A Kormányzótanács a rendelettervezetet magáévá teszi, a fogházőrökre nézve azonban az előterjesztésekkel ellentétben kimondja, hogy ezek a Vörös Őrség tagjai legyenek.²¹

18.

Böhm Vilmos szocializáló népbiztos az üzletek zárva tartására vonatkozó rendelettervezet főbb pontjait ismerteti.

A Kormányzótanács a rendelettervezetet magáévá teszi.²²

19.

Böhm Vilmos szocializáló népbiztos a szállodák szocializálására vonatkozó rendelettervezetet ismerteti.

A Kormányzótanács a rendelettervezethez hozzájárul.²³

^fEredetiben így. A gépelésnél feltehetőleg egy sor kimaradt.

¹⁵A váltóóvási határidő meghosszabbításáról a Forradalmi Kormányzótanács XXXV. sz. rendelete (*Tanácsköztársaság*, 1919. április 4.) intézkedett.

¹⁶A szeszes italok eladásának tilalmáról a Forradalmi Kormányzótanács XXXVI. sz. rendelete (*Tanácsköztársaság*, 1919. április 4.) intézkedett.

¹⁷Lásd a Forradalmi Kormányzótanács XLI. sz. rendeletét (*Tanácsköztársaság*, 1919. április 7.).

¹⁸Lásd a 3. sz. jegyzőkönyv (március 25.) 4. pontját és 3. jegyzetét.

¹⁹A kérdéstről a Forradalmi Kormányzótanács XXIX. sz. rendelete (*Tanácsköztársaság*, 1919. április 3.) intézkedett.

²⁰Lásd a 2. sz. jegyzőkönyv (március 24.) 17. pontját és 12. jegyzetét.

²¹Lásd a Forradalmi Kormányzótanács XXX. sz. rendeletét (*Tanácsköztársaság*, 1919. április 3.).

²²Lásd a Szociális Termelés Népbiztosságának 9. SZN sz. rendeletét (*Tanácsköztársaság*, 1919. április 2.).

²³Lásd a Forradalmi Kormányzótanács XXXIII. sz. rendeletét (*Tanácsköztársaság*, 1919. április 3.).

20.

Böhm Vilmos szocializáló népbiztos javasolja, hogy minden zálogtárgy, amely 100 koronánál kisebb értékre zálogosítottatott el, március 22-e előtt, és amelyet április 25-e^g előtt kiváltak, minden fizetés nélkül adassék ki.

A Kormányzótanács az előterjesztéshez hozzájárul.²⁴

21.

Böhm Vilmos szocializáló népbiztos javasolja, hogy a szocializált üzemek eddigi igazgatói, akik március hó 23-án helyükön voltak, a helyükön maradni kötelesek, de fizetésük 3000 koronánál több nem lehet.

A Kormányzótanács az előterjesztéshez hozzájárul.²⁵

22.

Böhm Vilmos szocializáló népbiztos felhatalmazást kér arra, hogy a pénzügyi népbiztossal együtt a kéményseprést szavazati^h alapon a szakszervezet bevonásával szocializálják és az eddigi díjtételeket kiutalhassák.²⁶

23.

Varga Jenő pénzügyi népbiztos felszólalása után

Böhm Vilmos szocializáló népbiztos rámutat arra, hogy a szénárak április 1-ig vannak megállapítva és a szénügyekben ankétot hívott össze. Javasolja továbbá, hogy a volt királyi palotában talált ruhaanyag bocsáttassék a Népruházati Bizottság rendelkezésére, az ezüstöt pedig valuta javítására az összegyűjtött értékek közé sorozzák.

24.

Böhm Vilmos szocializáló népbiztos a széntermelés fokozásának szükségére mutat rá. Javasolja, hogy rendelettel tiltassék meg, hogy a bányamunkások belépjenek a Vörös Hadseregbe, továbbá valamennyi népbiztos aláírásával proklamáció bocsáttassék ki a bányamunkásokhoz és az

^gEredetiben így, helyesen: április 15-e.

^hEredetiben így, helyesen: szervezeti.

²⁴Lásd a Forradalmi Kormányzótanács XXXII. sz. rendeletét (*Tanácsköztársaság*, 1919. április 3.).

²⁵Lásd a Forradalmi Kormányzótanács XXXIV. sz. rendeletét (*Tanácsköztársaság*, 1919. április 3.). A jegyzőkönyvben olvasható március 23-i dátum elírás következménye, mivel a gyorsírási feljegyzésben és a rendeletben március 22-e szerepel.

²⁶Lásd a Szociális Termelés Népbiztosságának 33. és 52. SZN sz. rendeletét (*Tanácsköztársaság*, 1919. április 13. és 25.).

egyes ismertebb nevű népbiztosok menjenek ki az egyes bányavidékekre és ismertessék a szénrel való helyzetet.²⁷

Szántó Béla helyettes hadügyi népbiztos, Böhm Vilmos szocializáló népbiztos felszólalása után

Varga Jenő pénzügyi népbiztos rámutat arra, hogy a pénzforgalmat feltétlenül korlátozni kell, részben a pénzhiány miatt is. A Pénzügyi Népbiztosság rendeletet ad majd ki az átutalás elfogadásának kötelezettségéről.²⁸

25.

Agoston Péter külügyi és Ládai István helyettes igazságügyi népbiztosok felhívják a figyelmet arra, hogy szobabútorért a szerbektől élelmiszert kaphat a Tanácsköztársaság.

26.

Szántó Béla helyettes hadügyi népbiztos a posta és táviró fölé centralizált ellenőrzés szempontjából bizottság szervezését javasolja.²⁹

A Kormányzótanács az előterjesztéshez elvben hozzájárul és elhatározza, hogy ez ügyben anketot hív össze.

27.

Agoston Péter külügyi népbiztoshelyettes javasolja, hogy a külföldi követelések dolgában a Szocializáló, Pénzügyi és Külügyi Népbiztosság küldöttei tárgyaljanak.

A Kormányzótanács az előterjesztéshez hozzájárul.³⁰

28.

Kun Béla külügyi népbiztos az agrárkérdésekben és a földkérdésben való határozathozatal szükségességére mutat rá.

²⁷ A bányamunkások kötelességeiről – ezzel kapcsolatban a Vörös Hadseregbe való belépésük megtiltásáról – a Szociális Termelés Népbiztosságának 12. SZN sz. rendelete (*Tanácsköztársaság*, 1919. április 5.) intézkedett. Továbbá felhívással fordult a Szociális Termelés Népbiztossága a hadüzemek munkásaihoz – ezen belül külön a bányászokhoz.

²⁸ A Pénzügyi Népbiztosság 10. PN sz. rendeletéről (*Tanácsköztársaság*, 1919. április 11.) van szó.

²⁹ A posta-, táviró- és távbeszélő hivatalok igazgatásáról a Belügyi, Vasúti és Hajózási Népbiztosság 2. BN sz. rendelete (*Tanácsköztársaság*, 1919. április 10.) intézkedett.

³⁰ A Forradalmi Kormányzótanács a külfölddel szemben fennálló tartozások és követelések bejelentéséről szóló XC. sz. rendeletének (*Tanácsköztársaság*, 1919. május 14.) bevezetőjében kimondta, hogy rendezni kívánja a külföldi államokkal a gazdasági érintkezésből származó függő ügyeket.

Hamburger Jenő földművelésügyi népbiztos, Garbai Sándor elnök, Ágoston Péter helyettes külügyi és Varga Jenő pénzügyi népbiztosok fel-szólalása után

a Kormányzótanács elhatározza, hogy a felve-tett fontos kérdéseket másnap tartandó ülésén tárgyalja.^{3 1}

(Az ülés vége este 9 órakor végződött [sic!].)

Révész Mihály
jegyző

Szerkesztett jegyzőkönyv géppel frott másodpéldányának fotokópiája. A jegyzőkönyv mellett meg-található az ülésen készített gyorsírói jegyzőkönyv feloldása (ezt 6/b sz. jegyzőkönyvként közöl-jük), valamint a szerkesztett jegyzőkönyv sztenogramja is. A szerkesztett jegyzőkönyv 5. és 12. pont-ját közli: MMTVD 6/A köt. 91–92. o.

6/b

1919. április 1.^a

A Forradalmi Kormányzótanács ülése

1. Böhm: egyleti házak.¹

Landler: Az állam tulajdonába vesszük.

Rónai: Nem lehet semmit csinálni. Ha állami tulajdon lesz, a szakszer-vezeteket felmentjük a lakbér alól.

Böhm: A nyugdíjintézeteknél nagyobb bajok lesznek, mert összes vagyonuk értékpapírokban van.

Ládai: A státuszrendezésre nézve meg kell egyezni.²

Rónai: Ebben az ügyben együttes előterjesztést teszünk.

Bokányi: A Kormányzótanácshoz előterjesztem a következőket: egyik ülésünkön³ a vidékieknek nyújtott gyorssegélyt megtagadtuk. Egyre jönnek azzal a vidékről, hogy nem állnak be a Vörös Hadseregbe. Olyan áramlat van, hogy ezt megtagadni nem lehet. Kérem, határozzuk el, hogy a vidékre is kiterjesztjük, vagyis, amint eredetileg volt, megadjuk és nem vonjuk meg.

¹ Lásd a 7. sz. jegyzőkönyv (április 2.) 5. pontját.

² Az eredeti dokumentum keltezésében feltüntették azt is, hogy az ülést kedden 5 órakor tartották.

³ Az egyleti, egyesületi vagyon szocializálását érintő intézkedések értelmezéséről van szó. Lásd még e kérdésről a május 23-án tartott ülés (30. sz. jegyzőkönyv) 1. pontját.

² Lásd az 5. sz. jegyzőkönyv (március 28.) 9. pontját és 7. jegyzetét.

³ Utalás a 4/b sz. jegyzőkönyv (március 27.) 6. pontjára.

Szántó: A munkanélküli-segély felemelése amúgy is veszélyezteti a Vörös Hadsereget. Úgy, hogy felmerül az az idea, hogy le kell szállítani vagy megszüntetni a munkanélküli-segélyt, hogy erősítsük az embereket, hogy lépjenek be. Egyébként ez a kérdés majd napirendre kerül, mert az emberek a megállapított dotációval nem akarnak belépni.

Bokányi: Ellenzi a napirendről való levételt, mert két hét múlva megszűnik a segély és a munkások tudják, hogy tovább nem kapják, ezt nem remélhetik. Nem lehet okot adni arra, hogy a mezőgazdasági munkások közé elégedetlenséget vigyünk, amint az ipari munkásoknak sem adhatunk arra okot, hogy elégedetlenek legyenek. Mozgalmunk vidéki gerincét tennők tönkre ezzel.

Látom, hogy itt nagyon komoly dologról van szó. Legalább 70 küldöttség keresett fel és 18 távirat jött erről. Tudják, hogy számukra is megadatott, csak megvontuk később.

Szántó: Ha megadjuk a munkanélküli-segélyt, lehetlenné tesszük a Vörös Hadsereget. Kérem nem elvetni, hanem a Pogány javaslatával együtt tárgyaljuk. (Egy órával később tárgyalni fogjuk.)

2. Bokányi: Elfogadtuk a munkásbiztosítási rendelet végrehajtását. Ezen rendelet kibocsátása esetén fontos, hogy megfelelő szakférfiak bevonásával és megfelelő utasításokkal kibővítsék. (A Kormányzótanács hozzájárul.)

3. [Bokányi]: Ezzel logikusan összefügg a gyógyszerek előállításával és feldolgozásával foglalkozó kereskedések, gyógyszeráru-üzletek, vállalatok, üzemek köztulajdonná nyilvánítása. Ezenkívül a rokonsági^b biztosítással függ össze az, hogy köztulajdonba veszünk minden olyan intézményt stb., mely az anya- és gyermekvédelem, a közjótékonyosság, a hadi gondozás céljait szolgálja.^c

Kun Béla: Azon okokból, amelyekből Bokányi kívánja, kéri az elvetését. Ilyen huszáros módon nem szabad felvetni a kérdést. Nekünk nem a szociálpolitikai feladat az első. Az első a kapitalizmussal való szakítást elvégezni, azután jönnek a többiek. Most felzavarjuk a kérdést, anélkül, hogy meg tudnánk oldani. Nem tudunk majd élni az élők^d és követelőzőktől. Hagyjuk ezt a kérdést akkorra, amikor kiépítettük a szovjetet egységesen, és akkor oldjuk meg ezeket a kérdéseket.

^bEredetiben így, feltehetőleg: rokkantsági.

^cEz után új sorban a következő, zárójelbe tett szöveg olvasható. „Ide egy megjegyzés van iktatva: Egészen jó akaratral van irántunk; lemásoltam. mert a 120-ason kívül, amit beadtunk Kalmárnak, Garbainak, még csak egy példány van Juliskánál, a 84-es.” A szöveg feltehetőleg a gyorsíró megjegyzése volt a szténogramban, ami már a gépiró számára sem volt érthető, erre utal az idézet első mondata. Juliska feltehetőleg Fésüs Júlia a Kormányzótanács Elnökségének díjnoka. A megjegyzés után külön sorban a következő szöveg olvasható: „1919. április 18. reggel 9 óra 50 perckor.” Ez a szténogram áttételénél tévesen került a szöveg közé. Az elírás abból adódhatott, hogy a füzetben több tanácskozás jegyzőkönyvét is rögzítették, és többen is gyorsírtak. A jegyzőkönyvvezetők először a füzet lapjainak csak az egyik oldalára jegyezték, majd ha a füzet betelt, felhasználták az üresen maradt oldalakat is. A szténogramot valószínűleg később tették át. Az, hogy a közbeiktatott megjegyzés nem az április 18-i tanácskozást rögzíti, a szerkesztett jegyzőkönyvből kétséget kizáróan megállapítható.

^dEredetiben így. Feltehetőleg elírás, helyesen: élőkódóktól.

A másik kettő, amit Bokányi felvetett, megvalósítható.

Bokányi: Kunnak könnyű helyzete van: nem értesült azokról a nehézségekről, amelyek felmerültek. A direktóriumok elpusztítják ezeket az elemeket.^e Így a malommunkások ruhasegélyét szét akarják osztani a 3000 korona. Az egésznek nincs egyéb célja, mint az önhatalmú rendelkezést megoldani. Ha köztulajdonnak minősítjük, úgy válik lehetővé a forradalmi törvénytörvények elé való állítás.

Kun elrendeli [sic!], hogy a bányákba le kell menni, az ingatlan amúgy is kommunizálva van. ([Közbeszólások:] A Ládai-féle rendelet! Nincs elosztva! Tárgyaljuk holnap.)

Böhm: Én borzasztóan meg vagyok ijedve a tempók kérdésében. Egymásután adjuk ki a legkitűnőbb dekrétumokat, de ezeket végre is kellene hajtani, ez óriási apparátust jelent.

Rónai: Méltatni se tudjuk.

Böhm: A Népszavában, a Vörös Újságban várják annak munkálatait és végre is kell hajtani. Úgy érzi, hogy sokkal többet kapunk, mint amennyit nyújtani tudunk. A tömegek nem oly mohók, mint mi vagyunk. Ez óriási nagy horderejű pénzügyi kérdés. Egy ilyen rendelkezés hihetetlen következményekkel járhat. Kéri Bokányit, hogy osszuk el és alaposan rágjuk meg. Tiltó rendelkezést, leltári rendeletet kell kiadni.

Bokányi: Ha még gondolkodni akarnak, honorálni fogom és két nap múlva előadom az ügyet.

4. Weltner: Miután a Kormányzótanács tagjai ismerik azokat a dolgokat, amelyeket én akartam előterjeszteni, és miután tudom, hogy a mai ülés . . . . .^f röviden adom elő, de közvetlenül fogom előadni.

Nagyon komolyan kell bizonyos dolgokat megfogni. Elsősorban az élelmezés kérdésében dönteni és vasfegyelemmel végrehajtani a dolgokat. Bizonyos rendelkezések nélkül nem lesz majd élelem Budapesten. Nemcsak magánosoktól, hanem kofáktól is elveszik a pénzüket a pályaudvari őrségek. A fővárostól van megbízatásuk egyes bizományosoknak és ezt a szemük előtt eltépi. Fegyelmetlenség van, ami többet árt, mint akármi. Mindenki dikciózzék a maga szemétdombján. Nem lesznek bolondok felhozni így a fővárosba. A legvadabb anarchia uralkodik a lakásdolgokban. 24 katona megjelent a Palace Hotelben, elállták a bejáratokat, a telefont, zsebkutatást tartottak, mandzsettagombokat, szivarokat elvettek, ezt megtették az ajtók előtt is. A lakásokban szintén teljesen önkényesen kutatnak, hiába van a rendelkezés, hogy tessék értesíteni a karhatalmat, amikor nincs karhatalom. Ez nemcsak a burzsoákat érinti, hanem másokat is érinthet, proletárokat is. A házi bizalmi férfiak, amint Böhm mondja, már teljesen rendelkeznek. A mi házunk bizalmi férfiának felesége kijelentette, hogy mától fogva ő a bizalmi férfi. A rendeleteknek a meg nem

^eEz után zárójelben a gépiró a következő megjegyzést írta: „vagy érveket, vagy elveket”. Értelemszerűen a helyes szó az „elveket”.

^fEredetiben így. A sztenogram áttételénél néhány szót nem tudtak elolvasni.

emésztése olyan káoszt okoz, amely zavarokat szül [sic!]. Minden rendeletet el kell látni mellékletekkel. A boltos nem tudja, hogy mit adhat ki, mit nem. Proletár lakásokban is pánik van. A Ritz Szállodába való beutést nem is hozom fel [sic!].

Kun az előbb helyesen mondta, hogy új törvényekhez nyúlni nem lehet, mert nem tudjuk keresztülvinni, csak lépésről lépésre.

Fel akartam hívni a figyelmet arra, hogy a hadiözvegyek dolgában a felemelést nem szabad halogatni. A helyzet az, hogy nekem van pénzem, tudnék venni, s napok óta a legsilányabban tudunk táplálkozni. De tudom, hogy akinek nincs annyi pénze, mi lehet ott.

A hadseregről nem akarok beszélni. De minden vonalon azt mondják, hogy az egész vonalon a legtökéletesebb dezorganizáció van. Amilyen erőteljesen csinálta a tulajdon összevágását a Tanácsköztársaság, ugyanolyan erővel kell gondoskodni arról, hogy példát statuáljon és pl. a Palace-eknek utánamenjen, a Ritz-eknek utánajárjon, s amikor ez megtörtént, vasszigorral kell eljárni, mert különben még sokkal nagyobb borzalmakat érünk el.

A vidéki munkástanácsok a leghelytelenebb rendelkezéseket csinálják a főváros élmezéjé ellen. Hallottam, hogy Kispesten kirendelték azt, akinek valami vagyona volt, utcát seperni.

Dovcsák: Öregeket, betegeket is.

Bokányi: Mindenáron vérengzést akarnak bizonyos elvtársak.

Weltner: Én lőrinci embertől tudom ugyanezt.

Bokányi: Ez nem az, amit mi akarunk. Tudom, hogy az elvtársak ismerik ezeket a bajokat, csak eddig nem volt idejük, hogy megtehessek a megtorló intézkedéseket. Kérem, hogy ennek szenteljen a Kormányzótanács egy vagy másfél órát, hogy ez a leghelytelenebb felfordulás megszűnjék. Csak fel kell fedni, amit Önök mindnyájan ismernek. Rendet kell teremteni az egész vonalon. A technikáját és organizációját ennek Önök bizonyosan jobban ismerik, mint én. Köszönöm, hogy meghallgattak.

Varga: Amit Weltner elmondott, annak más jelentősége is van. Az orosz abszolutizmusnak az volt a baja, hogy az intellektuelleket elidegenítette. Nekünk más volt a helyzetünk és nem megy az, amit a lakással most csinálnak. A másik a pályaudvari garázdálkodások ügye. Eszem ágában sem volt ilyen rendelkezést kiadni. A harmadik a vidéki munkástanácsok működése. Sürgősnek tartanám, hogy küldessenek ki kommisszáriusok. ([Közbeszólás:] Azok zavarják össze a dolgokat!) A negyedik: mit csinálunk az egyre dühösebben fellépő munkabér-követelésekkel? Ma ott voltak a dohánygyári munkások, s a legborzasztóbb követelésekkel léptek fel. Azután ott volt Helfgott,⁴ hogy nem tudja tartani a munkásokat.

Böhm: Nálunk is ez a helyzet.

⁴Helfgott Ármin vegyész-mérnökéről van szó. 1918 végén belépett a KMP-be. A Tanácsköztársaság idején az Egyesült Izzó termelési biztosa, az újpesti direktórium tagja.

Varga: Ha nem adunk béremelést, agitátorokat kell küldeni a gyárakba, mert a dohánygyárak sztrájkba fognak lépni.

Kun Béla: Nagy általánosságban az egész dologból a következőket vonom le: ezek a bajok megvannak, de nem olyan nagyok, hogy veszélyeztetnék a diktatúrát. A baj ott van, hogy még nincsenek meg a tanácsok. Ma idekerül Rónai javaslata, amely a decentralizációt és a munkamegosztást jelenti. . . . .^g Ne menjenek egyes népbiztosságok küldöttei külön eljárásokkal. Akármilyen erősek vagyunk is, a diktatúra kezelésére nem elég az erőnk. A másik dolog pedig az, hogy tisztázni kell, hogy Budapestre vonatkozólag ki az úr: a Fővárosi Népbiztosság-e az úr. Mindjárt konkrété felveti a lakáshivatalokkal kapcsolatban a kiutalás kérdését.

Böhm: Már tisztáztuk.

Kun Béla: A szocializálási hivatal annyira túl van terhelve, hogy nem tudja ezeket az ügyeket ellátni. A szocializáláshoz kell tartoznia pl. az építésnek. A lakáselosztás kérdése menjen át a népjóléthez.

([Közbeszólások:] Kádár Imre, Engländer, Böhm.⁵ A Somló-féle expedíció!)

Kun Béla: Azt javasolja, hogy utaljuk át az egész lakáshivatalt a népjóléthez és Fiedlert bízzuk meg, hogy rúgja szét az egész lakáshivatalt. Akár hármas, akár ötös direktórium van, azt a bolondokházát ki kell takarítani és . . . . .^h legyen a lakáshivatalból.

A másik az élelmezés kérdése. A kofák pénzének elvételével egy esetet említettek. Az egész pályaudvari kérdéssel meg kell bízni valakit, hogy 1 nap alatt rendezze.

A házkutatások kérdése ismét a rendőrség kérdését veti fel. Ezt is rendezni kell. Ezzel megint bízzuk meg Landlert és Vágót, hogy szintén a szétrúgás elvén rendezze a dolgot. Hova vezetnek pl., amit Láдай elvtárs csinál, hogy ti. lakást szerez magának mások rovására. Ki kell tenni, tekintet nélkül arra, hogy népbiztos. Vasárnapra vagy szombatra csináljunk népgyűléseket helyben és vidéken is, menjünk a tömeghez, érintkezzünk közvetlenül, akkor minden kicsinyes személyeskedés, intrika meg fog szűnni. Minden 2 hétben legalább egyesek kell, hogy elmenjenek a tömeghez.

Pogány: Amit Weltner a hadseregről mondott, arra röviden akarok felelni. Vidéken vannak vad toborzások és az embereket nem tudják ellátni. Reméli, hogy a dolog rendben van. Abszolúte kitűnően megy a dolog a vidéken. A pestieknek nem számával, hanem a minőségével nincs megelégedve. Nem az a szervezett, kitűnő munkásság jelentkezik, amelyre szükségünk volna. Ez egy fegyelmezetlen réteg. Csak az volna az egyetlen

^gEredetiben így. A sztenogram áttételénél néhány szót nem tudtak elolvasni.

^hEredetiben így. A sztenogram áttételénél néhány szót nem tudtak elolvasni.

⁵Feltehetőleg Kádár Imréről, a IV. kerületi lakáshivatal munkatársáról, továbbá Engländer Fülöpről, a szovjetház gondnokáról és Böhm Artúrról, az Általános Fogyasztási Szövetkezet politikai megbízottjának helyetteséről van szó.

orvoslás, ha a komoly szakszervezetek komoly munkásrétegekben jelentkeznének [sic!]. A vidékről kevesebb ilyen . . . . .¹ jelentkezik.

A másik az, hogy Pesten sürgősen rendet kell teremteni a kerületi munkástanácsokban. Ezek a leghihetlenebbül szólnak bele mindenbe. Nemcsak mint munkás-, hanem mint katonatanácsok rendelkeznek. Egyéni akciók vannak. Hihetetlenül szocializálni kezdenek. Hogy a katonák ne menjenek ki a demarkációs vonalra, ilyen panaszokkal régi kommunista elvtársak jönnek, tiltakoznak még a Hadügyi Népbiztosság rendelkezései ellen is. Nagyon szeretném, ha itt valami döntés lenne. Lehetetlennek tartja, hogy ezek a kerületi katoná- és munkástanácsok, amelyek megett tömegek nincsenek (Kun és Vágó: Súlyos tévedés!), így grasszálnak. Ezekkel valamiképpen rendet kellene csinálni, hogy belső hadügyi dolgokba ne szóljanak bele.

A katonaságnál is rendet kell csinálni. Megszüntetni a bizalmi rendszert. Én megmondtam, hogy ebből bajok lesznek. A fronton nem lehet csak elvtársat megtenni parancsnoknak.

Rónai: Javaslatot tegyen!

Kun Béla: Most budapesti ügyekről, lakásügyekről van szó.

Pogány: Összefüggő ügyekről van szó és ha az organizáció kérdése felvetődött, a hadikompetencia kérdését is el kell intézni.

Garbai: Csak sorban.

Landler: Ügyrendi indítványt tesz: a hadsereg szervezési kérdésével ne foglalkozunk.

Kunfi: Ezt a vitát második kiadásban élvezzük most. November első felében a szóló szerint ugyanazon helyzetben voltunk. Akkor nem munkástanácsok, hanem nemzeti tanácsok csinálták szóról szóra ugyanezeket. Ezek a rendellenességek vele járnak a felfordulással. A bajok most mélyebbek és nagyobbak lesznek, mert a megrázkódás, amely történt, mélyebb és messzebbjáró. Mi ennek az orvossága? Csak az lehet, hogy ennek a kormányzó szervnek, olyan, amilyen, de legalább itt Budapesten abszolút megbízható karhatalom álljon rendelkezésére. A másik pedig, hogy a politikai szervezetlenségnek helyére kell lépni egy szervezettségnek, a helyi szervek megalakulásának. Addig mindez az átmenet kikerülhetetlen velejárója. Ha van karhatalmunk, akkor ezt fel kell használnunk.

Amit Weltner elmondott, van egy dolog benne, amire nézve az orvoslást momentán kellene megtalálni, s ez az, hogy Budapestet az éllemszerek kikerülik. A rendelkezéseknél nem gondolunk arra, hogy sok egyéni vállalkozót és visszaélőt szabadít fel a rendelkezés. A környékbeli falvakba nagy propagandát kellene kivinni, hogy behozzanak, és garanciát kellene adni, hogy semmi bántódásuk nem lesz. Van-e az elvtársaknak valami képük arról, hogy ezeknek a rendszabályoknak milyen hatásuk volt? Folyik-e valamilyen ipari és mezőgazdasági munka?

¹Eredetiben így. A sztenogram áttételénél néhány szót nem tudtak elolvasni.

Landler: Tájékoztat arról, hogyha bár vannak is félreértések és túllépések, azonban a baj az országban.....^J a vidékről beérkező jelentések szerint a rend a legtökéletesebb. Folyik a munka, semmiféle zavar nincs. Sajtójelentések, direktóriumi, nem egyoldalú, hanem a legkülönbözőbb jelentések szerint rend van. Egy pár helyen van túllépés, ezek azonban megszüntethetők. Budapesten előfordulnak hibák, de az elvtársak túl nagyra taksálják azokat. Ezek egy pár ember bolondériájára vezethetők vissza. Az ilyen alakokat a bolondokházába kell csukni.

Az intézkedések egész sorozatát léptettük életbe. Holnapra behívott Kun és Rónai 100 kiválogatott embert a Belügyi Népbiztossághoz. Visszahívjuk a különböző helyekre kiküldött embereket, és kiküldünk megbízható embereket minden megyei, járási székhelyre, minden vasúti gócpontra. Nem helyezük ezeket a direktoriumok fölé, hanem melljük adjuk tanácskozási joggal. Ezek 5–9-ig telefonálni fognak, úgy, hogy teljes információt kapunk.

Ami Budapestet illeti, van egy pár konkrét proposíció: fel kellene vetni a kérdést: nem azt akarjuk mi, hogy Budapestről ne vigyenek értéket és pénzt. A budapesti őrzés teljesen indokolatlan.

Varga: Ezt én nem adtam ki.

Landler: A fő dolog, hogy a demarkációs vonalon nyomozzuk az értékeket. Női alkalmazottakat is vegyünk fel, hogy ott a legszigorúbb vizsgálat legyen, akik közmegebízásban járnak el, azok tőlünk felhatalmazást kapnak, hogy 500 koronán felül is vihessenek ki.

Az élelmezés dolgában is ment sürgöny, hogy az állomáson felfegyverzett vasúti őrségeknek joguk legyen lőni arra, aki megakadályozza a budapesti élelmiszer-szállítást. A kofákkal való megállapodás alapján a hajóstársaságokkal is megállapodtunk, bizalmiakat választottunk és a rendelkezésünkre álló hajókkal fel fogunk szállítani főzelékfélét Budapestre. Már délután 2-ig jelentették, hogy 4–5 hajórakomány érkezett. Vannak bajok, de dolgozni és intézkedni kell. A lakáskérdésnél azt hiszem, szimplább kérdés nincs.

Böhm: Itt van már a javaslat.

Landler: Akinek lakásigénye van, addig szüneteltetni kell.

Böhm: Már szünetel.

Landler: Ezeket kell tudni a proletárnak, hogyha valami történik. A rendőrség kérdésében segítene az, ha a Kormányzótanács kimondaná Seidlerre és Vágóra is, hogy politikai megbízottak és nem népbiztosok.

Hamburger: Gyermekebetegségek ezek. Sajnálja, hogy Erdélyi^k nincs itt. Megállapítható, hogy vidékről mindenholnan tömegesen szállítanak fel mindent. A szerbek által kiűritett 14 községből^l 300 vagon gabonát szállí-

^JEredetiben így.

^kEz után, zárójelben egy kérdőjel van.

^lA vidéki sajtóosztály március 27-én jelentette, hogy a somogyi demarkációs vonalnál a szerb csapatok harc nélkül visszavonultak. Az említett 14 község kiűritésére feltehetőleg ekkor került sor.

tottak fel. Baj csak Budapest közvetlen környékén van: Rákosszentmihály, Rákospalota környékén. A gazdaságokat feldarabolják, felosztják, s nincs mód, hogy ezeket rendre lehessen utasítani. Most mentek ki mindenfelé a földművelésügy részéről emberek. A Haditermény, a Burgonyaközpont, a Zöldségközpont, amelyek a forradalom óta életképtelenek, tömörítendőek, s egységes eljárással meg lehet javítani a helyzetet.

Vágó: A budapesti munkástanácsok kérdését nem szabad túlságosan tragikusan venni. Ma mindent a munkásság csinál, olyan szépen, olyan szabályosan, nem várt rendben, mérséklettel intézi a dolgokat. A vidékre vonatkozóan kibocsátott rendelet már a tapasztalatok leszűrődésének eredménye. Lassanként már maguk látják a munkások, hogy ők maguk . . . . .¹

Az a tapasztalatom, hogy a vidéken jól mennek a dolgok. Budapesten vadabbak az állapotok. Aki azonban a munkástanácsok munkáját Budapesten ismeri, szintén nem mondhat egyebet, mint hogy nagyon okosan, becsületesen, s dacára a külső képnek, mérséklettel csinálják. Az I. kerületben pl. nem rekvirálják, hanem előírják az élelmiszereket. Mindazonáltal történtek hibák. Azt ajánlja Pogánynak, hogy bizonyos dolgokon át kell siklani. Tegnap borzasztó hevesen tárgyalták a dolgokat⁷ és ma már addig, amíg a szovjet választás meg nem történik, a fővárosi direktórium a munkástanácsok végrehajtó bizottsága legyen. Az I., II., IX. kerületben az összes üzemek belegegyezésével alakultak a munkástanácsok. A régi elvtársak távol tartják magukat. A lakásügyre nem tud más megoldást, mint hogy a lakáshivatalt szét kell rúgni és hogy a kerületi munkástanácsokat bevonni ez ügybe. A II., IV. és I. kerületben van már lakáskataszter. Veszprém és Hont megyében már ellenforradalmi jelek vannak,⁸ de ezek teljesen kicsiny jelenségek. Ha kiküldünk vidékre irányító biztosokat, ezeket egységesen kellene utasításokkal ellátni belügyi, hadügyi, élelmezési kérdésekben. Ezt bármely intelligens proletár el tudja látni. Most már Budapesten is megfogluk a gyeplőt.

Böhm: Ugyancsak a konkrét dolgokhoz akar hozzászólni. Pogánynak azt a megjegyzését, hogy a komoly elemek nem akarnak Budapesten jelentkezni a hadseregbe, teszi szóvá. A régi szakszervezeti elemek mintha kissé távol tartanak magukat. Nyíltan és őszintén kell beszélni, mert ennek véget kell vetni, a belső és külső harmóniát meg kell teremteni. Miért van ez így? Kezdetben bizonyos lehangoltság volt. A fiataloknál bizonyos ellen-szenvet találnak ezek a régi emberek. Pedig szükségünk van arra a pár száz emberre. Menjen el Vágó és Kun a szakszervezetekbe, a volt kommunisták közé, hogy mi értsük meg egymást, és akkor meglesz a harmónia. De nem úgy, hogy csak elhatározzuk, hanem menjenek is el. Javaslom mindjárt,

¹Eredetiben így.

⁷Az utalás a budapesti kerületi tanácsok és pártszervezetek küldötteinek március 31-én tartott értekezletére vonatkozik, amely az Ideiglenes Alkotmányt és a választások rendjét tárgyalta.

⁸A Veszprém megyében kezdődött ellenforradalmi szervezkedés a tanácsválasztások idején kulminált. A cseh csapatok megjelenése által felbátorított ellenforradalmi megmozdulások voltak Hont megyében is.

hogy összehívjuk a szakegyesületi vezetőket.⁹ Kun, Vágó, Lukács, meg a többiek menjenek el oda. (Helyeslés.)

A lakáshivatal dolgában javaslom, hogy csatlakozzék a népjólétihez. De ne hagyjuk abba a munkát. Szükséges, hogy kerületenként a lakásbizottságok megalakíttassanak. Van tervezet részletesen, ezt végre kell hajtani.

A kutatóbizottságokra vonatkozólag: a közéleti népbiztos, a rendőrség, a Szocializálási Népbiztosság is küldjön ki kutatóbizottságokat.

Az Astória-ügy nem olyan veszedelmes, mint elmondották itt. Nem vittek el egy darabot sem. Most is a szálló széfjeiben van minden elhelyezve. Ezekhez kioktatólag kell kimenni. Ma este is lesz értekezlet. A kutatóbizottságok rendszereit most összeolvasztják és együttesen járhatnak el.

Milliók értékű textilt és élelmezési értéket fedeztek fel. Meg kell szidni őket, de el kell ismerni, hogy óriási értékű anyagot fedeztek fel. Ezt fenn kell tartani. Hiszen még az előző rendszerek alapján éppen én indítványoztam ezt, csak a rendszertelenséget kell megszüntetni. Egy rendeletet kiadunk, amely a hivatalos lapban megjelenik, s akkor azt hiszik, hogy az ügy el van intézve. Ez nagy hiba. Az ékszereknél előbb megalakítottuk a bizottságot, s ezek már leltároztak, amikor a rendelet megjelent. Szépségesen belemegyek a szétrúgásba, de ne úgy rúgjuk szét, hogy ne maradjon semmi, mert hibák történtek, de nagy javulás is van.

Hevesi: Az igazi anarchia a munkabérekérdéseknél nyilvánul meg. A mostani állapot lehetetlen, azt tovább fenntartani nem lehet.

Kun felfogása, hogy agitációval megoldható az ügy, itt nem áll meg. És a proletárok nem várhatnak a tanácskongresszus összeüléséig. Ezt elodázni teljes lehetetlen. A szakosztályaink már jelentették, hogy képtelenek az üzemet folytatni emiatt. Ideiglenes megoldást ajánlanak. A szakszervezetek jelentékeny része március 16-áig visszamenően . . . .^m

Az előmunkálatokat elő kell venni és addig hatalmazzuk fel a Szocializáló Népbiztosságot, hogy nivellálja a március 16-án történt megállapodásokat.

Pogány: Akkor ki kell terjeszteni a katonaságra is.

Hevesi: Halaszthatatlan dolog, ha 100–150% emelkedést mutat is.

Böhm: Ügyrendi indítványt tesz: Minthogy ezt itt elintézni nem lehet, hatalmaztassék fel a Szocializáló Népbiztosság, hogy 5 tagú bizottságot küldjön ki, amely konkrét javaslatát számszerűen ide terjeszti, és 48 órán belül javaslatot tesz.

Garbai: A szakszervezetekkel együtt!

Kun: És a szakszervezeti központ elé terjesztjük!

Fiedler: Rendes, fegyelmezett karhatalmat kell létesíteni. A munkabérek szabályozását ő is fontosnak tartja. Már vannak mozgolódások. Meg

^mEredetiben így.

⁹A szakszervezeti választmány április 2-án tartott ülést. A választmány felhívással fordult a szakszervezetekhez, a szervezett munkásokhoz, hogy támogassák a Tanácsköztársaság intézkedéseit. A határozatot közli: *Népszava*, 1919. április 3.

kellene állapítani a munkabér-követelések maximumát, csakhogy minél több élelmiszer kerüljön be Budapestre. Már szidják ezt a rezsimet, mert nem tud élelmet adni.

A lakásügyet alaposan revideálni kell. A munkaügyi reszortba kell beolvasztani, de akkor a többi lakásakciót is ide kell bevonni.

A szakszervezetekről is beszéltünk. Beszélni kellene arról, hogy most mi a szakszervezet igazi hivatása, mert hivatásuk lesz és ezt kell megmozdítanunk, ha elmegyünk az elnökök és titkárok értekezletére.

Kun Béla: Nem ijed meg az ily mondatoktól. Fognak még jobban is szidni bennünket. De így nem lehet tárgyalni. Vannak itt fontos javaslatok; határozzunk most először is a lakáshivatal dolgában, másodszer tárgyaljuk külön a választások kiírásának kérdését, harmadszor a hadikölcsönök kérdését rögtön, negyedszer a hadsereg kérdését, ötödször döntsünk abban, hogy határozott programmal jöjjünk.

Böhm: Több javaslatom van, de feltétlenül akarom a nagykereskedelem szocializálásának ügyét tárgyalni.

Szabados: Minden egyes javaslat, amely a Kormányzótanács elé kerül, legalább 12 órával előbb legyen itt. (Egy hang: Már régi határozat!)

Bokányi: Szintén a jogrend kérdésében szól. Előbb a lakásügy, és amint Fiedler mondta, a lakásépítést ide sorozom (zajos ellentmondások). Azt, hogy letárgyaljuk, újra kérem. Mi lesz a vidékiektől megvont gyorssegéllyel? Javaslom, hogy adjuk meg.

Varga: Mi kiküldtünk pénzügyi népbiztosokat pl. Nagykanizsára. A lakásügyet a belügyben értik. Oda karhatalom kell. A pártbeli belső viszonyokat illetően azt proponálja, hogy közös keretről gondoskodjunk.

Böhm: Már megvan. Andrassy út 4.¹⁰

Rónai: A lakáshivatal a népjólétihez tartozik, a népjóléti hivatal azonban nincs megorganizálva, éppen, mert nem volt kellő számú helyiség. Azonban míg a népjóléti nincs megszervezve, maradjon a Szociális Termelés Népbiztosságánál.

Landler: -Én is azt mondom, maradjon ott. De feltétlenül kibocsátandó egy rendelet, hogy 3 napig szünetel, és a lakáskataszter elkészítendő.

Böhm: Ez a rendelet készen van.¹¹

Garbai: Az általános véleményt meghallgattuk. Most határozzunk, hol maradjon a lakáskérdés: a szocializáló vagy a népjóléti bizottságnál? ⁿ Hogy a lakásépítés a szocializáláshoz tartozik, ez nem lehet kétséges.

Böhm: Maradjon a szocializáló minisztériumnál,^o azonban Fiedlert vonjuk bele, hogy az új emberek felett valaki maradjon, aki a nyakukon van.

ⁿEredetiben így, helyesen: biztosságnál.

^oEredetiben így, helyesen: népbiztosságnál.

¹⁰Itt rendezték be a pártklubot, ma Népköztársaság útja.

¹¹Lásd a lakásügyi népbiztosok 1. sz. parancsát az erőszakos lakásrekvirálók és lázítók forradalmi törvényszék elé állításáról és a 2. sz. parancsot a lakások összeírásáról (Magyar Tanácsköztársaság, Törvénytar II. köt. Bp. 1919. 243-244. o.).

Kun Béla: A lakásépítés eminenter termelési ügy.

Garbai: Elvileg tehát hozzájárul a Kormányzótanács, hogy a lakásépítés és lakáselosztás egyelőre a Szocializáló Népbiztosságnál marad.

5. Kun Béla: Egy kellemetlen bejelentés van: a főváros felborult. Vincze és Preusz bejelentette lemondását, amit Dienes jelent most nekem.

Garbai: Megbizzuk Landler elvtársat, hogy holnap tárgyaljon velük és tegyen javaslatot.

Határozottan kimondottuk, hogy a pályaudvarokon ezt a rendelkezést meg kell változtatni és a . . . . .^o kell a legnagyobb szigorúsággal az értékek kiszállítását megakadályozni, és ugyanez alkalommal elhatározza a Kormányzótanács, hogy a rendőrségnél működő Seidler és a fővárosnál működő elvtársak politikai megbízottak és nem népbiztosok. Ezt a belügyi népbiztos hajtja végre.

Landler: Tehát önállóan nem bocsáthatnak ki rendeleteket.

Varga: Ne jelenjék meg névaláírással, hanem csak azzal a megjelöléssel [sic!].

6. Bokányi: Akkor a Kormányzótanács rendelete is úgy van: Forradalmi Kormányzótanács.

7. Garbai: Határozat, hogy az összes népbiztosságok a legrövidebb időn belül beszámoló keretében különböző népgyűléseken – ezt figyelembe ajánlja^p – az eddig történt dolgokról felvilágosítást adnak. Felmerült a szüksége annak, hogy a Belügyi Népbiztosság révén fegyveres, fegyelmezett karhatalom álljon a főváros rendelkezésére.

8. Landler: Megvan. A munkabérek egységesítésének, arányosításának problémája tárgyában javaslatot kell készíteni. Ezt csak annyiban hozzuk határozatban, hogy a szociális népbiztosságok – bizottságok szervezésével, szakszervezetek bekapcsolásával – javaslatot készítsenek.

Hevesi: Arra kért felhatalmazást, hogy egyes esetekben a legutóbbi kollektív szerződéseknek megfelelően járjon el.

9. Garbai: A gyorssegély ügyét Bokányi elvtárs terjesztette elő: (Felkiáltások: Ki kell adni!)

Dovcsák: 20 millióról van szó! ([Közbeszólás:] Ki kell adni!)

Kapcsoljuk bele azokat a munkanélküli munkásokat, 1000–1500 körül [sic!], azokra ezt ki kell terjeszteni. Ha már 20 milliót kiadunk, ez a pár ezer korona semmi.

Landler: Rendeletet ne adjunk ki, csak utaljuk ki.

Szántó: Újból figyelmeztet, hogy nem a munkanélküli-segély kiterjesztésével, hanem leszállításával kell operálni, mert akkor nem kell a Vörös Hadsereg.

Dovcsák: A szénsegély kiutalását 28-i hatállyal kiterjesztjük.

Szántó: Úgy nem lesz Vörös Hadsereg.

Garbai: Ezt majd a Vörös Hadsereg problémájával kapcsoljuk össze.

^oEredetiben így.

^pEz után, zárójelben a következő megjegyzés olvasható: „vagy: figyelembe ajánlva”.

Kun: A Vörös Hadsereg és a munkanélküli-segély kérdését nem látja ennyire összekapcsolandónak. Azt ajánlja, hogy a szénsegély helyett adjunk munkanélküli-segélyt.

Szántó: Újból kérem, hogy együtt tárgyaljuk.

Rónai: A Vörös Hadseregnek külön egy délutánt kell adni.^f

Dovcsák: Módosítja úgy, hogy április 15-ig, amíg a segély kérdésében nem tudunk rendezést csinálni, terjesszük ki.

10. Garbai: Ez a határozat. Marad az indítvány, amit Kun terjesztett elő, a Kormányzótanács által tárgyalandó materiára vonatkozólag. A rendeletek kibocsátásában mérsékeltebb tempót kell követni. Minden népbiztoság a maga rendeleteit készítse el, s legkésőbb 24 órával előbb ide juttassa, hogy itt a tárgyalások során meg lehessen oldani, és mindaz elküldessék minden népbiztosnak [sic!]. Csak azok a rendeletek terjesztetnek elő, amelyek 24 órával előbb előterjesztetnek és a népbiztoságokhoz elküldetnek.

11. [Garbai:] Preusz és Vincze lemondottak, az aktákat átadják Landlernek.

12. [Garbai:] Bejelenti azt a meglehetősen fontos és kényelmetlen esetet, hogy Erdélyi hosszabb indokolás kíséretében közlélmzési népbiztosi állásáról lemond, betegségére és viszonyaira való tekintettel. (Felolvassa és ismerteti Erdélyi indokait.)

Landler: Politikai szempontból kell kezelni ezt a kérdést. Nem szabad kiengedni, az okai nem megfelelők. Ki kell nevezni helyettes népbiztosnak Kondort.

Böhm: Bízunk meg Garbait és Böhmöt, hogy tárgyaljon velük.

Garbai: A Kormányzótanácsnak egyhangú álláspontja, hogy semmi esetre sem fogadjuk el az Erdélyi lemondását. Hogy a feladat elvégzése könnyebb legyen, helyettes népbiztos legyen, ha azt tartja ő megfelelőnek. Ő maga álljon elő javaslattal.

13. Böhm: A Szocializáló Népbiztoság egész mammutintézmény. Ide Kelen elvtársat nevezzük ki helyettes népbiztosnak.^g

14. Rónai: Mielőtt az alkotmány előterjesztésére rátérnék, a rendeletek óriási száma miatt valamilyen rendet kell teremteni. Az Orosz Szovjet-Köztársaság nagyobb gonddal csinálja meg a dekrétumait, mint mi. Ott külön kodifikáló osztálynak kell betervezni az Igazságügyi Népbiztosághoz azokat. A mieink állandóan ütik egymást. Egy csomó ellentmondás volt eddig is. Kérem kimondani, hogy minden rendelet mutattassék be az Igazságügyi Népbiztoságnak. A Kormányzótanács rendeletei úgyis hozzám kerültek; hanem az összes, közlésre szánt rendeletekre nézve kérem ezt. (Elhatározzatik.)

15. [Rónai:] Az alkotmánytervezethez a német népbiztoságnak módosítása van. Határozat: Hogy azok külön területet alkotnak, de a végleges alkotmány fog intézkedni.

^fEz után, zárójelben: „vagy: szentelni”.

^gE pont mellett a következő szöveg olvasható: „1919. IV. 19. délután”. A ^c jegyzetben elmondottak magyarázzák ennek az időpont-megjelölésnek az ide kerülését is.

16. [Rónai:] A választásokra nézve javaslata az, hogy a falusi és városi tanácsok megválasztása április 7-ig történjék, a járási tanácsok megválasztása 10-éig . . . . .^t április 12-éig, az országos 14-éig. Úgy, hogy egy-két hét alatt megtörténhetik a választás, két hét alatt pedig összeülhet. Itt nem lesz majd szabályszerűség, pedig fontos, hogy szabályszerűleg történjék. Hogy a választási eljárás hogyan történjék, ez a kérdés bizassék Landlerre, Rónaira, Garbaira és Kunra. A részleteket ne tárgyaljuk. Úgyis belügyi népbiztosi rendelet fog kelleni.

17. Rónai: Váltóóvások, szeszes italokra vonatkozó szerződések felbontása?

Ágoston: Osztrák állampolgárok bére, van itt nagyon sok.

Rónai: Ez a kérdést nem érinti.

Szántó: Revideálják a rendeleteket. Bármely hatóság köteles elfogadni a beadványokat, a rendeleteket bármely magyarországi nyelven ki kell adni. Intézkedés koronajavakról. Minden magánjogi követelés kiutalás előtt mutattassék be az Igazságügyi Népbiztosságnak. A munkaügyi bíróságra nézve két ülnök és egy elnök vezetése alatt, amíg az igazságügyi szervezet átalakulása meg nem történik, 2 munkás ülnök bevonásával, hogy visszaélések ne történjenek, ki fog adni végrehajtó rendeletet. A fogházörök tekintessenek a Vörös Hadsereg kiegészítésének.

Szántó: Szamuely, Kun: A Vörös Őrség tagjainak!

Garbai: Ez határozat.

18. Böhm: Az üzletek kinyitásával kapcsolatosan úgy rendelkezünk, hogy azok az üzletek, amelyek nem detail árusítást üznek, zárva maradnak. Ismerteti a javaslat főbb pontjait.

Varga: A szocializálást nem tudja másképp elképzelni, mint egy nagy központi anyagdiszponáló hivatalnak.^u

19. Böhm: Felhatalmazást kér, hogy rendeletet adhasson ki, hogy azokban a városokban, ahol a házakat szocializálják, ott a szállodákat is szocializálni kell és munkásigazgatás alá hozni. Tehát minden egyes szálloda szocializálva lesz.

20. [Böhm:] Mindazon zálogtárgyak, akár magán, akár közüzemek, amelyek 100 K-nál kisebb értékkel március 22-ig lettek elzálogosítva, s amiket április 15-ig kiváltak, minden díj fizetése nélkül kiadandók. Ez a határozat.

21. [Böhm:] A szocializált üzemek eddigi igazgatói, akik március 22-ig helyükön voltak, helyükön maradni kötelesek. Fizetésük 3000 K-nál nagyobb nem lehet. A volt tisztviselők is alkalmaztatnak. Ez a határozat.

22. Böhm: Kér felhatalmazást. Kész rendelet még nincs. A kéményseprést szervezeti alapon a szakszervezet bevonásával szocializáljuk, hogy az eddigi díjtételeket kiutalhassuk. Ezt a Pénzügyi Népbiztossággal együtt fogjuk megcsinálni.

^tEredetiben így. Feltehetőleg a sztenogram áttételekor nem tudták elolvasni az ide tartozó „a megyei tanácsoké” szavakat.

^uAz eredetiben ez után, külön sorban a „Kormányzótanács” szó áll.

23. Varga: Más esetek is vannak. A lakók májusi házbérére előleget engedélyeztek. Kérdés, hogy a budapesti szocializált üzemek termelési árai hogyan fognak alakulni. Attól kell tartani, hogy az összes szocializált üzemek veszteséggel fognak dolgozni egy darabig. Gondoskodni kell arról, hogy meginduljon a szén. A vasgyárakban árkalkuláció kell; míg azt megállapítjuk, meg lehet szabni a veszteséget, de berendezkedni erre nem lehet. Én magam fogok majd javaslatot tenni a Szocializáló Népbiztosságnak.

Böhm: A szénárak április 1-ig vannak megállapítva. Elhatároztuk, hogy szénankétot hívunk össze. Vargával való megbeszélés alapján rendelkezünk, de kell a hozzájárulás. A volt királyi palotában vagy 100 millió korona értéket találtak. Közel 25 millió korona értékű vászonyanyag van. Ma a csecsemőkelengyében olyan nagy szükség van, ezt tehát el kell helyezni a népruházati bizottságnál és átadni a közforgalomnak. Az ezüstöt pedig a többi összegyűjtött értékek közé, hogy valutát javítsunk és külföldi árukat vásároljunk.

Szamuely: A Ludovika Akadémia bizalmi férfiai jártak nála, hogy a templomból értékes arany-, ezüsttárgyakat akarnak elszállíttatni. Ők egyelőre felügyelet alá helyezik a házi kápolnát.

Ládai: Eppen ma határoztuk el, hogy a koronajavakra nézve 3 tagú bíróságot küldünk ki a zárlati bíróság helyébe.

24. Böhm: A széntermelés nagyon erős mértékben csökken. Itt különböző intézkedések váltak szükségessé. Rendelet kell, amely megtiltja, hogy a bányamunkások beléphessenek a Vörös Hadseregbe, vagy az üzemtanács engedélye nélkül eltávozzanak az üzemből. Ennél még nagyobb jelentőségű, hogy proklamációt kell kibocsátani a bányamunkásokhoz, amelyet mindenki aláírjon. A Kormányzótanács ismertebb tagjai menjenek ki az egyes bányavidékekre és magyarázzák meg, mit jelent a mai helyzetben, hogy a széntermelést ha nem is fokozni, de fenntartani tudjuk, és milyen nagy veszedelem volna, ha folytatódna ez a csökkenés. A Közélelmezési Hivatalnál is közre kell járni, hogy élelmiszert kapjanak.

Szántó: Pécestől északra a demarkációs vonalon kívül vannak a kamarai bányák. Pécsen a népbiztosok jók. A szerbek barátoknak a mieinkkel, és a szerbek hajlandók visszavonni a tábortól, ha helyi vállalkozást csinálunk. Nincsen só, és a máramarosi sóbányákat is helyi vállalkozással megcsinálhatjuk.

Varga: A felső-tiszai vidékeken lehetne nyitni sóbányát, de most a románok előretolták őreiket, s innen sem kaphatunk sót. Vagy nyitassuk meg a sóbányát, amely csak 3 hónap múlva lesz kész? A proklamáció megcsinálásával Weltner bízta meg.

Böhm: Vargának bejelentik, hogy a vidéken nincs pénz.

Varga: Küldünk állandóan.

Böhm: A szocializált üzemeknek nincsen pénzüik. Itt fizetéseket kellene eszközölni. Valami megoldás kell sürgősen, mert az egész árukereskedelem megakad.

Fiedler: Bejelenti, hogy ki kell mennie Mátyásföldre.

Varga: A pénzforgalmat feltétlenül korlátozni kell, és pedig a pénzhány miatt. Hogy a burzsoák költekezését meg tudjuk akasztani, ki fogunk adni egy rendeletet, hogy az emberek az átutalást kötelesek elfogadni. A jelen pillanatban javítást proponál.

25. Ágoston: Felhívja a figyelmet arra, hogy ha a szerbeknek 40 ezer szobabútort tudnánk adni, annyi élelmiszert kapnának, amennyit akarnánk. Ezzel kapcsolatosan kell megoldani a kérdést.

Ládai: Már az előző kormány elhatározta 30 ezer szobaberendezés készítését. Nem lehetne folytatni, és az élelmiszerek könnyebb átengedése nem volna így elérhető? Semmiféle rizikót nem lát, ha az állam ezt átveszi.

Böhm: Ezt csak példaképpen.^v

Böhm: Még csak egyet akarok előterjeszteni. Szükséges, hogy Kun is jelen legyen.

26. Szántó: Centralizált ellenőrzés kell a posta-távírónál. Bizottságot szervezünk, melyben a Hadügyi, a budapesti munkástanács, a Külügyi, Kereskedelmi, Belügyi Népbiztosságok [sic!] vannak benne. Népbiztosságközi konferenciát tartunk. Ehhez csak elvi hozzájárulást kér.

27. Ágoston: A külföldi követségek és konzulátusoknak biztosítani kell azt a szabadságot, amely megilleti [sic!]. Ezt nem élvezik éppen a zavarok miatt. Amennyiben vannak ott a Hadügyi Népbiztosság részéről kiküldöttek, utasítsanak, hogy beszélgetéseiket engedélyezzék.

Böhm, Szamuely: Minket sem engednek!

Ágoston: Kérem erre Robicsek^{1 2} politikai megbízottat meghívni.

A külföldi szocializálás kérdésében az osztrák és külön a német követ és főkonzul beadványt intéz, s a német cégek feloldását követeli. A Kormányzótanács álláspontja az, hogy e kérdésekben lavírozzunk! A kártérítés nélküli kisajátítás jogát ők nem ismerik el.

Landler: Az újonnan alakult Vörös Hadsereg és a székely katonák között konfliktus volt Csucsánál.^{1 3}

Böhm: Azonnal felhívatnak telefonon, s valamelyikünk menjen le.

Kun: Semmiféle kivételt nem tesz a külföldi vállalatok dolgában. Arról, hogy mi elismerő nyilatkozatokat tegyünk, szó sem lehet.

Böhm: Az osztrákokkal szemben feltétlenül szükségünk van a jó viszonyra.

Pogány: Tőlük katonaruhát, bakancsot, gépfegyvereket átcsempészni nem lehet. Ha mi elutasítjuk őket, akkor nem lesz semmi a tárgyalásokból.

^vEz után a következő, zárójelbe tett, gyorsírói megjegyzés olvasható: „Csak így (sic!) jöttem be, kint van Mikulis (Miákits?) és mosolyogva jelenti, hogy Csizmadiát akarják verni.” Mikulis helyesen Mikulik József, s róla, nem Miákitsról van szó. Csizmadiára nézve lásd a 3. sz. jegyzőkönyv (március 25.) 5. pontját, továbbá a 8. sz. jegyzőkönyv (április 3.) 4. pontját. Mint a gyorsíró megjegyzéséből kitűnik, Böhm felszólalását megzavarták.

^{1 2}Robicsek Pál a Tanácsköztársaság idején a posta országos politikai megbízottja, a Szövetséges Központi Intéző Bizottság tagja volt.

^{1 3}A hír téves volt, lásd Böhm megjegyzését a jegyzőkönyv 28. pontjában. A székely hadosztály soraiban azonban valóban volt feszültség ellátásuk és felszerelésük hiányossága miatt. Az ügyben a Hadügyi Népbiztosság azonnal intézkedett.

Nem lát semmi veszedelmet abban, ha ígéretet teszünk, hogy a kártérítés nem fog elmaradni. Ha majd erőre kap a bolsevizmus, nem fogják követelni a kártérítést.

Ágoston: Ma nálam voltak az összes követségek és konzulok. Azoknak ígértem, hogy a szocializáló, a pénzügyi és a külügyi népbiztosok küldöttjei tárgyalják majd meg ezt. Kéri, hogy mindegyik népbiztosság delegáljon egy tagot és tárgyaljunk velük. A Kormányzótanács így határoz.

Varga: Én is ilyen választ szoktam adni.

Hevesi: Nekem ma egy angol gyártulajdonos ügyében intézkednem is kellett. Ezzel kapcsolatos kérdés: mi történjék a megszállott gyártelepek kérdésével.

Révész: Erre volt határozat, hogy esetről esetre a Pénzügyi Népbiztosság . . . . .^x kívánatos az erdélyi fa.

28. Kun: A hadikölcsönről is tárgyaljunk.

Kunfi: Amíg a földreform kérdésében a dekrétum ki nem jött, addig a hadikölcsön dolgával ne jöjjünk ki.

Hamburger: Nem kell ilyen dekrétum. Végre kell hajtani a dolgot. Mindenütt lesz kommunizálás.

Garbai: Nem megy ilyen könnyen. Tárgyaljuk akkor holnap.

Kun: A hadsereg, a hadikölcsön és a földkérdést meg kell oldani. A földkérdést nem lehet megoldani föld nélkül. Mindenről csinálunk törvényeket, csak a földkérdésről nem. Tehát olyan lavírozó politikát akarunk csinálni, hogy még nem is nyilatkozunk? Én egy percig sem vagyok hajlandó vállalni a felelősséget olyan agrárpolitikáért, amit Csizmadia csinál. Tiszta asztalt kell csinálni. Látni akarom azokat az alapelveket, amelyek alapján dolgozunk. Mindenütt megállapítottuk az alapelveket, csak az agrárkérdésben és a hadsereg kérdésében nem. Így nem lehet felelősséget vállalni.

Hamburger: Két szóval elintézhető: mezőgazdasági bérmunka nincs. Mindenki csak annyi földet tarthat meg, amennyit maga és családja megművel. A 40-50 holdas gazda ellenünk fog szervezkedni. Miért kelljen olyan mohón a dekrétumokra vetnünk magunkat, amikre nincs organizáció? Én először a nagybirtokosokat akarom lekapcsolni, a kis- és középbirtokra ráérek. Ezt nem lehet egyöntetűen, generális intézkedéssel elintézni.

Garbai: Szatmári utamon első alkalommal tapasztaltam, hogy a legnagyobb izgatottság van a bizonytalanság miatt. Lehet vitatkozni, egy azonban bizonyos, mindenkitől nem lehet elvenni a földet és a házat. A papok ellen agitáljunk.

Kun: A proletárok miatt is meg kell állapodni, mert azt is mondják, hogy a kommunisták lemondtak az agrárköveteléseikről. Ezt megerősíti, ha most kijövünk ilyennel.

^xEredetiben így.

Hamburger: Nem szegezném le, hogy mennyi az a határ, amelynél köztulajdonba veendő. Holnap délelőtt elküldöm a népbiztosságoknak.

Böhm: A nagyváradí dolog,¹⁴ mint most jelentik, nem igaz.

Szántó: A papok izgatnak vidéken és Budapesten, és a Budapestről kiküldött agitátorok sincsenek informálva. Kérjük fel a politikai titkárságokat, hogy beszédvázlattal lássák el az összes rendeleteket. Úgy a Népszava, mint a Vörös Újság ezekről a kérdésekről napról napra cikkeket írjanak.

Garbai: Nem lehetne kormányzótanácsi rendeletet kiadni, hogy aki a templomokban ilyen módon izgat . . . . .^y Weltnernek van megoldása, bizuk ezt Weltnerre.

Böhm: Agitátor iskolára!

Garbai: Állami propaganda kell!

Bokányi: Miért sürgetik a földreformot, hiszen az a szovjetnek lesz feladata.

Ágoston: A földreformra vonatkozóan néhány adatot közöl: 100 holdon felüli földbirtok van 22 000, 50–100 holdig 45 000, 10–50-ig 800 000, 10 holdon alul 1 341 000; földtelen mezőgazdasági munkás 1 500 000.

Szántó: Az 50–100 holdasok az Alföldön vannak.

Kun: Nem kell számot írni.

Kunfi: Ha az üzemek szocializálásánál kimondjuk, hogy meddig szocializálunk . . . . .^z

Kun: Az ipari és mezőgazdasági üzemek közti különbség fontos.

Varga: Vármegyénként lehet ezt csinálni.

Szamuely: Vármegyénként sem lehet.

Ágoston: Annyi kérdés izgatja az embereket. A Népszavában és a Vörös Újságban ne írjanak aláírással.

Böhm: Kunfi és Kun példáját kövessék mások is.

Varga: Felhatalmazást kér, hogy az átutalásokat kötelesek elfogadni. – Ez elhatároztatik.

Garbai: Holnap délután 4 óraker.

Kun Béla: Pártnap van.

Ágoston: A Külügyi Népbiztosság számára való összegeket intézzük el. (Meg van szavazva.)

Kun: Holnap este 8 óraker 1. a hadsereg, 2. a földkérdés, 3. a hadi kölcsön.

Böhm: Napirend előtt és után nincs szó.

Az ülés vége este 9 óraker.

Gyorsírói jegyzőkönyv feloldásának géppel írott szövege. A szövegnek két, tartalmában azonos, csak gépelési formájában eltérő változata maradt fenn, egyik fotokópiában. A 4. pont első bekezdéséig a szöveg csak fotokópiában áll rendelkezésünkre. A fotokópia ezen részének lapszámozása nem folyamatos, de a szerkesztett jegyzőkönyvből megállapítható, hogy a szöveg teljes.

^yEredetiben így.

^zEredetiben így.

¹⁴A megjegyzés a „sucsai konfliktusra” vonatkozik. Lásd e jegyzőkönyv 27. pontjában Landler közlését.

7/a

1919. április 2.^a*A Forradalmi Kormányzótanács ülése*

Jelen vannak:

Garbai Sándor elnök, Vágó Béla, Bokányi Dezső, Fiedler Rezső, Illés Artúr, Kunfi Zsigmond, Böhm Vilmos, Rákosi Mátyás, Pogány József, Lukács György, Ágoston Péter, Szabados Sándor, Szántó Béla, Ládai István, Rónai Zoltán, Kun Béla, Hevesi Gyula, Dovcsák Antal, Kelen József, Guth Antal, Stefán Ágoston, Kalmár Henrik, Szamuely Tibor, Hamburger Jenő, Varga Jenő, Vántus Károly, Székely Béla, Nyisztor György és Landler Jenő népbiztosok, Büchler József párttitkár, Jancsik Ferenc vörösőr-főparancsnok és Révész Mihály jegyző.

(Az ülés kezdete 10.08 órakor.)

(A tanácskozások egyelőre Garbai Sándor elnök távollétében folynak.)

1.

Böhm Vilmos, a szociális termelés népbiztosa bejelenti, hogy már csak április 11-éig lesz papiros. Gondoskodni kell arról, hogy a papiros a propagandának, a Népszavának és a Vörös Újságnak jusson.

Kun Béla külügyi népbiztos javasolja, hogy a Kormányzótanács a sajtódiktátorsággal bízza meg Böhm Vilmos népbiztost.

A Kormányzótanács hozzájárul.

2.

Böhm Vilmos, a szociális termelés népbiztosa felhatalmazást kér arra, hogy a nyári időszámítás dolgában intézkedjék.

A Kormányzótanács a felhatalmazást megadja.¹

3.

Garbai Sándor elnök jelenti, hogy az ülés napirendje a tegnapi ülés határozata szerint a hadsereg ügyében való tanácskozás.

Pogány József hadügyi népbiztos a hadihelyzet ismertetésének kikapcsolásával ismerteti a hadsereg helyzetét, a toborozás munkáját, amelynek

^aAz eredeti dokumentum keltezésében feltüntették azt is, hogy az ülést szerdán este a Kormányzótanács tanácstermében tartották.

¹Lásd a 4/a sz. jegyzőkönyv (március 27.) 4. pontját és 4. jegyzetét.

a vidéken való lefolyásával megelégedett; kevésbé megelégedett a fővárosi toborozással, amely sem mennyiségileg, sem minőségileg nem hozta meg a kellő eredményt. Rámutat arra, hogy a hadsereghez tartozóknak javadalma-zása kérdését rendezni kell, továbbá, hogy a fegyelem megerősítésére a régi bizalmi rendszer nem tartatik fenn. Erősen kifogásolja, hogy a kerületi munkás-, és katonatanácsok hadügyi kérdésekbe beleszólnak.

Szántó Béla hadügyi népbiztos a front és a fronton levő katonák helyzetét ismerteti.

Szamuely Tibor hadügyi népbiztos bírálja a Hadügyi Népbiztosság, különösen Pogány népbiztos munkálkodását.

Pogány József hadügyi népbiztos válasza után

Kun Béla külügyi népbiztos bírálja a Hadügyi Népbiztosság működését, amelyet az jellemez, hogy nincs program és hogy a kereteit sem csinálja meg a hadseregnek. Rámutat arra, hogy a késedelem veszedelem, és felveti azt a kérdést, hogy a mai Hadügyi Népbiztosság képes-e vezetni az ügyeket?

Bokányi Dezső munkaügyi és népjóléti népbiztos a sorozás elrendelését tartja szükségesnek.

Böhm Vilmos, a szociális termelés népbiztosa a Hadügyi Népbiztosságban személyi változást tart szükségesnek.

Varga Jenő pénzügyi népbiztos lehetetlennek tartja, hogy nagyon sok helyről intézkedjenek a Vörös Hadsereg pénzei dolgában.

Vágó Béla belügyi népbiztos szerint, miután a legsúlyosabb akadály az, hogy a népbiztosok nem értenek egyet, vagy az egyik, vagy a másik menjen ki a Hadügyi Népbiztóságtól, és a hadsereg kérdésének a megoldását Böhm Vilmos népbiztosra kell bízni.

Fiedler Rezső és Landler Jenő belügyi népbiztos csatlakoznak Vágó Béla javaslatához.

Kun Béla külügyi és Pogány József hadügyi, Lukács György közoktatásügyi, Rákosi Mátyás és Hevesi Gyula szocializáló népbiztosok felszólalása után

Szamuely Tibor hadügyi népbiztos rámutat arra, hogy amit az ülésen elmondott, kötelessége volt elmondani, mert a Hadügyi Népbiztóságban folyó munkáért nem vállalhat felelősséget.

Böhm Vilmos, a szociális termelés népbiztosa kijelenti, hogy mostani helyéről fájdalommal távozik, és ha távozik, csak a fegyelmezettség szavára hallgatva teszi azt. De kéri azt, hogy Fiedler Rezső népbiztos vele együtt menjen át a hadügybe, és hogy a pártéletben harmónia megteremtésére törekedjék mindenki.

Varga Jenő pénzügyi népbiztos kijelenti, hogy ugyancsak nehezen hagyja ott a Pénzügyi Népbiztóságot, és kéri, hogy a Szociális Termelés Népbiztosságában megoldásra váró munkáskérdések intézésére munkásokat állítsanak melléje.

Böhm Vilmos szocializáló népbiztos rámutat arra, hogy Pogány népbiztos munkaerejét fel kell használni, és őt megfelelő helyre kell tenni.

A Kormányzótanács tudomásul veszi, hogy Pogány József és Szamuely Tibor népbiztosok rendelkezésre bocsátották megbízatásukat. A Hadügyi Népbiztossággal Böhm Vilmos bízatik meg Fiedler Rezső és Szántó Béla népbiztosokkal. A Szociális Termelés Népbiztosságával Varga Jenő bízatik meg azzal, hogy akik ez idő szerint mellette vannak, Dovcsák és Haubrich népbiztosok, mellette maradnak. Szamuely Tibor népbiztos a Közoktatásügyi Népbiztosság propaganda csoportjában átveszi a hadügyi propagandát. Az ülés Landler Jenő, Kun Béla és Kunfi Zsigmond népbiztosokat Pogány Józseffel, Lukács György, Rónai Zoltán, Szabados Sándor és Szántó Béla népbiztosokat Szamuely Tibor népbiztossal való tárgyalással bízta meg.²

Szünet után

4.

Garbai Sándor elnök jelenti, hogy kegyelmi kérvény érkezett.

A Kormányzótanács a kegyelmi kérvénynek helyt ad, és a kegyelmezés tényét nem publikálja. A határozat végrehajtásával Ládai István igazságügyi népbiztost bízta meg.³

5.

Rónai Zoltán igazságügyi népbiztos az agrárprogramban annak a kimondását kéri, hogy minden föld társadalmi tulajdon és ellenzi annak a kimondását, hogy a kisbirtokost megilleti a föld tulajdona.

Kun Béla külügyi, Hamburger Jenő földművelésügyi népbiztosok [sic!] javaslatát fogadja el.

Ágoston Péter külügyi népbiztos ellenzi a 120 munkanap bevételeit.

A Kormányzótanács Hamburger Jenő földművelésügyi népbiztos javaslatát fogadja el.⁴

²Lásd még a 8. sz. jegyzőkönyv (április 3.) 6. pontját.

³Feltehetőleg Schlakker Károly napszámos kegyelmi ügyéről van szó. Nevezett korábban már három ízben volt büntetve közönséges bűncselekményekért. 1919. március 27-én lopás és verekedés miatt tartóztatták le, majd golyó általi halálra ítélték (PI Arch. 609. f. 1/1919-70. é.e.).

⁴A földbirtok szocializálásáról szóló rendelettervezetről van szó. A Forradalmi Kormányzótanács április 3-án kiadott XXXVIII. sz. rendeletének (*Tanácsköztársaság*, 1919. április

6.

Varga Jenő pénzügyi népbiztos a hadikölcsön ügyének tárgyalását kéri.

Kunfi Zsigmond közoktatásügyi népbiztos az idő előrehaladottságára való tekintettel ellenzi ezt.

A Kormányzótanács úgy határoz, hogy a hadikölcsön ügyének tárgyalását elhalasztja.⁵

7.

Garbai Sándor elnök jelenti, hogy a Pogány József népbiztossal való tárgyalás eredménnyel végződött.⁶

(Az ülés vége 2.30 órakor.)

Révész Mihály
jegyző

Szerkesztett jegyzőkönyv géppel írt másodpéldányának fotokópiája, amelyen dr. Ujlaki Géza ügyvéd pecsétje látható. A jegyzőkönyv mellett megtalálható a gyorsírói jegyzőkönyv feloldása (ezt 7/b sz. jegyzőkönyvként közöljük), valamint a szerkesztett jegyzőkönyv sztenogramja is, Révész Mihály kézjeggyével ellátva.

A szerkesztett jegyzőkönyv szövegét közli: MMTVD 6/A köt. 107–109. o.

7/b

1919. április 2.^a

A Forradalmi Kormányzótanács ülése

1. Böhm: Április 15-ére nem lesz papiros. A Világszabadság nyolc oldalon 600 000 példányban jelenik meg. Propaganda és Népszava, Vörös Újság kell. Egy diktátor kell, aki a sajtóügyet intézi.

Szabados: Már csak 200 000 példányban jelenik meg.

Kun: Böhm elvtársat bízzuk meg. (Hozzájárulnak.)

2. Böhm: A Kereskedelemügyi Népbiztosság a nyári időszámítás dolgában intézkedhessék, ezt kéri. (Hozzájárulnak, határoztatik.)

3. Garbai: Sorrend szerint következik a hadsereg kérdésének az ügye. Jó volna, ha az eddig történt dolgokról tájékoztatást adnának egészen röviden.

4.) 3. §-a kimondta, hogy a kis- és törpebirtok a hozzá tartozó házzal és melléképületekkel magántulajdonban marad. A rendelettervezet szerint szövetkezeti tag az lehetett volna, aki a termelésben 120 munkanappal részt vesz, a rendelet 5. §-ába a 120 nap helyett „megfelelő számú munkanap” került.

⁵Tudomásunk szerint a kérdésre a Kormányzótanács nem tért vissza.

⁶A kérdésről részletesebben lásd a 8. sz. jegyzőkönyv (április 3.) 6. pontját.

^aAz eredeti dokumentum bevezető mondatai: „1919. április 2-ára, esti nyolc órára összehívott ülés. Az ülés kezdete 10 óra 8 perckor (Garbai távollétében).”

Pogány: A hadihelyzet kikapcsolásával próbálja ismertetni a hadsereg helyzetét. Amikor átvették a dolgokat, körülbelül hatvenezer ember volt, akik jórészt a demarkációs vonalon katonatanácsi fegyelem alatt állottak. A toborzások a vidéken abszolúte jól folytak. A hiteles eredmény szerint, amint jelentették, 23 000 új katona van (ennyi az előzetesen toborzott ember), de ez csak egy része az eddigi anyagnak. De körülbelül még egyszer ennyi a toborzott katona, aki azonban nincs katonai keretekbe szorítva.

Az élelmezés kérdése nagyjában megoldódott. A ruházat és felfegyverzés kérdése még nincs megoldva. A tömegek odalent sok dolgot nagyon jól megoldottak. Így pl. a demarkacionális vonalak kérdését.

A pesti toborzással nem tud megelégedni. Hatvan^b legalább az a summa, amelyet Pestről elvárna az ember. Másodsor a minőség sem olyan, aminek oka a munkanélküli-segély, a szénkérdés és a zsoldkérdés. A Vörös Őrség zsoldon kívül még 15 korona térítést kap. A zsoldot összefüggésbe kell hozni az ifjómunkások bérével. Hogy ez így van, mutatja az, hogy a vidéken nincsenek bajok.

Javaslatot tesz a kenyérrendelések iránt. Előterjesztést tesz a műszaki csapatok díjazásának szabályozására nézve.

A felszerelés kérdésénél elv az, hogy 200 000 főnyi sereget kontemp-lált június végéig élelmezéssel, állattalattással és municióval. Ez megvan. Nagy hiány van gépfegyverekben, nehézágyúban, ruhában és műszaki cikkekben. Ausztriával csempészést folytatunk.¹ Fegyvereink száma körülbelül 190 000. Rendelkezésre állnak ezenkívül német, orosz és régi mintájú fegyverek . . .^c tudunk csinálni. Minden második ember a saját katonaruhájában vonul be.

Ami a fegyelem kérdését illeti, a régi bizalmi férfi rendszert nem tartjuk fenn. Ebben mind a hárman megegyeztünk. A parancsnok korlátlan rendelkezési joggal bír. A katonai esküdtszéket, jóléti bizottságot fenntartottuk.²

Budapesten bizonyos bajok vannak. Alakultak munkás- és katonatanácsok, amelyekben tulajdonképp katonák nincsenek. Ezek arrogálják azt a jogot, hogy a kerületükben levő kaszárnyákban ők rendelkezzenek. Teljesen önkényesen járnak el. A hadügyi parancsnok kérdésének rendezése és szigorú fegyelem nélkül hadsereget elképzelni nem tud. Impressziója szerint a hadi helyzet az, hogy lényegbevágó támadás nincs, legfeljebb annyi, hogy az antantcsapatok védelmi állásba helyezkednek.

^bEz után, zárójelben: „ezer?”

^cEredetiben így.

¹ Julius Deutsch osztrák hadügyminiszter hallgatolagos hozzájárulásával a bécsi Arsenalból rendszeresen folyt, élelem ellenében, a fegyverek és katonai felszerelések csempészése. Lásd még a 4/b. sz. jegyzőkönyv (március 27.) 1. és 16. pontját.

²E kérdésekről a Hadügyi Népbizottság 4. HN sz. rendelete (*Tanácsköztársaság*, 1919. április 15.) intézkedett. E rendelkezés hatályon kívül helyezte a katonatanácsokról és a bizalmi férfi rendszerről szóló 32204/eln. karh. 1918. sz. körrendeletet. A választott esküdtszékekről és a jóléti bizottságokról a Forradalmi Kormányzótanácsnak a Vörös Hadsereg szervezéséről szóló XXIII. KTE sz. rendeletének 4. és 7. pontja (*Tanácsköztársaság*, 1919. március 30.) intézkedett.

Szántó: A múltkor beszámolt a harctéri helyzetről. Lényeges változás azóta nem történt. A szegedi dolgot és az aradi szigorú megszállást jelentette már.³ A déli és a cseh fronton van mozgolódás. Az általános benyomás az, hogy az átcsoportosítás megtévesztés is lehet. A franciák másfél hadosztály haderőt vittek el Besszarábiába. Szegeden nagyszabású spionázs folyik a mi részünkről. Látható, hogy a cseh, a tót és a román front között összeköttetést keresnek.⁴ A fronton teljes demoralizáció van. A csapatok kérik felváltásukat, és erre szükség is volna, és a front mögött kiképző csapatokat állítani fel.

Csak egy mód van: minél gyorsabban alakuljon ki a Vörös Hadsereg. Pestről még nem küldhettünk katonát, a vidékről sem küldhettünk. Megtörtént a fronthoz közel eső helyeken, hogy küldtek le egy-két századot. Már eddig ki kellett volna küldeni 8–10 000 embert, mert most nagyobb haderővel állunk szemközt, mint a márciusi forradalom előtt, ti. az ellenség kapott erősítést, mi pedig nem adtunk.

Szamuely: A párt- és népbiztossági konferencia hatáskörét az agitációs munkában állapítottuk meg.⁵ A hadügyben új osztályok szerveztettek, amelyek irányítják annak a problémának megoldását, hogy minden alkalmat hogyan lehet felhasználni arra a célra, hogy minél gyorsabban lehessen a Vörös Hadsereget toborozni: színházak, kabarék, mozifilmek, sportalkalmak, a nemzetközi propaganda, a földalatti propaganda útján is. A politikai komisszárius mellé propaganda bizottságot küldjenek ki. Az agitátorokkal baj van: az első időben nem a legmegbízhatóbb embereket küldtük ki. Nem is agitátoroknak küldtük ki, hanem politikai megbízottaknak, akik ott diktátorként viselkedtek. A toborzás körül hibák voltak. Az emberek azt sem tudták, hogy hol jelentkezzenek. Még a Böhm rendelete⁶ alapján rostáltuk meg a toborzás folyamában az embereket: kétszáz közül csak ötvenötöt vettek be a sorozó bizottságba. Tervben volt az is, hogy meghagyjuk a régi kereteket. Összeütközések vannak a kerületi és a hadosztály-parancsnokságok között. Ennek szomorú következményei vannak: a Vörös Hadsereg szervezése a csödhöz áll közel. Budapesten a nemzetközi ezreden⁷ kívül egyetlen egy egységünk sincs, amellyel rendelkezniék,

³ Lásd a 4/b sz. jegyzőkönyv (március 27.) 11. pontját és a 12. jegyzetét. Arad román megszállására még 1918 decemberében sor került. Később francia csapatok érkeztek ide.

⁴ E katonai mozdulatokról, amelyeknek célja Szovjet-Oroszország és a Magyarországi Tanácsköztársaság közvetlen érintkezésének megakadályozása volt, lásd bővebben *Liptai Ervin: A Magyar Vörös Hadsereg harcai 1919.* Bp. 1960. (A továbbiakban: *Liptai Ervin*) 99–104. o., továbbá *A Magyar Vörös Hadsereg 1919.* Bp. 1959. 122–123. o.

⁵ Feltehetőleg a Hadügyi Népbiztosság és a pártvezetőség között lefolytatott megbeszélésről van szó, amelyről nincsenek adataink.

⁶ A Népköztársaság hadügyminisztériuma által 1919. február végén kiadott, a hadsereg átszervezésére vonatkozó 2669/eln. 6. sz. rendeletről (HL Polgári demokratikus forradalom iratai) van szó.

⁷ Orosz, osztrák, román, szerb, lengyel és más nemzetiségű katonákból március 25–30. között alakult Budapesten az első két nemzetközi ezred. A nemzetközi vörösezredek megszervezéséről a Hadügyi Népbiztosság április 6-án kiadott 7820/eln. 6. – 1919. sz. rendelete (HL Magyar Tanácsköztársaság iratai) intézkedett.

amely fel volna szerelve. Még a politikai komisszáriusok kirendelése dolgában sem történt intézkedés. Nincsenek kiképző kurzusok. (Egy hang: Szamuely a határozatunk ellen lépett meg!) A vidéken sem áll oly fényesen a helyzet, mint Pogány jellemezte. A fejetlenség még nagyobb, mint ő mondotta. Mindegyik munkásdirektórium a legképtelenebb intézkedéseket csinálja, és a központból nem ment ki semmiféle intézkedés még a politikai komisszáriusok részére sem.

A hadianyagok mennyiségét illetően igen nagy a tájékozatlanság. Egy kaszárnyából 14 gépfegyvert kértek. A hadügyben csak hét volt, ennek majdnem szomorú következményei voltak.

Kérdés, hogy mit csináljunk a nőkkel, akik jelentkeztek?

Jancsik: Menjenek ki a földekre. (Helyeslés.)

Pogány: Hamis adatok és tévedések alapján nem lehet ítélni. Igenis mentek instrukciók, amelyeket minden parancsnok és a politikai megbízottak megkaptak [sic!]. Politikai megbízott kivétel nélkül minden kommandónál van, mégpedig kivétel nélkül a régi kommunisták közül. Én a listát vakon akceptáltam. A kiképzős kurzusok dolgában folyik az intézkedés. A taktikai szabályzaton dolgoznak.

Tévedés az is, hogy nem voltak meg a keretek. Hat nap alatt nem lehet egy Vörös Hadsereget felállítani. Kisebb súrlódások valóban vannak, de vannak minden népbiztosságnál. A hajmáskéri intézkedés nem ment ki, mindenütt közvetlenül a front mögött ez történt.⁸

Budapesten is vannak új formációk: tíz új zászlóaljat teremtettünk eddig Budapesten. Ezek valóban nem érettek még arra, hogy a frontra menjenek, erre még kell néhány nap.

Amit Szamuely elvtárs elmondott, az homlokegyenest ellenkezik a valósággal. A vita alapjául ezeket ne fogadják el az elvtársak.

Kun: Ez a vita, amely egy komisszáriátus tagjai közt folyik le, mutatja, hogyan áll a mi hadseregünk. Nem sértően mondja, de Tisza Kálmán mondta egyszer: három szamar három felé húz. Mi ezekről a kérdésekről egy egész éjszakán át tárgyaltunk. A lehető legteljesebb bizalmatlansággal nézem a hadügyi népbiztosok működését. Egyik a másikat szabotálja, nem állanak szóba egymással, titkolják egymás előtt, hogy hatásköri összeütközés van köztük. (Pogány és Szamuely!) Azzal a kérdést megoldani, hogy munkanélküli- és szénségélyt adunk, nem lehet.

Pogány: Negyvenezer ember jelentkezett hat nap alatt.

Kun: A gőg korbácsával nem hajthatjuk be a Vörös Hadseregbe az embereket. Österreich⁹ főbizalmi mondta, hogy van egy zászlóalj teljesen kész, és mehet a harctérre. Ezek elsősorban azokból rekrutálódtak, akik munkában vannak.

⁸ A hajmáskéri katonai kiképzőtáborról, illetve a toborzott katonák kiképzésének rendjéről van szó.

⁹ Minden bizonnyal Österreicher Sándorról, a csepeli lőszergyár főbizalmijáról, illetve a csepeli vörös gyalogezred már megszervezett zászlóaljáról van szó, amelynek Österreicher politikai biztosa lett.

Nem a munkanélküli-segély, a széntértés, hanem a komoly propaganda hajtáná oda.

Az a baj, hogy nincsenek keretek, amelyek befogadják a katonákat. A munkásokat küldözgették és nem bírnak felszerelést adni. Nagyon alaposan, gyorsan kellene intézkedni.

A fegyelem kérdésében kijelenti, hogy a katonatanácsai fegyelem nem fegyelem. A fő baj az, hogy maga a központi vezetés demoralizált, amit a mai esti ülés is bizonyít. Ne csaljuk egymást. Ezt kifelé tudják.^d A sorozásnál az orvosok valósággal szabotálnak. Jellemzi a helyzetet és az ötletszerűséget a hajmáskéri és a front mögött való kiképzés, holott egyik sem jó. Jellemzi az egész hadseregszervezést. Nincs program. Legalább a kereteit kellett volna megcsinálni a hadseregnek. Veszélyeztettük a meglevő haderő egységét is, amikor nagy nehezen megcsináltuk a pártegységet.

Felveti a kérdést, hogy a mai Hadügyi Népbiztosság képes-e vezetni az ügyeket. A késedelem veszedelem.

Bokányi: A vezetésben feltétlenül hibának kell lenni. Valóban nincs koncentráció a hadsereg kérdésében. De hogy bajnak kell lenni, mutatja az is, hogy az anyagban is hiba van. A pártszervezetekben, a munkástanácsokban fiatal emberek használható régi embereket tudatosan kinyomnak a szervezetből. A szervezett munkások nagy tömegei teljesen távol állanak a toborzástól. Azzal, hogy bűnbakot keresünk, nem fogunk sokra menni. A munkástanácsokban meg kell menteni a munkásokra befolyással bíró erőket. A szervezett munkások azt mondják: ők menjenek el a harctérre és itt gyerekek játszanak katona- és munkástanácsot!

A másik dolog, hogy miért nem soroznak. Egyik fő szempont, hogy a munkátlanok, a naplopók szökjenek el Budapestről. A sorozási kényszer alapján kiválogathatjuk azokat, akik nekünk szükségesek. Nyilván akarom tartani a katonaköteleseket, még ha be sem hívom őket.

Böhm: Ez idő szerint sorozni még nem lehet. Valóságos fájdalommal hallgatta Pogány és Szamuely jelentését. Ő úgy érezte, hogy a hadsereg nagyon szépen fejlődik. Úgyszólván csak a románok kegyelméből van még Magyarországon proletárdiktatúra. Ma már nem . . . .^e semmit az antant.

Borzalmas a helyzet és nem szabad kicsinyességekkel tölteni itt az időt, hanem tenni kell a Hadügyi Népbiztosságnál. Már a múltkor kétségesnek láttam, hogy Pogány és Szamuely együtt maradjanak. Most már teljesen kilátástalannak látom a helyzetet. A differenciák künn vannak a tömegekben, és most járt itt egy küldöttség, amelyet Kun elvtárs azzal hagyott ott, hogy ő lemond.

Ha ez így megy, azt tanácsolja a Kormányzótanácsnak: Abdanken!¹⁰ Mert nem hajlandó belemenni abba, hogy Budapesten a proletárok gépfegyverekkel menjenek egymásra. A napirend egyéb kérdése is fontos, de a

^dEz után zárójelben a gyorsíró megjegyzése: „Kimentem.”

^eEredetiben így.

¹⁰ Lemondani!

hadsereg kérdését el kell intézni. Egységes Vörös Hadseregünk lehet csak. Ha mindent feláldoztunk, hogy egységes munkásmozgalom legyen: mindent fel kell áldoznunk, hogy egységes hadsereg legyen.

Varga: Nem lehet itt a Schuldfrage¹¹ vitatni. Bárki az oka ennek az állapotnak, tény az, hogy ez tarthatatlan állapot, hogy van egy népbiztoság, amelynek egyik tagja nem tud mit csinálni a másikkal.

Mindenki kér pénzt a Vörös Hadseregnek, de hol van a Vörös Hadsereg? Lehetetlen, hogy nyolcvan helyen diszponáljanak a Vörös Hadsereg pénze dolgában. Lefoglalják az adópénztárat és elveszik onnan a pénzt. Radikális megoldást kell csinálni.

Vágó: A hadsereg bajait nem lehet összefüggésbe hozni, mint Bokányi tette, a budapesti munkástanácsokkal. Ez rendbe fog jönni. Az öreg munkások be fognak menni, és a gyermekbetegségek el fognak múlni. A hadsereg szervezésének legfőbb hibája az, hogy a hadügyi népbiztosok nem értenek egyet és nem segítik egymást. Bizonyos szempontok fontosabbak, mint a hadsereg szervezésének a dolga.

Szmuk¹² letartóztatása baj: a Hadik-kaszárnya legénysége követeli Szmuk elbocsátását, és a népörség is szolidáris ennek dolgában. Itt demonstráció lesz katonák és katonák között. Ez felborítja az egész hadsereget. Nem szabad sokat kertelni ebben a kérdésben. Miután az a legsúlyosabb akadály, hogy a népbiztosok nem értenek egyet, vagy egyik, vagy másik menjen ki a Hadügyi Népbiztosságtól. A kérdés megoldását Böhm elvtársra kellene bízni. Ha a kérdés nem lesz az éjjel megoldva, nem leszek az egyedüli, aki tovább dolgozni nem akar.

Fiedler: A munkások közt járt. Kijelentheti, hogy ezek a jelenségek nem sporadikus jelenségek, hanem mélyre leágazó gyökereik vannak. Pogány ellen az egész munkásság felzúdult. Nincs egyetlen önként belépett katona, aki ne ellenezné. Ha Böhm elvtársra bízunk, aki vasasmunkás, közkedvelt és ezen kívül eréllyel is bír? Követelem is ezt, mert ettől teszem függővé, hogy itt maradok. Ez az utolsó perc. Mindenesetre ajánlom, hogy ebben az irányban beszéljessenek.

Landler: Az elvtársak bizonyos tekintetben nem tárgyilagosak. Pogány igenis népszerű volt a hadseregben március 21-e előtt, de irtóztató hajsza folyt és folyik Pogány ellen. Így a dolog nem maradhat. A katonák nem vonulhatnak fel egymás ellen. Így nem lesz Vörös Hadsereg. Ezt a kérdést tehát most rögtön meg kell oldani. Ez elsősorban személyi kérdés: itt ki akarják tiporni Pogány beleit. Ily körülmények közt ő nem tud hadsereget csinálni. Én már kértem Böhm elvtársat akkor, hogy maradjon meg a Hadügyi Népbiztosságnál. Ehhez az ő szívós munkája kell. Meg kell mondani őszintén, hogy személyes hajsza volt Pogány ellen. De most már úgy

¹¹ A felelősség kérdését.

¹² Szmuk Antal katonatiszt a KMP tagja volt, Pogány rendelte el a letartóztatását, mert benne a katonatanács részéről ellene indított akció egyik szervezőjét látta. Kiszabadítását az I. kerületi munkástanács szorgalmazta.

kell megoldani a dolgot, hogy a személyek miatt az ügy ne szenvedjen, vagy menjünk magunk a sárga fenébe.

Kun: Nehogy valaki azt, amit Landler mondott, hogy hajszaék folytak Pogány ellen, a pártegység rovására írja! Ez nem a pártegység rovására eső hajsza. Pogány személye ellen van tényleg mindenféle ellenszenv, de ez nem a pártegység ellen megy.

Pogány: a maga részéről kijelenti, hogy Vágó indítványát helyesnek tartja. Igenis van egy abszolút hajsza, amelynek a szerzőit és részeseit is ismeri. A centruma ilyen hajszának egy-egy kerületi munkástanács, és ebből szociáldemokrata–kommunista kérdést csináltak. Tévedés az, mintha a katonák akciójáról volna szó. Most is bejárja azokat a kommunista kaszárnyákat, amelyekben ő ellentétbe került Kunnal.¹³ Amikor a hadügyi népbiztos elrendelte egy főhadnagy letartóztatását nagy bűnökért, akkor a munkástanácsnak nincs joga a kiszabadítást követelni. Kun és Vágó visszariadtak az I. kerületi munkástanács ultimátumától. Mikor Roth¹⁴ bemondta az ultimátumot, hallottam, hogy Vágó telefonon mondta neki: ne alkudozzék: vagy megadja, vagy nem! Itt hatalmi pozíciókról van szó. A szovjet választások alatt akarták kivonni kezemből a hadsereget. Biztos, hogy Böhm nagyszerű organizátor és ő a legalkalmasabb. Böhm nem olyan veszedelmes a volt kommunista elvtársak számára. Ha már őszinték akarunk lenni, vegyék tudomásul, hogy ugyanez az úgynevezett ellentét megvan végig az egész vonalon, a pártszervezetekben: bizonyos elvtársakat kiszorítanak, bizonyos elvtársakat előtérbe állítanak. Ezért helyesen mondta Bokányi, hogy ha a szervezett munkások nem jönnek be a hadseregbe . . . . . még a szociáldemokrata kérdés is. Ezt meg kell oldani, mert enélkül a pártegység és a proletáregység felborul.

A szovjet választásokon a munkásság nagy tömegei nem fognak részt venni. Mesterségesen kizáratnak a választásból. Leghelyesebbnek azt tartaná, ha Böhm meghozná az áldozatot, hogy elvállalja.

Lukács: Csak egy szót. A volt kommunista párt nevében a legélesebben tiltakozunk az ellen, hogy kommunista vagy szociáldemokrata szempont volt ez. Mi: Ágoston, Kunfi, én egyforma megdöbbenéssel vettünk tudomást arról, ami a Hadügyi Népbiztosságnál van. Tiltakozom az ellen, mintha olyan szempont lett volna a volt kommunistáknál, hogy Pogány népszerű, Böhm pedig nem népszerű. Csak ezt az egészen érélyes tiltakozást akartam bejelenteni.

Rákosi: Két megjegyzésem van. A hadseregben igenis voltak Pogány ellen kifakadások az első vadászrezdében. A második dolog: Oroszország-

¹Eredetiben így.

¹³Pogány József mint a katonatanácsoknak a Népköztársaság által kinevezett kormánybiztosa kezdetben a forradalmi katonatömegek lecsillapítására törekedett, majd forradalmiságukat akarta felhasználni – kommunisták nélkül – a szociáldemokrata párt balra orientálására. E kérdésben támadtak ellentétei Kun Bélával. Az utalás feltehetőleg erre vonatkozik.

¹⁴Feltehetőleg Róth Imréről, az I. kerületi munkáskatonatanács tagjáról van szó.

ban a vöröskatona zsoldja háromszáz rubel, amikor egy jó munkás 1000–1400 rubelt keres ott.

Hevesi: Lukács szavai után kevés a mondanivalója. A leghesebben vissza kell utasítani azt, mintha ez pártszempont lenne. Böhm elvtárs vegye kezébe a dolgokat, így a lehető legjobban meg lesz szervezve. Sajnálja, hogy Böhm elmegy a szocializálástól, de a hadseregben szükség van őrá.

Kun Béla: Nem azért, hogy az egységet dokumentálja, mert erre nincs szükség, hanem szintén az objektív tények alapján javasolja: amennyiben Böhm átveszi a hadügyi hivatalt, Varga hagyja ott a pénzügyet és foglalja el Böhm helyét, mert oda gazdaságpolitikus kell és helyébe Székely vegye át a pénzügyet.

Szamuely: Amennyiben Fiedler lemondást vár, teljesítem óhaját. Amikor a pártközi és népbiztosságközi értekezlet volt, az újságíró-egyesületben kijelentettem, hogy nem személyi, hanem elvi akadályok vannak, hogy Pogány és én ne csináljuk a Vörös Hadsereget. A hadseregszervezés ügyét teljesen kivette Pogány a kezemből. Pogány minden ügyet Czóbellel¹⁵ állapított meg. Semmiféle szóváltás köztem és Pogány közt nem volt. (Egy hang: Az a baj, hogy nem váltottak egymással szót!) Ma ki kellett jelentenem, hogy azok a munkák, amik ott folytak, nem véletlenül folytak. Ezt kötelességem volt megmondani. Kommunista és szociáldemokrata ellentétéről is volt szó állítólag. Ez ellen a leghatározottabban tiltakozom.

Böhm: A szocializálást lelkesedéssel csináltuk. Meggyőződésem volt, hogy ez példaképe legyen egész Európának. Nagyon nagy szívfájdalommal távozom. Ha átveszem, csak azzal a fegyelmezettséggel [sic!], mert az elvtársak bebeszélnek, hogy fontos és csak én tudom megcsinálni. Két feltétel van azonban: Fiedler jöjjön oda miközénk, a munkások közé munkásoknak kell menni. A másik: bizonyos garanciát kérek, hogy az elvtársak csak egy szempontot lássanak, hogy a Vörös Hadsereget meg kell teremteni és ennek meg kell izmosodni mindenütt, a pártlapokban is. Össze kell hívni a szakszervezeti embereket,¹⁶ a lelógó orrokat meg kell szüntetni, és kell teremteni olyan harmóniát, amilyenről Bokányi beszél. (Általános helyeslés.)

Varga: Tizenkét év óta mindig megtette a pártban, ahova rendelték, kötelességét. Még legalább egy hónapra lett volna szüksége. A szocializálásban van egy komoly követelése. A szocializálás ügyével kapcsolatosan egy csomó munkáskérdés merült fel. Adjanak melléje egy pár munkást. ([Közbeszólás:] Ott van Dovcsák és Haubrich!) Egy munkásgárda kell, a volt kommunista frakció részéről is kell egy munkás. ([Közbeszólás:] Ott van Kelen és Hevesi.)

¹⁵ Czobel Ernő, a Hadügyi Népbiztosság I. csoportjának (csapat szervezés) vezetője volt, majd a Tanácsköztársaság bécsi követe lett.

¹⁶ Erről a kérdéssel az április 3-i ülés hozott határozatot (8/a sz. jegyzőkönyv, 6. pont). A megbeszélésre április 4-én délután került sor, amelyről a *Népszava*, 1919. április 5-én A proletárdiktatúra megszilárdításaért c., a *Vörös Újság*, 1919. április 6-án A proletárság uralma megdöntetetlen c. cikkében számolt be.

Böhm: Akármennyire bántották Pogányt, azt el kell ismerni, hogy az októberi forradalom kitörése óta annyit dolgozott lelkesedéssel és becsületességgel, ami párját ritkítja. Nem lehet őt egyszerűen kidobni. A forradalom érdeke is, hogy Pogány munkaerejét bekapcsoljuk és megfelelő helyre állítsuk őt.

Landler: A Pogány személye elleni hajsza valóban megvolt. Ő óriási munkát végzett becsületesen, csak hogy ez propaganda volt. A megszervezés más. Ahhoz értett, ehhez nem ért. Felajánlhatunk neki akármit, de bizonyos, ha állnak ezek, úgy nem fog vállalni semmit.

Dovcsák: A rezortváltozásokkal kapcsolatosan megfelelő embereket kell melléje tenni. Ő akarata ellenére került a Szocializáló Népbiztossághoz. Nagyon szívesen visszamegy.

Varga: Félreértett.

Garbai: A Kormányzótanács egyetért abban, hogy miután Pogány és Szamuely rendelkezésünkre bocsátották megbízásukat, azzal kívánja megoldani a dolgot, hogy Böhmöt bízza meg a Hadügyi Népbiztossággal.

Szántó: Én is rendelkezésükre bocsátom.

Böhm, Kun: Már vissza is adtuk.

Fiedler: Böhmmel együtt dolgozni a legnagyobb élvezetnek tartja. Én pláne a propaganda dolgot sem tudnám vállalni. Hacsak agitálni kell, gyárba elmegyek így is. Böhm jöjjön oda. A propagandához nem kell népbiztoshelyettes.

Garbai: Hozzájárulnak ahhoz, hogy Böhm bízassék meg, s melléje adassanak Fiedler és Szántó.

Következik a szocializálás kérdésében a határozat: hozzájárul a Kormányzótanács ahhoz, hogy Varga bízassék meg, azzal a hozzáadással, hogy akik ez idő szerint mellette vannak, Dovcsák és Haubrich, mellette maradjanak, és ha szükség van rá, másokat is bevonjon.

Székely: Együttesen bízassék meg Lengyel Gyulával, ne népbiztos és népbiztoshelyettes legyen, hanem népbiztosok.

Varga: Nem lát veszedelmet a koordinációban sem. A dolog lényegét illetően egészen mindegy, hogy hogyan intézik el.

Garbai: Ha különösebb ok nincs, formai szempontból jobb ha ön volna a pénzügyi népbiztos és Lengyel a helyettese.

Következik a határozat. Garbai,⁸ Szamuely és Pogány ügyében.

Fiedler: Szamuely menjen át Oroszországba követnek.

Vágó: Hogy mi legyen velük, ma határozzuk el és keresztül kell vinni. Kunnak nagy elfoglaltsága miatt melléje kell tenni a külügybe.

Illés: Pogányt a sajtópropaganda élére, mert nincs annyira kompromittálva, mint Varjas.¹⁷ (Egy hang: Hiszen Szabados csinálja!)

Kun Béla: Pogányt és Szamuelyt el kell osztani a belügy és a külügy között.

⁸Garbai neve tévedésből kerülhetett ide.

¹⁷Varjas Sándor a Közoktatásügyi Népbiztosság tudományos propaganda osztályának vezetője volt.

Fiedler: Pogányt a külügybe kell átvenni.

Szántó: A kongresszusig meg kell maradni Szamuelynek.

Kunfi: Semmit sem fog elfogadni. Ha valamire rá lehet venni, akkor csakis a külügy lehet az.

Vágó: Olyan harmónia van köztünk Landlerrel, hogy azt nem szívesen zavartatnám meg. Attól félek, hogy Szamuely ezt a munkát megzavarná.

Rónai: Menjen a közoktatásügybe helyettes népbiztosnak és csinálja a hadügyi propagandát.

Garbai: Ehhez hozzájárulnak. A határozat tehát: Landler, Kun és Kunfi Pogányhoz, Lukács, Rónai, Szabados és Szántó Szamuelyhez [sic!]. (Az ülés addig felfüggesztetett.)

4. Garbai: Kegyelmi kérvény van előttünk. Általános vélemény, hallatlan az, hogy az első halálos ítélet ma proletáron hajtassék végre. Hosszabb össze-vissza utazás. Kunfi menjen ki, hogy hogyan látták, de adjunk neki karhatalmat [sic!]. (Hozzájárulnak.) Ládait bízzák meg a végrehajtással.^h

5. Következik az agrárprogram tárgyalása.

Rónai: Lehetőleg kerüljük az agrárprogramban a tulajdon kérdését. Ellenjavaslata van. Két gondolata van. Minden föld társadalmi tulajdon és nem mondhatjuk ki azt, hogy a kisbirtokost megilleti a föld tulajdona. A másik: hogy proklamáció és minden detailintézkedés kimegyen. (Felolvassa.)

Garbai: A kisbirtokosok ellenforradalmi dolgot találjanak benne.

Kun: Hamburger javaslatát fogadja el.

Rónai: Ha elfogadják is Hamburgerét, módosítás mégis van hozzá. Még bele vesszük, hogy a házzal együtt nem kommunizálják.

Ágoston: A százhusz munkanapot ne vegyük bele. Ne Hamburgerét fogadják el.

6. Varga: Még a hadikölcsön ügyét is el kell intézni.

Kunfi: Így, hogy felolvassuk, fél háromkor nem lehet tárgyalni.

Kun: Nincs kegyelmezési jog.¹⁸

Garbai: Felteszi a kérdést, hogy a halálos ítéletekben mi lesz az álláspont?

Landler: Ha egy ellenforradalmárt ítélnék halálra?

Garbai: A nagy izgatottság a kivégzés ellen van. (Ládait bízzák meg az elintézésessel.)

7. Garbai: Pogány és Szamuely ügyében mi lesz? (Felkiáltások: El van intézve!)

Gyorsírói jegyzőkönyv feloldásának géppel írott szövege. A szövegnek két, tartalmában azonos, csak gépelési formájában eltérő változata maradt fenn, az egyik fotokópiában.

^hA lap szélén kézírással, feltehetőleg utólag eszközölt, ide utaló megjegyzés olvasható: „Weinrab ügy!” Erről lásd a 19. sz. jegyzőkönyv (április 22.) 5. pontját.

¹⁸A megjegyzés a Forradalmi Kormányzótanácsnak a forradalmi törvényszékekről szóló IV. sz. rendeletére (*Tanácsköztársaság*, 1919. március 28.) utal, melynek 9. §-a kimondja, hogy a forradalmi törvényszék határozata ellen felebbvitelnek vagy másféle perorvoslatnak helye nincs. Az elítélt érdekében bárki által előterjesztett kegyelmi kérelemnek nincs felfüggesztő hatása a végrehajtásra.

1919. április 3.^a*A Forradalmi Kormányzótanács ülése*

Jelen vannak:

Garbai Sándor elnök, Erdélyi Mór, Bokányi Dezső, Varga Jenő, Lukács György, Böhm Vilmos, Pogány József, Szántó Béla, Kalmár Henrik, Ládai István, Ágoston Péter, Rónai Zoltán, Kun Béla, Székely Béla, Kunfi Zsigmond, Haubrich József, Lengyel Gyula, Stefán Ágoston, Szamuely Tibor, Kelen József, Rákosi Mátyás, Hamburger Jenő, Szabados Sándor, Nyisztor György, Vántus Károly, Csizmadia Sándor, Landler Jenő, Fiedler Rezső, Illés Artúr, Hevesi Gyula és Vágó Béla népbiztosok, illetve népbiztoshelyettesek, Büchler József párttitkár, Seidler Ernő, Jancsik Ferenc, László Jenő és Révész Mihály jegyző.^b

(Az ülés kezdete este 6 órakor.)

1.

Garbai Sándor elnök az ülést megnyitja.

Ágoston Péter helyettes külügyi népbiztos jelentést tesz a Délről közeledett monitorok parancsnokával való tárgyalásról.¹ Kéri a Kormányzótanács hozzájárulását, hogy az angolokkal az élelmezés szempontjából szükséges hajójaratok megindítása kérdésében a tárgyalásokat megkezdje.

A Kormányzótanács az előterjesztéshez hozzájárul.

2.

Ágoston Péter helyettes külügyi népbiztos jelenti, hogy Betrix ezredes a szegedi sajtótudósító útján azt az üzenetet küldte, hogy minden törekvése oda irányul, hogy Szeged forgalmát az anyaországgal meg lehessen nyitni. Ismerteti a szegedi helyzetet, a Félegyházára menekült szegedi direktórium ügyét. Kéri, hogy a Kormányzótanács tegye meg a franciák

^aAz eredeti dokumentum keltezésében feltüntették azt is, hogy az ülést csütörtökön este, a Kormányzótanács tanácskozótermében tartották.

^bA gyorsírói feljegyzésben a jelenlevők felsorolásából hiányzik: Vágó Béla, László Jenő és Révész Mihály neve; Varga Jenő neve viszont kétszer szerepel. Ugyancsak a gyorsírói feljegyzésben Vántus neve után, zárójelben a következő megjegyzés olvasható: „elment”; a jelenlevők felsorolása után zárójelben a következő megjegyzés látható: „Vártak Kunra és Landlerre.”

¹Az előzményekről lásd a 3. sz. jegyzőkönyv (március 25.) 30. pontját.

számára azt a megnyugtató kijelentést, hogy nincs ellene annak, hogy Szeged és Budapest között a vasútforgalom megindulhasson.²

Vágó Béla helyettes belügyi, Kun Béla külügyi és Szántó Béla helyettes hadügyi népbiztosok felszólalása után

a Kormányzótanács Ágoston Péter helyettes külügyi népbiztos előterjesztéséhez hozzájárul.

3.

Kun Béla külügyi népbiztos jelenti, hogy Bolgár Elek úton van a volt transwaali tábornokkal, aki egész misszióval jön Magyarországra.

A Kormányzótanács Kun Béla külügyi népbiztost megbízta a tárgyalásokkal.³

4.

Csizmadia Sándor földművelésügyi népbiztos jelenti egy telefonos nővel való afférját: a telefonos nő nem kapcsolt számára, gorombáskodott vele, amire ő (Csizmadia) katonákkal lefogatta és elvitette a földművelésügyi minisztériumba.^c

Böhm Vilmos szocializáló népbiztos mint a telefonügyek vezetője is kijelenti, hogy helyteleníti, hogy egyik népbiztos így avatkozik bele a másik hatáskörébe.

(Csizmadia Sándor földművelésügyi népbiztos erre az ülésteremből távozik.)

Varga Jenő pénzügyi népbiztos indítványozza Csizmadia Sándor letartóztatását, és kéri az indítványának jegyzőkönyvbe való bevitelét.

Vágó Béla helyettes belügyi népbiztos, Erdélyi Mór közéleti, Ládai István helyettes igazságügyi, Varga Jenő pénzügyi, Lukács György helyettes közoktatásügyi népbiztos felszólalása után

Vágó Béla helyettes belügyi és Szamuely Tibor helyettes hadügyi népbiztosok csatlakoznak Varga Jenő pénzügyi népbiztos amaz indítványához, hogy amennyiben Csizmadia Sándor földművelésügyi népbiztos vissza nem tér a tárgyalóterembe, a pályaudvarra nem szabad engedni, le kell tartóztatni, ellenkező esetben lemondanak.

^cEredetiben így, helyesen: Földművelésügyi Népbiztosságba.

²A szegedi direktórium távozásáról lásd a 4/b sz. jegyzőkönyv (március 27.) 11. és 12. pontját, valamint 12. jegyzetét. Betrix ezredes, Szeged városparancsnoka, a tárgyalásokat feltehetőleg azért kezdeményezte, mert Smuts tábornok budapesti látogatásának időpontjában számára kellemetlen volt, hogy korábbi intézkedése miatt a szegedi direktórium a városból eltávozott.

³Jan Christian Smuts tábornokra vonatkozik az utalás, aki a párizsi békekonferencia megbízásából a Magyarországi Tanácsköztársaság által a Vix-jegyzékre adott válasszal kapcsolatos kérdések megtárgyalására jött Budapestre. Lásd az előzményeket illetően a 2. sz. jegyzőkönyv (március 24.) 14. pontját és 9. jegyzetét, a tárgyalásról pedig a 9. sz. jegyzőkönyv (április 6.) 3. pontját.

Hamburger Jenő földművelésügyi népbiztos és Böhm Vilmos szocializáló népbiztos felszólalása után

Ládai István helyettes igazságügyi népbiztos előterjeszti a Forradalmi Kormányzótanács rendelettervezetét arról, hogy kik rendelhetnek el előzetes letartóztatást.

Bokányi Dezső munkaügyi és népjóléti népbiztos leghelyesebbnek tartaná Csizmadia esetének az újságokban azzal való közlését, hogy a Kormányzótanács Csizmadia őrizetbe vételét rendelte el.

Hamburger Jenő földművelésügyi, Erdélyi Mór közéleti népbiztos felszólalása után

Böhm Vilmos szocializáló népbiztos indítványozza Csizmadia Sándor megfigyelés alatt való tartását.

Bokányi Dezső munkaügyi és népjóléti, s Landler Jenő belügyi népbiztosok felszólalása után az ügy tárgyalását Vántus Károly földművelésügyi népbiztos megjelentéig félbeszakítják.

5.

Ládai István igazságügyi helyettes népbiztos ismét előterjeszti az előzetes letartóztatásra vonatkozó rendelettervezetet.

Rövid szünet után

a Kormányzótanács a rendelettervezethez hozzájárul és annak másnap való közzétételét rendeli el.⁴

6.

Garbai Sándor elnök jelenti, hogy a hadügyi népbiztosok dolgában tegnap éjjel megállapodásra jutottak, amely ma már publikáltatott. Jelenti, hogy a ma délelőtt folyamán a Hadügyi Népbiztosság elé bevonultak a katonák és Pogány lemondását és letartóztatását követelték; közben a tömegben Böhm Vilmos népbiztost is inzultálták,⁵ így ő a hadügyi népbiztos funkcióját nem vállalhatja. A tárgyalások folyamán javasolja, hogy a Hadügyi Népbiztosság vezetésére ötös kollégium szerveztessék Kun Bélával és Böhmmel.

Böhm Vilmos szocializáló népbiztos kijelenti, hogy a hadügyi népbiztosságot semmi körülmények között sem vállalhatja.

Kun Béla külügyi népbiztos rámutat arra, hogy a proletariátus és a forradalom érdekében mindent vállalni kell. Kéri Böhmöt, hogy tegyen magán még egyszer erőszakot és menjen be a hadügyi kollégiumba. A

⁴ Lásd a Forradalmi Kormányzótanács XXXIX. sz. rendeletét (*Tanácsköztársaság*, 1919. április 4.).

⁵ Április 3-án a katonák felvonultak a Várba, a Hadügyi Népbiztosság elé és követelték Pogány József lemondását. Vágó Béla és Szamuely Tibor beszédet mondott a tömeg előtt és közölték, hogy a Forradalmi Kormányzótanács már új hadügyi népbiztost nevezett ki (*Vörös Újság*, 1919. április 4.). Böhm inzultálásáról lásd *Böhm Vilmos: Két forradalom tüzeiben*. Bp. 1946. 229. o.

hadügyi kérdésnek Böhm Vilmos nélkül való megoldását lehetetlennek tartja.

Böhm Vilmos szocializáló, Bokányi Dezső munkaügyi és népjóléti és Landler Jenő belügyi népbiztosok felszólalása után

Böhm Vilmos szocializáló népbiztos kijelenti, hogy a Hadügyi Népbiztosságra vonatkozó megbízatását vállalja.

A Kormányzótanács ezt éljenzéssel és tapsal veszi tudomásul.

Kunfi Zsigmond közoktatásügyi népbiztos ennek ellenére nem látja a vitát befejezettnak, mert ezt a megoldást minden garancia nélkül valónak tartja. Tisztázni kell: ki gyakorolja a diktatúrát, a Kormányzótanács és a munkásszervezetek-e, vagy mások. Szóvá kell tennie Pogány lemondásával kapcsolatban a párt egyik hivatalos lapjában megjelent közleményt.⁶ Össze kell hívni a kerületi bizottságokat^d és a diktatúra kezelésének módjára nézve megoldást kell velük létesíteni. A szovjet összejötteig vagy le kell törni őket, vagy, ha a hatalom az ő kezükben van, ezt a hatalmat ténylegesen át kell nekik adni.

Varga Jenő pénzügyi népbiztos felszólalása után

Kun Béla külügyi népbiztos rámutat arra, hogy a munkásság két frakciójának egyesülése tényleges és becsületes egyesülés volt. Hibának mondja, hogy nincs egységes pártvezetés és hogy a tömegek még mindig nem ismerik az egyesülés alapját és történetét. Szükségesnek tartja, hogy Pogánynak elégtétel szolgáltatassék. Kérlelhetetlen erővel kell azokkal szemben fellépni, akik a Kormányzótanáccsal szembehelyezkednek. Nagyon erősen kell fellépni a burzsoázia ellen, de a proletariátus ama rétegei ellen is, amelyek deklasszálódtak.

Vántus Károly földművelésügyi népbiztos hasonló értelemben szólal fel és hangsúlyozza a szovjetkongresszus minél gyorsabban való összehívásának szükségességét.

Rónai Zoltán igazságügyi, Kun Béla külügyi népbiztosok kéri a szovjet választásoknak a legközelebbi szombatra való elrendelését.

Kunfi Zsigmond közoktatásügyi népbiztos ezt keresztülvihetetlennek tartja.

Böhm Vilmos hadügyi népbiztos kéri, hogy Haubrich József is kerüljön az ügybe.^e A pártlapok hangjának egységesítését is szükségesnek tartja. Össze kell hívni a két volt párt bizalmi embereit és ott dokumentálni kell, hogy egyöntetű a felfogás. Hangsúlyozza a gyári munkásság bevonása kérdésének nagy fontosságát.

^dAz eredetiben itt „bíróságokat” szerepelt, a gyorsírói feljegyzés alapján módosítottuk az elírást.

^eEredetiben így, helyesen: hadügybe.

⁶A *Vörös Újság*, 1919. április 4-i számában megjelent, Pogány hadügyi népbiztos lemondott. A budapesti katonák és munkások tüntető felvonulása c. cikkről van szó. Megjegyezzük, hogy a *Vörös Újság* mint délutáni lap mindig a következő napi keltezéssel jelent meg. Így az április 4-i számot a Forradalmi Kormányzótanács 3-án este tartott ülésén már ismerhették.

Büchler József párttitkár a párttitkárság ügyének egységesen és hamarosan való rendezését tartja szükségesnek.⁷

Vágó Béla helyettes belügyi népbiztos annak a határozatnak a megerősítését kéri, hogy Weltner Jakab legyen a szerkesztője mindkét pártlapnak.⁸

Böhm Vilmos hadügyi népbiztos szükségesnek tartja, hogy a pártlapok szerkesztői a Kormányzótanács ülésein részt vegyenek.

Vágó Béla helyettes belügyi népbiztos indítványozza, hogy a képviselőház adassék át a szakszervezetek központjának.⁹

Hevesi Gyula szocializáló népbiztos ismerteti a vas- és fémmunkások összbizalmi értekezetének hangulatát. Az összbizalmi ülés kijelentette támogatását a Kormányzótanács irányában, de rámutatott arra, hogy a kontaktus a Kormányzótanács és a munkásság között nincs meg; ezért szükségesnek tartja, hogy a legközelebbi, szombati ülésen jelenjenek meg a Kormányzótanács tagjai és ott tartsanak beszámolót.¹⁰

Kun Béla külügyi népbiztos javasolja, hogy a lapok határozati javaslatot közöljenek, amely a legelősebben elítélje azt, ami Pogánnyal történt.

Böhm Vilmos hadügyi népbiztos javasolja, hogy a határozatot a Kormányzótanács minden tagja írja alá.¹¹

Kun Béla külügyi népbiztos javasolja, hogy Pogány mint komisszárius, maradjon meg a Kormányzótanácsban, és a külügyben dolgozzék.

Szamuely Tibor a propaganda-ügyosztály vezetését vállalja úgy, hogy a hadügyi propaganda egyesíttessék a közoktatásügyi propagandával, és így ő átmeny a Közoktatásügyi Népbiztossághoz.

A Kormányzótanács a Hadügyi Népbiztosság élére ötös kollégiumot állít, amelynek tagjai: Kun Béla, Böhm Vilmos, Fiedler Rezső, Haubrich József és Szántó Béla. Pogány József és Szamuely Tibor tagjai a Kormányzótanácsnak, Pogány a külügybe, Szamuely a közoktatásügybe megy. Megbízatik a párttitkárság azzal, hogy a holnapi napra este 6 órára a volt szociáldemokrata párt és a volt kommunista párt egész vezetőségét, pártválasztmányát és a volt kommunista párt bizalmi tes-

⁷ Az egyesült párt titkársága csak ideiglenes jelleggel működött, a vezető szervek megválasztására a június 12–13-án tartott pártkongresszuson került sor.

⁸ A Vörös Újságról és a Népszaváról van szó. Weltner nem vette át a Vörös Újság szerkesztését.

⁹ A Szakszervezeti Tanács Titkársága májustól június 17-ig működött a Parlament épületében, ezt követően a Váci körút (Bajcsy-Zsilinszky út) 36–38. szám alá költözött.

¹⁰ Lásd a gyorsírói (8/b sz.) jegyzőkönyvet és 18. jegyzetét.

¹¹ Lásd: *Népszava*, 1919. április 4-i számában a Pogány József lemondása c., illetve a *Vörös Újság*, 1919. április 5-i számában A Kormányzótanács a munkássághoz c. cikket.

tületét és szakszervezeti választmányát hívja össze.¹² A Parlament épületére vonatkozó javaslat dolgában egyelőre nem hozatott határozat. A Kormányzótanács megbízza Garbai Sándor elnököt, hogy az ügyben folytasson megbeszéléseket.

7.

Révész Mihály jegyző felhívja a figyelmet a Kormányzótanács tagjai listájának újból való összeállítása szükségességére.

A Kormányzótanács a népbiztosok listájának összeállításával megbízza Ládai István helyettes igazságügyi népbiztost.

Ezzel kapcsolatban

Erdélyi Mór közéleti népbiztos ismét bejelenti lemondását, amelyet csak akkor hajlandó visszavonni, ha Kondor Bernát bevonatik a népbiztosságba azzal, hogy lemondása után majd Kondor vegye át a népbiztóságot.

A Kormányzótanács tudomásul veszi, hogy Erdélyi Mór közéleti népbiztos visszavonja lemondását és a kongresszusig vezeti a közéleti ügyeket, egyúttal a népbiztos helyettesítésével megbízza Kondor Bernátot.

Kun Béla külügyi népbiztos javasolja a „népbiztoshelyettes” cím eltörlését. A népbiztóságok élén állók valamennyien népbiztosok azzal, hogy a Kormányzótanács ülésein megbízatik egy-egy népbiztos a népbiztóságok ügyeinek vezetésével.

A Kormányzótanács Kun Béla külügyi népbiztos indítványát elfogadja¹³ és Ládai István igazságügyi népbiztos a népbiztosok listáját a következőkben mutatja be:

A Forradalmi Kormányzótanács megszüntette a helyettes népbiztosi intézményt és ezzel kapcsolatban úgy intézkedett, hogy a népbiztóságok vezetésének munkája az egyes népbiztosok között a következőképp oszljék

¹² Lásd a 7/b sz. jegyzőkönyv (április 2.) 16. jegyzetét.

¹³ A Forradalmi Kormányzótanács tagjainak egy része volt népbiztosi rangban (a kommunisták közül csak Kun Béla és Vántus Károly), többségük népbiztoshelyettes volt. E határozat következtében a Kormányzótanácsban növekedett a kommunisták és a baloldali szociáldemokraták szerepe.

meg: A Forradalmi Kormányzótanács tagjai: Elnök: Garbai Sándor, belügyi, vasúti és hajózási népbiztos: Landler Jenő, Vágó Béla. Földművelésügyi népbiztosok: Hamburger Jenő, Nyisztor György, Vántus Károly. Hadügyi népbiztosok: Kun Béla, Böhm Vilmos, Fiedler Rezső, Haubrich József, Szántó Béla. Igazságügyi népbiztosok: Rónai Zoltán, Ládai István. Közélelmezési népbiztosok: Erdélyi Mór, Kondor Bernát. Közoktatásügyi népbiztosok: Kunfi Zsigmond, Lukács György, Szabados Sándor, Szamuely Tibor. Külügyi népbiztosok: Kun Béla, Ágoston Péter, Pogány József. Munkaügyi és népjóléti népbiztosok: Bokányi Dezső, Guth Antal. Német népbiztos: Kalmár Henrik. Pénzügyi népbiztosok: Székely Béla, Lengyel Gyula. Ruszin népbiztos: Stefán Ágoston. A szociális termelés népbiztosai: Varga Jenő, Dovcsák Antal, Hevesi Gyula, Kelen József és Rákosi Mátyás.¹⁴

4.

(Vántus Károly földművelésügyi népbiztos jelenlétében.)

Garbai Sándor elmondja Csizmadia esetét.

Vántus Károly földművelésügyi népbiztos Nyisztor György és Hamburger Jenő földművelésügyi népbiztosokkal való megbeszélését ismerteti és kijelenti, hogy lehetetlenség Csizmadiával a népbiztoságokon való együtt-dolgozás.

László Jenő felolvassa a Csizmadia ügyére nézve készített írásos jelentést.

A Kormányzótanács elhatározza, hogy Csizmadia Sándor a Kormányzótanács tagjai sorából kihagyassék; a Földművelésügyi Népbiztoságot,^f hogy saját hatáskörében intézkedjék, hogy Csizmadia őrizet alá vétéssék és vidékre ne bocsáttassék.¹⁵

^fItt feltehetőleg hiányzik a „megbízta” szó.

¹⁴Néhány nap múlva, április 6-án, Bajáki Ferencnek szociális termelés népbiztosává történt kinevezésével kiegészült a lista (*Tanácsköztársaság*, 1919. április 9.).

¹⁵A Csizmadiával szembeni erélyes fellépést az a gyanú indokolta, hogy vidékre távozása esetén proletárdiktatúra-ellenes agitációt fog kifejteni. E feltevés jogosultságát későbbi életútja igazolta.

Vántus Károly földmívelésügyi népbiztos a Köztelekhez¹⁶ megfelelő örséget kér.

8.

Erdélyi Mór közéleti népbiztos Kondor Bernátnak a Közéleti Népbiztossággal való megbízatása kapcsán javasolja, hogy a Kormányzótanács a szövetkezethez politikai megbízottként Hamburger Sándort¹⁷ és helyettesként Böhm Artúrt nevezze ki.

A Kormányzótanács a javaslatához hozzájárul.

(Az ülés vége este 11 órakor.)

Révész Mihály
jegyző

Szerkesztett jegyzőkönyv géppel írott másodpéldánya. Borítólapjának jobb felső sarkában Révész Mihály kézírásával „RM példány” megjegyzés olvasható. A jegyzőkönyv mellett megtalálható a gyorsírói jegyzőkönyv feloldása (ezt 8/b sz. jegyzőkönyvként közöljük), valamint a szerkesztett jegyzőkönyv szteogramja is, Révész Mihály kézjegyével ellátva. A szerkesztett jegyzőkönyv szövegét a 6. ponttól közli: MMTVD 6/A köt. 115–117. o.

8/b

1919. április 3.^a

A Forradalmi Kormányzótanács ülése

1. Ágoston: A délről közeledett monitor parancsnokságához küldötünk megbízottat. Tárgyalni kezdtek, de a tárgyalást megszakítottuk. Követelik az aknamezők eltávolítását, mert ez a fegyverszüneti szerződés ellenére van. Ma délelőtt jelentették, hogy még egy monitor van Baja felett. Szántó elrendelte, hogy az aknák között kapukat nyissanak.

Szántó: Sőt az aknákat is felszedték, mert megvédeni úgyse tudtuk volna. A parancsot az aknamező felszedésére már ki is adták.

Ágoston: Szóval, akik lenn vannak, feljöhetnek. Freeman¹ meg lehet Belgrádba. Felmerül az a gondolat, hogy a hajózás megindítása az

¹⁶ Közteleknek hívták az Üllői út és a Köztelek u. által határolt területet. Itt volt az Országos Magyar Gazdasági Egyesület székháza. Az egyesület lapja ugyancsak Köztelek címen jelent meg. A Tanácsköztársaság idején itt működött az Alkalmazott Kertészek és Kertész munkások Országos Szövetsége. Ez lett Csizmadia visszavonulási területe.

¹⁷ Hamburger Sándor a VII. kerületi Munkástanács, a Budapesti Munkástanács, majd a Szövetséges Központi Intéző Bizottság tagja, az ÁFOSZ politikai megbízottja volt. Lásd még az 5. sz. jegyzőkönyv (március 28.) 8. pontját.

² Az eredeti dokumentumban a keltezés után, a jelenlevők felsorolása előtt a következő megjegyzés olvasható: „Délután 4 óra összehívott kormányzótanácsi ülés. Kezdeté 6 órakor.”

¹ F. W. Freeman angol tengerészkapitány, Troubridge admirálisnak, a dunai folyamhajózás parancsnokának helyettese, az angol kormány budapesti megbízottja volt.

élelmezés miatt is szükséges, és hogy ezek a hajók angol lobogók alatt járnak. Az angolok ebbe belemennek, az ő ellenőrzésük alatt menne a dolog. Bizonyos időre bérbeadnák a hajókat.

A Kormányzótanács hozzájárulását kéri, hogy ebben az irányban a tárgyalásokat megindítsuk. (A Kormányzótanács ehhez hozzájárul.)

2. Itt van Mayor Dezső szegedi sajtótudósító, aki jelenti, hogy Betrix ezredes azzal az üzenettel küldte át, hogy minden törekvés megvan, hogy a szegedi forgalmat az anyaországgal meg lehessen indítani. Szükség volna neki tudnia [sic!], hogy az ő csapatait a magyar csapatok nem fogják megtámadni, mert híre jár, hogy a Félegyházán levő direktórium támadásba akar átmenni. (Felkiáltások: Csizmadia hol van? Le van csukva, de nem volt telefon egész Magyarországra! A földművelésügy telefonközpontja pimaszkodott vele! A bizalmi férfiak nem ellenőriznek, hanem intézkednek! Ezt nem lehet túrni!)

Böhm: Ma délig vezetője volt a telefontnak. Ki kell jelenteni, hogy a kisasszony nem köteles kapcsolni a Köztelket. Rossz példa volna, ha az egyik népbiztos a másik népbiztos hatáskörébe avatkozna. (Csizmadia – alászolgálja!)

Varga: Indítványozom Csizmadia letartóztatását.

Vágó: Abszurdum, hogy ezt büntetlenül lehessen hagyni. A telefonkapcsolás miatt megállítja az egész telefonforgalmat! Élelmezést! Diplomáciai forgalmat! Hadsereget!

Erdélyi: Letartóztatást minden egyes népbiztos talán mégsem rendelhet el!

Ládai: Ezért van az igazságügyi népbiztosnak előterjesztése, annak van joga letartóztatni.

Varga: Amennyiben Csizmadia vissza nem jön, a pályaudvarra nem szabad kiengedni. Le kell tartóztatni. Abban a pillanatban lemondok, mihelyt Csizmadiát elküldik Budapestről, mert palotaforradalmat nem csináltak magam ellen. Ha őt elküldik utazni [sic!], nem megyek be többé a hivatalba. (Lukács, Vágó, Szamuely csatlakoznak hozzá.)

Bokányi: Ágoston folytassa!

Ágoston: A Félegyházára menekült direktórium vakmerően viselkedik a szegedi franciákkal szemben, azért akarja azt a megnyugtató kijelentést tenni, hogy nem vagyunk ellene annak, ha Szeged és Budapest között a vasútforgalom megindul. A magyar közigazgatást teljes sértetlenségében fenntartják. Betrix sürgős átiratot és választ kér.

Vágó: Napról napra jönnek jelentések, hogy a Félegyházán levő direktórium a legvakmerőbb intézkedéseket teszi. A szegedi munkásdirektórium járt náluk tegnap és azt jelentette, hogy a szegedi parancsnok elismerte a diktatúrát. Kérték, hogy írást adjunk nekik és kérték, hogy erősítsük meg Dettrét és Somogyi Szilvesztert állásában, mert ez garancia, hogy a francia

csapatokkal jó helyzetben lesznek.² Ma vagy holnap a szegedi direktóriumot el fogjuk mozdítani. Wallischt nagyobb pozícióba akarom elhelyezni.

Kun: Wallischra és Udvardira³ nekem lesz szükségem. Mindkettő katoná volt, bátor ember.

Szántó: Az ott maradt Tabódi alezredes kéri, hogy a katonaság csak maradjon ott, érintkezzenek a franciákkal. Azt az utasítást adtuk, hogy Tabódi maradjon.⁴

Garbai: Betrix előterjesztéséhez hozzájárulunk.

3. Kun: Ma éjjel vagy holnap érkezik Bolgár elvtárs, a volt transzvaali tábornok, aki egész misszióval jön. Mi a régi egyezségünk alapján állunk, a régi demarkációs vonalon és kérjük az élelmiszereket is.

Garbai: Megbízatik a Külügyi Népbiztosság az ügy tárgyalásával.

Kun: Szükség esetén az élelmi népbiztosság is álljon rendelkezésre. (Ez határoztatik.)

4. Garbai: Most áttérhetünk a Csizmadia ügyre.

Hamburger: Telefonáltam be, hogy engedjék el.

Böhm: Jelenti, hogy a telefonközpont közlése szerint^b most is egyre másra ájuldoznak el a nők. Tegnap is azt a lányt a mentők vitték el.

4-5. Ládai: A letartóztatást ki végezheti. (Felolvassák a rendeletet az előzetes letartóztatás elrendeléséről.)

Pogány: Ha elégtételt [nem] kapok, kilépek a pártból, és ha Önök becsületes emberek, ezt nem tűrik meg.

Garbai: Tessék helyet foglalni. A Csizmadia ügyvel kapcsolatosan történt, amit a Belügyi Népbiztosság figyelmébe ajánlok [sic!]. Elmondja az esetet. Azt mondta, hogy amennyiben szabadon bocsátják, eltávozik.

Varga: Neki az a meggyőződése, hogy ha Csizmadia kimegy a vidékre, kellemetlenséget csinálhat. Indítványozta, hogy amennyiben Budapestet el akarja hagyni, tartóztassák le. Megfigyelés alatt kell tartani, és ha bárhova akar menni, le kell tartóztatni.

Bokányi: Legjobb megírni nyíltan az újságba, hogy őrizetbe vettük.

^bEz után, zárójelben a gyorsíró megjegyzése: „várnak amíg a telefonnal végeznek”.

²Március 27-én, amikor a direktórium elhagyta Szegedet, a francia városparancsnok magához hívta a munkástanács képviselőit és az igazgatás átvételére szólította fel őket. Ezt a küldöttek nem vállalták. Erre Dettre Jánost, aki a Népköztársaság idején Szeged kormánybiztosa volt, Somogyi Szilvesztert, a korábbi polgármestert és Temesváry Géza volt szegedi rendőrkapitányt bízta meg a francia parancsnok a város igazgatásával. A szegedi munkástanács, mely egyelőre a helyén maradt, két tagját, Bródy Mihály főreáliskolai tanárt és Cseh Imre cipész mestert küldte tájékozódás céljából Budapestre. Hazatérve azt közölték Dettrevel, hogy a Forradalmi Kormányzótanács hozzájárult ahhoz, hogy a munkástanács ellenőrzése mellett a fenti összetételű „direktórium” vezesse a várost.

³Wallisch Kálmán kőműves, a Népköztársaság idején a szegedi és a Csongrád megyei szociáldemokrata mozgalom egyik vezetője, a Tanácsköztársaság idején a francia megszállók elől Félégyházára távozott szegedi direktórium tagja. Udvardi János üveges, a KMP szegedi szervezetének vezetője, Wallisch társa a szegedi direktóriumban. A Félégyházára távozott szegedi direktórium harmadik tagja dr. Cibula Antal ügyvéd, a szociáldemokrata párt szegedi szervezetének egyik vezetője volt. Vágó ennek a direktóriumnak az elmozdításáról szolt.

⁴Tabódy Zsolt alezredes váltotta fel Temesváry Gézát a Dettre János féle direktóriumban. Rövidesen azonban, május 3-án ellenforradalmi tisztek követelésére a francia városparancsnok lemondatta.

Hamburger: Egyszer végére kell járni a Csizmadia problémának. Az öreget feltétlenül el kell távolítani onnan is meg innen is. „Magyar vagyok” és a kéziratban levő vers, hogy ő a muszkától nem tanul a tanácsok ellen [sic!]. Rákosszentmihályon a legnagyobb garázdálkodás, anarchia van.⁵ A földosztást ő csinálja. Személyes ügyeket csinál, amelyek nem is a legtisztábbak.

Erdélyi: Az újságban való közlést nem helyesli. Valahogy olyan hírt kellene közzétenni a lapokban, hogy előrehaladott betegsége miatt le kellett mondani állásáról.

Böhm: Lehetetlennek tartja, hogy ő kimehessen vidékre és lázíthasson ellenünk, megfigyelés alatt kell tartani.

Bokányi: A lemondást, eltávolítást nem helyesli, mert Pogány esetében is úgy látszik, hogy a régi szociáldemokratákat teszik ki. Igenis, megírni az esetet, hogy a Kormányzótanács tagjai fegyelmezetlenségét sem tűri.

Landler: Első megoldás: egészségi okokból távolítottuk el és bevezünk helyére mást. (Rónai, Lukács: Őrizet alá kell venni, de nem publikálni.)

Landler: Vántus nélkül ne határozzunk.

Garbai: Addig pihentessük az ügyet.

Hamburger: László Jenő a törvényszék fő-főembere letartóztatta Csizmadiát, mert ha nem: szétveri a földművelésügyet.

Garbai: Térjünk át a mai napon történt eseményekre. Az éj folyamán hoztunk határozatot Pogányra vonatkozólag. (Ládai ismét felolvassa.)

Lukács: A jelenlegi viszonyok mellett megfontolandónak tartja, hogy valamennyi népbiztosságnak megadassék ez a jog. A letartóztatás jogát egy kézbe kell tenni. (Ládai, Rónai: Így megoldhatatlan ez a dolog.)

Erdélyi: Az megvolt már a polgári kormányzatban is, hogy a miniszter letartóztatott.

Ládai: Ezt holnap közzé is tesszük.

Garbai: Hozzájárulnak.

Vágó: Futóbolondokkal vagyunk körülvéve.

Kunfi: Egy jó szanatórium rekvirálását ajánlom.

6. Garbai: A tegnapi éjjeli határozat alapján, amikor végre sikerült megállapodást csinálni, úgy hogy ma perfektuáltuk [sic!]. Ma délelőtt azután az történt, hogy a Hadügyi Népbiztosság elé felvonult tömeg Pogány lemondását és letartóztatását követelte. Böhm a tömeggel együtt jött és őt egynéhányan inzultálták. Egyik mellbe is ütötte, ennek következménye volt, hogy ez után az inzultus után ezt a funkciót nem vállalhatja. Ma délután próbáltunk valamilyen formában megoldást teremteni és különböző szempontból való mérlegelés alapján az a javaslat domborodott ki, hogy helyes volna, ha ötös kollégium szervezhetnék, és ennek az egyik tagjául bemenne Kun és Böhm is, úgy, hogy mindkettőnek a képességére,

⁵E kérdés már az április 1-én tartott ülésen is felmerült (lásd a 6/b sz. jegyzőkönyv 4. pontjában Hamburger Jenő felszólalását).

agitálására mód lenne. Ebbe a javaslatba valamennyien megnyugodtak volna, ellenben Böhm nemigen volt hajlandó a mi álláspontunkra helyezkedni. Így tehát csiszolatlan formában terjeszti elő ezt a kérdést.

Felmerült az a gondolat is, hogy maradjon meg Böhm a szocializálásnál és bizonyos mértékben fejtsen ki tevékenységet a hadügynél. Dönteni kell, hogy a tegnapi megállapodásnál maradjunk-e a Böhm esetre nézve, vagy a mai tárgyalás eredményét fogadjuk el Kun Bélával és öttagú direktóriummal.

Böhm: A Hadügyi Népbiztosságot semmi körülmények között nem vállalhatom. Teljesen informálva vagyok a mai eseményekről. Az inzultus nem véletlen volt. Nem becsüli túl a mai eseményeket, de lehetetlen, hogy az ügyeket olyan ember vezesse, akinek tartania kell, hogy rendeleteit nem hajtják végre. Itt egy bizonyos bizalmatlanság áll fenn, el kell követni mindent, hogy ez a bizalmatlanság megszűnjön. Olyan ember kell, akiben mindenki megbízik, hogy a Vörös Hadsereget meg fogja szervezni. Minden helyen megteszi a kötelességét, de ezt nem vállalhatja el.

Kun: Nem tehetek róla, a következő érzésem van: én délután vállaltam a Hadügyi Népbiztosságot, mert a forradalom érdekében mindent vállalok, de úgy látszik, mintha engem lehetetlen helyzetbe akarnának kergetni. Most én vegyem át a proletárdiktatúra minden ódiúját, minden terhét? Mintha büntetve lennék azért, mert én kezdtem meg ezt a mozgalmat. Ettől az érzéstől nem tud szabadulni, azért kéri Böhmöt, vegyen magára még egyszer annyi terhet és jöjjön be ebbe a kollégiumba. Hangsúlyozza, hogy soha szívesebb összműködés nem lehetett, mint köztük lesz. Gúnynak kell venni, hogy azt mondják, hogy benne mindenki megbízik. Vállalja Böhm elvtárs is ezt az ódiúmot. Lehetetlennek tartja, hogy a hadügy kérdése Böhm elvtárs nélkül megoldódjék. Az új hadsereg organizálásának munkája csak Böhm elvtárral lehetséges.

Böhm: Borzasztóan sajnálja, hogy ilyen tésre terelődik a vita, hogy Kunnak olyan érzése van, hogy lehetetlen helyzetbe akarjuk őt kergetni. Ilyen mederben nem szabad vitatkozni. Abban a pillanatban, mikor oda szegődtem a proletárdiktatúra mellé, akkor nekem ezt az ügyet kell szolgálnom, és mindenki gazfickó, aki ezt a munkát meg akarná nehezíteni. Én ugyanúgy érzem a felelősséget a volt szocialista párt részéről, mint Kun a volt kommunista párt részéről. Én vettem fel a javaslatba, hogy nincs más út, mint a proletárdiktatúra. De nem lehet bemenni oda, mikor a katonák egy része bizalmatlan velem szemben. A katonák minden egyes parancsot bizalmatlansággal néznének. A katonaságnál nincs más, mint parancs és teljesítés. Kell valakinek lenni, aki a legteljesebb mértékben bírja a katonatömegek bizalmát. Igenis, Kun elvtárs, Ön bírja a legteljesebb bizalmat. Az ügy érdekében nem akarok oda menni.

Bokányi: Ha Kun azt mondja, hogy ő nem hiszi el, hogy van benne bizalom, azt nem vehetjük...^o Böhmnek tudnia kell, hogy nem az egész

^oEredetiben így.

hadsereg jelentette ezt. Ha ez a direktórium megalakul, semmiféle oldalról nem merülhet fel aggodalom.

Szamuely: Lugosi és Fáber elvtársak jelentik, hogy az én nevemben fosztogatás lesz. Az én nevemben plakátot, röpiratot adnak ki.⁶

Kun: Minden intézkedés meg van téve.

Szántó: A városparancsnok ma éjjel fogja jelenteni . . .^d

Szamuely: Aki ilyen formában, ilyen hírt terjeszt, azonnal forradalmi törvényszék elé kell állítani. ([Közbeszólás:] Minden intézkedést megtettünk, munkásjárőrök mentek ki!)

Szántó: Biztosítom, hogy egész szépen megfogjuk [sic!]. Ha elcsípünk valamely rémhírterjesztőt, azt forradalmi törvényszék elé kell állítani, föbe kell löni.

Ládai: Ma elrendeltem a letartóztatását annak, aki azt mondja vagy azt mondta, hogy Makót és Hódmezővásárhelyet elfoglalták és hogy a lakosság onnan menekül.⁷

Bokányi: Az volt a baj, hogy nem volt egység a hadseregben. Böhm elvtársnak is baja lesz a katonatanáccsal. Kunnak teljesen igaza van. Ha az a direktórium együtt dolgozik, a forradalmat menti meg. Ha Böhm nem megy be, Kun nem tudja Böhm nélkül megcsinálni a dolgot (Kun, Szántó: Úgy van!), és akkor a forradalmat nem tudjuk megmenteni. Akkor nem lehet mást csinálni, feloszlatni a Kormányzótanácsot. Kun vegye át az elnöklést, vegyen maga mellé bárkit. Böhm elvtársnak oda kell állni segíteni, szervezni. Ő azt állítja, hogy lehetetlen a helyzete. Folytatni fogja tovább a szocializáló működését. Tegnap egyhangú lelkesedéssel választottuk meg, áll ez ma is. (Kun: két hétről van szó.)

Landler: Baráti szempontból súlyos helyzetben van, mikor Böhmöt arra akarja rávenni, hogy megmagyarázza objektíve, hogy lehetetlen a dolog, hogy felborul a helyzet, ha nem vállalkozik. De a proletariátus szempontjából szükséges ez. Hiába nyafog.

Kun: egy pár hitvány elmebeteg ember ellen úgy kell védekezni, hogy meg kell szervezni a hadsereget, úgy, ahogy Böhm megszervezi. Ahogy Szamuely mondta, olyan ember kell, aki a kocsikenőcsre is gondol. Szilárd meggyőződése, hogy ezt a munkát csak Böhm tudja végezni.

Böhm: Hallgass már, inkább elvállalom. (Éljenzés és taps.)

Kunfi: Annak ellenére, hogy Böhm ezt a megnyugtató kijelentést tette, a vitát befejezettnek nem lehet tekinteni. Minden garancia nélkül való ez a megállapodás. Kitűnőnek tartja Böhmöt, ha ezt a munkát elvállalja, de semmi bizalma abban, hogy ezt a munkát meg is tudja csinálni, ha

^dEredetiben így.

⁶Lugosi, feltehetőleg azonos Lugosi Béla színésszel, aki a Tanácsköztársaság idején a Színészek Országos Szakszervezetének főtitkára volt. Szamuely megjegyzése arra vonatkozik, hogy szélsőséges baloldali elemek, a korábbi kommunista, szociáldemokrata ellentétet tovább élvezve zavart akarnak kelteni, amihez neki semmi köze.

⁷Makó és Hódmezővásárhely francia, illetve szerb megszállására április utolsó napjaiban került sor.

bizonyos garanciákat mi a pártban és a munkásmozgalomban nem teremünk meg. Ő és Kun ma különféle módon az egész munkásság bizalmát keressék. Azok az események, amelyek tegnap óta történtek, múlhatatlanná teszik, hogy tisztázzuk, hogy ki gyakorolja ma a proletárdiktatúrát? A Kormányzótanács és munkásszervezetek-e? Vagy az itt-ott összeverődött, de lehet, hogy a többséget képviselő elvtársak? Három vagy öt nap múlva újabb felvonulás lehet és ugyanez előtt a helyzet előtt állunk. Ezzel függ össze, ami a Vörös Újságban megjelent. Az volt a meggyőződésem, hogy ahogy Pogánnyal eljártak, igazságtalan volt. A párt hivatalos lapjában megjelent egy közlemény, amely Pogány lemondását úgy közölte, hogy megtisztítottuk tőle a pártot. (Kun: Már ide rendeltük.) Ennek a tisztázását kívánja.

A helyzetet és a proletárdiktatúrát csak együttes erővel tudjuk megtartani, energikusan fel kell vetni, mégpedig ma vagy holnap, azt a kérdést (Felkiáltások: ma!), kik azok, akiknek módjukban van intézkedni és a dolgokat vezetni. Ha a mai aknamunkát a kerületi bizottságok csinálták, kívánom, hogy hívjuk őket össze (Kun: Három órára össze vannak híva!), hogy megkérdezzük, hajlandók-e arra, hogy míg a szovjet összeül, mi csináljuk a dolgot? Ha igen, maradjunk a helyünkön. Ha nem akarják és nem hajlandók erre, akkor két lehetőség van: vagy letörjük őket, amennyiben pedig a tényleges hatalom az ő kezükben van, akkor ez a hatalom ténylegesen nekik adassék át.

Vántus, Kun: Azt már nem!

Kunfi: Én azt hiszem, hogy semmi nincs a kezükben.

Rónai, Vántus: Akkor le kell törni.

Kunfi: Ugyanolyan bajok vannak itt, mert a Kormányzótanács is koalíciós alakulatnak szerepel kifelé, mint volt a megelőző kormány. Ezt még egyszer megcsinálni nem lehet, úgy mint előzően, mert ebbe bele fogunk bukni. Nekünk ezt abszolút egységes és elvi alapon kell elintézni, minden eszközzel, ami rendelkezésünkre áll. Minden meglevő munkásszervezetbe bele kell vinni ezt, és amelyek nem paríroznak, azokat a szervezeteket le kell törni. Amíg ezt a kérdést tisztázni nem tudjuk, nem járulok hozzá, hogy Böhm a hadügybe menjen, bár tudom, hogy csak ő tudja a dolgot intézni. Mindenben egyetértek az elvtársakkal, de azt a dolgot tisztázni kell. Minden egyéb szó haszontalan.

Varga: Kevés hozzáfűzni valója van ahhoz, amit Kunfi mondott. Nem tisztázott ellentétekről hallok én is. A szélsőséges jobb és szélsőséges bal közötti közös érintkezést, közös helyet, közös megegyezést meg kell találni. Elnökökkel és titkárokkal hetenként össze kell jönni.

Kun: A mi egyesülésünk tényleges és becsületes egyesülés volt. Vanak – kifejezetten mondom – az úgynevezett balon, de vannak jobbról is ellentétek. Követtünk el két taktikai hibát. Az egyik: nem tisztáztunk egy sereg kérdést az egyesülés előtt . . .^e

^eEredetiben így.

Böhm: Hat óra alatt jött létre.

Kun: Tehát ez menthető hiba. A másik hiba az volt, hogy nem csináltunk a forradalom jogán valami közös szövet, vagy a meglévő munkástanácsot nem alakítottuk át, amiért naponta sírok Weltnerrel. Nincs párt, nincs párttitkárság. Nagy baj a tömegeknél, hogy nem tudták milyen alapon egyesültünk. Holnapután ki kell jönni Weltner előszavával Bolgár és Lukács füzetének az egyesülésről.⁸

Pogány esetében azt tartja, hogy elégtételt kell neki szolgáltatni. Fenntartja, amit tegnap mondott, de elégtételt kell szolgáltatni. Tessék megállapítani, hogy mik az erőviszonyok. Itt erőviszonyokról nincs szó, csak személyi szempontból való kifogásokról. Kétségtelen, hogy vannak antipátiák nemcsak Pogánnyal szemben, hanem másokkal szemben is. Ezek voltak a szocialista pártban is. Egy-két nap múlva kezünkben lesz a fegyveres erő, és akkor egy-két nap alatt le kell törni mindent, de ebben azután álljunk egységesen. Letörni, legázolni és ne legyünk szentimentálisak. Nincs szentimentalizmus, nincs mérséklet, az meghalt. Két nap alatt minden erőt a kezembe kell vennem és ha főbelövetek száz embert, főbe lesznek löve.

Pogány: Úgy lesz!

Kun: Azt én Taknyos Jánostól nem teszem függővé, hogy milyen lesz a magyarországi proletariátus sorsa. Nem helyes úgy a probléma, ahogy Kunfi azt felállította. Nem a katonaság, nem ez a csűrhe a fontos.⁹ A gyár a fontos, ott pedig egység van. Innen baloldaltól, de úgy van. Meg kell csinálni az erélyes intézkedéseket a burzsoázia ellen, de a proletariátus ama rétegei ellen is, amelyek deklasszálódtak és ez a lumpenproletariátus akar az igazi proletariátus ellen fellépni. Ezt a réteget le kell törnünk. Nem adjuk be a lemondást, nem csinálunk kabinetkérdést, elmegyünk hozzájuk, kihasználjuk még őket is, hogy a proletárdiktatúrát még erősebbé tehessük. Sok mindent kellene csinálni, pártkongresszust kellene tartani, érintkezni kellene a tömeggel. Mi ketten Weltnerrel pár hónapja írunk a Népszavában a mai eseményekről [sic!]. Kéri Kunfit, vonja vissza azt, hogy függővé teszi attól, hogy a kerületi munkástanácsok mit mondanak. Vonja vissza, ne-hogy azt a szerencsés dolgot, hogy Böhm bemegy a hadügybe, veszélyeztes-sük.

Vántus: Kevés hozzátenni valója van Kun után. Böhmnek a hadügybe való bevonása nem személyi kérdés. Amikor egyesültünk, a két párt vezetői a legkíméletesebben fogták fel a dolgot. Ami történik nem egyéb, mint a forradalom szülte helyzet bizonytalansága. Az egység megvan és diktató-

⁸ Az Egység okmányai. A szociáldemokraták és kommunisták egyesülésének előzményei. Bp. 1919. (Kun Béla levele a kommunizmusról és a proletáregységről. Weltner Jakab bevezetésével. *Bogár Ignác*: Magyarország proletárainak egyesülése. *Lukács György*: A proletáregység helyreállításának elméleti jelentősége.) A jegyzőkönyvben Bolgár neve tévesen szerepel, valójában Bogár Ignác-ról van szó.

⁹ Kun indulatos kitörését a munkás- és katonatanácsok egyes anarchista vezetői által Pogány ellen szervezett akció váltotta ki.

rikus alapon a legkíméletlenebbül le kell verni mindazt, aki ellenállást akarna szítani. Itt nagyon kevés számú személyről van szó. Ha mi kifelé mutatjuk az egységet és a kellő eréllyel lépünk fel, lehetetlen, hogy ne tudjuk fegyelmezni őket, mert nemcsak a burzsoáziával, hanem a hadsereggel szemben is diktatórikusan kell fellépni.

A hadügyi kormányzatot úgy oldjuk meg, hogy Böhmöt és Kun Bélát együtt fogjuk látni a hadsereg megszervezése élén. A szovjetkongresszust minél gyorsabban össze kell hívni. Erre bázírozom a mi megerősödésünket.

Rónai: Ami délelőtt történt, formális lázadás volt. Majdnem a forradalmi törvényszékkel agyonlövették a hadügyi népbiztost. Böhmöt megverték. Ilyen forradalmi szituációban huligánok és örültek napokig fel tudták forgatni az egész várost, akárcsak Mexikóban.¹⁰ Itt nem szentimentális ellágyulásra van szükség, hanem a legenergikusabb küzdelemre. Erőpróba dönti csak el, hogy ki az erősebb. Ha tudjuk, hogy kik csinálták ezt a mozgalmat, már most fel kell venni a harcot.

Kun: Erre nem is kell határozat.

Rónai: Nagyon kéri, hogy a szombati napra rendeltessenek el a szovjetválasztások.

Kun: Mi holnapra hívtunk össze ad hoc bizottságot a jelölések végett. Ő is kéri, hogy szombatra megcsinálják, mert ekkor a szénsegélyesek is bemennek és a munkanélküliek is; akkor kell megcsinálni.¹¹ Sürgős a vidéken is, mert ott is az az állapot, hogy kezdik nem respektálni a direktóriumokat. Rónai addig le se feküdjék, amíg a rendelkezéseket ki nem adja.

Kunfi: Egészen röviden. Kun öt félreértette. Csak a személyi elintézés ellen szólt, ahelyett, hogy objektív elintézést csinálnának. Minél előbb legyenek meg a választások. De amit Rónai mond, az lehetetlen csütörtökről szombatra. Legalább kétnapi erős sajtó- és plakátpropagandát kell csinálni.

Böhm: Az én kérdésem el van intézve. De kéri, kifelé a vasasokra való tekintettel, hogy a hadügyi kérdést a Kormányzótanács a legsürgősebben elintézné és elrendelné, hogy Böhm és Kun elmenjenek.¹² Kun bennmarad a külügyben, én a szocializálóban, de persze oda se néznék.

Vántus: Ezt ellenzi, mert akkor nem veszik majd komolyan.

Böhm: Dovcsák nagyszerűen el tudja intézni a munkásügyeket. Haubrich is kerüljön a hadügyhöz. Szükség van arra, hogy a dolgozó munkásokból vegyünk tagokat, nem a munkanélküliekből, hanem szervezett munkásokból. Mi is becsületesen álljuk a megegyezést. Szántóval a legteljesebb egyetértésben tudjuk a munkát végezni. Fiedlerrel és Haubrichhal is. De nincs végrehajtó szervünk. Nem lehet egy mérsékeltebb Népszavát és egy kevésbé mérsékelt Vörös Újságot csinálni? A Vörös Újság az én nevem mellé még pénzért sem teszi oda, hogy elvtárs.

¹⁰ Az 1910-es évek második felében folyt mexikói polgárháború eseményeire utal.

¹¹ A tanácsválasztások végül nem szombaton, április 5-én, hanem 7-én voltak.

¹² Az utalás az április 4-i tanácskozásra vonatkozik, amelyen Böhm és Kun felszólalt. Lásd a 7/b sz. jegyzőkönyv (április 2.) 16. jegyzetét.

Vántus: Ezt a Vörös Újság szerkesztőjének¹³ a szemére vetettem. Kijelentette, hogy ez többé nem fog történni. Nem lehet négy fal közt politikát csinálni. Itt a legteljesebb egyetértés van, de kifelé mégsincs. Hívjuk össze az új városházára a volt kommunisták bizalmi férfit. Hívjuk oda a mi embereinket, az egyik referens legyen Kun, a másik én. Mutassuk meg, hogy egyöntetű a felfogás. A pártszervezetekben olyanok vezetik a dolgokat, akik azelőtt nem vezették, és azok olyanokat mondanak, hogy meg kell fojtani a burzsoák csecsemőit.

A vasmunkások nagy tömegei között igen nagy az elkeseredés. A régi bizalmiakat terrorizálják. Ha a gyári munkásság ellenünk fordul, akkor elvesztettük a proletárdiktatúrát. A gyári munkásságot be kell vonnunk, fel kell világosítanunk. Sütő, Langer, Reisz, Horovitz Gábor¹⁴ mind el vannak keseredve. Ki kell menni a munkások közé. Ha mi a gyári munkásságban kapunk támaszt, akkor nem kell elsírni a panaszokat, hogy hol van a hatalom.

Büchler: Az itt levő határozatokat közöljük az illetékes párttitkárokkal. Rendezni kell végérvényesen a titkársági ügyeket. Ott abszolút nem mennek rendben a dolgok. Vincze a Fővárosi Népbiztosságnál van elfoglalva. ([Közbeszólás:] Lemondott.) Délelőtt nem jár be, Hirossik, Rabinovics és Farkas¹⁵ vannak ott, de iniciáló képességük nincs. Ott nincs munkafegyelem. Vincze vagy menjen egész napra oda, vagy más egésznapos ember [sic!].

Vágó: Csatlakozik Böhm felfogásához. Most foglalkozik a kerületi forradalmi munkás- és katonatanácsok ügyeivel. A IV. kerületi volt kommunistákat – közöttük nagy többség kiskorú – ezeket nem kell összehívni, ezeket szét kell kergetni [sic!]. Ezekkel el kell bánni és el fogunk bánni. A Vörös Újság kérdése fontos. A Vörös Újság a fészke ezeknek a dolgoknak. Konkrét indítványom volna. Amint elhatároztuk amaz emlékezetes éjszaka folyamán, Weltner legyen a szerkesztője mindkét lapnak. Tulajdonképp egy lapnak, melynek két kiadása legyen. Amit én mondtam, az szükséges volt,

¹³ 1919. április elejétől Jancsó Károly, előtte Szamuely Tibor volt a Vörös Újság szerkesztője.

¹⁴ Horovitz Gábor a Pamunkás Szövetség titkára, a Tanácsköztársaság idején a jobboldali szakszervezeti vezetők csoportjához tartozott, a párt ellenőrző bizottságának tagja volt. Langer János szakszervezeti vezető, Reisz (József) Mór a Húsipari Munkások Országos Szervezetének alelnöke.

¹⁵ Hirossik János tetőfedő munkás, újságíró, szakszervezeti vezető. A KMP alapító tagja, a Tanácsköztársaság idején a párttitkárság egyik vezetője, a Budapesti Központi Munkástanács és a Szövetséges Központi Intéző Bizottság tagja. 1919 májusától a felszabadított területek kormánybiztosa, a Szlovák Tanácsköztársaság kereskedelemügyi, majd belügyi népbiztosa, végül a posta országos biztosa. Rabinovics József aranyműves, 1906-tól az Órák és Aranyművesek Szakszervezetének titkára, 1911-től alelnöke. Az első világháború idején az oroszországi magyar hadifoglyok mozgalma egyik vezetője, 1917-től az OK/b/P tagja, 1918 novemberétől a KMP titkára. A Tanácsköztársaság idején a párttitkárság tagja, a Belügyi Népbiztosság vezető munkatársa, beavastották a Szövetséges Központi Intéző Bizottságba. Farkas István cipész, szakszervezeti vezető, betegpénztári tisztviselő, 1911-től az MSZDP titkára. A Tanácsköztársaság idején a párttitkárság tagja.

de ahogy megírták, az örület.¹⁶ A szerkesztőséget az menti, hogy Weltner is átnézte, de a nagy izgalomban nem látta meg.

Böhm: Régi határozat, hogy a pártlapok szerkesztői legyenek jelen.

Vágó: A gyarakba ki kell menni, akár szervezve, akár előkészület nélkül. Ha mi rövidesen nem helyezkedünk a budapesti szervezetek alapjára, akkor mehetünk a fészkes fenébe. Indítványozza, hogy a képviselőház adassék át a szakszervezetek központjának. A büfét fel kell használni, az olyan hely lesz, ahová a munkásság szívesen eljár, ahol mi a munkásokkal érintkezni tudunk, és a szakegyleti vezetőkkel is.

Landler: Abszolút nagy erősség van abban, hogy itt belül nincsen köztünk differencia. Az ellenforradalmi mozgolódás a semmivel egyenlő. Ez a másik erősség. A harmadik az, hogy az antant hadügyileg abban a helyzetben van, mint mi.

Kifelé is szükséges az egység. Ehhez szükséges, hogy együvé költözzünk és hogy 24 óra alatt egy-két ellenforradalmárt és rémhírterjesztőt kivégezzünk. Azután ezeket a huligánokat kell falhoz állítani. Markovicsnak¹⁷ el kell jönni a Belügyi Népbiztossághoz, ki kell mondani, hogy ő köteles a Belügyi Népbiztossághoz belépni.

Hevesi: A Vas- és Fémmunkások Szakszervezetének összbizalmi értekezletéről jövök, amelynek tárgya a szocializálás lett volna, de úgyszólván a mai nappal, a mai eseményekkel foglalkozott. Kifejtettük ott, hogy a Kormányzótanács a maga egységében elítéli a mai eseményeket, amelyeket önkényes vállalkozók csináltak. Az egység nemcsak itt minálunk, hanem a munkások széles tömegeiben is megvan. Csak néhány, úgy látszik kielégítetlen elem csinálja a széthúzást. Az összbizalmi ülés kijelentette a támogatását, azonban a kontaktus a Kormányzótanács és a munkásság között nincs meg. A legközelebbi szombati ülésen jelenjenek meg a Kormányzótanács tagjai is és tartsanak beszámolót. Én be is jelentettem, hogy ott megjelenünk.¹⁸

Kunfi: Mit írjanak a lapok? A sajtódirektórium csinálja-e, vagy mi?

Kun: Minthogy elhallgatni nem lehet, meg kell írni megfelelő formában, és egy határozati javaslat kell, ami a legelősebben elítéli, hogy úgy bánjanak el, mint Pogánnyal, és ki kell mondani, hogy akik álhíresztelésekkel, hazugságokkal, rágalmakkal ezt előidéztek, azokkal úgy bánunk el, mint a rémhírek terjesztőivel.

¹⁶ Vágó felszólalt a Pogány ellen tüntető tömeg előtt, ennek a sajtóban történt közlésére utal.

¹⁷ Feltehetőleg Markovics Ernőről van szó, aki a Népköztársaság, majd a Tanácsköztársaság idején is zászlóalj-főbizalmi volt, Szmuk Antallal állt kapcsolatban, egyébként nem került a Belügyi Népbiztosságra.

¹⁸ A *Népszava* az április 6-i számában a vas- és fémmunkások bizalmi ülése. Egyhangú állásfoglalás a Kormányzótanács mellett és a felelőtlen puccsok ellen c. cikkében, a *Vörös Újság* pedig az április 7-i számában a proletáregységért! A vas- és fémmunkások bizalmi testülete a rendbontók ellen c. cikkében számolt be az eseményekről. Az értekezleten a Kormányzótanács tagjai közül felszólalt Böhm Vilmos, Pogány József, Kunfi Zsigmond és Szántó Béla.

Böhm: Kiegészítő indítványt tesz. A Kormányzótanácsnak minden tagja írja ezt alá. Szükségesnek tartaná, hogy Pogány benmaradjon a Kormányzótanácsban.

Pogány: Két hétig lehet, hogy tarthat ez a helyzet. Azután akarok egy komoly szót mondani a külföldi missziókról.

Kun: Felhívtam a Vörös Újság szerkesztőjét. Pogány a nemzetközi propagandát csinálja.

Hevesi: Szükséges volna, ha az is megjelenne, hogy a Kormányzótanács a vas- és fémmunkások összességét informálni fogja arról, hogy a kontaktus teljes mértékben fenn lesz tartva.

Kunfi: Konkretizáljunk, a határozatot majd megfogalmazom. A másik dolog Pogány személyes ügye. Erről mit teszünk közzé? Hogy marad a Forradalmi Kormányzótanácsban mint komisszárius és a külügyben fog dolgozni.

Kun: Leadatok egy parancsot a hadseregről,¹⁹ hogy öttagú kollégium vette át a hadügyet: Kun, Böhm, Fiedler, Haubrich és Szántó. Szamuely pedig megy a propaganda ügyosztályhoz.

Kunfi: De Szamuely elvtárs is a Kormányzótanács tagja marad.

Szamuely: Ebbe nem megyek bele, csak úgy, ha Pogány a nemzetközi propagandát csinálja és ha a hadügyi propagandát egyesítjük a másik propagandával. Így átmehetek a közoktatásügybe.

Garbai: A határozathozatal szempontjából: a Hadügyi Népbiztoság = ötös kollégium. Ez a határozat. Meg kell állapítani [sic!], hogy megbízatik a párttitkárság azzal, hogy a holnapi napra a volt szociáldemokrata és a volt kommunista párt egész vezetőségét, a pártválasztmányt, a volt kommunista párt fővárosi bizalmtestületeit, s a szakszervezeti választmányt hívjuk össze hat órára. Ez határoztatik és Büchler intézkedik.

Garbai: A Parlament épületére vonatkozó javaslat ügye tárgyalatik. Egyelőre ne hozzuk javaslatba. Meg kell vizsgálni, s mindkét félt meg kell hallgatni, a szakszervezetek titkárait, hogy ez lehetséges-e. Tegyük vizsgálat tárgyává. Vállalja, hogy ebben beszélgetést fog folytatni.

7. Kunfi: Itt van Böhm: most a tény az, hogy a hadügybe megy és elmegy a szocializálásból.

Garbai: A népbiztoság összeállítását bizzuk egészen Ládaira.

Erdélyi: Nem akarok ünneprontó lenni, egy dolog azonban áll, fenn kell tartanom lemondásomat. Itt tárgyi okokról van szó, amelyeknek a megváltoztatása nem rajtam múlik. Hajlandó vagyok visszavonni, ha hozzájárulnak, hogy Kondort bevonjuk a népbiztosághoz. (Böhm: A kongresszusig maradni kell!) Kondort kinevezzük helyettes népbiztosnak, én beoktatom és ő átveszi a dolgot.

Garbai: Tehát visszavonja a lemondást, a kongresszusig hajlandó vezetni. Elvi határozat alapján népbiztoshelyettesül Kondort ajánlja. Még egy indítványa van a címekre, rangokra, helyettesekre: mikor az új listát csinál-

¹⁹A „Parancs” a *Vörös Újság* 1919. április 5-i számában jelent meg.

juk, ne legyen ott, hogy helyettes népbiztosok. De itt megbízunk egyet-egyét, akik eddig népbiztosok voltak, a vezetéssel.

Ládai: Tehát „népbiztosok”.

4. folyt. Garbai: Mi lesz az álláspont Csizmadia kérdésében?

Vántus: A legújabb fejleményeket nem tudom. (Garbai elmondja neki.) Nyisztor, Hamburger és én összeültünk. Mi nem akartuk ezzel az ügyel a Kormányzótanácsot szekírozni, magunk intézzük el. Tenni kell, de jégre kell tenni, mert a nevére¹ szükségünk van. Amíg proletárdiktatúra nem volt, addig lehetett túrni, amit ő csinál. Hatalmi tébolyban szenved, az önzés csimborasszójában, s amellet a nap 24 órájában iszik. Ezt az embert nem lehet tartani. Egy pár esetet hoz fel: saját kertje megmunkálására utaltatott ki 300 koronát. A verseit hozza fel. A versei is mutatják, hogy ártalmas a Tanácsköztársaságra. Egységesen abban állapodtunk meg, hogy a szovjetkongresszusig tartjuk és semmiféle intézkedését nem fogjuk túrni. A „Világszabadság”-nál is érvényesül még a mi befolyásunk az ő terrorizmusa ellenére is.

László: Írásban adom be jelentésemet.

Kun: Ez nem jogi, hanem politikai kérdés.

Rónai: Csizmadiát kirekesztettük a Kormányzótanácsból. Voltaképpen ő magát rekesztette ki, de Csizmadiát mint népbiztost nem lehetett letartóztatni vagy előállítani.

Nyisztor: Vántus előterjesztéséhez hozzájárulok. A szovjet után össze kell hívni a földmunkásokat, mert Csizmadia nem fog nyugodni. Ha a földmunkásokat összehívtuk, egyszer s mindenkorra le kell vele számolni. Ha ezt nem teszi meg a párt, én elmegyek valahova vidékre párttitkárnak. Addig is kizártuk őt a Kormányzótanácsból.

Garbai: A Kormányzótanács hozzájárul ahhoz, hogy Csizmadia a Kormányzótanácsból ilyen módon kirúgassék és a Földművelésügyi Népbiztosságot Vántus, Hamburger és Nyisztor látják el, egyebekben a Belügyi Népbiztosságot kell megbízni, hogy saját hatáskörében őrizet alá vétesse; ha vidékre akar utazni, meg kell akadályozni, hogy ő vidéken zavarokat okozhasson.

Vántus: A Kormányzótanács tagjait a hadügyi minisztérium² lássa el riportokkal. (Szántó: Aki kér, az kap.) A Közteleken vannak lakások. Az OMGE volt házat Dovcsák tulajdonának tekintik-e vagy az állam tulajdonának? Ha az állam tulajdona, akkor a lakókat ki kell dobálni. Csizmadiának vannak a környéken fegyveres emberei. Megfelelő őrség kell a Köztelekhez. Holnap szövetségvezetőségi ülés lesz.

Landler: A dolognak politikai háttere van. Őneki őrizetben kell maradnia. A telefont, az autót el kell venni tőle és ne léphessen ki a házból.

¹Ez után, zárójelben kérdőjel van.

²Eredetiben így, helyesen: Hadügyi Népbiztosság.

Szántó: A megfigyelőbe kell szállítani.

Garbai: Ilyen értelemben határozzunk, hogy megfigyelés alá helyezzük.

8. Erdélyi: A múltkor azt határoztuk, hogy a szövetkezetek politikai megbízottjává Kondort és helyettesévé Böhm Arthurt nevezzük ki. Most nevezzük ki Hamburger Sándort és helyettesévé Böhm Arthurt.

Gyorsírói jegyzőkönyv feloldásának géppel írott szövege. A szövegnek két, tartalmában azonos, csak gépelési formájában eltérő változata maradt fenn, az egyik fotokópiában.

1919. április 6.^a*A Forradalmi Kormányzótanács ülése*

Jelen vannak:

Garbai Sándor elnök, Szabados Sándor, Bokányi Dezső, Fiedler Rezső, Kondor Bernát, Böhm Vilmos, Szántó Béla, Varga Jenő, Haubrich József, Pogány József, Lukács György, Stefán Ágoston, Ládai István, Vágó Béla, Rónai Zoltán, Szamuely Tibor, Lengyel Gyula, Kelen József, Rákosi Mátyás, Székely Béla, Illés Artúr, Hevesi Gyula, Kalmár Henrik népbiztosok, Seidler Ernő rendőrségi politikai megbízott és Révész Mihály jegyző.

(Az ülés kezdete 10 órakor.)

1.

Garbai Sándor elnök az ülést megnyitja és jelzi, hogy az ülés összehívására a lakásügy elintézése miatt van szükség. Kéri a lakáshivatal elnökét, Gungelnak a meghallgatását.

Böhm Vilmos hadügyi népbiztos a lakásügyben a múlttal teljes szakítást kíván és ellenzi Gungel meghallgatását.

Bokányi Dezső munkaügyi és népjóléti népbiztos, Garbai Sándor elnök, Rónai Zoltán igazságügyi, Böhm Vilmos hadügyi, Fiedler Rezső hadügyi népbiztos felszólalása után

Varga Jenő, a szociális termelés népbiztosa azt indítványozza, hogy meg kell alakítani a kerületi elöljáróságokon^b a lakásbizottságokat és minden lakásigénylés először menjen a kerületekhez és csak annak felterjesztésére menjen a központhoz.

Szántó Béla hadügyi népbiztos szerint a lakásügy csak fővárosi ügy, tehát a lakásügy elintézésében egyedül a budapesti helyi szovjet van hivatva dönteni; a Kormányzótanács tehát ne akarja a lakáskérdés végleges megoldását. A lakáskérdés központi intézését a központi munkástanács véggeze, a személyi kérdéseket oldja meg a budapesti munkástanács.

Bokányi Dezső munkaügyi és népjóléti népbiztos sürgeti a lakásépítés és lakásjavítás munkáinak megindítását. Az igazságos lakáselosztás alapja az, hogy a kerületi munkástanácsok állapítsák meg a lakásigénylők viszonyait. A legelső törekvésnek a túlszűfoeltság megszüntetésének kell lennie.

^aAz eredeti dokumentum keltezésében feltüntették azt is, hogy az ülést vasárnap éjszaka a Kormányzótanács tanácstermében tartották.

^bEredetiben így, helyesen: tanácsokon.

Böhm Vilmos hadügyi népbiztos mint a szociális termelés népbiztosa azt javasolja, hogy erélyes embert kell állítani minden kerület élére és a lakásbiztosság élére, akit a Kormányzótanács nevezzen ki. Mindegyik mellé hattagú bizottságot kell delegálni, akiknek a sorában legyen egy kőműves is; ezek a bizottságok végezzék a kutatást, ezeknél történjék a bejelentés és; a központban semmi más ne történjék, mint a kiutalás. A legsürgősebben meg kell kezdeni a lakásépítést. Súlyt kell helyezni a lakásjavító akció megindítására. A népbiztosoknak egyenként fel kell világosítaniuk a munkásokat a lakáskérdésről.

Rónai Zoltán igazságügyi népbiztos szerint az orosz példa miatt [sic!] a lakáskérdést másként megoldani nem lehet, csak áttelepítéssel.

Hevesi Gyula szociális termelési népbiztos szerint a lakások takarítását, rendbehozását várossal kellene intézni. Sok hivatal, bank szabadul fel, ahol a közös konyhák elve alapján lehetne sok családot elhelyezni.

Kondor Bernát közéletmezési népbiztos hangsúlyozza, hogy az áttelepítési problémát ki kell irtani, mert az áttelepítés lehetősége nem áll fenn.

Szamuely Tibor közoktatásügyi népbiztos hangoztatja, hogy a munkanélküli burzsoákat ki kell utasítani. Indítványozza, hogy a házközösségek létesítésére való előkészületeket meg kell kezdeni.

Vágó Béla belügyi népbiztos szerint a lakáskérdés momentán megoldható. Sürgeti a dologtalanok és fölösleges külföldiek kiutasítását és azt, hogy a lakásügyet intéző emberek proletárok legyenek.

Varga Jenő szocializáló népbiztos felszólalása után

Szántó Béla hadügyi népbiztos konkrétan javasolja, hogy a Kormányzótanács határozza el, hogy az egész lakáshivatal működését be kell szüntetni, illetve az egész hivatalt át kell adni a budapesti munkástanácsnak. Hattagú bizottságot kell kiküldeni, katasztert kell felvenni.

Szamuely Tibor közoktatásügyi népbiztos és Garbai Sándor elnök felszólalása után

Lukács György közoktatásügyi népbiztos azt javasolja, hogy a Szociális Termelés Népbiztossága úgy az egyes munkástanácsokhoz, mint a központhoz egy-egy embert delegáljon.

Garbai Sándor elnök és Vágó Béla belügyi népbiztos felszólalása után

Rónai Zoltán igazságügyi népbiztos javasolja, hogy ideiglenesen, amíg a budapesti központ intézkedhetik, a kerületi munkástanácsok bevonásával a kerületi lakáshivatalok intézkedjenek, de a központi intézkedéssel egy ember bízassék meg.

Garbai Sándor elnök a vita eredményét abban foglalja össze, hogy a Kormányzótanács a lakáskérdésnek a munkástanácsok útján való megoldását határozza el akként, hogy 10 munkástanács lesz, amelyek mellé minden kerületbe, valamint a központba is megfelelő ember kerül.

Böhm Vilmos hadügyi népbiztos a központi lakásbizottság élére Saly Endrét javasolja. Hangsúlyozza, hogy a kerületi lakásbizottsághoz tartozik még a lakáskataszter felvétele. Fel kell állítani a lakásjavító üzemeket,

amely kiszállás útján győződik meg a javítás szükségességéről és rögtön meg is indítja a munkát.

A Kormányzótanács Böhm Vilmos hadügyi, volt szociális termelési népbiztos javaslatát teszi magáévá; a lakáskérdést a munkástanácsokhoz utalja. A határozat végrehajtásával a Kormányzótanács Böhm Vilmost bizza meg.¹

2.

Böhm Vilmos hadügyi népbiztos a beérkezett hadügyi és külügyi jelentéseket ismerteti.

Pogány József külügyi népbiztos felszólalása után

határozat nem hozatott.

3.

Garbai Sándor elnök ismerteti a Smutsszal folytatott tárgyalások lefolyását.²

Böhm Vilmos és Szántó Béla hadügyi népbiztosok felszólalása után

határozat nem hozatott.

4.

Rónai Zoltán igazságügyi népbiztos Farkas István közéleti hivatali hivatalszolga halálos ítéletének beérkezett kegyelmi kérvény alapján életfogytiglani fegyházra való átváltoztatását javasolja azzal, hogy a Kormányzótanács ezt a megkegyelmezést ne hozza nyilvánosságra.

¹ A lakásügyekről lásd a 4/a sz. jegyzőkönyv (március 27.) 10. jegyzetét. A lakáshelyzet javítása érdekében rövidesen nagyszabású munkáslakás-építési programot dolgoztak ki és hozzákezdtek ennek megvalósításához. Folytatták a Wekerle-telepen 37 munkásház építését és hozzákezdtek 20 új épülethez, a Ceglédi úton 36 lakást adtak át, a Madarász utcában pedig 72-t. Új lakótelepek építése kezdődött el a Pongrácz úton 650, a Jurananics utcában 400, a Madarász utcában 500 lakással. A Mária Valéria barakk-kórházból, gyors munkával 300 egy- és kétszoba-konyhás szükséglakást alakítottak ki. (Lásd bővebben *Petrák Katalin: Az első munkáshatalom szociálpolitikája 1919*. Bp. 1969. 89–96. o.) Saly Endre szabómunkás, a Szabómunkások Szakszervezetének, az MSZDP vezetőségének tagja, a Népköztársaság idején Nógrád megye és Balassagyarmat kormánybiztosa, a Tanácsköztársaság idején a Népszava és a Nőmunkás kiadója volt. Nincs tudomásunk arról, hogy a központi lakáshivatal élére került volna.

² Smuts jegyzékét és Kun válaszát lásd MMTVD 6/A köt. 132–133. o.

Illés Artúr közellátási és Szántó Béla hadügyi népbiztos felszólalása után

a Kormányzótanács Rónai Zoltán igazságügyi népbiztos javaslatához hozzájárul.³

5.

Rónai Zoltán igazságügyi népbiztos három rendelettervezetet terjeszt elő. Az egyik az önhatalmú, erőszakkal vagy fenyegetéssel fellépők cselekvéseiről, továbbá arról, hogy a forradalmi törvényszék sürgős szükség esetén eljárhat olyan bűnügyekben is, amelyeket a Forradalmi Kormányzótanács külön rendelettel nem utalt hatáskörébe, a harmadik pedig közölni a letartóztatottak tartási és élelmezési viszonyaira kötött szerződéseknek az igazságügyi népbiztos részéről való felbontásáról [sic!].

A rendelettervezeteket a Forradalmi Kormányzótanács elfogadja.⁴

6.

Varga Jenő, a szociális termelés népbiztosa indítványozza, hogy Haubrich József helyére a Kormányzótanács Bajáki Ferencet nevezze ki népbiztosnak a Szociális Termelés Népbiztosságához.

A Kormányzótanács az indítványt elfogadja.

7.

Varga Jenő a szociális termelés népbiztosa felhatalmazást kér a központi anyagdiszponáló hivatal felállítására. Felhatalmazást kér továbbá arra, hogy minden külkereskedelmi ügy központosíttassék a kereskedelemügyi minisztériumba.⁵

A Kormányzótanács a felhatalmazást megadja.⁵

³Eredetiben így, helyesen: Külkereskedelmi Hivatalban.

³Farkas Istvánt a Budapesti Forradalmi Törvényszék rémhírterjesztésért és a Tanácsköztársaság elleni izgatásért április 5-én golyó általi halálra ítélte. (PI Arch. 609. f. 1/1919. 101. ő. e.)

⁴Lásd a Forradalmi Kormányzótanács XLII. sz., Forradalmi törvényszék elé az önhatalmú intézkedőkkel! című rendeletét (*Tanácsköztársaság*, 1919. április 9.). A forradalmi törvényszékek hatáskörének kiterjesztéséről lásd a Forradalmi Kormányzótanács XLV. sz. rendeletét (*Tanácsköztársaság*, 1919. április 9.). A letartóztatottak tartása és élelmezése ügyében kötött szerződésekről lásd a 3. sz. jegyzőkönyv (március 25.) 32. pontját és 29. jegyzetét.

⁵Az anyaghivatalok és az Anyagelosztó Tanács létesítéséről lásd az 5. sz. jegyzőkönyv (március 28.) 10. pontját és 8. jegyzetét. A Külkereskedelmi Hivatal szervezéséről a Forradalmi Kormányzótanács LXVI. sz. rendelete (*Tanácsköztársaság*, 1919. április 20.) intézkedett.

8.

Lukács György közoktatásügyi népbiztos felhatalmazást kér arra, hogy a 20 munkást nem foglalkoztató moziüzemek is szocializálhatók legyenek.

A Kormányzótanács a felhatalmazást megadja.⁶

9.

Székely Béla pénzügyi népbiztos előterjeszti Arad városának azt a kérését, hogy a Forradalmi Kormányzótanács bocsásson pénzt a rendelkezésére.

Kondor Bernát közellátási, Szántó Béla hadügyi, Pogány József külügyi, Rónai Zoltán igazságügyi és Illés Artúr közellátási népbiztosok felszólalása után

a Forradalmi Kormányzótanács úgy határoz, hogy sem pénzt, sem élelmet nem ad.

10.

Rónai Zoltán igazságügyi népbiztos előterjeszti a német és ruszin nemzeti tanácsok megválasztására vonatkozó ideiglenes javaslatot. Javasolja, hogy válasszák meg a német és ruszin területeken levő falvak, városok és megyék a tanácsokat, azután rövidesen menjen ki olyan rendelet, amely kimondja, hogy a kormányzóságok területén levő falvak és városok küldjenek kiküldötteket a ruszin, illetve a német nemzeti tanácsokba, vagyis választassanak meg ezek a tanácsok és külön-külön alakíttassanak meg ezek a nemzeti tanácsok.⁷

Kalmár Henrik német és Stefán Ágoston ruszin népbiztosok felszólalása után

a Kormányzótanács úgy határoz, hogy az ügyet az április 7-ére összehívandó kormányzótanácsi ülésen elsőnek tárgyalja.

11.

Szántó Béla hadügyi népbiztos felhívja a figyelmet a kisbirtokosok és kisgazdák bizonyos vidékeken való lehangoltságára és arra, hogy a kisgazdák kérdésével foglalkozni kell.

⁶A filmgyárak, mozgóképszínházak köztulajdonba vételéről a Forradalmi Kormányzótanács XLVIII. sz. rendelete (*Tanácsköztársaság*, 1919. április 9.) intézkedett.

⁷Lásd a 2. sz. jegyzőkönyv (március 24.) 3. jegyzetét.

Rónai Zoltán igazságügyi népbiztos szerint a Földművelésügyi Népbiztossággal kell érintkezésbe lépni, hogy állapíttassék meg gyorsan egyes vidékenként az a maximum, amelyen alul birtokot nem lehet kisajátítani.⁸

Garbai Sándor elnök a kérdést a Földművelésügyi Népbiztosság figyelmébe ajánlja, azután az ülést bezárja.

(Az ülés vége: éjjel 1.12 órakor.)

Révész Mihály
jegyzőkönyvvezető

Szerkesztett jegyzőkönyv géppel írott másodpéldánya. Borítólapjának jobb felső sarkában Révész Mihály kézírásával „RM példány” megjegyzés olvasható. A jegyzőkönyv mellett található a gyorsírói jegyzőkönyv feloldása (ezt 9/b sz. jegyzőkönyvként közöljük), valamint a szerkesztett jegyzőkönyv sztenogramja, Révész Mihály kézjegyével ellátva.

9/b

1919. április 6.^a

A Forradalmi Kormányzótanács ülése

1. Garbai: A mai ülést azért hívtuk egybe, hogy a már egészen tűrhetlenné váló lakásügyben állást foglaljunk. A lakáshivatal volt elnökét idehívatta, kéri, hogy hallgassa meg a Kormányzótanács az ő előterjesztését. Geiger^b tervezetet is csinált a lakásügyekről. Szükséges, hogy ebben a kérdésben végleges álláspontot foglaljunk el. Most már nem is a lakáshivatal intézi ezeket a dolgokat, hanem önkényes vállalkozók – rendet kell teremteni.

Böhm: Nem volna kifogása elvileg, hogy őt meghallgassuk. Ismerjük azonban a lakáshivatalban levő veszekedést, ami az ügynek rovására van és miután nem ismer el más megoldást, mint teljes szakítást a múlttal – múlt alatt érti Geigert és Somlót –, az egész megoldást új alapra kell fektetni. Ne legyen új veszekedésnek az alapja az, hogy meghallgattuk Geigert, de nem hallgattuk meg Somlót.

Bokányi: Hozzájárul ehhez. Geiger máig sem ismeri a mi szocialista felfogásunkat, legfeljebb a bürokráciát ismeri el.

⁸ A földbirtok szocializálásáról szóló (XXXVIII. sz.) rendelet 3. §-a szerint azt, hogy „mely birtoktestek minősítendőek kis- vagy középbirtokoknak, azt a helyi viszonyok figyelembevételével mindenkor a Földművelésügyi Népbiztosság határozza meg”. A gyakorlatban azonban a határt a tanácsok szabták meg, helyileg nagyon eltérő módon. (Hajdu Tibor 377. o.; továbbá Mészáros Károly: Az őszirózsás forradalom és a Tanácsköztársaság parasztpolitikája. Bp. 1966.)

^a A keltezés után a következő megjegyzés olvasható: „Vasárnap este 8 órára rendezett kormányzótanácsi ülés. Kezdeté 10 órakor.”

^b A gyorsírói jegyzőkönyvben Gungel neve következetesen elírva így szerepel, illetve G. rövidítéssel.

Garbai: Nem fontos, hogy a Kormányzótanács meghallgatja-e vagy sem. De ha valaki azt hiszi, hogy ez a kérdés úgy megoldható, hogy most szétrúgják a lakáshivatalt, és újat csinálnak, az a legnagyobb ostobaságot követi el. Ezt a problémát ismerni kell, a lakásprobléma csak kijavítható, de meg nem oldható. A lakáshivatal tényleg nem tartható fenn, ennek más szervezetét kell létrehozni. Ettől az adminisztrációtól 100 százalékra megszabadulni nem lehet – az elosztható lakások folyton kevesbednek, az igények meg egyre nagyobbak lesznek. Nem szabad tehát elrúgni a lakáshivatalt, mikor még nem tudtunk a helyére tenni másikat.

Rónai: Nem lehetne Somlót is idehozni? Meg kell hallgatni mind a kettőt. Geigert meg kell hallgatni, mert nagy tapasztalatai vannak.

Böhm: Önök nem tudják, mi történik naponként. Agitálnak, hogy kérem jöjjenek oda, hogy tönkretégyék a lakáshivatalt.

Bokányi: Geigerről most ne vitatkozzunk: menjünk bele az ügy megvitatásába.

Fiedler: A helyzet az, hogy a tömeg azt hiszi, hogy Somló tud rajtuk segíteni. A legostobább taktikai hiba volna, hogy csak G-t hallgatnók meg, akit gyűlölnék. Somló fanatikus, de becsületes ember, ki azonban nem való a vezetésre. Egyoldalúan ne hallgassuk meg.

Varga: Feleslegesnek tartja G. meghallgatását. Amit ő mondani tud, azt mindnyájan tudjuk. Semmi esetre sem szükséges a meghallgatása. Azt mindnyájan tudjuk, hogy iroda kell a dolog elintézéséhez. G-t mint tisztán adminisztratív embert meg kell hagyni. (Ellentmondások.) Azt kell mondanunk, hogy mindezen nehéz problémák, amiket Böhm félig megcsinálva vagy előkészítve otthagytott, tizedrész anyyi bajt nem csináltak, mint a lakáselosztás. Egymásután jöttek fel hozzám a lakásdirektóriummi emberek és különféle megoldást ajánlottak. Az én indítványom az: meg kell alakítani a kerületi előjáróságoknál^c a lakásbizottságokat és minden lakásigénylés ebben a sorrendben: először menjen a kerülethez és csak annak a felterjesztésével menjen a központhoz. Ki kell mondani, hogy a központban senki sem kap lakást. A kerületi előjáróságokhoz^d a lakáshivatalokból ki kell emelni néhány embert, akik ezt felveszik, úgy, hogy a megrohanás így valahogyan...^e szabályoztatik és tíz részre szétoszlik. Vagy Drahovszkyra és Braunra, vagy új emberre kell rábízni a dolgot.

Szabados: Lényegében éppen azt akarta javasolni, amit Varga. Személyekről most ne vitatkozzunk, hanem a direktívákról tárgyaljunk: hogyan akarjuk megoldani.

Szántó: A lakásügy csak fővárosi ügy. Elintézéséről egyedül a budapesti helyi szovjet van hivatva dönteni. (Rónai: Ideiglenes elosztásról van csak szó.) Szóval ne fixírozzuk a lakáskérdés végleges megoldását. Holnap megalakulnak a kerületi munkástanácsok, adjunk egy rendeletet a Böhm

^cEredetiben így, helyesen: tanácsoknál.

^dEredetiben így, helyesen: tanácsokhoz.

^eEredetiben így.

gondolata szerint, (Böhm: Hattagú bizottságot) ezek kedden, szerdán megalkulhatnak, ez teljesen a munkástanácsra tartozik. A központi intézését ennek a lakásügynek, a központi munkástanács kell hogy intézze [sic!]. A személyi kérdéseket oldja meg ez a budapesti munkástanács.

Bokányi: Ilyen könnyelműen nem lehet megoldani a kérdést. Ez annyi, mintha a sebre tapaszt teszünk, de nem gyógyítjuk. Az első szempont az: bármennyi lakás volna Budapesten, akkor sem volna elég. Folyik egy agitáció, amely azt hirdeti, hogy az urak laktak eddig a palotákban, menjünk mi a palotákba, azok menjenek a piszokba. A munkásoknál egy fellovalás folyik, amit nekünk le kell szerelnünk. Kell egy hatalmi kérdésnek lenni, amely ezt az agitációt visszaszorítja. Szerény megosztással is kevés lakás van. A lakásépítést meg kell indítani: egy- vagy kétezer kőművest neki kell állítani Budapesten, vizsgálják meg a házakat, reparálják meg. (Böhm: Mindez benne van a rendeletben. Elfogadott rendelet!) Kell építeni és kell kijavítani. A harmadik pedig az, hogy meg kell csinálni Budapesten az igazságos lakáselosztást. A kerületi munkástanácsoknak kell az igénylőknek a viszonyait megállapítani. A kerületi munkástanácsoknak ezzel a kérdéssel bátran szembe kell szállniuk, és ki kell mutatni, hogy Budapestnek legalább félakkorával kellene nagyobbnak lenni, mint amilyen most, hogy megoldjuk a lakáskérdést. ([Közbeszólás:] Kellene! 3–4-százezer szoba van, 4 ember jut egy szobára!) A proletárcsaládoknak az az igénye is, hogy 2–3 szobás lakásokhoz jussanak, teljesíthetetlen. Fő törekvésünk tehát az legyen, hogy a túlszűfolttságot megszüntessük. Le kell tehát redukálnunk a 3 szobás lakásra való igényeket 2 szobásra, mint ahogy a rokkantaknak megmondjuk, hogy az állam ezt nem bírja, meg kell mondanunk a lakáskeresőknek is. Ez egy forradalmi mozgalom a kormánnyal szemben. A lakáskérdést megoldani nem tudják, de benne hagyják a tömegekben azt az érzést, hogy a követeléseket nem teljesítik, mint ahogy kommunista barátaink mondták, a Szamuely Színházban [sic!], hogy két hónap múlva legördül a függöny és ti még bűdös lakásokban laktok. Akkor ez politikai szempontból jó volt. Ha jönne egy tudós, s a problémát a mai viszonyok közt meg tudná oldani, a lakások létszámában és a szobák számában meg tudná szüntetni a zsűfolttságot, s ha a Kormányzótanács ezzel tisztában van, akkor nem engedhetnek oly agitációt, mert az ő hallgatólagos beleegyezésével három hét alatt ez a kormány nyakára nő. A lakáskívánatokat kizárólag a kerületi szovjetek intézzék el, amelyek helyezkedjenek el az elöljáróságokon [sic!]. A lakáshivatalból a megfelelő embereket be kell osztani a munkástanács mellé. Minden munkástanácsi tagra esik 3-4 ház és ez a tag közvetlenül ellenőrizheti a lakáskívánásokat. Ez a kerületi intézmény és a felett lesz azután egy központi lakáshivatal, amely közvetlenül a kormánynak tenné meg a maga politikai jelentését és rendeleteket adna ki. Tehát holnap jelenjen meg egy plakát, hogy a lakáshivatal fel van oszlatva, s a kerületi munkástanácsok majd saját kerületükben plakátokon jelzik, hogy hova lehet fordulni lakásügyekben. A kerületi munkástanács tagjait fel kell fegyverezni.

Böhm: Mint szocializáló népbiztos nagyon belefeküdt a lakásügyekbe, s ha nem is részleteiben, de ismeri a kérdést és különösen a tendenciákat, amelyek ott hetek óta uralkodnak. Akárhogy akarjuk megoldani a lakáskérdést, még némileg becsületesen megoldani sem lehet az elosztást mindaddig, amíg tűrjük azt az agitációt, amely végeredményben a Kormányzótanács ellen irányul. Nem budapesti kérdés, hanem országos kérdés ez, hiszen a vidéki lapok egyszerűen lemásolják a budapesti lakásdirektórium hirdetményeit. A készletek elosztását azonban becsületesen el lehet intézni, de mindenképpen becsületes, mindenféle protekciótól távol álló embereknek kell ezt csinálniuk. Ez az agitáció: „burzsoák, ki a lakásból a kültelkekre”, a burzsoákat összesűríttik, orvosoknak rendelőt, építésznek műtermeit elveszik és egészen proletárszámba menő embereket összezsúfolnak. Nem kell a burzsoát egyszerű bosszúérzetből kikergetni a kültelkekre, hanem el kell venni tőlük mindent, amit lehet. A lakásbiztosság élére egy erélyes embert, minden kerület élére egy erélyes embert, akit a Kormányzótanács nevez ki és mindenik mellé egy 6 tagú bizottságot. Mindegyikben legyen bent egy kőműves, tehát ezek végezzék a kutatást, ezeknél történjék a bejelentés is. A központban semmi más ne történjék, mint a kiutalás, ez nem rendszabály volna, mint Varga mondja, hanem egyszerűsítő eljárás lenne. A vidéken is így kell megoldani. De lényeges, hogy a legsürgősebben meg kell kezdeni a lakásépítést. Ásnak-e már? (Garbai: Varga nem nevezi ki a bizottságot!) Hevesivel már megbeszéltük, hogy lakásjavító akciót kell csinálni. Egész csomó embernek adunk lakást, de lakályossá nem tesszük a lakást. A kültelkeken egész csomó lakás van, amiket munkások elhagytak, de urak nem költöznek be, mert azok egyszerűen odú. Ezenkívül a munkásokat fel kell világosítani a lakáskérdésről. Én csütörtökön a vasasoknál leszek és igen alaposan fogok erről is beszélni. A többi népbiztosoknak a többiekhez kell elmenni. Őszintén és becsületesen meg kell mondani mindent: nincs, tehát nem lehet. Rögtön most nevezzünk ki a központi lakásnépbiztosság megszervezésére egy embert, adjunk meghatalmazást, hogy a 10 embert kinevezhesse, s a munkástanácsoknak első dolguk legyen ennek a 6 embernek a kinevezése.

Rónai: Meg kell bizonyos dolgokat csinálni, ha igazságtalanok is. Az orosz példa az, hogy tényleg kilakoltatták a burzsoát. A burzsoákat össze kell szorítani, amennyire csak lehetséges. Ne történjék ez a dolog ötletszerűen, igénybejelentések és kutatások alapján, hanem történjék meg egy pontos felvétel, és mi azt tegyük közhírré, hogy az átalakítási munkálatok már megindultak. Az orosz példa szerint másként nem lehet elintézni a dolgot, csak áttelepítéssel. Egyébként mindenben Böhm felfogását helyesli. Egy azonban kell: koncentrálni kell, lakásdiktátor kell, barakképítés kell.

Hevesi: A lakáskérdés megoldhatatlan. A proletárnak látnia kell, hogy a lehetőségek határában belül igyekszünk igényeit kielégíteni. Böhm indítványát mindenben helyesli, de miután még így sem tudunk a lakáshiányon segíteni, tegyük lehetővé legalább a tömeglakások lakhatóságát. A lakások takarítását, rendbehozását városilag kellene intézni, mert az egész nap mun-

kában levő proletárok nem tudják ezt rendbehozni. Ezzel az egészségügyi viszonyokon is javítani tudunk. A mai nagy munkanélküliség mellett ezt rendszeresíteni lehet. Rengeteg sok hivatal is szabadul fel: a bankok egész tömege, ahol a közös konyhák elve alapján sok családot lehetne élelmezni és elhelyezni. A felszabaduló helyiségekből tömegszállásokat lehetne csinálni. A népjólétihez kellene áttenni ezt a kérdést.

Kondor: Az áttelepítési problémával szembe kell nézni. Budapesten 28 000 lakás van, a lakások közül 10–15% olyan, amely nagy lakásnak mondható. Az áttelepítés problémája már ezzel csődöt mondott, ezt a problémát ki kell irtani, mert a lehetősége nem áll fenn. (Vágóval összeveszés, nem folytatja.)

Szamuely: Magyarországon a burzsoázia még nem halt meg, csak aluszik. Ez az archimedesi pont: Budapesten sok a munkanélküli, aki a bankokból kivett pénzből él. Ezeket ki kell utasítani. A kerületi munkástanácsok tegyék meg az előkészületeket arra, hogy aki tőkéjéből él és semmiféle produktív munkát nem végez, azt ki kell utasítani. Meg kell tiltani, hogy Budapestre utazhassanak az emberek a helyi munkástanácsok engedélye nélkül. Nemcsak lakásügyi, hanem élelmezési szempontból is fontos a burzsoák eltávolítása. A szovjetek engedélyéhez kell kötni azt, hogy valaki Budapestre utazhassék. A harmadik indítvány: a házközösségek létesítésére való előmunkálatokat meg kell csinálni. A főúri paloták egyáltalán nem alkalmasak külön lakásokra. A Hevesitől ajánlott takarítási rendszert helyesli, de munkakényszerrel kell megoldani. Aki nem akar a Vörös Hadseregbe menni és akit nem is engedhetünk be, azokat használjuk fel ilyen munkára.

Vágó: Először is bocsánatot kér Kondortól. A lakáskérdés nem olyan égető és nem olyan megoldhatatlan, mint látszik. A munkások nagy tömegei türelmesek és várnak. A munkásokkal lehet és kell okosan beszélni. A lakáskérdés momentán megoldható az igények 80%-áig. Akinek nincs itt dolga, külföldi, menjen haza. A galíciai zsidókat nem szabad itt tartani. A földbirtokosokat, huszártiszteket sem szabad itt tartani, ki kell őket zsuppoltatni Budapestről. Rengeteg hivatal van: szénbánya-vállalatok stb., amiknek felszabadításával sok területet nyerünk. Már tettünk indítványt, hogy a Parlamentet kapják meg a szakszervezetek. Csak kell valaki, aki erélyesen hozzáfog a dologhoz és minél előbb kell a lakáskataszter. Akinek Budapesten lakása is meg villája is van, menjen ki a villájából. Budapesten 30 000 igénylő van és ezeket ki lehet elégíteni. A lakásügyet intéző emberek proletárok legyenek. Somló lakáspolitikáját jellemzi az a kijelentés, amit tett az Országház előtt, hogy rögtön költözzünk bele a palotákba. Ennek kifelé is nagy jelentősége van, ha a sajtóban pertraktáljuk a dolgot. Hivatalokat kiköltöztetünk, kiutasítottuk ezeket, a szakegyesületek átvették a képviselőházat, a lipótvárosi burzsoákat kitettük: az idegenek és a demimondok¹ kitelepítése által felszabadult ennyi és ennyi lakás.

¹ Félvilágiak.

Varga: Először is védekezés: 3 napja van ott, és ezért nem nevezte ki azt a bizottságot. Itt is személyes torzalkodások folynak. Várom kellett néhány napot, amíg félig-meddig kielégítő megoldást találok. Szamuely radikális kívánságára nézve kijelenti, hogy ő nem sajnálja a tétlen burzsoát, de itt az a baj, hogy akik végrehajtják, nem tesznek különbséget a tétlen burzsoák és a burzsoá ruhában járó intellektuellek közt. Így vadították el a mérnököket, a tanárokat, vegyészeket a proletárdiktatúrától. De megélünk: megvan az a szerencsés dolog, hogy ezekkel, akikre szükségünk van, nagyon jó viszonyban vagyunk. Helyesli, amit Vágó mond – sokat lehetne segíteni, de oda kell tenni valakit, aki ezt eréllyel tudná csinálni.

Szántó: A burzsoá állami igazgatását szét kell rúgni és munkásigazgatást kell csinálni. A budapesti lakáskérdés budapesti ügy. A Kormányzótanácsnak csak az irányítás a dolga. A részletekben való megoldás nem tartozik ide. Tárgyaljuk a kérdést azon az alapon, hogy a kérdést úgy kell beállítani, hogy a budapesti munkástanács kezelje. Nem óhajtható, hogy amíg a budapesti munkástanács megalakul, addig is pihentessük. A megfelelő előmunkálatokat meg kell tenni, amint azt előbb elmondta. A Kormányzótanács határozza el, hogy az egész lakáshivatal működését beszünteti, illetve az egész hivatalt átadja a budapesti munkástanácsnak. Böhm javaslatára szerint kell eljárni: 6 tagú bizottság, kataszter felvétele. Vegyük le a Kormányzótanács válláról ezt a kérdést, adjuk át a munkástanácsoknak, választassuk meg a 6 tagú bizottságokat és azok készítsék elő a dolgot. Adjunk nekik direktívákat, irányelveket. Ha ezt az álláspontot elfogadják, akkor állapodjunk meg, hogy milyen irányelveket fogadunk el. Indítványa az, hogy miután itt principiális kérdéstről van szó, döntsön előbb a Kormányzótanács: a lakáskérdés kezelését rá akarja-e bízni a munkástanácsra vagy nem. Ha igen, akkor ilyen irányban, ahogy elmondtam, tárgyaljuk meg, hogy milyen úton történjék a kérdés megoldása. (Vágó: Diktátort!)

Szamuely: Mihelyt a munkástanácshoz utaljuk a dolgot, már nem dönthetünk a lakáshivatal beszüntetéséről.

Vágó: Ez lehetetlen. Itt ember kell.

Garbai: Sokkal helyesebb, amit Szántó mond. Ő egyik álláspontot sem tartja kielégítőnek, de mégis a Szántóét disputálhatónak tartja. A budapesti munkástanács, minthogy ez a legelső feladata, ezt el fogja tudni intézni.

Szamuely: A szünet alatt is szükséges, hogy mutassuk meg, hogy valami történik a lakásügy szanálására. Szükséges a burzsoának a vidékre való kiutasítása és a Budapestre való költözésnek a szovjet engedélyéhez való kötése.

Lukács: Szükségesnek tartja, hogy a Kormányzótanács, amely nem adhat ki általános és örök érvényű intézkedéseket [sic!], Szántó indítványához tenné hozzá, hogy a Böhm által indítványozott dolog azzal összhangba hozassék. A szocializáló bizottság mind az egyes munkástanácsokhoz, mind a központhoz egy-egy embert delegáljon.

Garbai: Körülbelül végén vagyunk a vitának. Szántó elvtárs elvi kérdése szemben áll Vágó diktatórikus felfogásával.

Vágó: Nem áll szemben. Ennek a munkának előkészítése és a munkások megnyugtatója volna ennek feladata. Ezenkívül a tömegmunka, a . . . .^f munka, a demimondok kiutasítása. Ezt két napon belül végre lehet hajtani, és akkor az egész história, amikor így egy ügyes ember által garantálva van, átadandó a munkástanácsoknak.

Garbai: A lakásügyben négy nap alatt nem lehet rendet teremteni. Nem 30 000 emberről van szó, hanem csak 8–10 000-ról. Hiszen október 31-e óta 40 000 ügydarab volt, holott ebben benne vannak a fellebbezések is. A diktátorság nem megoldás. Nincs is olyan ember, aki erre vállalkoznék. Ha tehát nem lehet egy emberre bízni, felmerül a kérdés, nem helyes-e a munkástanácsokra bízni. A munkásosztály mérsékelt a burzsoáziával szemben és ezt ki lehet pofozni. És ha Varga elvtárs siet, ötszáz kislakás áll hetek múlva rendelkezésre. (Varga: Holnap telefonon intézze el a szakszervezetekkel! Garbai: Meg is teszem majd!) Ha a munkástanácsok zavart csinálnak is az első időben, az sem lesz baj, mert a tíz kerületben levő munkástanácsok elosztják azt. A Böhm-féle koncepció helyes, hozzákapcsolva a lakáshivatalhoz. Akik amellet vannak, hogy a munkástanácsoké legyen a lakáskérdés, kiegészítve az instruktorokkal . . .^g

Rónai: Közvetítő indítványt tesz. Ideiglenesen, amíg a budapesti központba kerül, a kerületi munkástanácsok bevonásával a kerületi lakáshivatal, de a központ intézkedésére cselekedjék, míg ember lesz reá.

Szántó: Előbb egy elvi kérdés: munkástanácsok útján vagy diktátor útján?

Vágó: A kérdés így rosszul van feltéve. Mindnyájan amellet vagyunk, hogy a munkástanácsok útján kell megoldani. Előkészítő intézkedések azonban kellenek.

Böhm: A központi ügyek intézésére javaslatot is teszek.

Garbai: Szóval nincs ellentét a kerületi megoldásban és a Böhm-féle koncepcióval történő kiegészítésben.

Vágó: Precízoroznánk talán, hogyan értik ezt a kerületi megoldást.

Garbai: Mái tíz kerület van: tíz munkástanács lesz, amelyekben hatagú bizottságok lesznek, s ezek fölé vagy mellé minden kerületből, valamint a központból is megfelelő számú ember kerül. (Lengyel: Semmi esetre sem fölé, hanem mellé. Ellentmondások.) Elvileg körülbelül ez a koncepció tiszta. De mi történik az átmenettel?

Illés: A központi munkástanács megalakításáig nem fog oly sok idő eltelni. Maradjon meg addig az eddigi állapot, azzal a hozzáadással, hogy az igénylők onnan kerüljenek ki, ahol legzsúfoltabb a helyzet.

Böhm: Ne legyen változás, de javaslok oda egy embert. Nem valami fényes lángész, de erélyes adminisztrátor: Salyt javaslom.

^fEredetiben így.

^gEredetiben így.

Szántó: Mihelyt holnap a munkástanácsok megalakulnak, és ezek a bizottságok is, ez nagy megnyugvást fog kelteni. Induljunk el tehát ezen az alapon, amit Böhm javasolt, és akkor minden zökkenő nélkül megoldjuk a kérdést, mert komoly igénylő nincs több mint ötezer.

Böhm: A kerületi lakásbizottságokhoz hozzá tartozik még a lakáskataszter felvétele, annak megállapítása, hol vannak felesleges lakások, s ezt bejelentik a lakáshivatalban, amely gondoskodik a kiutalásról. Ahol rossz a lakás, ott bejelentik azt a lakásbizottsághoz. Emellett működik a lakásjavító üzem, ez pedig gondoskodik arról, hogy a helyszíni kiszállás után rögtön meg is indítsák a munkát. A Vörös Újságban és a Népszavában cikkek jelenjenek meg a Kormányzótanács ezen rendelkezéséről. A két lap embereit magamhoz rendeltem, hogy felvilágosítsam, hogyan írják meg a cikkeket.

Szántó: Ki kell indulnunk abból, hogy a budapesti lakáskérdést a budapesti munkástanácsba utaljuk át. A központi munkástanács választ egy hattagú bizottságot. Ezenkívül minden kerületi munkástanácsban ugyancsak hattagú kerületi bizottság lesz. A lakáshivatal a központi hattagú bizottság alá utaltatik. A kerületi munkástanácsok már most dolgozzanak.

Böhm: De az új igénybejelentéseket meg kell szüntetni. Erre egy közvetítő indítványom van. Hogy holnap lehessen megszüntetni és azután semmi sem történjék, ez nem lehet. Azt kell mondani, hogy még két-három napig folyik így: közben megjelenik az új rendelet: az eddigi igénybejelentés megszűnik, új igénybejelentés a kerületi munkástanácsnál történik. Holnap reggelre megcsináljuk a nyomtatványokat, az a fő, hogy a lakáskatasztert meg lehessen csinálni.

Garbai: A lakáskataszter már össze van gyűjtve. Annyi bútort úgysem kaphatnak.

Böhm: Ez érvénytelen, már változások vannak.

Garbai: Az ön katasztere is két hét múlva érvénytelen lesz, mert ott a kataszteren át vannak vezetve a változások.

Böhm: Azt a tizedet hívja össze Varga és két napig instruálja, hogy amikor a munkástanácsok megalakulnak, ez már készen legyen, és amikor elkezdenek dolgozni, radikálisan, rendszeresen dolgozzanak.

Garbai: Tehát egyelőre a lakáshivatal marad.

Szántó: Marad, de új bejelentés nincs. Csütörtöktől fogva ott lehet bejelenteni.

Garbai: A többi instrukciókat Böhm el fogja látni. Ezzel megbíztuk. Ez a határozat. A kezdő instrukciókat is adja meg. A Népszava és a Vörös Újság munkatársait is rendelje magához. (Helyeslés.) Ez a határozat.

2. Böhm: Igen fontos bejelentésem van. Ma jött két jelentés, s ehhez este a harmadik jelentés, amelyek lehetnek hióbbírek,² de komoly hírek is: a pécsi sajtóiroda közli, hogy megszállják Magyarországot. Berni jelentés van Magyarország ellen indítandó akcióról francia-román csapatokkal. Ötszázezer ember tizennégy nap alatt. A blokád megkezdődött. Az osztrák-

²Rémhírek.

német és a német blokádot megszüntette az antant, de azt követeli Ausztriától, hogy a határt megszállják antantcsapatokkal.

Ezeket a híreket nem lehet ellenőrizni, de bizonyos valószínűség van bennük. Elég tekintélyes csapateltolás van Szegeden, ahol tizenötezer katonára áll. Szőregen ötezer francia van. A szerbek bizonyos pontokat erősen megszálltak. Kétszázhatvan ágyújuk van a Duna–Tisza között. Délután a Belügyi Népbiztosság tett jelentést: az összes Budapesttel összeköttetésben levő vonalak megszakítását rendelte el.

Nem veszi tudomásul ezeket, de tudomást kell venni és fel kell készülni rá. Hadianyaggal nem vagyunk kellően ellátva, különösen ami a tüzéséget illeti. Felvettük [sic!] azt, hogy Oroszországra kell támaszkodnunk. Körháborút azonban nem tudunk indítani, de van egy erősségünk: nekünk fel kell lázítanunk az ő frontjukon levő vasutasokat, postásokat. Erre az eshetőségre tehát el kell készülnünk. A hadügy ezzel nem foglalkozhatik, a propaganda osztály gondoskodik erről röpiratokkal. Amikor bennünket megtámadnak, minden szemérmes lavírozás, minden barátságos arcmutatás az antanttal szemben megszűnt. Fel kell szólítani a vasutasokat, postásokat, munkásokat, lázadjanak fel, jöjjenek segítségül a Tanácsköztársaságnak. Ez erősebb fegyver, mint amit elképzelhetünk. Tudom, hogy Kolozsvárott, Marosvásárhelyt, Temesvárt ágyúk, gépfegyverek vannak a munkásoknál elrejtve. Szegeden szinte várják a helyzetet, hogy fellázadhassanak. Biztos, hogy Szegeden leverik őket, de egy vasutassztrájk tönkretelheti őket, különösen a románokat, mert itt vagyunk a legveszedelmesebbek. Egyetlen szót erről nem szabad szólani. Csak intézkedéseink olyan irányban haladjanak.

Szabados: Francia, szerb, román, magyar röpiratok kellene.

Pogány: Két dolgot fűz hozzá ezekhez. Bécs és a cseh kérdés: mitőlünk függ, mikor törjön ki a proletárforradalom. Ha itt proletárforradalom van, akkor a hadianyag kérdése meg van oldva. Nekünk most minden erőnk ez. Agitátorokkal, nyomtatványokkal ezt nekünk kell intéznünk. A nemzetközi propagandát nekünk kell csinálnunk. Ott Bécsben meg kell csinálni a proletárdiktatúrát. Egy cseh elvtárs informált bennünket, akit Muna küldött: ott a szocialista pártok opponáltak a cseh kormány támadó szándékával szemben.³ Úgyes, lokális agitációval azt kellene csinálni, hogy a csehek bennünket megtámadjanak, és ezzel a cseh munkásokat fellázzítsák. Előidézhetnék a cseh csapatok bomlását. Arra kér felhatalmazást, hogy Kunnal beszéljük meg ezt a kérdést. Az elvtársak felhatalmazása megvan, hogy ebből valóságot csináljunk.

Szántó: Helyes, amit Pogány mond, de kissé korainak tartja. Szűkös érzelmi viszonyainkra és frontviszonyainkra tekintettel ezt nem tudnók megcsinálni. Nekünk tovább kell lavíroznunk. Csak akkor lehet Pogány indítva-

³ A cseh munkásság forradalmi magatartásáról lásd a *Vörös Újság* 1919. április 12-i számában a Megmozdult a cseh proletárság c. cikket. (Közli: MMTVD 6/A köt. 97. o.)

nyát teljesíteni, ha a Vörös Hadsereget annyira megszerveztük, hogy legalább 25–30 000 embert tudunk küldeni.

Garbai: Tudomásul vesszük és rábizzuk a hadügyre és a propagandára. Szabados: Előkészítjük.

Bokányi: Smutsról nincs jelentés? ([Közbeszólás:] A külügyiek nincsenek itt!)

3. Garbai: Részt vettünk: Bolgár közvetítésével folytattuk tanácskozásainkat. Kinn voltak [sic!] a Keleti pályaudvaron, ott arra akart rávenni, hogy a Vix-féle megállapodást nem olyan formán és nem olyan földterülettel, mint Vix akarta, de új terv szerint csináljuk, és hajlandó olyan propozíciót tenni, hogy a blokádot szüntessék meg. (Böhm: Ez óriási eredmény! Most már a románok nem mehetnek előre.)

Garbai: A székelyek ilyen megoldásba nem mennének bele. Mi azt a propozíciót tettük, hogy amiket mi üritünk ki, azokat ürítsék ki a románok is a november 13-i vonalra.⁴ Ismerteti a jegyzékeket. Sm.⁵ a mi helyzetünkön nagyon csodálkozott. Az újabb eszmecsere már azt mutatta, hogy ő újabb engedményt nem hajlandó tenni és jegyzékünket vissza is adta.

Böhm: Bemutat egy hosszú chiffre-t, amit nem tudunk kézbesíteni neki, amit most akarunk majd megfejteni.

Szántó: Az aknák felszedése is erre vezethető vissza.⁶

Garbai: Kitért arra is, hogy támadásokról beszélnek. Erről szó sincs. Még aznap este elutazott.

Böhm: Sm. megjelenése és jegyzéke azt mutatja, hogy ez az utolsó figyelmeztetés volt. Ha ők most nem támadnak, ezzel bejelentették, hogy nincs elég erejük arra, hogy bennünket megtámadjanak. Ez nagy győzelem a mi számunkra.

Szántó: Nekünk igen jó kémszervezetünk van a vidéken. Egy kémese-tet mond el Radnál.^h

Böhm: Tudom, hogy abszolút megbízható csapatok vannak ott, amelyeket nem lehet fellázítani. Nincsenek spahik. Március 21-e óta egyetlen új francia hadosztály nem bukkant föl.

4. Rónai: Farkas István, a közlelmezési hivatal szolgálója, halálra ítéltett. Érdekében eljár a Közalkalmazottak Szövetsége. Illésnek van indítványa a Közalkalmazottak Szövetségének kérvénye tárgyában. Indítványozza, hogy a halálos ítéletet életfogytig tartó fegyházra változtassuk.

Illés: Hetvenöt aláírással ellátott kérvénye a közlelmezési alkalmazottaknak. A másik írás két bizalmi férfi aláírásával van.

^hEredetiben így. Ez után, zárójelben: „Aradnál?”

⁴Az 1918. november 13-án Belgrádban aláírt fegyverszüneti egyezményben meghatározott demarkációs vonalról van szó.

⁵Smuts.

⁶E kérdésről lásd a 8. sz. jegyzőkönyv (április 3.) 1. pontját és a 8/a sz. jegyzőkönyv 1. jegyzetét.

Fazekas Sándor:⁷ A közéletmezés két főbb tisztviselője.

Rónai: Ezt sem hozzuk nyilvánosságra. Amikor a forradalmi törvényszék nem hajtja végre az ítéletet, hanem hozzánk terjeszti, akkor foglalkoznunk kell vele. A publikum nem tud a kegyelmezésről. Felesleges vérontás lenne.

Szántó: Kéri az ítélet végrehajtását és ennek a kihirdetését.

Illés: Tíz évi fegyházra javasoltunk.

Rónai: Letartóztatuk Balogh Jenőt és Hazai Samut.⁸

Garbai: Hozzjárul a Kormányzótanács Rónai javaslatához.

5. Rónai: Már szólt a rendelettervezetről. A forradalmi törvényszéknél a régi gyakorlat megállt: utalhassanak eléje népbiztosok is, és minden sürgős bűnügyben eljárhassanak, a letartóztatottak tartása és élelmezése iránt kötött szerződéseket az igazságügyi népbiztos felbonthassa. Ez az apácarendekkel való szerződésre is vonatkozik. Ezenkívül két fontos intézkedésről van szó, talán már nem lehet ma elintézni.

6. Bokányi: Ma már nem lehet tárgyalni. (Kalmár: Akkor már lemondok. Kimegy.) Bajáki Haubrich helyébe!

7. Varga: Felhatalmazást kér a központi anyagdiszponáló hivatal felállítására. Minden külkereskedelmi dolog központosíttassék a kereskedelmi minisztériumban.¹ (Ez a határozat.)

8. Lukács: A mozik szocializálásával kapcsolatban felmerül az a kérdés, van-e felhatalmazás arra, hogy húsznál kevesebb munkást foglalkoztató üzemet is szocializáljunk? (Hozzjárulnak.)

Hevesi: Az ideiglenes munkabérendezést és munkanélküli-segélyt a legközelebbi ülésen tárgyaljuk.

Garbai: Valakinek van 82 000 korona betétje, kocsit, lovat akar vásárolni. Van-e erre lehetőség?

Székely: Van, ha az, akitől veszi, átutaltatja a pénzt, vagy külön engedély kell. (Garbai: Akkor elküldöm Rónaihoz!)⁹

9. Garbai: Újarad város kér pénzt. Adjunk-e neki?

Kondor: Élelmet is kért.

Szántó: Beszéltem Kun Bélával, cukrot is kértek. Én egy vagonnak ideiglenes kiszállításhoz hozzjárultam. Tizenötmillió koronát is kérnek. Ő és Kun ellenezte, semmit sem adunk nekik: lázadjanak fel.

Kondor: Ne térjünk el az eddigi álláspontunktól, mert akkor egy csomó város jön majd. A lázítást megnehezíti az az álláspont.

¹Eredetiben így, helyesen: Népbiztosságban.

⁷Fazekas Sándor az Országos Közéletmezési Hivatal előadója, a Népköztársaság idején közellátási kormánybiztos, a Tanácsköztársaság idején a Közellátási Népbiztosság munkatársa volt. Feltehetőleg csak e napirend vitájához hívták meg az ülésre.

⁸Balogh Jenő jogász, Tisza István háborús kormányának igazságügyi minisztere.

Hazai Samu báró, katonatiszt, 1910-től 1917-ig hadügyminiszter, majd a közös hadsereg utánpótlási főnöke.

⁹Garbai megjegyzése a Lukács által javasolt rendelettervezetre vonatkozik.

Pogány: Azért nyomorognak, mert a férfiak kivonultak és beálltak a Vörös Hadseregbe.

Szántó: A franciák kényszermunkával és internálással fenyegették őket.

Rónai: Pogánynak igaza van: ezeket segíyezni kellene.

Szántó: A munkások szép lassan visszamennek, ott tulajdonképpen proletárdiktatúra van és a Forradalmi Kormányzótanácsnak rendeletét végrehajtják. Ha forradalmasítani akarjuk az embereket, így nem csinálunk forradalmat. Lázadjanak fel. Mi az antant által megszállott területeket ne élmezzük, pénzt ne adjunk semmit. Kun is határozottan ellenzi.

Illés: Legalább az az egy vagon cukor menjen el.

Pogány: Feltétlenül jogos, hogy legalább három-négy milliót küldjünk.

Szántó: Szegedről 25 millióért jönnek.

Székely, Pogány: Rosszul állunk pénz dolgában.

Garbai: Akik amellet vannak, hogy csak pénzt adjunk . . . J (Ellenzik.)

Ez vonatkozik az élelmiszerekre is.

10. Rónai: Most a német előterjesztéseket ne tárgyaljuk le. A német és ruszin nemzeti tanácsi választások hogyan történjenek? Javaslatokat kaptunk, hogy a tanács a választásokat külön rendelné el a népbiztosokkal. Ne ilyen módon csináljuk. A tanácsi választások már ki vannak írva. Válasszanak a ruszin területen levő falvak, városok, megyék tanácsokat, azután holnapután menjen ki oda rendelet, amely kimondja, hogy ezen kormányzóságok területén levő falvak és járások küldjenek ki megbízottakat a ruszin, illetőleg német nemzeti tanácsba. Vagyis választassanak meg rendezen ezek a tanácsok és külön-külön alakíttassék meg a ruszin és a német nemzeti tanács.

Kalmár: Ez lehetetlen. A faluban, illetve a járásban nem német vagy ruszin, hanem a régi világ van.

Rónai: Ez az állapot megszűnik, mihelyt megalakulnak ezek a tanácsok.

Kalmár: Ismerteti a soproni helyzetet. Kijelenti, hogy az nem maradhat így.

Stefán: Nemcsak a választások megejtéséről van szó, hanem az alkotmánytervezetről is.

Pogány: Holnapra elhalasztjuk.

Stefán: Beleegyeznek, hogy holnap legyen, de csak ha elsőnek tűzük ki.

Garbai: Akkor holnap délután négy órakor jöjjünk össze.

Bokányi: Tessék a németeknek a Vörös Gárdáját megcsinálni és akkor kiverhetik azt a tanítót és papot.

Kalmár: Kellner a régi emberekkel dolgozik a németekkel szemben.¹⁰

¹⁰ Jeredetiben így.

¹⁰ A soproni vagyonos polgárság és módos parasztság az Ausztriához való csatlakozás mellett volt, nemcsak politikai megfontolásból, hanem gazdasági érdekből is, ez az ellenforradalmi megmoz-

11. Szántó: Vidéki sajtójelentés Békéscsabáról. A kisbirtokosok, kisgazdák között lehangoltság van. Azt kívánják, hogy a Kormányzótanács minden egyes tagja vállaljon felelősséget, hogy a kisgazdákat, kisiparosokat nem fogja veszteség érni. Felhívom a Kormányzótanács figyelmét, hogy ezzel a kérdéssel foglalkozunk. Veszprémben is hasonló a helyzet.

Rónai: A Földművelésügyi Népbiztosság lépjen érintkezésbe: állapotok meg gyorsan egyes vidékenként az a maximum, amelyen alul nem lehet kisajátítani.

Garbai: Fel fogjuk őket szólítani. Akkor tehát holnap délután négy órákor ülés lesz.

Szabados: Francia táviratot várnak, delegátusokat várják holnap, kedden repülőgépen.

Szántó és Garbai: Megmagyarázzák a távirat jelentőségét.

Szántó: Most intézkedünk, hogy a repülőgép rendelkezésre álljon.¹¹

Garbai: Az ülést bezárom.

(Éjjel egy óra 12 perckor vége.)

Gyorsírói jegyzőkönyv feloldásának géppel írott szövege. A szövegnek két, tartalmában azonos, csak gépelési formájában eltérő változata maradt fenn, az egyik fotokópiában.

dulások kezdeményezésében és támogatásában is kifejezésre jutott. Ilyen ellenforradalmi megmozdulásra került sor április 3-án Sopronban. Kellner Sándor nyomdász, 1918 elején tért haza Szovjet-Oroszországból, a Kommunisták Magyarországi Pártjának egyik szervezője, a Tanácsköztársaság idején Sopron vármegye kormányzótanácsi biztosa volt, július 25-én a Tiszántúlon felszabaduló területek közigazgatásának megszervezésére kapott megbízást. Kalmár Kellnerre vonatkozó megjegyzése feltehetőleg Kellner és a Német Népbiztosság közötti ellentétekre vonatkozik.

¹¹ Az utalás feltehetőleg a Smuts-féle tárgyalások remélt folytatására vonatkozik.

1919. április 7.^a*A Forradalmi Kormányzótanács ülése*

Jelen vannak:

Garbai Sándor elnök, Szamuely Tibor, Landler Jenő, Haubrich József, Böhm Vilmos, Szántó Béla, Pogány József, Lukács György, Stefán Ágoston, Kalmár Henrik, Vágó Béla, Rónai Zoltán, Kun Béla, Lengyel Gyula, Rákosi Mátyás, Varga Jenő, Kondor Bernát, Hevesi Gyula, Kelen József, Ládai István, Székely Béla, Nyisztor György és Illés Artúr népbiztosok, Mojš ruszin politikai megbízott, Révész Mihály jegyző és később Büchler József és Farkas István párttitkárok, és Pór Ernő.^b

(Az ülés kezdete délután 5.15 órakor.)

1.

Garbai Sándor elnök megnyitja az ülést. Jelzi, hogy az ülés napirendjén a német és a ruszin ügyek tárgyalása szerepel.

Stefán Ágoston ruszin népbiztos ismerteti a ruszin kérdés egész komplexumát, a ruszin nép fejlődését, helyzetét, viszonyát Magyarországhoz. Ismerteti Ruszka-Krajna vidékének a proletárdiktatúra óta történt beosztását és az országos alkotmánytervezetnek megfelelő alkotmánytervezet szükségességét.¹ Hangsúlyozza a ruszin gárda felállításának szükségességét.² Kéri továbbá járási politikai megbízottak kicserélését és a forradalmi törvényszék felállítását.³

Kun Béla külügyi népbiztos az előterjesztéssel kapcsolatban rámutat az ország közigazgatási beosztása megteremtésének szükségességére, to-

^aAz eredeti dokumentum keltezésében feltüntették azt is, hogy az ülést hétfőn délután, a Kormányzótanács tanácstermében tartották.

^bA gyorsírói jegyzőkönyv szerint az itt felsoroltakon kívül az ülésen részt vett Miákits Ferenc is. A gyorsírói jegyzőkönyvben a jelenlevők felsorolásából hiányzik: Böhm Vilmos, Varga Jenő, Székely Béla, Nyisztor György, Illés Artúr, Mojš Anton, Büchler József, Farkas István és Pór Ernő.

¹Ruszka-Krajna alkotmánytervezetéről ismertetést közölt a *Ruszka-Pravda* 1919. április 12-i száma. Lásd MMTVD 6/A köt. 193–194. o. Ruszka-Krajna ideiglenes közigazgatási beosztása sokszorosított körrendelet formájában maradt fenn (OL VKM 1919–58–2657.), s ugyancsak közli az MMTVD 6/A köt. 236–237. o.

²A ruszin Vörös Gárda megalakításáról a Ruszin Népbiztosság 1. RN sz. rendelete (*Tanácsköztársaság*, 1919. április 11.) intézkedett.

³Ruszka-Krajna bírósági szervezetének átalakításáról a Ruszin Népbiztosság 3. RN sz. rendelete (*Tanácsköztársaság*, 1919. április 19.) intézkedett. Egy április 15-én kelt távirat szerint Ruszka-Krajna területén Munkácson és Nagyszöllősen már működött forradalmi törvényszék (PI Arch. 501. f. 11/1. ó. e. 1. dossz.).

vábbá az országnak gazdasági szempontból való beosztása, a termelés és elosztás decentralizálásának szükségességére is. Javasolja a hó közepére országos kongresszus összehívását. A végleges megoldás csak akkor teremthető meg, ha a nagyszovjet tárgyalja a föderatív köztársaság alkotmánytervezetét. A területi kérdések megoldására Landler, Rónai, Kalmár és Stefán népbiztosokból álló bizottság kiküldését kéri.

Rónai Zoltán igazságügyi népbiztos szerint a végleges alkotmánytervezetnek nem szabad prejudikálni. Véleménye szerint a kormányzósági tanácsok ne legyenek közigazgatók, hanem csak tanácsadók. Azt javasolja, hogy minden olyan terület, amelyet a német vagy a ruszin népbiztos felemlít, minden 5000 lakos után küldjön kiküldöttet a német, illetőleg a ruszin kormányzótanácsba. Konkrétan javasolja, hogy 1. deklarációt adjon ki a Kormányzótanács arról, hogy Magyarország föderalisztikus tanácsköztársaság, 2. nemzetiségi népbiztosok minden tisztviselőt elmozdíthatnak, 3. alkíttassanak meg a ruszin és német kormányzósági tanácsok anélkül, hogy közigazgassanak, hanem csak tárgyaljanak.

A Kormányzótanács abban állapodik meg, hogy a felvetett kérdések komplexuma akkor szabályozódik, ha az alkotmánytervezet elkészül.⁴ A Kormányzótanács felhatalmazza a ruszin és német népbiztosokat, hogy a meg nem felelő tisztviselőket eltávolíthassák.

2.

Kun Béla külügyi népbiztos ismerteti a bajorországi köztársaság kikiáltásáról érkezett jelentést.

A Kormányzótanács a jelentést lelkes éljenzessel fogadja és megbízza Szamuely Tibor közoktatásügyi népbiztost annak elintézésével, hogy a hír külön kiadásban a nyilvánosság elé kerüljön.⁵

⁴A Tanácsok Országos Gyűlése június 14. és 23. között volt, a föderatív köztársaság alkotmányát itt fogadták el június 23-án. Az Alkotmány megjelent: *Tanácsköztársaság*, 1919. június 28.

⁵1919. április 7-én a bajorországi független szocialisták és a szociáldemokraták Ernst Toller vezetésével kikiáltották a Bajor Tanácsköztársaságot. Franz Lipp külügyi népbiztos és Erich Mühsam táviratban üdvözölte Kun Bélát és Lenint. A távirat szövegét a *Vörös Újság* április 7-i rendkívüli kiadása közölte. Kun Béla választávirata a *Vörös Újság* április 9-i számában jelent meg. Ez azonban nem volt ténylegesen tanácsköztársaság, a munkástanácsoknak nem volt hatalmuk, a kommunisták nem vállaltak részt a kormányban. Néhány nap múlva – április 13-án – azonban az ellenforradalmi puccskísérel hatására a kommunisták is bekapcsolódtak a tanácsköztársaság védelmébe és munkájába. Az eseményről a müncheni üzemi és katonatanács végrehajtó bizottsága: Eugen Levine, a kormányzótanács elnöke, Wilhelm Duske, a müncheni munkástanács tagja, Tobia Axelrod, helyettes pénzügyi népbiztos táviratban értesítette Kun Bélát (*Vörös Újság*, 1919. április 16.). Gustav Noske német birodalmi nemzetvédelmi miniszter utasítására május első napjaiban három napig tartó utcai harc során leverték a Bajor Tanácsköztársaságot. A kérdés összefüggéseiről lásd: *Hajdu Tibor* 78. o.

3.

Garbai Sándor elnök rámutat azokra az erőszakoskodásokra és visszaélésekre, amelyek a VIII. kerületi munkástanácsi választásoknál előfordulnak.

Landler Jenő belügyi népbiztos a VIII. kerületi választásoknak minden körülmények között való megsemmisítését kéri.

Garbai Sándor elnök a választás körülményeinek megvizsgálására Landler Jenő belügyi, Szamuely Tibor közoktatásügyi és Szántó Béla hadügyi népbiztosokból álló bizottság kiküldését kéri.

Kun Béla külügyi, Böhm Vilmos hadügyi, Vágó Béla belügyi, Szántó Béla hadügyi népbiztos, Pór Ernő,⁶ Landler Jenő belügyi és Kun Béla külügyi népbiztosok felszólalása után

a Kormányzótanács Garbai Sándor elnöknek a bizottság kiküldésére vonatkozó javaslatát elfogadja, és megbízza Landler Jenő belügyi, Szamuely Tibor közoktatásügyi és Szántó Béla hadügyi népbiztosot, hogy a választás körülményeit vizsgálják meg és főként azt állapítsák meg, hogy a már megállapított listát ki változtatta meg és ki vette a karhatalmat igénybe.⁷

4.

Kun Béla külügyi népbiztos az ukránokkal kapcsolatos külpolitikai kérdéseket ismerteti.

A Kormányzótanács az ismertetést tudomásul veszi és helyesli azt, hogy a tárgyalás és az eljárás az eddigi csapáson történjék.⁸

5.

Böhm Vilmos hadügyi népbiztos bejelenti a nemzetközi ezreddel a külföldi hírlapírók előtt történt szemle lefolyását.

⁶ Pór Ernő magántisztviselő, 1918-ban az Orosz Kommunista (bolsevik) Párt magyar csoportjának titkára, a KMP Központi Bizottságának tagja, majd a Külügyi Népbiztosság nemzetközi-propaganda osztályának vezetője, később a párttitkárság egyik vezetője.

⁷ A fővárosban a választások rendben folytak le. A VIII. kerületben azonban a választásokat megelőzően jobboldali szociáldemokraták kieroszakolták, hogy a hivatalos listára Buchinger Manó, Peidl Gyula és Preusz Mór neve is felkerüljön. A kerületben ezért a kommunisták ellenlistát állítottak össze, és a választóhelyiségekben azokat is szétszították. A választók többsége nem tudta miről van szó, így a hivatalos lista futott be. A Kormányzótanács rendeletére április 11-én új választást tartottak. Lásd a *Vörös Újság* 1919. április 9-i számában megjelent A proletariátus első választása c. cikket. (MMTVD 6/A köt. 158–162. o.)

⁸ Lásd a 4. sz. jegyzőkönyv (március 27.) 16. pontját és a 4/a sz. jegyzőkönyv 20. jegyzetét.

Kun Béla külügyi népbiztos ezzel kapcsolatosan a salgótarjáni szemlére mutat rá és arra, hogy az ottani katonaság nagyon demoralizált. Sürgeti a munkászászlóaljok létesítését.

Böhm Vilmos hadügyi népbiztos a kecskeméti katonai viszonyokat ismerteti és javasolja, hogy minden olyan helyre, ahol szükséges, teljhatalmú politikai megbízottat küldjenek.

A Kormányzótanács a javaslatot elfogadja.⁹

6.

A ruszin és német ügyekre vonatkozóan a Kormányzótanács azt határozza, hogy a pénzügyi tartozásokat a ruszin és német népbiztosok a pénzügyi népbiztossal beszéljék meg.

7.

Garbai Sándor elnök rámutat arra, hogy a pályaudvarokon még mindig tart az élelmiszereket a maguk számára felhozó emberek zaklatása.

Illés Artúr közellátási és Vágó Béla belügyi népbiztosok felszólalása után

a Kormányzótanács megbízta a közellátási és belügyi népbiztosokat, hogy a Kormányzótanácson kívül együttesen intézzék el az ügyet.

8.

Illés Artúr közellátási népbiztos bemutatja az élelmiszerkészletek lefoglalásáról szóló kormányzótanácsi rendelettervezetet.

Ládai István igazságügyi, Rákosi Mátyás szocializálási, Rónai Zoltán igazságügyi, Kondor Bernát közellátási, Böhm Vilmos hadügyi, Varga Jenő szocializálási népbiztos, Garbai Sándor elnök és az előadó, Illés Artúr felszólalása után

az előadó a rendelettervezetet visszavonja, miután tudomásul vette, hogy a rendelettervezetben tervezett eljárást a Közellátási Népbiztosságnak joga van folytatnia.

9.

Böhm Vilmos hadügyi népbiztos a határozati ponttal kapcsolatosan javasolja a lánckereskedelem ellen, az áruelejtegetők ellen való erélyes ren-

⁹A nemzetközi ezredek szemléjéről a *Vörös Újság* 1919. április 9-i számában jelent meg tudósítás. A politikai megbízottak hatáskörének kiszélesítéséről a Hadügyi Népbiztosság április 11-én kiadott 8465/1919. sz. körrendelete (HL Magyar Tanácsköztársaság iratai) szólt.

delet kiadását,¹⁰ továbbá a munkástanácsok által megválasztandó intéző bizottságok kioktatását arra nézve, hogy az összes tárcák dolgaiban milyen jogaik és kötelességeik vannak.¹¹

Illés Artúr közellátási és Varga Jenő szocializálási népbiztosok felszólalása után

a Kormányzótanács Böhm Vilmos hadügyi népbiztos javaslatát elfogadja.

10.

Varga Jenő szocializálási népbiztos a következő napra ülés összehívását kéri, mert a szocializálás kérdésében egy csomó elvi kérdést kell tisztáznia.

A Kormányzótanács elhatározza, hogy a következő napon ülést tart.

11.

Ládai István igazságügyi népbiztos előterjeszti az önhatalmú bíraskodás ellen szóló kormányzótanácsi rendelettervezetet.

Észrevétel nélkül elfogadtatik.¹²

(Az ülés vége: 7.30 órakor.)

Révész Mihály
jegyzőkönyvvezető

Szerkesztett jegyzőkönyv géppel írott másodpéldánya. Borítólapjának jobb felső sarkában Révész Mihály kézírásával „RM példánya” megjegyzés olvasható. A jegyzőkönyv mellett megtalálható az ülésen készített gyorsírói jegyzőkönyv feloldása (ezt 10/b sz. jegyzőkönyvként közöljük), valamint a szerkesztett jegyzőkönyv sztenogramja, Révész Mihály kézjegyével ellátva. A szerkesztett jegyzőkönyvet közli: MMTVD 6/A köt. 155–157. o.

¹⁰ A Forradalmi Kormányzótanács LXXIV. sz. rendeletének 3. §-a foglalkozik az árurejtetéssel és a lánckereskedelemmel (*Tanácsköztársaság*, 1919. április 27.).

¹¹ E kérdéssel a Forradalmi Kormányzótanács ismételtlen foglalkozott, rendelettervezetet is készítettek az egyes népbiztosok és a helyi tanácsok együttműködéséről (lásd MMTVD 6/A köt. 605. o.), ez azonban nem jelent meg, de szempontjai az Alkotmányban érvényesültek.

¹² Lásd a 9/a sz. jegyzőkönyv (április 6.) 4. jegyzetét.

1919. április 7.^a*A Forradalmi Kormányzótanács ülése*

1. Garbai: Megnyitom. A tagokat üdvözlöm. Következik a német és ruszin ügy tárgyalása.

Rónai: Az elvi kérdés! Ezt mind a kettőben. [sic!]

Stefán: A ruszin népet senki sem ismeri, legfeljebb a jajszaikat. A világ legelmaradottabb nemzete a magyarországi ruszin nép. A legjámbo-rabb, legbecsületesebb nép volt. Története mindig közös volt a magyarral. Részt vett Rákóczi küzdelmeiben és 1848-ban. Mindig ígértek neki, de mindig megcsalta a burzsoázia. Máramarosban 95 százalék az analfabéták száma. Együtt élnek a disznókkal. Itt fokozottabb mértékben van meg a proletárság. Ez a tömeg ultraszocialistákból áll. Ha felszólaltak, nem azt a vádat emelték ellenük, hogy szocialisták, hanem, hogy pánszlávok, és bebörtönözték őket. Katonáság viselésére^b ..... lettek. A múlt kormány autonómiát ígért nekik, de ez is csak fél autonómia volt.¹ A múlt kormány tagjai emlékezhetnek arra, hogy milyen bajok voltak a határkérdéssel a magyar sovinizmus miatt. Én voltam Ruszinkrajna kormányzója és csak nehezen tudtam fenntartani a rendet. Vártuk már a proletárdiktatúrát. A proletárforradalom kitörése után megindult az ellenagitáció a papok, a dzsentrik, a közigazgatás emberei részéről. Mindenki ott van a hivatalában. Semmiféle mód nem volt, hogy én beleavatkozzam ebbe a helyzetbe. Ott már volt kormányzótanács, szovjet és sikerült felvilágosítanom őket, hogy a magyarországi proletáruralom egyetlen reménysége lesz a ruszinoknak. Erős propagandával sikerült megmagyaráznom a helyi szovjetek és a kormányzótanács mivoltát. A kormányzótanács ülésén szerkesztett határozati javaslatot felolvassa.² (Az ún. munkácsi határozat.)

2. Kun: Bemutatja a Bajor Tanácsköztársaságról szóló táviratot. (Nagy éljenzéssel fogadták.) Együttal Moszkvába és Kijevbe szikratáviró útján üdvözlötlet küldünk. Mindezekről külön kiadást kell adni. Szamuely csinálja. (Kun átveszi.)

1. folyt. Stefán: (folytatólag olvassa a határozatot) Nagy baj az is, hogy a mi politikai megbízottunk³ egyáltalában hasznavehetetlen. Szidják az

^aA keltezés után a következő megjegyzés olvasható: „Hétfőn délután 4 órára összehívott ülés. Kezdté 5 óra 15 perckor.”

^bEredetiben így.

¹Lásd a 2. sz. jegyzőkönyv (március 24.) 1. pontját és 2. jegyzetét.

²A ruszin kormányzótanács március 28-án ülést tartott Munkácson. Ekkor született az említett határozat, amelyben örömmel üdvözölték a magyar proletárdiktatúrát, a tanácsköztársaság alapjára helyezkedtek és kimondták, hogy a munkás-, katona- és paraszttanácsok megalakítása útján kapcsolódnak a Magyarországi Tanácsköztársasághoz, egyben véd- és dacsövetségre lépnek az Orosz Szovjetköztársasággal.

³Kaminszky Józsefről van szó, aki korábban újságíró, majd ruszka-krajnai politikai megbízott volt, ellenforradalmi tevékenységet fejtett ki.

istent, ami a legelmaradottabb népnél szokás. Ezenkívül a beregi direktórium összevész a nagyszöllőssivel és így mennek rendszertelenül a dolgok. Neumannal,⁴ a párttitkárral azután abban állapodtunk meg, hogy oda politikai megbízottakat kell küldeni. Három nagy területre osztottuk fel Ruszinkrajnát.⁵ Ezeknek az élére régi szocialistákat nevezünk ki. Ismerteti az alkotmánytervezetet. Az alkotmánytervezet megfelel a magyarországi alkotmánytervezetnek. A választást is [sic!]. Harminc tagot küldenének az országos szovjetbe.⁶ Kaminszky József politikai megbízottat bíztam meg a kormányzat intézésével: tizennyolc éve szocialista. Van egy rész, amely teljesen el van zárva. Sem megszállás alatt nincs, sem a mi imperiumunk alatt nincs. Oda már röpirataink mennek. Ott is van politikai megbízott, aki intézi az ügyeket. Intézkedtem, hogy a föld terméke biztosíttassék. Ropant fontos a ruszin gárda megalakítása. Javaslatot is adtunk már át Szántónak. Négy hét múlva húszezer főnyi fegyelmezett katonát kaphatunk, de fegyvereket, muníciót kérünk és ruszin vezényszó kell. (Helyeslés.)

Szükséges tennivaló volna, hogy a járási politikai megbízottakat kicseréljük. Forradalmi törvényszéket is kell felállítani. Megfelelő emberek is vannak hozzá.

Fontos a lapok kérdése is. Nincsen cirillbetűnk egyetlen nyomdában sem. (Garbai, Rónai: Annyi szén és só van ott, gőzerővel kell megindítani a dolgot. Külön tárgyalják le együtt a szociális termeléssel, Vargával.) Mind-ezeknek az elintézésére kér 10 millió koronát elszámolásra.

(Garbai: Elvileg hozzájárulunk, csak hogy a pénzüggel megbeszélje.)

A csehek egy falut megszállottak.⁷ Nem volna jó felhasználni, hogy a cseheknél is felkeltsük a proletárforradalmat? (Felkiáltások: Teljesen helyi jelentőségű ügy!)

Böhm: Ezt nem szabad ötletszerűen. A cseh akciót hozzá kell kapcsolni más nagyobb jelentőségű akcióhoz.

Kun: Egy-két dolgot tisztázni kell: a végleges alkotmánytervezet kapcsán a volt megyei despotáktól meg kell szabadulni nemcsak a ruszinoknak és a németeknek, hanem nekünk is. Ez a feudális és kapitalista struktúrának felelt meg. Most egy szempont van: az ipari proletariátus vezető szerepét kell biztosítani. Azok a városok legyenek a kerületi központok, amelyek proletár elemekkel vannak telítve és így alkalmasak arra, hogy a me-

⁴Neumann József a vidéki ügyek intézője volt a párttitkárságon, küldött a Tanácsok Országos Gyűlésén és tagja a Szövetséges Központi Intéző Bizottságnak.

⁵Az ungi, a beregi és a máramarosi kerületről van szó. A ruszin népbiztos 1919. április 16-án kelt körrendelete szerint Ruszka-Krajnát végül is öt kerületre osztották fel: a máramarosi, a beregi, az ungi, a zempléni és a sárosi kerületre.

⁶A ruszka-krajnai alkotmánytervezet szerint a ruszin igazgatási tanács kongresszusa 20 tagot választ és küld a Tanácsok Országos Gyűlésébe. A Magyar Szocialista Szövetséges Tanácsköztársaság Alkotmánya a Szövetséges Tanácsok Országos Gyűlése tekintetében nem szól e kérdésről, csupán a Szövetséges Központi Intéző Bizottság vonatkozásában mondja ki (19. §), hogy „az országban lakó minden nemzetnek lakossága számarányában van megfelelő képviselése”.

⁷Feltehetőleg Perecseny község megszállásáról van szó, a községet a vöröskatonák rövidesen visszafoglalták (MMTVD 6/A köt. 177. o.).

zőgazdasági népeket vezessék. (Landler: Erre már lesz egy tervezet!) Az egész kérdést, a nemzetiségi autonómiák kérdését ebből a szempontból kell nézni. A gazdasági ügyek közössége megmarad, Ruzinkrajna nem akar külön szocializálást.

Két rendezendő probléma előtt állunk. Az egyik a közigazgatási be rendezése az országnak, a másik, amiről a szocializálás még nem gondoskodott: az ország gazdasági beosztása, a termelés és elosztás decentralizálása. Ruzinkrajnát és a német kérdést nem lehet innen kikapcsolni, mert hatásköri összeütközések lesznek. Javaslat az, hogy e hó közepéig összehívassák az országos kongresszus, erre az általános alkotmánytervezet elő kell készíteni, ezzel Rónait és Landlert bízzuk meg a két nemzetiségi népbiztossal együtt.

Amit Stefán előterjesztett, az voltaképpen nem is tartozott ide, mert a népbiztosság maga intézhette volna el. Végleg megoldani úgyis csak akkor lehet, ha a föderatív köztársaság alkotmánytervezetét tárgyaljuk a nagy-szovjetben. De mielőtt általános alkotmányt csinálunk, az egész föderáció területére gondoskodni kell a judikatúráról. Az átmeneti kérdéseket ugyan-csak Landler, Rónai, Kalmár és Stefán intézzék el.

Rónai: Osztozik Kun felfogásában, hogy végleges alkotmánytervezetet kell csinálni és addig ennek nem szabad prejudikálni. Nehéz is a választásoknak így való kiírása [sic!], amint a nemzetiségi népbiztosok akarják, mert járásaik keresztezik a mi járásainkat. Bár a választást nem tartja kiírhatónak, mégis bizonyos fajtájú választások elrendelését megnyugtatójukra, amely választások mellett megtörténnének a mi megyei és járási választásaink is, szükségesnek tartja.⁸ A kormányzótanácsok egyelőre nem lennének közigazgatók, hanem egyelőre csak tanácskozók, tárgyalók. Én megadnám a felhatalmazást a megyei emberek kidobására.

Landler: Mindjárt kiadom a rendeletet, hogy minden megyei embert kidobhatnak, és azt ültethetik be, akit akarnak. Hét órára meglesz a rendelet.

Rónai: Rögtön pedig azt javasolnám, hogy minden olyan terület, amit Kalmár felsorol, minden ötezer lakos után küldjön egy megbízottat a német, illetőleg a ruszin kormányzótanácsba.

Kalmár: Itt szükséges minél előbb valamit csinálni. Nyugat-Magyarországon már vér folyik.⁹

Kun: De nem a nemzetiségi kérdés miatt.

Rónai: Összefoglalva három dolgot javaslok: 1. deklarációt, hogy Magyarország föderalisztikus Tanácsköztársaság és ezt végleges alkotmányban foglaljuk össze; 2. hogy minden tisztviselőt elmozdíthatnak; 3. alakít-

⁸A községi tanácsok választása a német- és ukránlakta területeken április elején, a rendes tanácsválasztások idején megtörtént. Az autonóm területek tanácsának megválasztására később került sor, amelyről a Forradalmi Kormányzótanács XLVII. sz. rendelete (*Tanácsköztársaság*, 1919. április 29.) intézkedett.

⁹Lásd a 9/b sz. jegyzőkönyv (április 6.) 10. jegyzetét.

sák meg a ruszin és német kormányzósági tanácsokat anélkül, hogy közgazgassanak, hanem csak tárgyaljanak.

Kalmár: Ismerteti előterjesztéseit.

Rónai: Ezt holnap fogjuk csinálni.

Kalmár: A határforgalmat is meg kell szakítani.

Kun: A bécsiakkal való tárgyalás folytán ez megoldást nyer. Ma este tíz órákor is tárgyalunk.¹⁰

Rónai: Ha nem történt meg eddig, helyesnek tartana a skizmatikusok részére valami proklamációt.¹¹

Stefán: Már megvan! Hatásköri összeütközés nem lesz. Egyébként nagyon köszönöm.

Garbai: A vita be van fejezve, s abban állapodunk meg, hogy a kérdések komplexuma akkor szabályozódik, ha az alkotmánytervezet elkészül. A Kormányzótanács felhatalmazza, hogy eltávolíthassa a nemkívánatos elemeket.

3. Garbai: Közlöm, hogy a VIII. kerületi választásnál nagymérvű erőszakoskodások folytak, amelyek abszolút nem felelnek meg az agitáció módjának. Landler a helyszínén is volt. Ez azért vált kellemetlenné, mert katonák a szavazók kezéből kitepték a listát és brutalitással léptek fel; mindenkit brutalizáltak. Másik helyen a leadott szavazatokat az ablakon kidobták. Ezt nem szabad tűrni. Az az aggodalom is megállt, hogy Weltner elvtárs ellen is ment ennek az éle. Az egyszerűen ránk nézve tűrhetetlen volna, ha Weltner és egész csomó érdemes ember kimaradna tisztára komizkodás miatt, még nem engedhető eszközökkel való élés miatt. Agitációnak helye van a választásokban, de ilyen brutalitásnak nincs helye. Ha ez így mehet, akkor a diktatúrának nincs életképessége. Az egyik elvtársat letartóztatták azért, mert a hivatalos listával szavazott. Ha a hivatalos lista elbukik és Weltner is kimaradna, ennek messzemenő konzekvenciái lesznek. Végleges ítéletet még nem hozhatunk, de egyik legérdemesebb elvtársunk ennek áldozatául nem eshetik.

Landler: Azt hiszi, hogy a hivatalos lista fog győzni. De ha győz is, akkor is meg kell semmisíteni, mert én tiltakozom az ellen, hogy Buchingert és Peidlt megválasszák. Borzalmas tapintatlanság volt, hogy Buchingert jelölték. Amit Garbai elmondott, az mind kevés. Voltak bizottságok, amelyeknél a hivatalos szavazólistával nem is lehetett szavazni. Viszont voltak helyek, ahol nem fogadták el az ellenzéki listát. Ezt a választást feltétlenül meg kell semmisíteni.

Kun: Ez nemcsak kormányzótanácsi kérdés, hanem pártkérdés első sorban. Lehetséges-e hogy a Magyarországi Szocialista Párt jelölje Buchingert

¹⁰ Az április 3-án Ausztriával megkötött áruforgalmi szerződés ratifikálásával kapcsolatos tárgyalásokról van szó (lásd MMTVD 6/A köt. 119–122. o.).

¹¹ A nehéz gazdasági helyzetben levő szegény ruszin nép körében elterjedt vallási szekta-mozgalom ellen még a világháború előtt bírósági eljárást indítottak, amely hosszasan elhúzódott és izgalomban tartotta Kárpátalját. A nép megnyugtatására kiadott proklamációról van szó, amely feltehetőleg a helyi lapokban jelent meg.

és Peidlt? Én mondtam, hogy nem szabad olyan listával szavazni, amelyiken Buchinger rajta van.

Garbai: Fel kellett volna függeszteni a választást. Az egész dolgot meg kell vizsgálni, azt különösen, hogy ki rendelkezik a katonasággal. Annak egyszer s mindenkorra elejét kell venni, hogy itt más, mint mi, rendelkezessék a katonákkal. Küldjünk ki bizottságot: Landler, Szamuely, Szántó elvtársakat, akik még ma tegyenek előterjesztést a választás dolgában és a katonaság dolgában. ([Közbeszólás:] Ezeket az embereket falhoz kell állítani!)

Böhm: Nagyon megkönnyítette a helyzetet, amit Kun elmondott. Ellenlistát ugyan mindenki csinálhat, de hogy valaki húsz emberrel bemenjen egy nyomdába, és 12 000 koronával és papírral, kényszerítsék fegyveres erővel, hogy kinyomtassák, ez lehetetlen. De nemcsak ez az egy eset van. Napról napra történnek ily fellépések. Bemennek az iskolába fegyveres erővel. Elfoglalják; forradalmi munkás- és katonatanácsok ilyet állítanak ki fegyveres erővel [sic!]. Itt egy általános dekrétumot kell kiadni: aki fegyveres erővel önhatalmúan cselekszik, forradalmi törvényszék elé, és halálbüntetéssel sújtandó.

Rónai: Még ma megszövegezzük és elintézzük. Bejelenti Weltner felkérésére: kapott egy levelet, amelyben tudomására adja egy elvtárs (Kun: Nyisztor és Pór! Megengedik, hogy bejöjjenek?), aki a legnagyobb felháborodással írta, hogy aljas rágalmakkal illetik az embereket Bokányi három házáról [sic!], Weltner huligán, aki nem is akarja a proletárforradalmat. Asszonyok kezéből kiszakítják a listát: Weltner feleségéből. Nem csodálkozik azon, hogy Weltner azt mondja, ha így folytatódik, ő kénytelen lesz a Népszava szerkesztői állásáról lemondani, ha a Kormányzótanácsnak nincs annyi ereje, hogy egy kerületet kétszáz agitátor terrorizálhasson. Ha másként nem megy, fegyverezzük fel a gyárakat, és mutassuk meg, hogy a hatalom a Kormányzótanácsnak, a proletárságnak a kezében van. Lehetetlen, hogy fiatal gyerekek terrorizálják az egész várost. Ezért nem vállalhatja senki a felelősséget.

Landler: De azzal is legyünk tisztában, hogy a pártban sem szabad forszírozni Buchingert.

Vágó: Mi a legteljesebb erőszakossággal és őszinteséggel megtámadtuk a szélső irányzatokat, amelyek volt kommunista jelszó alatt léptek fel. Most ezt a bizottságot kérem arra felhatalmazni, hogy megváltoztassa azt a listát, amelyben megegyeztek. A II. kerületben jelentéktelen kommunista csoporttal szemben nagy szocialista többség van, és ez a legteljesebb meggyőződéssel szavazott. Mind a kettő megegyezett egy listában, amelyet a leghelytelenebb módon döntöttek meg. Ezek ellen is épp oly szigorúsággal kell fellépni, mint amivel mi tesszük ki magunkat volt híveinkkel szemben.¹²

¹² A II. kerületben a jobboldali szociáldemokraták megkísérelték a kommunisták kibuktatását. Vágó Béla arra utal, hogy velük szemben is lépjenek fel, mint ahogyan a VIII. kerületi kommunistákat is meggyőzte a kiküldött bizottság a szociáldemokratákkal való megegyezésről.

Szántó: Csak egy kérdésem van: amikor a megegyezés létrejött, akkor azt a kijelentést tették, hogy Garami, Buchinger és Peidl nem helyezkedtek a diktatúra álláspontjára. Erre Kun azt mondta, hogy akkor ki kell menniük a pártból. Mi ezt közöltük párttagjainkkal és most, amikor rákerül Buchinger és Peidl a listára, az emberek felháborodtak. Kérem kijelenteni itt, hogy Buchinger, Garami és Peidl nem tagjai a pártnak.

Böhm: Én nem tudok arról, hogy Buchinger és Peidl nem volnának a párt tagjai. Arról tudok, hogy Garami a pártból kilépett. Ezt bejelentette. Peidlről annyit tudok, hogy kérte Garamit, hogy ne lépjen ki. Ő lemondott pv [pártvezetőségi] tagságáról.

Nyisztor: Mi voltunk a Jázmin és a Német utcában:¹³ Vincze elko-bozta az ellenzéki listát, és megtiltotta, hogy azzal szavazzanak. (Felkiáltások: Le kell tartóztatni!)

Pogány: Vinczét el kell ítélni, de a másikat is!

Pór: A Weltner ügy el van intézve. Egyes szavazóbizottságoknál nem akarták az ellenzéki listát elfogadni. Nagy munkástömegek rohanták meg ekkor ezeket a szavazóhelyiségeket. Akkor rend lett: mind a két listát elfogadták, és akkor jött a Vincze-féle ügy. Egyébként a választások most egész rendben folynak.

Landler: Ezt a választást érvényesnek tekinteni nem szabad semmi körülmények között. Elvileg Buchingerre vonatkozólag meg kell állapítani még azt is, hogy a karhatalmat ki vette igénybe. Kun: És Vincze ügyét is el kell intézni.

Kun: A csütörtöki tüntetés¹⁴ rendezői közül miért nincs még egy sem a forradalmi törvényszék előtt?

Garbai: A bizottságot már kiküldtük. Ennek lesz feladata főleg azt megállapítani, hogy a megállapított listát valaki megváltoztatta, mert valaképpen ez a hiba.

Kun: A II. kerületét is meg kell vizsgálni.

Landler: Nagyon el vagyok foglalva, kérem felmentésemet.

Kun: Ragaszkodunk hozzá. (Akkor vállalja.)

4. Garbai: Az ukrán ügyre vonatkozólag?

Kun: Ez a Schaechter csirkefogó¹⁵

Böhm: Ez konstruál egy mesterséges ellentétet köztem és Kun között, ha Kun akar muníciót adni, én meg nem akarok. Most úgy állunk, hogy benzinünk nincs.

Kun: Ismerteti az ukrán tényeket. A lengyelek ellen minden erővel hajlandó őket támogatni.

¹³ Feltehetőleg a VIII. kerületi választóközetről van szó, ahol Vincze Sándor a Fővárosi Népbizottság képviselőjeként lépett fel.

¹⁴ A Pogány elleni tüntetésről van szó. Lásd a 8. sz. jegyzőkönyv (április 3.) 6. pontját.

¹⁵ Nem sikerült tisztázni, hogy Kun megjegyzése kire vonatkozik.

Varga: Én a múltkor azt a határozatot hozattam, hogy az összes külkereskedelmi ügyeket, amelyek most tíz helyen vannak, a jövő héten egy helyre szervezem össze.¹⁶

Rákosi: Erre én már rámutattam. Holnapután, amikor a külügynek, minékünk és a közlélmzésnek lesz ideje, egy délután ezt ankéton el fogjuk intézni.

Garbai: Az ukrán ügyeket a külügy fogja intézni, azon a csapáson, amint Kun megjelölte.

Garbai: Schaechtert majd én kidobom.

Kun: Vér azért nem kell.

5. Böhm: A nemzetközi ezreddel, a német zászlóaljjal parádét csináltunk. Meghívtuk a külföldi hírlapírókat. Nagyszerűen sikerült. Elintéztük, hogy a nemzetközi ezredet elküldjük a demarkációs vonalra. Utólagos jóváhagyás reményében a sajtóirodának meghagytam, hogy megfelelő formában a külföldre is eljuttassák. Ebből az alkalomból üdvözlő sürgönyt küldtem az osztrák katonatanácshoz, Kun aláírásával is.¹⁷

Garbai: Tudomásul szolgál.

Kun: A másik egy sürgöny Szegedről: Elképzелhetetlen demoralizált katonaság. Semmiről a világon nem tudnak. Arról sem, hogy mi van Pesten. A katonatanácsnak egy monoklis úr az elnöke. Ez is, amit ott láttam, sürgössé teszik a munkászászlóaljak létesítését. Eljártunk a széntermelés fokozására is: azt mondták, hogy háromszáz vagon helyett ötszáz vagont küldenek, és ők is felállítanak munkászászlóaljat.¹⁸

Böhm: Kecskeméten volt tegnap. Ott vannak a Szegedről elmenekült katonák. Beléptek a Magyar Vörös Hadseregbe. De terrorral és fegyelmezetlenséggel viselkednek. A vezetőknek minden teketóriázás nélkül megmondtuk, hogy ha be nem szüntetik, teljhatalmú diktátort küldünk le, aki a fegyelmezetleneket a forradalmi törvényszékkel főbelöveti. Be szeretném vezetni azt, hogy minden ilyen helyre egy politikai megbízottat leküldjünk, akit felruházunk minden hatalommal és erővel, hogy a rendet teremtsen meg.

Garbai: Ehhez a Kormányzótanács hozzájárul. A felhatalmazást megadjuk.

6. [Garbai:] A ruszin és a német pénzügyi dolgokat a pénzügyi népbiztossal beszéljék meg. Ennek aktaszerű elintézése nem szükséges.

7. [Garbai:] Újabb panasz érkezett, hogy a központi pályaudvaroknál lefognak kiskosaras embereket.

¹⁶ Lásd a 9/a sz. jegyzőkönyv (április 6.) 7. pontját.

¹⁷ A távirat szövegét közli *Liptai Ervin* 70–71. o.

¹⁸ Feltehetőleg elírásról van szó. Salgótarján helyett került Szeged a szövegbe. A monoklis úr Somló József ügyvéd lehet, aki a Népköztársaság idején a szociáldemokrata párt balassagyarmati szervezetének elnöke, a Tanácsköztársaság kezdetén a Nógrád megyei direktórium elnöke volt. A választások alkalmával bizalmatlanság nyilvánult ellene, de vezető szerepét egy darabig megőrizte. Június közepén azonban – jobboldali magatartása miatt – minden párt és állami funkciójától megfosztották.

Illés: Számtalanszor eljártunk a belügnél és nem intézkedtek.

Vágó: Kénytelen leszek személyesen kimenni, mert eddig a legszigorúbb rendelkezéseket tettük és nem használt.

Illés: Külön pályaudvari őrséget kell kirendelni.

Garbai: A Kormányzótanácson kívül, a Belügyi Népbiztossággal intézzék el.

8. Illés: Az élelmiszerkészletek lefoglalására felhatalmazást kér a Közélelmezési Népbiztosság. (Olvassa.)

Ládai: Előzetesen bemutatták az Igazságügyi Népbiztosságnak. Két megjegyzése van: rendkívül vigyázni kell, az emberek belenyugszanak-e, hogy a vagyonukat elveszítsék. Munkások, asszonyok vidékről óriási fáradtsággal hozzák elő azt a kis' zsírt. Valamilyen módot kell találni, hogy a felhalmozott nagy készleteket lehessen elvenni. Mindenki ellenforradalmár lesz, ha ezt a rendeletet tapintatlanul hajtjuk végre. Csak a kapitalisztikus karakterű felhalmozást vegyék el, ne a gondos háziasszonyt sújtásák. Egy évi vagy tíz hónapi készlet érintetlenül maradjon.

A másik ügy talán még fontosabb: a munkástanácsok ülésén¹⁹ a küldöttek dühösen követelték, hogy munkát kapjanak és hogy részt vegyenek a közhatalomban. Ez a tervezet nem a munkástanácsoknak juttatja a hatalmat, hanem az odíózus központoknak. A proletárdiktatúra érdekében kéri, hogy ha ezek a szervek megmaradnak is, akkor is munkásellenőrzés alá helyeztessenek.

Rákosi: Minden ilyen intézkedés elsősorban a proletárokat sújtaná. Megbízható karhatalom kell hozzá és nem rablók. Másképp nagyon keveset tudnánk végezni. Ha elfogadnók is a javaslatot, tegyük azt egyelőre jégre.

Illés: Ez a rendelet nem intézkedik végleges lefoglalásokról. A részletes rendeletben benne volna, hogy aki egy évre ellátta magát, azt büntetlenül hagyjuk, és nem tervezünk semmiféle akciót proletárokkal szemben, csak a burzsoá negyedekben. Tisztviselőknek és proletároknak ettől nincs mit tartaniuk.

Ládai: Ez nem megnyugtató.

Rónai: Miután Illés csak felhatalmazást kér, és miután ennek más hatása, mint pánik, nincs, akkor terjessze ide, ha a rendelet is meglesz hozzá. Most hagyjuk el.

Ládai: Semmiféle rendeletet nem adnék ki, hanem adminisztrációs úton csinálnám meg.

Garbai: Minek is ehhez rendelet? Ha a közélelmezési biztosság azt gondolja, hogy a kijelölendő területen tud zsírt találni, akkor csinálja meg.

Kondor: Nem kell rendelet. Prononszírozott embereknél kell ilyen kutatásokat csinálni. Eredményt ettől nem vár.

Illés: Meg akarjuk mutatni a munkásságnak, hogy a burzsoá ellen eljárunk.

¹⁹ Lásd a 6/b sz. jegyzőkönyv (április 1.) 7. jegyzetét.

Garbai: A proletárság ezt nem követeli, mert ő érdekeltőbb, mint a burzsoá.

Kondor: Aki elmegy rekvirálni, az ne vigye el az árut, ne nyúlhasson semmihez. Ha talált valamit: akkor utasítást kap, hogy a szövetkezet valamelyik fiókjába szállítsák be.

Illés: Ehhez rendelet kell. (Felkiáltások: Nem kell rendelet!)

Garbai: Joga van a közellátási hivatalnak!^c

Rónai: Ezt vesszük a jegyzőkönyvbe.

9. Illés: A rendeletet visszavonom. De akkor kell valamilyen erélyes rendelet a lánckereskedők, az árurejtegetők ellen. (Határozat: Ilyen rendeletet adunk ki!)

Böhm: Aggodalommal nézi, hogy rendeletekkel dolgozunk. Emlékszik a ruharendeleltre. Nem kaptunk annyit ki, mint éppen a munkásoktól. Ezentúl rendelet nélkül a kerületi munkástanácsok csinálnák. Ezt a rendeletet bevontuk. A lánckereskedelem, árurejtegetők ellen erélyes rendeletet kell kiadni. Ezenkívül a munkástanácsok által most megválasztandó intéző bizottságokat össze fogjuk hívni, és ki fogjuk őket oktatni az összes tárcák ügyében, milyen jogaik és kötelességeik vannak. Bizzuk meg ezzel a tanács elnökségét, hogy így hívja össze pár estére, minden estére két-három népbiztost.

Illés: Ami az élelmiszer-felhozatal kérdését illeti, tévedés volna azt hinni, hogy mi csak ilyen kicsinyes dolgokkal foglalkozunk. A legnagyobb agitáció indult meg az árufelhozatal iránt. A jelentések szerint szépen induló akció ez, és Budapest ellátását, azt hiszem, javítani lehetetlen.^d Az ellenőrzésre nézve van tervezete a Közélelmezési Népbiztosságnak: a közlelmezési tanács,²⁰ amelyben csak munkások lesznek.

Garbai: Abban állapodunk meg, hogy a rendelet visszavonatik, és Böhm propozíciója fogadtatik el.

Varga: Az árurejtezőknél való rekvirálást, amennyiben ezek hivatásos élelmiszer-kereskedők, veszedelmesnek tartja. Ne áltassuk magunkat azzal, hogy Budapest lakosságát maximált áron el tudjuk látni. Attól kell tartani, hogy semmit felhozni nem fognak. A burzsoától elveszek mindent, de a hentest és a kofát nem szabad bántani. Ezek előtt szemet kell hunyni.

Garbai: Az élelmiszer-szállítást meg kell szervezni. Meg kell találni a módját, hogy az élelmezési biztosság ipari cikkek fölött rendelkezék, miután ez közellátásivá vedlett át, mert ipari cikkekért kapunk jelentékeny élelmet a főváros számára.

10. [Garbai:] Nagy általánosságban uraim, az ülés végén vagyunk. Holnap tartunk-e ülést?

^cEredetiben így, helyesen: Közellátási Népbiztosság.

^dEredetiben így, értelemszerűen: lehet.

²⁰A Közellátási Népbiztosság 20. KeN sz. rendelete (*Tanácsköztársaság*, 1919. április 23.) intézkedett a Közellátási Tanács felállításáról.

Varga: Ohajtom. A szocializálás kérdésében egy csomó elvi kérdést kell tisztázni. Termelési biztosok mérnökök legyenek-e vagy munkások, és a munkások válasszák-e vagy mi nevezzük ki. Tisztázni kell a munkabér kérdéseket, mert borzasztó egyenlenségek vannak. Beszélünk munkakénszerről és munkaközvetítésről, munkanélküliségről nem beszélünk. Egy egész csomó más dolog van, mint anyagdiszponálás kérdése stb. Erre rá kell szólni egy kormányzótanácsi megbeszélést.

Garbai: Tisztázni kell minél hamarább. Munkát és munkát! (Felkiáltások: délelőtt kellene! Helyeslés. Kondor: Nem lehetne talán Kun Bélának?)

Böhm: Münchenből egy pilóta fog érkezni.²¹

11. Ládai: A Forradalmi Kormányzótanács rendelete megvan az önhatalmú bíraskodás ellen.

Rónai, Garbai: Elfogadjuk! (Észrevétel nincs. Elfogadták.)

Illés: Szombathelyről távirat: Ausztriában agrársztrájk. Marhát kérnek csereanyagért.²²

Rónai: Pogány és Kun nélkül nem lehet.

Garbai: A külügy és a közéletmezés állapítják meg.

Holnap este folytatjuk.

(Az ülés vége 7 óra 30 perckor.)

Gyorsírói jegyzőkönyv feloldásának géppel írott szövege. A szövegnek két, tartalmában azonos, csak gépelési formájában eltérő változata maradt fenn, az egyik fotokópiában.

²¹ Feltehetőleg a Bajor Tanácsköztársaságból vártak futárt másnap délelőtt.

²² A Magyarországi Tanácsköztársaság és Ausztria 1919. április 3-án kötötte meg az első gazdasági szerződést. Ennek értelmében Ausztria 15 millió korona értékben vegyi és ipari cikkeket, mezőgazdasági eszközöket, valamint sót és ruhaneműt szállított cserében vágóállatokért – többek között marháért –, gyapjúért és kukoricáért. A távirat e szállítások megindítására vonatkozik. A kérdéstről részletesebben lásd: *Gábor Sándorné* 211. és köv. o.

1919. április 8.^a*A Forradalmi Kormányzótanács ülése*

Jelen vannak:

Garbai Sándor elnök, Bokányi Dezső, Vágó Béla, Böhm Vilmos, Varga Jenő, Hevesi Gyula, Pogány József, Kelen József, Lukács György, Ágoston Péter, Stefán Ágoston, Hamburger Jenő, Ládai István, Lengyel Gyula, Haubrich József, Fiedler Rezső, Guth Antal, Szántó Béla, Rónai Zoltán, Kun Béla, Kunfi Zsigmond, Rákosi Mátyás, Kondor Bernát, Székely Béla, Szamuely Tibor, Kalmár Henrik, Vántus Károly, Landler Jenő és Illés Artúr népbiztosok, illetőleg népbiztoshelyettesek, Büchler József párttitkár és Révész Mihály jegyző.^b

(Az ülés kezdete 5.30 órakor.)

Garbai Sándor elnök az ülést megnyitja.

Napirend előtt¹

1.

Hamburger Jenő földművelésügyi népbiztos a szántással kapcsolatban a benzintelátvitel kérdéséről szól. Szükséges, hogy a Hadügyi Népbiztosság 30 vagon benzint bocsásson a Földművelésügyi Népbiztosságra rendelkezésére.

Nyisztor György földművelésügyi és Fiedler Rezső hadügyi népbiztos felszólalása után

Böhm Vilmos hadügyi népbiztos rámutat arra, hogy 50 vagon benzint kiutal a Földművelésügyi Népbiztosságnak. Ismerteti [az] 1200 vagon benzintelátvitelére vonatkozó tárgyalásokat. Igéri, hogy ha a hadügyi számára biztosítva lesz a benzintelátvitel, a Hadügyi Népbiztosság 100 vagon benzint bocsásson a Földművelésügyi Népbiztosságra rendelkezésére.

2.

Ágoston Péter külügyi népbiztos a Smutsszal folytatott tárgyalásokkal kapcsolatban felvilágosítást kér arra nézve, hogy milyen álláspontot kell követni a vagyonukat kivinni akaró küldöndiekkel szemben.

^aAz eredeti dokumentum keltezésében feltüntették azt is, hogy az ülést kedden este, a Kormányzótanács tanácskozótermében tartották.

^bA felsorolásból hiányzik Nyisztor György neve, bár csak a szerkesztett jegyzőkönyvben szerepel mint hozzászóló az 1. napirendi ponthoz, a gyorsírói jegyzőkönyvben felszólalása nem található.

¹Lásd a gyorsírói (11/b) jegyzőkönyvet.

Lengyel Gyula pénzügyi népbiztos azt az álláspontot ajánlja, hogy a Tanácsköztársaság a külföldiek kérését teljesíteni fogja, de nem egyéneként, hanem egy komisszió országgal el fog számolni [sic!].

Kun Béla külügyi népbiztos Lengyel Gyula pénzügyi népbiztos álláspontját magáévá teszi.

A Kormányzótanács elhatározza, hogy a Kun Béla külügyi népbiztos részéről Smuts előtt tett nyilatkozatok értelmezése akképpen történik, hogy egyes személyekkel szemben semmiféle elszámoltatást nem tart helyesnek, hanem az állam csak az egyes államokkal lesz elszámolási viszonyban. A Kormányzótanács a határozat végrehajtását Lengyel Gyula pénzügyi népbiztosra bízva, aki felhatalmazást nyer arra nézve, hogy saját belátása szerint a szükséghez képest apróbb összegeket engedélyezhet.²

3.

Vágó Béla belügyi népbiztos határozatot kér a forradalmi törvényszék nyomozó testületének ügyében. Ki kell mondani, hogy minden nyomozás, minden letartóztatás a belügyhöz tartozik. Lánczy letartóztatása³ külpolitikai szempontból aggályosnak látszik, és szabadon bocsátására nézve megoldást kell találni. Az egységes nyomozás azért is szükséges és fontos, mert most már kézzelfoghatóan látjuk kibontakozni az ellenforradalmat.⁴

Rákosi Mátyás szocializáló népbiztos a Szocializáló Népbiztosság nyomozó szervének is a nagy nyomozó testületbe való osztását javasolja.

Lengyel Gyula pénzügyi népbiztos a sajtó kérdését teszi szóvá. Az egyes lapok leadnak a Pénzügyi Népbiztosság megkérdezése nélkül pénzügyi dolgokat érintő közleményeket, így írták meg azt is, hogy Ausztriában kivonják a 25 és 200 koronásokat a forgalomból.⁵ Bankigazgató letartóztatása ugyancsak pénzügyi dolog.

²A külföldi tartozások és követelések rendezésére a Forradalmi Kormányzótanács a május 10-i ülésén visszatért (26. sz. jegyzőkönyv 17. pontja).

³Lánczy Leó a Pesti Magyar Kereskedelmi Bank elnöke volt. A forradalmi törvényszék politikai megbízottja, László Jenő, a Belügyi Népbiztosság tudta nélkül tartóztatta le Lánczyt és ezt újságban is közölte.

⁴A Forradalmi Kormányzótanácsnak tudomása volt arról, hogy a volt uralkodó osztályok tagjai az antanttól kértek segítséget a Tanácsköztársaság ellen. Sárospatakon április 7-én ellenforradalmi megmozdulás volt, erről a *Népszava* 1919. április 10-i száma adott hírt: Ellenforradalmi puccs Sárospatakon.

⁵A kérdés összefüggéseiről lásd a 13. sz. jegyzőkönyv (április 12.) 18. pontját és a 13/a sz. jegyzőkönyv 19. jegyzetét.

Landler Jenő belügyi népbiztos László Jenő politikai megbízott eljárását teszi szóvá. László Jenő ügyében kér határozatot a Forradalmi Kormányzótanácstól. A sajtó dolgában a direktorium felosztatását javasolja, és azt, hogy a sajtó élére mást állítsanak.

Vágó Béla külügyi^c népbiztos azt javasolja, hogy minden népbiztos csináljon sajtóirodát és ezeknek szerveztessék egy központ. A sajtó dolgában az árusítás centralizálását tervezi. A sajtódirektorium felosztatásához hozzájárul.

Kunfi Zsigmond közoktatásügyi népbiztos a sajtóra való tekintettel a háború idején életben volt Hadfelügyeleti Bizottság⁶ újból való megteremtését javasolja. Helyteleníti, hogy uniformis van a lapokon, kell, hogy valamely hitelük legyen a lapoknak. Amellett, hogy erős centralizációt kíván, bizonyos tekintetben individualizmust kér a lapoknak. Nem elég, hogy a sajtó élére vasmunkást teszünk, energia mellett hozzáértés is kell.

Vágó Béla belügyi népbiztos hozzászólása után

Kun Béla külügyi népbiztos a polgári lapok betiltása mellett szólal fel. Szóváteszi, hogy a 3000 koronás havi fizetés megállapítása mellett is bizonyos újságíróknak 4000 koronát is fizetnek. A feudális sajtót el kell tiltani, de a pártban meg kell engedni az elvi és elméleti alapon álló kritikát.

Kunfi Zsigmond közoktatásügyi népbiztos felszólalása után

Hevesi Gyula szocializáló népbiztos arra mutat rá, hogy a papírgazdálkodás nagyon rossz és a papírhiány már katasztrofális. Erre való tekintettel a polgári lapok beszüntetése mellett van.

Varga Jenő szocializáló népbiztos felszólalása után

Lukács György közoktatásügyi népbiztos ugyancsak a polgári lapok beszüntetése mellett van.

Kun Béla külügyi népbiztos konkrét indítványt tesz: minden magánvállalkozásban levő újságot, minden olyan újságot, amely nem a Magyarországi Szocialista Párt vagy nem a proletárállam kiadásában jelenik meg, be kell szüntetni; a sajtódirektóriumot mellőzve, a sajtó ügyét vagy a belügyre, vagy Böhmre, vagy a szocializáló népbiztosságra kell bízni.⁷

Rónai Zoltán igazságügyi népbiztos parasztlap kiadását tartja szükségesnek. Visszatérve a vita alapjára, azt ajánlja, hogy a Vörös Őrségbe olvadjon bele az országos nyomozó testület, a forradalmi törvényszék által fenntartott nyomozó testület is, nyomozást csupán a Vörös Őrség, a forradalmi törvényszék vádbiztosai, a népbiztosok és a Kormányzótanács rendelhetnek el. Minden nyomozást a Vörös Őrség fogatosít; minden politikai természetű ügyben való letartóztatásról a belügy értesítendő, és ez csak akkor

^cEredetiben így, helyesen: belügyi.

⁶Helyesen Hadfelügyeleti Bizottság, amely 1914. július 24-én alakult, az 1912. LXIII. tc. alapján. Tagjai a Miniszterelnökség és az egyes minisztériumok megbízottai voltak. A bizottság feladata volt a háborús intézkedések, többek között a propagandaügyek felügyelete is. A háború végén megszűntették.

⁷A sajtó kérdésről lásd az 5. sz. jegyzőkönyv (március 28.) 1. jegyzetét.

tartható fenn, ha ehhez a Belügyi Népbiztosság hozzájárul. A forradalmi törvénytörvények elé csak az igazságügyi népbiztos hozzájárulásával lehet valakit politikai ügyben utalni. Lácny ügyében a lakásán való őrizet mellett foglal állást.

(Az elnöklést Bokányi Dezső munkaügyi és népjóléti népbiztos vette át.)

A Kormányzótanács Rónai Zoltán igazságügyi népbiztos indítványát egyhangúan elfogadja.⁸

4.

Landler Jenő belügyi népbiztos felhatalmazást kér arra, hogy a Belügyi Népbiztosság az összes politikai megbízottakat – a belügyieket kivéve – visszavonhassa.

A Kormányzótanács a felhatalmazást megadja.⁹

5.

Székely Béla pénzügyi népbiztos rámutat arra, hogy a pénzek utalványozása terén összeviisszaság van; ebben az ügyben a Pénzügyi Népbiztosság ankétot tart.

Tudomásul vétetik.

6.

Garbai Sándor elnök átveszi az elnöklést és jelenti, hogy tárgyalt az újságdirektórium embereivel.¹⁰ Beszámoltak ezek a Bécsben papírügyben való tárgyalásaikról és arról, hogy Fenyő Andor akadályozta őket munkájukban. Kérik, hogy a Kormányzótanács futár útján 1 410 000, majd 720 000 koronát küldjön a Papierverbandnak¹¹ Bécsbe. A nyomdászok is támogatják a direktóriumnak azt a további kérését, hogy a propaganda-munkálatok körül bizonyos rendszert kell létesíteni.

Kun Béla külügyi népbiztos Garbai Sándor elnök jelenlétében ismereti a sajtóra vonatkozó indítványát.

Lukács György közoktatásügyi népbiztos és Rákosi Mátyás szocializáló népbiztos felszólalása után

Vágó Béla belügyi népbiztos figyelmeztet arra, hogy a lapok betiltása nemcsak újságügy, hanem nyomdászügy is.

⁸ A nyomozó testületek egyesítéséről lásd a Forradalmi Kormányzótanács LXXXIV. sz. rendeletét (*Tanácsköztársaság*, 1919. május 6.).

⁹ Mint a gyorsírói (11/b) jegyzőkönyvből kitérünk, nem a politikai megbízottak visszahívásáról, hanem behívásáról, egységes eljárásuk biztosításáról volt szó.

¹⁰ Feltehetőleg a sajtódirektórium tagjaira, Göndör Ferencre, Magyar Lajosra, Gábor Andorra, Pók Ödönre és Bródi Ernőre utal.

¹¹ Az Osztrák–Magyar Monarchia háborús papírközpontja.

Lengyel Gyula pénzügyi népbiztos rámutat arra, hogy a bécsi fizetés-
ügyekben mindig a Pénzügyi Népbiztossághoz kell fordulni.

A Pénzügyi Népbiztosság tudomásul veszi, hogy a bécsi papírügyet haladéktalanul el kell intézni. A propagandamunkálatok elosztását a megfelelő népbiztosságoknak a nyomdászokkal és a magántisztviselőkkel kell megbeszélni.

A Kormányzótanács elhatározza, hogy az összes polgári lapok az Az Est és a Pester Lloyd kivételével megszűnjenek, ezek nem hivatalos lapjai a tanácskormánynak, csak felügyelete alatt álló orgánumok.

Vágó Béla belügyi népbiztos kéri, hogy a határozatok addig ne legyenek véglegesek, míg a nyomdászok szakszervezetével megállapodás nincs.

A Kormányzótanács ismét elhatározza, hogy rövid, záros határidőn belül el kell intézni a sajtóügyet.

7.

Landler Jenő belügyi népbiztos jelentést tesz a választások ügyében lefolytatott vizsgálatról. A vizsgálat meggyőződött arról, hogy a választásoknál jobboldalról is, baloldalról is terrorizálás történt. Javasolja a választás végleges megszüntetését és új választás kiírását.

A Kormányzótanács Landler Jenő belügyi népbiztos előterjesztését tudomásul veszi és javaslatát elfogadja.¹²

Következik a napirend tárgyalása.

8.

Varga Jenő szocializáló népbiztos hosszabb beszéd kíséretében helyteleníti, hogy a szocializálás ügye folyton halasztódik. Ismerteti a szocializálás menetét a kétheti proletárdiktatúra alatt és a Szocializáló Népbiztosság beosztását. Ismerteti a termelő tanácsok alapítására vonatkozó előterjesztését, és jelzi, hogy fontos kérdés a termelőbiztosok kinevezésének a kérdése.¹³ A termelőbiztosok kinevezése a munkástanácsok javaslatára, de

¹² A VIII. kerületi választásról van szó. Lásd a 10. sz. jegyzőkönyv (április 7.) 3. pontját.

¹³ A szocializált üzemek irányítását a Forradalmi Kormányzótanács IX. sz. rendeletének 2. §-a (*Tanácsköztársaság*, 1919. március 27.) alapján a Szociális Termelés Népbiztossága által

a szakszervezetek bevonásával történik. Megfelelő megvizsgálás mellett a szovjet összeültéig ideiglenes megállapodás jött létre a munkabérrendezésre nézve is. A rendezés a vas- és fémmunkások kollektív szerződésén alapul, de gondoskodni kell arról is, hogy a szocializált üzemekben termelt áruk áralakulása hogyan történik. Rámutat arra, hogy a szociális termelés reszortjába bele kell kapcsolni a lakásépítés és útépítés ügyét is. A központokat meg kell tartani, de át kell szervezni. Felhívja a figyelmet a központi anyagdiszponáló szervre, amelynek a tervezetét ugyancsak szétosztotta a népbiztosok között. Elő kell készíteni a munkásokat arra, hogy munkabérrendezés és munkabéremelés lesz, de elkerülhetetlen, hogy bizonyos ár-emelkedések is legyenek. Előterjeszt három javaslatot: 1. a központok és háborús gazdasági szervek átszervezéséről, illetve újak létesítéséről, 2. az ipari szervezés egységes irányítására anyagnyilvántartó és osztó központ létesítéséről, 3. a munkabérek ideiglenes rendezéséről.¹⁴

Kelen József szocializáló népbiztos felszólalása után

Kun Béla külügyi népbiztos Varga Jenő előterjesztését a centralizálásra vonatkozóan nagyon helyesnek tartja, felhívja a figyelmet a népgazdasági legfőbb tanács megteremtése szükségességére,¹⁵ amelyre nézve alapul lehet venni Hamburger Jenő földművelésügyi népbiztos nagy általánosságban helyes sémáját, de a legfontosabb szempont az, hogy mindent a legnagyobb nyilvánosság előtt, a tömegek előtt kell csinálni. A rendelkezésre vonatkozólag azonban hangsúlyozni kell az ideiglenességet. A munkabér kérdését minél kevesebb kategóriával kell megoldani.

Varga Jenő szocializáló népbiztos és Garbai Sándor elnök felszólalása után

Haubrich József hadügyi népbiztos a munkabérrendezésnek a dolgát nagyon kényes kérdésnek tartja, és ezért javasolja, hogy a tervezetet ne fogadja el a Kormányzótanács, hanem keressen más megoldást; a segédmunkások között és az ipari munkások között nem szabad nagy eltéréseknek lenni, az ifjómunkások helyzetén is javítani kell.

Hevesi Gyula szocializáló népbiztos felszólalása után

Rákosi Mátyás szocializáló népbiztos helytelennek tartja, hogy a nagykereskedések szocializálására vonatkozó rendelet¹⁶ kiadatott anélkül, hogy ő tudott volna róla. Véleménye szerint a Szocializáló Népbiztosság nagyon laza összetételű.

---

kinevezett termelési biztosok vették át. A helyi és kerületi ipari termelési tanácsok megalakításáról a Szociális Termelés Népbiztosságának 46. sz. rendelete (*Tanácsköztársaság*, 1919. április 22.) intézkedett.

¹⁴ A javaslat 1. és 2. pontjára nézve lásd az 5. sz. jegyzőkönyv (március 28.) 8. jegyzetét. A munkabérek ideiglenes rendezéséről a Forradalmi Kormányzótanács LXIV. sz. rendelete (*Tanácsköztársaság*, 1919. április 19.) intézkedett.

¹⁵ Lásd az 5. sz. jegyzőkönyv (március 28.) 11. jegyzetét.

¹⁶ A nagykereskedelem szocializálásáról a Forradalmi Kormányzótanács XXXI. sz. rendelete (*Tanácsköztársaság*, 1919. április 3.) intézkedett.

Böhm Vilmos hadügyi népbiztos kijelenti, hogy nagyjában egyetért Varga programjával. Kun Béla külügyi népbiztos felszólalásának megfelelően fontosnak tartja, hogy az ügyek a legnagyobb nyilvánosság előtt tárgyalassanak. A csepeli termelésre igazán büszke lehet a szocialista állam. A nagykereskedéseket minél hamarabb meg kell nyitni, foglalkozni kell a külkereskedelem kérdésével, fontos, hogy minél több pénz küldessék Svájcba árubeszerezésre.

Landler Jenő belügyi, Kun Béla külügyi népbiztos és Garbai Sándor elnök felszólalása után

Rónai Zoltán igazságügyi népbiztos figyelmeztet arra, hogy rendelet kellene a termelésről és a forgalomról. A bérkérdést lehetetlen a tervezet szerint elintézni. Ezt a kérdést az összes szakszervezetekkel kellene megbeszélni.

Varga Jenő szocializáló népbiztos felszólalása után

a Kormányzótanács elhatározza, hogy három napon belül összehívandó a szakszervezetek egy bérmegállapító konferenciája. A határozatnak a sajtóval való közlésével és végrehajtásával Varga Jenő szocializáló népbiztos bízta meg.

Lengyel Gyula pénzügyi népbiztos szerint a munkafegyelem kérdésében egyetlen megoldás van, hogy a termelőbiztost a munkások válasszák. A kalkuláció kérdését csak mellékesen érintették, pedig az fontos. A külkereskedelmet központilag kell intézni,¹⁷ azonban itt igénybe kell venni a legexponáltabb kapitalistákat is.

Varga Jenő szocializáló népbiztos zárószavában kitér a vita során elhangzottakra. Fontosnak tartja, hogy a népbiztosok a kormányzás és a szocializálás kérdéséről névalírással írt cikket írjanak a pártlapokban.

Garbai Sándor elnök felveti azt a kérdést, hogy történik-e valami a tömegek foglalkoztatására nézve. Véleménye szerint a tömegek számára munkaalkalmakat kell teremteni. Minél gyorsabban kurzusokat kell teremteni.

Kelen József szocializáló népbiztos a munkanélküliségre és az anyagi hiányra hívja fel a figyelmet.

Ágoston Péter külügyi népbiztos az útépités fontosságának szükségességére mutat rá.

Garbai Sándor elnök általában az építés megkezdését tartja szükségesnek.

¹⁷ Lásd a 9/a sz. jegyzőkönyv (április 6.) 5. jegyzetét.

9.

Kun Béla külügyi népbiztos javasolja, hogy a lakásügyek körül való rend teremtésére Vágó Béla és Szamuely Tibor népbiztosok állíttassanak diktatórikus hatalommal a lakásügyek élére.

A Kormányzótanács a javaslatot magáévá teszi.¹⁸

10.

Ágoston Péter külügyi népbiztos a budapesti élelmezés válságaira mutat rá és ismerteti a pályaudvarokon levő helyzetet.

Pogány József külügyi népbiztos javasolja, hogy a Közélelmezési Népbiztosság küldjön ki az összes környékbeli falvakba megbízottakat, és azok ott vásároljanak össze árukat.

Illés Artúr közélelmezési népbiztos ismerteti a pályaudvarok viszonyait és az élelmezés helyzetét. Véleménye szerint külön pályaudvari őrséget kell felállítani. A Közélelmezési Népbiztosság az árufelhozatal kérdésével állandóan foglalkozik és mindenfelé mennek a megbízottai. Felveti azt az elvi kérdést, hogy teljesíthető-e a református egyháznak az a kérése, hogy úrvacsorára 305 kg lisztet és 150 l bort kaphassanak.

A Kormányzótanács hozzájárul ahhoz, hogy a református egyháznak a liszt- és borkészlete meghagyassék.

Landler Jenő belügyi népbiztos az élelmezés ügyével kapcsolatos rendészeti ügyeket ismerteti.

Hamburger Jenő földművelésügyi népbiztos szerint minden vármegye területére egy gazdasági szervet kell létesíteni, és a Haditerményt meg a Sertésforgalmat egyesíteni kell.¹⁹

11.

Kunfi Zsigmond közoktatásügyi népbiztos a közoktatásügy államosításával kapcsolatos egy kérdésre nézve tesz előterjesztést. Egy előző rendelet kimondotta, hogy a tanácsállam az egyházi személyeket átveszi, ha egyházi jellegükről lemondanak.²⁰ Javasolja, hogy körülbelül két hónapra az ilyen kilépő szerzeteseknek 750–1000 koronát adjanak és egyszeri ruhasegélyt.

A Kormányzótanács az előterjesztéshez hozzájárul.

¹⁸ Lásd a 4/a sz. jegyzőkönyv (március 27.) 10. jegyzetét.

¹⁹ Feltehetőleg az Állat- és Takarmányforgalmi RT megszüntetéséről, illetve az Országos Állat- és Húsforgalmi Központ létesítéséről van szó, amelyről a Közellátási Népbiztosság 13. KeN sz. rendelete intézkedett (*Tanácsköztársaság*, 1919. április 18.).

²⁰ Lásd az 1. sz. jegyzőkönyv (március 22.) 19. jegyzetét.

12.

Kunfi Zsigmond közoktatásügyi népbiztos előterjesztést tesz a kulturális közigazgatás berendezéséről. A népbiztosság a helyi munkástanácsok és tanítók bevonásával egészen a szovjetrendszerhez simuló külön művelődési tanácsokat akar csinálni. E tanácsok mindegyikébe két szakértőt kell delegálni. Felhatalmazást kér a rendelet kiadására.

A Kormányzótanács Kunfi Zsigmond közoktatásügyi népbiztos javaslatát magáévá teszi és felhatalmazást ad a rendelet kibocsátására.²¹

13.

Kunfi Zsigmond közoktatásügyi népbiztos kér, hogy van-e mód arra, hogy a volt államtitkárok, a volt elnöki osztályban levő emberek számára, akiknek munkáját nem lehet órabérrel mérni, külön díj adassék.

Határozat nem hozatott.

14.

Kunfi Zsigmond közoktatásügyi népbiztos rámutat arra, hogy a tanítók fizetésrendezésének a kérdése politikailag nagyon fontos a tanácsköztársaságra nézve. Javasolja, hogy adják ki a tanítóknak azt az összeget, amelyet most nyugdíj, szolgálati díj és bélyegilleték fejében levonnak.²²

Határozat nem hozatott.

15.

Kunfi Zsigmond a kormányzótanácsi tárgyalások számára ügyrend megalkotását tartja szükségesnek. Javasolja, hogy a gazdasági reszortok népbiztosai külön tárgyaljanak és csak a határozatokat hozzák a Kormányzótanácsba.

Garbai Sándor elnök és Rónai Zoltán igazságügyi népbiztos felszólása után

határozat nem hozatott, de a Kormányzótanács jelen volt tagjai megállapodtak abban, hogy minden tervezet, előterjesztés, az Elnökséghez küldendő; a népbiztos jelezze, hogy az

²¹A művelődés és oktatás ügyeinek igazgatásáról a Forradalmi Kormányzótanács LIV. sz. rendelete és a Közoktatásügyi Népbiztosság 7. KN sz. rendelete (*Tanácsköztársaság*, 1919. április 13.) intézkedett.

²²A tanítók munkabérének rendezéséről a Forradalmi Kormányzótanács XCI. sz. rendelete (*Tanácsköztársaság*, 1919. május 16.) intézkedett, a szolgálati díj és a nyugdíjjárulék fizetésének kötelezettsége alóli felmentésről a Pénzügyi Népbiztosság 25. PN sz. rendelete (*Tanácsköztársaság*, 1919. április 30.) szólt.

előterjesztés rendkívül sürgős-e, sürgős-e, nem sürgős-e, így állapítja meg az elnök a napi-rendet. Be nem küldött és nem közölt előterjesztések csak rendkívül sürgős esetekben tárgyalhatók.

(Az ülés vége 10.20 órakor.)

Révész Mihály
jegyzőkönyvvezető

Szerkesztett jegyzőkönyv géppel írott másodpéldánya. Borítólapjának jobb felső sarkában Révész Mihály kézírásával „RM péld.” megjegyzés olvasható. A szerkesztett jegyzőkönyv géppel írott szövege a 12. pont határozati részétől kezdve csak fotokópiában áll rendelkezésünkre. A jegyzőkönyv mellett megtalálható az ülésen készített gyorsírói jegyzőkönyv feloldása (ezt 11/b sz. jegyzőkönyvként közöljük), valamint a szerkesztett jegyzőkönyv sztenogramja, Révész Mihály kézjegyével el látva. A szerkesztett jegyzőkönyv 3–9. pontját közli: MMTVD 6/A köt. 167–171. o.

11/b

1919. április 8.^a

A Forradalmi Kormányzótanács ülése

Garbai: Üdvözlí az ülést. Napirend előtt Ágoston 10 milliót kér propagandacélra.

Varga: Nemzetközi célra, külföldön forradalmak csinálására.¹

Határozat: Hozzájárultak.

1. Hamburger: A szántással borzasztó bajban vagyunk. Nincs benzin. Ha ez így folytatódik, nem lesz termés. Ami a Hadügyi Népbiztosságban van, annyi elég volna. 80 vagon benzint mielőbb azonnal rendelkezésre kell bocsátani.

Kondor: Stefán azt mondja, hogy Ruzska-Krajnában mód van benzint beszerezni. (Stefán: Nem így mondtam!) A Kormányzótanács járuljon hozzá, hogy a benzint megkapjuk, mert ha nincs szántás, nem lesz termés.

Fiedler: Mérfhetetlen sok spiritus van.

Hevesivel fontos megbeszélés: lehet-e annyira rafinálni? Oroszországban is így van.

^aA keltezés után a következő megjegyzés olvasható: „d. u. 1/2 5 órára összehívott kormányzótanácsi ülés kezdete 5 óra 37 perckor”.

¹A szocialista forradalom több országban való győzelme ekkor rövidesen bekövetkező realitásnak tűnt. A magyar kommunisták internacionalista kötelezettségüket teljesítve támogatták, elsősorban a környező államokban kifejtett propagandával, a forradalmi mozgalom kibontakozását. Többek között angol, francia, német, szlovák, román, ukrán, szerb stb. nyelvű röpiratokban népszerűsítették a proletárdiktatúrát.

Hamburger: Ezt most kell elintézni. Nem lehet kormányzótanácsi határozattal. Előzetesen 270 vagonunk volt, ebből a Hadügyi Népbiztoságnak egyhónapi szükségletét kell biztosítani. Nem vállalja a felelősséget, ha a parancsnokoknak ökrös szekéren kell járniuk. 50 vagon azonnal kiutaltam, de még el se tudnám osztani addig, amíg az új krumpli kiosztások tartanak. Gondoskodjunk arról, hogy 1700 vagonot kapjunk. Ezek valószínűleg eredményre fognak vezetni. Ha biztosítva van, hogy kapunk, még adunk százat, és gondoskodni fogunk arról, hogy felesleges autók ne szaladjallassanak Budapesten.

Garbai: Tudomásul szolgál.

2. Ágoston: Napirend előtt: A Smutsszal folytatott tárgyalások során Kun aláírt egy nyilatkozatot, hogy a külföldiek és neutrálisok kivihetik egész vagyონukat. Nagy tételek szerepelnek egy-egy ilyen kérdésben, és én ezért az aláírást megtagadtam. Mert hiszen a bukott kormány is azt hirdette, hogy nem volt még olyan adó, amelyen itt lesz. Mit csinálunk tehát itt ezekkel a külföldiekkel?

Bokányi: Amit Szende kivetett adókulcsként,² azt mondjuk ki a külföldiekre kötelezőnek.

Varga: Én nagyon udvariasan az amerikázás álláspontjára helyezkedtem.

Ágoston: Miután a pénzügyi népbiztosok nem adtak tanácsot, én ajánlom, hogy ezeket az összegeket – mivel ezek takarékpénztári betétek, esetleg letétek – én kiadom, de a bankoknak tiltsuk le.

Varga: Ez csak egy nap haladék.

Lengyel: Arra az álláspontra kell helyezkednünk, hogy mi a külföldi követeléseket teljesíteni fogjuk, de nem egyéneknél, hanem ki fogunk küldeni egy komissziót és minden országgal elszámolunk. Ez fog tartani 80 évig. Azonkívül mindenki beláthatja, hogy mi nem fizethetünk, amíg nincs biztosítva, hogy mi is megkapjuk követeléseinket.

*Ágoston: Ez rendben van addig, amíg az ember fel nem mehet Freeman, aki mint Aglia megbízottja jelenik meg.

Bokányi: Azt hiszem, a papírost kiadhatjuk, a hadikölcsönt is. Freeman belement abba, hogy 5000 K-t vigyenek ki, és azután jött Kun Béla nyilatkozata, hogy minden vagyónukat elvihetik.

Kun: Én pedig azt mondtam, hogy nyilatkozatot adunk, de hogy miként hajtjuk végre, az tőlünk függ. Amit Lengyel mondott, azt szó szerint elfogadom. A nyilatkozatot nem külföldi egyénekkel, hanem külföldi állammal, külföldi állam diplomáciai képviselével szemben tettem. Először is elkezdünk tárgyalni, hogy a külföldi képviseléseket akkreditáljuk-e, hogy képviselik-e azok nálunk az ő alattvalóikat. Az álláspont tehát: mi a külföldi alattvalók vagyoni érdekeit tiszteletben tartjuk, de mi egyé-

²Szende Pál polgári radikális politikus, a Népköztársaság idején pénzügyminiszter volt. A háborús nyereségekre 80%-os adó kivetését tervezte.

nekkel nem állunk szemben, hanem csak államokkal. ([Közbeszólás:] A bajorokét már nem, és holnapután már az osztrákokét sem!)

Varga: És apró összegeket ki lehet adni?

Garbai: Megállapodunk abban, hogy a nyilatkozat értelmezése akként történik, hogy egyes személyekkel szemben semmiféle elszámolást nem tartunk helyesnek, hanem csak államokkal szemben. Ennek végrehajtását Lengyel elvtársra bízuk, aki apróbb összegek erejéig meghatalmazást nyer úgy, hogy saját belátása szerint a szükséghez képest apróbb összegeket engedélyezhet.

A Kormányzótanács így határoz.

3. Vágó: Egy ügyben határozatot provokál: a forradalmi törvényszék nyomozó testületének ügyében. Ma este megcsináljuk a Vörös Őrség nyomozó testületét. A forradalmi törvényszék hirtelen alakult és a mi munkánkat illuzórikussá teheti. A forradalmi törvényszéknek van egy különálló nyomozó, végrehajtó testülete. Ez végzi a letartóztatásokat. Ha mi céltudatos munkát akarunk elkezdni, akkor az ő munkájuk haszontalanná vált. Minden nyomozásnak és letartóztatásnak a Belügyi Népbiztossághoz kell tartozni.

Továbbá abban egyeztünk meg, hogy Láczy letartóztatása külpolitikai szempontból aggályosnak látszik, és ok sincs rá, mert akkor az összes bankigazgatókat le kellene tartóztatni. Láczyt szabadon kell bocsátani. ([Közbeszólás:] Már belekerült a sajtóba!) Valami politikus megoldást kell találni. (Rónai: Lászlónak külön sajtóirodája is van!) Most már látjuk kibontakozni az ellenforradalmat. Most már kézzelfoghatóan kidomborodhatik előttünk: három vagy 400 emberünk van a politikai rendőrségeken munkásokból, úgy, hogy az ellenforradalmat elnyomhatjuk. De ha ez így megy, nem tudunk dolgozni.

Rákosi: A Szocializáló Népbiztosságnak is van nyomozó szerve. Ezt is minden további nélkül be fogjuk olvasztani.

Vágó: Ma este erről tanácskozás lesz, ezt is bekapcsoljuk. Ha már letartóztattuk, tartsuk őt fogva, mert rossz vért szül, ha megtudják.

Lengyel: A sajtóügy! Mégis csak lehetetlenség, hogy leadnak a Belügyi Népbiztosság^b tudta nélkül híreket, direkt pénzügyi dolgokat. Így megírták azt, hogy Ausztriában kivonják a 25 és 200 koronásokat. A másik, hogy amikor egy bankigazgatót le akarnak tartóztatni, ez pénzügyi dolog. Nemzetközi zsebmetszőket is felhasználók, bankigazgatókat is fel kell használnom. Nem érdemelték meg. De nincs-e rájuk szükségem?

Landler: Feltétlenül kell tenni valamit, mégpedig nem a forradalmi törvényszékkel, hanem Lászlóval. Ugyanakkor, amikor ezt csinálja, lefoglalja a Törley-palotát Budafokon és Wekerlét meg a többit ő akarja lefogni. Elveszi Apponyi telefonját, de Hódy Gyuláét és Vadász Lipótét nem.³ A

^bEredetiben így, helyesen: Pénzügyi Népbiztosság.

³Apponyi Albert a Szabadelvíű, illetve Munkáspárt jobboldali ellenzékének egyik vezetője, Wekerle koalíciós kormányának kultuszminisztere volt 1906-tól. Hódy Gyula Pozsony megye egyik

sajtó dolgában pedig a direktóriumot szét kell rúgni. Vasmunkást vagy festőmunkást kell odaállítani.

Vágó: A sajtóügyben addig, amíg végleges megoldás nincs, nem akarom beszélni. Minden népbiztosság csináljon magának sajtóirodát, és ezeknek csináljunk egy központot.

Ami a sajtót magát illeti, az árusítás centralizálását terveztük, hogy a burzsoá sajtó megfojtásával növeljük a Népszavát és a Vörös Újságot terjesszük. Ebben az organizációban a könyvterjesztést el kell intézni. A sajtó-direktóriumot szét kell zavarni.

Kunfi: Ha súlyt helyezünk arra, hogy egyes hírek és dolgok pontosan kerüljenek bele a lapokba, akkor életbe kellene léptetni a hadfelügyeleti bizottságot, ami megvolt a háború alatt. Egy éjjel-nappal funkcióban levő bizottság volt ez, amely preveniált a dolgoknál. Nem tudom, van-e mód arra, hogy erről a sajtókérdésről beszéljünk. Egy pár dologról azonban beszélni kell. Borzasztó rossznak tartja a sajtót. Rettentő uniformis van a lapokon. Olyan képe van a lapoknak most, mint a háború első éveiben, amikor hivatalos szósz ömlött el rajtuk. Kell, hogy valami hitelük legyen a lapoknak. Hacsak két hivatalos lapunk, pláne kis oldal tartalmú lapunk van, nem lehet elérni azt, hogy tényleg növeljük az olvasóközönseget, amellet, hogy erős centralizációt kívánunk bizonyos tekintetben. Individualizmust kell követni a lapoknak. (Kun: Be kell tiltani a polgári sajtót!) Az nem lehet érdekünk, hogy az emberek ne olvassanak újságot. Nem elég a vasmunkás, oda energia mellett hozzáértés is kell.

Vágó: Igaza van Kunfinak, hogy szürkék a lapok. Nincs szükség arra, hogy pártújságírók csináljanak kommunista lapot! A szocialista lapok, ha meggyőződéssel írnak beléjük képzett szocialisták és ha a legkisebb szabadságot engedjük, akkor csak utálatos farkcsóválás kezdődik, vagy a régi burzsoá szellem. Színt lehet adni a szocialista lapoknak is. Vagy szocialista lapokat kell csinálni, vagy beszüntetni. Tertium non datur.⁴

Kun: Azon az állásponton vagyok, hogy be kell tiltani, mert kritikájukra nincs szükség. Ha van szükség bírálatra, ott vannak a szocialista lapok. És legfontosabb a papírkérdés. Miért pont újságírókat kell nekünk favorizálnunk? A Vörös Katona címén 30–40 újságírókat helyez el a sajtó-direktórium, és vidékre nem tudunk újságírókat küldeni. Kimondtuk, hogy 3000 koronánál többet nem lehet fizetni, és a mi parancsunk ellenére 4000 koronát is fizetnek. El kell tiporni a polgári sajtót, de a pártban meg kell engedni az elvi és elméleti alapon álló kritikát. A polgári lapok publicitását máris sikerült tönkretenni, ma csak a Népszavának és a Vörös Újságnak van publicitása.

országgyűlési képviselője, az országgyűlés közlekedési bizottságának tagja volt. Vadász Lipót munkapárti politikus, 1913–1917 közötti igazságügyi államtitkár.

⁴ Harmadik lehetőség nincs.

Kunfi: Csak a legutolsó szempont az újságírók szempontja. Újság nélkül nem lehet hagyni az embereket. Átnézte a kommunista iratokat. Azokat nem lehet a földműveseknek adni. Nem lehet a Népszavát és a Vörös Újságot se. Az annyira differenciálódott publikum számára nem lehet indifferencializált lapot adni. Egyetlen újsággal az annyira különböző olvasóközönséget megdolgozni nem lehet. Az indifferencializálásnak az volna az eredménye, hogy a tömegek, akiket meg lehetne nyerni, újság nélkül maradnának.

Hevesi: Konstatálja a papírhányt. A papírgazdálkodás is nagyon rossz. Meg kell szüntetni a polgári lapokat, nehogy kitegyük magunkat annak, hogy 2–3 hét múlva nem lesz papír.

Varga: Igaza van Kunfinak, hogy bizonyos rétegek számára másforma kommunista lapot kell csinálni, mint a Népszava vagy a Vörös Újság. A szocialista újságírók legjavának kellene csinálni a parasztok számára való lapot, és még ezek is nagyon nehezen csinálnák. Polgári újságírókra lehetne ezt a feladatot bízni [?].

Lukács: Teljesen a Varga nézetén van. Ha jó volna is differencializált lapokat adni, ez belátható időn belül lehetetlen. Ő is a polgári lapok megszüntetése mellett van.

Kun: Konkrét indítványt fog tenni. De előbb válaszol Kunfinak. Ha mi ráléptünk egy tiszta proletárpárt álláspontjára, akkor nem lehet tekintettel olyan rétegeződésre, mely nem tartozik a proletariátussághoz. A burzsoáziát nem lehet meggyőzni. A Világszabadságot jól kell csinálni, és ezzel az ügy el van intézve. A Vörös Katona se oly fontos, mert nem jut el a frontra és nem katonalap. Nem vigyázhatunk a fronton a lapokra, ellenben ugyanezen szempontból azt javasolja, hogy minden magánvállalkozásban álló újságot, melyet nem a Magyarországi Szocialista Párt vagy nem a proletárállam ad ki, be kell szüntetni kíméletlenül. A sajtódirektórium mellőzendő. Vagy a belügy, vagy Böhm, vagy a szocializálás csinálja, de be kell szüntetni.

Rónai: A sajtó dologban a parasztlapot tartom fontosnak. És ha a papíryanag megengedi, egy könnyebb lapot, amit az asszonyok olvasnának. Ezt „Az asztal” címmel vagy más címmel tartanám fenn. Szóval a proletariátus fel nem világosodott rétegei számára tartanék fenn egy lapot. E mellett a következőket ajánlanám: a Vörös Őrségbe olvadnak be az összes nyomozótestületek, a forradalmi törvényszék által fenntartott testület is. Nyomozást csupán a Vörös Őrség, a forradalmi törvényszék, a vádtörvényszék, a népbiztosok, s a Kormányzótanács rendelhetnek el.

Révész: Várjuk meg Garbait, a sajtódirektórium ügyében tárgyal.

Rónai: Minden nyomozást a Vörös Őrség foganatosít. Minden politikai természetű ügyben az előzetes letartóztatásról a belügyi népbiztos értesítendő és az csak akkor tartandó fenn, ha a belügyi népbiztos hozzájárul. A forradalmi törvényszék elé csak az igazságügyi népbiztos hozzájárulásával lehet politikai bűnügyben utalni. Lánczy letartóztatása ügyében: nem tar-

tom szükségesnek, miután azonban most már szabadon bocsátása rossz vért szülne, javasolja, hogy őrizet alá helyeztessék lakásán.

Bokányi: A Belügyi Népbiztosság egyetért az indítvánnyal. Felteszi a kérdést, egyhangúlag elfogadjatik.

Landler: A pénzügyi népbiztos adott engedelmet, hogy Balatonfüredre menjen. ([Közbeszólás:] Kicsoda?) Rónai beteg volt, és máig szolgálatot köteles teljesíteni [sic!].

Hamburger: A vidéki forradalmi törvényszék tagjait revideálni kell. Egy kémkedőt elfogtak, aki a szerbek javára kémkedett és rendes bíróság elé állították.

Rónai: Ha a munkástanács változtatást javasolna, rögtön megváltoztatom.

4. Landler: Felhatalmazást kér, hogy a Belügyi Népbiztosság behívassa a politikai megbízottakat. A belügyieknél többnek a visszahívását kéri. Generális felhatalmazást kér. Részben már meg is történt. A legnagyobb zavarokat csinálják az innen kiküldött emberek, holott akiket mi kiküldöttünk, vagonszámra küldenek élelmiszert. (Általános helyeslés.)

Böhm: Egységes politikai biztosságok küldendők ki [sic!].

5. Székely: A pénzek utalványozását illetőleg is a legnagyobb összevisszaság történik. A Hadügyi, Belügyi, Igazságügyi Népbiztosság egyszer s mindenkorra egységes eljárásra megbízottakat küldjenek.

Bokányi: Mint a munkások napibérére vonatkozólag, épp úgy egyébre is kell napibér-megállapítás.

6. Garbai: Az újságdirektórium emberei voltak itt, papírügyben tettek előterjesztést. Fent jártak Bécsben, és ott sikerült is kellő eredménnyel eljárniuk, ellenben az ottani követség mellett működő Fenyő indolenciával kezelte a dolgot, úgy, hogy ez lehetlenné tette a dolog elintézését. Panaszt emelnek Fenyő ellen. Szigorú utasítást kérnek, hogy a Kormányzótanácsnak Fenyő rendelkezésére álljon, és nekik kezükre járjon.

Szükséges volna továbbá — mivel nem sikerült a kérdést elintézni —, hogy a Kormányzótanács futár útján 1 410 000 koronát küldjön a Papier-Verband-nak Bécsbe, és akkor 30 vagon papírt megkaphatunk. Ha minden polgári lapot betiltunk is, még akkor is csak 2 hétre van papirosunk. További 720 000 koronát kell küldeni, hogy további 30 vagonra kapjunk. Ezek a vagonírozások készen állnak. További 20 vagonra rendelkezések történnek. Az ügy érdekében gyors és haladéktalan intézkedést kér. A továbbiakat a Pénzügyi Népbiztossággal kell elintézni. Egy további előterjesztés: a papírpropagandára vonatkozólag és a papírkészletekre. Lehetetlen dolgok vannak a papírkihasználás körül. A nyomdászok is támogatják azt, hogy a propagandamunkálatok körül bizonyos rendszert kell létesíteni. Az egyik nyomdában egyáltalán nem tudják elvégezni a munkálatokat, a másikban meg egyáltalán nincs munka. A propaganda csinálja a szakszervezet útján a dolgokat, úgy, hogy az anarchisztikus munkafolyamat megszűnjék. Az állami propaganda irányítása mellett működő szervek bizonyos összgaz-

dálkodást fejthetnek ki, és ne egymással ellenkező, hanem egymással harmonikus tevékenységet fejtsenek ki.

Kun: Ismerteti indítványát. Kivéve a Lloydot és kivéve az Az Est helyett egy könnyű boulevard-lapot (a végén maradhat ugyanaz a cím), az egész sajtódirektórium beszüntetendő, és reabízassék valamelyik kommissariusra az ügy elintézése. Vétkes könnyelműség volt, hogy csak 2 hétre való papiros van. E felett a kérdés felett rögtön döntsünk. A papír elosztását bízzuk reá a Központi Anyagelosztó Hivatalra.

Lukács: Szabadossal ma tárgyaljunk, és holnap fixírozzuk majd a pontokat.

Rákosi: Egyáltalában a külföldi vásárlásokra vonatkozólag legutóbb Bécsben 5 különféle szerv volt. Ebben a tekintetben ankét lesz, és legközelebb egységesen kell kezelni.

Vágó: Holnap délután szét akarjuk rúgni a sajtódirektóriumot, mert a fizetések, elrendezések dolgában ott lehetetlen állapotok uralkodnak. A sajtótermékek elosztására megcsinált szervezet a propaganda bizottság rendelkezésére bocsáthatjuk. A lapok betiltásának dolga nemcsak újságíróügy, hanem nyomdászügy is.

Kun: 24 órai záros határidő!

Lengyel: Bécsben az Osztrák–Magyar Bank a mi kiutalásainkat nem teljesíti. Mi oda készpénzt fogunk juttatni. Az lehetetlen, hogy mindenki utalgasson ki. A népbiztosok forduljanak a Pénzügyi Népbiztossághoz. Bécsi fizetéseknel mindig ehhez kell fordulni.

Garbai: A Pénzügyi Népbiztosság tudomásul veszi, hogy a bécsi papírügyet haladéktalanul el kell intézni. A másik része a dolognak a propaganda, a munkálatok elosztása: ezt a nyomdászokkal és magántisztviselőkkel elintézzük.

Varga: A papírszervezésre nevezzük ki Pollák Simont,⁵ akivel a technikai dolgokat az utasítás szerint el fogjuk intézni.

Vágó: Teljesen át vesszük ezt és ezzel egyelőre várjunk.

Garbai: Az összes polgári lapok a Pester Lloyd és az Az Est kivételével meg fognak szünni. Nem hivatalos lapjai a tanácskormánynak, csak felügyelet alatt álló orgánumok lesznek.

Vágó: Az egész polgári sajtó megszüntetjük Budapesten és vidéken is. Maradna az Az Est, a Pester Lloyd, a Népszava, a Vörös Katona, a Világzabadság, a Volksstimme, de addig nem határozzunk, míg a nyomdászszakszervezettel meg nem állapodtunk.

Garbai: Tehát rövid záros határidőn belül elintézzük.

7. Landler: Jelentést tesz, amire tegnap kiküldötték, a választás ügyében. Az újságüzemnél⁶ tényleg népszerűséggel léptek fel. A választási bizott-

⁵ Pollák Simon a Közoktatásügyi Népbiztosságon a szocializált nyomdákkel és ezek papírellátásával foglalkozott.

⁶ Az Újságüzem Könyvkiadó és Nyomda RT a VIII. kerületben, a Röck Szilárd u. 9. és a Stáhly u. 13. alatt működött.

ságnál meggyőződtek, hogy jobboldalról és baloldalról terrorizálás történt. A tízes bizottságban,⁷ amelyben Jancsik és Hirossik volt, a választás megsemmisítését elhatároztuk a terrorizálás miatt. Az eredmény: 6 kerületben⁸ körülbelül 16 000 szótöbbséggel győzött a hivatalos lista. Buchinger és Peidl ma^c ..... Úgy fogjuk megcsinálni a jelölést, hogy egyöntetű jelölést hozunk létre. Vidékieknek nagyobb szerepük volt mint a kommunistáknak. A dán követségnél levő Csicseric (vagy Csiderics?) letartóztatása iránt intézkedtünk. Meg vagyunk győződve, hogy a VIII. kerületben is egyöntetűen fog a választás menni. Buchingert és Peidlt ki kell hagyni. Dénes ellen is eljárást kell indítani, mert egy törölt nevet, Unke⁹ (?) nevét becsempészte. (Büchler: Péntekre kell kitűzni!)

Garbai: Tudomásul veszi a Kormányzótanács.

8. Garbai: Áttérünk a napirendre.

Varga: Csodálkozását fejezi ki, hogy amikor a proletárállam felépítésének a szocializálás az alapja, különféle ügyek miatt fél ótról hét órára kerül ez sorra. Igyekeztem áttekintést nyerni a dolgokról. Két hét alatt sok minden történt, de sok kisiklás is volt, amit ki kell javítani. Csináltunk öt főcsoportot: hármat a tulajdonképpeni gyáriparral. A vasipart Dovcsák és Bajáki vették át, mégpedig nemcsak a munkásügyeket, hanem az egész terepomot. A többi gyáripárosok megoszlának Hevesi és Kelen között. Ezenkívül külön akarjuk választani a bányászatot, amelynek bizonyos autonómiát és különállást kell adnunk.

A másik ügy az építés. Nagy nehézségek vannak a vidéken, ahol kerületenként termelőtanácsokat fogunk létesíteni. Ismerteti a termelőtanács alakítására vonatkozó előterjesztést. Fontos és megvitatásra váró kérdés a termelőbiztosok kinevezése. A termelőbiztosnak olyan embernek kell lenni, aki az önkéntes munkafegyelmet biztosítani tudja. Másfelől ügyelni kell arra, hogy a szakmában és a vállalat ügyeiben műszakilag és üzletileg teljesen jártas legyen. Nehézményezték, hogy eddig mérnököket neveztünk ki. De nem Hevesi és Kelen csinálták ezt, hanem Dovcsák. Megállapodtunk abban, hogy a termelőbiztosok kinevezése a munkástanács javaslatára történik, de a szakszervezetek bevonásával, és minden esetben jól meg fogjuk az embert vizsgálni, akit odateszünk.

Megállapodás jött létre a munkabérrendezésekre nézve, addig is, amíg a szovjet generálisan rendezi a munkabérügyeket. Ez a pillanatnyi szükségletet kielégíti. A munkabérek a vasasok kollektív szerződésén alapulnak. Ezzel szorosan összefügg az, hogy gondoskodni kell, ha nem is azonnal, de két-három héten belül, a szocializált üzemekben termelt áruk áralakulásáról is. Ha munkabéremelkedést csinálunk, nem gazdálkodhatunk az eddigi árak

^c Eredetiben így.

⁷ A budapesti tanácsok tagjelölő bizottságáról van szó.

⁸ Elírás történt, a VIII. kerületi választásokról van szó.

⁹ Csicseric (Csiderics) minden bizonnyal Csidesi Fritz Győzővel, Dénes pedig Dénes Sándorral azonos. Mindkét név szerepelt a VIII. kerület első szavazólapján, az új listára már nem kerültek fel.

mellett. Például már meg kellett állapotnunk abban, hogy a cipő árát fel kell emelnünk. Bele kell ide kapcsolni a lakásépítést és az útépitést is. A központokat meg kell tartani, de át kell szervezni. Kidobatik belőlük minden tőkés érdekeltség. A szakszervezetek küldötteiből és saját embereinkből alakul egy tanács, mely a központ ügyeiben irányító szerepet játszik. Ez köteles jelentést adni a központi anyagdiszponáló szervnek, amelynek szervezetét ugyancsak szétszítottuk. E felett másként dirigálni nem lehet, mint központi anyagdiszponálással. Az áralakulást a parasztoknál szabályozni kell. Minden szocializált üzem külön gazdasági egységet képezzen.^d

Igy ellenőrizni tudjuk, hogy hol vannak bajok. Nekünk tekintélyes nyereséggel kell dolgoznunk. Elő kell készíteni a munkásságot erős sajtó-propagandával, hogy munkabérrendezés és emelés lesz, de elkerülhetetlen, hogy bizonyos áremelkedések is lesznek.

Itt van azután az a három javaslat a központok újra- és átszervezése iránt. (Felkiáltások: De más néven kell!)

A másik: a központi anyagnyilvántartó hivatal.

Kelen: A munkabérügyekről beszél. A bérmozgalom ügyében egyéni mozgalmat nem szabad túrnunk. Egységesen kell csinálni. A tervezet talán nem jó, de meg kellett csinálni. Az kellene, hogy a kategóriákba a munkás-ság sorozza be önmagát. A Ganzban már egészen arányosan csinálták meg ezt. Valamilyen rendelkezésnek kell történni addig is, amíg a szovjetek megállapítják a kellő mértéket.

Kun: Örvend, hogy valami programot látunk a szocializálásból, mert eddig nem láttunk semmit, és most látjuk, hogy nem történt vagy tervszerűtlenül történt. Szeretné, ha nemcsak itt tárgyalnák meg, hanem a tömegek előtt is, a Népszavában, a Vörös Újságban, főleg hogy hozzá is lehessen szólni a kérdéshez. Így betelefonálnak a tömegek is a szocializálásba. Még egyszer hangsúlyozza, hogy félreérti mindenki, aki mérnököt nevez ki, azt, hogy tulajdonképpen miért kell a mérnök a termelésben. Az önkéntes munkafegyelem megteremtésére lélektani okoknál fogva sem alkalmas a mérnök. Ha nem munkásokat nevezünk ki, akkor egy termelési bürokráciát, mérnökbürokráciát fogunk teremteni. A termelési biztos igazán a proletariátus képviselője legyen. Ebben a tekintetben gyökeres változtatást tart szükségesnek.

Varga előterjesztését a decentralizálásra vonatkozólag nagyon helyesnek tartja; amit azonban Varga előterjesztett, az kevés. Szeretné ugyanis, hogy a szovjetkongresszusra vagy azt követően^e a népgazdasági legfőbb tanácsot megteremtsük. Előttem fekszik Hamburgernek egy sémája, de az nem jó. Mindezt nagyobb nyilvánosság előtt, a tömegek előtt kell megvitatni. A régi organizátorokat, szakszervezeti embereket meg kell hallgatni.

^dEz után, új sorban a következő olvasható: „Minden népbiztosságnak sajtójelentéseket, ne csak egyiknek-másiknak!”

^eEz után a következő – feltehetőleg a gyorsírótól származó –, zárójelbe tett megjegyzés olvasható: „Nem fejezte be!”

A termelési tanácsra vonatkozólag is, mindenre vonatkozólag oda kell irni, hogy ideiglenes a rendezés.

A munkabérendezés ügyét még a vasutakra vonatkozólag is egységsíteni kell. A vasutasok panaszkodnak a rengeteg kategória miatt. A munkabérekérdést meg kell oldani, mégpedig minél kevesebb kategóriával. A szakszervezetek kérdését . . .^f

Varga: Nem akarok országos bürokráciát csinálni a lokális jellegű építkezésre. Különbséget akarok tenni a helyi építkezés és az országos építkezés között. Decentralizáljuk azt, ami jó, ha decentralizálva van, de centralizálni a vasútépítést, útépítést stb.

Garbai: De azért a lokális munkák terén, műszaki felügyelet tekintetében erre szükség van.

Varga: Az anyagközpont, műszaki felügyelet és pénzügyi felügyelet minden szocializált üzemet össze fog kapcsolni.

Haubrich: A munkabérendezéshez szól hozzá. Ez nagyon kényes kérdés. Ne fogadjunk el inkább más megoldást? (Varga: Ideiglenes! Kéthárom hétre!) A kategóriák ellen nincs kifogása, de a segéd munkások és^g ifjú munkások között nem szabad nagy eltérésnek lennie. Ki kell mondani elvileg, hogy aki négy éven át egy bizonyos gépen dolgozik, azt tanult munkásnak kell elismerni és a tanult munkások kategóriájába kell tenni. A segéd munkások bérét valamivel közelebb kell hozni az ipari munkásokéhoz. Az ifjú munkások helyzetén is javítani kell, hiszen számtalan gyárban máris magasabb az ifjú munkások bére.

Hevesi: A termelőbiztosokról és a munkafegyelemről szól. Sok termelőbiztos a munkások ajánlottak. Az önkéntes munkafegyelem fenntartására fontos az, hogy ki rendelkezik, s mennyire hozzáértő az, aki rendelkezik. (Kun: A szakmunkás is hozzáértő!) Kategorikusan nem lehet kimondani, hogy mérnök nem lehet. A bányamunkások például főmérnököt kérnek. Valahogy precizírozzuk a termelőbiztosok hatáskörét. Erre vonatkozólag tervezetet is készítettünk. Adjunk-e nekik korlátlan rendelkezési jogot? A szociális termelésnél szó sincs arról, hogy itt mérnöki bürokrácia kialakuljon. A szakszervezetekkel csináljuk. Nemcsak a vidéki termelőtanácsokat akarjuk megcsinálni, hanem a budapesti termelési népbiztosságot is át kell alakítani termelőtanácsá.

Rákosi: Csak egy megjegyzése van Varga előterjesztésére. Kivihetetlen, hogy a parasztnak más áron adjunk dolgokat. (Varga: Nem így mondtam!) Ezt indirekt úton akarja megcsinálni. Én elvi szempontból nem tartom helyesnek. A nagykereskedések megnyitására vonatkozó rendeletet most letiltottam, illetőleg kértük, hogy ne adják ki. Helytelen, hogy ezt kiadták anélkül, hogy én tudtam volna róla. ([Közbeszólás:] Miért nem volt itt?) A rendelet teljesen pongyola. Minden pontja hibás és csak az ellenkezője

^fEredetiben így, utána – feltehetőleg a gyorsírótól származó – zárójelbe tett megjegyzés olvasható: „Nem értem!”

^gEz után, zárójelben: „ipari?”

lesz annak, mint amit terveztek. Ilyen esetek ne forduljanak elő. A földművelésügy hasonlóról panaszkodik. A Szocializálási Népbiztosság nagyon laza összetételű. Ezt majd megvitadjuk és legközelebb előterjesztjük.

Böhm: Nagyjában egyetért Varga programjával, csak egy néhány megjegyzést akar tenni. Többen mondták, hogy részletkérdést ne hozzanak ide. Erre megjegyzi, hogy a rossz szocializálás megbolondítja az országot. A részletkérdéseken fog eldőlni a dolog, és nem baj, ha itt vitatkoznak róla.

Másik megjegyzése teljesen csatlakozik ahhoz, amit Kun az ügyek megírására nézve mondott. A legnagyobb nyilvánosság kell. A munkásoknak meg kell magyarázni a dolgot. Hiszen maguk a munkásellenőrző tanácsok sem tudnak róla. Csepelen olyan termelés folyik, hogy igazán büszkék lehetünk rá. Az emberekbe ott bele tudták vinni azt a tudatot, hogy: „Igazán magatokért dolgoztok.” A muníciógyártást is fokozni tudták. Ezenkívül meg kell állapítani, hogy nem tudnak semmit a szocializálásról.

A termelőbiztos nagyon intelligens ember legyen, aki feltétlenül bírja a munkások bizalmát, hogy parancsolni tudjon nekik. A hivatalnoki kar lelkesedéssel, éjjel-nappal dolgozik ([Közbeszólás:] Korbuly),¹⁰ de ha a munkások kérnek mérnököt, azt csak azért, mert mérnök, visszautasítani nagyon helytelen volna.

Félek, hogy a kereskedelemmel lesznek a legnagyobb bajok. Minden intézkedéssel igyekeznék minél kevesebb ellenséget szerezni, főképpen kevés ellenséget a proletárság körében. Márpedig a kereskedelmi rendeletekkel ezt csinálják. Nem szabad a beszerzést a proletárság számára nehezé tenni. Nagy hiba, hogy a nagykereskedelmet még nem nyitottuk meg. A kiskereskedelmet áruhiány miatt is agyon fogjuk ütni. A kiskereskedők nem tudják az árukat pótolni, a munkások nem tudnak áruhoz jutni. Minél hamarabb meg kell nyitni, hogy az anyagelosztás a termelési népbiztosság kontrollja alatt álljon.

Nagyon megnyugtató, hogy Varga csak az általános irányelveket akarja megszabni. A külkereskedelemmel is foglalkoznunk kell. Varga a külkereskedelmet államosítani akarja. Ezt azonban nem fogjuk síppal-dobbal hirdetni, nehogy a külföldről ne tudjunk árukat kapni. A külkereskedelem a jövőben abból fog állni, hogy árukat fogunk becsempészni. A fő az, hogy árut kapjunk, minél többet és minél hamarabb, mert könnyen meg lehet, hogy az antant a nyílt kiéheztetés álláspontjára fog helyezkedni. Fontos, hogy minél több pénzt küldjünk ki Svájcba, hogy ott majd megfelelő nagy mennyiségű pénzünk álljon rendelkezésre, osztrák és német értékpapírok. (Felkiáltások: Már el van intézve! Már csináljuk! Már megérkezett ma fél kilenckor 25 vagon zsír!)¹¹

¹⁰ Korbuly Károly 1914-től a Weiss Manfréd-gyár műszaki igazgatója volt. 1918 márciusában a Magyar Vasművek és Gépgyárak Országos Egyesületének képviselőjeként tárgyalásokat folytatott és szerződést kötött a szakszervezetek képviselőivel a vas- és fémmunkások munkaviszonyáról, munkafeltételeiről, valamint a bizalmi férfiak feladatairól és hatásköréről.

¹¹ Lásd az 1. sz. jegyzőkönyv (március 22.) 2. pontját és 3. jegyzetét.

Landler: A munkabérekre vonatkozólag Haubrichhal gyorsan kidolgoztunk egy tervezetet, amely jobban megfelel, amely közelebb hozza a segédmunkásokat a tanult munkásokhoz. De szükséges, hogy egyéb alkalmazottakét is rendezzük. Ha egy nőmunkás kaphat négy korona órabért, ezzel 32 koronát,^h akkor a mozdonyvezető nem kaphat egy napra hat koronát. (Zajos ellentmondások.)

Kun: Már mondtam, hogy el kell törölni a kategóriákat a vasútnál, és soroztassanak be a különböző kategóriájú alkalmazottak ezekbe a kategóriákba.

Garbai: Az illetmények megállapításánál szélesebb körű megbeszélést kell tartani.

Landler: A termelőbiztosok beosztása nagyon egyszerű: ha mérnököt, nem munkást neveznek ki, akkor egy munkást is kell mellé kinevezni.

Illés: Ujabb rendelet terveztetik a szociális termelésről, a szünetekről stb.

Rákosi: Amíg a hadügy nem intézkedik, addig az üzleteket nem lehet megnyitni. Csakis úgy lehet elintézni, ha a hadügy feloldja a dolgokat. Az egyes népbiztoságokra való tekintettel nem nyitottunk meg bizonyos üzleteket. Alig léphetünk egy lépést, hogy valakibe bele ne ütközzünk. A hadügy hozzájárulása szükséges az üzletek megnyitásához.

Rónai: Rendeletet szeretne látni a termelésről és a forgalomról. Jelenlék meg rendelet, amely többé-kevésbé képet ad arról, hogy a szervezetek a termelés, s a forgalomnak az elosztására miként folynak be [sic!]. A termelési biztosok kérdésében Böhm álláspontját helyeslem. Ezt egy embernek kezébe kell tenni. Fontos csak az, hogy az a munkások bizalmát bírja.

A bérkérdést lehetetlen a tervezet szerint elintézni. Lehetetlen ilyen egyszerűsítéssel intézni el a dolgot. Ez a bér a könyvkötőkre, építőmunkásokra, kéményseprőkre, még az éttermi segédekre is ki kellene, hogy terjedjen. Nem hiszi, hogy ilyen sablonnal rendezni lehetne a dolgot. Az összes szakszervezetekkel meg kellene beszélni. A munkateljesítménnyel arányban álló munkabéreket kell teremteni.

(Kelen: Az lehetetlen!) (Garbai, Rónai: Ez katasztrófára vezetne!) Kérem olyan munkabérrendezés előkészítését, amelynél nemcsak a szakmákkal megbeszéljük a dolgot, de kizárjuk azokat, amelyekre nem alkalmazható, hanem amely ugyanakkor, amikor megállapítja aⁱ munkabéreket, a teljesítmény szempontjából is kielégítő [sic!].

Varga: Tehát akkor három napon belül összehívandó a szakszervezeteknek a bérmegállapító konferenciája.

Kelen: Ez a mód, ez a megoldás lesz a végleges, és körülbelül egy hónapig tartana. A mostani kimutatás a jelenlegi béreket fixírozza néhol magasabbra. E bajokat nem orvosolhatja az, ha megindul az előkészítése a

^hEz után, zárójelben: „hetenként”. Elírás történt, hiszen ez egy napi bérnek felelt volna meg.

ⁱEz után, zárójelben: „idő?”

végleges béreknek. Kérek akkor állásfoglalást, hogy mit csináljunk, ha a munkások egyes gyárakban magasabb béreket kérnek.

Varga: Ki kell adni a sajtónak, hogy csütörtökre összehívjuk ezt a bérmegállapító bizottságot.

Hevesi: Ki kell mondani, hogy addig magasabb bért megállapítani nem lehet. (Vargát bízzák meg, hogy a sajtóval közölje.)

Lengyel: A munkafegyelem kérdésében egyetlen megoldás: ha a termelőbiztost a munkások választják. A kalkuláció kérdését csak mellékesen érintették, pedig ez fontos. (Kelen: A kalkuláció kérdése nem sürgős!) A külkereskedelem kérdésében nagyon könnyű azt mondani, hogy helyezünk el pénzeket. Ez magában helyes, de mi lesz, ha nem respektálják a mi diszpozíciónkat. Bécsben kénytelen leszek letétbe helyezni készpénzt. A külkereskedelmet központilag kell intézni, azonban itt éppen úgy igénybe kell venni a legexponáltabb kapitalistákat is. A külkereskedelmet munkásokkal nem tudjuk elintézni. A Lánczyakat, a Krausz Simonokat^{1 2} kell igénybe vennem. Ezeket be kell állítanunk szolgálatunkba.

Varga: A zárszóval él. Amint látja, nagyon elvi differenciák nincsenek. A termelőbiztosok kérdésében itt sem alakult ki egységes vélemény. A leghelyesebb eljárás az lesz, amit Kun mondott: amikor a munkások olyan embert ajánlanak, aki velük együttműködést tart fenn és azután egyetértésbe jut velük, a munkabérekérdés a megbeszélte módon lesz elintézve.

A szocializálásban nagy veszedelem az, hogy akkora mohóság van: mindent szocializálni akarnak. Irtam cikket a Vörös Újságban, hogy nekünk előbb a nagyüzemeket kell elnyelnünk [sic!]. Osztódik abban a nézetben, hogy ezeket a kérdéseket ki kell vinni a lapokba, és kéri az elvtársakat, hogy névalírással vegyenek részt. Nem kellene-e a termelőbiztosok részére egy lapot kiadni? (Helyeslés.) Ami a kereskedés ügyét illeti, magában a népbiztosság keretében ellentét van. Rákosi meg akar fogni mindent, ellenben Erdélyi meg én azt gondoljuk, hogy nem muszáj most mindent elintézni. A fő szempont az, hogy a proletár jusson hozzá. A népbiztosoknak erős felvilágosító munkát kell végezniük. A banktisztviselőknek már elmondtam, a közalkalmazottaknak is el fogom mondani, hogy produktív munkát kell végezniük. Ma nagyon sürgős, hogy a kereset és munka nélkül maradt intellektuellek, ifjómunkások, közalkalmazottak részére tanfolyamok állíttassanak fel. (Rónai: A propagandát akkor kell majd kezdeni!) Akkor csinálunk majd propagandát, amikor tudok valamit adni azért, ma pedig csak rémítő rébuszokat tudok leadni.

Garbai: Fontos szempontnak tartja, hogy a szocializálásnál gondoskodni kell arról, hogy áttekintésünk legyen, hogy a tömegek foglalkoztatására történik-e valami. A tömegek számára munkaalkalmakat kell teremteni; kurzusokat kell rendszeresíteni minél gyorsabban, hogy a szellemi proletariátust mily módon lehetne átvinni egy új hasznos pályára. Az ifjómunkások számára szintén munkaalkalmat kell megállapítani.

^{1 2} Krausz Simon a Magyar Bank és Kereskedelmi RT vezérigazgatója volt.

Kelen: A munkanélküliség kérdésében felhívja a figyelmet, hogy a munkanélküliségen fog megbukni az egész dolog, ha nem történik változás. Úgy állunk, hogy igen sok munkát be kell szüntetni, mert nincs anyag. (Ágoston: Kezdjük el az útépitést! Garbai: Az építést általában!) Azok részére, akik a Vörös Hadseregbe fel nem vehetők. Meggondolásra ajánlja azt a propozíciót, hogy akit nem vettek fel a Vörös Őrségbe¹, azoknak a jelenleginél sokkal helyesebben megállapított munkanélküli-segélyt kell adni.

Ágoston: A munkanélküli-segély felemelésével való kísérletezés nem helyes. Nincsenek utak. Nem tudja belátni, miért ne lehessen felhasználni az ipari munkást is útépitésre. Nemcsak Budapesten kell megerősíteni az uralmunkat, hanem a vidéken is, és a vidéken nincsenek lakások, nincsenek utak. A háborúban is foglalkoztattak más foglalkozásúakat kemény, nehéz munkával. Aki dolgozni nem akar, azt mi nem táplálhatjuk mindenféle segéllyel, ő tehát ellene van a munkanélküli-segély felemelésével való kísérletezésnek.

Lengyel: Ezt külön ülésre kellene kitűzni.

Garbai: Ezzel a kérdéssel valakinek külön szakszerűleg kell foglalkoznia.

Rónai: Szakember kell, aki a közmunka iránt javaslatot tesz.

Garbai: Ezzel most hamarosan kell foglalkoznunk. Nem szabad engedni, hogy a dolgozó munkásréteg a társadalom parazitája legyen.

10. Ágoston: Az a tapasztalata, hogy Budapesten az élelmezés válságba jutott a vidékkel szemben. Ma már egy óra után nem lehet ételt kapni. Ismeri a kofabajokat...^k

9. Kun: Javaslatja volna, hogy ami a lakásügyben történik, az lehetetlen. Vágót és Szamuelyt diktatórikus hatalommal kell az élére állítani, és a részletekről nem kell beszélni. (Ezt elfogadják.)

10. folyt. Ágoston: (folytatólag) Akik elvitték a kofák pénzét, azokat senkinek sem jutott eszébe forradalmi törvényszék elé állítani. Pedig ez az igazi ellenforradalom. Az eredmény az, hogy nem hoznak be semmit. Akinek ez a rezortjába tartozik, gondoskodják arról, hogy ez megváltozzék.

Pogány: A közélelmezés küldjön ki az összes környékbeli falvakba megbízottakat. Ezek ott próbáljanak összevásárolni és behozni Pestre, mert az igazság még sokkal szomorúbb, mint Ágoston mondta.

Illés: Tévesen ítélik meg a helyzetet azok, akik azt mondják, hogy azért nincs élelmiszer, mert a kofáktól elvették a pénzt. Annak sok mindenféle oka van. Legfontosabb oka, hogy az emberek megijedtek, ti. azok, akik addig árdrágítási céllal hozták be az élelmiszert. A vasutakon még ma is folynak a zsarolások. Ez ellen történnie kell valaminek. Külön pályaudvari őrséget kell felállítani.

Az árufelhozatal kérdésével állandóan foglalkozunk. Közélelmezési megbízottak mennek ki. A Dunántúlra eddig 22 megbízottunk ment ki. A

¹Elírás történt, helyesen: Vörös Hadseregbe.

^kEredetiben így.

közélelmezési sajtópropaganda éppen most van szervezés alatt. A legközelebbi napokban két héten belül feltétlenül nagy javulás fog mutatkozni úgy a marha-, mint a főzelékfelhozatal dolgában. Elvi jelentőségű kérdésben kell döntenünk:

A református egyház fordult hozzánk, 305 kg lisztet kér úrvacsorára és 150 liter bort. (Felkiáltások: Meg kell neki hagyni! Hozzájárul a Kormányzótanács.)

Landler: Röviden csak annyit jelent be, hogy Budapesten megszűnt a motozás. A legmegbízhatóbb szervezett munkásokat vegyítettük be az ellenőrzésbe. Az élelmiszer-felhozatal már megindult: már négy-öt helyről kaptunk értesítést. Nagyon fontos dolog azonban, hogy szaporítani kell Budapesten az elosztó helyeket, ha másként nem lehet, be kell csukadni a kávéházakat, a pálinkaméréseket. Burgonya annyi van, hogy fel lehet az adagokat emelni.

Hamburger: Amiket Ágoston mond az okokat illetően, az nagyon furcsa megállapítás. Egyik igen fontos körülmény az, hogy az Élelmezési Népbiztosságnak nincs a vidéken semmiféle megbízható organizációja. Minden vármegye területére proponálnék egy gazdasági szövet. A Haditerményt, a Sertésforgalmat egységesíteni kell: be kell olvasztani. Mint hivatalok teljesítsék feladatukat.

11. Kunfi: Két egész rövid előterjesztése van: először az egész oktatásügy államosításával kapcsolatban szétküldött előbbi rendeletben kimondottuk, hogy egyházi személyeket átveszünk, ha egyházi jellegükről lemondanak. A szerzetes tanárok ellátásáról gondoskodnunk kell, azért azt proponáljuk, hogy utaljunk ki két hónapra az ilyen kilépő szerzeteseknek 750–1000 koronát és egyszeri ruhasegélyt adjunk, miután a reverendát le kell tenniük.

12. [Kunfi:] Másodszor egy kultúrpolitikai közigazgatás berendezéséről van szó. (Garbai: Hozzájárul a Kormányzótanács!) A helyi munkástanácsok, tanítók bevonásával külön művelődésügyi tanácsokat akarunk csinálni. Ez egészen a szovjetrendszerhez simul. Fontosnak tartja, hogy ezeken a tanácsokon belül, különösen a megyei és városi tanácsokon belül megalakult tanácsokba, minden tanácsba akarunk két szakértőt delegálni: tanítókat vagy olyan munkásokat, akiknek intelligenciájában megbízhatunk. Ez a választási elv áttörését jelenti, de miután ezek minoritásban vannak, felhatalmazást kérek, hogy ezt a rendeletet kiadhassuk. (Garbai: Ez a határozat!)

13. [Kunfi:] Harmadszor van egy határozata a régebbi minisztertanácsnak, amelyet a Kormányzótanács elfogadott: volt államtitkárok számára külön díjat állapítottunk meg, 600–800 koronát.¹³ Ezt méltányosnak tartja, mivel délután is dolgoznak. Van-e módja a többi népbiztosnak erre? A volt titkárok, a volt elnöki osztályban levő emberek részére, akiknek munkáját

¹³ A Berinkey-kormány utolsó, március 21-i minisztertanácsi ülésén döntött az államtitkárok, illetve helyetteseik külön munkájának díjazásáról.

nem lehet óraszámra fizetni, az ilyen specifikus funkciót betöltő emberek részére kellene, hogy a méltányosság határán belül külön díjakat adjunk.

Ládai: Van határozat. Hat korona óradíj. (Ellentmondások. Napidíjat!) Majd hozunk előterjesztést.

14. Kunfi: Még egy előterjesztése van: a tanítók fizetésének kérdése. Ez politikailag nagyon fontos. A többi összes állami tisztviselők fizetés-rendezése a régi rezsim alatt megtörtént.¹⁴ A tanítóknál nem. Ott borzasztó nagy elégedetlenség van. Már néhányan megbeszéltük, hogy tekintettel nagy fontosságukra és nyomorúságukra, külön 250 koronát adunk a földreformban stb. részt vevőknek munkálataikért, politikai propagandáért stb. Ezt ők keveslik. Egy állami tanítónak, aki harminc év óta tanít, összes járandósága mindennel együtt körülbelül 8200 koronát tesz ki. En kijelenttem, hogy félek, ha ilyen dolgot csinálunk, a tisztviselői fizetés lavináját megindítjuk. (Ládai: Most nem!)

Talán meg tudnánk egyezni és nyugalmat tudnánk teremteni, ha nem emelnők fel ezt a pénzt, de mivel nekik most levonnak körülbelül 50 százalékot, nem lehetne-e megcsinálni azt, hogy ezt a 250 koronát meghagyjuk nekik és mentesítjük a nyugdíjszolgálati díj és bélyegilleték alól? Különösen Lengyeltől kérni ezt. (Lengyel, Székely: Lehet!)

Pogány: Direkt szocialista propagandáért adnám meg ezt!

15. Kunfi: Néha nem vagyunk határozatképes számban. A tanácskozások ezen módjának vessünk véget. Így nem lehet elképzelni eredményt. Tiszta gyötrelem ez. Abszolút láрма és demoralizálás van. Olyan dolgokról tanácskozunk, amelyek érdekelnek a 36 közül hatot. Garbai beszéljen két-három elvtárssal. Egy ügyrendet kell teremteni. A volt kormány is nagyon rosszul dolgozott, de tartottak külön a gazdasági miniszterek külön értekezleteket; ezenkívül általános politikai értekezleteket. A gazdasági reszortok értekezletén csak a határozatot hozzák meg.

Garbai: Ez helyes, de a Kormányzótanács Kormányzótanács. A szerencsétlenség az, hogy harminc tagból áll, míg ezelőtt kilenc tagból állt. Csak úgy lehessen keresztülvinni, hogy nem lehet mást tárgyalni, mint amit én kitűzök . . .¹

Rónai: A körözést az elnök végezze, és csak kivételesen lehessen mást tárgyalni.

Garbai: A reszortnépbiztos beszélje meg velem, hogy mi a sürgős.

Ládai: Az indokolásokat is írásban lehetne közölni minden népbiztossal.

Kunfi: A gazdasági népbiztosok szakkonferenciákon beszéljék meg, és amit ők elhatároznak, az jöjjön csak ide.

Garbai: Hozzám kell juttatni az előterjesztéseket, én tűzöm ki napi-rendre, és az egyes népbiztosságok állapodjanak meg egymással.

¹Eredetiben így.

¹⁴Az állami, illetve közalkalmazottak fizetés- és státuszrendezésével a Minisztertanács 1918. november 8-i, 1919. január 13-i és március 17-i ülésein foglalkozott.

Bok[ányi]: Minden rendelet az elnökséghez küldendő. A népbiztos jelezze: rendkívül sürgős, sürgős javaslat vagy sürgős és semmi jelzés. Így tűzze ki Garbai a rendeleteket. Ide nem küldött és el nem határozott dolgok csak rendkívül sürgős esetben legyenek tárgyalhatók.

Székely: Garbai, Kunfi és Rónai állapodjanak meg benne.

Hamburger: Ma elfogtunk egy chiffre-es táviratot. Minden miniszterium^m kebelében vegyék el a chiffre-eket és tartsák zár alatt.

Székely: A tanítóügyben a levonás kérdését hozták elő. Ha a tanítóknál megszüntetjük, akkor minden állami hivatalban meg kell szüntetni. A közoktatás kereteit úgy kell kiegészíteni, hogy a rendes tanítói munkán kívül rendes napi két órát kapjanak a felnőttek oktatása keretében, s ezt tisztességesen, talán összjövedelmük felével kellene megfizetni. Ilyen irányba kellene terelni a tárgyalást. Ezzel kapcsolatban minden nem tanítói munkát a tanítók részére meg kell szüntetni. ([Közbeszólás:] Lisztbizottság.)

Garbai: Végeztünk.

(Tíz óra két perckor.)

Gyorsírói jegyzőkönyv feloldásának géppel írott szövege. A szövegnek két, tartalmában azonos, csak gépelési formájában eltérő változata maradt fenn, az egyik fotokópiában.

12/a

1919. április 11.^a

A Forradalmi Kormányzótanács ülése

Jelen vannak:

Garbai Sándor elnök, Bokányi Dezső, Erdélyi Mór, Kelen József, Landler Jenő, Böhm Vilmos, Szántó Béla, Lukács György, Kunfi Zsigmond, Kalmár Henrik, Varga Jenő, Ládai István, Rónai Zoltán, Szabados Sándor, Kun Béla, Haubrich József, Hamburger Jenő, Bajáki Ferenc, Dovcsák Antal, Fiedler Rezső, Nyisztor György, Stefán Ágoston, Székely Béla, Lengyel Gyula, Guth Antal, Vágó Béla, Szamuely Tibor, Pogány József, Vántus Károly és Ágoston Péter népbiztosok, Büchler József párttitkár, Weltner Jakab szerkesztő és Révész Mihály jegyző.

(Az ülés kezdete 12.30 órakor.)

1.

Garbai Sándor elnök az ülést megnyitja. Előterjesztésére és többek felszólalása után

a Kormányzótanács megállapítja a Városi Színházban tartandó közös összejövetel sorrendjét.¹ Az intézkedések megtételével a párttitkárság bízatik meg.

2.

Napirend előtt Kun Béla külügyi népbiztos az általános politikai helyzetet ismerteti; rámutat arra, hogy hozzá kell kezdeni a burzsoázia megfékezéséhez, mert az ellenforradalom egyre erősebb lesz. Az antant a perifériákon akar a köztársaság ellen mozgalmat csinálni, továbbá az Olaszországban levő hadifoglyok között. Rámutat arra, hogy a rendőrségen^b rengeteg megbízhatatlan ember van. Minden rendfenntartó [sic!] csoportosulás embereire nézve a statáriumot ajánlja, minden forradalmi törvényszék és

^aAz eredeti dokumentum keltezésében feltüntették azt is, hogy az ülést pénteken délben tartották.

^bHelyesen: Vörös Őrség.

¹A fővárosi munkás- és katonatanácsok április 11-i alakuló üléséről van szó. Az ülésről a *Vörös Újság* 1919. április 13-i száma adott tudósítást, A budapesti szovjet első ülése címmel.

mindenféle eljárás nélkül. Hackspachernak és Münnichnek² a rendőrségre való kivezenylését javasolja. A burzsoáziával szemben szánalmat ébresztő sajtómegnyilvánulásokat is meg kell szüntetni.

Landler Jenő belügyi népbiztos hozzájárul az erősebb intézkedésekhez, de rámutat arra, hogy a burzsoázia aktivitásba nem lép. Helyteleníti, hogy a belügyi nyomozó osztály dolgaiba mások is beleszólnak.

Erdélyi Mór közéleti népbiztos szerint már a forradalmi törvényszék olyan rettentő pánikot okozott, hogy teljesen felesleges, hogy ez a pánik egyoldalú és túlhatalmaskodásra alkalmas szervnek a létesítésével fokoztassék. Minden hasonló eljárásnak a forradalmi törvényszékre való bizását kéri.

Böhm Vilmos hadügyi népbiztos szerint az ellenforradalommal szemben valóban a legkíméletlenebbül kell fellépni, de álhíreknek nem szabad felülni. Meg kell mutatni a burzsoáziának a Tanácsköztársaság erejét. Ki kell vonultatni az Andrássy útra a felfegyverzett munkásokat, akiken a Kormányzótanács tagjai tartanak szemlét.

Dovcsák Antal szocializáló népbiztos az illetéktelen helyekről a vidéken terjesztett híresztelések megcáfolásának szükségességéről beszél, és fontosnak tartja, hogy a párttitkárság gondoskodjék arról, hogy a vidékre komoly emberek küldessenek.

Büchler József párttitkár, Varga Jenő szocializáló népbiztos felszólalása után

Lukács György közoktatásügyi népbiztos azt indítványozza, hogy a napisajtóból 2–3 lap maradjon meg, a többi napilapot, hetilapokat és folyóiratokat be kell szüntetni. Egyrészt a vallásoktatás megszüntetésének, másrészt a templomok védelmének szükségességét hangoztatja.

Kun Béla külügyi népbiztos radikális eljárást kíván minden tekintetben az állami és párttitkársági propaganda, továbbá a sajtópolitika tekintetében is; javasolja, hogy 24 órán belül minden, nem a párt vagy a Kormányzótanács kiadásában megjelenő lap megszüntetendő, kivéve a meghatározott tudományos lapokat.

Kunfi Zsigmond közoktatásügyi népbiztos óv az elhamarkodott intézkedésektől. A burzsoáziáról és az antantról való híreszteléseket komolytalanoknak tartja, de hangsúlyozza, hogy a vidéken kell okos politikát csinálni, az újságírásnak megszervezését tartja fontosnak és sürgősnek, továbbá a vallás és a templom kérdésének a tisztázását.

Rónai Zoltán igazságügyi népbiztos a rendeletek helyes közlésének és magyarázásának a fontosságára mutat rá; minden fontos rendeletnek

²Hackspacher József István vasesztergályos, a Magyar Vas- és Fémmunkások Országos Szövetségének egyik vezetője, a Tanácsköztársaság idején a budapesti Vörös Őrség politikai megbízottja. Münnich Ferenc jogász, az Orosz Kommunista (bolsevik) Párt magyar csoportjának tagja, az orosz Vörös Hadsereg internationalista egységeinek egyik parancsnoka. A KMP alapító tagja. A Tanácsköztársaság idején a Hadügyi Népbiztosság szervezési osztályának vezetője, a budapesti Vörös Őrség, majd a 6. hadosztály, ezt követően a hadsereg-parancsnokság politikai megbízottja.

külön magyarázatokkal való megjelentetését ajánlja. Gondoskodni kell arról is, hogy a burzsoázia munkanélküli elemeit át kell képezni; munkakényszer kell, de munkaalkalom teremtése is. Ami a forradalmi törvényszéket illeti, most katonák részére is felállítottak forradalmi törvényszéket, arra nyugodtan rábízható az eljárás, a tettenkapás esetére meg nem kell szabályt helyezni már [sic!].

Szántó Béla hadügyi népbiztos az ellenforradalom elleni nyomozásnak egy kézbe adását sürgeti: a Belügyi Népbiztosság kezébe. Rendet kell teremteni a politikai megbízottak dolgában is.³

Vágó Béla belügyi népbiztos ismerteti a lapok beszüntetése dolgában tartott megbeszélések határozatait.

Nyisztor György földművelésügyi népbiztos a kisbirtokkérdést és a valláskérdést magyarázó röpiratok kiadását sürgeti.

Szabados Sándor közoktatásügyi népbiztos a propagandát ért támadásokkal szemben rámutat a propaganda nagy jelentőségére, kiterjedt munkájára és ismerteti ama röpiratokat, amelyek legközelebb már megjelennek. A propagandának és a titkárságnak az ügyét tisztázandónak tartja, és e tárgyban értekezletet is hívott már össze.⁴

Weltner Jakab szerkesztő javasolja, hogy a Kormányzótanács, amely most a pártvezetőséget pótolja, egy délutánt a párt ügyeinek intézésére fordítson.⁵ A napilapok beszüntetése dolgában való álláspontját ismerteti, és lehetetlennek tartja a lapbeszüntetéseket, mert a lapok előállításával foglalkozó vagy 10 000-nyi embert nem szabad az új rend ellenségévé tenni. Javasolja, hogy a lapok ügyében való javaslattétellel Vágó Béla és Pogány József népbiztosok bízassanak meg, és a Kormányzótanács az egységesen való beszüntetésről most ne határozzon [sic!].

Landler Jenő belügyi népbiztos javasolja, hogy hatalmaztassék fel a Belügyi Népbiztosság, hogy Pesten akármelyik legnagyobb épületet lefoglalhassa a maga számára, és nem szervezetileg együtt, hanem itt legyen a párttitkárság, a belső propaganda bizottság, és a Közoktatásügyi Népbiztósághoz tartozóan itt legyen a vallásügyek likvidálása is; továbbá: adjon ki a Kormányzótanács, még ma, népszerűen megírt kiáltványt a vallás- és a földkérdés dolgairól. Továbbá vissza kell hívni a Kormányzótanács nevében az agitátorokat, kivéve a pénzügyi és a legutóbb kiküldött belügyi megbízottakat.

Varga Jenő szocializáló népbiztos javasolja, hogy minden népbiztosság köteleztessék arra, hogy minden fontos rendelet kiadását megelőzően, egyidejűen vagy egy nappal később erről cikket írasson a Népszavába vagy a Vörös Újságba. A kevésbé általános érdekű rendeletek ne kerüljenek az újságba, hanem az érdekeltekkel levében közöltessenek.

³ Lásd a 11/a sz. jegyzőkönyv (április 8.) 3. pontját és 8. jegyzetét, valamint 4. pontját és 9. jegyzetét.

⁴ A propaganda és a párttitkárság ügyének tisztázása végül is azt eredményezte, hogy a párt- és állami propaganda a Közoktatásügyi Népbiztosság irányítása alá került.

⁵ Erre a megbeszélésre az április 14-én tartott ülésen került sor. Lásd a 14. sz. jegyzőkönyvet.

Hamburger Jenő földművelésügyi népbiztos felszólalása után

Pogány József külügyi népbiztos a sajtó kérdésében azt a konkrét javaslatot teszi, hogy ne szüntessék meg az egész polgári sajtót; amely lap megmarad, az csak a Tanácsköztársaság vagy a párt lapja lehet; minden laphoz szocialista, marxista szerkesztőt kell beültetni. Kunfi javaslatát tartja helyesnek, olyan cenzúrát kell teremteni, amilyen a háborúban volt.⁶

Stefán Ágoston ruszin népbiztos a röpiratoknak ruszin nyelven való kiadatására hívja fel a figyelmet.

Lengyel Gyula népbiztos a tárgyalásoknak rendszertelensége miatt emel kifogást. Megoldásnak azt javasolja, hogy 5–6 népbiztost, akik politikailag iskolázottabbak, ki kell küldeni a politikai kérdések megtárgyalására, úgy, hogy ezek határozzanak is.

Vántus Károly földművelésügyi népbiztos a Világ szabadság című lapra nézve akar előterjesztést tenni.

Garbai Sándor elnök a vita eredményét a következő határozatokban foglalja össze. Kun Béla külügyi népbiztos előterjesztésére a Kormányzótanács elhatározta, hogy azoknál a katonai szervezeteknél, amelyeknél feltételezhető, hogy nem forradalmi akaratok érvényesülnek, a forradalmi törvényszéktől külön eljárás vitessék keresztül;⁷ elhatározta továbbá, hogy Hackspacher, Münnich és Jancsik kerülnek Seidler helyére. Rónai Zoltán igazságügyi népbiztos javaslatára kimondja a Kormányzótanács, hogy azok a rendeletek, amelyek a Kormányzótanács határozatából jelennek meg, bevezető magyarázattal láttassanak el az Igazságügyi Népbiztosság részéről; a többi rendeletet az Igazságügyi Népbiztosság rövid kivonatokban bocsátja a sajtó rendelkezésére.

Kunfi Zsigmond közoktatásügyi népbiztos ama véleményét teszi magáévá a Kormányzótanács, hogy nem volna helyes, ha a vallás kérdésében bármiféle radikális intézkedés is történnék; ezzel kapcsolatban Landler Jenő belügyi népbiztos javaslatára elhatároztatott, hogy a Kormányzótanács nevében 5 millió példányban röpirat és plakát adassék ki, amelyben a vallásra vonatkozó álláspont fixírozatik.⁸

⁶ Lásd a 11/a sz. jegyzőkönyv (április 8.) 3. pontját és 6. jegyzetét.

⁷ A forradalmi katonai törvényszékekről a Forradalmi Kormányzótanács LIII. sz. rendelete intézkedett (*Tanácsköztársaság*, 1919. április 13.).

⁸ A Forradalmi Kormányzótanács a vallás kérdéséről több röpiratot és plakátot adott ki, így

3.

Kun Béla külügyi népbiztos a délszláv helyzetről tesz jelentést; előterjesztést akar tenni a külügyi kérdésekkel kapcsolatosan a hadműveletek dolgára nézve.

Landler Jenő Belügyi népbiztos javasolja, hogy ilyen természetű ügyeket ne a Kormányzótanács, hanem a Külügyi és Hadügyi Népbiztosság együttesen tárgyalják.

A Kormányzótanács ehhez hozzájárul.

4.

Garbai Sándor elnök a 2. pont alatti tárgyalások során felvetett javaslatokat folytatólag ismerteti és megállapítja, hogy

Szántó Béla hadügyi népbiztos javaslatára a politikai megbízottak a belügyhöz csoportosíttassanak és innen történjék a kiküldetés. Weltner Jakab szerkesztő javaslatára a Kormányzótanács elhatározza, hogy külön Kormányzótanács-ülés foglalkozzék a párt ügyeivel.

Pogány József közoktatásügyi népbiztosnak⁹ a sajtóra vonatkozó javaslatát elveti a Kormányzótanács, amelynek a sajtó dolgában egyelőre az az álláspontja, hogy bizottságot küld ki.

Böhm Vilmos hadügyi és Kunfi Zsigmond közoktatásügyi népbiztosok javaslatára a Kormányzótanács a Világszabadság című lapot átadja a Közoktatásügyi Népbiztosságnak azzal, hogy a lap címe megváltoztatandó.¹⁰

A Kormányzótanács a megbeszélt röpirat megírásával Kunfi Zsigmond közoktatásügyi népbiztost bizza meg, a Népszava számára való cikk megírásával pedig Pogány József külügyi népbiztost.

Landler Jenő belügyi népbiztosnak Pesten, a Belügyi Népbiztosság számára egy ház rekvirálásra vonatkozó javaslatát a Kormányzótanács határozattá emeli.¹¹

pl. „A vallás a népé!” címmel (PI Arch. Rpgy. II/27/1919/1463), „Egyház és állam” címmel (PI Arch. Rpgy. II/28/1919/1464), továbbá „Felhívás! Egyes hitvány emberek, kik a vallást mindig politikai célra használták ki...” kezdetű plakátot (Magyar Munkásmozgalmi Múzeum plakátára).

⁹Elírásról van szó: Pogány József ekkor külügyi népbiztos volt.

¹⁰Elírás történt, a Világ című lapról van szó, amely április 20-tól Fáklya címen jelent meg.

¹¹Ez a kérdés később ismét napirendre került. Lásd a 14/b sz. jegyzőkönyv (április 14.) 6. pontját.

5.

Székely Béla^c hadügyi népbiztos betérjeszti a gépjárművek forgalmáról szóló rendelettervezetet.

A Kormányzótanács a rendelettervezethez hozzájárul.¹²

6.

Rónai Zoltán igazságügyi népbiztos betérjeszti a munkabérek lefoglalásáról,¹³ továbbá a hadsereg részére felállítandó forradalmi törvényszékről szóló rendelettervezet alapelveit.

A Kormányzótanács a rendelettervezethez hozzájárul.

(Az ülés vége délután 2.30 órakor.)

Révész Mihály
jegyző

Szerkesztett jegyzőkönyv géppel írott másodpéldánya. Borítólapjának jobb felső sarkában Révész Mihály kézírásával „RM péld.” megjegyzés olvasható. A jegyzőkönyv mellett megtalálható az ülésen készített gyorsírói jegyzőkönyv feloldása (ezt 12/b sz. jegyzőkönyvként közöljük), valamint a szerkesztett jegyzőkönyv sztenogramja, Révész Mihály kézjegyével ellátva. A szerkesztett jegyzőkönyvet közli: MMTVD 6/A köt. 181–184. o.

^cNévelírás történt, helyesen: Szántó Béla.

¹² A gépjárművek forgalmáról a Forradalmi Kormányzótanács LII. sz. rendelete intézkedett (*Tanácsköztársaság*, 1919. április 12.).

¹³ A munkabérek egy részének végrehajtás útján lehetséges lefoglalásáról a Forradalmi Kormányzótanács LV. sz. rendelete (*Tanácsköztársaság*, 1919. április 13.) és az Igazságügyi Népbiztosság 7. IN sz. kiegészítő rendelete (*Tanácsköztársaság*, 1919. április 23.) intézkedett.

1919. április 11.^a*A Forradalmi Kormányzótanács ülése*

1. Garbai: Üdvözli a megjelenteket. A munkásokkal három nap óta el voltak foglalva. Nem lehetett délután, mert ma közös összejövedele volt a kerületi munkástanácsoknak. Kívánatos volna, hogy a Kormányzótanács állapotjék meg, hogy mi legyen a sorrend.

Büchler: Garbai elnököljön, Bokányi és Kun beszéljenek egyrészt a munkástanácsok feladatáról, másrészt az egységes működésről. Legfeljebb másfél óráról lesz szó. Zenekar is lesz.

Landler: Az északi főműhely dalárdája legyen jelen.

Büchler: A vasfüggöny le lesz eresztve. (Vita.)

Kun: Üljön ott mindenki a színpadon, mutatván, hogy ennyi ember viseli a felelősséget. Éppen mert teátrális, ezért jó.

Garbai: Hozzájárul a Kormányzótanács, hogy így intézzük el, és elintézésével a párttitkárság bízik meg. Ezért kellett ma délben ülést tartani restanciák miatt, és holnap délután újból tartunk ülést. Szoros programot nem állított fel.

2. Kun: Napirend előtt az általános politikai helyzetről beszél. Körülbelül javaslatot akar tenni a politika általános irányáról a burzsoáziával szemben való álláspontra nézve [sic!]. Anélkül, hogy bármi riasztást akarna, hozzá kell kezdeni a burzsoázia megfékezéséhez, mert az ellenforradalom egyre erősödik.¹ Nem a vidék a fontos. Az éjjel különböző forrásokból olyan mozgalomról értesültünk; egy német sofőrrel beszélt, aki azt mondta, hogy az antant maga nem tud csinálni semmit. A volt Osztrák–Magyar Monarchia területén alakult országokat sem tudja ellenünk vonultatni, de azt csinálja, amit Oroszországban: a perifériákon ellenünk mozgalmat csinál. Oroszországban² levő hadifoglyaink közt csinálnak propagandát. Negyvenezer emberből álló hadsereget akarnak szervezni, amely betörne Magyarországra.³

En ezt az értékre szállítom le, de vannak ott tiszték. A mozgalom élén Vázsonyi áll, aki Münchenben volt és most Fiumében van Windischgraetzcel és Andrássyval.⁴ Ötszáz arany frank fizetést adnának a tisztéknek

^aA keltezés után a következő megjegyzés olvasható: „11 és fél órára összehívott ülés. (Kezdete 12 óra 27 perckor.)”

¹A tanácsválasztásokkal kapcsolatban vidéken több helyen voltak ellenforradalmi megmozdulások, így Vas és Sopron megyében, továbbá Sárospatakon, Sátorajaujhelyen, Nagykapornokon, Nagymaroson, Kalocsán. Részletesebben lásd: *Hajdu Tibor* 112–113. o.

²Eredetiben így, helyesen: Olaszországban.

³A Tanácsköztársaság ellen szervezett ellenforradalmi fegyveres akció előkészítésére nézve lásd *Koncsek László: Renngassei összeesküvés*. Bp. 1959. 144–153. o.

⁴Vázsonyi Vilmos és Windischgraetz Lajos herceg kapcsolatára nézve lásd: Horthy Miklós titkos iratai. Szerk. Szinai Miklós–Szücs László. 4. kiad. Bp. 1972. 13. o. Vázsonyi Vilmos polgári demok-

és teljes ellátást. Épp úgy csinálják, mint Oroszországban csinálták. Egy másik hír szerint három század már Grácban van. Ez azért is valószínűtlen, mert a kommunista mozgalomnak egyik fő helye éppen Grác. A hadifoglyokkal kell propagandát csinálni, de Svájjal nem lehet. Most Horvátországon keresztül akarják a propagandát csinálni, de az osztrákok a legpimaszabbul viselkednek.⁵ Megüzentem Deutschnak, hogy Cnobloch helyett egy szocialistát küldjenek akármelyik árnyalatból.⁶

A burzsoáziával a legerélyesebben kell elbánni, mert ez is szervezkedik. Részt vesz benne Balla Aladár is, aki most Körmöcbányán tartózkodik.⁷

Az iskolákban valóságos harc folyik bolsevikiek és kiráypártiak között, és ez mutatja a helyzetet, hogy a burzsoázia kezd feléledni. (Dorogsági bejön. Ne jöjjön be és ne engedjen be senkit! Hol van Markovits? ⁸ Jöjjön be! Tegnap még a misére eljárt és...^b) Hiba volt, de minden huszonnégy órában lehet taktikát változtatni. A burzsoáziával erélyesebben kell bánnunk. A rendőrségen rengeteg megbízhatatlan ember van. Ezenkívül a tengerészek között a hatodik században, amely a mi nyomdánkat őrizte, már lila jelvényeket kezdenek használni.⁹ Kormos detektív főnöknek¹⁰ is van szerepe ilyen ellenforradalmi mozgolódás körül. A régi védőrségnek egy részében is vannak ellenforradalmi elemek. Csendben azt a rendszert kell megteremteni: ostromállapot, minden rendfenntartó [sic!] elemre nézve statáriumot minden forradalmi törvényszék, mindenféle eljárás nélkül. Két olyan embert kell odatenni, akiben megbízunk. Minthogy Seidler elmegy Münchenbe követnek, de nem is elég erős erre, az egyik lehet Hackspacher, a másik Münnich. (Szántó: Böhme nem mehet; bedolgozták magukat!) Muszaj, meg kell történnie. Hazajött Fergstadt¹¹ Oroszországból, azt oda kell tenni. Lukachich¹² módszere szerint!

rata pártvezér, jobboldali legitimista politikus volt. Az első világháború utolsó éveiben igazságügyi, majd választójogi miniszter, a forradalmak idején emigrált és csak az ellenforradalom hatalomra jutása után tért vissza Magyarországra. Andrassy Gyula gróf (ifj.) 1906–1910 között belügyminiszter, a monarchia utolsó külügyminisztere, a Tanácsköztársaság idején a bécsi ellenforradalmi komité egyik vezetője.

^bEredetiben így.

⁵Az utóbbi két mondatban feltehetőleg a Tanácsköztársaság ellen és a Tanácsköztársaság által kifejett propagandáról van szó.

⁶Báró Cnobloch követi jelentései a Tanácsköztársasággal szembeni ellenséges érületről tanúskodnak. A Kun Béla által Julius Deutschnakhoz küldött üzenet tehát nagyon is indokolt volt.

⁷Balla Aladár függetlenségi párti képviselő volt, a Károlyi-kormány idején zágrábi diplomáciai megbízást kapott, majd az ellenforradalmi körökhöz csatlakozott.

⁸Dorogsági Vince tisztviselő, budapesti városi alkalmazott, a Tanácsköztársaság idején Garbai Sándor személyi titkára.

Feltehetőleg Markovich Imréről van szó, aki a Károlyi-kormány idején a budapesti rendőrfőkapitányság helyettese, az elnöki osztály vezetője volt.

⁹A lila jelvényekről nem sikerült közelebbit megtudni.

¹⁰Kormos Károly a Károlyi-kormány detektív főnöke volt.

¹¹Helyesen: Freistadt Fülöp, a VIII. kerületi munkástanács tagja.

¹²Lukachich Géza altábornagy, hadosztályparancsnok volt az olasz fronton, s kíméletlenül lépett fel a katonaszökevényekkel szemben; 1918 őszén Budapest városparancsnoka lett, azért, hogy a forradalmi megmozdulásokat letörje.

Szamuely: A helyszínen kell jelen lenni.

Kun: Bajáki, Haubrich, Hackspacher nem jó. Puhák!

Vágó: Hackspacher, Jancsó és Münnich.

Kun. A sajtó olyan megnyilvánulása, mint amilyen az, hogy ember az is, ami a burzsoáziával szemben való szánalmat ébreszt [sic!], alkalmas arra, hogy a proletariátus forradalmi szellemét mérsékelje. Ha erélyes kézzel járunk el, nem lesz bajunk a baloldali céccokkal.

Landler: Előrebocsátja, hogy az erősebb intézkedésekhez mindenben hozzájárul, de meg kell mondania, hogy a budapesti és a magyar burzsoáziát jobban ismeri, mint Kun. Akármilyen jelentések vannak, személyemmel és életemmel merem garantálni, hogy ez nem lép aktivitásba. Hozzájárulok, de teljesen kizárt, hogy aktivitásba lépnének. (Kun, Szántó: De pénzt adnak hozzá!) Akkor a pénz dolgában kell erősebb intézkedés.

A másik: Van egy kémlelő osztályunk, azonban belekontárkodnak az elvtársak, Seidler is, Kun is. Amikor teljesen megvannak a nyomok, akkor beugratják Kunt Kormosnak és Szentkirályinak¹³ letartóztatásába.

Vágó: Hogy mer Seidler egyáltalában a belügy nélkül ilyent csinálni?

Landler: Én a nyomozó osztályban nem türtem egy detektívet sem. Ott csak elvtársak vannak. De a rendőrség detektívekkel dolgozik. A bécsi a „Magyar Futártól” indult ki.^c Bécsben nagyszerű megfigyeléseink vannak. Agent provocateurjaink is. Szentkirályit és Kormost letartóztatták, de ma reggel már szabadon kellett bocsátani. Teljesen lehetetlen ilyen osztályt vezetni, ha oda mindenki beleüti az orrát.

Ami a Vázsonyi-féle vállalkozást illeti, lehetséges, hogy megvan, de két körülményt ajánl figyelembe: negyvenezer koronát kéretett tőlünk a pénzből, mert nem tud megélni. Ha pedig sereget szervezne, volna pénze.

A másik szempont: Fiumében még most is ezer szervezett vasutas van. Ha ott valami gyanús dolog volna, már negyven futár érkezett volna ide.

Minden erélyes intézkedéshez hozzájárul, de ne üljünk fel mindenkinek. Egy pár akasztás már kellene, de viszont magunkat ne bolondítsuk. A sükösd¹⁴ 150 paraszttól én jobban félek, mint az egész magyar burzsoáziától.

Erdélyi: A forradalmi törvényszék maga olyan rettentő pánikot okozott, hogy teljesen felesleges, hogy ezt a pánikot egyoldalú és túlhatalmaskodásra alkalmas szervek létesítésével fokozzuk, hogy felkötteni lehessen egy teljesen ártatlan embert. Az orosz szovjet is a legerélyesebb rendszabályokat léptette életbe az ilyen ítélkezés ellen. Ha vidéken is

^cEredetiben így, az utalás nem érthető. Ebben az időben Magyar Futár c. lapról nincs tudomásunk, esetleg a Pesti Futárról lehet szó.

¹³Szentkirályi Béla rendőrtiszt, a polgári demokratikus forradalom idején a budapesti főkapitány helyettese. A Tanácsköztársaság idején ellenforradalmi szervezkedésben vett részt.

¹⁴Sükösd a kiskőrösi járáshoz tartozó község, ahonnan feltehetőleg elégedetlenségről érkezett hír.

adunk bárkinek ilyen hatalmat, ezt azután nem tudjuk kivenni a kezükből. Ne csináljunk olyan szervet, amelyet azután később nehezen tudunk letörni. Miért ne lehessen a forradalmi törvényszékre bízni? Csak a saját testületének tagjait löheti rögtön föbe.

Kun: Persze nem is mindenkit az utcán.

Erdélyi: Akkor rendben van.

Weltner: Teljesen a Landler álláspontját vallja. A félelem máris rettenetes. A forradalom érdeke az, hogy ilyenkor jogbiztonság legyen a burzsoá között is, mert ha olyan állapotot idézünk elő, amikor neki már minden mindegy, akkor lesznek igazán komoly ellenforradalmi törekvések. Ha mi kergetjük a pániknak ilyen állapotába, hogy azt mondja, úgysem érdemes élni, akkor mi kergetjük őt az ellenforradalmárok karjaiba. A szocializmust a proletárság felé is úgy gondoltuk, hogy ez az igazság, a szeretet tana.

Böhm: Szívesen hajlandó elmenni a legkegyetlenebb eszközökig, amikor ellenforradalomról van szó. A vidékiek fontosabbak. A sárospataki minta a fontos.¹⁵ (Helyeslés.) Tegnap a vasasoknál¹⁶ kijelentettem, hogy az ellenforradalommal szemben a legkíméletlenebbül kell fellépni, de álhíreknek nem szabad felülni. Most mindenki ellenforradalom leleplezésével foglalkozik. Ellenforradalmat mesterségesen csinálni nagy politikai hibának tartanám.

Még nem tudjuk, hogy kifelé elég lesz-e a hadseregünk. Nem szeretném a hadsereget elosztani az egész országban. Az ellenforradalom akkor jön, ha a szomszéd államok és az antant támadásra gondolnak. Szó nélkül hozzájárul a hármass bizottság kiküldéséhez, de Münnichet ne vigyék el. A hanggal eddig nem takarékoskodtunk. Azt kell csinálni, hogy ki fogjuk vonultatni azt a százezer felfegyverzett munkást. (Általános helyeslés.)

Ágoston: Az egész Kormányzótanács tart szemlét: szeretném látni, hogy mer-e moccanni valamilyen ellenforradalom!

Dovcsák: Az ellenforradalommal szemben a legerélyesebb eszközöket kell használni. Örül, hogy napirendre került a dolog. Van egy dolog, ami hozzájárul ahhoz, hogy az ellenforradalmat itt is szítsuk. Vasárnap Miskolcon és Diósgyőrött volt. Az első kérdés az volt, vajon a Kormányzótanács tett-e olyan intézkedéseket, melyek szerint a templomokat mozivá, a nőket közössé teszik. (Rónai: Terjesztik a mi embereink!) Én is arra gondoltam, hogy ezt az ellenfeleink terjesztik tudatosan. Miskolcon megbízható embereink mondták, hogy Pestről éretlen fiatalembereket küldenek ki, akik ezeket az ostobaságokat hivatalos formában terjesztik. Ezen a téren tabula rasát kell csinálni. A házak szocializálása körül is a leg-

¹⁵ Április 7-én ellenforradalmi megmozdulás volt Sárospatakon, amit a helyi vörösgárdisták és a sátoraljaújhelyi forradalmi törvényszék nagyon határozottan letört (*Népszava*, 1919. április 10. Ellenforradalmi puccs Sárospatakon).

¹⁶ A Vas- és Fémmunkások Központi Szövetségének április 8–11-én tartott vezetőségi üléséről van szó.

nagyobb anomáliák vannak. (Böhm: Itt van már a rendeletervezet!)¹⁷ Sürgősen kell rendeletervezet. (Garbai és Kun: Nagyon lassan megy a propaganda! Vágó: Világos rendeletet!) A párttitkárság gondoskodik arról, hogy hozzá nem értő gyerkőcök ne menjenek vidékre, hanem csak komoly emberek.

Büchler: Az első láz napjaiban tényleg mentek ki emberek, akik teljesen tájékozatlanok voltak. Azóta azonban intézkedtünk, hogy kellő agitátorgárda álljon rendelkezésre. Most már hetven tagú állandó agitátorgárdánk van. Szakszervezeti, pártszervezeti emberek, régi emberek, akik instrukciókat is kapnak, iskolát is tartunk nekik. Körülbelül egy hét óta nem mennek. (Felkiáltások: A régieket vissza kell hívni!) Kun ama előterjesztéséhez, hogy ...^d

Varga: Azokban a fegyveres alakulatokban, amelyeknek feladata az ellenforradalom ellen harcolni, ha ott felmerül ellenforradalom, tanácsos, hogy ott tényleg rögtönítélettel lehessen kivégezni. A burzsoáziánál az a baj, hogy tényleg még sok készpénzzel rendelkezik. Az az igaz, amit Landler mond, hogy maguk a burzsoá ellenforradalmárok nem fognak kiállni, de úgy is tudják, hogy a pénzüknél vége lesz, hogy tehát megmentsék a milliót, feláldozzák a százazretet. Meg kell akadályozni, hogy a pénzintézetek pénzt adjanak a burzsoának. Meg kell akadályozni, hogy nagy pénzüsszeget Olaszország felé vigyenek ki. A pénz felkutatására egy millió házkutatást tartani nem lehet. (Landler: Lehet százazret!)

Lukács: Kun indítványához hozzájárul. A sajtó kérdésében nem történt még eddig semmi. (Kun: Határozat volt, hogy 24 óra alatt.)¹⁸ Indítványa az, hogy a napisajtóból két-három lap maradjon meg, a többi lapokból — a könyvterjesztési osztály megállapítása után — minden folyóirat beszüntetessék. Amit Dovcsák mondott, kér felhatalmazást, hogy rendeletet adjunk ki a templomoknak kizárólag egyházi céljairól. (Belügy: Már ki is adtunk a Kormányzótanács nevében ilyen rendeletet.) Ezzel egyidejűleg meg kell jelennie annak a rendeletnek a vallásoktatás kérdéséről, hogy a templomok védelme bizonyos körökben félreértést ne okozzon. Úgy kell eljárni, hogy a vallásoktatási rendeletet kibocsátjuk, de a végrehajtást a falusi munkástanácsra bizzuk. (Nyisztor: Akkor felborítottunk mindent!) Két pontja van a rendeletnek: a vallásoktatás megszüntetése, és a másik a templomok védelme.¹⁹

Kun: Nem szeretne félreértést. Azt kérte, hogy a hang megváltozzék és hogy az említett testületben, ti. az ellenforradalom leverésére megalapított testületben, a statárium végrehajtsák. A burzsoáziával szemben való

^dEredetiben így.

¹⁷Böhm megjegyzése feltehetőleg a Szociális Termelés Népbiztosságának „Ki határoz abban a kérdésben, hogy valamely ház munkás ház-e?” című, 26. SZN sz. rendeletére vonatkozik (*Tanácsköztársaság*, 1919. április 12.).

¹⁸Lásd a 11. sz. jegyzőkönyv (április 8.) 6. pontját.

¹⁹A közoktatásügyi népbiztosnak a vallásszabadságról és a templomok védelméről szóló rendelkezései a *Népszava* 1919. április 18-i számában jelentek meg.

hangot nemcsak a burzsoázia gyakorolja, hanem a munkásság is [sic!]. A munkásság osztályérzése és forradalmi ereje csökkent. Itt van a tisztviselői kérdés. A tatabányaiak mondják, hogy a tisztviselők és régi mérnökök munkájának tudható be, hogy kevés a termelés, majdnem sztrájkba léptek a bányászok. Zsidó korcsmárosok is idézik elő a mozgalmat. A munkások forradalmi érzésére még sokáig szükségünk lesz. Ha továbbra is az IKTOSZ nimolistái²⁰ fognak dirigálni, akkor nem sokáig tarthatjuk magunkat. (Erdélyi: És ezek a legnagyobb forradalmárok! Lengyel: A pénzügyi tisztviselőkkel nem lehet bírni!) Oktalan politika volna, hogy ezeknek a tisztviselőknak bármi tekintetben is engedjünk. Csak proletár újságot kell csinálni, tiszta proletár politikát. Akikre szükségünk van, azokat táplálni fogjuk, nem kergetjük az ellenforradalomba. Azonban a proletárlineából ne engedjünk. Rá akar térni a propaganda dolgára: meg kell támadni úgy az állami propagandát, mint a párttitkárságot. Vitáznak, hogy melyik csinálja, és nincs a falvakban plakát. (Landler: Már van a belügytől! Szabados: Már tőlünk is van!) A párttitkárság minden kritikán alul működik. Ott személyes veszekedés van, de nincs személyes propaganda, és ebben Dovcsáknak igaza van. Különbő burzsoá rétegek kedvéért olyan engedményeket teszünk, amelyekre nincs szükség, és ez a munkásság osztályérzésének csökkentésére szolgál. Most mondjuk meg Vágónak, hogy szüntesse meg a lapokat 24 órán belül, mert különben őt szüntetjük meg. Tessék elolvasni a Világ mai vezércikkét:²¹ a vasúti munkások között egy Területi Integritás című lapot terjesztenek, amelyben Darvas Simon²² ír cikket. Ha Vágónak nincs szíve hozzá, tessék Jancsikot vagy Landlert, vagy engem megbízni. Az Embertől és a Pesti Futártól elkezdve mind be kell őket szüntetni. A Pesti Futár azért jelenik meg, mert Az Ember megjelenik. Javasolom, hogy huszonnégy órán belül minden, nem a párt vagy a tanácskormány kiadásában megjelenő lap megszüntetendő. Szépirodalmi, vicclapok is, kivéve a tudományos lapokat: Huszadik Század!

Kunfi: Miért van szükség arra, amit Kun mond, hogy a forradalmi törvényszékre ne bizzuk a dolgot? Nagyon sok hitvány indulat lesz, amely közrejátszhatik majd. Olyan forradalmi törvényszék kell, amelyre nyugodtan rá lehet bízni ezt a dolgot. A lapokra nézve nem akar újabb vitát, egyszerűen csak álláspontját akarja fixírozni.

Ezzel a politikával nem tud egyetérteni. (Kun és Weltner: Kimennek! Majd akkor kritizálnak!) Látván a hangulatot, nem szólalhat fel a hangulatból teremtett helyzet ellen, csak álláspontját mondja most meg.

²⁰ Az utalás az Ipari és Közlekedési Tisztviselők Országos Szövetségének polgári elemeire vonatkozik.

²¹ A *Világ*, 1919. április 11-i számának vezércikke Gyilkos védekezés címmel jelent meg a szovjet-oroszországi csehszlovák hadifoglyoknak Kun Bélához intézett segélykérő távirata kapcsán. Nem világos, hogy ez a példa milyen összefüggésben állt a tárgyalt kérdéssel.

²² Darvas Simon költő, újságíró, tevékeny szerepet vállalt a Tanácsköztársaság propagandamunkájában. A Területi Integritás c. lapról nincs tudomásunk.

Amit Dovcsák és Lukács mondott, az összefügg az egész politikánkkal. Ő az optimizmust a falura és a pesszimizmust a városra nézve nem osztja. A városban fenyegetés nincs. Bizonyos fokig humoros, amit Varga mond, hogy ha a burzsoáziának segítünk eltenni negyven-ötvenezer koronát, akkor ők ezt az eldugott pénzüket politikai célokra fogják áldozni. (Rónai: és az antantnak szüksége van a mi pénzünkre!)

Azt a gondolatot, hogy Olaszországban hadsereget fognak szervezni az ittlévő burzsoázia pénzéből, képtelen gondolatnak tartja. Ezt a feltevést meg nem okolt idegeskedés következményének tartja. Ellenben legkomolyabbnak tartja azt a veszedelmet, amely a vidéken előállhat, ha mi nem fogunk a vidéken igen okos politikát csinálni. Az a látvány, hogy a földdekrétumról szocialista és nem szocialista lapokban egyetlen egy cikk sem jelent meg, amely megmagyarázta volna, elrettentő látvány és mulasztás volt. Erről nem beszélnek az elvtársakkal, hanem arról beszélnek, hogy ha egy bolha köhög, az ellen offenzívát akarnak vezetni. Ha ezt kivitték volna a falvakba, nyert ügyünk lett volna. Meg kell szervezni egy olyan újságírást, amely megmagyarázza az embereknek, minél nagyobb tömegeknek, hogy mit csinál a Tanácsköztársaság. Emberek is vannak, de nincs szervezés.

A másik dolog összefügg a vallási problémával. Az emberek nagy részét ellenünk uszítják. A jászberényi gyűlésen²³ olyan fenyegető volt a hangulat, hogy fegyverrel akartak az embereinkre rámenni és a papok védtek meg őket. Az a jelszó, hogy a vallásunkat nem engedjük! Ez az a jelszó, amivel ellenünk a parasztságot felsorakoztatják.

Ez eminenter politikai kérdés. Vállalhatjuk-e a radikális elemeink által reánk diktált módszert? Vállaljuk-e azt, amivel ellenünk ingereljük a parasztságot tömegeit? Ha nem vállalhatjuk, ha inkább a radikálisabb elemek ellenzését vonjuk magunkra: erre is állásfoglalást kér.

A párt egyik hivatalos lapja, a Vörös Újság nyíltan azt írja, hogy a vallást meg kell szüntetni és a templomokat kultúrcélokra kell lefoglalni.²⁴ (Nyisztor: Egy évig hagyjanak békét a vallásnak! Rónai: Aki ezt írta, az sem olvasta Buharint!)²⁵ Az ifjómunkások ultimátumszerűen követelték...^e (Landler: Az én írásom ellenére!),²⁶ hogy az apácákat azonnal

^eEredetiben így.

²³A választások idején a vallás kérdésében kiadott rendelkezéseket félremagyarázva egyesek ellenséges propagandát fejtettek ki, a felzaklatott kedélyek lecsillapítására négygyűlést tartottak. Lásd: Szolnok megye 1918/19-ben. Szolnok, 1961. 49. o.; *Jászberényi Újság*, 1919. április 6.

²⁴Az utalás feltehetőleg a *Vörös Újság*, 1919. április 3-i számában Pokolba a csuhásokkal c. cikkre vonatkozik, amelyben többek között az egyház működésének megszüntetéséről esik szó.

²⁵Nikolaj Buharin szovjet-orosz hivatásos forradalmár, 1906-tól az OSZDMP tagja; 1911–1917 között emigrációban élt, 1917-ben az OK/b/P KB tagja, 1918-tól a Pravda szerkesztője. 1919 márciusában a Kommunista Internacionálé Végrehajtó Bizottságának tagja lett. *Nikolaj Buharin: A kommunisták (bolsevikiek) programja* (Bp. 1919) c. munkájának XVII. fejezetében foglalkozik a vallás kérdésével.

²⁶*Landler Jenő: Egy mindnyájunkért, mindnyájan egyért* (Bp. 1918. Szocialista agitációs iratok 20.) c. munkájában külön fejezetben foglalkozik a „Vallásosság – vallási szolidaritás” kérdésével.

telepítsük ki, mert különben az ifjómunkások nem tudom mit fognak csinálni. Járt egy másik küldöttség is: száz váci asszony aláírásával, akik követelik, hogy az irgalmas nővérek a gyermekeiket tovább taníthassák. Ők mindennek alávetik magukat, mindent elfogadnak, nem fognak vallást tanítani, csak ott maradhassanak. Álláspontot kér: vagy csinálunk anti-klerikális politikát, vagy nem. Az én álláspontom is az, hogy ne csináljunk antiklerikális politikát, de határozza el a Kormányzótanács, hogy nekünk, akik csináljuk, legyen meg a fedezetünk, mert az ellenforradalom centruma a vallás kérdésében a parasztság fellázítása.

Rónai: Nem kell hímezni-hámozni, mert álláspontunk már teljesen világos és rendeletben is kifejezést nyert.

Erdélyi: Akkor ezt tudomásul kell vennie a Vörös Újságnak is.

Bokányi: Maceszt adnak a zsidóknak.

Vágó: Ez a botrány!

Rónai: Rendeleteink nem is helyesen jelennek meg a lapokban, mert későn adják ki. Nincs semmi értelme annak, hogy autó[ról] vagy benzín[ről], vagy a ruszin vörös gárdáról szóló rendelet egész terjedelmében jelenjék meg. Fel kell állítani egy kis bizottságot a sajtóiroda mellett: csupán fontos rendelet közlendő le, a többi kivonatossan, de minden rendelet csak egy magyarázó bevezetéssel, a többi kivonatban. Minden fontos rendelet jelenjen meg külön magyarázatokkal. Ezek legyenek külön propaganda iratok: földbirtokról, törvénytelen gyerekekről stb. A dekrétizmusunk így egy fabatkát sem ér.

Az ellenforradalom dolgában a cselekvést tartja fontosnak. Valamiféle munkát kell adni a burzsoáziának. Gondoskodni kell arról, hogy a burzsoázia munkanélküli elemeit ki tudjuk képezni. Vagy tisztviselők, tanítók legyenek, vagy testi munkát kell adni. Ennek fontos feladatnak kell lenni; munkakényszer, de munkaalkalom megteremtése is. (Szántó: Húsznapos a diktatúra!) Ez fontos kérdés.

Ami a tisztviselőkérdést illeti, elismeri, hogy Tatán vagy Dorogon a tisztviselők csinálnak bajokat, de az ellen óvást emel, hogy a tisztviselő-társadalom ellenforradalmár volna. Eddig a munkások forradalmával szolidárisan áll. Nem kell a tisztviselőket is magunk ellen ingerelni.

Ami a forradalmi törvénszéket illeti, mi most a katonák részére is felállítottunk forradalmi törvénszéket. Erre nyugodtan rá kell bízni mindent. A tettenkapás esetére nem kell szabályt hozni és nem kell róla beszélni.

Szántó: Az ellenforradalmak elleni nyomozásnak egy kézben kell lenni. (Helyeslés. Felkiáltások: Vörös Örség! Politikai osztály!) Mi minden ellenforradalmi dolgot a belügybe küldünk, még ha katonai alakulásban látjuk is azt. Egy gyakorlatot kell követni. Senki se intézkedhessék. A népbiztosok is kötelesek legyenek oda továbbítani.

A politikai megbízottak dolgában rendet kell teremtenünk. Ezeknek a kiküldése is egy helyből történjék. Magába a hadseregbe is kell politikai megbízottakat küldeni. A hadügy abban állapotodott meg, hogy tanfolyamot

szervezünk a megbízottak részére tizenötös turnusokban. A vezérkari főnök katonai dolgokban, a hadügyben a vezető elvtársak, ezenkívül a belügybe is kérünk elvtársakat [sic!].

A párttitkárság dolgában, a földkérdésben és a vallás kérdésében a kiküldött agitátorok a legrettenetesebb dolgokat követik el. A legtöbb nem kap instrukciót, de igen sokan alkalmatlanok is arra, hogy ezt a missziót be tudják tölteni. A titkárság arról panaszkodik, hogy nem rendelkezik elég emberrel. Viszont azt látjuk, hogy a legnagyobb emberpazarlás folyik a titkárság részéről.

Vágó: A burzsoázia ellenforradalmától Budapesten én sem félek. Ez nem olyan veszedelmes. A lakásbiztosság rendelete már tekintettel volt a burzsoáziára. Ami a karhatalmi alakulásban levő mozgalmat illeti, ott szükségesnek tartja a Kun javasolta módot. Eseteket hoz fel a vidékről. Rónai felfogását helyesnek tartja, hogy a burzsoá elemek számára működési teret kell keresni. Munkát kell nekik adni. A párttitkárság ügyeinek a rendezése rendeleti úton szintén fontos. (Kunfi: Hát van párt! Van párttitkárság?) Szükséges, kell lenni. Tisztán az agitáció helyes beosztásától függ az, hogy a parasztokat megtartsuk magunknak. Rendes titkárságot tessék kiválasztani. 200–100–50 embert felhasználni, és ezek menjenek arcképes igazolványokkal, a többit lecsukni vagy a bolondok házába küldeni. Ez meg lesz oldva, és miért beszéljünk róla tovább!

Ami a lapok kérdését illeti, ebben az ügyben az összes előkészületeket megtettük. Mielőtt egy lépést tettünk volna, szükségesnek tartottam úgy a reorganizáció, mint a pártlapok szerkesztőségének kiválogatása dolgában értekezletet tartani Weltnerrel és Bíróval. Sem Weltner, sem Bíró nem akartak belemenni. Ha ők, Bíró és Weltner nem teljes erővel mennek neki, akkor nem csinálhatjuk meg. A direktóriumot szétrúgtam. Egy bizottságot állítottam fel: Bíró, Barna, Veres, Sebestyén: újságíró, nyomdász, rikkancs, kiadóhivatali tisztviselő.²⁷ A gazdasági vezetést egy kézben koncentráltam. Addig nem tudok semmit csinálni, amíg Weltnerrel meg nem egyezünk.

Nyisztor: Tessék legalább néhány százezer röpiratot kiadni, amelyben megmagyarázzuk a kisbirtokkérdést, és a vallás kérdésében is. Ne szidjuk a párttitkárságot, amikor nem adunk direktívát neki. A falvakra ne csak Budapestről, hanem az ipari városokból is menjenek ki.

Vágó: Plakátot a községházára!

Szamuely: Vissza kell hívni a központi agitátorokat.

²⁷ Április 10-én a sajtóügyek intézésére bizottságot hoztak létre, ennek volt tagja Bíró Dezső, Barna Sándor, Veres Mihály, Sebestyén Arnold, továbbá az említett szakmák egy-egy képviselője. Weltner mint a Hírlapírók Egyesületének elnökét említi. Barna Sándor a sajtódirektórium munkatársa, majd a sajtóügyek intézésére létrehozott bizottság titkára, ezt követően a Szellemi Termékek Országos Tanácsa sajtóbizottságának tagja, a terjesztési osztály vezetője. Veres Mihály a Sajtótermékek Országos Tanácsa központi irodájának vezetője, a sajtóügyek irányítására létrehozott bizottság alelnöke. Sebestyén Arnold Az Est Kiadóhivatalának vezető munkatársa, a sajtóügyek irányítására létrehozott bizottság tagja, majd a Szellemi Termékek Országos Tanácsa sajtóbizottságának elnöke.

Szabados: A propaganda hibájáról sokat beszéltek. Tudom, hogy hallatlan nagy feladata van. És hogy történik valami, engedjék meg, hogy felolvassam a nyomdában levő röpiratok címeit. (Olvassa. Garbai: Mikor?) A legközelebbi napokban. Én járok utána, de ez egy másik szervezet kezében van. Tegnap volt értekezletünk ebben a tárgyban. Két, bürokráciától mentes szervezet lesz: az egyik szellemi termékek előállítója, a másik az elterjesztés kérdéseit intézi [sic!].²⁸ (Olvassa. Felkiáltások: De mikor jön már ki?) Kis türelmet kér, mert máról holnapra nem lehet. Ő tegnapelőtt került a propaganda élére. Aki használható ember, már mindenütt elhelyezkedett, csak a propagandában nem. Pedig mindig azt halljuk, hogy a propaganda a legfontosabb. Adjanak nekem egy pár tudományosan képzett és munkára alkalmas embert. Az ambícióját letörök, amikor éjjel-nappal dolgozott és már a harmadik napon sűrgetik. Mire ezek a röpiratok ki-kerülnek, már az újak készülnek.

A rendeletek megmagyarozását is nehézményezték. Itt a rendeleteknek olyan halmazát szórtuk ki, hogy nem lehetett megemészteni. Erről már volt szó a Kormányzótanácsban is. Már erre is berendezkedtünk, különös tekintettel a vidéki lapokra, amelyek hallatlanul...^f Ezeket a könyomatos újtán való cikkeket [sic!] Békési Imrével csináltatja. Révai, Bodó, Dick Bódog²⁹ is vele dolgozik. A propaganda és a titkárság ügyét tisztázni kell. Hétfőre értekezletet hívott össze.

Landler: Majd teszek propozíciót.

Weltner: Határozott indítványa van: Teljesen gazdátlanul állván minden pártintézmény, minthogy a gazdasági ügyek ily módon a fejük tetején állanak – Népszava, Vörös Újság, nyomda –, határozza el a Kormányzótanács, amely a pártvezetőséget pótolja, hogy egy délután tisztán pártügyeket tárgyaljunk. ([Közbeszólás:] Nagyon helyes!) A napilapok dolgában bejelenti, ő hibás és felelős, hogy ne szüntessék meg. Kértem, könyörögtem, hogy ne éljünk olyan energikusan ezzel a joggal, amivel felhatalmaztak. Vágó mindent azonnal meg akart szüntetni. Én vállalom a felelősséget. De nagy baklövés volna, ha a lapokat mind beszüntetnék. A dermedtséget majd felváltja bizonyos agilitás. Ha egy lap, mint a Világ, olyan cikket ír, akkor azt be lehet szüntetni. De tízezer embert magunkra szabadítani, egy csomó huligánt, kihordót, rikkancsot, ezenkívül tisztviselőket, nyomdászokat, újságírókat munkanélkülivé tenni, ez nem lehet. A

^fEredetiben így.

²⁸A Szellemi Termékek Országos Tanácsának létesítéséről van szó, lásd az 5. sz. jegyzőkönyv (március 28.) 1. jegyzetét. A tanácsnak három szervezeti egysége volt: a „szellemi termelő osztály”, a „technikai termelő és szocializáló osztály” és a „terjesztő osztály”.

²⁹Békési Imre újságíró, a Tanácsköztársaság idején a sajtódirektórium osztályvezetője, a sajtóbizottság tagja. Révai József az első világháború idején részt vett az antimilitarista mozgalomban, a KMP egyik alapító tagja, a Vörös Újság munkatársa. Bodó Pál újságíró, a Vörös Újság munkatársa. Dick Bódog a Tanácsköztársaság idején a Szocialista Gyorsírók Szervezete Intéző Bizottságának tagja, július végén a bécsi magyar követségre küldték ki német gyorsírói és fordítói minőségben.

Kormányzótanács nagy offenzívát csinált már, és Lenin szavai értelmében most egy kis megállás kell.³⁰ Fix állapotot kell teremteni, új offenzívára előkészülni, de nem mindennap az ellenséget szaporítani. Ha a Világ vétkezik, szüntessük meg, de a lapok mérhetetlen szolgálatot tesznek a szovjetköztársaság ügyének. Az Ember dolgában, mert Göndör egy kissé elérzékenyedett, ezért nem kell éppen ezt a lapot betiltani. Meg kell komolyan inteni, de beszüntetni nem szabad. Konkrét javaslata az, küldessék ki Vágó és Pogány, vizsgálják meg a dolgokat és legközelebb tegyenek propozíciót, melyik volna beszüntetendő a lapok közül. Most így ne határozzunk az egységes betiltásról. Szidják a párttitkárságot és nem gondoskodunk arról, hogy intézményesen biztosítsuk. Tényleges agitációt a titkárságnak kell csinálni.

Landler: Nagyon kevés baj van, de egy igen nagy baj: a rendes organizáció hiánya. A következő konkrét propozíciót teszi: Hatalmaztassék fel a Belügyi Népbiztosság arra, hogy akármelyik legnagyobb épületét Budapestnek lefoglalhassa, Budapesten és ne Budán. A belügyben legyen, ne szervezetileg együtt, hanem külön a párttitkárság a belső propaganda bizottsággal és oda tartozzék a vallási ügyek kritizálása is, amely azért maradjon a kultusznál. Adjon ki a Kormányzótanács még a mai nap folyamán népszerűen megírt kiáltványt a vallás- és a földkérdésben (helyeslés), ötmillió példányban. A vasutasok útján kell terjeszteni. (Vágó: Község házára kiszégezni! Varga: A kiáltványt a megszállott területekre is! Nagyon helyes! és repülőgéppel!) Vissza kell hívni ezeket az agitátorokat, és a Kormányzótanács nevében kell visszahívni, kivéve a pénzügyi és a legutóbb kiküldött belügyi kiküldötteket. (Ellentmondások.)

Szamuely: Nem baj, ha mind visszahívjuk! Három nap múlva el lehet küldeni.

Varga: A következő propozíciót teszi: Minden népbiztosság köteleztessék, hogy minden fontos rendelet kiadását megelőzőleg, azzal egyidejűleg vagy egy nappal később cikket írasson a Népszavába vagy a Vörös Újságba. (Rónai: Magyarázattal kell megjeleníteni!) Olyan rendeletek, amelyek kevés embert érdekelnek, ne jelenjenek meg az újságban, hanem ajánlott express levélben küldessenek meg az érdekelteknek. (Rónai: Röviden pár sorban az újságban is!) Indítványozza, hogy a vidék számára rendeztessék be minden népbiztosságnál egy telefon, egy okos emberrel. A rőpiratokat illetőleg csak egy jó módszer van: Odamenni az emberekhez, a népbiztosokhoz. Addig el nem mehettek, amíg a nyolcoldalas rőpirat meg nem lesz.

³⁰ Lenin többször vitakozott különböző álbaldali, túlzó nézetekkel. Így Levelek a taktikáról c. írásában a tömegektől való elszakadástól óvta a forradalmárokat (Lenin összes művei 31. 2. kiad. Bp. 1972. 31–144. o.). Ezt az írást 1918–1919-ben többször is kiadták magyarul, *Lenin: A harc útja. I. Levél a taktikáról. II. Beszéd a tanácsok harmadik kongresszusán* címmel. Hasonló gondolatot fogalmazott meg Lenin a forradalmi háború folytatásának híveivel szemben a lélegzetvételnél szünet szükségességét hangsúlyozva (többek között az OK/b/P VII. kongresszusán – Lenin összes művei 36. 2. kiad. 1972. 3–53. o.).

Hamburger: Mi kiadtunk egymillió példányban röpiratot a földreform megmagyarázására. A Világ szabadságban és a Néplapban ugyancsak voltak ilyen magyarázó cikkek. Ahogy Szabados előterjesztette, a propaganda elintéződik.

Pogány: A sajtó kérdésében konkrét javaslatot tesz: ne szüntessünk be minden újságot a pártlapokon kívül, ellenben szüntessük meg az egész polgári sajtót. Ami lap megmarad, az csak a Tanácsköztársaság vagy a párt lapja lehet. Szocialista, marxista képzettségű szerkesztőt kellene beültetni. Tény az, hogy sem a Népszava, sem a Vörös Újság nem tudták azt a publikumot felszívni, amit ezek a polgári lapok csináltak. Amit Kunfi ajánlott, csináljunk olyan cenzúrát, mint a háborúban volt.³¹ A sajtóiroda legyen magyarázó iroda, és szocialistákkal csináljuk. Az Embert nem szabad beszüntetni, ez csúnya dolog lenne.

Stefán: A röpirat, amelyet Landler mond, legalább százezer példányban Ruzska-Krajnába is! Amiket Dovcsák és Nyisztor elmondottak, ugyanolyan helyzet volt Ruzska-Krajnában is, ahol ugyancsak nagy volt a felfordulás. Az a nép csak akkor lesz ellenforradalmár, ha hozzányúlnak a vallás kérdéséhez. Körülbelül öt hét múlva húszezer főnyi nagyszerű hadsereget tudunk innen kiállítani, és ezért is fontos a kérdés. A propaganda osztályt utasítani kell, hogy az összes terméküket küldje át a Ruszin Népbiztossághoz, hogy lefordíttassuk. ([Közbeszólás:] Ruzska-Krajna vidékét jön megnézni egy író. Magyarországi térképet, néprajzi térképet is!)

Lengyel: Sürgős javaslatom az, hogy ezeknek a tárgyalásoknak vessünk véget. Felmerül egymás után huszonhat fontos kérdés, és akkor azt mondják, hogy nem vethetjük alá magunkat, ha mindenhez nem mondjuk el a véleményünket. Tehát nincs más megoldás, mint az, hogy öt-hat embert, aki politikailag a legiskolázottabb, ki kell küldeni a politikai kérdések megtárgyalására: ezek határozzanak. Egy 32 tagú testületben ez időfecsérlés. Bocsánatot kérek, itt mindenkit végighallgatni minden kérdésben, ez lehetetlen. Ha itt vagyok, tessék engem is meghallgatni, ha nem vagyok itt, alávetem magamat a határozatnak.

Vántus: A Világ szabadsághoz kérek előterjesztést!

Garbai: Most következnek a határozatok. Rendszerbe kell foglalni mindazt, amiről szó van. Kun azt proponálta, hogy azoknál a katonai szerveknél, ahol feltételezhető, hogy ellenforradalmi akaratok érvényesülhetnek, a forradalmi törvényszéktől különálló eljárás volna keresztülvihető. Személyi propozíciót is tett, Hackspacher, Münnich, Jancsik a Seidler helyére, a budapesti Vörös Őrség élére. Ez a határozat Rónai javaslata, hogy azokra a rendeletekre, amelyek a Kormányzótanács határozatából jelennek meg, az Igazságügyi Népbiztosság hajlandó volna vállalni, hogy az összes napilapokat bevezető magyarázatokkal ellátja, a többi pedig rövid kivonatban bocsátja a sajtó rendelkezésére. Ez a határozat. (Lengyel: Nem helyes, hogy az igazságügy kommentálja. Rónai: Nem is így történik, kér

³¹ Lásd a 11/a sz. jegyzőkönyv (április 8.) 3. pontját és 6. jegyzetét.

majd minden népbiztosságtól kommentárt.) Kommentárt kér majd a népbiztosságoktól és így lesz. (Weltner: Este nyolc óráig kerüljön a lapokhoz. Rónai: Helyes!) Kunfi azt proponálta, hogy a vallás kérdésében határozottnak legyen. Nem jó volna [sic!], hogy az ellenforradalom forszírozása szempontjából bármiféle lépéseket tegyünk. Ő mérsékelt álláspontra helyezkedett. Ehhez kapcsolódik, amit Landler proponál. Ők adtak ki ilyen felvilágosító rendeletet. Ő azt mondja, hogy a Kormányzótanács nevében ötmillió példányban röpiratok, plakátok nyomtatnak. (Böhm: És minden templom köteles legyen kifüggeszteni, amelyekben a vallásra vonatkozó ügyek határozottan fixírozottassanak.)

Kunfi: A kíméletes álláspont nem jelenti azt, hogy olyan dekrétum jelenjék meg, amely kimondja az állam és egyház elválását. A vallás-oktatást kiküszöböljük. Ahogy Lukács mondja, a helyi munkástanácsok hajtsák végre. Jelenjen meg az a rendelet, amely a templomokra megnyugtatót ad, hogy a templomokat másra nem veszik igénybe.

Landler: Nem lehet-e azt mondani, hogy . . .⁵

3. Kun: El kell menni Csepelre, be kell jelenteni: a Belgrádból visszaérkezettek a legtájékozatlanabbul jöttek, de olyan rémhírrrel, hogy a franciák nyomják a szerbeket és ezek mozgósítanak. De ők is megállapítják, hogy Kováts¹ is az a jobboldali, bár meg tudták akadályozni, hogy ma ellenünk jöjjenek [sic!]. Temesvárról kivonultak a szerbek, de a franciák kezdenek a magyar burzsoáziával együtt dolgozni. Ez lecke arról, hogy a Bánátban visszaállítják a magyar közigazgatást és kezdenek a magyar burzsoáziával kedves viszonyba lépni.³² Csicserinél és Leninnel érintkezésbe lépett, hogy katonai erőket egyesíteni tudjuk. Kérdezte tőlük, mikor lehet egységes frontot csinálni. (Felolvassa.) Szervezett betörést kellene csinálni Máramaros előtt.³³

Landler: Ezt ne is a Kormányzótanácsban tárgyaljuk. Ez a külügy és a hadügy dolga. (Helyeslés.)

⁵Eredetiben így.

¹Ez után, zárójelben: „Korai?”

³²Az újonnan alakult szerb–horvát–szlovén állam Magyarországgal szembeni igényeit kielégítettnek tekintette, figyelmét a Fiume, Trieszt környékén, illetve Karintiában zajló határviták foglalták le, másrészt a szerb katonák a Tanácsköztársaság iránti rokonszenvük számos jelét nyilvánították. Ez adott alapot arra, hogy a Magyarországi Tanácsköztársaság megkísérelje a tárgyalások felvételét déli szomszédjával. Ugyanez a helyzet készítette vizont a franciákat arra, hogy egyes területek ellenőrzését a szerbektől elvegyék és a románoknak engedjék át, illetve hogy éppen ezen a területen tegyenek kísérletet magyar ellenforradalmi igazgatás létrehozására. A francia nyomásra megkezdett szerb mozgósításról érkezett hír egyébként megfelel a Szovjet-Oroszország ellen Foch marsall által kidolgozott intervenció tervnek.

³³Kun Béla szikratáviró útján rendszeres kapcsolatban állt G. V. Csicserin külügyi népbiztossal és Leninnel (lásd: Budapest–Moszkva. Szovjet-Oroszország és a Magyarországi Tanácsköztársaság kapcsolatai táviratok tükrében. Bp. 1979). Az említett távirat szövege nem ismert, arról azonban tudomásunk van, hogy V. A. Antonov Ovszejenko az ukrajnai Vörös Hadsereg főparancsnoka április 13-án parancsot adott az 1. ukrán hadseregnek: „A besszarábiai egységeket a jobbszárny szélén összpontosítani, hogy külön parancsra: a) segítséget nyújtsanak Hudjakov elvtárs csoportjának a Románia elleni támadáshoz, b) Bukovinán és a Kárpátok mentén indított támadással kapcsolatba lépni Tanácsmagyarországgal.” Idézi *Hajdu Tibor*: Adatok a Tanácsköztársaság és Szovjet-Oroszország kapcsolatainak történetéhez. *Párttörténeti Intézeti Közlemények*, 1961. 3. sz. 106. o.

Kun: A burzsoáziával szemben duplán erősnek kell lenni. Lugos vármegye: Roth Ottó is benne van.³⁴

Böhm: Lehetetlen ez a tárgyalási mód. Fontos hadügyi rendeleteket zsebre kellett vágni. Héttagú direktóriumot kell csinálni.

Varga: Kettőt, egy politikait, egy gazdaságít.

Kunfi: Akkor is félnek majd a parasztok, ha minden egyes paraszttanács fog határozni ebben a dologban.

Stefán, Nyisztor: Így helyes!

Landler: Ez nem helyes, mert akkor a faluval lesznek harcok.

Garbai: Ezt egyelőre ejtsük el. Amiket azonban előbb beszéltünk, azt el kell készíteni. Ilyen értelemben határoz a Kormányzótanács.

4. Szántó javaslata, hogy a politikai megbízottak a Belügyi Népbiztosságban csoportosíttassanak és onnan történjék a kiküldetés. Ez határozat.

Weltner javaslata, hogy egészen ugyanaz a kormányzótanács ülés foglalkozzék a pártügyek kérdésével [sic!]. Itt kérdés, vajon a politikai bizottság foglalkozzék-e vele. (Felkiáltások: Igen, a politikai direktórium foglalkozzék vele!)³⁵

Rónai: Az elnökség a következő ülésre készítse elő.

Stefán: Ruzska-Krajnára velem egyetértésben.

Rónai: A Kormányzótanács jövő beosztását meg kell állapítani, mely ügyek tartozzanak a plénum elé. (Pogány javaslatát elvetik.) A sajtóban egyelőre az az álláspontunk, hogy egy bizottság küldessék ki.

Böhm: Módosító indítványt tesz. Ismételten beszélünk arról, hogy a lapokat meg kell szüntetni. De nem hiszem, hogy így megy. Minden népbiztosságnak szüksége van egy lapra. A lapokat így tessék átalakítani. A Vörös Katona reggeli lap lesz hetenként háromszor, tisztán katonai lap, a szocializálónak is szüksége van lapra. Másodszor retorzióval igenis kell élnünk, és ez kezdődjék rögtön a Világnál. Minden népbiztosság válasszon egy ilyen lapot.

Lukács, Kunfi, Szabados: A Világot vegye át a Közoktatásügyi Népbiztosság.

Szántó: A címet azonban meg kell változtatni. (Ez a határozat.)

Varga: Akkor ez a proletár olvassa el külön a Népszavát és külön a hadügyi lapot stb.?

Rónai: Tényleg nem lesz ez így jó.

Weltner: Javaslata még az ....¹

Kunfi: Javaslom, hogy a princípiumon kívül mást ne határozzunk.

¹Eredetiben így.

³⁴Az utalás ismét az ellenforradalmi szervezkedésre vonatkozik. Roth Ottó ügyvéd a szociáldemokrata párt temesvári szervezetének titkára volt, aki mint a szociáldemokrata párt választmányának tagja ellenezte a Tanácsköztársaság létrehozását. Együttműködött a Tanácsköztársaság megbuktatására szövetkezett erőkkel.

³⁵Az öttagú direktóriumról van szó, lásd a bevezető tanulmányt.

Garbai: Ki hajtja végre? (Egy hang: Majd a politikai bizottság!) A röpirat megírásával megbizzuk Kunfit és a tőle vállalt cikkeket megírja Pogány.

Landler: Budapesten egy helyiséget rekvirálunk. (Ez határozat.)

5. Szántó: Az utolsó percben előterjeszt javaslatot a gépjárművek forgalmáról. (Felkiáltások: Elfogadják. Ez a határozat!)

6. Rónai: Két rövid szóra kér felhatalmazást: a munkabérek lefoglalására vonatkozó rendelkezés iránt. Minél kevesebb legyen a foglalás a tartásdíjra: a fizetés kétötöde. (Hozzájárulnak.) Továbbá Böhm-mel megbeszéljük külön a hadsereg részére felállítandó forradalmi törvényszék tervét. (Hozzájárulnak.)

Varga: A kéményseprő rendelettel mi lesz? (Ez a szocializáláshoz tartozik.)

Gyorsírói jegyzőkönyv feloldásának géppel írott szövege. A szövegnek két, tartalmában azonos, csak gépelési formájában eltérő változata maradt fenn, az egyik fotokópiában.

1919. április 12.^a*A Forradalmi Kormányzótanács ülése*

Jelen vannak:

Garbai Sándor elnök, Bokányi Dezső, Landler Jenő, Pogány József, Varga Jenő, Lukács György, Hevesi Gyula, Stefán Ágoston, Ágoston Péter, Rónai Zoltán, Vágó Béla, Kun Béla, Guth Antal, Rákosi Mátyás, Fiedler Rezső, Haubrich József, Bajáki Ferenc, Böhm Vilmos, Dovcsák Antal, Szabados Sándor, Illés Artúr, Szántó Béla, Vántus Károly, Kalmár Henrik, Ládai István, Székely Béla és Szamuely Tibor népbiztosok és Révész Mihály jegyző.

(Az ülés kezdete 5.20 órakor.)

1.

Garbai Sándor elnök megnyitja az ülést és javaslatot tesz az ülés tárgysorozatára vonatkozólag.

2.

Rónai Zoltán igazságügyi népbiztos beterjeszti [a család]ügyi bíróság felállítására vonatkozó rendelettervezet alapelveit.

A Kormányzótanács a rendelettervezetet magáévá teszi.¹

3.

Rónai Zoltán igazságügyi népbiztos javasolja, hogy a Kormányzótanács engedje el a hadviseltek házbértartozásait.

^aAz eredeti dokumentum keltezésében feltüntették azt is, hogy az ülést szombaton délután, a Kormányzótanács üléstermében tartották.

¹A proletárdiktatúra kikiáltását követően a peres ügyeket szüneteltették (1. IN sz. rendelet. *Budapesti Közlöny*, 1919. március 24.). Családjogi kérdésekre rendezésére, illetve más, sürgős természetű peres ügyek eldöntésére a Forradalmi Kormányzótanács LXXXIX. sz. rendelete (*Tanácsköztársaság*, 1919. május 14.) alapján szervezett tanácsok voltak illetékesek. E rendelkezés 5. §-a szólt arról, hogy családi ügyekben az ülnökök egyike nő legyen. A Tanácsköztársaság bíróságairól szóló rendelet tervezet formájában maradt csak fenn, kiadására már nem kerülhetett sor. Lásd MMTVD 6/B köt. 77–85. o.

Bokányi Dezső munkaügyi és népjóléti népbiztos a hadiözvegyek házbértartozásának elengedését is sürgeti.

A Kormányzótanács Rónai Zoltán igazságügyi népbiztos javaslatához hozzájárul.²

4.

Rónai Zoltán igazságügyi népbiztos javasolja az összes folyamatban levő bűnügyek revízióját azzal, hogy csak a közveszélyesek és a proletár-állam szempontjából veszedelmesek maradjanak a fogházban. Ezzel a feladattal bizottságok bízassanak meg, amelyekben a munkástanácsok ugyan-csak képviseltek magukat.

A Kormányzótanács az előterjesztéshez hozzájárul.³

5.

Varga Jenő szocializálási népbiztos beterjeszti a kéményseprésre vonatkozó rendelettervezetet.

Határozat nem hozatott.⁴

6.

Garbai Sándor elnök javasolja, hogy a Kormányzótanács ülésével kapcsolatos kiadások az elnökségi rendelkezési alap terhére számoltassék el [sic!].

A Kormányzótanács az előterjesztéshez hozzájárul.

7.

Garbai Sándor elnök ismerteti a Kormányzótanács tárgyalási egyszerűsítésének kérdését. Felmerült az a javaslat, hogy a Kormányzótanácsnak legyen politikai és egy gazdasági bizottsága. Erre nézve szóló is, Rónai Zoltán igazságügyi népbiztos is tervezetet készített, amelyek csak a tagok számára térnek el. Felveti azt a kérdést, nem tartja-e szükségesnek a

² A hadviseltek és hozzátartozók házbértartozásainak elengedéséről a Forradalmi Kormányzótanács LIX. sz. rendelete (*Tanácsköztársaság*, 1919. április 16.) intézkedett.

³ A régi rend alatt megindított büntető ügyek felülvizsgálatáról a Forradalmi Kormányzótanács LXII. sz. rendelete (*Tanácsköztársaság*, 1919. április 17.) intézkedett.

⁴ A kéményseprési üzletek szocializálásáról a Szociális Termelés Népbiztosságának 33. SZN sz. rendelete (*Tanácsköztársaság*, 1919. április 13.), a kéményseprés új szervezetéről, munkarendjéről pedig a Szociális Termelés Népbiztosságának 52. SZN sz. rendelete (*Tanácsköztársaság*, 1919. április 25.) intézkedett.

Kormányzótanács, hogy a termelés kérdésével szintén bizottság foglalkozzék.

Kun Béla külügyi népbiztos rámutat arra, hogy a Kormányzótanács esetleg elébe vág a Népgazdasági Legfőbb Tanács⁵ folyamatban levő megszervezésének.

Bokányi Dezső munkaügyi és népjóléti népbiztos javasolja, hogy sürgősen Közmunkaügyi Népbiztosság szerveztessék.⁶

Varga Jenő szocializáló, Pogány József közoktatásügyi^b és Böhm Vilmos hadügyi népbiztos felszólalása után, Garbai Sándor elnök beterjeszti a következő javaslatot:

A politikai bizottság 7 tagú legyen és tagjai legyenek: Garbai Sándor elnök, Kun Béla külügyi, Landler Jenő belügyi, Böhm Vilmos hadügyi, Rónai Zoltán igazságügyi és Varga Jenő a Szocializáló Népbiztosságból.^c A gazdasági bizottság tagjai volnának: Garbai Sándor elnök, Székely Béla pénzügyi, Bokányi Dezső a népjóléti, Hamburger Jenő a földművelésügyi, Kondor Bernát a közellátási, Hevesi Gyula a szocializáló, Szántó Béla a hadügyi, Ládai István az igazságügyi és Dovcsák Antal a Szocializáló Népbiztosságból.

Landler Jenő belügyi, Böhm Vilmos hadügyi, Hevesi Gyula szocializáló, Rónai Zoltán igazságügyi, Bokányi Dezső munkaügyi és népjóléti népbiztos felszólalása után

Kun Béla a következőképpen precizírozza azt, mi tartozik az egyik, mi a másik bizottsághoz:

A diktatúra kezelési módjának a megállapítása, ez a politikai kérdés; minden egyéb, a szociális kiépítés, a gazdasági bizottsághoz tartozik; négytagú politikai bizottságot javasol: Landler Jenő, Kun Béla, Böhm Vilmos, Fiedler Rezső és Garbai Sándor elnök.

A Kormányzótanács Kun Béla külügyi népbiztos javaslatát elfogadja.

Varga Jenő a szocializálás népbiztosa a gazdasági bizottságba a következő népbiztosokat ajánlja: Garbai Sándor elnök, Hamburger Jenő földművelésügyi, Lengyel Gyula pénzügyi, Erdélyi Mór közellátási, Bokányi Dezső munkaügyi és népjóléti, Szántó Béla hadügyi és Varga Jenő szocializáló népbiztos.

Rónai Zoltán igazságügyi népbiztos rámutat arra, hogy a közoktatásügy és igazságügy elvi szervezésére vonatkozó javaslatok szintén kormányzótanácsi rendeletként bocsátandók ki, miután azonban kormányzótanácsi

^bEredetiben így, helyesen: külügyi.

^cA gyorsírói feljegyzés szerint hetedik tagként Kunfi Zsigmond közoktatásügyi népbiztost javasolta.

⁵Lásd az 5. sz. jegyzőkönyv (március 28.) 11. jegyzetét.

⁶Külön Közmunkaügyi Népbiztosságot nem hoztak létre. A közmunkaügyeket később a Népgazdasági Tanács gondozta.

ülések ritkán hívatnak össze, az igazságügyi és a közoktatásügyi népbiztosok rövid úton tárgyalják le ezeket a javaslatokat.

A Kormányzótanács a bizottságot így alkotja meg és kimondja, hogy a kormányzótanácsai ülést minden héten legalább egyszer kell tartani, és a kormányzótanácsai ülések napja: péntek. Ha a bizottságok valamiben megállapodtak, a rendeletek kormányzótanácsai rendeletek.

Böhm Vilmos hadügyi népbiztos szükségesnek tartja, hogy a gazdasági ügyek tárgyalásánál tartsák meg azt a szokást, hogy a javaslatok 24 és 48 órával előbb beterjesztessenek a bizottságok tagjai elé.

8.

Garbai Sándor elnök rámutat arra, hogy Weltner Jakab szerkesztő hétfőn délutánra együttes ülést javasolt a párt gazdasági és egyéb ügyeinek a letárgyalására.⁷

Böhm Vilmos hadügyi népbiztos erre az ülésre a Népszava szerkesztőjén, Weltner Jakabon kívül meghívandónak tartja a Vörös Újság szerkesztőjét, Jancsót, a Népszava Könyvkereskedésének vezetőjét, Péterffy⁸, a Párttitkárságból Büchlert vagy valaki mást és Bíró Dezsőt. Bejelenti továbbá, hogy neki^d holnap Bécsbe kell utazni.⁹

A Kormányzótanács a pártvezetőségi ülést hétfőn délutánra összehívja.¹⁰

9.^e

Böhm Vilmos hadügyi népbiztos előterjesztést tesz a Bécsben levő hadiözvegyek, -árvák és -rokkantak hadisegélyére vonatkozóan. Javasolja, hogy szóban forgó ezer családnak 300-300 koronát szavazzon meg a Kormányzótanács. A hadisegélyző hivatalból.¹¹

A Kormányzótanács az előterjesztéshez hozzájárul.

^dEz után, zárójelben: „Böhmnek”.

^eA 9. pont számozása az eredetiben hiányzik.

⁷A javaslat a Forradalmi Kormányzótanács április 11-i ülésén (12. sz. jegyzőkönyv 4. pont) hangozott el.

⁸Péterffy Zoltánról van szó.

⁹Az út célja politikai és gazdasági tárgyalások folytatása, elsősorban hadianyag beszerzése volt.

¹⁰A megbeszélésre április 14-én került sor, lásd a 14. sz. jegyzőkönyvet.

¹¹Az Országos Hadigondozó Hivatalról van szó, amit a Munkaügyi és Népjóléti Népbiztosság rokkantügyi főcsoportjává szerveztek át. A határozatnak a gondoskodáson túl a Tanácsköztársaság bécsi propagandája szempontjából volt jelentősége.

10.

Böhm Vilmos hadügyi népbiztos felhatalmazást kér, hogy az optikai műszerek, kerékpárok, rádióállomások beszolgáltatásáról szóló rendeleteket a Kormányzótanács kiadja [sic!].

A Kormányzótanács a felhatalmazást megadja.¹²

11.

Kun Béla külügyi népbiztos a bécsi helyzetet ismerteti.

Tudomásul vétetik.

12.

Landler Jenő belügyi népbiztos bejelentésére többek felszólalása után

elhatározza a Kormányzótanács, hogy a pap-ság egyházi közlönyöket nem adhat ki és csak esetenként megjelenő röpiratokat enged, amelyek esetleges cenzúrázásával megbízza Lukács György népbiztost és Fáber Oszkárt.

13.

Böhm Vilmos hadügyi népbiztos egy nagyon szigorúan bizalmas jelentést terjeszt elő az antant magatartására vonatkozólag.

Tudomásul vétetik.¹³

14.^f

Bokányi Dezső munkaügyi és népjóléti népbiztos kérdésére Böhm Vilmos hadügyi népbiztos ismerteti a Szeged körüli általános hadihelyzetet, felhívja a figyelmet arra, hogy a népbiztosságoknak ki kell menniük a jövő héten a nagyobb helyekre.¹⁴

^fA 14–17. pont számozása az eredetiben hiányzik.

¹²E jogszabályok mint a Hadügyi Népbiztosság 9., 10. és 12. sz. rendeletei jelentek meg (*Tanácsköztársaság*, 1919. április 24.).

¹³A bizalmas jelentés nem ismeretes.

¹⁴Lásd a 13/b sz. jegyzőkönyv 5. és 6. jegyzetét.

15.

Kun Béla külügyi népbiztos hangsúlyozza, hogy a szakszervezeti hivatalnokokat fel kell használni, de nem azokat, akik nem állanak a diktatúra álláspontján, nehogy nemcsak a diktatúra elvéresítése mellett kabinetkérést kell csinálni abból, hogy ne álljunk a diktatúra elvizesítése alapján.⁸

Landler Jenő belügyi és Böhm Vilmos hadügyi népbiztos felszólalása után

Bokányi Dezső munkaügyi és népjóléti népbiztos az orvoslást abban látja, hogy szakszervezeti embereknek dolgozniuk kell a pártszervezetekben és a munkástanácsokban. A főváros élére három fizetett kemény öklű embert kell állítani.

Szántó Béla hadügyi népbiztos rámutat annak szükségére, hogy a két volt párt egyesülését teljesen keresztül kell vinni.

Rónai Zoltán igazságügyi, Varga Jenő szocializáló és Lukács György helyettes közoktatásügyi népbiztos felszólalása után

Kun Béla külügyi népbiztos azt javasolja, hogy őt,^h Böhm Vilmos és Szántó Béla hadügyi népbiztost küldje ki a Kormányzótanács a szakszervezeti titkárok értekezletére, hogy ott a szakszervezetek kérdéséről előadást tartson.

A Kormányzótanács a javaslatához hozzájárul és a szakszervezeti emberek értekezletére Kun Béla külügyi, Böhm Vilmos hadügyi és Szántó Béla helyettes hadügyi népbiztosokat küldi ki.¹⁵

16.

A főváros ügyeinek vezetésére a Kormányzótanács Ágoston Péter, Bokányi Dezső és Biermann István elvtársakat küldi ki.¹⁶

⁸Eredetiben így, helyesen lásd a gyorsírói (13/b) jegyzőkönyvben.

^hEz után, zárójelben: „Kunt”.

¹⁵A budapesti szakszervezetek elnökeinek és titkárainak értekezletére április 18-án került sor, melyen Böhm Vilmos és Szántó Béla tartott előadást a szakszervezetek szerepéről.

¹⁶A fővárosi munkástanács öttagú elnökségének a felsoroltakon kívül tagja lett Barna Jenő és Bogár Ignác is. Formálisan Ágoston Péter volt az elnökség vezetője, miként Bokányi Dezső, úgy ő is – népbiztosi elfoglaltsága miatt – alig tudott foglalkozni a főváros ügyeivel. A vezetés szinte teljesen Biermann Istvánra maradt. Biermann István banktisztviselő volt, 1912-től vett részt a munkásmozgalomban. A KMP VII. kerületi szervezetének egyik alapító tagja. A Tanácsköztársaság idején a pénzügyek ellenőrzésére kapott megbízást, a VII. kerületi munkástanács elnökévé választották, majd a Budapesti Központi Munkástanács 80-as bizottságának tagja lett. Beválasztották a Szövetséges Központi Intéző Bizottságba. Barna Jenő vasesztergályos, a Vas- és Fémmunkások Szövetségének elnökségi tagja. A Tanácsköztársaság idején a VI. kerületi munkástanács tagja, beválasztották a Budapesti Központi Munkástanács 80-as bizottságába, majd a Szövetséges Központi Intéző Bizottságba is. Bogár Ignác nyomdász 1894-től vett részt a munkásmozgalomban, 1912-től a Nyomdász Szakszervezet egyik vezetője. 1919 februárjától jelentős szerepet játszott a két munkáspárt egyesü-

17.

A Népjóléti Népbiztossággal kapcsolatos végzésekről a Kormányzótanács későbbi ülésén határoz majd.¹⁷

18.

Garbai Sándor elnök ismét a lapok kérdését teszi szóvá, kapcsolatban azzal, hogy Az Est a 25 és 200 koronának a forgalomból való kivonását tette szóvá.¹⁸

Böhm Vilmos hadügyi népbiztos javasolja Az Est című napilap beszüntetését és a Világ című lapnak más címen való megjelenését.

Kun Béla külügyi népbiztos a Magyar Távirati Iroda élére Sachse Józsefet ajánlja.¹⁹ Szabados Sándor közoktatásügyi népbiztos a lap beszüntetésének hátrányaira és nagy nehézségeire mutat rá. Ajánlja, hogy az Az Est-et a Belügyi Népbiztosság vegye át.

A Kormányzótanács a lapok beszüntetésére nem hoz határozatot, de az Az Est című lapot átadja a Belügyi Népbiztosságnak azzal, hogy Landler Jenő belügyi népbiztos tegyen javaslatot.

(Az ülés vége 8.23 órakor.)

Dr. Révész Mihály s. k.
jegyző

Szerkesztett jegyzőkönyv géppel írt másodpéldányának fotokópiája, amelyen elmosódottan látható dr. Ujlaki Géza ügyvéd pecsétje. A jegyzőkönyv mellett megtalálható az ülésen készített gyorsírói jegyzőkönyv két változatban is elkészített feloldása. A feloltdott szöveg teljesebb változatát 13/b sz. jegyzőkönyvként közöljük. A szerkesztett jegyzőkönyvet közli: MMTVD 6/A köt. 189–192. o.

lésének előkészítésében. A Tanácsköztársaság idején a Nyomdász Szakszervezet titkára, részt vett a Belügyi Népbiztosság sajtóbizottságának munkájában is. A VIII. kerületi munkástanács tagjaként bevasaltották a Budapesti Központi Munkástanács 80-as bizottságába. Később tagja lett a Szövetéses Központi Intéző Bizottságnak is.

¹⁷ Lásd e kérdésről a 17. sz. jegyzőkönyv (április 18.) 2. pontját és a bevezető tanulmányt.

¹⁸ Az Osztrák–Magyar Bank vezetősége engedélyezte még a Károlyi-kormányának, hogy a Monarchia fennállásának utolsó napján kibocsátott 200 és 25 koronás bankjegyek újabb sorozatait utánnyomás formájában forgalomba hozza. A szükséges kliséket, papírt, festéket Budapestre szállították. A bankjegyek hátsó oldala üres volt, ezért kapták a „fehér pénz” nevet a nép körében. Minthogy inflációs folyamatban került kibocsátásra, ez a pénz eleve bizalmatlanságot keltett. Ezek bevonását tette szóvá április 12-én az Az Est. Ekkor azonban már előkészületben volt a „fehér pénz” újabb szériájának a kibocsátása (az új, 3000-es, illetve 2000-es sorszámú bankjegyek április 25-én, illetve május 20-án kerültek forgalomba), így az Az Est cikke tulajdonképpen a Tanácsköztársaság saját pénze ellen keltett bizalmatlanságot. A fehér pénzzel kapcsolatos, elsősorban a parasztság részéről megnyilvánult bizalmatlanság sok gondot okozott a Tanácsköztársaság vezetőinek.

¹⁹ Sachse József szociáldemokrata újságíró, egy időben Angliában élt, a Népszava tudósítója volt.

1919. április 12.^a*A Forradalmi Kormányzótanács ülése*

1. Garbai: Üdvözlöm a Kormányzótanács tagjait és az ülést megnyitom. A legutóbbi ülésen határozatot fogadtunk el arra vonatkozóan, hogy két bizottságot alakítunk.

Rónai: Előbb talán az apróbb kérdéseket intézzük el. Ezt csak akkor, amikor mind együtt leszünk. (Helyeslés.)

Garbai: Tessék előterjeszteni.

2. Rónai: Három kisebb javaslatom van. Az egyik: Addig is, amíg véglegesen nem szabályozódhatik a kérdés, szükséges egy CSALÁDÜGYI BÍRÓSÁG felállítása, amelynek volna elnöke és egy női és egy férfi ülnöke. Megnyugtatom a nőket is, hogy tartási perekben a nők bevonásával történik a döntés. A bíróságot, az ülnököket a helyi munkástanácsok delegálnák, az elnököt az igazságügyi népbiztos jelölné ki.

Garbai: Észrevétele nincs, a Kormányzótanács HOZZÁJÁRUL.

3. Rónai: A másik javaslatom, miután úgysem tudjuk behajtani a hadviseltek házbértartozásait, mondja ki a Kormányzótanács, hogy ELEN-GEDI A HADVISELTEK HÁZBÉRTARTOZÁSAIT. (Bokányi: Mi lesz az özvegyekével?) A hadviseltek hátramaradottait is bele vesszük. Minden egyéb házbérhátralék az államot illeti. (Bokányi: A hadiözvegyek házbérfizetése engedtessek el.) Erre tessék külön javaslatot tenni! (Bokányi: Meg vagyok elégedve. Garbai: Nem lesz-e ez veszedelmes? Bokányi: Egyelőre ilyen kedvezményekkel akarom elintézni a dolgot.)

4. [Rónai:] A harmadik az összes folyamatban levő BŰNÜGYEK REVIZIÓJÁRÓL szól. Nem mondunk ki egy általános amnesztiát. Hanem kimondjuk – ez meg is kezdődött már – azt, hogy revideáltassanak az összes folyamatban levő bűnperek és csak a közveszélyesek és a proletár-állam szempontjából veszedelmesek maradjanak fogva, csak ott tartassék fenn tovább az eljárás. Ezzel a feladattal bizottságok bízassanak meg, amelyekben szintén képviseltessék magukat a munkástanácsok.

Garbai: Észrevétel nincs, a Kormányzótanács HOZZÁJÁRUL.

5. Varga: Tárgyalni kellene a KÉMÉNYSEPRŐ RENDELETet. (Kun, Bokányi: Csak nem jön ide ilyenekkel?) Nem, csak beterjesztettem, hogy olvassák el.

6. Garbai: Arra vonatkozóan is kell határozatot hozni, hogy a Kormányzótanács üléseivel kapcsolatosan felmerülő KIADÁSOK az itteni RENDELKEZÉSI ALAP terhére számoltassanak el: mindig így történt ez,

^aA keltezés után a következő, zárójelbe tett megjegyzés olvasható: „A délután 4.30 órára összehívott ülés kezdete 5.20 óra.”

most is így történhetik. Észrevétel nincs, a Kormányzótanács HOZZÁJÁRUL.

7. Garbai: Most talán többen együtt vagyunk, áttérhetünk A KORMÁNYZÓTANÁCS TÁRGYALÁSAI EGYSZERŰSÍTÉSÉNEK a kérdésére. Felmerült az a javaslat, hogy a Kormányzótanácsnak legyen egy politikai és egy gazdasági bizottsága. A javaslatnak megfelelően én is, Rónai is tervezetet készítettünk, amelyek csak a tagok számában térnek el. Jó volna először egy elvi megállapodásra jutni. Tényleg kellene egy politikai és egy gazdasági természetű ügyekkel foglalkozó bizottságot alakítani: de nem tartja-e szükségesnek a Kormányzótanács, hogy a termelés kérdésével szintén egy bizottság foglalkozzék? (Landler: Ott van a gazdasági bizottság!) A tömegek foglalkoztatásának kérdésében nem történik annyi, mint amennyinek történnie kellene.

Kun: Elébe vágunk a folyamatban levő Népgazdasági Legfőbb Tanács megszervezésének. (Garbai: Ez a tanács csak a kongresszus után alakulhat meg.) De a tanácskongresszust minél előbb össze kell hívni. Javaslom, hogy maradjunk annál, hogy a Kormányzótanácsot két részre osszuk.

Bokányi: Az elvi részhez nincs szavam, de látom a tervezetet, amiből egy fontos munkakör hiányzik. Javaslom, hogy sürgősen közmunkaügyi népbiztosság szerveztessék meg, és valaki bizassék meg azzal, hogy ezt az ügykört teljesen előkészítse. A munkanélkülieket fel kell szólítani arra, hogy lépjenek be a Vörös Hadseregbe, és akiknek a Vörös Hadseregből ki kell maradniuk, azoknak a dolgát már el lehet intézni, mert arra már van anyag. Mielőtt a Kormányzótanácsnak ezt a két részre osztását megcsinálnók, szükségesnek tartom, hogy a szociális termelés mellé a közmunkaügyek népbiztosságát csináljuk meg. Figyelmeztetek arra, hogy a munkanélküliek és a hadirokkantak kérdése a Kormányzótanács kérdése. Ezekben a kérdésekben lavírozok, de ezt nem lehet sokáig csinálni.

Varga: Semmi kifogásom nincs az ellen, hogy külön közmunkaügyi népbiztosság létesíttessék. Csak azt jelentem be, hogy hétfőn folytatódik Budapesten a lakásépítés. E célból különvonat fog járni Budapest és Felsőgalla között. Vasútépítő hivatal¹ működik és a vasutak építése a legközelebb megtörténik.^b A szervek megvannak, tisztán az anyagon múlik, hogy nem dolgoznak.

Bokányi: A Népjóléti Népbiztosságtól el kell venni a munkát és a szociális termelés és munkaügy népbiztosságát kell megteremteni.

Rónai: Ez egy későbbi kérdés. A bizottságalakítást talán úgy csináljuk, hogy mindegyik népbiztosság küldjön egy képviselőt. (Ellentmondások.)

Pogány: Arról van szó, hogy két bizottság legyen: egy politikai és egy gazdasági bizottság, amely gyorsan tud alapelvekről megegyezni, hogy ide kész dolgok kerüljenek, vita nélkül.

^bEredetiben így, helyesen: megkezdődik.

¹A Belügyi-, Vasúti- és Hajózási Népbiztosság Vasútépítési Hivatala.

Böhm: Nem arra gondolunk, hogy ezek előkészítő bizottságok legyenek és előkészítetten hozzák ide az ügyeket. A múltkori kormányt meggyilkolta az, hogy 16–17 ember reggelig tárgyalt és semmit sem tudtunk határozni. Öt embert kell kinevezni, aki cselekszik és végrehajt sokat. Válasszunk tehát egy gazdasági és egy politikai bizottságot. Ha nagy elvi kérdések vannak, amiben nem tudnak megegyezni, akkor tessék idejönni a kérdéssel.

Garbai: A javaslatom a következő: A politikai bizottság héttagú legyen és tagjai legyenek: Garbai elnök, Kun a külügyből, Landler a belügyből, Böhm a hadügyből, Rónai az igazságügyből, Kunfi a közoktatásügyből és Varga a szocializálásból. (Varga: Szívesen kimaradok a politikaiból.) A gazdaságba is, a két bizottság működésének ellenőrzése szempontjából, önmagamat ugyancsak jelöltem; tagjai volnának még: Székely a pénzügyből, Bokányi a népjólétiből, Hamburger a földművelésügyből, Kondor a közellátásiból, Hevesi a szocializálóból, Szántó a hadügyből, Ládai az igazságügyből és Dovcsák a szocializálóból. (Lukács: Lengyelnek benne kell lennie. Landler: Vargát a politikaiból hagyjuk ki. A politikaiban legyen az elnökön kívül öt tag.)

Böhm: A gazdasági bizottságnak lehetnek olyan ügyei, amelynél a reszortnak másik emberei is jelenjenek meg.

Hevesi: Teljesen elég volna, ha egy öttagú bizottság dolgoznék.

Rónai: A Kormányzótanács mindegyik tagjának valamelyik bizottsághoz kellene tartoznia.

Bokányi: Itt kellene tisztázni, hogy mit nevezünk politikai kérdésnek. Két hét múlva a munkanélküliek és a rokkantak felvonulnak, ez a kérdés lesz a legfontosabb politikai kérdés.

Kun: A diktatúra kezelése módjának a megállapítása — ez a politikai kérdés. Minden egyéb, a szociális kiépítés, a gazdasági bizottsághoz tartozik. Én négytagú politikai bizottságot javaslok: Landler, Kun, Böhm, Fiedler és az elnök. Ez a bizottság hamarosan el tudja intézni a dolgokat és ezek az elvtársak lehetőleg permanensen érintkezzenek egymással.

Stefán: Elvi kérdést kell feltenni: hogyan szerzek majd én értesülést a határozatokról?

Garbai, Kun: Tartunk kormányzótanácsi ülést.

Stefán: Sok mindenféle szál függ össze az én reszortommal. Szeretném a közös elveket tudni. Ha majd referátum lesz, akkor rendben van a dolog.

Kun: A külüggyel és a belüggyel állandóan érintkezni fogunk.

Lukács: Az elvi határozatokat az elnökség valamennyi népbiztossággal közölje.

Garbai: Szavazunk. A Kormányzótanács HOZZÁJÁRUL Kun előterjesztéséhez.

Varga: A gazdasági bizottságba ajánlom a következőket: Garbai elnök, Hamburger a földművelésügyből, Lengyel a pénzügyből, Erdélyi a közellá-

tásból, Bokányi a népjólétből, Szántó a hadügyből, Varga a szocializálóból.^c

Garbai: Szóval az én javaslatom a jó.

Rónai: A közoktatásügy és az igazságügy elvi szervezésére vonatkozó javaslatok szintén kormányzótanácsi rendeletként bocsátandók ki. Miután azonban a kormányzótanácsi ülések ritkán hívatnának össze, az igazságügy és a közoktatásügy rövid úton tárgyalatják le ezeket a javaslatokat.

Garbai: Nagy hibának tartom, hogy Kunfi és Rónai nincsenek bent a bizottságban.

Varga: A gazdasági bizottságban legyen bent valaki, aki Oroszországban élt, Kun vagy valaki más.

Kun: Én szívesen elmegyek arra az ülésre is.

Garbai: Akkor tehát HOZZAJÁRUL a Kormányzótanács a két bizottság megteremtéséhez. Kormányzótanácsi ülést minden héten legalább egyszer kell tartani.

Kun: Azt kell inkább pártvezetőségi ülésként tartani. Talán állapítsunk meg egy állandó napot.

(Vita után.)

Garbai: A kormányzótanácsi ülések napja: péntek.

Varga: Ha ezek a bizottságok valamiben megállapodtak, a rendeletek anélkül, hogy ide kerülnének, kormányzótanácsi rendeletek legyenek.

Révész: Mi lesz a jegyzőkönyvekkel?

Garbai: Természetes, hogy fontos, hogy ezekről is pontos jegyzőkönyv készüljön.

Böhm: A gazdasági ügyek tárgyalásánál tartassék meg az előbbi szokás, hogy a javaslatok 24—48 órával előbb terjesztessenek a bizottság tagjai elé. Ha társnépbiztosságot érint a dolog, akkor közöljék az illető népbiztossággal.

Stefán: Fontos, hogy a ruszin és a német népbiztossal közöltessenek ezek az előterjesztések.

8. Garbai: Weltner hétfőn délutánra egy együttes ülést javasolt a párt gazdasági és egyéb ügyeinek letárgyalására.

Böhm: Kérem arra az ülésre meghívni a Népszava szerkesztőjén kívül a Vörös Újság szerkesztőjét: Jancsót, a Népszava könyvkereskedésének a vezetőjét: Péterffy, a párttitkárságból Büchlert vagy valaki mást (felkiáltások: Hirossikot, Rabinovicsot) és Bíró Dezsőt. Bejelentem itt, hogy hétfőn este Bécsbe utazom, már ismert és még ismeretlen ügyekben. A bécsi katonatanács megbízottaival tárgyalásokat indítunk. Pogány és lehet hogy Kun is velem jön, azonkívül Fiedler.

Garbai: Tehát hétfőn délután fél 4 órára összehívjuk az ülést.

^cA gyorsírói feljegyzés áttételének másik változatában ez után a következő párbeszéd olvasható: „Bokányi: A többi mind benne van a gazdasági bizottságban. Az Ön javaslatával hogyan intézi el az én reszortomat? Varga: Akkor vegyük be a népjóléti is.” Garbai ezt követő megjegyzése egyébként csak így nyeri el értelmét.

9. Böhm: Horovitz előterjesztést tett hozzám: BÉCSBEN EGÉSZ CSOMÓ HADIÖZVEGY, ÁRVA ÉS ROKKANT VAN, akik már hónapok óta egy fillért sem kapnak. Kérik, hogy a Hadsegélyző Hivatalból a 15 millióból 300 000 koronát utaljunk ki a számukra; 1000 családról van szó: 300 koronát adjunk minden családnak.

Garbai: Észrevétel nincs. HATÁROZAT.

10. Böhm: Egy rendeletet kell kiadni az OPTIKAI MŰSZEREK, KERÉKPÁROK, RÁDIÓÁLLOMÁSOK beszolgáltatásáról. Kérek felhatalmazást, hogy ezt a rendeletet a Kormányzótanács nevében kiadjam.

Garbai: Észrevétel nincs. HATÁROZAT.

Landler: Figyelmeztetni akarom a népbiztos elvtársakat arra, hogy egyforma, UTAZÁSRA JOGOSÍTÓ JEGYEK készültek: A népbiztosok is ezt adják ki. Nyílt parancsot ne adjon ki a hadügy sem. (Böhm: Ez nehezen menne.) Akkor a hadügyre nem vonatkozik: a népbiztosságok küldöttei vagy nyílt parancssal, vagy ilyen utazásra jogosító jeggyel menjenek. A vidéken rettenetes visszaélések vannak. Javasolom, hogy a vidéki direktóriumok ne kapjanak ilyen jegyeket: ők fizessék meg a jegyet és számoljanak el.

12. [Landler:] A Közoktatásügyi Népbiztosság szívelelje meg a következő dolgot. Felhívtam a budapesti papi tanácsot,² és beszéltem ennek a tagjai előtt arról, hogy megjelenik az a kiáltvány, amiről tegnap beszélünk:³ megkérdeztem, hogy hajlandók-e olyan agitációt folytatni, hogy a nép nyugodjék meg. Azt mondták, hogy erre két dolog kell: először, hogy ha cenzúrázva is, megjelenhessenek a röpirataik és másodsor, hogy megjelenhessék az Egyházi Közlöny. Mondottam, hogy a lap megjelenése nem lehet, de röpirataik cenzúrázva megjelenhetnek és azokat mi terjesztjük majd.

Lukács: Ezt így lehet: de egységesen cenzúrázzuk. Fáberre kell bízni a dolgot.

Szabados: A hitéleti folyóiratoknak szabadságot kell adni, hitéleti kérdésekben kellő cenzúra alatt. (Kun: Nem létezik!) Ha a papi tanács már ilyen közeledést mutat, akkor adjunk inkább módot arra, hogy rendes folyóiratok formájában terjeszthessük az írásaikat.

11. Kun: Most jelentem, hogy most érkezett hírek szerint teljes fejeztettség van Bécsben. Egy amerikai bizottság jön kedden.⁴

12. folyt. Az egyházi kérdések dolgában tévedések vannak. Az, hogy mi egyelőre nem akarjuk becsukatni a templomokat, ez nem jelenti azt, hogy tovább menjünk. A párt csinálja a legtökéletesebb egyházellenes, papellenes agitációt: a papok minden mozgási lehetőségét el kell venni. Ha

²A polgári demokratikus forradalom idején alakult meg a katolikus alsópapság szervezeteiként, mely az egyházi hatóságoktól függetlenül működött. Követelései között szerepelt a tanácsnak érdekképviselői szervként való elismerése.

³Lásd a Forradalmi Kormányzótanács április 11-én tartott ülésének (12/a sz. jegyzőkönyv) 4. pontját és 8. jegyzetét.

⁴Lásd az április 23-i (20. sz.) jegyzőkönyv 1. pontját.

marxisták is vagyunk, nekünk a vallás nem is magánügy. A legteljesebb vallás elleni politikát kell csinálni, csak okosan. Ne csináljunk engedményeket a papságnak.^d

Landler: A veszedelem nem a városi burzsoáziában van, hanem a faluban. Semmi veszedelem nincs abban, hogy ha Fáber cenzúrázza a röpiratokat, azok ne jelenjenek meg.

Garbai: Én sem helyeslem, hogy ezek a papi lapok megjelenjenek. A tömegeknek kell lap és röpirat.

Landler: Hogy mi lesz ebben a röpiratban, azt Fáber elintézi. Ha a papok azt írják, hogy a Tanácsköztársaság jó, azt csak helyeselni lehet.

Garbai: HOZZÁJÁRUL tehát a Kormányzótanács ahhoz, hogy minden egyházi közlönyről lemondunk és csak esetenként megjelenendő röpiratokat engedünk, amiket Lukács és Fáber fognak cenzúrázni.

13. Böhm: Egy nagyon szigorúan bizalmas jelentést terjeszték elő. (Felolvas részleteket a Tanácsköztársaság kikiáltása előtt három héttel való időből a bécsi antant bizottság irataiból.) Ennek nagyon diszkrét kezelését kérem.

Garbai: Tudomásul szolgál.

14. Bokányi: Ezzel kapcsolatban felemlítem, hogy Szeged körül vannak bajok.

Böhm: Leküldtünk négy századot felderítésre azzal, hogy semminemű támadás nem csinálható: ha a franciák elhagynák Szegedet, a századok vonuljanak be.⁵ Egyébként csapatainkban a támadási kedv igen nagy. Békéscsabán komplett hadosztályunk van, amelynek a katonái nagyon szeretnének verekedni, de visszatartjuk őket, mert ötletszerű háborúba nem lehet belemenni; támadás vagy egyáltalában ne, vagy politikailag és stratégiailag átgondoltan legyen.⁶ A cseh front a leggyöngébb frontunk, de az összes jelentéseink úgy szólnak, hogy a csehek nem akarnak támadni. Csehországban óriási az ellenagitáció a csehek támadása dolgában: cseh kommunisták és szociáldemokraták erősen agitálnak, és Masaryk nyilatkozata erre vezet-

^dEz a bekezdés (a 12. pont folytatása) a gyorsírói feljegyzés áttételének másik változatában így hangzik: „... itt tévedések vannak. Ha mi egyelőre nem akarjuk becsukni a templomokat, ez nem jelenti azt, hogy tovább menjünk, hanem a párt kell hogy csinálja a legtokéletesebb egyházellenes, papellenes agitációt. A papoknak minden mozgási lehetőségét el kell venni. Ha marxisták vagyunk is, nekünk a vallás nem is magánügy, a legteljesebb vallásellenes politikát kell csinálni, de csak okosan. Ne csináljunk engedményeket a papoknak.”

⁵Szegeden ekkor az április 14-én esedékes választásokra készültek. Az innen érkezett hírek feltehetőleg ezzel voltak összefüggésben. A franciák egyrészt igyekeztek gátat vetni a Tanácsköztársaság központi és a március 27-én eltávozott forradalmi direktórium propagandájának, másrészt olyan csapatmozdulatokat tettek, mintha el akarnák hagyni a várost. Valójában azonban csupán arról volt szó, hogy a francia katonákat gyarmati katonasággal váltották fel.

⁶A békéscsabai 6. hadosztály, a forradalmi hagyományokkal rendelkező Viharsarokból toborzódott, csakugyan kitűnő harci szellemet mutatott. Április 8-án és 9-én a hadosztály saját kezdeményezésére Halmágycsúcs és Nagyhalmágy visszafoglalásáért folytatott eredményes akciót a románok ellen.

hető vissza.⁷ Ha az antant támadni akar, akkor csak délről támadhat, és a csehekkel csak az orosz segítséget akarná megakadályozni. A román front volt mindig a legerősebb frontunk és azt most megerősítjük. Csucsán most van a nemzetközi zászlóalj. A székelyeknél a legénység teljesen át van nyergelve, csak a tisztekkel van baj. Ehhez a kérdéshez most nem nyúlunk hozzá, ezzel csinján kell bánni.⁸ A Muraközben sincs baj: a szemben álló csapatok megegyeztek egymással, hogy nem támadnak, békében hagyják egymást.⁹ De a legénységgel van baj: fegyelmezetlen, népbiztosoknak a jövő héten ki kell menniök a nagyobb helyekre. Külön törvényszéket kell csinálni.¹⁰ A fegyelmet minden eszközzel helyre kell állítani.⁶ De vannak hadosztályaink, mint a békéscsabai, amelyek a legpéldásabb rendben állnak. Van még egy hiba. Kaptam ma egy igen hosszú levelet a székely katonák bizottságának elnökétől, aki azt írja, hogy a székelyek átérzik a Tanácsköztársaság szükségességét, azon az állásponton vannak, hogy a proletárságot az egész országban fel kell szabadítani, de a székely katonák között az a hangulat, hogy ha a Smutsnak adott válasz alapján állunk — hogy nem állunk a területi integritás alapján —, akkor miért vannak ők ott?¹¹ Én holnap fogok nekik levelet írni, amelyben az lesz, hogy szent kötelességünknek tartjuk, hogy visszaadjuk a székelyeknek a székelyföldet.

Landler: A szatmárnémeti direktóriumot különvonattal fölhívtam és elmondottam nekik, hogy Kun nyilatkozata semmi.^f Amiről tegnap tárgyaltunk, ma már ki is adtam a Vörös Őrségre vonatkozó statáriumos rendeletet: fosztogatás, tettenérés esetében nem kell forradalmi törvényszék, hanem a bűnössel azonnal végezni kell. Kell ezt csinálni, mert ha nem, akkor abszolúte nem lesz fegyelem. Ez a tegnapi határozatnak meg-

⁶A gyorsírói feljegyzés áttételének másik változatában ez után még a következő olvasható: „mert rendkívül sok panasz hangzik fel”.

⁷Ez a rész a gyorsírói feljegyzés áttételének másik változatában a következőképpen hangzik: „hogy Kun nyilatkozatában semmi sincs, amelyről tegnap tárgyaltunk”.

⁸Vaclav Klofač nemzetvédelmi miniszter utasítására megtették csehszlovák részről a Magyarországi Tanácsköztársaság elleni intervencióra az előkészületeket. Ezt a csehszlovák haderő felkészületlensége és a csehszlovák munkásság tiltakozása nehezítette. A munkások vezetői április 3-án T. G. Masaryknál, a csehszlovák köztársaság elnökénél is tiltakoztak az intervenció ellen, aki ünnepélyesen kijelentette előttük, hogy csehszlovák fegyveres támadásról szó sem lehet.

⁹A román fronton is túlerőben volt az ellenség, annak ellenére, hogy a Tanácsköztársaság március 21. és április 15. között öt zászlóaljjal, egy lovas- és egy műszaki századdal erősítette meg ezt a frontot. A Nemzetközi Vörös Ezred két zászlóalját a 21. székelydandár két zászlóaljának lecseréléséért küldték Csucsára. A székely különítmény tisztikarának ellenforradalmi magatartásáról több jelzést is kapott a Forradalmi Kormányzótanács. Arról viszont még nem tudtak, hogy Kratochvil ezredes, a különítmény parancsnoka már április elején parlamentert küldött Aradra Gondrecourt francia tábornokhoz és Kolozsvárra is Maniu román politikushoz, katonai és politikai együttműködést felajánlva.

⁹Lásd a 12/b sz. jegyzőkönyv (április 11.) 32. jegyzetét.

¹⁰Lásd a 12/a sz. jegyzőkönyv (április 11.) 32. jegyzetét.

¹¹A Tanácsköztársaság által Smutsnak adott válaszfeljegyzék 5. pontjában ez a kitétel pontosan így hangzik: „... a Magyarországi Tanácsköztársaság nem a területi integritás elvének alapján áll, de a területi kérdéseknek az imperialista hódítás alapján való megvalósítását ellenzi” (*Vörös Újság*, 1919. április 7. Az antant tárgyal a tanácskormányral).

felel, bejelentem, hogy utólag ne kifogásolják. (Böhm: Az élelmezés dolgában is!) Ott is meglesz ez.

Varga: Az élelmezésre vonatkozóan a belügy küldjön körtáviratokat a direktóriumoknak . . .⁸

Landler: Nincs olyan körtávirat, amit már el nem küldtünk volna.¹²

Garbai: (Kunhoz) Figyeltetik a szerb eseményeket?

Kun: Igen. Nem hiszem, hogy egészen igaz volna a tegnapi jelentés. A békéscsabai hadosztály parancsnoka jelenti, hogy az ő röpülőjük körülbelül 100 tengelyű^h két vonatot látott útra készen. Szegeden az utcákon katonák nem láthatók.

Szántó: Félegyházáról Udvardi bement Szegedre, de semmiféle jelentés tőle nem jött.

Kun: Aradról viszont azt jelentik, hogy a francia katonák zsoldemlést kértek. A franciák nem adtak. Erre Neumann¹³ kijelentette, hogy vállalja egy esztendőre a zsoldkülönbözetet, ha ez megfelel az igazságnak, ezt közzététjük a lapokban.

Landler: Lugos megye dolga is igaz.¹⁴

Kun: Az antant most arra az álláspontra helyezkedik, mint Oroszországban: a saját burzsoáziánkat akarja fölhasználni ellenünk. Erre azt a választ kell adni, hogy a saját burzsoáziánkat kell nyomni, és a hang is ez legyen az agitációban.

15. Garbai: Ezeket tudomásul vesszük. Megvolt tegnap a munkástanács ülés. Kiküldtek egy 500 tagú bizottságot. Ezt is össze kell hívni.¹⁵

Kun: Ezt a párttitkárság csinálja. Intézkedés történt már arról, hogy keddre csinálják a végrehajtó bizottság választását. Itt kellene eldönteni, hogy BUDAPEST IGAZGATÁSÁT ki vezesse, mert a mostani direktóriumnak máris sikerült Budapestet tönkretennie. Sajnos, kevés községi politikusunk van. A város vezetésére ajánlom: Ágoston és Dienes elvtársakat, meg egy vasast.

Varga: Valóban, az tűrhetetlen, amit eddig csináltak. Dobálják a pénzt, szerveznek hivatalokat és nem alkalmazkodnak a Kormányzótanács határozatához.

Böhm: Amit mondani akarok, az nem tartozik ehhez a tárgyhoz, de összefügg vele. A legértékesebb szakszervezeti embereink ellen irtóháborút indítottak a különböző kerületekben, amivel mi nem azonosíthatjuk ma-

⁸Eredetiben így.

^hA gyorsírói feljegyzés áttételének másik változatában ez utóbbi két szó helyett a következő szavak olvashatók: „száz tankon kívül”.

¹²A Belügyi Népbiztosságnak Budapest ellátása tárgyában kelt körtáviratára a megyei direktóriumok ezekben a napokban tettek jelentést (MMTVD 6/A köt. 186. o.).

¹³Feltehetőleg Neumann Dániel báró udvari tanácsosról, aradi gyárosról van szó.

¹⁴Lásd a 12/b sz. jegyzőkönyv (április 11.) 3. pontját és 34. jegyzetét.

¹⁵Az április 7-én megválasztott fővárosi kerületi munkás- és katonatanácsok április 11-én 6 órakor a Népeperában (ma: Erkel Színház) tartották meg első ülésüket, melyet Garbai Sándor nyitott meg. Az 500-as tanács április 15-én ült össze, amelyen megválasztották a 80 tagú intéző bizottságot és az öttagú elnökséget.

gunkat. Ha ez tovább folyik, kénytelen leszek szolidaritást vállalni ezekkel az elvtársakkal. Amikor ezt a vasasoknál szóvá tettem, ez ott a legnagyobb fölháborodást keltette. Boldog vagyok, hogy látok fiatal erőket a mozgalomban, de az nagyon helytelen, hogy ezek működésének központja ez az irtóháború legyen. Oriási emberanyaghiány van, embereket nem kell még elkedvetleníteni. Ezen a téren tabula rasát kell csinálni, és nyíltan megmondom, hogy ebből én kabinetkérdést csinállok.

Kun: A dolog a következőképpen áll: ismeretes az álláspontom a szakszervezeti hivatalnokok kérdésében: föl kell használni őket. Ellenben az az álláspontunk, hogy aki nem áll a diktatúra álláspontján, azt nem használjuk föl. A régi szakszervezeti emberek közül némelyek nem állottak a diktatúra álláspontjára, és én, noha nem vagyok a diktatúra elvéesítése mellett, én is kabinetkérdést csinállok abból, hogy ne álljunk a diktatúra elvéesítése alapján. De én nem csinállok kabinetkérdést, és Böhm se csináljon! (Böhm: A gyárak munkásai között elkeseredett hangulat van!) A legteljesebb aktivitásra való törekvés látszik. Itt az őszinteség hiányával állunk szemben. A szakszervezeti emberek egy másik része engemet keresett fel. Egész kampány van itt a kimaradt emberek részéről. Erőteljes diktatúrát kell csinálni, és erre megvan a mód, ha a munkástanácsok megalakultak. Nem vagyok hajlandó a régi szakszervezeti emberek diktatúráját sem tűrni, nem engedem elviesíteni sem a diktatúrát. (Rónai: Ténybeli adatot kérek arról: ki akarja az elviesítést?) Nem akarok erről beszélni, de mutatja a helyzetet a tegnapi vita a polgári sajtóról. A taktikai kérdések megvitatása elvi engedményt jelent. A vallási dolgokra fűtyülök, de az agrárkérdésben már elviesítés van, a házak szocializálása kérdésében is a régi szakszervezeti emberek részéről. Látni ezt az elviesítést akkor is, amikor mindig az az első kérdés, hogy mi lesz azzal a burzsoával, akit megfosztottunk az egzisztenciájától. Álláspontom az, hogy a lehető legerősebben elbánni a burzsoáziával, már a külpolitikai helyzet miatt is, mert minden engedmény a mi burzsoáziánk számára kapóra jön az antantnak és az ellenforradalomnak is. Az ellenforradalomra föl kell készülni, és csirájában kell azt elfojtani.

Landler: Én bizonyára nem akarom elviesíteni a proletárdiktatúrát, azonban vannak dolgok, amivel gyöngítik a diktatúrát. A központi tanácsok megalakításánál például kimondták, hogy a vasutasok nem szervezett munkások.¹⁶ (Kun: Ez nagy disznóság. Varga: Ez borzasztó dolog.) A VIII. kerületi jelölésnél a legostobább dolgok történtek. Kun maga biztosította például, hogy Révész Mihály bekerüljön, és mégis ellene dolgoztak, mégsem került be. Egy pár ember kezében nem szabad hagyni az intézkedés jogát. Az lesz a legrettenetesebb, ha a szervezett munkásság fogja bojkottálni vagy szabotálni a diktatúrát.

¹⁶ 1906-ban alakult meg a Vasúti Munkások Országos Szövetsége, de 1908-ban feloszlatták, a vasutasok legálisan nem szervezkezhettek. A Magyarországi Vasutas Szövetség a Népköztársaság idején, 1918. november 24-én tartotta alakuló közgyűlését.

Böhm: Amit Kun az elvizesítésről mondott, azt nem vonatkoztatom magamra. Állunk azon a platformon, amiben megállapodtunk – ez érintetlen, de taktikai kérdések vannak, amikben egymással szembe kerülhetünk. A burzsoázia ellen a legerősebb rendszabályokat is hajlandó vagyok alkalmazni, de nem a nők és gyermekek ellen. De gondoljunk arra, hogy a munkások házában a szocializálása milyen hatást váltott ki például Kispes-ten. A munkások számára teszünk taktikai engedményt, mert a munkásokra támaszkodunk: ő ellenük soha semmit.

Bokányi: A fő baj ott van, hogy a szakszervezeti emberek nem vettek részt a politikai mozgalomban, mások meg nagyon is részt vettek.¹ A szakszervezeti emberek menjenek dolgozni a pártszervezetekbe, mert még ma sem vesznek részt a pártmunkában azzal az agilitással, amire szükség volna. A szervezett munkásság van többségben mindenütt. Tessék ezen az oldalon is agilisnek lenni. A szemtelenség diktatúrájának a lehetőségére mind a két oldalon megvan. Szégyenteljesnek tartom a panaszt, amikor a 80%-os többség panaszkodik a 20%-os kisebbségre. Nagy baj az, hogy a szakszervezetek ma sem tudják, hogy mi a szerepük, hogy megszűnnek-e a szakszervezetek? (Ellenmondások.) A szakszervezetek volnának a szociális átalakulásnak a hivatalai. De még a bürokrácia itt van a nyakunkon. Össze kell hívni a szakszervezeteket. (Kun: Többször indítványoztam már.) Amiket Böhm írt a szakszervezetekről, olyan szakszervezetek már nincsenek.¹⁷ (Böhm: Majd írok most új füzetet.) Ha a tisztviselőknek azt mondjuk, hogy új munkát kell tanulniuk, mondhatjuk a szakszervezeteknek is, hogy új funkciót kell tanulniuk. A főváros élére három fizetett, kemény öklű ember kell. Ágoston nem mehet oda, mert a külügyben van elfoglalva. (Kun: Majd nem lesz elfoglalva.) A megoldás nem jó így, mert a fővárosnak van egy csomó szocializált üzeme, most fogják a fővárosi bürokráciát szétkergetni, most veszi át a munkásság a város vezetését – három olyan ember kell, aki reggeltől estig tud ezekkel az ügyekkel foglalkozni. A főváros ügyei vannak olyan fontosak, akár az ország ügyei.

Szántó: A szakszervezeti tisztviselők elkedvetlenedésének a kérdését Bokányi beszéde nem tisztázta. Az elkedvetlenedés folyik a pártszakadástól magából: a három hónapi különműködésnek utóíze van. Teljesen negligálják még ma is a pártszervezeteket. A kommunista párt részéről, legalább a vezetők részéről minden megtörtént, hogy az egyesülés teljes legyen és minden disszonáns hang eltűnjön, és mi a legélesebben szálltunk síkra a kisiklások ellen. Ha a pártegység fennáll, ez kötelező a volt szociáldemokratákra is. Mi megtiltottuk, hogy a volt kommunistákat értekezletre hívják

¹Az ezt követő részt a gyorsírói feljegyzés áttételének másik változatában a következő módon rögzítették: „A szakszervezeti emberek menjenek oda dolgozni. Az az elkorhadt régi hivatalnoki bürokrácia megtestesülése volt. Ma sem mennek el ezek a szakszervezeti emberek a pártszervezetekbe...”

¹⁷ Utalás Böhm Vilmos: A munkások és a termelés (Bp. 1918. Szocialista agitációs iratok 19.) c. broszúrájára, amely a háború utolsó szakaszában a munkások szervezkedésének jelentőségével foglalkozik.

össze. A tegnapi és a tegnapelőtti Népszavában összehívták a XIII., XIV. és a XV. választókerületeket.¹⁸ (Böhm: Minjárt intézkedem, hogy ilyen többé elő ne forduljon.) Az egyesülést teljesen keresztül kell vinni! Ami a szakszervezeti kérdést illeti: a szakszervezetek eddig defenzív szerepet vittek, most következett volna az agresszív, a támadó szerepük. De most már ezt a szerepet be sem tölthetik. Az első fázisból rögtön a harmadik fázisba jutottak, anélkül, hogy a második fázisban lettek volna. Érthető, hogy a szakszervezeti vezetők egy lelki válságon mennek keresztül. Nekünk most az a kötelességünk, hogy áthidaljuk az első és a harmadik állomás között levő úrt, most az a feladatunk, hogy a szakszervezeti embereket neveljük. A szakszervezeti vezetőket több értekezletre kell összehívni: tartsunk nekik előadásokat, nem egyet, hanem egymásután többet is. Hívjuk össze a szakszervezeteket a jövő hét szerdájára, 3 órára, és beszélünk nekik a jövő feladatairól.

(7.43 óra.)

Rónai: Tagadhatatlan, hogy nagy idegesség van bennünk az ellenforradalommal szemben. Ami az elvizesítést illeti: a polgári lapok kérdése egyszerű, hiszen polgári lapok már nincsenek; a házkérdést illetően is a legteljesebb egység van. A harmadik kérdés az, hogy mi lesz a munkájától megfosztott burzsoáziával. Ez mindegyik népbiztosnak a saját ügye, az, hogy éhező embereket sajnál-e vagy nem sajnál; abban mindannyian egyek vagyunk, hogy ennek meg kellett történnie. (Kun: De nem szabad ezt a kérdést előtérbe nyomni.) Munkaalikalmat kell teremteni. Hiszen Lenin is beszélt arról, hogy kimondjuk a munkakényszert,¹⁹ de nem tudunk munkaalikalmat adni. Csak egy fontos kérdés van, ahol talán elvi engedményt kellett tenni és talán tettünk is a formulázásban – a földkérdés ez.²⁰ Itt részben taktikai kérdésekről van szó, részben pedig arról sincs szó.

Varga: Ismét meg kell sürgetnem azt a közös klubhelyiséget.²¹ (Garbai: Amely már vasárnap megnyílik.) Ha ott együtt lesznek a volt kommunisták a volt szociáldemokratákkal, az egyesülés teljesen megtörténik. A szakszervezeti vezetőket be akarom vonni az anyagdiszponáló tanácsokba, ahol helyesen föl fogjuk használni őket.

¹⁸ A *Népszava* 1919. április 10-i és 12-i számában, a pártügyek rovatban jelent meg közlemény a volt XIII., XIV., XV., XVI. és a zuglói volt szociáldemokrata választókerületi párt-szervezetek végrehajtó bizottságainak összehívásáról. A választókerületi párt-szervezetek jegyzékét lásd: Budapest története. V. Bp. 1980. 111. o.

¹⁹ Lenin a munkához való jog kérdését többek között az Állam és forradalom c. munkájában, a kommunista társadalom első fázisa c. alfejezetében fejt ki. A mű 1918–1919-ben, Rudas László fordításában, több ízben is megjelent a KMP, majd a Magyarországi Szocialista Párt kiadásában. (Lenin összes művei 33. 2. kiad. Bp. 1965. 83–96. o.)

²⁰ Az elvi engedményt a földkérdésben az általános szocializálással szemben a magántulajdon bizonyos mértékű meghagyása jelentette. Lásd a 7/a sz. jegyzőkönyv (április 2.) 5. pontját és 4. jegyzetét, valamint a 9/a sz. jegyzőkönyv (április 6.) 11. pontját és 8. jegyzetét.

²¹ A pártklub (pártkör) április 14-én az Andrássy út – ma Népköztársaság útja – 4. sz. alatt nyílt meg.

Lukács: Arról az idegességről kell beszélnem, amiről Rónai beszélt. Ugy kell berendezkednünk, mintha az ellenforradalom már itt volna. A másik idegesség onnan származik, hogy a különböző kerületekből vagy egyéb helyekről megnyilvánuló forradalmi hangulat ellen hangok vannak. A fontos az, hogy a munkásokban, a munkástanácsokban a forradalmi hangulat, elan meglegyen; nem az a fontos, hogy 18 vagy 45 éves emberekről van-e szó. Még a szakszervezeti emberek miatt sem érdemes befolyásoltatni magunkat.

Kun: Mégegyszer visszatérek a szakszervezeti emberek kérdésére. Itt van a régi vita a párt- és szakszervezeti mozgalom kérdéseiről. Most abban a szerencsés helyzetben vagyunk, hogy a párt kezd a szakszervezetektől elkülönülni. A szakszervezeti bürokrácia tette lehetetlenné akkor is a párt-szervezeti életet. A tömeg kezd önállósulni tőlük. Amit Bokányi mond: az teljesen igaz:^j menjen mindenki a párt-szervezetekbe: holt bizonyos, hogy az kerül a tömeg élére, aki agilis, aki többet dolgozik, aki bátrabb. Ha ők azt akarják, hogy vezérek legyenek, dolgozzanak ők is. Az embereknek nincs privilégiumuk arra, hogy a mozgalom élén maradjanak, ha nem dolgoznak. Most a pozíció dupla munkakötelezettséget jelent. Annak én ellene vagyok, hogy ezek az emberek a politikai vezetést a kezükben tartsák, de be kell állítani őket olyan helyekre, ahol nagyszerűen meg fognak felelni. A bürokráciától mentesíteni kell a pártéletet, a mozgalmi életet. Elsősorban a magunk mozgalmában kell a bürokráciát megszüntetni. Küldjük ki Böhmöt és Szántót – én is hozzá akarok szólni a kérdéshez – a szakszervezeti titkárokhoz.^k

Garbai: A vita végén vagyunk. Mindenki elmondhatta szíve összes fájdalmait. Emeljük ki ebből azt, ami a lényeg. A vita egyik konkrétuma az, hogy a szakszervezeteket hogyan állítjuk be a most kialakuló politikánkba. Erre vonatkozóan azt a konkrét javaslatot tették, hogy a szakszervezetek embereit hívjuk össze...^l (Böhm: A dátumot ne állapítsuk meg, mert én Bécsbe utazom; majd a Szakszervezeti Tanáccsal együtt.) Szóval összehívotnak a szakszervezeti vezetők, titkárok, alkalmazottak, odamennek Szántó, Böhm, Kun, Varga is elmegy. (Böhm: Téziseket kell megformálni. Kun: Én írásban viszem a téziseket.) Téziseket kell fölállítani, amiből a jövőben kiindulni lehessen. (Helyeslés.) Akkor ez HATÁROZAT.

16. [Garbai:] A fővárosi központi munkástanács kérdése a vita során elsikkadt; erre vissza kell térnünk, mert a munkástanácsot meg kell alakítani.

^jA gyorsírói feljegyzés áttételének másik változatában az „igaz” szó helyett a „lehetetlen” szó áll.

^kA gyorsírói feljegyzés áttételének másik változatában ez a következő módon van rögzítve: „Küldjük ki Böhmöt... (Szántó: Én is hozzá akarok szólni a kérdéshez!)... a szakszervezeti titkárokhoz.”

^lEredetiben így.

Kun: A három helyre Ágostont, Dienest és Cservenkát²² ajánlom.

Landler: Ágoston a külügyi népbiztos. Dienes főnnjárt nálam két ízben is és azt mondja, hogy ő csak ideiglenesen vállalta a főváros vezetését, mert ő múzeumhoz akar menni, mert nem érez magában energiát a dologhoz és nem is ért hozzá. (Kun: Ő csak Vinczével és Preuszszal nem tud dolgozni.) Ágostont a legalkalmasabbnak tartom, de a kettőt együtt nem tudja végezni.

Szabados: Van egy ember, aki a vidéken a helyén van, ha el lehetne hozni Nagyváradról Katz Bélát.²³ (Ellenmondások.)

Kun: Biermannt.

Böhm: Nagy súlyt helyezek arra, hogy jó legyen a főváros adminisztrációja. Kell oda olyan, aki az általános ügyeket ismeri: Ágoston. Kell aki a főváros ügyeit ismeri, ez legyen Bokányi; harmadiknak kell melléjük egy vasmunkás; ha így alakítjuk meg ezt a vezetőséget, kapnánk egy testületet, amely zsidómentes is.²⁴ Cservenka dolgába én szívesen hajlandó vagyok belemenni.

Bokányi: Azonban ki veszi át a népjólétet?

Kun: Guth, és jön melléje egy vasas.

Bokányi: Szívesen vállalom a fővárosi dolgot, ha negyediknek megyek. (Vita után.) Hát vállalom.

Garbai: Szóval a határozat: Ágoston, Bokányi, Cservenka.

Varga: Tisztázni kell legalább elvileg a főváros és a községek pénzügyeinek viszonyát az államhoz. (Fölkiáltások: Ezt rá kell bízni a bizottságra.)

17. Garbai: A Népjóléti Népbiztossággal kapcsolatos változásról majd későbbi ülésen beszélünk.

18. [Garbai:] Most vissza kell térnünk egy furcsa kérdésre, amely már a múltkor szerepelt: A LAPOK kérdésére. Már a múltkor szóvá tette Lengyel, hogy a lapok közreadnak híreket arról, hogy a 25 és 200 koronásokat kivonják a forgalomból. A mai Az Est újból határozottan közli ezt. (Fölkiáltások: Be kell szüntetni a lapokat!)

Székely: Már kimondtuk, hogy semmi pénzügyi vonatkozású hírt ne közöljenek a lapok addig, amíg hozzánk nem küldik. Ebben az ügyben a nyomozás már megindult.

²²Cservenka Miklós vasestergályos 1902-től vett részt a munkásmozgalomban, 1902-től a vasutasok mozgalmának egyik vezetője, 1912–1914 között a Magyar Vasutasok Lapjának szerkesztője. 1917-ben a szociáldemokrata párt vezetőségének tagja lett. A Tanácsköztársaság idején a MÁV Gépgyár termelőbiztos, a VIII. kerületi munkástanács és a Budapesti Központi Munkástanács 80-as Bizottságának tagja, beválasztották a Szövetséges Központi Intéző Bizottságba is, május 27-én Győr megye kormányzótanácsi biztosává nevezték ki. A Budapesti Központi Munkástanács elnökségének nem lett tagja.

²³Katz Béla ügyvéd, a polgári demokratikus forradalom idején Bihar megye kormánybiztos, a Tanácsköztársaság alatt a megyei direktórium tagja, a Bihar Vörös Újság egyik szerkesztője, később a Belügyi Népbiztosságon dolgozott, tagja lett a Szövetséges Központi Intéző Bizottságnak.

²⁴Az utalás az ebben az időben már jelentkező antiszemita propagandával áll összefüggésben.

Böhm: Javaslom, hogy az Az Estet minden további nélkül szüntessük be, a Világ pedig kedden már más címen jelenjék meg, mert amit elkövetek, az ellenforradalmi tény.

Landler: Rémhírért és hazug hírért szüntessük be.

Szabados: A lapkérdést utasítsuk a politikai bizottsághoz.

Landler: A politikai bizottság, mi máris hozzájárultunk.

Székely: A sajtócenzúra dolgát el kell intézni.

Kun: A sajtóközlemények dolgát elintézzük azzal, hogy Sachse kerüljön a Távirati Iroda élére. Nagyon helytelen gazdálkodás folyik itt az emberekkel. Miért gyorsír itt Révész Mihály?

Szabados: A lapok beszüntetése nem intézhető el ilyen egyszerűen. Ez nemcsak a lapoknak és az újságíróknak, hanem a nyomdászoknak és a tovább elárusítóknak a kérdése is, a trafikoké is, a rikkancsoké is. Hiszen így magunk tenyészítjük az ellenforradalmat! Nem szabad azért beszüntetni a lapokat, mert egy hírt, talán a legnagyobb jóhiszeműséggel, rosszul közöltek. Vegye át az Az Estet a belügy.

Landler: Rendben van, átveszem.

Szántó: Miután minden népbiztosságnak van lapja, nem bánom, legyen a belügynek is lapja. Az Az Estet három napra be kell szüntetni, erről kommunikét kell leadni, amelyben meg kell írni azt is, hogy átadtuk a belügynek, ezzel meg is cáfoljuk a 25, 200 koronásokról szóló hírt is.

Landler: Révész Mihály menjen oda szerkesztőnek.

Lukács: A Világ átalakítására időt kérünk. Szerda vagy csütörtök táján megtörténik.

Garbai: Az Az Estre vonatkozóan Landler tesz majd javaslatot.

Bokányi: Egy határozatra vissza kell térni. Mondtam az előbb, hogy majd négy hét múlva látja meg a Kormányzótanács, hogy mi a főváros. Mi együttvéve sem vagyunk erősek. Egy erős ember kell oda. Cservenka helyett Biermann-t ajánlom.

Székely: Erélyes ember, de pénzügyi és számviteli kérdésekben nem szakember.

Garbai: Szóval a főváros dolgában a határozat az, hogy a főváros élére három elvtárs kerül: Ágoston, Bokányi és Biermann. Ezzel befejeztük.

(Az ülés vége: 8.23 óra. Vacsora. Ülés után, de még a teremben bejelenti Landler, hogy Sztérényi számára szanatóriumi ápolást kérnek. Ezt nem engedte meg, de azt igen, hogy külön specialistával kezelhető magát.)^m

Gyorsírói jegyzőkönyv feloldásának géppel írott szövege. Mellette megtalálható a feloldás egy másik változata is, két gépelési formában, az egyik fotokópiában. A két változat közötti érdemi eltéréseket jegyzetben közöljük.

^mA gyorsírói feljegyzés áttételének másik változatában ugyanezen a helyen ugyancsak zárójelben a következő módon van rögzítve ez: „Sztérényi meghal, ha nem kerül szanatóriumba. Külön specialista kezelheti őt. Rákosi azt mondta: az én cellám egészen jó.”

14/a

1919. április 14.^a

A Forradalmi Kormányzótanács ülése

Jelen vannak:

Garbai Sándor elnök, Böhm Vilmos, Szántó Béla, Pogány József, Kondor Bernát, Erdélyi Mór, Rónai Zoltán, Haubrich József, Vántus Károly, Fiedler Rezső, Nyisztor György, Guth Antal, Stefán Ágoston, Kun Béla, Bokányi Dezső, Vágó Béla, Kunfi Zsigmond, Ágoston Péter, Ládai István, Landler Jenő, Dovcsák Antal, Bajáki Ferenc, Lengyel Gyula, Székely Béla, Illés Artúr, Varga Jenő, Hevesi Gyula, Lukács György, Rákosi Mátyás és Kalmár Henrik népbiztosok, továbbá Büchler József, Farkas István, Vincze Sándor, Hirossik János és Jancsó Károly szerkesztők, Bíró Dezső és Szamuely Zoltán gazdasági ügyvezetők, Péterffy Zoltán a pártkönyvkereskedés vezetője és Révész Mihály jegyző.^b

(Az ülés kezdete 4.35 órakor.)

1.

Garbai Sándor elnök üdvözlí a megjelenteket és rámutat arra, hogy a Kormányzótanács most mint pártvezetőség tart ülést.

2.

Weltner Jakab szerkesztő a párt gazdasági egyesülése sürgős keresztülvitelét tartja szükségesnek.

3.^c

Kun Béla és Böhm Vilmos népbiztosok felszólalása után

a Kormányzótanács mint pártvezetőség a gazdasági ügyek intézésére Kun Bélából, Böhm Vilmosból és Vántus Károlyból álló háromtagú bizottságot választ. A bizottság feladata ál-

^aAz eredeti dokumentum keltezésében feltüntették azt is, hogy az ülést délután tartották.

^bA jelenlevők felsorolásából Weltner Jakab és Rabinovics József neve hiányzik.

^cA 3. pontot az eredetiben nem jelölték.

landóan működni gazdasági ügyekben. A párt gazdasági ügyeinek vezetésével Bíró Dezsőt, az ő helyettesítésével Szamuely Zoltánt¹ bízza meg.

4. Weltner Jakab rámutat arra, hogy ha a gazdasági ügyek vitelére küldött likvidáló bizottság bíztatik is meg a fizetések rendezésével, az alapelvekre nézve az ülés állapodjék meg.

Kun Béla, Weltner Jakab, Jancsó Károly, Bokányi Dezső, Bíró Dezső, Garbai Sándor, Szántó Béla, Rabinovics József, Garbai Sándor, Vágó Béla és Erdélyi Mór felszólalása után

határozat az, hogy felhívatik a gazdasági bizottság arra, hogy a fizetési ügyeket tárgyalja le és hozzon végleges határozatot.

5.

Bíró Dezső az ülés résztvevőinek figyelmébe ajánlja, hogy a közös pártkör megnyílt.²

6.

Hirossik János párttitkár a munkástanácsokkal való foglalkozás kompetenciáját teszi szóvá, javasolja, hogy a belügy és a párttitkárság valamiféle szoros nexusba kerüljenek, legalább egy épületbe.

Kun Béla, Weltner Jakab és Vágó Béla felszólalása után

Rónai Zoltán igazságügyi népbiztos rámutat arra, hogy az Igazságügyi Népbiztosság ma készít tervezetet, amelyet majd a legközelebbi tanács tárgyalhat.

A párttitkárság és a belügyek egy helyre való telepítése dolgában az ülés azt határozza, hogy a párttitkárság és Landler Jenő belügyi népbiztos együttesen tárgyalják le és valósíták meg a kérdést.

Szántó Béla, Garbai Sándor, Ágoston Péter, Landler Jenő, Kun Béla és Bokányi Dezső felszólalása után

¹ Szamuely Zoltán, Szamuely Tibor öccse, a Tanácsköztársaság idején a Vörös Újság kiadóhivatalának vezetője.

² Lásd a 13/b sz. jegyzőkönyv (április 12.) 21. jegyzetét.

7.

Hirossik János párttitkár előterjesztést tesz a szovjetkongresszus összegyűlte után a pártgyűlés összehívására.

Kun Béla a pártszervezeti szabályzat megalapításának sürgősségére mutat rá, hogy a nem a pártba való elemek intézményesen kizárhatók legyenek. Indítványozza, hogy új pártprogram megalkotására is bizottság küldessék ki.

Bokányi Dezső és Böhm Vilmos felszólalása után

Szántó Béla rámutat arra, hogy a pártba betóduló emberek rostálását a szakszervezeteknek kell végezni.

Bokányi Dezső, Erdélyi Mór, Kunfi Zsigmond, Pogány József, Szántó Béla, Lukács György, Bajáki Ferenc, Büchler József, Rabinovics József, Hirossik János és Kun Béla felszólalása után

Landler Jenő azt indítványozza, hogy a pártnak tagja csak az legyen, aki ipari és földműves munkás; nem lehet semmiféle körülmények között sem tagja az, akinek a mi alkotmányunk szerint nincs szavazati joga. Ajánlatra is csak az lehessen tag, aki szakszervezeti tag; ennek a felvétele felett is azonban csak szavazással történjék a döntés; meg lehet csinálni az együttérzők testületét, amelynek tagjai csak bizonyos idő múlva lehetnek tagjai a pártnak; továbbá ipari munkások legalább kétévi, egyéb szakszervezeti tagok 3 évi tagság után viselhetnek bizalmi tisztséget.

Farkas István felszólalása után

a Kormányzótanács új pártprogram és új szervezeti szabályzat megteremtésére két bizottságot küld ki. A pártprogram bizottságába küldetnek: Weltner Jakab, Kunfi Zsigmond, Kun Béla, Pogány József és Varga Jenő elvtársak. A szervezeti szabályzat bizottságába küldetnek Hirossik János, Rabinovics József, Landler Jenő, Rónai Zoltán és Farkas István elvtársak. Az ügyek nyilvántartásával és vezetésével a párttitkárság bízatik meg.

Kun Béla előterjesztést tesz a pártkongresszusnak és utána a szovjetkongresszusnak május első felére való összehívására.

Kunfi Zsigmond, Rónai Zoltán, Landler Jenő és Hirossik János felszólalása után

az ülés elhatározza, hogy amennyiben a bizottságok 3 napon belül készen lesznek, akkor május 4-én, ha nem, akkor május 10-én kezdődik a kongresszus.³

³A Magyarországi Szocialista Párt kongresszusára június 12–13-án, a Tanácsok Országos Gyűlésére pedig közvetlenül azután, június 14–23. között került sor. A párt programjának előadója Kun Béla, a szervezeti szabályzat előadója Farkas István volt.

8.

Hírossik János az Internacionálé és a Szocializmus kiadására nézve tesz előterjesztést.

Kunfi Zsigmond, Kun Béla és Garbai Sándor felszólalása után

az ülés bizottságot küld ki Kunfi, Varga, Lukács, Kun, Rónai, Pogány és Révész elvtársakból: e bizottság a párt tudományos lapjának a dolgát megbeszélje [sic!]. Az ülés megbízza Lukács Györgyöt azzal, hogy a bizottság összehívása ügyében intézkedjék.

9.

Hírossik János párttitkár előterjesztést tesz a Nőmunkásnak hetenként való megjelenítéséről.

Az ülés az előterjesztést magáévá teszi és megbízza a párttitkárságot, hogy a hetenként való megjelenítés dolgában intézkedjék.

10.

Az ülés megállapodik a központi munkástanács holnapi ülésének előadóiban és abban, hogy holnap megtörténik a választás.⁴

11.

Rabinovics József párttitkár a pártpropagandáról és a pártiskoláról tesz előterjesztést. Szükségesnek tartja a propaganda egyesítését.⁵

Garbai Sándor elnök szavá teszi, hogy a Szocializmus állami propagandájának propagandafüzetei rendszeresen megjelennek-e?

Kunfi Zsigmond vázolja a propagandafüzetek megjelenésére végzett előmunkálatokat.⁶

(Az ülés mint kormányzótanács ülés folyik tovább.)

⁴ Lásd a 13/b sz. jegyzőkönyv (április 12.) 15. jegyzetét. Az április 15-i ülés előadója Kun Béla és Landler Jenő volt.

⁵ A propaganda egyesítéséről lásd a 12/a sz. jegyzőkönyv (április 11.) 4. jegyzetét. A pártiskola a Közoktatásügyi Népbiztosság tudományos és népszerű propagandacsoportjának irányítása alatt működött, vezetője Rudas László volt. Az első, 7 hétig tartó bentlakásos tanfolyam, melyre 35 munkást vettek fel, június elejétől július közepéig tartott. A vidéki pártiskolák megszervezéséről a Közoktatásügyi Népbiztosság 39. sz. rendelete (*Tanácsköztársaság*, 1919. június 11.) intézkedett. A vidéki pártiskolák augusztusra tervezett megindítására azonban már nem kerülhetett sor.

⁶ A Közoktatásügyi Népbiztosság által kiadott propagandafüzetekről a Vörös Újság 1919. április 18-i száma adott tájékoztatást. Szinte teljes áttekintést ad e kiadványokról az MMTVD 6/B kötetében a 75–77. oldalakon található, s feltehetőleg a Tanácsok Országos Gyűlése elé terjesztett jelentéshez tartozó kimutató.

12.

Dovcsák Antal szocializáló népbiztos rámutat arra, hogy az egyes gyárak munkásai a gyorssegélyek folyósítását kívánják.⁷

Kun Béla külügyi népbiztos a gyorssegélyek folyósítása ellen foglal állást.

Dovcsák Antal szocializáló népbiztos ezen határozatnak a nyilvánosságra való hozatalát kéri.

Varga Jenő szocializáló népbiztos indítványozza, hogy a szükséges intézkedés, a bérrendezés szombaton hajtassék végre, továbbá, hogy a szak-szervezethez menjen felszólítás: csináljanak helyi bizottságokat, amelyek az ad hoc munkabérekérdéseket intézik.

Bajáki Ferenc szocializáló és Székely Béla pénzügyi népbiztos felszólása után

a Kormányzótanács a bérekérdések ügyét a Gazdasági Bizottsághoz utalja.⁸

13.

Erdélyi Mór közlelmezési népbiztos szóvá teszi a fegyvergyári munkások helyzetét, amellyel nagyobb kenyéradagot kapnak, mint a többi munkások, és ehhez ragaszkodnak.

Bajáki Ferenc szocializáló népbiztos magára vállalja, hogy a fegyvergyári munkásokkal e kérdést elintézi.

14.

Székely Béla pénzügyi népbiztos bejelenti, hogy szegediek jelentek meg, akik pénzt kérnek.

Kun Béla külügyi népbiztos ezzel kapcsolatban jelenti, hogy a Szegeden most lefolyt munkástanácsi választásokat meg kell semmisíteni.

Landler Jenő belügyi népbiztos felszólalása után

Czibula, Wallisch, Udvardi és Olejnyik elvtársaknak kiadható a pénz, órájuk bízatik az ügyek intézése.⁹

⁷ Lásd a 6/a sz. jegyzőkönyv (április 1.) 1. pontját és 2. jegyzetét, valamint ugyanezen jegyzőkönyv 9. pontját és 11. jegyzetét.

⁸ A Forradalmi Kormányzótanács Gazdasági Bizottsága április 15-én fogadta el az ipari munkabérek ideiglenes rendezéséről szóló rendeletet, lásd a 15. sz. jegyzőkönyv 2. pontját.

⁹ Szegeden április 14-én a francia megszállás körülményei között lezajlott választás alapján szocialista, illetve polgári radikális irányítás alatt álló tanács alakult. Ezt a francia megszállók túlságosan baloldalinak, a Tanácsköztársaság vezetői viszont jobboldalinak találták. A szegedi tanács és a Tanácsköztársaság viszonya tulajdonképpen nem tisztázódott. Olejnyik József a szociáldemokrata párt egyik szegedi vezetője, a Tanácsköztársaság idején a szegedi forradalmi törvényszék elnöke. Tagja volt annak a küldöttségnek, amely Betrix ezredessel tárgyalva kijelentette, hogy a franciák feltételei mellett nem hajlandó vállalni a direktórium a város vezetését.

15.

Székely Béla pénzügyi népbiztos a sajtó kérdését teszi szóvá, mert a lapok a Pénzügyi Népbiztosság megkérdése nélkül közölnek pénzügyi vonatkozású híreket. A sajtócenzúránál rendet kell teremteni.

Kun Béla külügyi népbiztos jelenti, hogy a Magyar Távirati Irodához beküldötte Sachse Józsefet, és javasolja, hogy a Kormányzótanács adjon neki megbízást arra, hogy a Távirati Irodát vegye át.

A Kormányzótanács a javaslatához hozzájárul.

Kun Béla külügyi népbiztos ismét felveti a polgári lapok beszüntetésének a kérdését.

Landler Jenő belügyi, Rónai Zoltán igazságügyi népbiztos és Garbai Sándor elnök felszólalása után

elhatározza a Kormányzótanács, Kun Béla külügyi népbiztos javaslatára, hogy beszüntendő minden olyan újság — Az Est és a Világ kivételével, amelyek azonban népbiztosságok kiadásában más néven jelennek meg —, amely nem a párt vagy a Tanácsköztársaság tulajdonát képezi. A beszüntetendő lapok munkaszemélyzete az újságírók kivételével tovább fizetendő mindaddig, amíg nem történik róluk más módon gondoskodás.

Varga Jenő szocializáló népbiztos azt javasolja, hogy a nyomdászok a rendes munkánélküli-segélyt kapják, esetleg a szakszervezet támogatandó, hogy adhasson még hozzá.

Kun Béla külügyi népbiztos, Varga Jenő szocializáló népbiztos indítványához hozzájárul.

Kunfi Zsigmond közoktatásügyi népbiztos sem Kun Béla külügyi, sem Varga Jenő szocializáló népbiztos indítványához nem járul hozzá; proletárdiktatúra címén nem hajlandó felelősséget vállalni olyan intézkedésért, amely a munkások nagy csoportját nyomorúságnak teszi ki.

Hevesi Gyula szocializáló népbiztos a papírhány fejtegetésére mutat rá [sic!]. A lapokat be kell szüntetni, és a munkások kapják a fizetésük 80%-át szénsegély címén.¹⁰

Vántus Károly földművelésügyi népbiztos a lapoknak rögtön való beszüntetése mellett foglal állást.

Garbai Sándor elnök, Kunfi Zsigmond közoktatásügyi, Kun Béla külügyi és Vántus Károly földművelésügyi népbiztos felszólalása után

¹⁰ Lásd a 6/a sz. jegyzőkönyv (április 1.) 11. jegyzetét.

Szántó Béla hadügyi népbiztos indítványozza, hogy a Kormányzótanács Gazdasági Bizottságához utasítsa azt a kérdést, mely lapok szüntessenek be azonnal, és hogy a lapok beszüntetésével kapcsolatban a munkások hogyan foglalkoztassanak.

Garbai Sándor elnök javasolja, hogy bizottság küldessék ki, amely előterjesztést tegyen. Az előterjesztés munkáját vállalja, és mihelyt meglesz a javaslat, rendkívüli ülésre hívja össze a Kormányzótanácsot.

A Kormányzótanács Garbai Sándor elnök javaslatát magáévá teszi.^{1 1}

16.

Ágoston Péter külügyi népbiztos az Oroszországból hazaszállítandó foglyok szállítására és segélyezésére 20 millió rubeles kölcsön felvételét javasolja.

A Kormányzótanács a javaslatot elfogadja.

17.

Landler Jenő belügyi népbiztos előterjeszti, hogy a májusi költségekre^{1 2} 250 000 koronát kérnek.

Varga Jenő szocializáló népbiztos felszólalása után

Rákosi Mátyás szocializáló népbiztos bejelenti, hogy a díszítés céljaira csak papírszövet használtatik fel.

(Az ülés vége este 6.30 órakor.)

Révész Mihály
jegyző

Szerkesztett jegyzőkönyv géppel írott másodpéldánya. Borítólapjának jobb felső sarkában Révész Mihály kézírásával „RM péld.” megjegyzés olvasható. E példány vége, a 16. ponttól hiányzik. A jegyzőkönyv teljes szövege is fennmaradt fotokópiában, amelyen dr. Ujlaki Géza ügyvéd pecsétje elmosódottan látható. A jegyzőkönyv mellett megtalálható az ülésen készített gyorsírói jegyzőkönyv feloldása (ezt 14/b sz. jegyzőkönyvként közöljük), valamint a szerkesztett jegyzőkönyv sztenogramja, Révész Mihály kézjegyével ellátva.

^{1 1} Lásd a 16. sz. jegyzőkönyv (április 17.) 2. pontját.

^{1 2} Május elseje megünnepléséről van szó.

1919. április 14.^a*A Forradalmi Kormányzótanács ülése*

1. Garbai üdvözlí és megnyitja az ülést. (Kun nincs itt.) Pártvezetőségi értekezletet tartunk, pártintézmények, párttagsági ügyeket tárgyalunk. Főként Weltner forszírozta ezt az ülést. Meghívtuk az intézetek vezetőit.

2. Weltner: Nagyon röviden szól, mert nagyon sokat kell elintézni. Az egyesülés teljessé válik, de semmi módon nem történt meg a gazdasági egyesülés, ami katasztrofálissá válik és megnehezíti a teljes egyesülést. Ebből a gazdasági különállásból merítik bizonyos körök azt, hogy itt két párt van. Ezt a hitet teljesen meg kell szüntetni. Szükséggé vált azért is, mert a pártlapok különféleképpen fizetik a hírlapírókat. A Népszavánál aránytalanul kisebb fizetések vannak, mint a többi lapoknál. Ennek a dolognak a likvidálására kell a gazdasági bizottság, amelyet teljhatalommal kell felruházni. A likvidálás végrehajtására azután kell valaki, aki megfelelő ellenőrzéssel, vezetéssel viszi a párt ügyeit.

3. Kun: Ügyrendi indítványom volna: válasszuk külön a gazdasági ügyeket, tehát ne keverjünk bele most semmiképp politikai ügyeket.

Böhm: Hogy a gazdasági ügyeket elintézzük, ezt kilátástalannak tartja. Akik gazdasági ügyekkel nem foglalkoztak, azok ebben nem dönthetnek. Háromtagú bizottságot küldjünk ki. (Helyeslés.)

Kun: És egy gazdasági intézőt és annak helyettesét. (Helyeslés.)

Böhm: Elvileg legyenek nem pártalkalmazottak: Kun, Böhm és Vántus.

Kun: A párt gazdasági ügyeinek intézésével bízzuk meg Bírót, és helyettesévé tegyük Jancsót meg Szamuely Zoltánt.

Weltner: Két gazdasági intéző csak.

Kun: Meg akarom mondani, hogy főnök lenne Bíró Dezső, gazdasági intéző és helyettes Szamuely. A harmadik tag likvidál.

Böhm: Ő helyettesíti a végrehajtó bizottságot és ez felette áll Bíró Dezsőnek.

Kun: Akkor én nem tudom vállalni, csak a likvidálásig.

Bíró: Tisztázni kell a pártlapok dolgát mind. (Weltner és Garbai: Majd a likvidáló bizottság állapítja meg!)

Garbai: A bizottságnak feladata állandóan működni gazdasági ügyekben.

Büchler: Vajon a fizetések kérdése is ide tartozik-e? Ez már hetek óta húzódik.

^aA keltezés után a következő, aláhúzott szöveg olvasható: „Délután 4 órára összehívott ülés. (Kezdete 4 óra 31 perckor.)”

4. Weltner: Belemegyek abba, hogy likvidáló bizassék meg a fizetésekkel [sic!]. Mindjárt a likvidáló bizottság intézze el, legalább az alapelvekre nézve.

Kun: Senkinek sincs jobb fizetése, mint egy kvalifikált munkásnak, amit a népbiztosoknál keresztülvittünk.

Böhm: Bizonyos számú embereknek már meghatározott fizetése van és a fizetéshez a nyomdász tarifával kapcsolatosan kapták meg a béreiket. Ez még nem lépte túl a vezetőknél sem a háromezer koronát.^b

Weltner: Vállalja a szerkesztőségi tagokra nézve a kifizetéseket. Az újonnan beléptettek kétezer koronát, akik régebben vannak és az újak közül azok, akik – bár rövid ideig vannak, de fontos munkát végeznek: 2300 koronát. A cikkíró (ez kvalifikált munka) 2500–2600 koronát, Révész Mihály 2800 koronát. Nálam 3000-es, átlag 5-6000 koronás fizetéseket kapnak. Én nem kapok semmit. (Jancsó: Hozzájárul.) Weltner a 2000 koronást alacsonynak találja. Helyesebb kategóriával kell kezdeni. A Népszava szempontjai nem irányadók.

Bokányi: Az embert az emberhez közelebb kell hozni. Ezért nem említettük a minisztereknek^c szerény fizetéseit.

A munkások mindenütt újra meg újra drágasági pótlékkal állnak majd elő, és nyakunkra nőnek majd ezek a mozgalmak. Bizonyos átlag jólétet senkinek sem adhatunk. Mihelyt emberenként vizsgáljuk, hogy ki mit ér, már új alapra tértünk át. Egyébként hozzájárulok ahhoz, amit Weltner indítványoz.

Bíró: A kérdés ilyen röviden nem oldható meg. A tanács – ez a hármass bizottság – határozza el a maximumot, ameddig el lehet menni. (Vágó: Háromezer koronáig!) Az egyes osztályvezetőkkel üljön le és visszamenőleg kiutalhatja a differenciát. (Büchler is e mellett szólal fel.)

Garbai: A maximumot kell megállapítani!

Weltner: Nem reagálok arra, amit Bokányi mondott, azért is, mert megértettem, hogy új terv van. A maximum megállapítását nem tartom helyesnek, amíg ez az idő el nem telik, de azt nem vagyok hajlandó eltérni, hogy a polgári hírlapírók többet kapjanak, mint háromezer koronát. A háromezer koronás minimum^d helytelen, mert nagyon sok jogos gyűlölet fogunk magunkra háritani. Ahol szükséges, ott hagyják meg magasabban. Én hajlandó vagyok belenyugodni abba, hogy mi kevesebbet kapjunk és mások többet. Újságíróknak 63 000 koronára menő fizetésük van, 48-50-60-63 000 korona fizetés. (Felkiáltások: Hallatlan! Arányosítani kell!)

Weltner: Egyébként hozzájárulok Bíró különindítványához, hogy a bizottság csinálja.

^bEz után a következő, utólag áthúzott szöveg olvasható: „A nyomdászok most kaptak 50 százalékos emelést, erről a pártalkalmazottak...”

^cHelyesen: népbiztosok.

^dEredetiben így, helyesen: maximum.

Szántó: Mi nem állapítottunk meg háromezer koronát, hanem azt mondtuk, hogy a vállalatok vezetői maximum háromezer koronát kapjanak, mert ezek kivethetnek még a bankoktól kétezer koronát.¹

Rabinovics: Én is azon az állásponton vagyok, hogy ne beszéljünk a fizetésekről, csak az alapelveket beszéljük meg. Ha a maximumról beszélünk, beszéljünk a minimumról is, mert a párttitkárságban hatszáz koronás fizetés is van. Négy kategóriát állapítson meg ez a bizottság. Ezer korona legyen a minimum. A nüanszírozás ellen van kifogása. Nem kell annyi kategóriát csinálni.

Garbai: Azt hiszem, hogy az egész kérdést a bizottsághoz kell küldeni. Szántónak van igaza. Ha van általános rendezés, akkor abba bele fog esni mindenki. Az egész dolgot adjuk át a hármas bizottságnak. (Helyeslés.) Akkor tehát felhatalmaztatik az értekezlet, és én a bizottság elé hozom ezeket a dolgokat. Ott tárgyalják le és hozzanak végleges határozatot.

A gazdasági kérdést illetően van-e még valakinek észrevétele?

Vincze: A párttitkárság kérdése is ehhez fog tartozni? Az alkalmazotak alkalmazása, elbocsátása is ide tartozik? (Felkiáltások: Igen!)

Vágó: Weltner felfogása teljesen jogosult. Vannak olyan munkák, amelyek azokon a kategóriákon felül állanak, amelyek meg vannak állapítva: a specialisták kategóriái, amikről Garbai jelentést tett, az mind igaz. Azt a csoportot szét is kellett rúgni. Lehetetlen tehát, hogy egyes emberek életstandardjukban lejjebb szállíttassanak. Azt a szempontot vallja, hogy akik jobban rászolgálnak, több fizetést kapjanak. Ez semmiféle, sem erkölcsi, sem orosz szempontból² kifogás alá nem eshetik.

Erdélyi: Üres cséplés, hogy csak a fizetésekről beszéljünk és nem arról, hogy amit veszünk, az mibe kerül. Kiküldendő volna egy szakbizottság, amely megállapítja azt is, hogy mi legyen a jövedelem, mi történjék, ha az árak maximáltattak. (Böhm: Gazdasági bizottság van!) A bérek megállapítását szoros összefüggésbe kívánom hozni az árak megállapításával.

Garbai: Ez a gazdasági bizottságban kerül tárgyalás alá. Van még egy gazdasági természetű dolog. Nincs politikai?

Rabinovics: Beszélni kell a kongresszus összehívásáról.

Garbai: Én csodálkozom, mert azt hittem, hogy az elvtársak tesznek előterjesztéseket.

5. Bíró: Egy bejelentésem van: a pártkör háza hajnali három óráig van nyitva, és ott ennivaló is van.

6. Hirossik: Az egész országban megalakultak a munkástanácsok. Arra a szomorú tapasztalatra jutottunk, hogy habár a munkástanácsok anyaga

¹ A Forradalmi Kormányzótanács szocializált üzemek vezetőiről szóló XXXIV. sz. rendeletének (*Tanácsköztársaság*, 1919. április 3.) 1. §-a mondta ki, hogy a vállalatvezetők fizetése semmi esetre sem haladhatja meg a 3000 koronát. A Forradalmi Kormányzótanácsnak a pénzintézetek szocializálásáról szóló XII. sz. rendeletében (*Tanácsköztársaság*, 1919. március 27.) a 2. § intézkedett arról, hogy a pénzintézeteknél levő folyószámláról havonta legfeljebb 2000 koronát lehet felvenni.

² Értsd szovjet-orosz, azaz szocialista szempontból.

szigorúan a belügy hatásköre alá tartozik, mégis a párttitkárságnak kell rendezni és vezetni. Kérdés, hogy a jövőben kinek a feladata lesz a munkástanácsokkal való foglalkozás. A munkástanácsokat nem lehet magukra hagyni ezekben az időkben. A belügy külön nem foglalkozik ezekkel a munkástanácsokkal. A párttitkárság sem foglalkozhatik olyan intenzitással, mint kellene. Javasolja, hogy a belügy és a párttitkárság valami szorosabb nexusba kerüljön, legalább területileg kerüljenek össze, egy épületben legyenek, valakire rábízassék a budapesti és a vidéki munkástanácsok kezelése. Budapesten a legnagyobb anarchia van. A VIII. kerületben dupla bürokrácia működik. Valaki kell, aki ezzel állandóan foglalkozzék. A budapesti munkástanács holnap üléseire vonatkozólag szeretné kimondani pótloán, hogy a belügy gondoskodjék, hogy holnapután kerületközi értekezlet legyen, a főváros néhány embere, aki ismeri a közigazgatást, konferenciára üljön össze, hogy megállapítsuk a munkástanácsok hatáskörét.³ A kerületek vindikálnak maguknak nagyon erős decentralizációt a szegényügyben is.

Vágó: A lakásügyekben már megvan a megegyezés.⁴ Nincs elintézve. A kerületekben a legnagyobb zavarok vannak. Ezért kell, hogy azonnal üljön össze a konferencia és állapítsa meg, hogy mi a hatáskörük.

Kun: Ez nagyon egyszerű probléma, a belügyhöz tartozik, és csodálkozom, hogy nem a belügy intézi el. Megjedin ettől nem kell. Ez a szükség átmeneti állapot.

Weltner: Én sem tartom oly veszélyesnek, ha intézkednek a dologban. Ellenben láttam az V. kerületi munkástanács rendeletét: itt, ha nem szabják meg a hatáskört, akkor nagy veszély lehet, hogy ki utalja ki és ki veheti fel a pénzeket. Ezért azt ajánlom, hogy ne csak a belügy intézze el, hanem, ha a belügy megállapodott valamiben, akkor a nagy nyilvánosság elé kell vinni a hatásköri kérdést.

Kun: Ládai már ki is dolgozta.

Vágó: Már kidolgozták, de szükség van az oroszországi tapasztalatra is.

Kun: Mi a negyedik kerületben már ki is dolgoztuk.

Vágó: Előterjeszthetjük 48 órán belül. A rendelet készen van, csak bizonyos személyi kérdés intézendő el: a direktóriumok fizetési igényeinek megállapítása szükséges.

Kun: Várad és Bihar megye úgy áll a szovjeturalom tekintetében, hogy Oroszországban sincs különben. (Felkiáltások: Vidéken mindenütt!)

Rónai: Amíg nem ült össze a budapesti központi tanács, addig nem akartunk előlépni vele. Készítünk tervezetet. Ezt már tárgyalhatja a központi tanács, az intéző bizottság pedig nézze meg, hogy a kerületekben mi történik.

³ A Budapesti Központi Munkástanács elnökségének és a kerületi tanácsok viszonyának rendezése ügyében tartottak megbeszélést, majd a központi munkástanács és a 80 tagú Intéző Bizottság ismételtén foglalkozott a kérdés szabályozásával. Lásd e kötet 28. sz. (május 14.) jegyzőkönyvének 2. pontját.

⁴ Lásd a 4/a sz. jegyzőkönyv (március 27.) 10. jegyzetét.

Garbai: Ehhez hozzájárulunk. Minél hamarább, holnap estére elő kell terjeszteni.

Hirossik: Holnap van az intéző bizottság választása, tehát holnapután terjeszthető elő!

[Garbai:] A holnapi napon csak a választás lesz, és a legközelebbi napon tárgyalassék le a tervezet. Marad az a kérdés, hogy a belügy a párttitkárság munkálataival hogyan kapcsolassék össze.

Révész: Van már ilyen határozat: Landler indítványa. Van is felhatalmazás.⁵

Garbai: A párttitkárság lépjen érintkezésbe Landlerrel és váltsák valóra.

Most felmerül az a kérdés, hogy pártfeladat-e vagy belügyi feladat legyen a munkástanács, a párttitkárság dolga. A párt ügyeit végezzék a munkástanácsok, ha pedig közigazgatási funkció, végezzék ők [sic!].

Szántó: Ha egy munkáspárt van, akár a párttitkárság, akár a belügy intézi, mindegy. De mihelyt két munkáspárt küzd a majoritásért, mind-egyik párt igyekszik a maga majoritását megszervezni.

Garbai: De mégis csak két funkció van itt. Tehát tisztán áll előttünk, hogy ez belügyi feladat. Minden másfajta tevékenység a párttitkárság feladatkörébe esik.

Ágoston: Nem kell aggódnunk amiatt, hogyha ilyen szoros kapcsolatot teremtünk, akkor horribilusra fokozzuk a párt bürokráciáját is, másrészt, hogy olyan tolongás lesz, mint amilyen volt a pártba való özönlés kérdése dolgában is. Minthogy hivatalos szervvé tesszük a párttitkárságot, nagyon kevés mértékben vesszük figyelembe a tömegpszichológiai jelenségeket.

Landler: Semmiféle szervi összefüggést nem akarunk létesíteni a párttitkárság és a belügy közt, ellenben feltétlenül szükséges, hogy amikor bizonyos kiküldetésekről van szó, akkor a leg- és legnagyobb káosz van és felesleges dolgok. Még lehetetlenebb, hogy a titkárságban van harminc-negyven ember, mi pedig a belügybe nem tudunk küldeni senkit. Ennek semminemű összefüggése nincs a pártba való tolongással.

Kun: Meg akarja nyugtatni Ágostont, hogy a betódulás neki is fejfájást okoz. Nagykanizsán a törvényszéki bíróból csinálnak külön pártot. Erre nézve politikai kérdésekben a pártkongresszusra is lesz előterjesztése.

Garbai: Van garancia, hogy területileg, helyiségileg meg fogja tudni ezt oldani. Van erre konkrét bázisa.

Landler: A kereskedelmi bank épülete.⁶ Ez feltétlenül elégséges a belügyi titkárságnak és a propaganda bizottságnak. Varga azt mondja, át lehet telepíteni az Osztrák–Magyar Bankba.⁷

⁵ Lásd a 12. sz. jegyzőkönyv (április 11.) 4. pontját.

⁶ A Roosevelt tér és a József Attila utca sarkán álló épület.

⁷ A Magyar Nemzeti Bank, akkor az Osztrák–Magyar Bank Budapesti Főintézetének a mai Szabadság téren levő székházáról van szó.

Szántó: A belügy egy részének: ellenforradalmi propaganda ügy, párttitkárság elég volna [sic!]. Úgy gondoltuk, hogy amik így összefüggnek, azok kerüljenek össze.

Landler: Szántó elfelejti, hogy a belügyben most más osztály nincs. Ez esetben azt gondolja, hogy ott elférnek a kereskedelmi bankban.

Bokányi: Eddig a pénzügyi népbiztosoktól azt hallottuk, hogy elférnek. Most halljuk, hogy 1200 tisztviselő van. Át lehet-e azt tenni az Osztrák–Magyar Bankba? Ne idézzünk elő anarchiát.

Böhm: Pollner⁸ nincs itt, a Pénzügyi Népbiztosság egy képviselője sincs jelen.

Garbai: Egyelőre letesszük a napirendről, és a titkárság és a belügy együtt intézzék el. (Felkiáltások: Egy szállodát kell lefoglalni! Itt van az új zálogház a Lázár utcában!)

Szántó: A járásbíróság!⁹

7. Hirossik: Szeretném az elvtársak hozzájárulását ahhoz, hogy ha összeül a szovjetkongresszus, azutánra megtartsuk a pártkongresszust is. Az az előterjesztése volna, hogy miután több oldalról a párttagok egy része ellen kifogás emelkedett, az egyes elvtársak ellen vádak hangzóttak el, a szociáldemokrata pártba olyan elemek kerültek bele, akik nem kívánatosak, orvosok, ügyvédek (Weltner: Ezek a legszajásabbak!), nehogy ezek az elemek szóhoz jussanak a kongresszuson, még mielőtt a kongresszust megtartjuk, állapítsuk meg, hogy kik a tagjai a pártnak, kik lehetnek tagjai.

Kun: Én a kérdésről nagyobb általánosságban akartam beszélni. Az, hogy valaki a szovjetben dolgozhassék mint az intelligencia képviselője, független attól, hogy a pártban irányíthassa az egész proletárpárt politikáját. A proletár pártpolitikát csak kizárólag proletárok által lehet irányítani és csak olyan intellektuellekkel, akik tanúságot tettek arról, hogy régi párttagok vagy kiváló marxisták. Ez az egészséges, jó irányzat hosszú időn át meg is volt a régi pártban. Október óta elárasztották a pártot olyan elemek, amelyeknek működése nemcsak nem kívánatos, hanem egyenesen ártalmas. Az ifjúnunkások keretében megalakult az ifjúinasok szakszervezete. ([Közbeszólás:] Most a prostituáltak következnek!) Módosítjuk tehát a pártszervezeti szabályokat, hogy intézményesen zárjuk ki ezeket az elemeket. Ha a szovjetbe be is kerülnek ily elemek, az nem olyan veszélyes, mintha a pártba kerülnek. Ezt Budapestre vonatkozóan hamar vigyük véghez, és a párttitkárság egy pár vidéki városba, pl. Nagykanizsára és környékére menjen le. Nagyvárad, Debrecen örvendetes kilátás. Ezenkívül mondjuk ki a pártszervezeti szabályzatban, hogy mindenki, aki nem ipari üzemben van, csakis ipari üzemben dolgozó munkásnak ajánlatára kerülhet be a pártba. Oroszországban ez máig is megvan, és ez volt a bolsevikiek és a mensevikiek közt való különbség alapja. A mensevikiek nyitott pártot csináltak, a bolsevikiek úgynevezett zárt pártot alapítottak, azért csináltak

⁸ Pollnerre vonatkozó adatokat nem találtunk.

⁹ A Központi Járásbíróság Alkotmány utcai épülete.

meg a maguk együttérző szervezetét, ahonnan a három vagy hathónapi működés után vették fel a kommunista pártba a tagokat. Megtörténhetik, hogy egy másik munkáspártot is csinálnak. Akkor pártnak még nagyobb fontossága lesz, mint ma van, akkor szigorú fegyelem nélkül nagy bajok lesznek.

Nekünk egységes, de tényleges proletárpártra van szükségünk, amely mindenkivel, aki intellektuel és a kisgazdákkal számol. Ily irányban kell végrehajtani a pártszervezeti szabályzatot.

Harmadik indítvány: új pártprogramot kell csinálni. Az erfurti program¹⁰ megtette kötelességét, az mehet; az új pártprogram megvalósítása szükséges, s attól sem jobbra, sem balra eltérés nincs.

Bokányi: A pártszervezetekben olyan embereket látunk sürgőldödni, hogy elszörnyülködtem. Addig is kellene kiadni utasítást a pártszervezetek rostálására, és új pártkártyákat kellene nyomtatni, új szint kell adni a pártnak. Az első goromba rostálást azonnal meg kellene rendezni az összes pártszervezeteknek.

Böhm: Minden rostálást helyesnek tartok, főképp, hogy a pártot tényleg proletárok vezessék, de félek, hogy ez a rostálás sem lesz hiba nélküli. Vannak a szakszervezeti tanács által elismert szervezetek – közalkalmazottak, magánalkalmazottak, orvosok stb. —, de azoknak, akik a pártszervezeti szabályzatot csinálják, én egy bizonyos cenzust állapítanék meg: proletár munkások stb. számára vezető tisztségeket akár a szovjetben, akár a pártnak, csak bizonyos meghatározott hónap után; szellemi munkások további hónapokat vagy évet, volt kizsákmányoló burzsoák számára további, mondjuk öt esztendőket kell határozni [sic!]. Ilyen cenzus lehetetlenné tenné azt, hogy zsírnagykereskedő árdrágítók a pártszervezetekben a legféltelenebb terrort fejtsék ki.

Szántó: A pártba való beözönlés nem a pártszervezeteken, hanem a szakszervezeteken keresztül történik. A szakszervezeteken keresztül kell a rostálást megcsinálni. Meg lehet állapítani, hogy miután más funkciójuk lesz a szakszervezeteknek, a szaktanács kötelékébe mely szervezetek tartozzanak. Vannak egyes szervezetek, melyek nagyon hamarosan ellenforradalmár szervezetekké lesznek. Kizsákmányolók most az IKTOSZ¹¹ tagsági igazolványával jelentkeznek. A szakszervezeti tanács rostálás szempontjából érintkezésbe lép, egyes szervezeteket kizár és a régiekre ráír, s csak ilyen kategóriákat tarthat meg, a többit kizárja [sic!].

Hírossik: Volt akció régebben arra, hogy a szakszervezetek a párttól választassanak el, s ha valaki tagja a szakszervezetnek, ez ne jelentse azt, hogy köteles a pártszervezet felvenni a soraiba. (Ellentmondások.) A szakszervezetnek ne legyen köze ahhoz, hogy tagjait felveszik-e a pártszervezetbe. Így kettős kontrollon megy keresztül a dolog.

¹⁰ A Magyarországi Szociáldemokrata Párt 1903-ban elfogadott programjáról van szó, amely a német szociáldemokraták 1891-ben elfogadott ún. erfurti programját vette alapul.

¹¹ Lásd a 12/b sz. jegyzőkönyv (április 11.) 2. pontját és 20. jegyzetét.

Bokányi: Ez nem olyan egyszerű. A szakszervezetek szerepe lesz az új társadalom gazdasági felépítése. Furcsa dolog volna, ha azokat a szakszervezeteket nem találnók politikai szempontból megbízhatóknak, melyeknek ezt az új felépítést szántuk. A pártszervezeti szabályoknak kelle-ne . . . . .^e adjunk le a gazdasági szervezetekben is. Hisz éppen napokkal ezelőtt beszéltünk arról, hogy bizonyos elhidegülés van a szakszervezetek körében.¹² Meg kell csinálni, amit Kun mondott a pártszervezeti szabály-zatról.

Erdélyi: Ezen a téren a legmesszebbmenő radikalizmusig kell elmenni. Áll az, amit Bebel mondott az akademikerekről.¹³ A szakszervezet a munkásmozgalom alapja; még ma is, amikor valami szilárd dolgot akarunk, a szakszervezettel kell csinálnunk. A szakszervezeti tag tehát feltétlenül párt-szervezeti tag is. A munkásokat elsősorban a gazdasági kérdések érdeklik, és csak azután a pártügyek. A szakszervezetekben kell tehát megrostálni, hogy kit vegyünk fel. Teljes mértékben csatlakozom Böhm indítványához, hogy hosszabb szakszervezeti múlttal kell rendelkezni az akademikerek is, éppúgy, mint a munkásnak.

Kunfi: Én a következőt gondolom: Arra nézve, hogy vezető és bi-zalmi állásokban akár a párt- és szakszervezeti mozgalomban, akár a pro-letárállamban kik volnának megválaszthatók, igen szigorú cenzust tartok szükségesnek. Engemkevessé vádolhatnak azzal, hogy lateiner védő lettem volna. Komoly veszedelmet jelent az, hogy akik három-négy hónap előtt mint polgári pártnak tagjai, vagy ellenségesen álltak szemben a párttal, ezek most milyen hangosan, mily lenézéssel és terrorizmussal lépnek fel. Ez a mozgalomnak abszolút korrumpálására vezet. Minden bizalmi állásba a pártban, a szakszervezetben, a proletárállamban, ha csak nyomós érdekek nem szólnak mellette, minden egyes esetben a munkásmozgalomban való részvételt tűzzük ki bizonyos cenzussal [sic!]. Ha nem volna a párt és a szakszervezetek közt olyan feszült viszony, azt mondanám, hogy a szak-szervezetnek mindenki tagja lehessen, de a párttagságot bizonyos feltételek-hez kötném, mert a párthoz való tartozás a hatalomban való részvételt is jelenti. Ezt pedig nem tartom szükségesnek, hogy mindenkinek megadjam. Miután azonban ilyen a viszony a párt és a szakszervezetek közt, azért nem ajánlanám ezen pillanatban ezt a megoldást, ellenben súlyos és szigorú cenzust minden bizalmi tiszttség számára.

Bokányi: Teljesen a Kunfi javaslatát teszi magáévá. A pártélet átköl-tözött a munkástanácsba, és a pártszervezetek a levegőben lógnak. Ez azon-ban meg fog változni. Küldjünk ki egy bizottságot, melynek két feladata volna: kidolgozni az új pártprogramot, és kidolgozni egy új pártszervezeti

^eEredetiben így.

¹²Lásd a 13/b sz. jegyzőkönyv (április 12.) 15. pontját.

¹³Utalás Bebel Akademiker und Sozialismus (Berlin, 1898.) c. brosrájára, amely egy diágyűlésen tartott előadását tartalmazza. Bebel itt kifejti, hogy az értelmiség neveltetése folytán az uralkodó osztály érdekeit szolgálja, viszont utal arra is, hogy megjelent már az értelmiségnek egy olyan rétege, amely társadalmi helyzeténél fogva a proletariátushoz áll közel.

és működési szabályzatot. Ezt már a legközelebbi kongresszusra kell kitűzni, de gyorsan kell előkészíteni és az összes pártszervezetekben, összes pártlapokban megvitatni. Továbbá én is azt kívánom, hogy mindenféle bizalmi tisztséget elég hosszú időhöz kell kötni, a nagyon komoly kivételeket nem számítva.

Szántó: Amit én javasoltam, az az ipari szervezetet nem érinti. Most arról van szó, hogy mi most újjáépítsünk, kizárjuk a közigazgatási tisztviselőket, gyárigazgatókat stb. A másik oldalon pedig ugyanezek mint szervezett munkások jönnek be. Nem az a fontos, hogy ki viselhet bizalmi tisztséget, hanem, hogy kinek van joga választani bizalmi tisztikart. A szakszervezeteket meg kell rostálni. Más oka volt annak, hogy ezeket a szervezeteket elfogadták. Mi proletár politikát csak úgy tudunk folytatni, ha a proletár elemek vannak a munkásmozgalomban. A szaktanács találjon módot arra, hogy a szaktanácshoz tartozó szervezeteket részben mint egész testületeket vegye revízió alá, vajon alkalmasak-e arra, hogy tovább is a szaktanácshoz tartozzanak, hogy tehát egész szervezetek kizárhatók legyenek, másrészt pedig találjon módot arra, hogy az elismert szervezetek is, miután ide különféle címeken betódultak, szintén kizárhatók legyenek.

Lukács: Szántó indítványához csatlakoznék, hogy vétessenek revízió alá az összes szervezetek abból a szempontból, melyek ismerhetők el szakszervezeteknek és melyek nem ismerhetők el. Ide számítaná az összes entellektüel szervezeteket, amelyek csak véleményező szervezetek lehessenek. A már elismert szakszervezeteknél figyelembe kell venni azt a jogcímet, amelynek alapján felvették, így a közalkalmazottaknál, ahol nem is kell tényleg csinálni [sic!]. (Vágó: Az egész szervezetet fel kell oszlatni! Ma mindenki közalkalmazott!)

Bajáki: A szakszervezetek rostálása nehézségekbe ütközik. A szakszervezetek közt, a proletárok közt is vannak ellenforradalmár elemek. Mi munkanélküli proletárt most nem veszünk fel. Művezetőt, munkáltatót sohasem vettünk fel. Nálunk vezető csak hároméves tag lehet, bizalmi férfi csak egyéves tag lehet. Csak rendkívüli esetben adunk ez alól felmentést. Tarthatatlan azonban ez az álláspont, mert szervezetlen munkást alkalmazni nem lehet, a munkanélkülit tehát soha nem lehetne felvenni tagnak. Fel kell pedig venni néha megbízhatatlant is, mert az kimondottan proletár és csak azután van meg a lehetősége annak, hogy kizárjuk. Feltétlenül szükséges, hogy a bizalmi tisztség olyan időhöz legyen kötve, mely bizonyítja, hogy az illető át van itatva a szocializmus tanaitól, aki tehát legalább három éve a szakma szervezetének tagja. Tény az, hogy a szakszervezeti tanács sok olyan szakszervezetet vett fel, melyet nem lett volna szabad felvenni. A kis munkáltatókat mégis elismerte a szakszervezeti tanács. (Elmentmondások.) Ő is a cenzus mellett van.

Büchler: A cenzust én is szükségesnek tartom, ha nem is évekre, de bizonyos hónapokra a tisztségek betöltésénél, különösen az entellektüelekkel szemben.

Rabinovics: Arról kellene beszélnünk, hogy a pártszervezetekben kiknek van helyük. A legutóbbi két hónapban jött elvtársakat ki kell dobni a pártszervezetből.

Rónai: Akinek nincs választójoga, nem mehet a pártszervezetbe! A legutóbb bejött elvtársakról tessék határozni, hogy ebben egyek vagyunk-e. A pártszervezeti szabályzat szerint a pártban helye legyen ipari proletároknak, bérmunkásoknak, azután – később jöhetnek az entellektüelek, hivatalnokok, akik felett gyűlésen szavazással döntenek, hogy beveszik-e, vagy nem. Ha van kifogás ellene, akkor nem veszik fel. A cenzust szerencsétlen gondolatnak tartja, mert ez nem ajánlólevél. Viszont, aki tegnap jött, annak a munkaerejére már holnap szükség lehet. Ne kalandozzunk itt el, maradjunk meg annál, hogy a pártba nem vehető fel, aki nem odavaló.

Böhm: Ehhez is hozzájárulok, de kérem az én indítványomat is szavazásra feltenni.

Hirossik: Ha mi ezeket az oda nem való embereket kitakarítjuk, már harcba keveredtünk a szakszervezetekkel. Ketté kell választani a szakszervezetet és a pártszervezetet.

Kun: Általános generális rendezést kell csinálni a pártszervezeti szabályzatban. A párttitkárság egykettőre, két-három nap múlva hozzon ide határozati javaslatot a szakszervezeti tanáccsal egyetértőleg a pártszervezeti szabályzat módosításáról. De ettől függetlenül egy pár vidéki városba, mint Nagykanizsára, azonnal küldjön ki a párttitkárság embereket, és tisztítsa meg ezeket a pártszervezeteket. Szegeden Detre és Somogyi Szilveszter uralkodnak a párton.¹⁴

Landler: Konkrét indítvány: A pártnak tagja csak az lehessen, aki ipari és földműves munkás. Nem lehet semmi körülmények között az, akinek nincs szavazati joga a mi alkotmányunk szerint. Ajánlatra is csak az lehessen tag, aki szakszervezeti tag. E felett is azonban csak szavazással történjék a felvétel [sic!]. Meg lehet csinálni az együttérzők egyesületét, és ezek bizonyos idő múlva, mondjuk fél év múlva tagjai lehetnek a pártnak. Az ipari munkások legalább kétévi, egyéb szakszervezetek tagjai háromévi tagság után viselhesenek bizalmi tisztséget.

Farkas: Ki kellene még egészíteni ezt a javaslatot: mosónők, cselédek, háztartásbeli nők. A választásnál a szavazatok többsége nők voltak [sic!]. Ezek fanatikusak, meg lehet őket nyerni, tehát ki kellene egészíteni azzal, hogy felvehetőek legyenek.

Garbai: A vita eredményeként kibontakozik az, hogy a legcélrányosabb lenne, ha a pártszervezeti szabályzat módosítása iránt történnék intézkedés, másrészt pedig a pártprogram megcsinálása érdekében intézkednénk, és hogy ezeket a tervezeteket rövid idő alatt kellene megcsinálni és a pártgyűlés elé terjeszteni. Ezt javasolnám végeredményben, mert az összes indítványok bele tartoznak a szervezeti szabályzat megvitatásába. Ott ezeket a szempontokat honorálni lehet. Jó volna, ha egy bizottságot bízánk

¹⁴ Lásd a 8/b sz. jegyzőkönyv (április 3.) 2. jegyzetét.

meg a pártszervezeti szabályzat módosításával, és a hármas tagú bizottságot a pártprogram munkálataival. (Hozzájárul a Kormányzótanács.)

Mindjárt kiküldhetjük: Weltner, Kunfi, Kun, Pogány, Varga, azzal, hogy a titkárság bízzassék meg ennek nyilvántartásával [sic!]. A szervezeti szabályzat részére: Hirossik, Rabinovics, Landler, Rónai, Farkas. Ez a határozat. A nyilvántartással és a dolgok elintézésével a párttitkárság bízzassék meg.

Weltner: Bejelentésem van: a májusi iratot¹⁵ kiadjuk, legalább kétszázezer korona kell.

Kun: Május negyedikére össze lesz hívva a szovjetkongresszus. Egész biztosra vesszük, hogy addigra meg lesz a szegedi és aradi választás is. A pártkongresszust május harmadikára hívnók össze. A két tervezetet tehát négy-öt nap múlva ki kell adni, hogy vitatható legyen. Sokkal okosabb lenne, hogy a pártkongresszus legyen előbb, és utána a szovjetkongresszus. Ennek napirendje: a párt nevének kommunista párttá való megváltoztatása, másodszer a pártprogram, harmadszer pártszervezeti szabályzat, negyedszer a párt központi bizottságának tárgyalása. (Büchler: És az egyesülés! Bokányi: A pártprogram és a pártnév együtt. Az már el van intézve.)

Kunfi: Milyen alapon fog alakulni a pártkongresszus? Ki fog delegálni?

Kun: A pártszervezetek, amelyek egyesültek már.

Szántó: Meg kell állapítani a delegálást.

Kunfi: Még egy kérdés: A pártkongresszus, a szovjetkongresszus ülésezése mennyi időre terjed és milyen természetű lesz?

Kun: A leghosszabb szovjetkongresszus sem tartott tovább, mint hat napig. Olyanforma, mint egy pártkongresszus, alkotmányt és a népgazdasági legfőbb tanácsot elő kell készíteni.

Kunfi: Nem lesz-e kigúnyolva ez a két kongresszus? És két párt nem lévén, lesznek talán elszigetelt felszólalások. De egyelőre, ha nem lesz egyhangúság, nem lesz-e ez nagyon szegényes dolog?

Kun: Ünnepeles hangot adunk neki! Svájcból már jönnek küldöttek: Grimm és Reinhardt, külföldről mások is. Oroszországból, a csehektől.¹⁶ A második és harmadik nap a szovjet alkotmány, azután a népgazdaság legfőbb tanácsa, utána az élmezőny kérdése és a munkafegyelem, esetleg a nemzetközi helyzet. Mi azzal kezdenők az első kongresszust, amit az oroszok a negyedik napon tárgyaltak, és ide fog tartozni a népbiztosok megválasztása is. Nagyon fontos probléma a képviselő megállapítása.¹⁷ Ha vala-

¹⁵ A Magyarországi Szociáldemokrata Párt 1891-től minden május elsejére röpiratot adott ki. 1919-ben is megjelent a Népszava kiadásában hét oldalon. Címe: 1919. május 1.

¹⁶ Robert Grimm és Myriam Reinhardt svájci szocialisták, részt vettek a zimmerwaldi és a kienthali konferenciákon. Mindketten ismert személyiségek voltak a nemzetközi munkásmozgásban. A Pártkongresszuson és a Tanácsok Országos Gyűlésén orosz, olasz, román, cseh, szlovák, osztrák, szerb, bolgár küldöttek vettek részt.

¹⁷ A pártgyűlésbe végül is minden pártszervezet és Budapesten minden olyan szakszervezet, amelynek legalább 1000 tagja volt, küldhetett egy küldöttet (MMTVD 6/B köt. 21. o.).

minek szűk testületnek kell lennie, úgy az a pártkongresszus. Itt diktatórikusan kell eljárni.

Rónai: Az új pártszervezeti szabályzat alapján üljön össze az új kongresszus diktatórikus úton. (Repülőgéppel most jött valaki.)¹⁸

Kunfi: Hogy milyen alapon történjék a képviseltetés, azt most csináljuk meg.

Rónai: Egy-két nap alatt elkészül.

Kun: Az alapelvekben meg kell állapodni. Ötezer tag után egy küldöttet küldjenek; azon pártszervezetek, amelyeknek nincs ötezer tagjuk, összevona küldjenek.

Landler: Valamiképpen a szakszervezeti alapot meg kell tartani.¹⁹ Legfeljebb azt kell megszorítani, hogy ne háromszáz tag, hanem sokkal nagyobb létszám után. Bizassék meg ezzel a pártszervezeti bizottság.

Garbai: És ezt az a bizottság fogja szankcionálni.

Hirossik: A nap megállapítása nem helyes. Legalább tizennégy nap kell a megvitásra.

Landler: Május tizenegyedikére!

Kun: Ha Kunfi hajlandó összeülni (határoztatik), amennyiben készen leszünk három napon belül, akkor május 4-én, ha nem, akkor május 11-én.

8. Hirossik: A két párt fúziója előtt meg volt mind a két munkás folyóirat: a Szocializmus és az Internacionálé, most egy sincs. Legyen tartalmas, szép újság!

Kunfi: Erről beszélgettünk és az volt az álláspont, hogy lehetőség szerint mind a két lap maradjon fenn. A Szocializmust két akcióként kezeli, s erre megvan a lehetőség is [sic!], az Internacionálé volna egy tisztán teoretikus lap; a Szocializmusból akarunk egy olvasmányos újságot csinálni, amellelt tudományos tartalommal és erősen aktuális lapot, és ha sikerül, kéthetenként megjelentetni.

Kun: Nem eshetik a pártegység rovására, ha kimondjuk: maradjon meg mind a két lap. A pártegység mellett is megmaradt egy csomó munkásügyi és elvi különbség.

Garbai: Maradjon meg a két lap, és mennél bővebb és értékeőbb tartalommal jelenjék meg.

Kun: A szerkesztő bizottságot is meg kell választani. Ki fogja a lapot vezetni? Az Internacionálé szerkesztősége és a Szocializmus szerkesztősége részéről ketten üljenek össze és tegyenek javaslatot.

Határozat: Kunfi, Varga, Lukács, Kun, Rónai, Pogány, Révai. Lukácsot megbízzuk, hogy a bizottság összehívása iránt a maga hatáskörében intézkedjék.

9. Hirossik: A Nőmunkást hetenként legalább egyszer jelentetni meg.

¹⁸ Feltehetőleg Szovjet-Oroszországból érkezett futár.

¹⁹ A Szakszervezeti Tanács szabályai szerint 5000 tag után lehetett választani egy küldöttet a Szakszervezeti Kongresszusra (MMTVD 6/A köt. 666. o.).

Kunfi: Hozzájárulok, de ez igen fontos kérdés. A párttitkárságra bíz-
zuk, hogy nagyon jó Nőmunkás készítésére nézve intézkedjék.

10. Hirossik: Holnapra van a központi munkástanács összehívása. Nem lesz más napirend, mint a 80 tagú intéző bizottság megválasztása, hogy legyen egy kis céció. Ezen Landler legyen az egyik előadó és Kun a másik.

Kun: Javasolnám, hogy beszéljen Lukács. Akkor állapítsunk meg egy napirendet.

Landler: A munkástanácsok szerepéről!

Büchler: Megejtették az előzetes jelölést. A népbiztosok közül akiknek a fővárossal kapcsolatuk van, a belügybe^f kerüljenek bele. A többiek is feltétlenül bekerüljenek az országos szovjetbe. A pótagokra nézve nem kaptunk semmiféle instrukciót.

Rabinovics: Akiket nem igazoltak vagy nem ajánlottak a jelölő és igazoló bizottságok, azok helyett újakat küldöttek ki.

Landler: Annak a 3 embernek benne kell lenni az intéző bizottságban.

Hirossik: Aki a budapesti munkástanácsnak tagja, azt nem lehet vidékről a nagy szovjetbe delegálni.

Kun: Kunfiról mondjuk ki, hogy ez nem mehet. Hiszen az a szovjet előnye, hogy zavartalan összeköttetésben van a tömegekkel. Ő már szovjettag.

Garbai: Ilyen értelemben határozunk. Holnap összeül a központi munkástanács, és a választásokat megejti.

11. Rabinovics: Egész röviden a pártpropagandáról és a pártiskoláról akar beszélni. Most már az összes bizottságoknak^g van propaganda bizottságuk és egyes küldöttek vidéken helytelen dolgot mondtak, s ezt a párttitkárság nyakába varrták. Kijelentem, hogy csak szakszervezeti ajánlással hozzánk jövő elvtársak mennek ki, de ezek is csak pártiskola után. Fontos volna a propaganda kiterjesztése. Ne csak a belüggyel, hanem az összes propagandák gyűljenek össze és beszéljék meg, és közös leltárt állítsanak össze a röpiratok számára [sic!].

Kun: Erre való volna a szocializmus állami propagálása.

Garbai: Aggályai vannak, hogy megjelennek-e ezek a dolgok.

Révész: Kettő már postán megjött.

Kunfi: Tudomása van arról, hogy folyik a munka és ott lesz. (Kun: Annyi van fordítás alatt, hogy szinte kérdés, ki fogja őket olvasni.) Van egy hármas szervezet. Egyik tisztán a szellemi részt csinálja, könyveket, röpiratokat írat, ellenőrzi a kéziratokat. Van egy másik szervezet, mely az elkészült kéziratokat szétosztja a nyomdák között. Azután van egy külön terjesztő szervezet. Tömegterjesztés van. Minden bizottságban van a másiknak egy összekötő embere, és a dolog úgy fog működni, ahogy elgondolták.

^fEredetiben így, de feltehetőleg arról van szó, hogy az intéző bizottságba kerüljenek be.

^gEredetiben így, feltehetőleg bizottságokról van szó.

Azt hiszi, hogy kitűnően fog funkcionálni.²⁰ A szövetkezet szervei alkalmasak a propaganda terjesztésére.

12. Dovcsák: Nap nap után a különböző munkások beadványban fordulnak a szocializáláshoz, és a gyorssegélynek folyósítását kívánják a legkülönbözőbb ürügyek alatt: Kaszabgyár, Koburg-művek stb.²¹ Mások viszszamenetelesen kérnek megtérítéseket. Rengeteg sok beadvány jön úgy, hogy szeretné, ha a Forradalmi Kormányzótanács egyöntetű álláspontra helyezkednék. Ezeket vagy folyósítsuk, vagy utasítsuk el.

Kun: Ebben már állást foglaltunk, hogy nem adunk, nem adunk egy árva vas gyorssegélyt sem. Csináljunk egységes bérrendezést. Visszamenőleg pláne nem. Nem felelhetünk a kapitalizmus ténykedése miatt. Ha megkezdjük vagy adunk gyorssegélyt, akkor sohasem lesz vége. Ilyen irányban természetesen felvilágosító munkára lesz szükség, de szükséges, hogy a szakszervezetek ebben a tekintetben rendelkezésünkre álljanak. Ha a szakszervezetek vezetőségei alkalmasak voltak ilyen brennoló munkákra, a demokrata kormányznak rendelkezésére kell, hogy álljanak ilyen felvilágosító munkára.

Dovcsák: Szükséges, hogy ezt a határozatot nyilvánosságra hozzuk, hogy egyrészt könnyítsük a szakszervezetek feladatát, álláspontját, de ezzel könnyítjük másrészt a biztosságok helyzetét is.

Varga: Konkrét indítvány: az általános, ideiglenes bérrendezést szombatra hajtsuk végre. Egy másik: szólíttassanak fel a szakszervezetek, hogy csináljanak helyi biztosságot, amely állandóan együtt van, s amely az ad hoc munkabér-megbeszéléseket elintézi, mert a munkabér ügyek elintézése nem tartozik a népbiztossághoz, arra valók a szakszervezetek és csak végső nagy elvi kérdések esetén kerüljenek a népbiztossághoz.

Bajáki: Amit Kun leszegezett, mi nagyon jól tudjuk. De ez a rendkívüli segély végigvonult Budapest minden üzemében. A tiszta ipari munkások ezt nem kapták meg sem a burzsoá kapitalistáktól, sem az államtól. A vasüzemekben is van egy csomó ilyen gyár. A harmadik kérdés:^h Generális munkabér-megállapodást csináltunk, s most a munkástanácsok ezeket csak minimális béreknek tekintik. Az egyik munkástanács túllícitálja a másikat.

Erdélyi: Nincs ennél sürgősebb munka! ([Közbeszólás:] Nincs!)

Kun: Kiküldtünk egy gazdasági és egy politikai biztosságot. (Dovcsák: Ez nagyon sürgős.) Legjobb lesz, hogyha most összeül a gazdasági biztosság és már holnap megcsinálhatja.

Bajáki: Van egy rendelkezés az ifjúmunkásokra és a nőkre vonatkozólag, amely felborít mindent: 6 órai munkaidő van.²²

^hEz után a következő, utólag áthúzott mondat olvasható: „Weiss Manfréd népelelmezési konyháján volt egy csomó tanító.”

²⁰ A Szellemi Termékek Országos Tanácsának felépítéséről van szó, lásd a 12/b sz. jegyzőkönyv (április 11.) 28. jegyzetét.

²¹ A Váci úti Csavargyárról és a Koburg Fülöp-féle bánya- és kohóművekről van szó.

²² Az ifjúmunkások munkaidejének 36 órában való megállapításáról Lukács György közoktatásügyi helyettes népbiztos aláírásával 1919. április 31-én jelent meg rendelkezés. Lásd még a Közoktatásügyi Népbiztosság 16. KN sz. rendeletét (*Tanácsköztársaság*, 1919. április 27.).

Székely: Amit Bajáki mond, az sokban igaz. Szendétől a dohánygyári munkások kaptak ígéretet, mások kaptak beszerzési segélyeket, és vásárolhatnának és kérik ezt a pénzt. 5 millióról van szó.

Landler: Ez is a gazdasági bizottsághoz tartozik.

Garbai: Holnapra összehívtuk a gazdasági bizottságot.

13. Erdélyi: Egy gazdasági, de mégis politikai kérdés: a fegyvergyári munkások naponként egy fél kiló kenyeret kaptak az adagon felül, ami lehetetlen álláspont. A fél kiló kenyeret senki sem merete megtagadni, nekem meg kellett tagadnom. A munkások ultimátumot adtak be, lementek a 4 vagonról 2 vagonra és azt mondták, hogy ezt meg kell kapni. Ha ezek több kenyeret fognak kapni, akkor a többi gyár is utánuk megy. Mit csináljunk ebben az ügyben? Hajlandó-e a szakszervezet közbenjárni, hogy leszerelje őket? Ha nem szerelheti le, akkor csak egyet ajánlhatnék, hogy határozatot ne hozzunk, de hallgatólag engedjük a két vagon, és majd megtagadjuk, ha sor kerül reá. (Rabinovics: Meg kell tagadni, egyszer le kell számolni!)

Bajáki: Tényleg jobb élelmezést kaptak, de azok olyan fizikai munkát végeznek, amely kimeríti az embert, ezek tehát joggal megérdemlik. Ha feltétlenül szükséges a megszüntetés, tessék megszüntetni.

Erdélyi: Akkor Bajáki, mint Dovcsák ezt tudomásul veszi és értesítenek bennünket [sic!].

Garbai: Ez olyan precedens, hogy nem lehet tovább fenntartani.

14. Székely: Szegedről itt vannak és pénzt kérnek.

Ágoston: Tisztázni kell, hogy kik kérik. A franciák ugyan kivonultak, de Szegeden túl francia katonaság van, vagyis a munkástanácsi tagok nem mentek vissza; Szegeden sohasem mentek rendben a dolgok.

Haubrich: Azt kell megállapítani, hogy kik vannak itt pénzért.

Kun: Jelentem, hogy Szegeden csináltak ma munkástanácsválasztást, amelyet meg kell semmisíteni. Benne van Szerekes,²³ Tabódy alezredes, Somogyi Szilveszter stb. Ezek egymás közt is összevesztek. Mondtuk, hogy egy ember maradjon összeköttetésnek. A választást a belügyminiszteri megsemmisíti. Ábrahám Mátyást²⁴ és Olejnyiket be kell választani. Minden doktort ki kell hagyni a listából, még dr. Holest²⁵ is, akárhányan vannak, akár felakasztják őket, akár nem, menjenek be Szegedre 1500 emberrel azt átadni a Vörös Hadseregnek, és beszüntetni Szeged-országot.²⁶ Pénzt azon-

²²Eredetiben így, helyesen: belügyi népbiztos.

²³Feltehetőleg dr. Szekerke (vagy Szekeres) Lajosról van szó, aki mint a Kiskunfélegyházára távozott direktórium képviselője maradt Szegeden dr. Szendrei Jenővel együtt.

²⁴Ábrahám Mátyás szabómunkás, a szabómunkások szegedi szervezetének elnöke, a szociáldemokrata párt helyi szervezetének egyik vezetője. Tagja volt annak a küldöttségnek, mely Betrix ezredessel tárgyalt a direktórium Kiskunfélegyházára távozása előtt.

²⁵Feltehetőleg dr. Hollós József orvostól, a radikális párt szegedi szervezetének elnökéről van szó.

²⁶A Vörös Hadsereg és a Szeged környékét megszállva tartó francia katonaság összeütközését mindenképpen el akarta kerülni Kun Béla. Ezért kívánta, hogy a Kiskunfélegyházán levő direktórium vonuljon vissza Szegedre, és a várost adja át a Vörös Hadseregnek.

ban kell adni nekik, nem sokat. A párt adjon Cibulkának, Wallischnak, Udvardinak, ezeket kinevezzük a párt megbízottainak.

Landler: Ha meg akarjuk a munkások közt az egységet teremteni, akkor ennek a háromnak, hozzávéve Olejnyikot, ennek a négynek adjuk át az ügyek intézését, és ezeknek adhatunk pénzt. Ilyen értelemben határozunk.

15. Székely: A sajtóügyben leadnak olyan pénzügyi vonatkozású hírt, mint amilyent megint lead a Távirati Iroda Lengyel beszélgetéséről Schumpeterrel, és előzőleg nem kérdezik meg. Itt rendet kell teremteni. Szigorúan megmondtam, hogy ha nem kapnak előzetes engedélyt, akármilyen sürgős, várjanak másnapig. A sajtócenzúránál rendet kell teremteni.

Kun: A Magyar Távirati Irodához beküldtem Sachset, és javaslom, adjunk megbízást, hogy a Távirati Irodát vegye át. (Általános helyeslés.) Ellenben itt még egyszer felvetem a kérdést: mi lesz a polgári sajtóval, a Világ a közoktatásügyé. Most itt van az Az Est. ([Közbeszólás:] A határozat erre az volt, hogy beszüntessük!) Nincs módunk ellenőrzést gyakorolni a polgári lapok felett.

Landler: Már itt is elhatároztuk, hogy Révész Mihály legyen a szerkesztő.

Kunfi: Én mondtam, hogy legyen egy 4-5 emberből álló bizottság, mely a rezort ügyeiről állandóan informálva lenne, s amely preventíve intézkedik.

Rónai: Ki fizeti ezeket a lapokat?

Kun: A munkásság pénzéből nem lehet fenntartani. Mégegyszer javasolja, hogy szüntessük meg a lapokat, kivétel nélkül.

Garbai: Vizsgálat nélkül ne tegyünk. Hozzájárulok ahhoz, ha vannak kislapok, amelyeknek semmi értelmük; de előbb vizsgáljuk meg a kérdést, miféle kárral, milyen kellemetlenséggel kapcsolatos.

Kun: Konkrét javaslatom a következő: beszüntetendő minden olyan újság, minden egyes lap, amely nem a párt vagy a Tanácsköztársaság tulajdonát képezi. S akkor a munkásszemélyzet, az újságírók kivétel nélkül tovább fizetendőek mindaddig, amíg más módon nem gondoskodunk róluk. A nyomdai munkásszemélyzet, amíg elhelyezéséről nem gondoskodunk, és minden más személyzet is, fizetést kap addig.

Erdélyi: Miért nem csinálta meg észretérítéssel?

Varga: Lehetetlennek tartja a munkások teljes fizetését ily esetben. Ha mi megszüntetünk 6 lapot, akkor ezeknek is kell a teljes fizetést megadni és minden más személyzetnek [sic!]. De csak azt lehet csinálni: adjuk a nyomdászoknak a rendes munkanélküli-segélyt, esetleg a szakszervezetet támogassuk, hogy adjon még hozzá.

Kun: Varga indítványát elfogadom.

Íz után, zárójelben: „igényli a Világot, igényli az Az Estet. Az Az Est és a Világ kivételével, amely más néven adandó ki.”

Kunfi: Se Kun, se Varga indítványához nem járulok hozzá, hogy a munkások közül a nyomdai munkásokat kihagyjuk. (Kun: Azt már visszavontam!) Nem vagyok hajlandó olyan rendszabályba belemenni, minden kényszerítő ok nélkül, hogy a munkásoknak egy igen fontos kategóriáját egzisztenciájukban tönkretegyük. Polgári sajtó Magyarországon nincs. Tartalmát tekintve az egész sajtó szocialista, kommunista sajtó. Proletárdiktúra címén én nem vagyok hajlandó felelősséget vállalni olyan intézkedésért, amely a munkások egész csoportját nyomorúságnak teszi ki.

Hevesi: Nincs értelme, hogy ugyanazon szövegekkel jelenjenek meg a lapok, a papírhiány is fenyeget. Még abban a burkolt formában sem fogadom el a nyomdászok segélyezését, mint Varga mondta. A lapok beszüntetését papírhiány címén tegyék meg, és a munkások kapjanak 80% szénsegélyt.

Rónai: Nem tudjuk a nyomdászokat a propagandában foglalkoztatni.

Vántus: A lapok beszüntetését nem lehet halogatni. A legnagyobb könnyelműség ez, amikor a papírhiány oly nagy. Az összes lapok beszüntetését haladéktalanul meg kell csinálni. A munkásokat el lehet helyezni más nyomdáknak. A propagandabizottság vegye át a nyomdászokat.

Kun: Szállítsuk le a munkaidőt. (Kunfi: Máris óriási munkanélküliség van a nyomdászok között!) Hajtsuk végre a határozatot a Világot illetően.²⁷

Kunfi: Holnap reggelre nem lehet megcsinálni.

Garbai: A legötletszerűbb dolog az, ahogy mi tárgyalunk. Mértéket kell tartani ebben a dologban, mert a munkásság nagy csoportját szembeállítjuk a Kormányzótanáccsal.

Kun: Nem szabad Kondornak dirigálni. Miért jelenjék meg még a Pesti Futár?

Rákosi: A Magyar Kereskedők Lapja Kondor dekrétumát közli, Szocialista Kereskedők Lapja címen jelenik meg.

Kunfi: Ez slendriánság!

Vántus: A Kereskedők Lapja és a Pesti Futár beszüntetessék.

Szántó: A gazdasági bizottsághoz utasítsuk, hogy mely lapok szüntendők be azonnal, s hogy a lapok beszüntetésével kapcsolatosan a munkások hogyan foglalkoztassanak.

Kunfi: Nem vagyok hajlandó ebbe belemenni. Olyan testület csinálja, amelyért én a felelősséget vállalhatom!

Illés, Rónai: Külön bizottság küldessék ki, amely 3 napon belül tegyen jelentést és intézkedjék.

Vántus: Azt mondtuk, hogy a Pesti Futár és a többi azonnal beszüntetessék.

Lukács: Propozíciónk az, hogy a tisztán munkás- és egynéhány szépirodalmi lapot kivéve az összes periódikus lapok beszüntetendők.

²⁷ Lásd a 12. sz. jegyzőkönyv (április 11.) 4. és 10. pontját.

Garbai: Minden lapot jegyzékbe fogunk foglalni, az előkészítést vállalom.

Vántus: De a kullancs lapokat be kell tiltani.

Landler, Garbai véleménye: Azonnal beszüntetendők lennének ezek a lapok.

Lukács: Nem olyan veszélyes, ha egy-két lapot beszüntetünk és azután a bizottság megjelenendőnek tartja.

Garbai: Nekünk biztos munkát kell végeznünk, erre érdemes egy gyűlést szentelni. Mihelyt meglesz a javaslat, én rendkívüli gyűlésre hívom össze a Kormányzótanács tagjait.

Kunfi: Még egy indítványt! Kívánná, hogy abban a bizottságban nyomdász is legyen.

Révész: Vágó már csinált egy bizottságot.²⁸

Garbai: Egy ilyen javaslat készülni fog, előkészített formában kerüljön ide.

Hozzájárulnak.

16. Ágoston: Miután már Kormányzótanács vagyunk, előterjesztett két dolgot. Az Oroszországból hazaszállítandó foglyok szállítása és segélyezésére felveendő volna egy 20 millió rubeles kölcsön a szovjet kormánytól, erre kéri a jóváhagyást.

Hozzájárulnak.

Ezután Pogány a külföldi sajtópropaganda céljaira 10 millió koronát kér.

Hozzájárulnak.

17. Landler: A májusi bizottság 250 000 koronát kért. 100 000-et már ki is utalványoztam.

Varga: A díszítőmunkások valami plain pouvoirrel visszamennek. Ne-hogy azt a kevés textilárut kivigyék.

Rákosi: Már elintéztük: Csak papírszövetet!

Gyorsírói jegyzőkönyv feloldásának géppel írott szövege. A jegyzőkönyv két, tartalmában azonos, gépelési formájában eltérő változata maradt fenn, az egyik fotokópiában. A gyorsírói jegyzőkönyv 7-9. pontját közli MMTVD 6/A köt. 209-231. o.

²⁸ Lásd a 12. sz. jegyzőkönyv (április 11.) 2. pontjában Vágó felszólalását.

1919. április 15.^a

*A Forradalmi Kormányzótanács Gazdasági
Bizottságának ülése*

Jelen vannak:

Garbai Sándor elnök, Bokányi Dezső népjóléti népbiztos, Varga Jenő, a szociális termelés népbiztosa, Erdélyi Mór közellátási, Szántó Béla hadügyi, Hamburger Jenő földművelésügyi, Landler Jenő belügyi, Hevesi Gyula, Kelen József és Dovcsák Antal a szociális termelés népbiztosai, Guth Antal népjóléti és Székely Béla pénzügyi népbiztos és Révész Mihály jegyző.

(Az ülés kezdete délután 4.20 órakor.)

Garbai Sándor elnök az ülést megnyitja.

1.

Varga Jenő, a szociális termelés népbiztosa előterjeszti a Szociális Termelés Népbiztosságának ideiglenes vidéki szervezeteiről szóló rendelet-tervezetet.

Hamburger Jenő, Erdélyi Mór, Szántó Béla, Garbai Sándor, Hevesi Gyula, Dovcsák Antal, Landler Jenő, majd ismét Varga Jenő felszólalása után

némi módosítással elfogadják azzal, hogy egyelőre nem csinálják meg a kerületi szervezeteket, hanem a megyékre szorítkoznak; másrészt a tervezetbe beleveendő, hogy mihelyst meglesz egy általános (országos?) Népgazdasági Tanács, a községi és a megyei szervezetek oda fognak beleolvadni, és a Hadügyi Népbiztosság alá tartozó üzemek a rendelet hatálya alól kivételnek.¹

^aAz eredeti dokumentumban, a következő szöveg olvasható: „A Forradalmi Kormányzótanács I. sz. ülése 1919. április hó 15-én, kedden délután és este.” A jegyzőkönyv valójában a Gazdasági Bizottság üléséről készült, ezt a gyorsírói jegyzőkönyv is bizonyítja.

¹A Forradalmi Kormányzótanács LXIX. sz. rendelete (*Tanácsköztársaság*, 1919. április 22.) intézkedett a helyi ipari termelési tanácsok felállításáról; ennek végrehajtásáról a Szociális Termelés Népbiztosságának egy nappal korábban keltezett 46. SZN sz. rendelete (*Tanácsköztársaság*, 1919. április 22.) szólt. A Népgazdasági Tanács létrehozásáról lásd az 5. sz. jegyzőkönyv (március 28.) 2. jegyzetét. A kerületi népgazdasági tanácsokról és a kerületi gazdasági hivatalokról, a Népgazdasági Tanács helyi szerveiről a 45. NT sz. rendelet, valamint a 46. NT sz. rendelet (*Tanácsköztársaság*, 1919. június 15. és 17.) intézkedett.

2.

Varga Jenő, a szociális termelés népbiztosa előterjeszti az ipari munkabérek ideiglenes rendezéséről szóló rendelettervezet alapelveit, illetőleg a szakszervezetek küldötteinek értekezletén elhangzott véleményeket ismerteti.

A budapesti munkástanács ülése miatt² a tárgyalás délután 5.50 órakor megszakadt azzal, hogy még ma folytatódik.

Jelen vannak:

Garbai Sándor elnök, Varga Jenő, Dovcsák Antal, Hevesi Gyula és Kelen József a szociális termelés népbiztosai, Szántó Béla hadügyi, Bokányi Dezső népjóléti, Kun Béla had- és külügyi népbiztos^b és Révész Mihály jegyzőkönyvvezető.

(Az esti ülés – a Hungária-szállóban³ – kezdődött 9.45 órakor.)

Varga Jenő, a szociális termelés népbiztosa ismerteti az ipari munkabérek ideiglenes rendezéséről való eddigi tárgyalást.

Dovcsák Antal a 8,50 koronás maximum mellett szólal fel a tanult szakmunkások számára.

Határozat.

Hosszabb vita után, amelyben részt vettek: Dovcsák Antal, Kun Béla, Szántó Béla, Varga Jenő, Kelen József, Garbai Sándor, Landler Jenő és Hevesi Gyula,

megállapodtak abban, hogy a nőmunkások kategóriáját elejtik, illetőleg a harmadik kategóriába, a segédmunkásokéba osztják be a nőmunkásokat, továbbá abban állapodtak meg, hogy a besorozást a kategóriák határai között, a fizetés megállapítását az üzem termelési biztosa, ellenőrző munkástanács, a bizalmiak bevonásával egyetértőleg végzi és ha a munkások azzal a döntéssel megelégedve nincsenek, a szakszervezet dönt. A kategóriák a következők:

- a) Tanult szakmunkások vagy 10 évnél hosszabb gyakorlattal bíró betanult munkások.
- b) Betanult munkások vagy 10 évnél nagyobb gyakorlattal bíró segédmunkások.

^bAz esti ülésen jelen volt Guth Antal munkaügyi és népjóléti, valamint Landler Jenő belügyi népbiztos is. A felszólalók között mindketten szerepelnek.

²Lásd a 13/b sz. jegyzőkönyv (április 12.) 15. jegyzetét.

³A Hungária-szálló a Duna-parti szállodák egyike, amely a Tanácsköztársaság idején a „szovjetház” volt. Itt lakott a népbiztosok egy része.

c) Segéd munkások.

d) Ifjú munkások.

Bérmaximum és minimum az egyes kategóriáknál:

a) kategóriánál 4–6,50 K

b) kategóriánál 3,50–6,50 K

c) kategóriánál 2,50–5,00 K

d) kategóriánál 1,50–2,50 K

Landler Jenő, Dovcsák Antal és Kelen József felszólalása után

megállapodás, hogy a tervezet fixírozza majd a 8 órás munkaidőt. A bányamunkásokra vonatkozóan a rendelkezés nem terjed ki; az akkordrendszer megmaradásának és a bérek 10%-os emelésének elvén a tervezet készítője, Kelen József holnap folytasson megbeszéléseket a bányamunkásokkal, azok titkárával, Peyer Károllyal.

Varga Jenő, Kelen József és Dovcsák Antal felszólalása után

elhatározzák, hogy a rendeletet gyorsan megszövegezik, de ezen a héten még fizetik a régi béreket és azután történik a kategóriákba való besorolás. Kimondják egyúttal, hogy mindennemű gyorssegélyt, jutalékot megszüntetnek. A rendelet csak az ipari munkásokra vonatkozik majd, az ipari tisztviselőkre és a munkástanácsi tisztviselőkre vonatkozó béreket külön szabályozzák majd. A környéken és a vidéken teljesített szerelési munkára vonatkozó pótlék dolgában Kelen József felhatalmazást kér arra, hogy 25%-os alapon a vasasokkal, Kabókkal⁴ tárgyalást folytasson.

A rendelet elkészítésével Kelen József bízta meg, megszövegezésével és átnézésével Kelen József, Dovcsák Antal és Landler Jenő.⁵

⁴Kabók Lajos géplakatos, 1906-tól vett részt a munkásmozgalomban, 1913-tól a vasas szakszervezet budapesti műszerész szakosztályának titkára, a Tanácsköztársaság idején a jobboldali szakszervezeti vezetők csoportjához tartozott.

⁵Az ipari munkabérek ideiglenes rendezéséről a Forradalmi Kormányzótanács LXIV. sz. rendelete (*Tanácsköztársaság*, 1919. április 19.) intézkedett. A bányászok fizetésének rendezéséről a Bányamunkás Szövetség vezetősége 1919. március 30-án tartott ülésén határozott (*Bányamunkás*, 1919. április 8. Idézi: MMTVD 6/A köt. 244. o.).

3.

Guth Antal munkaügyi és népjóléti népbiztos beterjeszti az emberi és állati ojtóanyagok, szérumok és rokontermékek termelése és forgalomba hozatala tárgyában kiadandó rendelettervezetet.

Megjegyzés nélkül elfogadják.⁶

4.

Guth Antal munkaügyi és népjóléti népbiztos beterjeszti a gyógyfürdők, nyaralóhelyek stb. és gyógyvízfeldolgozó üzemek, szanatóriumok, pensiók stb. tulajdonba vételéről stb. szóló rendelettervezetet.

Megjegyzés nélkül elfogadják.⁷

5.

Guth Antal munkaügyi és népjóléti népbiztos beterjeszti az anya- és csecsemővédelem, a közjótékonyosság és a hadigondozás céljait szolgáló intézetek, intézmények, közalapok és magánalapítványok köztulajdonba vételéről szóló rendelettervezetet.

Megjegyzés nélkül elfogadják.⁸

(Az ülés vége este 11.15 órakor.)

Révész Mihály
jegyző

Szerkesztett jegyzőkönyv géppel írott másodpéldánya. Borítólapjának jobb felső sarkában Révész Mihály kézírásával „RM péld.” megjegyzés olvasható. A jegyzőkönyv mellett megtalálható az ülésen készített gyorsírói jegyzőkönyv feloldása (ezt 15/b sz. jegyzőkönyvként közöljük), valamint a szerkesztett jegyzőkönyv sztenogramja, Révész Mihály kézjegyével ellátva.

⁶Lásd a Forradalmi Kormányzótanács LXI. sz. rendeletét (*Tanácsköztársaság*, 1919. április 17.).

⁷Lásd a Forradalmi Kormányzótanács LXIII. sz. rendeletét (*Tanácsköztársaság*, 1919. április 18.).

⁸Lásd a Forradalmi Kormányzótanács LX. sz. rendeletét (*Tanácsköztársaság*, 1919. április 17.).

1919. április 15.^a

*A Forradalmi Kormányzótanács Gazdasági
Bizottságának ülése*

Garbai: Megnyitja az ülést.^b

1. Varga: Egy rendelet van, amelynek az a lényege, hogy ideiglenes községi és kerületi termelőtanácsot kellene csinálni.

Hamburger: Generaliter kell tiltakoznom az ellen, hogy egy ily külön szerv létesíttessék. A kerületi tanács önmagát ossza be a politikai, gazdasági stb. bizottságba.

Erdélyi: A megyei szervezet maradjon meg egyelőre. Tartsuk meg a megyei direktóriumok keretét és ezzel végeztessünk mindent, amint Hamburger tervezte.

Szántó: Ennek a szervnek majd a népgazdasági legfőbb tanácshoz kell kapcsolódnia. A földművelésügy, az ipar és a közellátás organizációját kell összefoglalnia, mert különben anarchia lesz az egész országban. Új kerületi beosztást kell csinálni. Ez a három népbizottság dolgozzon ki egy organizációt.^c

Hevesi: Nem lehet várni ezzel a bizottsággal. De Hamburger, Szántó, Erdélyi és Varga felfogását össze lehet egyeztetni.

Varga: Tegyük a végére a következőt, hogy a szovjetalkotmány végleges megalkotása után ezek az ipari tanácsok beleolvadnak az általános termelő tanácsba. Belevehetjük: ott, ahol működnek mezőgazdasági tanácsok, ezek belevonandók.¹

Garbai, Hevesi: Mondjuk ki, hogy a kerületi termelő tanács tagjai között legyen az ugyanazon kerületben levő mezőgazdasági és minden ellátó [sic!], termelőtanács kiküldöttje is.

Dovcsák: A községenként vagy városonként felállítandó tanácsot kapcsoljuk ki és kerületi szervet létesítsünk. Ne hirtelenkedjük el. Úljünk össze, rágjuk meg mégegyszer a dolgot.

Landler: Erős helyi centralizációra van szükség.

Varga: Elfogadom, hogy egyelőre ne csináljuk meg a kerületekre, hanem a megyékre. Ad hoc egy pár megyét összefogunk, 12-13-at. A másik pedig, hogy belevesszük azt, hogy mihelyt meglesz egy általános

^aA jelenlevők felsorolását is megelőzve, a következő szöveg olvasható: „A Gazdasági Bizottság első ülése. 1919. április 15. kedden délután négy órára összehívott ülés.” Ez után a gépírónak szóló utasítás következik, hogy milyen sorrendben írja a neveket.

^bEz után, zárójelben a gépírónak szóló következő megjegyzés olvasható: „A címet leírni a tervezetéről!”

^cEz után, zárójelben: „Erdélyi!”

¹A Forradalmi Kormányzótanács XL. sz. rendeletével (*Tanácsköztársaság*, 1919. április 5.) létrehozott birtokrendező és termelést biztosító bizottságokra utal.

népgazdasági tanács, ezek oda beleolvadnak. (Szántó: A hadügy alá tartozó üzem kivételesség. Határoztatik.)

2. [Varga:] Utána a legfontosabb dolog a munkabérek kérdése, az ipari munkabérek ideiglenes rendezése . . .^d erejéig.

Garbai: A munkástanács ülése után folytatjuk a tárgyalást.

Hevesi: A IX. rendeletet² egészítsük ki azzal, hogy a munkástanácsok is mandátumot adnak (Ellentmondások.)

Este kilenc óra 45 perckor folytatódott az ülés.

Varga: Jellemzi az eddigi tárgyalást.

(Jelen voltak: Garbai, Varga, Dovcsák, Szántó, Bokányi, Kun, Hevesi, Kelen, Révész Mihály, Guth.)

Dovcsák: Nyolc korona ötven filléres maximum mellett szólal fel. Tanult szakmunkásoknak ennyit. Ez legyen a legmagasabb határ. (Ez határoztatik.)

Az elnököt nem lehet úgy honorálni, mint a többieket. De meg kell állapítani mind a minimális, mind a maximális bért minden kategóriánál.

Kun: Az elnököt be kell osztani a segéd munkások sorába.

Szántó: A nőmunkások kategóriáját, a d) pontot elejti és a harmadik kategóriába osztja be.

Varga: Utal arra, hogy ha emelik, akkor tönkreteszik a Vörös Hadsereget, és a földmunkásokkal is baj lesz.

Kelen: A kategóriák beosztását és a kategóriákra nézve órabér megállapítását hozza fel.

Dovcsák: A szakszervezet állapítja meg, hogy bizonyos évig dolgozó munkás mennyit kapjon.

Garbai: Helyteleníti ezt, mert ez a veszekedés magvát viszi be. Sokkal helyesebb volna, hogy ha az üzemvezető osztaná be, és ha panasz van, akkor terjesszék elő a szakszervezethez.

Kun: Ugyancsak e mellett szólal fel. A szakszervezet csak nagy, mintegy fellebbező fórum legyen, és a legfelsőbb fórum a Szocializáló Népbiztosság.

Landler: Ha egységesíteni akarjuk a béreket, akkor a szakszervezetre kell bízni. Az államvasutakat ki kell kapcsolni, mert már ilyen bérek vannak a MÁV-nál.

Szántó: A besorozást rá kell bízni vagy a gyári bizalmiférfi testületre, vagy a munkástanácsra. A szakszervezet csak mint fellebbezési fórum legyen. Így megmarad az a szerepe, amely megvolt a kollektív szerződéseknél.

Hevesi: Rámutat arra, hogy a tervezett akkordbérrendszert be kell szüntetni. Egyébként Szántó felfogásán van.

Kelen: Úgy szövegezné meg: „Ezek között a határok között a fizetés megállapítását az üzemtermelési biztos az ellenőrző munkástanáccsal, a

^dEredetiben így.

²Lásd az 1. sz. jegyzőkönyv (március 22.) 11. pontját és 10. jegyzetét.

bizalmiak bevonásával egyetértőleg ejti meg. Ha a munkások ezzel a döntéssel megelégedve nincsenek, a szakszervezet dönt.”

Dovcsák: Aki tíz évnél tovább volt és mint segéd munkás szerepelt, átlép a második kategóriába. Ugyanezt mondjuk ki a második kategóriára: hogy ha tíz esztendő betöltött, átlép az első kategóriába.

Kelen: Akkor a tanult szakmunkásokra vagy a tíz évnél hosszabb gyakorlattal bíró betanult munkásokra kell ezt alkalmazni. A betanult munkásokra vagy tíz évnél nagyobb gyakorlattal bíró segéd munkásokra.

Szántó: Hagyjuk ki azt, hogy a napszamosok csak segéd munkások (illetőleg tíz évnél rövidebb idő óta dolgozó segéd munkások).

Székely: Ez a megállapítás, akármilyen rövid időre, ha három hónapra is hagyjuk meg az engedélyezést, indokolatlan [sic!]. Véglegesen a népgazdasági legfőbb tanács fogja eldönteni. Addig is a többség szerint állapítjuk meg.

Dovcsák: Be lehet majd vezetni a prémiumrendszert!

Kelen: A kilencedik pontot, a vidékre vonatkozó pontot ismerteti és javasolja, hogy a berendezés^e az ország egész meg nem szállott részére érvényes legyen. A szabadban dolgozó munkások az időjárás következtében való nemdolgozásért is kapják a bért. Az építőmunkásokra való tekintettel fejtegeti a rendelettervezet intézkedéseit.

Landler: Vissza kell térni a nyolc órasi munkaidőre, az ifjúság munkások és a 18 éven aluli nőmunkások dolgában, mert felborítja az egész rendet az a hat óra, amit Lukácsék csináltak.³

Dovcsák: Ki kellene mondani, hogy minden 18 éven aluli nőmunkás elbocsátandó az üzemből. (Ellentmondások.)

Kelen: Ne írjunk ebbe a rendeletbe munkaidőt. (Ellentmondások.)
(Megállapodás: A munkaidő nyolc óra!)

Kelen: A városokra és a Garbai említette ipari alkalmazottakra nem terjesztendő ki.

Garbai: Ez is olyan pont, amire nem mondom semmit.

Kelen: A bányamunkásokra ne vonatkozzék. Hozzá kell adni bizonyos, mondjuk tízszázalékos emelést, nehogy a termelés csökkenjen.

Szántó: Inkább felemelem az akkordot, és ha azután az ipari szakmunkás elkezd zúgolódni, dolgozzék az is akkordban, és így áttérünk az akkordra. (Megbeszéljük a szakszervezetekkel. Peyerral, Kelennel beszéljék meg.)

Varga: A rendeletet meg kell szövegezni. Szövegezés után jól át kell nézni. Ezenkívül ki kell hirdetni ezen a héten, de ki is kell mondani, hogy szombaton még fizessék a régi bért, és azután történjék a besorozás.

Bokányi: Be kellene venni, hogy az egész országban levő kollektív szerződéseket szolgáltatassák be a népjólétihez, mert kellene egy bérstatisztika.

^eEredetiben így, helyesen: bérrendezés.

³Lásd a 14/b sz. jegyzőkönyv (április 14.) 22. jegyzetét.

Varga: A még mindig lógó gyorssegélyt, ruhasegélyt bele kell venni, és a külön jutalékokat is.

Kelen: Még egy kérdés van, hogy kire ne vonatkozzék.

Csak határozottan ipari munkásokra vonatkozhatik. Ez a határozat.

Dovcsák: A tisztviselők dolgában emel szót. Az IKTOSZ-ban várják ezt a rendeletet és ugyanilyent akarnak.

Székely: Hagyjuk ezt úgy, hogy külön rendeletben fog szabályozódni. A kerületi munkástanácsi tisztviselőket külön fogják szabályozni.

Kelen: Műhelyen kívül, de helyben teljesített munkálatért és kiküldetésnél 35–60 százalékos pótlék. Helyben és környéken teljesített munkákért 35 százalék, más kerületben 60 százalékban részesülnek. A környéken teljesített szerelési munkáknál 30 százalék, a vidéken teljesítettekénél 60 százalék pótlék. Felhatalmazást kér, hogy a vasasoktól megkérdezze, hogy ott most hogyan van, nehogy 25 százalék miatt felborítsák. Ha lehet, leengedem 25 százalékra. Pontosan megbeszélem Hamburgerékkal.

Dovcsák, Landler és Kelen szövegezzék meg a rendeletet.

3–5. Guth: Emberi és állati ojtóanyagokról, gyógyfürdőkről, gyógyvizeket feldolgozó üzemekről, szanatóriumokról, nyaralók elfoglalásáról, fogadók lefoglalásáról stb. Köztulajdonba vesz minden társadalmi vagy magántulajdonban levő intézményt, magánalapítványt. Anya, gyermekvédelemre, hadirendezésre vonatkozólag tesz előterjesztést. (Elfogadtatnak.)

Gyorsírói jegyzőkönyv feloldásának géppel írott szövege. A jegyzőkönyv két, tartalmában azonos, gépelési formájában eltérő változata maradt fenn, az egyik fotokópiában. A fotokópiában fennmaradt szöveg utolsó oldala hiányzik.

1919. április 17.^a

*A Forradalmi Kormányzótanács Politikai
Bizottságának ülése*

Jelen vannak:

Garbai Sándor elnök, Landler Jenő, Böhm Vilmos, Kun Béla, Fiedler Rezső politikai bizottsági tagok, Vágó Béla, Lukács György, Pogány József, Szántó Béla, Kunfi Zsigmond, Haubrich József kormányzótanácsi tagok, Weltner Jakab, Jancsó Károly meghívottak és Révész Mihály jegyző.

(A Kormányzótanács üléstermébe összehívott ülés kezdete 1.11 órakor.)

1.^b

Garbai Sándor elnök az ülést megnyitja. Ismerteti a Népszava és a Vörös Újság között felmerült ügyet, aminek kormányzótanácsi határozattal kell véget vetni, amely határozatot úgy a Népszava, mint a Vörös Újság köteles legyen közreadni.

Lukács György közoktatásügyi népbiztos bejelenti, hogy a Vörös Újságban jelenik majd meg egy nyilatkozata, amelyet a Népszavának is beküldött. Hangsúlyozza, hogy ez ügyben személyes kérdésről van szó, amely mögött politikum^c van.

Kunfi Zsigmond közoktatásügyi népbiztos felszólalása után

Kun Béla külügyi népbiztos hangoztatja, hogy Lukácsnak feltétlenül elégtételt kell szolgáltatni.

Landler Jenő belügyi népbiztos szerint a pártlapok között rendet kell teremteni. Weltnernek kell az egységes szerkesztést végeznie. A két lapnak közös szerkesztő bizottság kell.

Pogány József külügyi népbiztos szerint a kritikát meg kell engedni a pártban. Közös szerkesztőséget kell csinálni Weltner vezetésével.

Böhm Vilmos szocializáló népbiztos és

Jancsó Károly, a Vörös Újság szerkesztője felszólalása után

Weltner Jakab, a Népszava szerkesztője bejelenti, hogy két lapot nem szerkeszthet, nem vállalja tovább a Vörös Újság felett való felügyeletet.

Vágó Béla belügyi, Lukács György közoktatásügyi és Kun Béla külügyi népbiztos felszólalása után

^aAz eredeti dokumentum keltezésében feltüntették azt is, hogy az ülést csütörtökön délelőtt hívták össze.

^bAz eredetiben az 1. pontot nem jelölték.

^cAz eredetiben ez után, zárójelben: „?”

Szántó Béla hadügyi népbiztos a vita befejezését sürgeti

Fiedler Rezső hadügyi népbiztos határozatot kér arra, hogy a Kormányzótanács tagjait támadni ne lehessen.

Landler Jenő belügyi népbiztos erőteljes hangot követel a burzsoáziával szemben, és határozatot kér arra, hogy polémiákat a pártlapok között nem szabad engedni. Ismét hangoztatja közös szerkesztő bizottság kiküldésének sürgősségét.

Garbai Sándor elnök összefoglalja a vita anyagát. Megállapítja, hogy

a Kormányzótanács határozata az, hogy Lukács György népbiztos ellen Kéri Pál tollából Az Emberben megjelent támadás a legjogosulatlanabbul illetve Lukácsot. A Kormányzótanács Politikai Bizottsága ezt a támadást elítéli és ezért Lukács György népbiztosnak elégtételt szolgáltat. Az erre vonatkozó nyilatkozat megszerkesztésével a Politikai Bizottság Kun Bélát és Weltner Jakabot bízza meg.¹

Garbai Sándor elnök továbbá a vita anyagából arra a következtetésre jut, hogy szükséges a két szerkesztőség tagjainak lehető összevegyítése.

Landler Jenő belügyi népbiztos ennek a határozatnak 24 órán belül való végrehajtásának szükségességét hangoztatja, és indítványozza, hogy a két szerkesztőség tagjainak összevegyítésének munkáját bízva a Kormányzótanács Révész Mihályra.

Révész Mihály javasolja a kérdésnek önként való megoldását, hogy a pártlapok irányításával és főszerkesztésével bízassék meg Weltner Jakab, a Népszava szerkesztésével Jancsó Károly és a Vörös Újságéval Révész Mihály.

Jancsó Károly azt a megoldást javasolja, hogy ő, a Vörös Újság szerkesztője, minden egyes vitás esetet vagy károsnak látszó esetet Weltner Jakabbal, a Népszava szerkesztőjével megbeszél.

Weltner Jakab a megoldásnak ezt a módját elfogadja. Kijelenti, hogy Göndörnek, a Népszava munkatársának akármilyen értelemben való elpusztítására nem kapható.

¹Az *Ember* 1919. április 15-i számában Mácá! címen jelent meg Kéri Pál támadása a Közköztudásügyi Népbizottság irodalmi és színházi osztálya, illetve Lukács György ellen. A *Vörös Újság* 1919. április 16-i és 17-i számában Letörni a kultúrelleforradalmat! címen jelent meg válasz a támadásra. Lukács György a *Vörös Újság* 1919. április 18-i számában Felvilágosításul címen válaszolt Kéri Pálnak. Ugyanezen napokban a másik fél a Népszava hasábjain folytatta a vitát. A Kormányzótanács döntése értelmében a pártvezetőség nyilatkozata a *Népszava* 1919. április 18-i számában jelent meg. Kéri Pál korábban polgári demokrata, majd szociáldemokrata újságíró, Az Est munkatársa, Károlyi Mihály közvetlen környezetéhez tartozott. A Tanácsköztársaság leverése után Tisza István meggyilkolásában való részvétellel vádolták. Mácza János író az aktivista művészcsoporthoz tartozott.

Kunfi Zsigmond közoktatásügyi népbiztos hasonló értelemben szólal fel.

Weltner Jakab kijelenti, hogy a jövőben Göndör a saját neve alatt nem fog írni a Népszavában.

Landler Jenő belügyi népbiztos bejelenti, hogy Göndör Ferenc lapját, Az Embert, a mai napon beszüntették.

Garbai Sándor elnök a vita eredményeként megállapítja, hogy

a Kormányzótanács Politikai Bizottsága és Weltner Jakab is elfogadja a két pártlap együttműködésének azt a módját, amelyet Jancsó Károly javasolt.

2.

Vágó Béla belügyi népbiztos rámutat arra, hogy mulhatatlanul szükséges a polgári sajtó beszüntetése. Önála is, Garbai elnöknel is együtt vannak a javaslatok, legközelebb előterjesztik azokat.²

Weltner Jakab ismét figyelembe ajánlja a lapok beszüntetésével munka nélkül maradó vagy 10 000 ember sorsát.

Landler Jenő belügyi népbiztos véleménye szerint a 10 000 embernek munkát kell adni, de a lapokat be kell szüntetni.

Garbai Sándor elnök ismét rámutat a pártlapokról szóló vita eredményére, amely szerint

határozat az, hogy Jancsó és Weltner elvtársak vállalják azt, hogy együttesen fogják megteremteni a két lap között való egységet, és mindegyikük felejtse el, hogy melyik párthoz tartozott, továbbá igyekezzenek a szerkesztőség tagjait kicserélni.

3.

Vágó Béla belügyi népbiztos arra nézve kéri a Kormányzótanács határozatát, hogy letartóztatást csak a belügyi népbiztos rendelhessen el, a többi népbiztos csak saját hatáskörében.

²A polgári sajtó betiltásával kapcsolatos javaslatok kidolgozását április 14-i ülésén határozta el a Kormányzótanács (14. sz. jegyzőkönyv 15. pontja). Később már nem foglalkozott a kérdéssel. A betiltásokkal kapcsolatos intézkedéseket lásd a sajtódirektórium jegyzőkönyveiben (PI Arch. 601. f. 3/1-2. ő.e.).

Rövid vita után, amely akörül forgott, hogy hasonló kormányzó-tanácsi rendelet már jelent meg vagy hozatott, bár nem jelent meg, határozatot a kérdésben nem hoztak.³

(Az ülés vége 2.45 órakor.)

Révész Mihály
jegyző

Szerkesztett jegyzőkönyv géppel írott másodpéldánya. Borítólapjának jobb felső sarkában Révész Mihály kézjegye, „RM” látható. A jegyzőkönyv mellett megtalálható az ülésen készített gyorsírói jegyzőkönyv feloldása (ezt 16/b sz. jegyzőkönyvként közöljük), valamint a szerkesztett jegyzőkönyv sztenogramja, Révész Mihály kézjegyével ellátva.

16/b

1919. április 17.^a

*A Forradalmi Kormányzótanács Politikai
Bizottságának ülése*

1. [Garbai:] Tárnya: A Népszava és a Vörös Újság ügye.

Véget kell vetni kormányzótanácsi határozattal. Tűrhetetlen ez a helyzet, és félő, hogy a burzsoázia ki fogja használni. Valamilyen nyilatkozattal zárja le a Kormányzótanács ezt az ügyet, és ezt a nyilatkozatot a Népszava köteles legyen leadni. Ha van mögöttük bármi, Kunfi és Lukács mondják el.

Lukács: A Vörös Újságban jelenik meg majd egy nyilatkozat. Itt személyi kérdésről van szó, amely mögött politikum van. Azzal izgatnak ellenem, hogy én milliomos vagyok. Effajta politikum.

Kunfi, Kun: Lukácsnak feltétlenül elégtétele legyen, és ez az elégtétel Göndörnek, ha nem is fizikai, de egyéb értelemben a feje kell, hogy legyen.

Landler: A jövőre vonatkozólag rendet kell teremteni. Weltnernek kell az egységes szerkesztést megcsinálni. Közös szerkesztő bizottságot a két lapnak. Mondja ki a Kormányzótanács határozatban, hogy meg kell csinálni a közös szerkesztő bizottságot, hogy a két lap egységes szellemben tartassék. Lukácsnak elégtételt kell szolgáltatni, és a kritikai szabadság a

³ Az előzetes letartóztatás elrendelését a Forradalmi Kormányzótanács XXXIX. sz. rendelete szabályozta először, eszerint a Vörös Órségen kívül az egyes népbiztosok és forradalmi törvényesékek is elrendelhettek letartóztatást. Az egyesítés igénye már a Forradalmi Kormányzótanács április 18-i ülésén is felmerült (lásd a 11/a sz. jegyzőkönyv 3. pontját és 8. jegyzetét). Az egységes eljárást a Forradalmi Kormányzótanács LXVII. sz. rendelete (*Tanácsköztársaság*, 1919. április 19.) biztosította.

^a A keltezés kiegészítéseként utalás történik arra is, hogy a déli 12 órára összehívott ülést 1 óra 15 perckor kezdték.

Kormányzótanács ténykedésével szemben meg van engedve a párt lapjaiban is.

Pogány: A kritikát meg kell engedni a pártlapokban. A közös redakciót azonban meg kell csinálni, és Weltner vegye kezébe a dolgot.

Böhm: Tűrhetetlen a helyzet, hogy a pártlapok és a szerkesztők egymással hadakozzanak. Elítéli a Népszava eljárását is, de az én nevem mellé most sem teszik oda, hogy elvtárs. Megengedhetetlen, hogy ezek az emberek, akik itt ülnek a proletariátus bizalmából, ezeket az embereket támadják. Azokat nem szabad támadni. Egységeseknek kell lennünk, mert ha nem vagyunk egységesek, ez sokkal nagyobb kár, mint a román támadás.

(Még mindig Böhm): Meg kell bízni valakit a két pártlap irányításával. A szellemi irányításnak diktatórikusnak kell lenni.

Jancsó, Weltner: Két lapot szerkeszteni nem lehet.

Weltner: Nem vállalom tovább a Vörös Újság fölött való felügyeletet. A Népszavát fogom szerkeszteni úgy, hogy mindenki meg lesz vele elégedve.

Vágó: A legnagyobb disznóság, hogy Göndör ilyen súlyos dolgokat visz véghez a Népszavában.

Lukács: Ez az a dolog, amelyből kiszabadult a maffia. Az egész világban nem igaz semmi.

Kun: A pártban egész sereg ilyen helytelen dolog volt. Most csak véletlen, hogy ennél fakadt ki. Ezeket a kérdéseket el kell intézni. Maradunk-e azon a platformon, amelyben megállapodtunk, vagy nem?

Szántó: Fejezzük be ezt a vitát és ezt a harcot. Az ülés alatt kilenc jelentést vett.¹ Fejezzük be ezt a vitát, és gondoskodás történjék arról, hogy hasonló pizkolódás ne történjék.

Fiedler: Ha ilyen támadásoknak tért engedünk, akkor a munkások között is ez lesz, pláne ha kormányzótanácsi tagokat kikezdenek. Határozatot kell hozni, hogy a Kormányzótanács tagjainak megtámadása tilos.

Landler: Ha nem teljesen egyöntetűen dolgozik a két pártlap, akkor nem jobbra vagy balra való fordulás lesz, hanem felfordulás. Erőteljes hang a burzsoáziával szemben: ez szükséges. Polémiákat nem szabad engedni. Közös szerkesztő bizottságot kell csinálni, és ez felelős legyen azért, ami a pártlapokban történik.

Garbai: A vitából kiemelkedik az, hogy az a minősíthetetlen támadás, amely a Kéri [tollából] megjelent, a legjogosulatlanabban Lukács elvtársat érintette. A Kormányzótanács bizottsága ezt a támadást egyáltalában elítéli, és ezért elégtételt szolgáltat Lukácsnak. Továbbá ezt a vitát be kell fejezni, és valami nyilatkozatot ki kell adni. Egy nyilatkozatban intéződjék el Lukács elvtárs ügye is. Kun és Weltner elvtársak bíznak meg a nyilatkozat megszerkesztésével. Megengedhetetlen, hogy ilyenek történtek. Közös szerkesztő bizottságot kell választani, amelynek feladata lenne ezt

¹ Az utalás feltehetőleg a román támadással kapcsolatos jelentésekre vonatkozik.

az egységes irányítást megfigyelni és ügyelni arra, hogy a szerkesztés egységes legyen.

Weltner: Én nem lehetek benne a szerkesztő bizottságban.

Kunfi: A két lapot össze kell egyeztetni, mert csak így lehet egységet csinálni.

Kun: És a politikai direktórium csinálja.

Garbai: A két szerkesztőség tagjainak lehető összevegyítése!

Böhm: Helyiségileg is.

Landler: Végre kell hajtani, meg kell mondani, hogy Jancsó meg Weltner felelősek, hogy 24 órán belül végrehajtsák. Bízunk meg Révész Mihályt azzal, hogy a két szerkesztőséget összevegyítse. Tehát: Révész, Weltner, Jancsó – Népszava; Révész Mihály – Vörös Újság.

Landler: Révész vezetésével csinálja a szervezés munkájában egy szerkesztő bizottság [sic!]. (Nagy, személyes jellegű vita.)

Jancsó: Úgy lehetne megoldani, hogy minden olyan vitás kérdés, amely nézetem szerint aggályos lenne, minden egyes esetben Weltner elvtárral megbeszélendő.

Weltner: Én ebbe belemehetek. Akkor meg tudjuk csinálni.

Garbai: Akkor egyelőre nem kell mást csinálni.

Kun: Göndörnek a Népszava szerkesztőségében meg kell mondani, hogy Göndör a saját neve alatt nem fog írni. „Az Ember”-t már beszüntettük.

Weltner: Göndör kivégzésére nem vagyok kapható.

Kunfi: Semmi szín alatt nem megyek bele a határozatba. Minden elégtételt azonban Lukácsnak megadok.

2. Vágó: Szükséges a polgári sajtó beszüntetése.

Garbai, Vágó: Együtt vannak a javaslatok.

Garbai: A Kormányzótanácsnak tegyünk konkrét javaslatot.

Weltner: Tízezer ember munka nélkül marad.

Landler: A munkanélkülieket fizessük.

Kun: A Lukács–Göndör ügyben a Kormányzótanács mint pártvezetőség kimondja, hogy ez teljesen elítélendő, minősíthetetlen eljárás és e miatt „Az Ember”-t beszüntettük.

Garbai: Jancsó és Weltner elvtársak vállalják, hogy együttesen fogják megteremteni a két lap közti egységet, és mindegyik felejtse el, hogy melyik párthoz tartozik. Egyezzenek meg, és a szerkesztőségek tagjai kicseréltetnek.

3. Vágó: A Kormányzótanács abbeli határozatát, hogy a letartóztatást csak a belügyi népbiztos teheti, a többi népbiztos pedig csak saját hatáskörében...^b

Landler: Csak a vádbiztosoknak szabadjon letartóztatni

(Ládai és Szántó: Minden miniszter^c a saját tárcája ügyében.)

Gyorsírói jegyzőkönyv feloldásának géppel írott szövege.

^bEredetiben így.

^cEredetiben így, helyesen: népbiztos.

1919. április 18.^a*A Forradalmi Kormányzótanács ülése*

Jelen vannak:

Garbai Sándor, Bokányi Dezső, Landler Jenő, Bajáki Ferenc, Szamuely Tibor, Haubrich József, Kondor Bernát, Pogány József, Ágoston Péter, Szántó Béla, Vágó Béla, Kun Béla, Révész Mihály, Hamburger Jenő, Guth Antal, Dovcsák Antal, Illés Artúr, Rákosi Mátyás, Hevesi Gyula, Büchler József, Nyisztor György, Kelen József, Fiedler Rezső, Robiczek Pál (a tárgyalások egy részén), Rónai Zoltán, Kunfi Zsigmond, Kalmár Henrik, Vántus Károly, Szabados Sándor, Lukács György, Böhm Vilmos és Székely Béla.^b

A Kormányzótanács üléstermében tartott és este 8 órára összehívott ülés kezdete 8.58 óra.

1.

Garbai Sándor elnök üdvözli a Kormányzótanács tagjait, megnyitja az ülést és jelenti, hogy a hét folyamán a Kormányzótanács Politikai Bizottsága és Gazdasági Bizottsága is tartott ülést; a Gazdasági Bizottságban a bérkérdés szabályozását, a Politikai Bizottságban a pártlapok között felmerült viszálykodást intézték.¹

Tudomásul vétetik.

2.

Garbai Sándor elnök jelenti, hogy megtörtént a fővárosi intéző bizottság megválasztása, amivel megszűnik Bokányi népjóléti népbizottsága; helyébe új népbiztos kiküldetése szükséges. Bokányi Dezső volt népjóléti népbiztos ismerteti a hadirokkantakkal való tárgyalásokat, a hadirokkantak követeléseit és rámutat arra, hogy a rokkantkérdésben már szinte ellenforradalmi erők működnek. Javasolja, hogy már holnap el kell foglalni valakinek a népjóléti népbiztos helyét, olyan embernek, akinek a neve a

^aAz eredeti dokumentum keltezésében feltüntették azt is, hogy az ülést pénteken tartották.

^bA gyorsírói jegyzőkönyv is felsorolja a jelenlevőket, ebből Hamburger Jenő, Vántus Károly, Szabados Sándor, Lukács György, Böhm Vilmos és Székely Béla neve hiányzik.

¹Lásd a 16. sz. jegyzőkönyv (április 17.) 1. pontját.

Kormányzótanács álláspontját is mutatja, a rokkantak helyzetével és egyesek követeléseivel szemben. Erre a helyre Szamuely Tibor népbiztost ajánlja.² Kineveztetésével együtt jelenjék meg egy kiáltvány a rokkantakhoz, amely évi járadékuknak 4800 koronára való emelését, élelmezésük javadalmát azoknak számára, akiknek semmi más jövedelmük nincs, mint amit az államtól kapnak, lakbérük elengedését, két szaktársnak politikai megbízottakká való kinevezését tartalmazza.³

Landler Jenő belügyi, Kun Béla külügyi, Kondor Bernát közéleti népbiztosok felszólalása után,

Szamuely Tibor közoktatásügyi népbiztos ismerteti a rokkantak felfegyverzettségét, megállapítja, hogy a rokkantaknak juttatni kell valamit, majd kijelenti, hogy a megbízatást nem vállalhatja.

Böhm Vilmos hadügyi, Bokányi Dezső, Szamuely Tibor, Landler Jenő, majd Rónai Zoltán igazságügyi és Szabados Sándor közoktatásügyi népbiztos ismételt felszólalásai után

Garbai Sándor elnök kéri Szamuely Tibor népbiztost, hogy a rokkantügyek intézését vállalja el.

Határozat: A Kormányzótanács egyhangúan hozzájárul ahhoz az indítványhoz, hogy a rokkantügyek diktatórikus elintézésével, diktatórikus hatáskörrel Szamuely Tibor népbiztost bízva meg azzal, hogy a rokkantügyekben saját hatáskörében intézkedjék. Ez a megbízatás a Munkaügyi és Népjóléti Népbiztosságot is jelenti.

3.

Kun Béla külügyi népbiztos beterjeszti a Szocializáló Népbiztossággal egyetértésben szerkesztett azt a rendelettervezetet, amely a Külkereskedelmi Hivatal létesítéséről szól.

A Kormányzótanács a rendelettervezethez észrevétel nélkül hozzájárul.⁴

²Szamuely Tibor csak néhány napig irányította a népbiztosságot, rövidesen más feladatot kapott; Bokányi Dezső a Budapesti Központi Munkástanács elnökségében betöltött funkciója mellett továbbra is népbiztos maradt.

³A javasolt kiáltvány a *Világ* 1919. április 18-i számában mint a rokkantügyek teljhatalmú intézőjének I. számú parancsa jelent meg Szamuely Tibor aláírásával. Ez a korábbi 480 koronáról emelte fel 4800 koronára a teljesen rokkantak járadékát, intézkedett élelmezési viszonyaik megjavításáról is, egyben határozottan a forradalom iránti hűségre szólította fel őket. Ezt követően számos más rendelkezés jelent meg a rokkantak helyzetének javítása érdekében.

⁴Lásd a 9. sz. jegyzőkönyv (április 6.) 7. pontját és a 9/a sz. jegyzőkönyv 5. jegyzetét.

4.

Garbai Sándor elnök hozzá intézett bejelentés kapcsán kérdi, hogy a forradalmi törvényszékek halálos ítéletek esetében a kegyelmezési jog gyakorlása történhet-e, és ha igen, hogyan? [sic!]

Rónai Zoltán igazságügyi népbiztos rámutat arra, hogy a forradalmi törvényszékek működése ellen panasz alig merült fel, ahol halálos ítéletek voltak, ott vagy ellenforradalmi üzemek, vagy veszedelmes rablások tették ezeket szükségessé. Ellenben felmerült annak szükségessége, hogy meg kell szüntetni az apróbb forradalmi törvényszékeket. Az Igazságügyi Népbiztosság az egész igazságügyi szervezetről tervezetet készít elő; a tervezet fogja megszüntetni az apróbb forradalmi törvényszékeket, és ez fogja szabályozni a kegyelmezési jognak a kérdését is.⁵

Tudomásul szolgál.

5.

Garbai Sándor elnök rámutat arra, hogy ezzel kapcsolatban a letartóztatások dolgát is szabályozni kell.

Rónai Zoltán igazságügyi népbiztos ismerteti a Kormányzótanácsnak erre vonatkozóan hozott határozatát; véleménye szerint a vádbiztos kezéből nem lehet kivenni a letartóztatás jogát.

Garbai Sándor elnök, Landler Jenő belügyi népbiztos felszólalása után,

Rónai Zoltán igazságügyi népbiztos kijelenti,

az Igazságügyi Népbiztosság azt a rendeletet, amelyben a Kormányzótanács múltkor megállapodott, nyilvánosságra hozza.⁶

6.

Böhm Vilmos hadügyi népbiztos jelentést tesz a hadügyi helyzetről és bécsi tapasztalatairól.⁷

Kun Béla külügyi népbiztos ezzel kapcsolatban a külpolitikai helyzetről tesz jelentést. Úgy látja, hogy az antant nem akar támadni, de szervezi az ellenforradalmat velünk szemben. Ennek következménye az lehetne,

⁵ Az igazságügyi szervezetről, a bírói eljárásról készített tervezetet az igazságügyi népbiztos 1919 júniusában a Tanácsok Országos Gyűlése elé terjesztette, de nem tárgyalták. Július végén kormányzótanácsi rendelettervezetté dolgozták át, kiadására már nem került sor. A tervezetet közli: MMTVD 6/B köt. 77–85. o., a kérdéstről részletesebben lásd *Sarlós Béla: A Tanácsköztársaság jogrendszerének kialakulása*. Bp. 1969. 393–436. o. A kegyelmezési jog kérdése a Forradalmi Kormányzótanács ülésein többször előtérbe került, végül a július 10-i ülésen (38. sz. jegyzőkönyv 1. pont) a Szövetséges Központi Intéző Bizottság hatáskörébe utalták.

⁶ Lásd a 16. sz. jegyzőkönyv (április 17.) 3. pontját és 3. jegyzetét.

⁷ Lásd a 13/a sz. jegyzőkönyv (április 12.) 8. pontját és 9. jegyzetét.

hogy a lehető legszigorúbban kell érvényesíteni a diktatúrát, nehogy kész helyzetet találjon az antant egy esetleges előnyomulása esetén. A proletárok előtt nem szabad eltitkolni a veszedelmes helyzetet, mert csak így tudjuk a proletárság áldozatkészségét fenntartani. Vázolja, hogy kiáltványt kell kibocsátani a munkásságnak arról, hogy a forradalom veszedelemben van, egyúttal ismerteti a bécsi helyzetet. Kunfi Zsigmond közoktatásügyi népbiztos felszólalása után

elhatározza a Kormányzótanács, hogy holnap délutánra együttes ülésre összehívja az összes kerületi munkás- és katonatanácsok tagjait.⁸

Pogány József külügyi népbiztos a demarkációs vonalon a fegyelem megtartásának nagy szükségességére hívja fel a figyelmet és azt indítványozza, hogy az egyes frontokra egy-egy népbiztos menjen ki. A veszedelem közelsége feltétlenül megkívánja a munkásmozgalom egységét.

Landler Jenő külügyi^c népbiztos szerint offenzívát kell kezdeni valahol, mégpedig délről.

Hevesi Gyula szocializáló népbiztos szerint a legerélyesebb belpolitikai rendszabályokra van szükség, a külföldre menekültek ellenforradalmi törekvéseivel⁹ szemben letartóztatások ezreivel kell felelni. Fegyelmezett hadsereget csak akkor tudunk teremteni, ha a szervezett munkásságot viszik a hadseregbe. Ebből a szempontból be kellene szüntetni azokat az üzemeket, amelyek sok munkást foglalkoztatnak, s amelyeknek a működésére most nincs szükség; ezeknek az üzemeknek megszüntetésekor a munkásságot fegyverbe kell állítani.

Lukács György közoktatásügyi népbiztos javasolja, hogy mindazokon a területeken, ahol a proletáralom a magántulajdont megszüntette, a magántulajdonra vonatkozó minden dokumentumot meg kell semmisíteni.

Kunfi Zsigmond közoktatásügyi népbiztos felszólalása után

Kun Béla külügyi népbiztos hangoztatja, hogy most annak a megmutatására van szükség, hogy a magyarországi proletárság a román offenzívát¹⁰ meg tudja állítani.

^cEredetiben így, helyesen: belügyi.

⁸A Budapesti Munkás- és Katonatanács április 19-i ülésén Kunfi Zsigmond és Kun Béla tartott előadást a kül- és belpolitikai, valamint a katonai helyzetről. A munkástanács egyhangú határozatot hozott, hogy a Kormányzótanács és a munkástanács fele kimegy a frontra. A Magyarországi Szocialista Párt, a Forradalmi Kormányzótanács és a Budapesti Forradalmi Munkás- és Katonatanács közös felhívása Veszélyben a forradalom! címmel a *Népszava* 1919. április 20-i számában jelent meg.

⁹Az utalás a Bécsben Bethlen István gróf vezetésével április 12-én megalakult Antibolsevista Comité tevékenységére vonatkozik.

¹⁰A román hadsereg, megszegve a fegyverszüneti egyezményt, 1919. április 16-án támadást indított a Magyarországi Tanácsköztársaság ellen.

Haubrich József hadügyi, Szántó Béla hadügyi és Kelen József szocializáló népbiztosok felszólalása után Garbai Sándor elnök megállapítja,

hogy a Kormányzótanács a jelentéseket tudomásul veszi. Elhatározza a Kormányzótanács, hogy a helyzetet ismertető proklamáció megírásával Kunfi Zsigmond népbiztost bizza meg. Kimondja a Kormányzótanács annak a szükségességét is, hogy a frontokra minél rövidebb időn belül menjenek ki a népbiztosok. Ennek az intézését a Hadügyi Népbiztosság vállalja.

7.

Garbai Sándor elnök felveti azt a kérdést, nem változtatja-e meg a Kormányzótanács [az alkohol] kérdésben elfoglalt álláspontját.

A Kormányzótanács a kérdésben [el]foglalt álláspontját nem változtatja meg.¹¹

8.

Szamuely Tibor, a májusi ünnepség rendezésével megbízott népbiztos ismerteti az ünnepség rendezésének eddigi munkáit, az ünnepség programját és kéri, hogy a Kormányzótanács az ünnepség költségeinek fedezésére 4 milliós keretben adjon felhatalmazást.

Kunfi Zsigmond, Böhm Vilmos, majd ismét Szamuely Tibor népbiztos felszólalása után

a Kormányzótanács hozzájárul a 4 milliós keretben mozogható költségvetéshez. A költségeket a pénzügyi tárca terhére engedélyezi.

9.

Kunfi Zsigmond közoktatásügyi népbiztos előterjesztést tesz a munkásmozgalom történetére, a mozgalomra vonatkozó múzeum létesítésére és arra, hogy az idevágó szervezési, gyűjtés és egyéb teendők végzé-

¹¹ Lásd a 3. sz. jegyzőkönyv (március 25.) 10. jegyzetét.

sével Diner-Dénes József, Krejcsi Rezső és Révész Mihály elvtársak bízassanak meg.

A Kormányzótanács az előterjesztéshez hozzájárul.¹²

10.

Garbai Sándor elnök a hozzá intézett kérdésekkel kapcsolatosan határozatot kér arra, hogy nagyszombaton 12 óráig vagy 1 óráig dolgozzanak a gyárak, és arra, hogy húsvét másodnapján folytatják-e a munkát.

Böhm Vilmos hadügyi, Dovcsák Antal szocializáló, Szántó Béla hadügyi népbiztosok felszólalása után

a Kormányzótanács megállapodott abban, hogy a kérdést a Szociális Termelés Népbiztossága intézze el, és rövid úton juttassa az érdekelt gyárak munkásainak tudomására.

11.

Kondor Bernát közéleti népbiztos a fegyvergyári munkások lisztkezdvezményeinek megszüntetését kéri.

Bajági Ferenc szocializáló népbiztos utal arra, hogy Erdélyi Mór közéleti népbiztos előterjesztésében szerepelt már a kérdés a Kormányzótanács előtt; a Kormányzótanácsnak megfelelően ő (Bajági) már utasított, hogy hívja össze a munkásokat, hogy előttük ő (Bajági) ismeresse a Kormányzótanács ama határozatát, hogyha a Fegyvergyár munkásai az élelmezési kedvezmény kérdésében nem engednek, az üzemet becsukják.

A Kormányzótanács múltkori határozatát megismétli, és Bajági Ferenc felvilágosítását tudomásul veszi.¹³

12.

Kondor Bernát közéleti népbiztos előterjeszti ama kérdését, hogy a népbiztosság malátasör gyártását engedélyezze.

A Kormányzótanács a kérést nem teljesíti.

¹² A Forradalmi Kormányzótanács CXIX. sz. rendelete (*Tanácsköztársaság*, 1919. június 22.) intézkedett a munkásmozgalmi (proletár) múzeum létrehozásáról. Részletesebben lásd *Gerelyes Ede: Kommunista Proletár Múzeum 1919-ben. Legújabbkori Történeti Múzeum Évkönyve*. Bp. 1959. Krejcsi Rezső szociáldemokrata ügyvéd, publicista, a polgári demokratikus köztársaság prágai követe, a Tanácsköztársaság megbízásából Bécsben teljesített diplomáciai szolgálatot, majd a Proletár Múzeum egyik vezetője lett.

¹³ Lásd a 14. sz. jegyzőkönyv (április 14.) 13. pontját.

13.

Rónai Zoltán igazságügyi népbiztos bejelenti, hogy Kalmár Jenő^d német népbiztos Sopronba utazik. Felhatalmazást kér a németek előtt a Kormányzótanács nevében való kijelentések megtételére.

Böhm Vilmos hadügyi, Kalmár Henrik német, Kunfi Zsigmond közoktatásügyi népbiztosok felszólalása után, Kun Béla mindenekelőtt egy német szocialista konferencia összehívásának szükségességét hangsúlyozza. Rónai és Kalmár menjenek Sopronba, készítsék elő azt, szocialista konferencia, és ezt követően nyilatkozzanak a magyarországi szovjetről.

Rónai Zoltán igazságügyi népbiztos szerint ott, ahol a német többségben van, ott érvényesülni kell a németiség akarátának; tisztán arról van szó, hogy kooperálhasson három-négy német megye; ennek a kijelentésére kér felhatalmazást.

A Kormányzótanács hozzájárul.¹⁴

14.

Rónai Zoltán igazságügyi népbiztos felhatalmazást kér arra, hogy a Közoktatásügyi és Belügyi Népbiztosságokkal egyetértésben a gyermek-kriminalitásra vonatkozóan rendeletet bocsáthasson ki.¹⁵

15.

Rónai Zoltán igazságügyi népbiztos felhatalmazást kér arra, hogy a gyámügyek szabályozása kérdésében a Belügyi Népbiztossággal egyetértésben és a Pénzügyi Népbiztosság által közölt üzemek dolgában a Pénzügyi és a Szociális Termelés Népbiztossága között létrejött egyezményeket a Kormányzótanács rendelet alakjában kiadhassa.

A Kormányzótanács hozzájárul.¹⁶

16.

Rákosi Mátyás szocializáló népbiztos postaügyi népbiztosság felállítását javasolja.

Landler Jenő belügyi népbiztos, Robiczek Pál politikai megbízott felszólalása után,

^dEredetiben így, helyesen: Henrik.

¹⁴Lásd a 2. sz. jegyzőkönyv (március 24.) 3. jegyzetét.

¹⁵Az erkölcsi romlás veszélyének kitett, vagy társadalomellenes magatartást tanúsító gyermekek nevelésével foglalkozó intézmények és szervek rendszeréről, feladatáról a Forradalmi Kormányzótanács LXXII. sz. rendelete (*Tanácsköztársaság*, 1919. április 26.) intézkedett.

¹⁶Az iskolai gyermekvédő gyámok feladatairól és hatásköréről, az iskolai gyermekvédelmi központok szervezetéről és hatásköréről a Forradalmi Kormányzótanács LXXI. sz. rendelete (*Tanácsköztársaság*, 1919. április 26.) intézkedett.

Garbai Sándor megállapítja, hogy

a Kormányzótanács egyelőre nem látja szükségét annak, hogy külön postai népbiztosság legyen. Ezt a kérdést is a szovjetkongresszus fogja eldönteni.¹⁷

Garbai Sándor elnök az ülést bezárja.

(Az ülés vége éjjel 11.40 órakor.)

Dr. Révész Mihály s. k.
jegyző

Szerkesztett jegyzőkönyv géppel frott szövegének fotokópiája, amelynek első oldalán dr. Ujlaki Géza ügyvéd pecsétje látható elmosódottan. A jegyzőkönyv mellett megtalálható az ülésen készített gyorsírói jegyzőkönyv feloldása, ezt 17/b sz. jegyzőkönyvként közöljük.

17/b

1919. április 18.^a

A Forradalmi Kormányzótanács ülése

1. [Garbai:] Üdvözlí és megnyitja. A hét folyamán két ülést, egy politikai természetűt és egy gazdaságít tartunk. A gazdaságiban a bérkérdés szabályozása.

2. [Garbai:] A fővárosi intéző bizottság megválasztása forog szóban. Bokányi elvtárs népjóléti hatásköre megszűnik. Fel kell menteni és helyébe^b

Bokányi: A rokkantakkal való tárgyalást ismertette. Össze kellett íratni azokat a hadirokkantakat és -özvegyeket, akik az államtól kapott segítségen kívül egyebet nem kapnak. Rokkantaktól vezetett rokkant-minisztériumot akarnak, hogy a rokkantak így állandóan felléphessenek a leghetetlenebb követelésekkel. Már a negyedik egyesület keletkezett. Már azt lehet mondani, hogy ellenforradalmi erők mozognak itt. Holnap el kell foglalni valakinek a helyemet, akinek a neve megemlítésekor tudják, hogy mennyit ütött az óra, és ez az ember Szamuely legyen. Az IKTOSZ részéről is mozgalom indult meg. Én tisztán a szónoklat erejével már nem

¹⁷A Magyarországi Tanácsköztársaság Alkotmánya postaügyi népbiztosságot nem hozott létre. A Népgazdasági Tanács közlekedési főosztálya látta el a postaügyi irányítását.

^aAz eredeti dokumentum keltezésében feltüntették azt is, hogy az este 8 órára összehívott ülést 8 óra 58 perckor kezdték meg.

^bEz után, zárójelben: „?”, a mondat folytatása hiányzik.

győzöm tovább. A Szamuely megbízatásáról szóló hírnek holnap reggelre meg kell jelennie, és a statisztikai adatokat be kell szerezni.

Landler: Feltétlenül Szamuelynek kell vállalni. Holnap reggelre meg kell jelennie az ő kinevezésének.

Kun: Ennek a kérdésnek nem is szociálpolitikailag, hanem politikailag kell a megoldását keresni, és erre Szamuely az alkalmas. Szamuely rokkantügyi diktátor legyen.

Kondor: A közellátási hivatalnál is jártak a rokkantak. Anélkül, hogy egy precedenst találtak volna, követelték, hogy a Hadigondozó által kezelt rokkantaknak belső ellátását javítani kell.

Szamuely: Bejelentheti, hogy nem vállalja, mert a rokkantak fel vannak fegyverezve. Egyrésztől úgyszintén meg kell oldani a kérdést. Adni kell nekik valamit.

Böhm: Akárhogy van, négy hét alatt nem adtunk semmit a rokkantoknak. A legnagyobb lármát az álrokkantak csinálják. Erélyes kezű ember kell oda, de azért kell annak, aki odamegy, 24 óra alatt, hogy gyorssegélyt adjon és a járandóságot felemelje [sic!]. Csak Szamuely és Vágó csinálhatnak ott rendet. Teljes rokkantjáradékként 4800 koronát kell megállapítani.

Bokányi: A kinevezéssel együtt holnap már jelenjék meg kiáltvány, amely a járandóság felemelésével együtt kosztjavítást és lakbérelengedést biztosít annak, akinek semmi más jövedelme nincs, mint ami a járandósága. Fekete Györgyöt és Tonzait¹ politikai megbízottul kell kiküldeni. Szamuely személye azért kell, hogy itt ne lehessen többé zsarolni. És a gyorssegélyre vonatkozólag is nyilatkozat kell, hogy mihelyt a statisztikai adatok együtt lesznek, ezt is megoldják.

Szamuely: Képtelennek érzi magát, és Vágó személyét ajánlja.

Landler: Szamuelynek kell vállalnia. De proklamációnak nem kell megjelenni.

Rónai: Landler nézetéhez csatlakozik, de a rokkantak lefegyverzése nélkül ez nem oldható meg.

Szabados: Alkudozni kell velük, hogy ők verekedjék ki, és ezt csak Szamuely csinálhatja meg. Az országos pénztárnál van egy egész sereg ember, akit be lehet állítani oda. De kell nekik adni valamit.

Garbai: Kéri, hogy vállalja el. Nem áll, hogy tisztán csak brutalitással megoldható, adni is kell valamit.

Szamuely: Egyenesen katasztrófák lesznek.

Kun: Vállalnia kell!

Garbai: A Kormányzótanács egyhangúlag hozzájárul ahhoz az indítványhoz, hogy a rokkantügyek diktatórikus elintézésével Szamuelyt bizza meg [sic!], azzal, hogy ami ebben az ügyben szükséges, intézze el diktatórikus hatáskörrel. Ez a Munkaügyi és Népjóléti Népbiztosságot jelenti.

¹Fekete György tisztviselő, hadirokkant, az Országos Hadigondozó Hivatal osztályvezetője volt. Tonzaira nem sikerült adatot találni, feltehetőleg névelírás történt.

3. Kun: A Szocializálási Népbiztossággal együtt Külkereskedelmi Hivatalt létesítünk, és erről rendeletet bocsátunk ki. A sok mindenféle külföldi agentúra megszűnik. Minden ezen a fórumon keresztül megy.

Garbai: A Kormányzótanács hozzájárul.

Vántus: Benne van-e az a megállapodás, amelyet mi hoztunk?

Rákosi, Kun: Benne lesz!

4. Garbai: A forradalmi törvényszékek gyakori halálos ítéletet hoznak. A kegyelmi jog gyakorlását valamilyen formában revízió alá kellene venni.

Rónai: A forradalmi törvényszékek működése ellen panasz alig merül fel. Legalább a budapestinek működése ellen alig. Halálos ítéletek voltak vidéken, de ellenforradalmi üzemek vagy veszedelmes rablások miatt. Meg kell szüntetni az apró forradalmi törvényszékeket. Az egész igazságügy szervezetéről tervezetet készítünk elő, amely ezeket az apró törvényszékeket megszünteti. Ez szabályozni fogja a kegyelmi jog kérdését is.

5. Garbai: Ezzel kapcsolatban a letartóztatások dolgát is szabályozni kell.

Rónai: Ismerteti az erre vonatkozó határozatot. A vádbiztos kezéből nem lehet kivenni a letartóztatási jogot.

Pogány: Legalább azt kellene kimondani, hogy minden letartóztatásról 24 óra alatt táviratilag kell értesíteni a belügyet. Viszont ki kell mondani, hogy a vádbiztosoknak Budapesten ne lehessen letartóztatni senkit.

Garbai: Komikussá válik a letartóztatások dolga. Ezt valahogy szabályozni kell.

Landler: A vádbiztosoknak meg kell adni az előzetes letartóztatás iránt való rendelkezés jogát. Ki kell mondani azt is, hogy azonnal értesíteni kell a Belügyi Népbiztosságot, hogy erre kötelesek. De szégyenteljes abszurdum, hogy fosztogatásért felakasztanak embereket, nagyobbért pedig 15 évre ítélnék.

Rónai: Akkor azt a gondolatot, amiben a múltkor megállapodtunk, nyilvánosságra hozzuk. (Ez határoztatik.)

6. Böhm: A hadügyi helyzetről és a bécsi tapasztalatokról referál.

Kun: Ezzel kapcsolatban a külpolitikai helyzetről tesz jelentést. Úgy látja, hogy az antant nem akar támadni, de szervezi az ellenforradalmat velünk szemben. Ennek következménye legyen, hogy a lehető legszigorúbban érvényesítsük a diktatúrát, nehogy kész helyzetet találjon az antant egy előnyomás esetében. Nem szabad eltitkolnunk a veszedelmes helyzetet, mert így tudjuk a proletárság áldozatkészségét felkelteni. Kialtványt kell a munkássághoz kibocsátani, hogy a forradalom veszedelemben van, s megfelelő erélyes intézkedések kellene az ellenforradalommal szemben. Nem bízom másban, csak a proletárságban. Minden erőt a frontra! A munkászászlóaljakat kombattáns elemként kell felszerelni. Azután fejtegeti a bécsi helyzetet.

Kunfi: Ha az antant azt fogja látni, hogy ellenállással nem találkozik, ez nem jó. A katonai erőfeszítések maximumának igénybevételét akarja. Az inszurrekciós hajlandóságot támogatni kell minél nagyobb katonai

akcióval. Ausztriában belső agitációval nem lehet a dolgot dűlőre vinni. A diktatúrának erélyes eszközökkel való megrostálását is szükségesnek tartja. Ez csak megerősíti és egységessé teszi a proletariátust. Az elhallgatás politikája nem jó politika.

Kun: A proklamáció megírását bizzuk Kunfira. Holnapra összehívják az összes kerületi tanácsokat.

Pogány: Energikusan kell hangoztatni, hogy az antant az ellenforradalmat és a régi rendet akarja. Úgy kell megfogni, hogy ez ne háborús jelszó legyen az antanttal szemben, és így megossa a munkásságot. A ruhakérdést erőszakkal is meg kell oldani. Ürügy lesz ez arra is, hogy a rokkantaktól a fegyvereket el kell venni.² A döntő most az, hogy a demarkációs vonalon a fegyelmet hogyan lehet megteremteni. A román, a cseh és a szerb frontra ki kell menni egy-egy népbiztosnak. A front mögött levő munkástanácsokban fegyelmet kell csinálni. Még a veszedelmet túloznám is, hogy ez az egységet annál jobban megkövácsoolja. Meg kell fontolni: ha Béccsel nem, Wiener Neustadt-tal rendet csináljunk, mert gépfegyverünk sincs elég.³

Landler: Nekünk valahol offenzívát kell csinálnunk, mégpedig délről. Külpolitikailag a legfontosabb, hogy Béccset magunk mellé kényszerítsük.

Hevesi: A legerélyesebb belpolitikai rendszabályokra van szükség. A külföldre menekült emberek összeköttetéseiével szemben a letartóztatások ezreivel kell felelnünk. Fegyelmezett hadsereget csak akkor tudunk teremteni, ha a szervezett munkásságot bevisszük. Meg kellene szüntetni azokat az üzemeket, amelyeknek működésére ebben a percben nincs szükség, és ezeket a munkássági testületeket fegyverbe kellene állítani.

Lukács: Javasolja, hogy mindazokon a területeken, ahol a magántulajdont megszüntettük, minden erre vonatkozó dokumentumot meg kell semmisíteni.

Kunfi: Ő ugyan egy restaurációt lehetetlennek tart, de a kisbirtokos osztályt, amelynek megnyugtatója igen fontos, ellenünk állítani nem szabad. Ilyesmit meg lehet csinálni a kommün leverésének idejében.

Kun: A dél felé irányuló offenzívára nézve nem ért egyet Landlerrel. Most nincs értelme, hogy mi provokáljuk az antantot. Most azt kell megmutatni, hogy a román offenzívát meg tudjuk állítani. Amíg nincs szükség kétségbeesett lépésekre, addig ne tegyünk ilyent. Dél felé eredményes offenzívát nem csinálhatunk. Katonai mozgalommal nem lehet Ausztriára hatni.

Haubrich: Fegyverekben nagyon rosszul állunk, minél előbb muníciót kell szerezni.

² Lásd a 4/a sz. jegyzőkönyv (március 27.) 14. jegyzetét.

³ A Tanácsköztársaság kikiáltásától április végéig az osztrák kommunisták segítségével a Winer Neustadt-i katonai repülőtér pilótái útján gépfegyvereket és lőszert szállítottak több ízben Magyarországra. Az akcióban részt vevő pilótákat április végén letartóztatták. (Hans Hautmann: Die verlorene Räterepublik. Wien, 1971. 155. o.)

Szántó: Az antant a korridort fogja megteremteni, a cseh, tót és a román front között. Minden erőt a román frontra, a székelyek támogatására kell vetni.

Kelen: A bécsiek számára mentül több élelmiszer-ígéretet kell tenni.

Böhm: Küldtek is nekik.

Garbai: Ezeket a jelentéseket tudomásul vesszük.

Határozatot igényel az a része a dolognak, hogy egy proklamációt készítsünk. Ennek a megszövegezésével bízzuk meg Kunfi elvtársat. A másik, hogy holnap délután az összes kerületi munkás- és katonatanácsokat hívjuk össze. Az intézkedés már meg is történt. Pogány indítványa az, hogy a frontokra minél rövidebb időn belül menjenek ki népbiztosok.

Böhm: Ezt a Hadügyi Népbiztosság elintézi. A Hadügyi Népbiztosság vállalja. Előadó holnap délután Kunfi. Adjon referátumot. Ha szükségesnek látják, más is felszólal.

7. Garbai: Felvetem a következőt: Az alkohol kérdésében nem kell-e engedni? (Felkiáltások: Semmi körülmények között nem engedhetünk! Egyelőre erről a dologról nem lehet beszélni!)

8. Szamuely: Május elsejére vonatkozólag pénz szükséges. Kétszázötvenezer korona kevés. A munkabéreket ebből kifizethetjük. A koronázási ünnepség 32 millió koronába került!⁴ A tervezetek szerint tízmillióba került volna ez. Lehűtötte az összes terveket és lealkudta négymillió koronára, a valóságban sokkal kevesebbre, mert a faanyag 75 százaléka visszatérül majd. Kéri a Forradalmi Kormányzótanács jóváhagyását, hogy négymillió keretben adjon felhatalmazást.

Kunfi: Még ebben a formában is nagy aggodalma van, hogy ilyen horribilis összeget elköltsünk.

Szamuely: Vázolja a májusi terveket.

Böhm: Nagyon fontosnak tartja, hogy olyan legyen.

Kunfi: A falu és a parasztság ettől a diktatúrától nem sokat kapott. Gondolni kell azzal, hogy a parasztnak mit lehessen adni. Nem lehetne-e bizonyos közszükségleti cikkeket juttatni a parasztoknak?

Szamuely: A katonáknak dohányt kell küldeni.

Rónai: Májusi ünnepeket kell tartani a falvakban.

Garbai: Hozzájárul a Kormányzótanács, a négymillió koronás keretben mozgó költségvetést tudomásul veszi és a költségeket engedélyezi a pénzügyi tárca terhére.

9. Kunfi: Egy rövid előterjesztés. A Kormányzótanács adjon felhatalmazást, hogy a munkásmúzeumra, a forradalmi múzeumra [sic!] vonatkozó emlékeket külön múzeumban gyűjtsük össze. Révész Mihályt, Diner-Dénes Józsefet, Krejcsit bízzák meg, és felhatalmazást kér a Közoktatásügyi Népbiztossághoz. (Elhatározzatik.)

10. Garbai: Azt a kérdést intézték hozzám, hogy holnap 12 óráig vagy egy óráig dolgozzanak-e a gyárak, és húsvét másodnapján folyják-e a munka.

⁴ Az utalás IV. Károly koronázási költségeire vonatkozik.

Böhm: A Szociális Termelés Népbiztossága intézze el a hadügynek azzal a kérésével, hogy húsvét másodnapján Csepel dolgozzék.

Dovcsák: A hétfői napot jelentsük ki teljes munkaszünetnek.

Szántó: Ilyen rapszodikusán ne intézzük el.

Böhm: A Szociális Termelés Népbiztossága intézze el.

Garbai: A kérdés kiadatik a szociális népbiztosságnak azzal, hogy a csepeli gyárat értesítsék.

11. Kondor: A fegyvergyári munkások a leghatározottabban követelik a liszttel való kedvezményüket, és munkabeszüntetéssel fenyegetőznek.

Bajági: Kondorral felvetettük ezt és én utasítottam a termelőbiztost, hívja össze a munkásokat és én ismertetni fogom a kormányzótanácsi határozatot. Megmondom, hogy ha nem engednek, becsukjuk az üzemet. (Elhatározzatik.)

12. Kondor: Az orvosok azzal a kívánsággal jönnek, hogy a malátasör gyártását engedélyezzük. (Ezt elutasítjuk!)

13. Rónai: Kalmárral együtt Sopronba utazunk. Már elhatároztuk úgy a német mint a ruszin nemzeti tanács megválasztását. A németek szeretnék a nyugat-magyarországi kerületet Sopron székhellyel átvenni.

Böhm: Volt itt egy német küldöttség, parasztok és munkások együtt, és kijelentették, hogy nem akarják tovább a nemzetiségi ellentéteket, amelyek ott fennállottak. Javasolja: erről a kérdéstről ne tárgyaljunk, hanem menjen le Kalmár és Rónai, és a helyszínen győződjenek meg, hogy a helyzet így áll-e és azután jöjjenek ide javaslattal.

Kalmár: A deputációval én is beszéltem. Most már nem autonómiáról van szó, hanem szovjeturalomról.

Kunfi: Ez a kérdés egyformán oldható meg. Ott is szovjetnek kell alakulnia, mint az egész Magyarországi Tanácsköztársaságban.

Kun: Egyetért Kunfival. Mindenekelőtt egy német szocialista konferencia hívassék egybe. Rónai és Kalmár menjenek le, készítsék elő ezt a szocialista konferenciát és ezt követően határozzanak a nyugat-magyarországi szovjettről.

Kalmár: Ebben ismét ürügyet lát a kérdés halogatására.

Rónai: Ahol a németek többségben vannak, ott érvényesülnie kell a németiség akaratának. Kimondják a német nyelvet kötelezőnek. Tisztán arról van szó, hogy kooperálhasson három-négy német megye. Erre kérek felhatalmazást. (A Kormányzótanács hozzájárul.)

14. [Rónai:] Felhatalmazást kér arra is, hogy a gyermekkriminalitásokra nézve a közoktatásüggyel, népjóléttel, belüggyel rendeletet bocsát-hasson ki. (Hozzájárulnak.)

15. [Rónai:] Még egyszer kér felhatalmazást, hogy a gyámügy szabályozása és a Pénzügyi Népbiztossághoz tartozó üzemek dolgában a belüggyel, szociális termeléssel, pénzüggyel való megállapodást kiadhassanak. (Hozzájárulnak, hogy kormányzótanácsi rendelet alakjában kiadhassa.)

16. Rákosi: A posta ügyeiről kell beszélnie. Küldöttségek keresik fel, hogy külön népbiztosságot állítsanak fel, mert naponként adódnak elő

esetek, mikor a postának azonnal intézkednie kell. Azt hiszem, megcsinálhatjuk. A Szociális Termelés Népbiztosságához kell áttenni.

Landler: Röviddel ezelőtt jártak nála, hogy a belüghöz tartozzék. Ő mondta, hogy a Szociális Termelés Népbiztosságához tartozhatik. De semmi ok sincs arra, hogy külön postanépbiztosság állíttassék fel. Csak arról lehet szó, hogy eddig összefüggtek a vasúttal, ezentúl is a vasúttal együtt legyen.

Garbai: A Kormányzótanács egyelőre nem látja szükségességét, hogy külön postanépbiztosság legyen. A szovjetkongresszus fogja ezt a kérdést is eldönteni.

Az ülést bezárom.

(Az ülés vége 11 óra 40 perckor.)

Gyorsírói jegyzőkönyv feloldásának géppel írott szövege. A gyorsírói jegyzőkönyv 6. pontját, Böhm utolsó felszólalásának kivételével, közli: MMTVD 6/A köt. 251–252. o.

1919. április 22.^a

*A Forradalmi Kormányzótanács Gazdasági
Bizottságának ülése*

Jelen vannak:

Garbai Sándor elnök, Varga Jenő, Lengyel Gyula, Vántus Károly, Szántó Béla, Erdélyi Mór, Guth Antal népbiztosok és Révész Mihály jegyző.

(A délután 5 órára összehívott ülés kezdete délután fél 6 órakor.)

1.

Garbai Sándor elnök megnyitja az ülést és jelenti, hogy az elnöki osztály¹ előterjesztést tett a népbiztosok fizetése dolgában arra nézve, hogy a jövőben az úgynevezett tiszt díjak ne vonassanak le; a termelési biztosok 3000 koronát kapnak, évi 36 000 koronát, a népbiztosok meg a levonásokkal 28 000 koronát.

Lengyel Gyula pénzügyi népbiztos felveti azt a gondolatot, hogy a levonásokat a köztisztviselőknél is el kellene engedni.

Szántó Béla hadügyi népbiztos javasolja, hogy a népbiztosok illetményeinek a kérdését a szovjetkongresszus után az új népbiztosok tanácsa rendezze.

A bizottság ehhez hozzájárul.

2.

Varga Jenő, a szociális termelés népbiztosa a tisztviselők fizetésrendezése kérdésével kapcsolatban felhatalmazást kér arra, hogy a Magántisztviselők Országos Szövetségével, az IKTOSZ-szal együtt tervezetet csinálhasson, amelyet majd a Kormányzótanács Gazdasági Bizottsága elé terjeszt; ugyanekkor rendezni kell a nyugdíjügyet is.

A bizottság a felhatalmazást megadja.²

Erdélyi Mór közellátási népbiztos utal arra, hogy a fizetésrendezéssel és a jövedelemmel kapcsolatban az áralakulásról is kell beszélni.

^aAz eredeti dokumentum keltezésében feltüntették azt is, hogy az ülést délután és este tartották.

¹A Forradalmi Kormányzótanács apparátusának elnöki osztálya.

²Lásd az 5. sz. jegyzőkönyv (március 28.) 7. jegyzetét. A nyugdíjazás kérdéséről a 25. sz. jegyzőkönyv (május 8.) 2. pontja tartalmaz adatokat.

3.

Garbai Sándor elnök bejelenti, hogy a közalkalmazottak hivatalosan beadvánnyal fordultak az elnökséghez a közalkalmazottak egyre szaporodó munkanélkülieinek foglalkoztatása tárgyában. Véleménye szerint a megbízható köztisztviselők egy részét valamilyen rendszer szerint, valamilyen munkaközvetítő szerv útján úgy kell elhelyezni, hogy a Tanácsköztársaságnak szolgálatot teljesíthessenek.

Varga Jenő szocializáló népbiztos szerint a Közoktatásügyi Népbiztosság már kezdi a tanfolyamokat rendezni.

Szántó Béla hadügyi népbiztos szerint a probléma még nem érett meg annyira, hogy foglalkozzanak vele; előbb az új rend folytán munkanélkülivé vált használhatóbb rétegek elhelyezésével kellene foglalkozni.

Erdélyi Mór közellátási, Guth Antal népijóléti népbiztos és Garbai Sándor elnök felszólalása után

Varga Jenő szocializáló népbiztos rámutat arra, hogy a közalkalmazottak szoktak kapni május 1-étől szénellátást. Rövid felszólalás után kimondja a bizottság, hogy

a közalkalmazottak számára a szénellátást nem engedélyezi, de a vasutasok szénrel való ellátásának dolgát az illetékes népbiztosság figyelmébe ajánlja.

Erdélyi Mór közellátási népbiztos szerint, a szénrel is, egyébként is, minden kedvezményt be kell szüntetni.

Varga Jenő szocializáló népbiztos szerint a határozat ez:

„elvileg nem adunk szénellátást, a vasutasokét majd a rendelettel elintézem”.³

4.

Erdélyi Mór közellátási népbiztos rámutat arra, hogy a munkaidő kérdésében a 8 órás munkaidőt mindenütt keresztül kell vinni.

5.

Garbai Sándor elnök beterjeszti Kelen József hozzá intézett levelét, amelyben kinevezési okmánya kapcsán arra kéri a Kormányzótanácsot,

³A közalkalmazottak szénellátásáról szóló külön rendelkezésről nincs tudomásunk, de a bérezésük tárgyában a Forradalmi Kormányzótanács által kiadott CXX. sz. rendelet (*Tanácsköztársaság*, 1919. június 24.) 6. §-a kimondta, hogy az összes természetbeni javadalmazás megszűnik, illetve a hetibérben benne foglaltatik. A vasúti alkalmazottak és nyugdíjasok tüzelő- és világítóanyag juttatásáról a MÁV 101330/1919. G. sz. rendelete intézkedett. A rendelet a súlyos ellátási gondokra való tekintettel korlátozta a természetbeni juttatást (*A Magyar Államvasutak Hivatalos Lapja*, 1919. május 31.).

hogy népbiztosi fizetése ne folyósíttassék, hanem engedélyeztessék, hogy népbiztosi megbízatása tartalmára is a Budapesti Egyesített Villamosvasúttól kapja ezelőtti fizetését, mert onnan szabadságolták.

Varga Jenő szocializáló, Erdélyi Mór közellátási, Szántó Béla hadügyi és Lengyel Gyula pénzügyi népbiztosok felszólalása után

kimondja a bizottság, hogy Kelen József népbiztosnak népbiztosi illetményeit kell felvennie. Erről a Kormányzótanács jegyzője Kelen József népbiztost értesítse.

6.

Garbai Sándor elnök a népbiztosoknak vidékre és az ország határain túlra való küldése alkalmával felszámítható napidíjak dolgában terjeszti be az elnöki osztály előterjesztését.

Rövid vita után

kimondja a bizottság, hogy a népbiztosok kiküldetésének alkalmával, az ország területére való kiküldetés alkalmával naponként 150 koronát, az ország területén [kívül] való kiküldetés alkalmával naponként 200 koronát számíthatnak fel. Ez a határozat visszamenőleg is szól.

7.

Varga Jenő a szociális termelés népbiztosa a Közoktatásügyi Népbiztossággal való egyetértésben előterjesztette a festők, írók nagy nyomorúságának enyhítésére szóló javaslatát. Kérnek havi 600 koronát, családtagonként 150 koronát, de maximálisan 1500 koronát. Három hónapra kérik ezt, és az egész segély 2 000 000 koronát jelent.

Szántó Béla hadügyi népbiztos a rendes napi munkanélküli-segélyt ajánlja, mert a Tanácsköztársaság nem adhat többet a tanult szakmunkás részére adott összegnél.

Varga Jenő hozzájárul ahhoz, hogy a pénzügyi népbiztos bizonyos esetekben pillanatnyi rendkívüli segílyt engedélyezhet.

Lengyel Gyula pénzügyi népbiztos szerint a kérdés megoldása az, hogy megrendelést kell adni a kérelmezőknek. A megrendelésre annyi összeget bocsát rendelkezésre, amennyit az előterjesztés kér.

A bizottság így határoz.

8.

Garbai Sándor elnök szerint tisztázandó a Népjóléti Népbiztosság sorsa; Bokányi Dezső, a fővárosi intéző bizottság elnöke fölmentendő

volna a Népjóléti Népbiztosságtól. Szamuely Tibornak, a rokkantügyek ellátásával való megbízását a Kormányzótanács ülésén úgy enuniciálta, hogy ez a Népjóléti Népbiztosság feladatkörének ellátását is jelenti. De Szamuely népbiztos közoktatásügyi népbiztos is egyúttal.

Szántó Béla hadügyi népbiztos szerint Szamuely a rokkantkérdést a rokkantak teljes megelégedésére megoldotta már.

Garbai Sándor elnök szerint azt a kérdést, hogy ki kerüljön Bokányi Dezső volt népjóléti népbiztos helyére, a Kormányzótanács teljes ülésére kell bízni.⁴

Szántó Béla hadügyi népbiztos a rokkantaknak hadiszolgálatra és hadtápszolgálatra való jelentkezésével kapcsolatban bejelenti, hogy az együttes jelentkezést nem fogadja el, a Hadügyi Népbiztosság rokkantezredet nem engedélyez; jelentkezhetnek egyéenként; minthogy a Hadügyi Népbiztosság a foglalkozás szerint való alakulásokat – pincérandár, vasasandár – sem engedélyez.⁵

9.

Guth Antal népjóléti és munkaügyi népbiztos felveti azt a kérdést, hogy mi történjék a Munkaügyi és Népjóléti Népbiztosság feladatkörével. Ismerteti a Belügyi Közlöny január 23-i számában közölt tervezetet a népbiztosság – a régi minisztérium – ügybeosztásáról. Konkrét proposíciója van, hogy ami a beosztásból tényleg nincs a Népjóléti Népbiztosságnál, azt formailag is vegyék el és a népbiztosságot ne nevezzék munkaügyi csoportnak. A biztosítási, egészségügyi, népjóléti csoport, a hadigondozás csoportja és az ezekhez tartozó statisztikai csoport mint Népjóléti Népbiztosság maradjon meg. Sőt a Népjóléti Népbiztosság helyett is más címet kell adni a népbiztosságnak.

Varga Jenő szocializáló népbiztos szerint a szovjetkongresszus után szervezzék át és nevezzék el a népbiztosságot.

Lengyel Gyula pénzügyi népbiztos szerint lehetetlen, hogy a munkáskérdés egyetlen népbiztossághoz sem tartozzék; a Szociális Termelés Népbiztossága már egészen mammutintézménnyé válik.

Garbai Sándor elnök szerint a munkanélküliek kérdésének a Népjóléti Népbiztossághoz kell tartoznia.

Guth Antal népjóléti népbiztos szerint akkor a munkaügyeket egy népbiztossághoz kell tenni.

Varga Jenő szocializáló népbiztos szerint nem lehet a Népjóléti vagy a Munkaügyi Népbiztossághoz tenni a munkások alkalmazásának a kérdését.

Garbai Sándor elnök szerint a munkaközvetítésnek oda kell tartoznia, ahol a termelés ügyeit vezetik.

⁴Lásd a 17. sz. jegyzőkönyv (április 18.) 2. pontját és 2. jegyzetét.

⁵Szántó Béla megjegyzésével ellentétben már voltak, és ezekben a napokban is szerveztek szakmák szerinti munkásalakulatokat.

Varga Jenő szocializáló népbiztos szerint ahogyan van anyagkataszter és gyári kataszter, úgy kell csinálni egy emberkatasztert is; erre azonban most nincs idő, erre legalább két hónapnak kell elmúlnia. A Népjóléti Népbiztosság mostani vezetője munkaügyi kérdésekben hozzá tett megkereséseket in concreto tegye át a Szociális Termelés Népbiztosságához.⁶

10.

Varga Jenő a szociális termelés népbiztosa rámutat arra, hogy legutóbb négy bizottság ment ki gyógyszerért Bécsbe; a Belügyi, a Népjóléti, a Hadügyi Népbiztosság, továbbá a szociális termelés vegyészeti ügyosztálya megbízottai, ezek a bizottságok azután egymásra licitáltak.

A gyógyszerek vásárlásának ügyét a bizottság a népjóléti és pénzügyi népbiztosra bízta.

11.

Guth Antal népjóléti népbiztos beterjeszti a népbiztosság 977. számmal köröztetett, a kórházügy szervezéséről szóló rendelettervezetet.

A bizottság elfogadja.⁷

12.

A bizottság tagjai megállapodnak abban, hogy a gazdasági bizottsági üléseket minden hét keddjén tartják.

Varga Jenő a szociális termelés népbiztosa bejelenti, hogy a jövő heti ülésen népbiztossága működéséről beszámolót tart.

13.

Guth Antal népjóléti népbiztos a frontra való kiküldetése dolgát szorgalmazza az elnöknél.

Határozatot a Kormányzótanács teljes ülése hoz.⁸

⁶ A munkaügyi kérdéseket később a Népgazdasági Tanácshoz tették át, ahol a VIII. főosztály látta el ezeket. Ezt követően a népbiztosság hivatalos elnevezése Népjóléti és Közegészségügyi Népbiztosság lett.

⁷ A nem állami kórházak és gyógyító intézetek köztulajdonba vételéről és ezek igazgatásáról a Forradalmi Kormányzótanács LXX. sz. rendelete (*Tanácsköztársaság*, 1919. április 25.) intézkedett.

⁸ A népbiztosoknak a frontra való kimeneteléről a Forradalmi Kormányzótanács április 26-i ülése döntött (21. sz. jegyzőkönyv 1. pontja).

(Az ülés vége 7.11 órakor.)

14.^b

Ládai István igazságügyi népbiztos Garbai Sándor elnök, Guth Antal népjóléti népbiztos és Révész Mihály jegyző jelenlétében ismerteti a Budapesti Forradalmi Törvényszék részéről aznap hozott halálos ítéleteket és kegyelmi kérvényeket.⁹

A bizottság este 11 órára összehívhatja a Kormányzótanács teljes ülését.

Révész Mihály
jegyző

Szerkesztett jegyzőkönyv géppel írott másodpéldánya. Borítólapjának jobb felső sarkában Révész Mihály „RM” kézjegye látható. A jegyzőkönyv mellett megtalálható az ülésen készített gyorsírói jegyzőkönyv feloldása (ezt 18/b sz. jegyzőkönyvként közöljük), valamint a szerkesztett jegyzőkönyv sztenogramja, Révész Mihály kézjegyével ellátva.

18/b

1919. április 22.^a

*A Forradalmi Kormányzótanács Gazdasági
Bizottságának ülése*

1. Garbai: A népbiztosok fizetése iránti előterjesztés: a tiszti díjat ne vonják le. A nyugdíjnak semminemű jelentősége nincs a mi szempontunkból. A termelési biztosok kapnak háromezer koronát, azaz évi harminchatezer koronát, a népbiztosok pedig csak 25 000-et.

Lengyel: A köztisztviselőknél a levonásokat el kell engedni, hogy a közalkalmazottak ezentúl a fizetésüket levonás nélkül kapják meg. ([Közbeszólás:] Valamennyi népbiztosnak!)

Szántó: A népbiztosok illetményeinek kérdését a kongresszus után rendezzük. (A kongresszus után az új népbiztosok tanácsa fogja rendezni.)

2. Varga: Minthogy meg fog jelenni a tisztviselők számára egy fizetés-rendezés, a magántisztviselők csinálják is már, ugyanakkor ki kell mondani, hogy minden levonást elengedünk. A magántisztviselőknél az IKTOSZ-szal együtt csinálják ezt, és ugyanakkor rendeznünk kell a nyugdíjügyet is.

Guth: Tisztázni kellene, hogy mi tartozik a népjólétihez, mert most csak a rokkantügy és a közegészségügy tartozik a népjólétihez.

^bA 14. pontot az eredetiben nem jelölték.

⁹Lásd a 19. sz. jegyzőkönyv (április 22.) 2–6. pontját.

^aA keltezés kiegészítéseként utalás történik arra, hogy a délután 5 órára összehívott ülést 1/2 6 órakor kezdték.

Varga: Szóval felhatalmaznak, hogy a magánalkalmazotti szervezettekkel lépjek érintkezésbe, hogy rövid időn belül adjanak be javaslatot, hogyan legyen ez rendezve.

Erdélyi: Fontoljuk meg a fizetésrendezést. Mindig csak a jövedelemről beszélünk, anélkül, hogy az árakról beszélnénk.

Varga: Az embereket hozzá kell szoktatni ahhoz, hogy az a standard, amelyet most megállapítanak, nem reális.

3. Garbai: A közalkalmazottak beadvánnyal fordultak ide, hogy a közalkalmazottak munkanélküli csoportját meg fogják dolgozni. E tisztviselők egy részét új elhelyezések útján, valamilyen rendszer szerint, valamilyen munkaközvetítő szerv útján el kell helyezni oda, ahol nekünk szolgálatot teljesíthet[nek]. A tisztviselők^b hajlandók volnának e tisztviselők egy részét különféle munkára átvinni. Kérjük, hogy a Tanácsköztársaság használja ezt a közvetítő szervet.

Varga: A közoktatásügy már kezdi a tanfolyamokat rendezni.

Szántó: A probléma még nem érett arra, hogy foglalkozzunk vele. Akik rendelkezési állományba kerültek, azok a legreakciósabbak. Nem látom szükségét annak, hogy ezekkel foglalkozzunk, amikor igen sok magántisztviselő stb., sőt ipari munkás is van, aki nem tudott elhelyezkedni és akit nem tudunk foglalkoztatni.

Erdélyi: Helyesnek tartja, hogy a tisztviselői kategóriák számára külön munkaközvetítő szervet kell létesíteni.

Garbai: A fizetésüket még nem szüntettük be, nem is fogjuk egyszerre beszüntetni. Most arról van szó, hogy ha keletkeznek új szervek, hát akkor innen merítsünk.

Guth: Vagy százezren felül levő tisztviselő tömegről van szó. Ezt mind nem tudjuk elhelyezni tisztviselői munkára. Produktív munkára kell elhelyezni őket. Menjenek el földművesnek, parasztnak.¹

Garbai: Én csak a figyelmet hívtam fel erre.

Varga: A közalkalmazottak szoktak kapni május elsejétől szénellátást. Most ezt nem lehet, de meg kell kérdezni a vasutasokat. (Az illetékes népbiztosnak figyelmébe ajánlják.)

Erdélyi: A közellátásban minden kedvezményt meg kell szüntetni a szénnel is.

(Varga: elvileg nem, a vasutasokét pedig Landlerrel elintézem.)^c

4. Erdélyi: A munkaidő kérdése. A nyolc órás munkaidőt keresztül kell vinni mindenütt.

5. Garbai: Kelen kinevezésével kapcsolatosan a népbiztosi fizetése ne folyósíttassék, hanem fele a budapesti közúti vasúttól, fele májustól innen folyósíttatik.

^bEredetiben így, helyesen: szakszervezetek.

^cEz a mondat az eredetiben áthúzva.

¹Ilyen értelmű rendelkezésre később csakugyan sor került. A Népgazdasági Tanács VII/2973/1919. sz. rendelete foglalkozott a szellemi munkásoknak a mezőgazdaságba való átirányításával (A Budapesti Munkás- és Katonatanács Hivatalos Közlönye, 1919. július 11.).

Varga: Maradjon meg a státusban, szünetel a fizetése és itt kapja meg.

Erdélyi: Az engem is érdekel. Eddig egy fillért sem vettem fel. Az Általános Fogyasztási Szövetkezet igazgatója maradtam, ma is ott vagyok.

Szántó: Ez más eset, mert önnek jobb fizetése volt. Annyival kevesebbet vegyen fel, mint amennyit itt kap.

Lengyel: Csak nem adunk ki nyilatkozatot. (Kelen József népbiztosnak a népbiztosi illetményeit kell felvennie. Őt értesítjük, hogy a népbiztosi fizetését vegye fel. Kelen a statusban benne marad illetmény nélkül. Irni levelet.)

6. Garbai: Ha kiküldünk valakit egy vagy két napra, népbiztosokat, javaslatot terjesztettünk elő, hogy száz korona legyen a napidíj. Eddig a miniszterelnök 40 koronát kapott.

Erdélyi: Százötven koronát javasol, Bécsbe kétszáz koronát. (Határozatlik. Ez a határozat visszamenőleg is.) (Guth kiküldetése, Lengyel: Fizetések.)

Határozatlik: Naponként az ország területén 150, az ország területén kívül 200 korona valamennyi népbiztosnak.

7. Varga: A festők, írók nagy nyomorba kerültek. Havi 600 koronát és családtagonként 150 koronát, maximum 1500 koronát három hónapra kérek. Ez kétmillió koronát jelent.

Szántó: A rendes munkanélküli-segélyt ajánlja. Egy tanult szakmunkás részére adott összegnél nem adhatunk többet. Ellene vagyok annak, hogy többet kapjanak mint a munkanélküli-segélyt. Kiterjesztik rájuk a munkanélküli-segélyt.

Varga: Mondjuk ki ezt, és ezenkívül a pénzügyminiszter^d bizonyos esetekben pillanatnyi rendkívüli segélyt adhasson.

Szántó: Ezt helyteleníti. Minden népbiztosság külön-külön.

Lengyel: Adjanak nekik megrendelést. Inkább fizetek nekik munkájukért. Ilyen keretben bocsássunk rendelkezésre annyi összeget, amennyit Varga mondott.

8. Garbai: Tisztázandó a népjólétinek a sorsa. Bokányi a fővárosi intéző bizottság elnöke és felmentendő a Népjóléti Népbiztosságtól. Szamuely úgy enuncióta, hogy egyúttal a rokkantügyi megbízatás jelenti a népjóléti feladatkört is. Közben felmerült, hogy ez a közoktatásügybe menne. Most ő is közoktatásügyi, lakásügyi és a frontok ellenforradalmi-ügyi igazgatója.

Szántó: A rokkantkérdést megoldottuk. A rokkantak meg vannak elégedve.

Garbai: Sőt egy pár ezredet is hajlandók adni, és hadtápszolgálatra is.

Szántó: Ők egyénekenként jelentkezhetnek, de mint rokkantezredet nem engedélyezhetjük, amint a pincérandárt sem, a vasasandárt sem engedélyeztük.

Garbai: Úgy is a Kormányzótanácshoz tartozik. Szamuely?

^dEredetiben így, helyesen: pénzügyi népbiztos.

Szántó: Közoktatásügyi népbiztos, jelenleg rendkívüli politikai megbízott.

Garbai: Hogy ki jöjjön Bokányi helyére, bizzuk a Kormányzótanácsra.

9. Guth: Mi történjék a népjóléti és a munkaüggyel? A Belügyi Közlöny január 26-i száma közli a tervezetet. A munkaügy a szocializálásnál van. Másodszor a biztosítási és egészségügyi csoport – ez a kettő szorosan egy és ugyanaz –, a népfogyasztás ügye sem tartozik oda. A népjóléti csoport a belügyben, a hadigondozás, munkaügyi, egészségügyi és népjóléti statisztikai csoport [sic!]. Mindezekről előterjesztés. Konkrét proposíciója, hogy ami tényleg nincs ott, azt formailag is vegyék el és ne nevezzék munkaügyi csoportnak. A biztosítási, egészségügyi, népjóléti csoport, a hadi gondozási csoport és az ehhez tartozó statisztikai csoport mint Népjóléti Népbiztosság maradjon meg. Sőt Népjóléti Népbiztosság sem jó cím. Egy másik címet kell adni.

Varga: Amikor meglesz a szovjetkongresszus, akkor nevezzük el és szervezzük át.

Lengyel: A szocializálás már mammut intézménnyé válik. Kell csinálni forgalmi, közlekedési minisztériumot,^e és ki kell venni belőle az egész munkásügyet.

Lengyel: Lehetetlen, hogy a munkáskérdés egyetlen népbiztossághoz se tartozzék.

Garbai: A munkanélküliség kérdésének a népjólétihez kell tartoznia.

Guth: Akkor a munkaügyeket egy népbiztossághoz kell utalni.

Varga: Helyes, de nem lehet oda tenni a munkások alkalmazásának kérdését.

Guth: Valahol azonban el kell intézni.

Garbai: A munkaközvetítésnél: a közvetítésnek oda kell tartoznia, ahol a termelés folyik.

Varga: Ahogyan van anyagkataszter és gyári kataszter, úgy kell csinálni emberkatasztert is. Erre azonban most nincs idő, erre legalább két hónapnak kell elmúlnia.

Varga: Guth in concreto az egyes beadványokat terjessze hozzá.

10. [Varga:] Gyógyszerekért négy bizottság ment ki: belügy, szociális termelés vegyészeti osztálya, népjóléti és hadügy, ezek egymásra licitálnak.

Guth: Az ékszerek ügye.^f Ötmilliónyi frankot adunk. Ez nincs benn a jegyzőkönyvben.

11. [Guth:] Az összes nem állami . . . 977. holnap megjelenjen a Tanácsköztársaságban.^g (Határoztatik.)

12. Garbai: Minden kedden . . .^h

^eEredetiben így, helyesen: népbiztosságot.

^fFeltehetőleg elírás, helyesen az előző bekezdésben szereplő gyógyszerek ügyéről van szó.

^gEredetiben így, a kórházügy szervezéséről szóló rendeletről van szó.

^hEredetiben így.

Varga: A jövő héten beszámolok mindenről, ami azóta történt.

13. Guth Antal[nak] a frontra való kiküldetésének ügye.

Az orvosok szocializálásának ügye.²

14. Ládai: Halálos ítéletek dolgában Lloyd,³ majd a teljes ülés elé hozunk . . . .¹

Gyorsírói jegyzőkönyv feloldásának géppel írott szövege. A jegyzőkönyv eredetiben és fotokópiában is fennmaradt. Az eredeti példány első része hiányzik, ez Lengyel Gyula felszólalásával (1. pont) kezdődik.

¹Eredetiben így. Ez után a következő gyorsírói megjegyzés olvasható: „Az ülés már be volt zárva.”

²Az utalás a Munkügyi és Népjóléti Népbiztosságnak az orvosi laboratóriumi felszerelési tárgyak bejelentésével foglalkozó 14. MNN sz. rendeletére (*Tanácsköztársaság*, 1919. április 28.) vonatkozik.

³Az utalás feltehetőleg a halálos ítéleteknek a Pester Lloydban való közlésére vonatkozik.

1919. április 22.^a*A Forradalmi Kormányzótanács ülése*

Jelen vannak:

Garbai Sándor, Kun Béla, Kalmár Henrik, Szántó Béla, Ládai István, Kunfi Zsigmond, Szabados Sándor, Székely Béla, Hevesi Gyula, Ágoston Péter, Nyisztor György, Kondor Bernát, Lukács György, Lengyel Gyula és Guth Antal népbiztosok, Büchler József párttitkár, László Jenő politikai megbízott és Révész Mihály jegyző.

(Az ülés kezdete éjjel 11.10 órakor.)

1.

Garbai Sándor elnök az ülést megnyitja.

Kun Béla külügyi és hadügyi népbiztos arra való tekintettel, hogy Böhm Vilmos, a Kormányzótanács Politikai Bizottságának tagja a frontra ment, javasolja, hogy a Politikai Bizottságba Kunfi Zsigmondot küldjék ki.

A Kormányzótanács a javaslatot elfogadja.¹

2.

Ládai István igazságügyi népbiztos a dömsödi ellenforradalmi üzemek, Várkonyi Bálint és társai ügyében felterjesztett iratokat ismerteti. A tényállás és az iratok ismertetése után javasolja, hogy Várkonyi Bálinttal szemben a kegyelmezést ne gyakorolja a Kormányzótanács, három másik halálraítéltnak megadassék a kegyelem.

A Kormányzótanács a javaslatot elfogadja.²

3.

Ládai István igazságügyi népbiztos ismerteti a budapesti ellenforradalmi üzemek, Szalkai Ferenc és társai ügyében betérjesztett iratokat. Az

^aA Forradalmi Kormányzótanács ez alkalommal nem a szokásos helyen tartotta ülését, erről a következő szöveg ad tájékoztatást: „1919. április hó 22-én, szerdán éjszaka a szovjetház 328. számú szobájában.” Elírás történt, mert április 22-e keddi napra esett.

¹Böhm Vilmos 1919. április 20-án utazott a román támadás által fenyegetett Debrecenbe. Kunfi Zsigmond eddig meghívottként vett részt a Politikai Bizottság tárgyalásain.

²Várkonyi Bálint dömsödi gőzmalom-tulajdonos ügyére és az április 7-i dömsödi ellenforradalmi megmozdulásra vonatkozó iratokat lásd PI Arch. 609. f. 1/1919–213.

iratok alapján ismerteti a tényállást, és az ítéletben utolsóként felsorolt 5 vádlott halálbüntetésének megváltoztatását javasolja, a forradalmi törvényszék mellé beosztott politikai megbízott javaslatának megfelelően is.

Szántó Béla hadügyi, Kunfi Zsigmond közoktatásügyi, Ládai István igazságügyi, Nyisztor György földművelésügyi népbiztosok rövid felszólalása után

Garbai Sándor elnök jelenti, hogy

a Kormányzótanács a haláraitéltek közül Nikolényivel és Stenczellel szemben nem gyakorolja a kegyelmet, az I. rendű vádlott, Szalkai esetében meg szavazással adott kegyelmet. Az ítéletben utolsóként felsorolt 5 haláraitéltnek a Kormányzótanács ugyancsak kegyelmet adott.³

4.

Kun Béla külügyi és Székely Béla pénzügyi népbiztosok azt javasolják, hogy a Kormányzótanácsot ne foglalkoztassák a kegyelmi kérvények, külön küldjön ki a tanács a maga kebeléből kis kegyelmi tanácsot.

Határozat nem hozatott.

5.

Ládai István igazságügyi népbiztos előterjeszti a Weinrab Ábrahám csetochowai illetőségű munkás ügyében a Budapesti Forradalmi Törvényszék részéről hozott halálos ítélet iratait. A vádlottat forradalmárok pénzért való elárulása miatt már Oroszországban halálra ítélték, ezt az ítéletet a Budapesti Forradalmi Törvényszék csak megerősítette. Jelenti, hogy Kun Béla külügyi népbiztosnak külügyi szempontból aggályai vannak az ítélet végrehajtása dolgában.

Határozat: Az elítélt fogságban tartandó, és kiadandó majd a szovjethatalomnak.⁴

³Nicolényi Dezső rendőrségi fogalmazó, Stenczel Vilmos ügyvéd és Szalkai Ferenc ügyéről van szó, akik főleg volt rendőrségi állományú vörösörök körében folytattak ellenforradalmi szervezkedést.

⁴Weinrab Ábrahámot 1918 májusában Csetochowában a német katonaság elfogta kommunista röpiratok terjesztéséért, vallatása során elvtársait elárulta, ezért valószínűleg távollétében ítélték halálra Szovjet-Oroszországban.

6.

László Jenő politikai megbízott kérdést tesz az irányban: a most elfogott túsók a fogságban úgy élhetnek-e, mint otthon, kapjanak-e szivart, cigarettát?

Kunfi Zsigmond közoktatásügyi népbiztos javasolja, hogy 60 évesnél idősebb embert ne vigyenek el túsznak, ezek, ha szükséges, a lakásukon őriztessenek, Polonyi⁵ és a hozzá hasonlókat kivéve, és a túszként elfogottak politikai foglyokként kezeltesse.

A Kormányzótanács Kunfi Zsigmond közoktatásügyi népbiztos javaslatához hozzájárul és kiraondja, hogy 60 éven felüli embert tús-ként ne vigyenek el, a prononszírozottakat kivéve. A túszként elfogottakkal politikai foglyokként kell bánni.

Kunfi Zsigmond közoktatásügyi népbiztos szerint a túsok szedésénél mértéket kell tartani. Kérdést tesz az irányban, hogy még hány túszt akarnak elfogni?

László Jenő politikai megbízott jelenti, hogy a legközelebbi tanácsülésre minden népbiztos számára megküldi a túszként elfogottak névsorát.

A Kormányzótanács elhatározza, hogy a túsok dolgában a Kormányzótanács Politikai Bizottsága dönt.

7.

Kun Béla hadügyi népbiztos indítványozza, hogy a Forradalmi Kormányzótanács tiltsa el, hogy síppal-dobbal történjék a toborzás. Továbbá: mondja ki a Kormányzótanács, hogy a munkásdirektóriumoknak megparancsolja, hogy semmiféle hadművelati dologba bele ne szóljanak.

A Kormányzótanács az indítványhoz hozzájárul.⁶

(Az ülés vége 12.06 órakor.)

Révész Mihály
jegyző

Szerkesztett jegyzőkönyv géppel írott másodpéldánya. Borítólapjának jobb felső sarkában Révész Mihály kézírásával „RM péld.” megjegyzés olvasható. A jegyzőkönyv mellett megtalálható ennek sztenogramja is, Révész Mihály kézjegyével ellátva.

⁵ Polonyi Géza függetlenségi párti politikus, 1906–1907-ben igazságügy-miniszter.

⁶ A Forradalmi Kormányzótanács rendelkezése a *Népszava* 1919. április 23-i számában jelent meg Parancs! címmel.

1919. április 23.^a

*A Forradalmi Kormányzótanács Politikai
Bizottságának ülése*

Jelen vannak:

Garbai Sándor elnök, Kun Béla külügyi és hadügyi népbiztos, Kunfi Zsigmond közoktatásügyi, Fiedler Rezső hadügyi népbiztos és Révész Mihály jegyző.

(Az ülés kezdete délben 1.10 órakor.)

1.

Garbai Sándor elnök az ülést megnyitja.

Kun Béla külügyi népbiztos bejelenti, hogy tárgyal Brownnal, az amerikai megbízottal, és este tárgyalni fog Cuninghame-mel. Ismerteti a tárgyalások irányvonalát, és kéri a bizottság tagjainak hozzájárulását, hogy a tárgyalásokat a megkezdett modorban folytathassa.

Fiedler Rezső hadügyi népbiztos szerint nem szabad engedményeket tenni, mert akkor a Kormányzótanács összehasonlásba kerül a munkássággal.

Garbai Sándor elnök, Kun Béla külügyi és hadügyi, Kunfi Zsigmond közoktatásügyi és Fiedler Rezső hadügyi népbiztos felszólalása után

a Kormányzótanács Politikai Bizottsága úgy határoz, hogy megbízza Kun Béla külügyi népbiztost, hogy a megkezdett modorban folytassa a megbízottakkal a tárgyalásokat.¹

2.

Garbai Sándor elnök szerint el kell dönteni azt a kérdést, hogy kik legyenek azok a népbiztosok, akik a frontra mennek.

^aAz eredeti dokumentum keltezésében feltüntették azt is, hogy az ülést szerdán délben, a Kormányzótanács üléstermében tartották.

¹Philip Brown amerikai tanár, aki a párizsi békekonzferencia Bécsben székelő missziója amerikai tagjának, Archibald Coolidge-nek a megbízásából 1919 márciusától megfigyelőként Budapesten tartózkodott. Sir Thomas Cuninghame ezredes a bécsi angol katonai misszió vezetője volt. A tárgyalásokra nézve lásd a 21. sz. jegyzőkönyv (április 26.) 1. pontját, valamint *Hajdu Tibor* 160–161. o. és *MMTVD 6/A* köt. 318–320. o.

A bizottság megbízza a jegyzőt, hogy az elnök számára a népbiztosokról listát készítsen, és megbízza az elnököt, hogy a Kormányzótanács pénteki ülése elé javaslatot terjesszen.²

3.

Garbai Sándor elnök Bokányi Dezső helyére népjóléti népbiztosnak Dovcsák Antalt ajánlja.

A bizottság ezt elfogadja és elhatározza, hogy ilyen javaslattal megy a Kormányzótanács teljes ülése elé.³

4.

Garbai Sándor elnök érdeklődik, hogy mi van a pártprogram és a szakszervezeti szabályzat készítésére kiküldött bizottságok munkájával.

Kun Béla külügyi népbiztos közli, hogy a szakszervezeti szabályzat tervezete már készen van, a pártprogrammal pedig nem tudtak elkészülni, de rövidesen elkészül majd.⁴

5.

Garbai Sándor elnök ismerteti a nyíregyházi direktórium Budapestre szállított tagjainak az ügyét.

A Kormányzótanács az ügy elintézésével Fiedler Rezső hadügyi népbiztost bízza meg.⁵

(Az ülés vége 2.25 órakor.)

Révész Mihály
jegyző

Szerkesztett jegyzőkönyv géppel írott másodpéldánya. Borítólapjának jobb felső sarkában Révész Mihály „RM” kézjegye látható. A jegyzőkönyv mellett megtalálható ennek sztenogramja is, Révész Mihály kézjegyével ellátva.

²Lásd a 21. sz. jegyzőkönyv (április 26.) 1. pontját.

³A javaslat lekerült a napirendről a közbejött események és a népbiztosság átszervezése miatt.

⁴A pártprogram és szervezeti szabályzat kidolgozásáról a Forradalmi Kormányzótanács április 14-i ülése hozott határozatot (14. sz. jegyzőkönyv 7. pont). A program megjelent a *Népszava* 1919. június 19-i számában (közli: MMTVD 6/B köt. 49–53. o.). A Szakszervezeti Tanács által kidolgozott új szervezeti szabályzatot június 6-án fogadták el. Szövege megjelent a *Népszava* 1919. június 25-i számában (közli: MMTVD 6/A köt. 664–667. o.).

⁵Ellenforradalmi erők fellépésére április 21-én elmenekült Nyíregyházáról a direktórium, a hatalmat a korábbi megyei hatóságok vették át. Pogány József egy zászlóalj segítségével helyreállította a rendet, és új direktórium alakult Tompos Endre forradalmi gondolkodású, volt tiszalöki főszolgabíró vezetésével.

1919. április 26.^a*A Forradalmi Kormányzótanács ülése*

Jelen vannak:

Garbai Sándor elnök, Erdélyi Mór, Kun Béla, Böhm Vilmos, Lukács György, Ládai István, Stefán Ágoston, Hevesi Gyula, Vántus Károly, Kunfi Zsigmond, Szántó Béla, Dovcsák Antal, Bajáki Ferenc, Rónai Zoltán, Székely Béla, Nyisztor György, Lengyel Gyula, Varga Jenő, Fiedler Rezső, Kalmár Henrik, Szabados Sándor, Ágoston Péter, Landler Jenő, Guth Antal, Illés Artúr és Kelen József népbiztosok, Bolgár Elek bécsi követ, Jancsik Ferenc a budapesti Vörös Őrség kerületi főparancsnoka, Vincze Sándor párttitkár és Révész Mihály jegyző.^b

(A 4.30 órára összehívott ülés kezdete 5.20 órakor.)

1.

Garbai Sándor elnök az ülést megnyitja és jelenti, hogy Böhm Vilmos hadsereg-főparancsnoktól telefonon értesítést kapott,¹ hogy a Kormányzótanács ülését hívja össze. A Kormányzótanács ülését amúgy is összehívta volna, miután annak már sok tárgya van.

Napirend előtt

Böhm Vilmos hadügyi népbiztos hosszabb előadásban ismerteti a hadsereg helyzetét és e helyzet parancsolta katonai intézkedéseket. A kint levő csapatok még nem a mi csapataink, és a politikai megbízottak nagy része is helytelenül viselkedik. A helyzet azt parancsolja, hogy tervszerű visszavonulást rendeljünk el a Tisza-vonal mögé.²

Kun Béla külügyi népbiztos a külpolitikai helyzetet ismerteti, ismer-teti a Brown professzorral való tárgyalásait.³

^aAz eredeti dokumentum keltezésében feltüntették azt is, hogy az ülést szombaton este, a Kormányzótanács tanácskozótermében tartották.

^bA gyorsírói jegyzőkönyv szerint a tanácskozáson részt vett Kondor Bernát is, viszont nem szerepel benne Nyisztor György, Bolgár Elek, Jancsik Ferenc és Révész Mihály neve.

¹Böhm Vilmos a megelőző napokban a Tiszántúlon tartózkodott.

²Böhm Vilmos utalása itt elsősorban a Vörös Hadsereg tisztikarára vonatkozik, amelynek egy részét a régi hadseregből voltak kénytelenek átvenni. A politikai megbízottak megfelelő kiképzésére sem kerülhetett sor. A visszavonulást elsősorban Kratochvil árulása tette szükségessé. (Lásd *Liptai Ervin* 75–77. és 144–169. o.)

³Lásd a 20. sz. jegyzőkönyv (április 23.) 1. pontját és 1. jegyzetét.

Szántó Béla hadügyi népbiztos a déli front helyzetét ismerteti és rámutat azokra az intézkedésekre, amelyeket a Hadügyi Népbiztosság tett az utánpótlásra és a hadi helyzet javítására.

Erdélyi Mór közellátási népbiztos és Böhm Vilmos hadügyi népbiztos felszólalása után Kun Béla külügyi népbiztos a forradalom helyzetéről tartott hosszabb előadást, amelyben ismertette a szerbekkel szemben való helyzetet. Nagy kárt okoz az, hogy a párban – különösen a pártklubban⁴ – egyesek defetista hangulatot teremtenek.

Varga Jenő, a szociális termelés népbiztosa indítványozza, hogy rögtön írják össze azoknak a névsorát, akik Böhm-mel együtt holnap reggel elmennek.

Dovcsák Antal a szociális termelés népbiztosa hosszabb beszédben mutat rá a defetista hangulat terjedés[nek] okaira. Azt kívánja, hogy a politikát ne szimptomákra, hanem tényekre alapítsák, és ha nem tudnak sereget teremteni, vonják le a helyzet konzekvenciáját.

Hevesi Gyula a szociális termelés népbiztosa a hadseregszervezés terén rendszeres munkát sürget.

Böhm Vilmos hadügyi népbiztos hosszabb felszólalása után

Landler Jenő belügyi népbiztos azt sürgeti, hogy a vezető embereknek is ki kell menni a frontra, mindenkinek őszintén a diktatúra álláspontjára kell helyezkedni.

Kunfi Zsigmond közoktatásügyi népbiztos a hadsereg és a munkásság morálja megerősítésének a szükségességét hangoztatja. A munkásokkal meg kell érteni, hogy a mostaninál világosabb osztályharc még soha sem volt. Akinek agitátori képessége van, az menjen ki a frontra; ő maga részt akar a munkából. Az apróbb visszaéléseket meg kell szüntetni; a túsok dolgában⁵ döntő intézkedést ki kell venni bizonyos hisztérikus emberek kezéből.

Fiedler Rezső hadügyi és Bajági Ferenc szocializáló népbiztosok felszólalása után

Kun Béla külügyi népbiztos és Bolgár Elek bécsi követ ismertetik a legutóbbi külpolitikai tárgyalásokat és kérik, hogy a Brown professzonnal megkezdett tárgyalások elveit tárgyalási alapul fogadják el.

Dovcsák Antal javasolja, hogy a szakszervezeti elnököket és titkárokat sürgősen hívják össze e kérdés ismertetésére és letárgyalására.

Kun Béla külügyi népbiztos megtoldja ezt a javaslatot azzal, hogy az értekezletre hívják meg az aktív pártmunkásokat is, és az itt elhangzottakat mint a Kormányzótanács hivatalos álláspontját terjesszék eléjük.

Garbai Sándor elnök a vita eredményeként megállapítja, hogy breszti békét kell teremteni, de ennek nem lehet alapja az, hogy a szocializmus megalapításának eszközeit megakadályozza [sic!].

Kun Béla külügyi népbiztos rámutat arra, hogy ennek az ára: bizonyos személyi változás a kormányzásban, a nemzetközi propaganda szer-

⁴ Lásd a 13/b sz. jegyzőkönyv (április 12.) 21. jegyzetét.

⁵ Lásd a 19. sz. jegyzőkönyv (április 22.) 6. pontját.

vezetnek a beszüntetése, a túsoknak politikai foglyokként való kezelése, számuk kisebbitése.

Varga Jenő szocializáló népbiztos kéri László Jenőnek más pozícióba való elhelyezését.

A Kormányzótanács a javaslatot egyhangúan elfogadja, és az ügy elintézésével Rónai Zoltán igazságügyi és Kun Béla külügyi népbiztost bízza meg.⁶

Dovcsák Antal szocializáló népbiztos azt javasolja, hogy ha valamelyik népbiztosnak a másik ellen valamilyen kifogása van, mondja meg a Kormányzótanács ülésén, azonban a kritika jogának tiszteletben tartását kéri.

Garbai Sándor elnök kijelenti, hogy a Kormányzótanácsban szabad, sőt kötelesség a kritika. Semmi ok sincs arra, hogy a diktatúra brutálissá fadjon: a túsokat, a politikai foglyokat megillető elbánásban kell részesíteni; ezt a kérdést a Politikai Bizottságban meg lehet tárgyalni.

Kun Béla külügyi népbiztos felszólalása után

Erdélyi Mór közellátási népbiztos az elnökök és titkárok értekezletére a szakszervezeti embereknek a Kormányzótanáccsal szorosabb nexusba való kerülését óhajtja és azt is, hogy ezen az értekezleten a jogtalan rekvirálások ellen is hangozzék el tiltakozás. A diktatúrát lefelé is meg kell teremteni.

Lengyel Gyula pénzügyi, Erdélyi Mór közellátási, Varga Jenő szocializáló, Lukács György közoktatásügyi népbiztosok felszólalása után

Stefán Ágoston ruszin népbiztos azt óhajtja, hogy a nyugat-galicaiakkal való tárgyalásba⁷ vonják be a ruszin népbiztost is.

(Vacsora 8.28 órától 9.36 óráig.)

Garbai Sándor elnök a frontra kimenő népbiztosok névsorát olvastatja föl. Révész Mihály jegyző olvassa a vacsora alkalmával összeállított névsort.

A frontra kimennek: Vántus Károly, Kelen József, Dovcsák Antal, Lukács György, Stefán Ágoston, Kalmár Henrik, Guth Antal (Bokányi Dezső), Illés Artúr, Lengyel Gyula. A fronton már kint vannak: Böhm Vilmos, Pogány József, Vágó Béla, Szamuely Tibor, Hamburger Jenő, Rákosi Mátyás.

⁶ A Kun Béla által említett személyi változásokra és László Jenő más pozícióba helyezésére nem került sor, mivel az antantot a kilátásba helyezett változás nem elégítette ki, a Kormányzótanács pedig további engedményekre nem volt hajlandó. A jobboldal nyomására azonban a tuszügyeket László Jenő hatásköréből kivették.

⁷ Lásd a 3. sz. jegyzőkönyv (március 25.) 18. pontját, valamint a 4/a sz. jegyzőkönyv (március 27.) 16. pontját és 20. jegyzetét.

Garbai Sándor elnök kimondja, hogy a Kormányzótanács ama határozatát, hogy

a szakszervezeti elnökök és titkárok értekezletét holnap, vasárnap 4 órára a Központi Városháza tanácstermébe összehívják.⁸

Következik a napirend tárgyalása.

2.

Illés Artúr közellátási népbiztos beterjeszti a bizonyos üzletek megszüntetésére vagy átvételére vonatkozó kormányzótanácsi rendelettervezetet.

Elfogadtatik és megszövegezésre átadatik az Igazságügyi Népbiztosságnak.⁹

3.

Rónai Zoltán igazságügyi népbiztos a Német Népbiztossággal egyetértésben a német vidékeket egy kerületté összefoglaló, ennek a megye jogait megadó rendelettervezetet ismerteti.

A Kormányzótanács a rendelettervezet alapelveit határozattá emeli.¹⁰

4.

Rónai Zoltán igazságügyi népbiztos előterjeszti a telekkönyvi átírás jogának megadásáról szóló előterjesztést. Rámutat arra, hogy a földművelésügy 300 holdat javasolt, az igazságügy 150 vagy 100 holdat javasol.

Garbai Sándor elnök rámutat arra, hogy a Politikai Bizottság 100 hold mellett foglal állást.¹¹

⁸ Az értekezlet összehívásáról a *Népszava* 1919. április 27-i számának 1. oldalán felhívás jelent meg, lefolyásáról tudósítást nem tettek közzé.

⁹ A köztulajdonba nem vett üzletek megszüntetéséről a Forradalmi Kormányzótanács LXXVIII. sz. rendelete (*Tanácsköztársaság*, 1919. április 29.) intézkedett.

¹⁰ Lásd a 2. sz. jegyzőkönyv (március 24.) 2. pontját és 3. jegyzetét.

¹¹ Az Igazságügyi Népbiztosság az ügyben körtáviratban utasította a telekkönyvi hatóságokat. Eszerint minden korlátozás nélkül elintézhető volt minden olyan, a tulajdonjog bejegyzését kérő beadvány, amely 1919. április 4. előtt érkezett. Az ennél később érkezett beadványokat csak 100 kat. holdnál (illetve 20 kat. hold szőlőnél) nem nagyobb terület esetében lehetett elintézni, ha a vevő földműves volt. Lásd PI Arch. 601. f. 2/1919/XXXVII-2576, továbbá *Medve Zsigmond*: A földjogalkotás. In: A Magyar Tanácsköztársaság állama és joga. Bp. 1959. 235. o.

5.

Rónai Zoltán igazságügyi népbiztos beterjeszti a fényképészeti üzemeknek tanácsköztársasági tulajdonba vételéről¹² és a kényszerfelszámolás alatt álló pénzügyintézetekről szóló rendelettervezetet.¹³

A Kormányzótanács a rendelettervezetet elfogadja.

6.

Varga Jenő szocializáló népbiztos beterjeszti a 9. számú kormányzótanácsi rendeletnek a hajóra, illetőleg úszó járművekre vonatkozó módosítását azzal, hogy ezekre a köztulajdonba vétel ne mondassék ki.

Székely Béla pénzügyi, Kun Béla és Ágoston Péter külügyi népbiztosok felszólalása után

Rónai Zoltán a kérdésnek a napirendről való levételét javasolja.

Landler Jenő belügyi népbiztos a napirendről való levételt azért is javasolja, mert a hajók dolga tárgyalások alkalmával politikai koncesszió tárgya lehet.

Ágoston Péter és Landler Jenő felszólalása után

Garbai Sándor elnök megállapítja, hogy a Külügyi Népbiztosságnak rendelet nélkül csak felhatalmazásra van szüksége a későbbi tárgyalások alkalmával.¹⁴

7.

Hevesi Gyula szocializáló népbiztos beterjeszti a tisztviselők fizetés-rendezésére vonatkozó javaslatát.

Garbai Sándor elnök szerint a javaslat a Gazdasági Bizottsághoz tartozik.

Varga Jenő szocializáló népbiztos felszólalása után

Landler Jenő belügyi népbiztos javasolja, hogy a kérdés tárgyalásáig a fizetés rendezéséről a tisztviselők megnyugtatóra deklarációt kell kiadni, és számukra május 1-ére 300 korona előleget kell megszavazni.

A Kormányzótanács a javaslatot elfogadja azzal, hogy a 300 korona előleget a Tanácsköztársaság szolgálatában álló minden köz-tisztviselőnek megadja, a népbiztosok kivételével.¹⁵

¹²Lásd a Forradalmi Kormányzótanács LXXV. sz. rendeletét (*Tanácsköztársaság*, 1919. április 29.).

¹³A pénzügyintézetek és bankcégek felszámolásáról, illetve fúziójáról a Forradalmi Kormányzótanács LXXXII. sz. rendelete (*Tanácsköztársaság*, 1919. május 4.), végrehajtásáról a Pénzügyi Népbiztosság 31. PN sz. rendelete (*Tanácsköztársaság*, 1919. május 14.) intézkedett.

¹⁴Lásd a 3. sz. jegyzőkönyv (március 25.) 30. pontját és 26. jegyzetét, valamint a 8. sz. jegyzőkönyv (április 3.) 1. pontját.

¹⁵A tisztviselők fizetésrendezését illetően lásd az 5. sz. jegyzőkönyv (március 28.) 7. jegyzetét.

8.

Stefán Ágoston ruszin népbiztos Ruszka-Krajna vidékének a helyzetét ismerteti, és annak a helyzetnek a megváltoztatását kéri, hogy a népbiztosok a Ruszin Népbiztosság megkerülésével érintkezzenek a ruszin vidékekkel.

Garbai Sándor elnök és Rónai Zoltán igazságügyi népbiztosok felhívása után

Garbai Sándor elnök határozatként jelenti, hogy a népbiztosságok a Ruszka-Krajnára vonatkozó rendelkezéseket a Ruszin Népbiztossággal való megbeszélés után hajtsák végre; főként áll ez a politikai megbízottakra vonatkozóan. Ez a határozat érinti különösen a belügyet és a hadügyet; a határozat kormányzótanácsi rendeletként adatik ki.¹⁶

9.

Guth Antal népjóléti népbiztos a Munkaügyi és Népjóléti Népbiztosság munkabeosztására nézve tesz kérdést; a népbiztosságban munkaügyi csoport nincs.

Rónai Zoltán igazságügyi népbiztos szerint a munkaügynek csak egy része tartozik a szocializáláshoz; a nem szocializált üzemek munkásainak (alkalmazottainak, tisztviselőinek és a háztartási alkalmazottaknak) ügyei voltaképpen sehova sem tartoznak.

Garbai Sándor elnök szerint az összes reszortok ügyeit a szovjetkongresszus után kell elintézni.

Rónai Zoltán igazságügyi népbiztos szerint addig az ügyek maradjanak a Népjóléti Népbiztóságnál.

Garbai Sándor elnök határozatként kimondja, hogy

a szocializált üzemek munkásai és a földmunkások kivételével, ipari, kereskedelmi és háztartási munkások átmenetileg a Munkaügyi és Népjóléti Népbiztosság hatáskörébe utaltnak.

Fiedler Rezső hadügyi népbiztos szerint a munkaügynek a Szocializáló Népbiztósághoz, a munkásság ügyeinek a Népjóléti Népbiztósághoz kell tartoznia.

Szabados Sándor közoktatásügyi népbiztos Fiedler álláspontján van, de rámutat arra, hogy ezt a megoldást most nem lehet megcsinálni. Azonban az ipari felügyeletnek kell gárdát találni.

¹⁶ Külön kormányzótanácsi rendelet nem jelent meg. A Magyarországi Szocialista Szövetséges Tanácsköztársaság 1919. június 23-án elfogadott Alkotmánya a Ruszin, illetve a Német Népbiztosság igazgatási szerepét – Stefán Ágoston javaslatát továbbfejlesztve – úgy rögzítette, hogy ezek közvetítő osztályokat létesítsenek az egyes népbiztóságoknál és a Népgazdasági Tanácsnál (*Tanácsköztársaság*, 1919. június 28.).

Rónai Zoltán igazságügyi népbiztos szerint az ipari felügyeletnek oda kell tartoznia, ahol a munkásbiztosítás van.

Hevesi Gyula szocializáló népbiztos véleménye szerint a munkanélkülieknek és a munkakényszernek az ügye is oda tartozik.

Garbai Sándor elnök rámutat arra, hogy egyéb változtatásokat is kell eszközölni, de ezeket a szovjetkongresszus után kell megcsinálni.¹⁷

Garbai Sándor elnök az idő előrehaladott voltára való tekintettel – annak jelzésével, hogy hétfőn gazdasági bizottsági ülés lesz – az ülést bezárja.

(Az ülés vége éjjel 11.40 órakor.)

Révész Mihály
jegyző

Szerkesztett jegyzőkönyv géppel írott másodpéldánya. Borítólapjának jobb felső sarkában Révész Mihály kézírásával „RM péld.” megjegyzés olvasható. A jegyzőkönyv mellett megtalálható az ülésen készített gyorsírói jegyzőkönyv feloldása (ezt 21/b sz. jegyzőkönyvként közöljük), valamint a szerkesztett jegyzőkönyv sztenogramja, Révész Mihály kézjeggyével ellátva.

21/b

1919. április 26.^a

A Forradalmi Kormányzótanács ülése

Napirend előtt

1. Garbai: üdvözli a megjelenteket. Böhm-től telefonértesítést kapott, hogy hívja össze az ülést. Amúgy is összehívtam volna. Miután neki közölni valói vannak, átadom a szót.

Böhm: (A hadsereg helyzetéről.) A hadi helyzet súlyosságáról beszél. A parancsokat kiadtuk; mielőtt végrehajtjuk, a Kormányzótanács tudomására kívánjuk adni. El kell mondania az indokokat is.

Nagyon sötét képet fog festeni. A csapatok fegyvelmezetlenek, csüggedtek, de a remények is csüggedtek. Kabát, Püspökladányt fel kellett adnunk, ma már Karcagon vagyunk. Azok az emberek, akik künn vannak, még nem a mi embereink. A politikai megbízottak helytelenül viselkednek: mindenki stratégia akar lenni, és egyáltalában nem erősítik a fegyelmet. Azért jött, hogy ismétlje, amit a munkástanácsi ülésen mondott:¹ szükség

¹⁷ A Munkaügyi és Népjóléti Népbiztosság feladatköréről lásd a 18. sz. jegyzőkönyv (április 22.) 9. pontját és a 18/a sz. jegyzőkönyv 6. jegyzetét.

^a Az eredeti dokumentum keltezésében feltüntették azt is, hogy az ülést 5 óra 20 perckor, a Kormányzótanács tanácskozási ülésében kezdték meg.

¹ A budapesti munkástanács április 19-én tartott üléséről van szó.

van a budapesti munkásság egy részére, akik ott a katonák előtt fel tudnak és fel mernek lépni. Braun Mór, a kiváló elvtárs megszavaztatja a katonákat: ott maradnak-e vagy visszavonulnak. (Rónai: A csapatok önrendelkező kormánya!) A parasztok általában ellenséges magatartást tanúsítanak velünk szemben, de nem a proletárdiktatúra ellen, hanem ahol csapataink keresztül vonulnak, ott ellenünk vannak. (Sebesits...^b és egy századost agyonlőtték a parasztok.) Szántó Rezső, Lévai Oszkár² és egy másik ott van, a többi nem ér semmit. Tervszerű visszavonulást a Tisza-vonal mögé, erről van szó. Rendkívül gazdag vidék ez, mezőgazdasági gépekben, lóállományban. Én nem megyek oda másként vissza, ha csak nem viszek magammal egész csomó elsőrendű embert.

Kun: (A külpolitikai helyzetről.) A Politikai Bizottságban tárgyaltam, hogy diplomáciailag hogy lehet megállítani ezt az átmenetileg szomorú helyzetet. Menjenek vissza a Vix-vonalra, sőt Debrecent is adják fel, és akkor beszüntetjük a nemzetközi propagandát és amit ők terrornak neveznek. Ezt Bolgár, Brown útján továbbítja Párizsba.

Szántó: (A hadi helyzet és a hadikészülődésekről.) A déli fronton a jugoszlávok Bátaszék irányában támadtak, 6 kilométerre mentek előre. Minden erőt a csapatok szervezésére fordítunk, új és új zászlóaljokat állítunk ki, lovunk van, ütegeket tudunk felállítani. A politikai megbízottakat kicseréljük, szervezett munkások kerülnek ki.

Dovcsák: Minden politikai megbízásra csak szervezett munkást (zajos helyeslés), ne gyerekeket! A front mögött lehet csak kinevelni, ez Böhmnék a feladata. A baj az, hogy az elvtársak közül nem mindenki akarja azt a munkát végezni, amire ki akarjuk küldeni őt. Akinek csapatiszti kiképzése van, az ne menjen máshova, csak a csapatokhoz és ne akarjon politikai megbízott lenni.

Erdélyi: Hogyan áll a cseh kérdés, milyen összefüggésben van Miskolccal és az élelmezés kérdéseivel, és a csepeliek hogyan viselkedtek, és hogyan viselkednek a székelyek?

Böhm: A székelyek teljesen oda vannak, Pogány nagy dicséretet mondott róluk.³ A csepeliek délen voltak és fegyelmetlenkedtek. Ez az előnye a gyári munkásságnak: a gyári munkástanács tagjai elkísérték őket Nyíregyházára, és azt hallom, hogy a csepeliek ott derekasan verekednek. Gritskót⁴ kirúgtuk onnan.

^bEredetiben így.

²Szántó Rezső jogász, 1912-től vett részt a munkásmozgalomban, a polgári demokratikus forradalom után a budapesti népörség parancsnoka, a Kommunisták Magyarországi Pártjának alapító tagja. A Tanácsköztársaság idején a Vörös Hadsereg hadosztály-politikai megbízottja, majd a 3. hadtest politikai osztályának vezetője. Lévai Oszkár betegpénztári tisztviselő, 1918-ban a Közalkalmazottak Szövetségének főtitkára, a Tanácsköztársaság idején a Vörös Hadsereg politikai megbízottja, Cegléd, majd Kiskőrös városparancsnoka.

³Pogány József ekkor az I. hadosztály politikai megbízottja volt.

⁴Gritskó feltehetőleg a csepeli munkásezred politikai biztosa volt.

Kun: (A forradalom helyzetéről.) Itt van Hajdu⁵ Pécsről, olyan hírt hoz, hogyha csak félig igaz, akkor már nagyszerű. Ő nem kér katonaságot, hanem csak fegyvert. 30-áig készen van a dezorganizáció a szerbek között. Sürgősen meg kell kezdeni a felkelést. 30-án éjjel kezdődjék meg a vasutasztrájk.⁶ A Bánátból Róth Ottó a legaljasabban támad bennünket hátra, a franciákkal paktál, jobban bíznak benne, mint a saját hadseregükben. Aradról sürgőnyt fogtunk el, hogy nem azonosítja magát a bolsevik gazságokkal. Kalocsánál...^c kezdődik a tömegsztrájk. A csehek között is van dezorganizáció, már ők is olaszokat vegyítenek.⁷ A szervezett munkások dolgában üldözési mániákusok vannak. Mindenhová szervezett munkásokat küldünk. (Dovcsák: Én azokra gondolok, akik az önök háta mögött támadják a szervezeteket!) A gyári munkásoknak is vannak kifogásaik a szakszervezeti emberek ellen. A helyzet az, hogy a pártklubban defetista hangulatokat teremtenek Buchinger körül. Sokan nem helyezkedtek őszintén a proletárdiktatúra álláspontjára. A nemzetközi forradalmi helyzetről azt mondja [Kun], csak rövid időt kell kihúznunk, amíg a nemzetközi forradalom segít nekünk. Linder ma érkezett meg Nyugat-Galíciából. Azok hajlandók a románokat hátra támadni.⁸

Aki nem helyezkedik a diktatúra álláspontjára, mondja meg őszintén, hogy nem akarja a szervezett munkásságot háttérbe szorítani [sic!]. Ez a hangulat, amely a defetizmust teremti, bűnös dolog a diktatúrával szemben.

Varga: Azt a konkrét indítványt teszem: neki emberekre van szüksége [sic!]. Itt rögtön adják elő azt a listát, aki holnap reggel Böhmmel együtt megy ki. (Helyeslés.) Szeretné látni, ki az, aki azt fogja mondani, hogy nem megy. A másik az, amit Kun mondott: tényleg ülnek a klubban elvtársak, akiknek lóg az orruk, gyávák és vénasszonyok. Sok szakszervezeti emberre mondják, hogy mi el fogunk repülni, de ők ott maradnak.

Dovcsák: Sokkal komolyabb a helyzet mint mondják. Úgy látja, hogy az egész kül- és belpolitikánkat sejtésekre alapítottuk. A tömegekben nincs meg a hangulat, hogy a háborút folytassuk. A külső jelenségekre nem

^cEredetiben így.

⁵Hajdu Gyula ügyvéd, 1907-ben lépett be az MSZDP-be, a pécsi szervezet egyik vezetője, a polgári demokratikus forradalom idején a pécsi Nemzeti Tanács titkára, a Tanácsköztársaság idején Baranya megye kormányzótanácsi biztosa, a 44. dandár politikai megbízottja, a Szövetséges Központi Intéző Bizottság tagja.

⁶A déli demarkációs vonal eseményeiről és a szerb-horvát munkások és katonák körében kibontakozott mozgalmakról lásd *Hajdu Gyula: Harcban elnyomók és megszállók ellen. Emlékezesek a pécsi munkásmozgalomról.* Pécs, 1957. 283., 286–287., 334. o.

⁷A csehszlovák hadseregen belül a Magyarországi Tanácsköztársaság iránt megnyilvánult rokonszenvről és mozgalmakról lásd: *Dokumentumok a Szlovák Tanácsköztársaságról 1919.* Bp. 1970. 58–60. o.

⁸Linder Béla vezérkari tiszt, a Károlyi-kormány hadügyminisztere volt. A Tanácsköztársaság idején különböző diplomáciai feladatokat végzett. A Tanácsköztársaság megdöntése után Pécs polgármestere, a helyi szocialista párt tagja, a „Pécs-Baranyai Köztársaság” egyik vezetője volt. A Magyarországi Tanácsköztársaság és Nyugat-Galícia közötti kapcsolatokról lásd a 4/a sz. jegyzőkönyv (március 27.) 20. jegyzetét.

szabad adni. A szimptómákat kell nézni, amelyek a legutolsó napokban lejátszódtak. Itt van a letartóztatások kérdése, a túsok kérdése. Egy pár eset: Egy véreb, Molnár a politikai megbízott. Egy orvost letartóztattak, még fegyveres örökkel sem engedik pácienseihez. Feith Bélát letartóztatták és megállapodás ellenére nem bocsátották ki.⁹ Az antantnál rémuralomra fognak következtetni. A politikai letartóztatásnak nem találjuk a gazdáját. Az élelmiszer-rekvirálás körül a legnagyobb visszaélések vannak, munkásokat is vegzálnak, elveszik az élelmiszereket. A munkásság körében így szítják az ellenforradalmat. A Budapestre felvonult tömeg nagyszerű képet adott,¹⁰ de tévedés azt hinni, hogy ezek kimennek a frontra. Egy értekezleten mondták, hogy más nemzetbeli proletárokat nem fognak gyilkolni. A jövő cselekvésünket ne impressziókra alapítsuk, hanem számítsunk arra, ami van. Az antanttól akarjuk megtudni, hogy mi a szándéka. Ha nem tudunk megfelelő hadsereget teremteni, más modus vivendit kell találni.

Kun: Mondjunk le a hatalomról!

Dovcsák: Amit Ön mondott, az már lemondás a hatalomról.

Hevesi: A toborzás körül hibáknak kellett történni. A tüzéséget két nap alatt előteremthetjük. Magam 200 tüzérszert küldhetek.

Szántó: Tiszt van, csak legénység kell. Személyi jelenléti lapot kell kiállíttatni, és behívás útján kell küldeni őket szolgálattételre. A toborzás organizációja körül bizonyos rendszer kell. A pártklubban helytelen élet folyik, nem úgy viselkednek, amint kellene.

Böhm: Dovcsák a problémáknak olyan tömegét vetette fel, hogy azt le kell tárgyalni. A szervezett munkásokat nem vesszük igénybe eléggé, mondja Dovcsák. Én követeltem, hogy részt vegyenek a munkában. Részt is vesznek. Én csak vasast küldök, a hadügyben csak vasas van. Nagyon sokan ki akarnak jönni dolgozni. De tényleg, van bizonyos tendencia, amely elrontja a hangulatot. Tényleg hiper-Leninek vannak, akik lenézik a szervezett munkásokat, a szakszervezeti vezetők közt mennek [sic!], a szakszervezeti vezetők üssenek most is az asztalra és mondják meg, hogy mi a baj. De nem tudom megkapni őket, hogy velem mint népbiztossal tárgyaljanak. Én most azon az állásponton vagyok, hogy a szocializmust megvalósítani másként, mint diktatúra útján, nem lehet. De meg kell mondani, hogy az én álláspontom azért az, hogy aki az én lakásomba éjjel jön házkutatást rendezni, azt én lelövöm mint egy kutyát. Ezt én itt megmondom. Ezekre a dolgokra sürgősen orvoslást kell találni. Vannak egyes munkástanácsok, amelyek visszaélnék a hatalmukkal, tessék ezeket meg-

⁹Molnár István a kispesti direktórium tagja, majd a Vörös Őrség politikai megbízottja, a Vörös Őrség Országos Parancsnokságán is tevékenykedett. Mint különítményparancsnok és forradalmi törvényszéki tag részt vett a makói ellenforradalmi megmozdulás leverésében. Feltehetőleg Feith Béla építészről van szó, aki a Bütorelosztó Központ munkatársa volt és reakciós megnyilvánulásával vonta magára a figyelmet. A tús kérdésről lásd a 19. sz. jegyzőkönyv (április 22.) 6. pontját.

¹⁰A budapesti gyári munkászászlóaljak április 23-i felvonulásáról van szó (*Vörös Újság*, 1919. április 24. a gyári munkászászlóalj felvonultak a csapatszemlére).

rendszabályozni. A fegyverrekvirálást helyeslem, de én nem fogom eltérni, hogy nálam élelmiszert akarjanak rekvirálni. A letartóztatások kérdése is ide tartozik. A letartóztatások ezen nagy tömegével nem vagyok egyetértésben. Örületnek tartom. (Rónai: László Jenő csinálja!) Azt kell letartóztatni, akik túszzámba mennek.^d

Hogy a munkások nem akarnak háborút? Én sem akarok háborút, én is utálok. De mi nem akartunk háborút, megtámadtak bennünket. Itt nincs másról szó, mint arról, hogy bennünket megfojtsanak. A munkásokban valóban van fáradtság, ellenben a munkások nagy tömegei közben kimentek... 23-án.^e Én sem óhajtok meghalni. Kimentem, mert van bennem bizonyos öntudat, amit a munkásokról is feltételezek. Ha nem akarunk hajolni,^f akkor csak az az egy mód van, amit Dovcsák nem akar kimondani, mert az antant nem tárgyal, az csak diktálni akar. Én hajlandó vagyok elpusztulni erről a helyről, de mutassanak 11 embert, aki hajlandó átvenni, amikor a fegyver a munkások kezében van. Itt csak egy mód van, ha az antant bejön, és helyreállítja a kapitalizmust. Hogy az antant tényleg bejön és lever bennünket, ez nem lehetetlen. De kiirthatatlan meggyőződésem, hogy nem csinálnak semmi egyebet, mint pillanatnyilag megfojtanak bennünket. A magyar proletármozgalom vagy a nemzetközi proletármozgalom azonban, hogy megdőglött volna, én ebben hinni nem tudok. Nemzetközi forradalom van, itt nem számít két hónap, nem számít két esztendő, négy esztendő sem. A diktatúra egyes kinövésével én sem vagyok megelégedve. Jöjjünk össze és jussunk megegyezésre. Egységesek vagyunk abban, hogy akármilyen történések, mi a magyar és nemzetközi forradalomnak óriási szolgálatot tettünk.

Landler: Ha mindenki hajlandó lemondani, én nem vagyok hajlandó. (Kun: Én se!) Csak proletárdiktatúra révén lehet elérni, amit magunk elé tűztünk. A magyar munkástömegek őszinte hívei a proletárdiktatúrának. Nem a tömegekben, hanem a vezetőkben van a baj, az itt ülő vezetőkben is, akik a saját halotti torukat ülik, azt meg lehetne itt festeni. Gondolkodni kell, hogy forradalmárok tanácsa-e ez vagy vénasszonyok tanácsa. A kritikából is látom, hogy itt olyan hangulat van, amely nem alkalmas arra, hogy lelkesítse a proletariátust.

A túszyok dolgában: nem voltam Pesten akkor. Kell túszyokat szedni, de az már igazán undorító, hitvány, piszok dolog, ami a munkaadók megmentése dolgában folyik. A mentési akcióban a munkástanácsban ülő emberek vesznek részt.

A hadsereg dolgában keresztül kell vinni azt, hogy minden lehető ember kimenjen. A vezetőknek kell oda menni, mert a sztrájk is elbukott

^dEz után, külön bekezdésben, zárójelben, a következő, nem egészen érthető megjegyzés olvasható: „Mikor Dovcsák azt mondta, hogy sok szemét van a Kormányzótanácsban, ezt fentartom, akkor használni fogunk megint. Dovcsák, Kun.”

^eEredetiben így. A gyári munkásezredek április 23-i szemléjéről van szó.

^fEredetiben így, helyesen: harcolni.

azért, hogy nem voltak ott a vezető emberek. A legvégső nap holnap reggel, amikor minden valamirevaló ember, aki a diktatúra híve, ki fog menni. Ha ott látják az első sorokban a vezetőket, legalább áldozatkészséget és...⁸ fog kiváltani. Aki azt mondta, hogy mindent vállal, ha 17 000 felfegyverzett munkást lát, abban most legyen bátorság, hogy kimenjen ezzel a 17 000 emberrel. Mindent meg lehet menteni, ha mi őszinték vagyunk egymással, és őszintén, becsületesen a diktatúra álláspontjára helyezkedünk.

Kunfi: Már régen megy a vita, de annyira sorsdöntő a magyar proletáriátusra, hogy kell beszélnie róla. Két kérdés van itt. Helyre tudjuk-e állítani a hadsereg morálját, ez az egyik. Megvan-e a lehetőség, hogy a munkásság soraiban megteremtsük ezt a morált és megerősítsük ott, ahol megvan, ez a másik. Véres polgárháború nélkül a kapitalizmust Magyarországon visszaállítani nem lehet. Ennél világosabb osztályharc még nem volt a világon, mint ami itt van. Ha ez az öntudat nincs meg a tömegekben, akkor tényleg elveszett a dolog. De ha ez a tudat megvan, akkor rettenetes bünt követünk el, ha minden erővel a munkásmozgalomnak ezt az egységét ebben a pontban helyre nem állítjuk. Aki nem áll ezen az állásponton, az holnap aljas politikát lesz kénytelen csinálni. A munkásság nyomása volt az, amely a diktatúra mellé állította azokat, akiknek elvi vagy egyéb kifogásaik voltak. Ma nem lehet választani, hogy visszatérünk-e a reformista-szocialista álláspontra. Helyre kell állítani a munkásoknak és katonáknak morálját, hogy itt nem háború, hanem osztályháború folyik. Mindazoknak, akiknek agitátori képességük van, nem itthon van a helyük, hanem küldjük el, és én is részt fogok venni ebben a munkában. A diktatúra alapvető kérdéseiben, néhány embert nem tekintve, abszolút egyetértés van itt. Ha van romlott hangulat, akkor azt úgy kell megoldani, ahogy Böhm mondotta. Ez nem olyan kérdés, hogy egyeseknek vagy szervezeteknek ne legyen beleszólásuk abba, hogy mennyi tűsz legyen és hogy miként bánjanak velük. Az apró visszaélések nem szabad, hogy elkedvetlenítsék az embereket. Ezek miatt nem szabad azt a nagy dolgot szemünk előtt téveszteni, és engedni, hogy a csüggedt hangulat elhatalmaskodjék rajtunk. A tűszok dolgában a döntő intézkedést ki kell venni bizonyos hisztérikus emberek kezéből.

Szántó: Nem él a szólás jogával.

Fiedler: Örültem az összeolvadásnak és örültem, hogy olyan gyönyörűen dolgozunk össze. Most úgy veszem észre, hogy a Kormányzótanács egy része ingadozni kezd. Ezt az ingadozást, kételkedést ki kell irtani, mert ha elhatalmasodik, el vagyunk veszve. Szálljunk magunkba, hiszen tudjuk, úgy vállaltuk, hogy mindnyájan meg fogunk halni. A munkások egyes tömegeit mint sakkfigurákat akarják felhasználni a Kormányzótanács ellen. A szakszervezeti vezetők élére kell, hogy álljanak a

⁸Eredetiben így.

munkásoknak.^h Amikor a szakmányozástⁱ így akarják végezni, mondjuk meg, hogy ezt nem engedjük. Ez nemcsak a vasasoknál történik, hanem a nyomdászoknál is. Az nem olyan lényeges, hogy egyes visszaélések vannak. A munkások még inkább az élesebb diktatúrát akarják. Hiszen amennyi letartóztatás van, az szinte csak paródia. Akik benn vannak, megszabadultak a künn levő bajoktól. A vezetők egyikében-másikában kételkedés van és ez átszállhat a tömegekre is. Indítványa az, hogyha van valaki közöttünk, aki nem tud magába szállani és nem veszi alapul, hogy meg kell halnunk, aki nincs ezzel tisztában, aki kételkedik, aki fél, az menjen el, mert ez ragadós. Ha kell, meg kell a tömegeknek mondanunk, hogy meg kell halnunk, de a proletariátusnak győznie kell.

Bajáki: Dovcsákkal ellentétes véleményen van. Fejtegeti a terror-csapatok eljárását. Ezek csinálják azokat az eseteket, amelyek bennünket is elszomorítanak. Nagy befolyása van annak a hangulatnak, hogy a munkások nem kapnak szeszes italt. Salgótarjánban kapnak sört, most követelik a vasmunkások.

Erdélyi: Az 1 fokos sört meg kell adni. (Garbai: Papíron van.)¹¹ Bizonyos emberek között nagy elkedvetlenedés van, de ezt le kell szerelni. Nem szeret szónokolni, a feltűnést kerüli, de fel kell világosítani az embereket, hogy mi a helyzet. A fegyvergyáriakat le fogja szerelni a két vagon kedvezményből. A harctéri helyzetet sem látja olyan szomorúnak az ötéves háború tapasztalatai alapján. Ha szükség lesz rá, én magam is részt veszek, amennyiben erőm megengedi, mert soha nem voltam katona [sic!].

Kun: Organizáció kell! Soron kívül be kell jelentenie, hogy Bolgár elvtársat elküldték Brownhoz, aki nem hivatalos diplomata. Ő intézte a zsidó dolgokat¹² is, és Wilsont külön is képviseli. Ő bizonyos személyi változásokat akar: Garamit akarja. Garami Bécsben van. Nem akarom Garamit gyanúsítani, én tettem a legnagyobb szolgálatot, hogy eltávozhasson,¹³ hogy miként szolgált erre rá, az majd eldől a vállatásnál. Személyi változásokat akarnak: Szamuelyt, Pogányt és Vágót; különösen a két előbbit. Brown most kijelentette, hogy még a mai nap folyamán sürgönyt küld, hogy az antant tárgyaljon velünk Svájcban. Ez jelenti az antant nyomását, hogy a románok állítsák meg további előnyomulásukat. Smutstól informálódott: ez a dolog keresztül is megy. A népbiztosok jó részét nyomjuk ki a frontra, másrésztől ez nem jobbratululás, ez a breszti béke akarása, a lélegzetvétel. Ez a lehetőség, hogy megmaradjunk ilyen bal-szárnyon és hogy a szocializmust tovább kiépítsük. Én olyanokat toltam

^hEz után, zárójelben, feltehetőleg a jegyzőkönyvvezetőtől származó megjegyzés olvasható: „Ezt nem így mondta!”

ⁱEredetiben így. Feltehetőleg arra utal, hogy a szakmai szervezetek vezetőinek a munkások kizárólagos irányítására és képviselőre vonatkozó igényével nem ért egyet.

¹¹A sörkészletek zár alá vételéről a Közellátási Népbiztosság 23. KeN sz. rendelete (*Tanácsköztársaság*, 1919. április 25.) intézkedett, Garbai megjegyzése erre vonatkozott.

¹²Lásd az 1. sz. jegyzőkönyv (március 22.) 2. pontját és 3. jegyzetét.

¹³Kun Béla azért támogatta Garami Ernő ausztriai utazását, mert az antanttal való tárgyalások elősegítését remélte ottani tevékenységétől. Garami azonban nem váltotta be e reményeket.

előtérbe, akik nem jobboldaliak: Bolgárt, Weltner és Cservenkát. Ezeket a személyi változásokat sem Szamuely, sem Pogány nem veheti rossz néven. Ezek úgy állanak félre, hogy kimennek a frontra. Bolgár elmondja a részleteket.

Bolgár: A régibb tárgyalásnak a mai csak befejezése volt. Ez már Bécsben indult meg, és pedig az angol–amerikai bizottsággal. Ők garanciákat kértek, hogy mi a mi rendszerünket ki tudjuk építeni, személyi és tárgyi garanciákat. Először, hogy minden külföldi agitációt beszüntetünk, másodszor a külföldön visszatetszést keltett intézkedéseket beszüntetjük, például ne túsok, hanem politikai foglyok legyenek. Azt mondták, hogy konkrét megállapodásra kell jutni. Velük nem lehet megállapodni, mert ők csak puhatolódznak. A békekonferencia delegáljon és mi is delegáljunk küldötteket Svájcba. Végre megállapodás jöhetne létre, különösen gazdasági tekintetben, a blokád megszűnének, megindulna a szabad kereskedelem. A demarkációs vonal iránt nem tehetett végleges nyilatkozatot, de valószínű, hogy a Smuts-vonal lenne Svájcban is érvényes.¹⁴

Garbai: Akkor határoznunk kellene afelől, elfogadjuk-e ezt a bázist. Bolgár azt mondta, hogy még május 1-e előtt itt lesz a válasz.

Ágoston: Brown tegnapelőtt azt mondta, hogy futárja Bécsbe megy és küldi ezt a dolgot. Ezt ma nem hallottuk.

Kun: Ezt tárgyalási alapul fogadjuk el. Ez a lélegzétvétel lehetőségét biztosítja számunkra, és nem vagyok kapható arra, hogy a szocializmus szempontjából tehető legkisebb engedményt is megtegyük. A forradalom, az osztályharc számára kell felhasználnunk ezt az időt, a nemzetközi propaganda számára is, amint Lenin csinálta. Az aktív pártmunkásokat, nevesebb elvtársakat holnapra összehívjuk, akik ezt a politikát képviseljék kifelé.

Dovcsák: Nekem volna javaslatom: a szakszervezeti elnökök, titkárok és mindkét pártból az aktív párttagok személy szerint összeírandók. Most állítjuk össze a lehető legkritikusabb válogatással, nehogy fecsegő testület legyen, hanem komoly testület.

Garbai: Ez kétségtelenül szükséges. A szakszervezeti elnökök és titkárok ezenkívül olyan emberek, akik nemcsak elnökök és titkárok, de akiknek véleményét figyelembe vesszük.

Kun: Aktív pártmunkások! Ezt az álláspontot a Kormányzótanács, mint hivatalos álláspontot eléjük terjeszti.

Garbai: Szóval breszti békét kell teremteni, de ennek nem lehet alapja, hogy a szocializmus kiépítésének eszközeit megakadályozza.

¹⁴ A Smuts-vonal leírását a *Vörös Újság* 1919. április 7-i száma közölte. Az antant tárgyal a tanácskormányval c. alatt. Smuts javaslata szerint a demarkációs vonal 20–25 km-rel keletebbre lett volna a Vix március 20-i jegyzékében foglaltaknál. E szerint a demarkációs vonal Técsőtől nyugat felé haladva Nagyecsed, Berettyószentmárton, Békés, Békéscsaba, Tótkomlós, Makó érintésével húzódott volna. A kijelölt semleges zóna keleti határa Szinerváralja, Szilágycseh, Zilah, Vaskoh, Arad érintésével haladt volna.

Kun: És nem olyant, amely a forradalmi osztályháború további előkészítését gátolná.

Garbai: És ennek ára?

Kun: A nemzetközi propaganda szervezetének beszüntetése, a túszoznak politikai foglyokként való kevesbítése. Mit magyarázzak? Formai változás, számok kisebbitése.

Varga: Az előző kérdésekkel kapcsolatban a következő konkrét indítványt teszi és kéri, hogy szavazzanak. László Jenő más pozícióba helyeztessék el. (Helyeslés.) Kun másik kérésében, hogy a párt ügyét és a titkárság ügyét még ma tárgyaljuk, határozni kell.

Dovcsák: Még egy javaslata van: egyes felszólaló elvtársak akként fogták fel az ő felszólalását, mintha ő a kétkedő szerepét játszaná, és célzásokat tettek arra, hogy vonja le a konzekvenciát. Javaslom, mondja, ha valakinek bárki ellen van olyan aggodalma, hogy az illető nem szolgálja abban a méretben azt az ügyet, amelyet a proletárdiktatúra alapján kell szolgálni, azt itt mondjuk meg őszintén és bátran. Én a proletárdiktatúra álláspontjára helyezkedem. Én nemesebb formájában akarom ezt a harcot végigfolytatni. Az atrocitások ellen a legszélesebb alapon felveszem a harcot. Amikor én élek ezzel a jogommal, ezt senki se fogja fel úgy, hogy én a kétkedők közé tartozom. Én ezzel a joggal mindig élni fogok, abból kiindulva, hogy nemesebb formában akarom a proletárdiktatúrát.

Garbai: Kötelességszerűen jelentem ki, hogy ami itt felmerül, az igenis a kritika anyagát képezi. Minden kormányzótanácsi tagnak joga van (Felkiáltások: Kötelessége!) elmondani a magáét. A fonákságokat mindenki kisebbiteni és megszüntetni akarja. Semmi ok sincs arra, hogy brutalitással fadjuljon a diktatúra. A túszoikat olyan elbánásban kell részesíteni, amilyen a politikai foglyokat megilleti. Ha egyik-másik szakszervezettől kíván valaki valamit, a Politikai Bizottságban meg lehet tárgyalni. Kevesbíthetjük ezeknek a számát, és ki is cseréljük. Mégis kéri, hogy Dovcsák tartózkodjék olyan kifejezésektől, hogy a Kormányzótanács szemetektől van körülveve, mert ez nem indokolt. Nem is tudom, hogy mire értette. A Kormányzótanács tagjaira-e? (Dovcsák: Dehogy, ki van zárva!) Mindnyájan oda munkálkodunk, hogy ezek leszakadjanak a proletárdiktatúrától.

Kun: Még hozzá akar szólni a kérdéshez. A szolidaritást és egységet roppant komolyan veszem. Én exponálom magamat a végletekig és elvárom, hogy mindenki exponálja magát. A legjellemzőbb Dovcsák felszólalásában, hogy végighallgattam más részről egy értekezletet [sic!]. Én közbelépek ilyenkor mindig, hogy az a proletárdiktatúrának nem felel meg. Itt nem lehet sem saját szakmai, sem más szakmai érdekeket képviselni. Az eszközeinket mindig a körülmények dirigálják. Amíg nem volt ellenforradalom, nem fogtunk túszoikat. Ha kell, vérbe is fojtjuk az ellenforradalmat.

Erdélyi: A vitát sajnosnak [sic!] tartja. Az ellen tiltakozik, hogy aki mérsékeltebb álláspontot foglal el, azt ellenforradalmárnak, petyhüdtnek mondják. Ne akarjon senki magának szabadalmat vindikálni, hogy ő egyedüli protektora a Tanácsköztársaságnak. A Balogh Elemér esetét hozza

fel.¹⁵ Tessék bizalommal lenni a kormányzótanácsi tagokkal szemben. Nagyon örül Kun Béla indítványának, hogy az elnökök, titkárok összehívassanak, de nagyon kéri, hogy ezen az értekezleten a rekvirálók ellen, akik önmaguknak rekvirálnak, ezek ellen bizonyos fokú megnyugtató adassék, hogy bizonyos szeretettel hozzuk magunkhoz a szakszervezeti embereket. És folyton beszélünk az atrocitásokról, beszélünk arról, hogy a diktatúrát nemcsak lefelé, hanem felfelé is megteremtjük. Tessék lefogni azt, aki visszaél a Tanácsköztársasággal. Azt le kell fogatni. Az apró visszaéléseket meg kell szüntetni, és akkor termőtalajt csinálunk a diktatúra számára.

Lengyel: A Kormányzótanács tagjainak egymás iránt való bizalma abban nyilvánul meg, hogy egyrészt künn azt mondják, hogy a Kormányzótanácsban felhánytorgatják, hogy itt sok szemét is van (Ellentmondás: Senki sem mondta!), másrészt, amikor a Kormányzótanács egy tagja azt kérdezi, hogy Balogh Elemért miért bocsátották szabadon, akkor a másik felfortyan.

Erdélyi: A Balogh Elemér-ügy?

Varga: Tagadhatatlan, hogy a legjobb szakemberek a régi burzsoák, viszont ezek megbízhatatlanok.

Lukács: Menten el kell határoznunk, hogy holnap ki fog kimenni.

Stefán: Kun Béla egy megjegyzésére akar válaszolni, hogy a napokban fog tárgyalni a nyugat-galíciai kormány képviselőjével, hogy ez segítséget nyújtson nekünk. Ebben a kérdésben felhívja a Kormányzótanács figyelmét, hogy ezek erős nacionalisták, erős kautélákat kell velük csinálni, mert akkor az egész Ruszka-Krajna ukránista lesz. Ezeken a tárgyalásokon tehát részt kell vennem [sic!].

Garbai: A vacsora készen van, most vacsorázunk. Lesz még elintéznivaló. Fél tizenegy órakor a Keleti pályaudvarról indul a vonat.¹⁶

(Szünet után.)

Garbai: A tárgyalást folytatjuk. Megvan a névsor arra vonatkozólag, hogy kik fognak kimenni.

Stefán: Én holnap nem mehetek, csak holnapután. Csapattiszt voltam, népfelkelő százados.

[Garbai:] Kimennek: Vántus, Kelen, Dovcsák, Lukács, Stefán, Kalmár, Guth, Bokányi, Illés, Lengyel. Már künn vannak: Böhm, Pogány, Vágó, Szamuely, Hamburger, Rákosi.

Varga: A munkásemberek előterjesztésére van szükség, hogy a népbiztosokon kívül kik menjenek ki. (A szakszervezeti elnököket és titkárokat holnapra összehívják.)

Garbai: Ez a holnapi értekezlet dolga lesz!

¹⁵ Balogh Elemér a Hangya Szövetkezet és a Futura terményfelvásárló vállalat egyik alapítója, a Hangya egyik vezérigazgatója volt.

¹⁶ Feltehetőleg a frontra utazó népbiztosok vonatáról van szó.

2. Illés: Javaslato tesz minden olyan üzlet – Élelmezési Népbiztosság^j – megszüntetésére vagy átvételére nézve, amely közvetlenül a fogyasztók részére való árusítással foglalkozik. Az átvétel leltár ellenében történik. (Helyeslés. Megszövegezés végett átadják az igazságügynek.)

3. Rónai: A német érdekeket egy egyesületté^k alakítják, és megadják a megye jogait. Sopron lenne a székhely.

Varga: Gazdasági tekintetben különállása nem lehet. Rendeletet kiadni nem lehet, hogy ez vagy az az üzem nem szocializálható. (Felkiáltások: Természetesen!)

Rónai: A megye jogait gyakorolja!

Garbai: Akkor ez a határozat!

4. Rónai: Van egy elvi kérdés: a telekkönyvi átírás költségeinek^l megadásáról van szó.

A földművelésügy 300 holdat kér, mi 150-ot vagy kétszázat javasolunk.

Garbai: Kérdés, hogy a régi örökösödést megengedjük-e.

Kun: Egyelőre ne beszéljünk róla. Verekedjenek egymás közt össze. Vannak kérdések, amelyeket csak ad absurdum lehet elintézni. Abszurd állapotot teremtünk, de ennek semmiféle szociális jelentősége nincs. Elintézik majd maguk közt az örökösödést. A régi szabályozást szüntessük meg, és maradjon ez a jogbizonytalanság állapota.

Böhm: Nyíregyházát védeni tudtuk: a csepeliek, a 32-sek Pogány vezetésével.¹⁷ Nyíregyházán egy áruló parasztot elfogtak.

5. Rónai: Fényképezési üzemek, tanácsköztársasági jelvények előállítás, kényszerelszámolás alatt levő pénzüintézetek ügye, előterjesztések. (Határozat: Elfogadtatnak.)

6. Varga: Előterjeszti, hogy a 9. számú rendeletével az ipari bányák köztulajdonba vételét kimondottuk. A hajózás nemzetközi vonatkozásaira való tekintettel a köztulajdonba vétel kimondása a hajókra, úszóművekre nem terjesztetik ki. Így megvan a remény, hogy visszakapjuk a hajókat.

Székely: Ellenkező álláspontot foglal el, mert akkor nagy rést ütünk a szocializáláson. Szocializálnak kell kijelenteni minden magyar állampolgár tulajdonában levő, külföldön levő vagyont is.

Kun: Ne is érintsük ezeket a dolgokat.

Ágoston: Varga javaslata mellett szólal fel. Arra az időre, amíg a kérdések nem tisztázódtak, üssünk rést a szocializáló elven. Egyúttal pénzügyi ellenőrzés alá helyeztetnek ezek a vállalatok. Pusztán elvi kijelentésről van szó. Amiről Székely beszél, az más. Ha a hajó Bécsbe ér, akkor beteszik...^m jogszabályok szerint nem tehetik ezt.

^jEredetiben így.

^kHelyesen: a német területeket egy kerületté alakítják.

^lHelyesen: kereteinek.

^mEredetiben így.

¹⁷Április 26-án reggel 8 órától este 7 óráig tartó harcban a Vörös Hadsereg visszavonulásra kényszerítette a túlerőben levő román hadsereget, győzelmét Kratochvil árulása következtében mégsem tudta kihasználni, április 27-én kiűritette Nyíregyházát.

Garbai: Miután a Kormányzótanács minden tagja megvan győződve ennek a fontosságáról.

Rónai: Nem tartja nagy jelentőségűnek. Vegyük le a napirendről.

Landler: Annál is inkább kéri a napirendről való levételét, mert ha majd komollyá válik a tárgyalás, ez egy politikai koncesszió lehet majd. Felesleges, hogy most kijöjjünk ezzel.

Ágoston: Csak felhatalmazást kérünk arra, hogy ha Freeman követeli.

Landler: Úgysem mehetünk bele. Ez egy politikai koncesszió lehet. Ez az egész ügy az általános politikai tárgyalás keretébe tartozik.

Ágoston: Csak azt akartam, hogy legyen direktívám, tehetek-e ilyen koncessziót.

Garbai: Szóval rendelet nélkül felhatalmazást adunk.

7. Hevesi: A tisztviselői fizetésrendezés ügyét hozza szóba.

Garbai: A Gazdasági Bizottsághoz tartozik.

Varga: Két nagy tárgyalás volt már ebben a kérdésben a főbb szervezetek részéről, ahol a nagy szakszervezetek részt vettek.

Landler: Konkrét proposícióm van. Kívánom, hogy ne tárgyaljuk, de a tisztviselők felé kellene deklaráció, hogy a Tanácsköztársaság a munkásokkal körülbelül egységes alapon fogja megoldani, amelynek részletes tárgyalására az érdekképviselők be fognak vonatni. Borzasztó komoly baj fenyeget bennünket. Belekergetjük a tisztviselőket, postásokat, mozdonyvezetőket, hogy ellenforradalmi elemekké legyenek. Meg kell már most mondani, hogy május elsejére bizonyos előleget kapnak. Indítványozom, hogy 300 koronát kapjanak, akik a Tanácsköztársaság tényleges szolgálatában állanak.

Varga: Ez is halasztassék a Gazdasági Bizottság ülésére.

Széky: Utasíttassanak a népbiztosságok, hogy egyhavi lakbért utaljanak ki. (Felkiáltások: Ezt most már nem lehet visszacsinálni!)

Szántó: De most kell már kiadni rendeletet, hogy ezentúl csak havonként adják ki.

Landler: Járuljanak hozzá, hogy ezek a tisztviselők 300 koronát kapjanak. Minden közalkalmazott.

Ládai: Kivéve a népbiztosokat.

8. Stefán: A Ruszin Vörösgárda toborzása három helyen folyik. (Szántó: Nagyszerűen viselkednek!) A vidéken lakó ruszin polgárok hangulatát jellemzi ez. Az átalakulást nehezen értették meg, de most már bizalommal tekintenek a Tanácsköztársaság felé. Amilyen megnyugtató a hangulat a ruszin vidéken, annál szomorúbb Munkácson. Intrikákkal dolgoznak ellenem. Ennek az oka az, hogy az én megkerülésemmel adnak ki a népbiztosságok rendeleteket. Kéri ezeknek a tudomásul vételét és azt, hogy az illetéktelen és idegen elemek garázdálkodása ellen tiltakozik és óvást emel, valamint az ellen is, hogy más népbiztosságok küldöttei az ő megkerülésével rendelkezessenek [sic!].

Garbai: A kérdés magva az, hogy a ruszin népbiztos tudta nélkül rendelkezéseket mégsem jó végrehajtani. A jövőre vonatkozólag bármilyen fajta rendelkezést csak a Ruszin Népbiztosságon keresztül lehet kiadni.

Rónai: Itt voltaképpen a Belügyi és a Ruszin Népbiztosságok között való viszonyról van szó, hogy annak a tudta nélkül ne küldjön megbízottakat.

Garbai: Ruszinkrajnára vonatkozólag a rendelkezéseket a Ruszin Népbiztossággal való megbeszélés útján hajtsák végre, főként a politikai megbízottakra vonatkozólag. Ezt a rendeletet ki fogjuk adni, ez érinti a belügyet, a hadügyet mint kormányzótanácsi rendelet.

9. Guth: A népjólétre vonatkozólag...ⁿ A Munkaügyi és Népjóléti Népbiztossággal mi történjék, mert ott munkaügyi csoport nincs?

Rónai: A munkaügynek ti. csak egy része tartozik a szocializáláshoz. A nem szocializált üzemek munkásai, háztartási alkalmazottak, tisztviselők ügyei, ezek a munkaügyre jelenleg sem tartoznak.

Garbai: Az összes reszortok ügyeit a szovjetkongresszus után kell intézni.

Rónai: Addig maradjon a népjólétinél.

Garbai: A szocializált üzemek munkásai és a földmunkások ügye: az ipari, kereskedelmi, háztartási munkások és alkalmazottak, akik nem szocializált üzemekben dolgoznak, átmenetileg a Munkaügyi és a Népjóléti Népbiztosság hatáskörébe utaltatnak.

Fiedler: A munkaügynek a szocializáláshoz kell tartoznia. A munkáság ügyeit a népjólétihez kell áttenni.

Garbai: Egyéb változtatásokat is kell eszközölni, és a szovjetkongresszus után csináljuk meg.

Szabados: Amit Fiedler mond, ezt a megoldást most nem lehet megcsinálni. Az iparfelügyeletnek elhelyezkedést keresünk.

Rónai: Ennek oda kell tartoznia, ahol a munkásbiztosítás van.

Hevesi: A munkanélkülieknek és a munkakényszernek is oda kell tartoznia.

Garbai: Lett volna még egy csomó dolog, de az általános türelmetlenség miatt nemigen lehet most elővenni. Itt van pl. az alkoholkérdés. Ha most nem tűzzük napirendre...^o Hétfőn tartunk gazdasági bizottsági ülést.

Gyorsírói jegyzőkönyv feloldásának géppel írott szövege. A jegyzőkönyv 1. pontjának Lengyel Gyula felszólalásáig terjedő részét közli: MMTVD 6/A köt. 326-332. o.

ⁿEredetiben így.

^oEredetiben így.

1919. április 28.^a*A Forradalmi Kormányzótanács Gazdasági
Bizottságának ülése*

Jelen vannak:

Garbai Sándor elnök, Erdélyi Mór közellátási, Varga Jenő szocializáló, Székely Béla pénzügyi, Szántó Béla hadügyi, Bokányi Dezső népjóléti és munkaügyi, Hamburger Jenő földművelésügyi népbiztos és Révész Mihály jegyző, majd Landler Jenő belügyi és Rónai Zoltán igazságügyi népbiztosok.

1.

Garbai Sándor elnök megnyitja az ülést és jelenti, hogy a bizottság ez ülésének napirendjén a tisztviselők fizetésrendezésének az ügye szerepel.

Szántó Béla hadügyi népbiztosnak a másolatban minden népbiztoshoz eljuttatott tervezethez általános megjegyzése van. A fizetésrendezéssel arányba kell hozni a parancsnokok és a katonák fizetését, mert a parancsnokok és katonák nemcsak a tisztviselőkkel jutnak hátrányba, hanem eddigi fizetésükkel is. Ő (Szántó) ki is jelentette már az érdekelteknek, hogy fizetésük legutóbbi rendezését tekintsek ideiglenesnek, mert a tisztviselők fizetésrendezésével kapcsolatban rendezni kell a fizetésüket. A tiszteket bizonyos kategóriákba, a tisztviselők kategóriájába kell beosztani. Az illetményszabályzat megmarad majd, csak a tételek változnak majd meg.

Varga Jenő a szociális termelés népbiztosa beterjeszti a tisztviselői fizetésrendezésről szóló tervezetet. Mindjárt szükségesnek tartja, hogy a bizottság elvben mondja ki a nyolcórás munkaidőt és azt, hogy ahol nem szükséges, ott kevesebbet is dolgozzanak, hogy a Szocializáló Népbiztosság megszabhatja, hogy bizonyos üzemekbe kevesebb munkaidő vihető be.

Garbai Sándor elnök: Mondjuk ki, hogy most csak a munkabér nivellálásáról beszélünk, a munkaidőről majd azután.

Székely Béla pénzügyi népbiztos felveti azt a kérdést: nem lehet-e a tisztviselőknek is órabért megállapítani; megmaradhat a 6 óra, és szükség szerint rendeletben 7–8 óra állapítható meg; a tisztviselők például leltározás alkalmával 8 órára szoríthatók; ha foglalkoztatjuk őket 8 órán túl, azért túlórai díj jár.

^aAz eredeti dokumentum keltezésében feltüntették azt is, hogy az ülést hétfőn délután tartották. Ezt követően még a következő szöveg olvasható: „Tanácselnökségen, Garbai elnök hivatali szobájában”, majd új sorban, zárójelben: „Az ülés kezdete délután 5 órakor.”

Szántó Béla hadügyi népbiztos: 8 órán túl nem volna szabad foglalkoztatni a tisztviselőket.

Varga Jenő a szociális termelés népbiztosa ismerteti a tervezetet; megjegyzi, hogy a nagy munkásszervezetek és tisztviselő-szervezetek nagyjából már elfogadták. A kategóriákba való beosztásra nézve megállapodtak, hogy ezt a termelőbiztos, az üzemi munkástanács elnöke és a tisztviselők bizalmi emberei végzik, ha ezzel a munkások bizalmi emberei nincsenek megelégedve, apellálhatnak a szakszervezetekhez, amely ezt a Szociális Termelés Népbiztosságához terjeszti fel.

Szántó Béla hadügyi, majd Varga Jenő szocializáló népbiztos felszólalása után a 18 éven felüliekre vonatkozó kategória első sorának így való [sic!] megváltoztatását határozza el a bizottság, hogy az első sor ez lesz: „egy-két évi gyakorlattal”, a második sora ez lesz: „3—4 évi gyakorlattal”.

Székely Béla pénzügyi népbiztos szerint az egyes fizetési osztályoknál a 15 és 20 éven felüli gyakorlattal bírók számára új kategóriát kell csinálni. A III. fizetési osztályt jobban ki kell építeni, több fizetési fokozatot kell teremteni, különös tekintettel a mérnökökre, a vezető mérnökökre és a szakemberekre.

Varga Jenő szocializáló, Székely Béla pénzügyi és Rónai Zoltán igazságügyi népbiztosok felszólalása után elhatározza a bizottság, hogy a mérnököket, vegyészeket átveszi a III. fizetési osztályba.

Rónai Zoltán igazságügyi népbiztos rámutat arra, hogy a rendeletet nem lehet megcsinálni úgy, hogy az a közalkalmazottakra is vonatkozzék.

Szántó Béla pénzügyi^b népbiztos szerint vissza kellene vonni az egészet, és két új tervezetet kellene csinálni, egyet az üzemi alkalmazottakra és egyet a közalkalmazottakra.

Varga Jenő szocializáló népbiztos szerint a tervezet le van tárgyalva az összes érdekelt szervezetekkel, kivéve a közalkalmazottakat.

Rónai Zoltán igazságügyi népbiztos: A közalkalmazottakat egészen ki kell kapcsolni ebből a tervezetből.

Erdélyi Mór közellátási népbiztos rámutat arra, hogy a magánüzletek megszűnnek és csak állami elosztóhelyek lesznek; külön kell választani tehát a kereskedelmi alkalmazottakat is.

Rónai Zoltán igazságügyi népbiztos fontosnak tartja a további megbeszéléseket, különösen még a mérnökökre vonatkozóan. A tervezetbe a köztisztviselőket nem lehet belevenni.¹

A bizottság a tervezet tárgyalását abbahagyja.

(Az ülés folytatása a Kormányzótanács tanácskozótermében 6.40 órakor.)

^bEredetiben így, helyesen: hadügyi.

¹A kérdésről lásd az 5. sz. jegyzőkönyv (március 28.) 7. jegyzetét.

2.

Hamburger Jenő földművelésügyi népbiztos beterjeszti a földmunkás termelőszövetkezetekről szóló rendelettervezetet.

Garbai Sándor elnök kérdi, hogy a hármás beosztás nem okoz-e túlságos bürokratizmust; helyesnek tartaná, ha csak kerületi beosztás volna és körzeti nem; inkább a helyi szövetkezeteknek nagyobb hatáskört kellene adni.

A bizottság megállapodik abban, hogy a szövetkezetek címe ez lesz: Földmunkás-termelőszövetkezet.

(Hamburgert vidék hívja a telefonhoz. Addig)

3.

Rónai Zoltán igazságügyi népbiztos felveti azt a kérdést, hogy a szocializált üzemek cégjegyzése hogyan történjék; javasolja, hogy a cégjegyzésre a termelőbiztos legyen jogosult.

Varga Jenő szocializáló népbiztos: és a munkástanács egy tagja.

Rónai Zoltán igazságügyi népbiztos ehhez hozzájárul és

a bizottság kimondja, hogy a szocializált üzem cégjegyzésére a termelőbiztos és a munkástanács egy tagja jogosult, a szocializált üzem jogügyleteket is csak így köthet.

(7.05 óra)

2. [folyt.]

Hamburger Jenő folytatja a rendelettervezet ismertetését.

Rónai Zoltán igazságügyi népbiztos kijelenti, hogy a rendelettervezetet egészen át kell dolgozni, mert ez ebben a formájában nem rendelet, hanem előadás; a tervezetet szakaszokba kell foglalni, gondosan át kell dolgozni.

Hamburger Jenő rámutat arra, hogy el kell utaznia, csak el akarja fogadtatni a tervezetet, amelyet azután az Igazságügyi Népbiztosság rendbehozhat.

A részesedés kérdésénél

Varga Jenő szocializáló népbiztos rámutat arra, hogy ez az ipari munkások között ellenszenvet fog kelteni.

Rónai Zoltán igazságügyi népbiztos szerint prémiumot kellene megállapítani, mert majd az iparban sem tudunk prémiumrendszer nélkül egzisztálni; a részesedésnek ezt a formáját nem szabad megcsinálni. A

prémiumrendszernek azt a módját kellene behozni, amit hasznosíthatunk az iparban.

Erdélyi Mór közellátási népbiztos: A mezőgazdaságnál a részesedés kérdésébe az időjárás is beleszól.

Rónai Zoltán igazságügyi népbiztos: Mondjuk ki a nyereségrészesedést, és ezt ígérhetünk az iparban is.

Varga Jenő és Hamburger Jenő felszólalása után

Rónai Zoltán igazságügyi népbiztos ezt a formát tartja helyesnek: „az elért termelés mennyiségével arányos jutalomban” részesedik.

A bizottság ehhez hozzájárul.

Rónai Zoltán igazságügyi népbiztos kijelenti, hogy a rendelettervezet lényegében elfogadtatott, ő átdolgozza, többé nem kerül a bizottság elé.

Varga Jenő szocializáló népbiztos szükségesnek tartja, hogy a rendeletet megjelenése előtt Hamburger nézze át.

Hamburger Jenő földművelésügyi népbiztos a rendelet megjelenését nagyon sürgősnek tartja, amellyel nem lehet várni visszaérkeztéig; kéri, hogy a szöveg megállapításához Hevesi Ákos elvtársat hívják meg.²

4.

Hamburger Jenő földművelésügyi népbiztos kérdi, hogy mi történjék a kastélyokban levő ruhaneműekkel és egyebekkel?

Garbai Sándor elnök és Rónai Zoltán igazságügyi népbiztos szerint e holmikkal a Földművelésügyi Népbiztosság rendelkezék.³

5.

Hamburger Jenő földművelésügyi népbiztos rámutat a csornai premontrei tanárok helyzetére; köztük 70 évesnél idősebb emberek vannak, akiknek ellátásáról gondoskodni kell.

Rónai Zoltán igazságügyi népbiztos úgy véli, hogy havi 1000 koronás ellátásra adható felhatalmazás.

Varga Jenő szocializáló népbiztos rámutat arra, hogy múltkori határozat szerint a munkanélküli-segéltnél több nem adható.

²A földművesszövetkezetek szervezéséről szóló rendelet nem jelent meg. A rendelet tervezetét megvitatta június 1–2-án az Országos Földmunkás Kongresszus (*Vörös Újság*, 1919. június 3.). A mezőgazdasági munkások, illetve a termelőszövetkezeti tagok munkabérével, járandóságával kapcsolatos kérdésekről a Földművelésügyi Népbiztosság 40. FN sz. és 31. FN sz. rendelete (*Tanácsköztársaság*, 1919. május 6.) intézkedett. Hevesi Ákos, gazdatiszt, 1909-től vett részt a munkásmozgalomban, 1918-ban a Földmunkások és Kiszáradók Országos Szövetségének csoporttitkára, a Tanácsköztársaság idején a Földművelésügyi Népbiztosságon dolgozott, majd rövid ideig Székesfehérvár városparancsnoka volt.

³A Forradalmi Kormányzótanács földbirtokok szocializálásáról szóló, XXXVIII. sz. (*Tanácsköztársaság*, 1919. április 3.) rendeletének értelmezéséről van szó.

Hamburger Jenő földművelésügyi népbiztos ezt tudomásul veszi. Az ellátatlanoknak 15 koronás napi segélyt utal majd ki, ahol nagy család van, ott az asszonyoknak is.⁴

6.

Garbai Sándor elnök rámutat arra, hogy a környéken levő községekből a régi rendelkezések⁵ miatt nem hozhatnak be élelmet; kérdi, hogy a Közélelmezési Népbiztosság nem tudna-e módot találni arra, hogy összevásároltassa a készleteket és behozza a piacokra.

Landler Jenő belügyi népbiztos rámutat arra, hogy távollétében hoztak bizonyos rendelkezéseket, amelyeket ő (Landler) megváltoztatott már; köztük azt is, hogy a környékre is csak szakszervezeti igazolvánnyal szabad utazni;⁶ a rendelkezésnek ezt a megváltoztatását már plakátoltatta is.

Erdélyi Mór közellátási népbiztos ismerteti a közélelmezés helyzetét. Rámutat arra, hogy az riasztotta el a környékbeli kofákat, hogy a kerületi munkástanácsok nagyon olcsón vették meg az áruikat. A Közélelmezési Népbiztosság most összevásároltatja a készleteket. Egyébként a környékbeli eladók azért nem jönnek be a fővárosba, mert az üzletek bezárása miatt és a házbizalmi férfiak láttamozása miatt ezek a környékbeliek a fővárosban nem vásárolhatnak semmit.⁷ Ezen a rendszeren kell segíteni és ő (Erdélyi) most ezen dolgozik. De a Közélelmezési Népbiztóságot nem tudja megszervezni, mert nincs rá elég helyisége. Most minden dunai községnél boltot csinál és itt veszik át a paraszttól az árut. De nem is ez a fontos, hogy ezek behozzák, mert ezektől azok vesznek, akiknek még van pénzük.

(Hosszabb vita indul meg a közélelmezési elhelyezése körül, de határozat nem hozatott.)

Hamburger Jenő földművelésügyi népbiztos bejelenti, hogy az esetleges dunántúli^c hadműveletekkel kapcsolatban esetleg 50 000 hold kerül víz alá.

(Rónai Zoltán igazságügyi népbiztos jelenti, hogy László Jenő politikai megbízottal telefonon tárgyalt és ő (László) nem akarja kiengedni azokat a letartóztatott politikai foglyokat, akiknek kibocsátását a Kormányzótanács elhatározta.)⁸

^cEredetiben így, helyesen tiszántúli; ez a gyorsírói feljegyzésből derült ki, ahol Szegedről van szó.

⁴A munkanélküli-segély kérdéséről lásd a 6/a sz. jegyzőkönyv (április 1.) 1. és 9. pontját, valamint a 2. és 11. jegyzetét.

⁵Feltehetőleg a Közélelmezési Népbiztosság 7. KÉN sz. rendeletéről (*Tanácsköztársaság*, 1919. április 5.) van szó, mely az elosztás igazságos megszervezését szem előtt tartva minden árufelhozatalt szabályozni akart és végül a felhozatal gátlójává vált.

⁶Az utazások szabályozásáról lásd a Belügyi Népbiztosság 3. BN sz. (*Tanácsköztársaság*, 1919. április 17.), a későbbiekben pedig a 6. BN sz. (*Tanácsköztársaság*, 1919. május 23.) és a 9. BN sz. rendeletét (*Tanácsköztársaság*, 1919. június 13.).

⁷Ezeket az előírásokat a Szociális Termelés Népbiztósága üzletek megnyitására szóló 9. SZN sz. rendeletének 5. §-a tartalmazza (*Tanácsköztársaság*, 1919. április 2.).

⁸Ilyen határozat a Kormányzótanács jegyzőkönyveiben nem szerepel, az április 26-i (21. sz.) jegyzőkönyv 1. pontjában csak a tüzök számának csökkentéséről van szó.

7.

Varga Jenő szocializáló népbiztos bejelenti, hogy a fizetésemelés után a MÁV és a villamos viteldíját, a postai szállítások árát, a szén árát is emelni kell.

Erdélyi Mór közellátási népbiztos rámutat arra, hogy az élelmiszerek árának a felemelése is időszerű.

Garbai Sándor elnök szerint két-három hetet ki kell várni.

Varga Jenő szocializáló népbiztos tudomásul veszi, hogy

a bizottság halasztó indítványt fogadott el.

8.

Garbai Sándor elnök fontosnak jelzi az alkohol kérdését; ez valamilyen formában szabályozást igényel, mert ezt az állapotot a munkások nem hajlandók tűrni, de nincs is különösebb ok arra, hogy a legteljesebb alkoholtilalmat fenntartsuk. Indítványozza, hogy a bizottság foglalkozzék a kérdéssel. Nagyon sok sörünk van, amelyet nem lehet tartani, amely veszendőbe megy. Valamilyen módját és rendszerét a sörfogyasztás lehetőségének meg kellene találni, ezt már vagy május 1-én, vagy az azt követő napok valamelyikére kell megcsinálni; egy határozott, személyhez kötött mértéket a sör- és a borfogyasztás tekintetében meg kell engedni.

Varga Jenő a szociális termelés népbiztosa szerint a kérdés nem a Gazdasági, hanem a Politikai Bizottság döntése elé tartozik.

Garbai Sándor indítványának egyébként ellene van. Ha a Politikai Bizottság egyáltalában bele is megy az alkoholtilalom enyhítésébe, akkor is minden italmérésnek zárva kell maradnia, és csak üvegekben való, otthoni fogyasztásra való engedelem adassék a gyári munkásoknak.

Landler Jenő belügyi népbiztos kijelenti, hogy egy percig sem vállalhatja a felelősséget a belügyért, ha az alkoholtilalmat enyhítik.

Erdélyi Mór közellátási népbiztos közvetítő indítványt tesz. Az 1%-os sört üvegben eltartani nem lehet. Azt javasolja, hogy ezt a sört vendéglőkben, de nem pálinkamérésekben, mert a pálinkaméréseknek zárva kell maradniuk, mérhessék, de egy vendégnek bizonyos mértéken túl ne legyen szabad italt adni. Ahol pedig ezt a rendelkezést áthágják, ott az ipar-engedély megvonása legyen az első büntetés, a forradalmi törvényszék súlyos ítélete a második, a pincérrel szemben is, aki kiszolgál. A vendéglősnek kontingens-sört lehet adni.

Garbai Sándor elnök úgy látja, hogy a gyöngye sör kimérésének engedélyezésére már kialakult a vélemény.

Varga Jenő szocializáló népbiztos a vidékre mutat rá; a korcsmárost lelövésrel fogják majd kényszeríteni arra, hogy rögtön adja oda az egész 10 hordó sörét.

Garbai Sándor elnök: Tessék a gyári munkások számára bevezetni! — Varga Jenő: A kérdést vigyük a Politikai Bizottság és a Kormányzótanács elé.

A Gazdasági Bizottság az alkoholkérdésben nem határozott.⁹

(Az ülés vége este 6.30 órakor.)

Révész Mihály
jegyző

Szerkesztett jegyzőkönyv géppel írott másodpéldánya. Borítólapjának jobb felső sarkában Révész Mihály „RM” kézjegye látható. A jegyzőkönyv mellett megtalálható az ülésen készített gyorsírói jegyzőkönyv feloldása (ezt 22/b sz. jegyzőkönyvként közöljük), valamint a szerkesztett jegyzőkönyv sztenogramja, Révész Mihály kézjegyével ellátva.

22/b

1919. április 28.^a

*A Forradalmi Kormányzótanács Gazdasági
Bizottságának ülése*

1. Garbai: Az ülést megnyitja. Tárty: a tisztviselők fizetése.

Szántó: Általános megjegyzése van a tiszti fizetések dolgában. A parancsnokok fizetéséhez arányba kell hozni [sic!] a katonák fizetését. Nemcsak a tisztviselőkkel szemben jutnak hátrányba, hanem az eddigi fizetésükkel szemben is. Ki is jelentettem, hogy ezt tekintsék ideiglenesnek. A tiszteket bizonyos kategóriákba, tisztviselői kategóriákba kell beosztani. Az illetmény szabályzat megmarad, csak a tételek változnak meg.

Varga: Beterjeszti a tisztviselői fizetés rendezésére vonatkozó tervezetet. Elvben kimondjuk a nyolcórás munkaidőt, ahol nem szükséges, ott kevesebbet is dolgozzanak. (Székely, Szántó, Erdélyi.) Mondjuk ki a nyolcórás munkaidőt azzal, hogy a Szocializáló Népbiztosság felhatalmaztatik, hogy kevesebb munkaidőt is szabhat ki.

Garbai: Mondjuk ki, hogy most csak a munkabérek nivellálásáról beszélünk. A munkaidőről majd azután.

Székely: Nem lehet-e a tisztviselőknek is órabért megállapítani? Megmaradhat a hat óra és szükség szerint rendeletben a hét-nyolc órát

⁹A szesztilalom kérdéséről lásd a 3. sz. jegyzőkönyv (március 25.) 10. jegyzetét; a szesztilalom enyhébb kezeléséről a Forradalmi Kormányzótanács július 10-i ülése (38. sz. jegyzőkönyv 9. pont) határozott.

^aA keltezés kiegészítéseként a következő szöveg olvasható: „Délután öt órára összehívott ülés. Garbai elnök hivatalos szobájában.”

állapíthatjuk meg. (Szántó: Nyolc órára pl. leltározás alkalmával szoríthatók.) Nyolc órán túl nem szabad foglalkoztatni a tisztviselőket. Ha foglalkoztatjuk nyolc órán túl, ezért túlórai díj jár.

Varga: Akkor ebbe beleme gyünk. Fejtegeti a tervezetet. Megjegyzi, hogy a nőmunkás szervezetek és a tisztviselők szervezetei nagyjában elfogadták. A beosztás megállapítására vonatkozólag megállapodtak abban, hogy ha a termelőbiztos, az üzemi munkástanács elnökei, a tisztviselők bizalmi emberei és a munkások nincsenek megelégedve, apelláljanak szervezetükhöz, amely a Szociális Termelés Népbiztosságához terjeszti fel.

Szántó és Varga: Az első fokozatot meg kell változtatni.

Székely: Két . . .^b bele is választható.

Székely: Az egyes fizetési osztályoknál 15 és 20 éven felüli gyakorlattal bírók számára kér új kategóriát csinálni. A harmadik fizetési osztályt jobban ki kell építeni. Több fizetési fokozat kell, különös tekintettel a mérnökökre, vezető mérnökökre, szakemberekre. A megállapításnak az első és második fizetési osztályra nézve kell megtörténnie. A mérnököket, vegyészeket átvesszük a harmadik osztályba.

Rónai: Megjön Varga és ismertetni fogja a változtatásokat.

Nem lehet megcsinálni a közalkalmazottakkal együtt.

Szántó: Vissza kellene vonni az egészet és újat csinálni, kettőt: egyet az üzemi alkalmazottakra és egyet a közalkalmazottakra.

Rónai: Nem történik-e itt egy nagyon elhamarkodott lépés?

Varga: Le van tárgyalva az összes érdekelt egyesületekkel, kivéve a közalkalmazottakat.

Rónai: A közalkalmazottakat egészen kapcsoljuk ki ebből a tervezetből.

Erdélyi: Rámutat arra, hogy a mostani üzletek megszűnnek és csak némi elosztóhelyek lesznek. Külön választanánk a kereskedelmi alkalmazottakat is.

Rónai: A munkásoknál bizonyos latitúdót hagyjunk, és a besorozást a munkástanácsokra és szakszervezetekre bízuk.

Székely: Ezt itt nem lehet. A kereskedelmi alkalmazottakra vonatkozik.

Rónai: A többit meg kell beszélni a szervezetekkel, különösen még a mérnökök dolgát. A köztisztviselőket nem vesszük be, mert nem jó. (Ezt abbahagyjuk.)

(Folytatása 6 óra 40 perckor a Kormányzótanács tanácskozótermében.)

2. Hamburger: Előterjeszti javaslatát (olvassa).

Varga: Ezek a területek egybeesnek az ipari kerületekkel.

Garbai: A hármas beosztás nem okoz-e túlságos bürokratizmust? Csak kerületek legyenek és körzetek ne legyenek. Inkább a helyi szervezeteknek nagyobb hatáskört kellene adni. (Áthúzva: szocialista, földmívelő, mezőgaz-

^bEredetben így.

dasági termelészövetkezetek.^{c)} A cím lesz: földmunkás-termelészövetkezetek. (Hamburgert hívják a telefonhoz.)

3. Rónai: A szocializált üzemek cégjegyzésének kérdését terjeszti elő. A termelőbiztos legyen jogosult.

Varga: És a munkástanács egy tagja.

Rónai: Ehhez hozzájárul. Így fogja megcsinálni, és akkor ki kell mondani, hogy jogügyleteket is csak így köthet.

2. [folyt.] Hamburger: Folytatja előterjesztését.

Rónai: Teljesen át kell dolgozni, mert ez nem rendelet, ez egy előadás. Paragrafusokba kell önteni, gondosan át kell dolgozni. (Bokányi elmegy.)

Hamburger: Holnap reggel el kell utaznia, és azután Rónai rendbe hozza. (Szántó elmegy.) Vége felé a részesedés ügye elintézendő.

Varga: Az ipari munkások közt ellenszenvet fog kelteni.

Rónai: Prémiumot állapítanánk meg, mert az ipari munkás sem tudna prémiumrendszer nélkül egzisztálni. A részesedésnek ezt a formáját nem szabad megcsinálni, hanem a prémiumrendszernek azt a módját kellene behozni, amelyet hasznosíthatunk az iparban.

Erdélyi: Ebbe az időjárás is beleszól.

Rónai: Mondjuk ki, hogy nyereségrészesedést, és ezt ígérhetünk az iparban is [sic!].

Varga felszólalása után

Hamburger folytatja előterjesztését.

Rónai: Akkor fogalmazzuk meg: „Az elért termelés mennyiségével arányos jutalomban részesedik.” (Helyeslés.)

Hamburger: Mert elutazik és nem tudja, mikor jön vissza, Hevesi Ákos elvtársat hívják majd meg.

Rónai: Lényegében elfogadtatott, többé nem kerül a bizottság elé.

Varga: A rendeletet megjelenése előtt Hamburger nézze át.

Hamburger: Ez nagyon sürgős. Nem várhatjuk meg.

4. [Hamburger:] Mi történjék a kastélyokban levő ruhaneműekkel és egyebekkel?

Rónai, Garbai: A Földművelésügyi Népbizottság rendelkezék erről.

5. Hamburger: A csornai premontreiek hetven évesnél idősebb tanár-emberek voltak.

Rónai: Havi ezer koronás ellátásra adhatunk felhatalmazást.

Varga: A múltkor azt határoztuk, hogy többet, mint a munkanélküli-segély nem adhatunk.

Hamburger: Akkor rendben van, tehát a munkanélküli-segélyt.

Varga: Ha egy negyedórai idejük volna, beszámolnék, hogy mi történjék a szocializálásnál. Vagy a Kormányzótanács egyik tagja hívja össze.

Rónai: Esterházy Móric¹ esetében alkalmazhatja a Földművelésügyi Népbizottság.

^{c)}A megjegyzés a cím átalakítására vonatkozik.

¹Esterházy Móric gróf, földbirtokos, képviselő, 1917-ben miniszterelnök.

Hamburger: A 15. pont: munka nélkül kap segílyt, és ahol nagy család van, az asszonynak. (Helyeslés.)

6. Garbai: A környéken levő községekből a régibb rendelkezések miatt nem hoznak be semmit. Az élelmezési népbiztosság nem tudna-e módot találni, hogy összevásároltassa a készleteket és behozassa a piacra? Nem hozzák be, mert attól félnek, hogy elveszik tőlük. De ki kell küldeni és megvásárolni.

Landler: Távollétemben csináltak bizonyos rendelkezéseket, köztük azt is, hogy csak szakszervezeti igazolvánnyal szabad utazni. Ezt megváltoztattam és már plakátoztam is.

Erdélyi: Ismerteti a helyzetet. Az riasztja el a kofákat, hogy a kerületi munkástanácsok nagyon alacsonyan [áron] vették meg. A Közélelmezési Népbiztosság most már összevásároltatja a készleteket. Azért nem jönnek be, mert az üzletek bezárása miatt és a házbizalmi férfiak láttamozása miatt nem vásárolhatnak semmit. Ezen kell segíteni és ő most ezen dolgozik. A Közellátási Népbiztosságot nem tudjuk megcsinálni, mert nincs rá helyiség. Most minden dunai községnél boltot csinál és itt is veszik át a paraszttól az árut. De nem is az a fontos, hogy ezek behozzanak, mert ezektől azok vesznek, akiknek még van pénzük.

Landler: A belügy átmegy a parlamentbe, az igazságügy átmegy az igazságügybe [sic!] és a közellátás oda.

Rónai: László Jenő nem akarja kiengedni a letartóztatott túsokat.

Hamburger: Szólítsa fel Landler.

Szegedről akar gondoskodni, hogy ne kerüljön víz alá.

7. Varga: Jelenti, hogy a MÁV, a posta, a villamos emberek díjai,^d szénárai, fizetésemelés iránt intézkedés szükséges [sic!].

Erdélyi: Az élelmiszerek árainak felemelését sürgetik.

Garbai: Két-három hétig ki kell várni. (Varga halasztó indítványát fogadták el.)

8. [Garbai:] Még egy igen fontos kérdés van, az alkohol kérdése. Valamilyen formában szabályozást igényel, mert a munkások nem hajlandók túrni, de nincs is különösebb ok arra, hogy a legteljesebb alkoholtilalmat fenntartsuk. Indítványozza, hogy foglalkozzunk a kérdéssel. Sörünk van, amit tartani nem lehet, amely veszendőbe megy. Valamilyen formában, egy rendszer alapján kellene módot találni, hogy a sörfogyasztás lehetőségét megadjuk. Ezt már vagy május elsején, vagy az azt követő napokon meg kell csinálni. Meghatározzuk a személyhez kötött mértéket, de ezt a sör- és borfogyasztás tekintetében meg kell engedni.

Varga: Nem a Gazdasági, hanem a Politikai Bizottság döntsön ebben. Ő ellene van. Ha a Politikai Bizottság egyáltalában belemegy, akkor is minden italmérés zárva maradjon, és csak üvegekben, otthoni fogyasztásra engedjék meg a gyári munkásoknak. Hiszen már most nem bírunk a Vörös Örséggel.

^dEredetiben így, helyesen: viteldíjai.

Landler: Én akkor egy percig sem vállalhatom a belügyet.

Erdélyi: Közvetítő indítványt tesz. Az egyszázalékos sört üvegben eltartani nem lehet. Azt javasolja, hogy a vendéglőkben, de nem a pálinkamérésekben, mert ezeknek zárva kell maradni, egy vendégnek bizonyos mértéken túl ne szabadjon adni italt. Ahol pedig áthágják, az ipari engedély megvonása az első, a forradalmi törvényszék ítélete a második. (Öt évig terjedhető fogház, sőt halálbüntetés.) A pincérrel szemben is, aki kiszolgálta. Ezt nem kell egy rendszerhez kötni, hanem egyszerűen megmondani, hogy egy pohárnál többet nem adhat. A vendéglősnek kontingens sört lehet adni.

Garbai: A gyöngye söre nézve kielégítettnek látja a helyzetet.

Varga: A vidéken való helyzetet ismerteti. A korcsmárost lelővéssel fogják kényszeríteni, hogy rögtön adja ki az egész tíz hordó sört.

Garbai: Tessék a gyári munkások számára bevezetni.

Varga: A Politikai Bizottság és a Kormányzótanács elé utaljuk.

(Az ülés vége 8 óra 30 perckor.)

Gyorsírói jegyzőkönyv feloldásának géppel írott szövege.

1919. május 2.^a*A Forradalmi Kormányzótanács ülése*

1.

Garbai Sándor elnök üdvözli a Forradalmi Kormányzótanácsnak csaknem teljes számban megjelent tagjait. Bejelenti, hogy az ülésre a Magyarországi Szocialista Párt titkárságát és az országos szövetségek¹ elnökeiket és titkárait meghívta, az ülés tárgyának kiváló fontosságára való tekintettel.

A Forradalmi Kormányzótanács Kunfi és Kun elvtársak hozzászólása után az intézkedést tudomásul veszi.

Elnök: Átadja a szót a napirend előadójának, Kun Béla elvtársnak.

2.

Kun Béla elvtárs bejelenti, hogy katonailag a helyzet a következő: Szolnokot harc nélkül feladta a Vörös Hadsereg. Miskolcra bevonultak a csehek. Katonai erő nincs. A csapatok harci értéke nulla. A főhadiszállás Gödöllőn van. Böhm minden hadműveletet beszüntetett. A kapott hírek alapján fegyverszüneti ajánlatot tett mind a három ellenséges országnak. A fegyverszüneti ajánlatot elküldte Wilsonnak is, elküldte továbbá az éjszaka folyamán a Bolgár misszió² ajánlatára Cuninghame-nek is.

Bejelenti, hogy az éjszaka folyamán a Kormányzótanács rögtönzött ülést tartott,³ melyben az a terv merült fel, hogy a kormány mondjon le

^aAz eredeti dokumentum bevezető mondatai: „A Forradalmi Kormányzótanács 18. sz. ülése 1919. május 2-án, pénteken délben, délután és éjszaka, Révész Mihály helyett Vincze Sándor jegyezte. Jegyzőkönyv, felvétel a Forradalmi Kormányzótanács 1919. május 2-án tartott üléséről.” A jegyzőkönyv a jelenlevők felsorolását nem tartalmazza.

¹Értsd szakszervezetek.

²Feltehetőleg Bolgár Elek követre utal.

³Az ülésről jegyzőkönyv nem maradt ránk. Lefolyásáról Landler Jenő a következőket írta: „Még ugyanaz éjjel (május 1.) már jelentette a Vörös Hadsereg Főparancsnoksága nevében Böhm a forradalmi politikai bizottságnak, hogy a románok átlépték a Tiszát, Budapest legjobb védővonalát, és így lehetetlen a várost megvédeni. Ajánlotta, hogy parlamentereket küld a románokhoz a rögtön megkötendő fegyverszünet megtárgyalására. Az ajánlat helyeslésre talált. De az ülésen részt vevő kommunisták azt ajánlották, hogy azonnal forduljunk a felfegyverzett proletariátushoz, avval a felhívással, hogy haladéktalanul menjen a frontra a diktatúra megvédésére. A szociáldemokrata főparancsnok, Böhm Vilmos, határozottan visszautasította ezt a »forradalmi romanticizmust«, és az április 19-én történt precedensre hivatkozott, amikor hiába fordultak a proletariátushoz segítségért. Végre az lett a határozat, hogy összehívjuk a budapesti proletárszázaljak parancsnokait, és ezen az értekezleten megállapítjuk, hogy milyen a budapesti proletariátus hangulata. De a kommunisták maguk között elhatározták, hogy a szociáldemokraták akarata ellenére még az éjszaka folyamán felhívják a proletariátust az összes üzemekben a diktatúra megvédésére.” [Landler Jenő]: A Vörös

és adja át a hatalmat egy 12 tagú direktóriumnak. Más vélemény szerint viszont a munkásezredek volnának összehívandók és velük volna közlendő a helyzetnek végzetesen komoly volta, azzal a figyelmeztetéssel, hogy amennyiben a munkások az utolsó szál emberig talpra nem állanak, minden küzdelemre reménytelen a helyzet, és Budapest elesik.

Bejelenti, hogy délután 3 órára meghívta a munkásezredek bizalmi férfiainak, este 7 órára pedig összehívatta a munkástanácsot.⁴ Bejelenti egyben, hogy a hadműveletek beszüntetésének meggátolására Landler és Szántó elvtársakkal egyértelműleg járt el és azoknak hozzájárulásával intézkedést tett a hadműveleteknek további folytatása iránt.

Bejelenti, hogy intézkedés történt oly irányban is, hogy a visszazönlő csapatok lefegyvereztessenek és Budapest elkerülésével a Dunántúlra szállíttassanak.

Bejelenti végül, hogy nem akarván a Kormányzótanács elhatározását befolyásolni, pusztán az objektív tények közlésére szorítkozik és bejelenti a Kormányzótanács éjszakai ülésében kialakult két nézőpontot. Az egyik azt az álláspontot tartja, hogy adassék át a kormányhatalom egy, a munkások sorából rekrutálódó direktóriumnak, mely a diktatúra összes gazdasági és a szocializmushoz vezető intézkedéseit fenntartva, vezeti az ügyeket azon átmenet idejére, míg a proletárdiktatúrát a burzsoázia diktatúrája váltja fel, de ezen idő alatt nem áll a proletárdiktatúra politikai szolgálatában. A másik szempont az, hogy a Kormányzótanács ragaszkodjék a hatalom mai formájához, és semmit ne adjon fel.

Bejelenti legvégül, hogy saját állásfoglalását csak a vita után kívánja leszegezni. Kéri tehát az elvtársak hozzászólását.

Kunfi Zsigmond elvtárs bejelenti Böhm Vilmos elvtársnak a következő kéréseit. Először: a pesti munkásezredek ne menjenek ki az utcára (vagy utcáról);^b másodsor: Budapest nyilváníttassék hadművelési területnek; harmadszor: Haubrich elvtárs neveztesse ki az egész budapesti katonai erő főparancsnokává; negyedszer: tétessék meg minden intézkedés, hogy a frontról hazaözönlő csapatok semmi körülmények közt Pesten ne maradjanak.

Illés Artúr elvtárs referál az Újszász állomásával 11 óra 20 perckor történt fontosabb beszélgetésekről, melyekből kitűnőleg Szolnokon még semmiféle katonai erő nincs, a románok még be nem vonultak, a katonák gyáva magatartását vázolja.

Szamuely Tibor elvtárs bejelenti, hogy Abonytól keletre nincs rendezett csapat. Azon a véleményen van, hogy a Kormányzótanácsnak ki kell tartania.

Hadserg diadalmas útja és bomlása. *Új Március*, 1926. 3–4. sz. 157. o. Az idézet utolsó mondatában a kommunista népbiztosok közé számította azokat a szociáldemokratákat is, akik a Tanácsköztársaság leverése után a KMP tagjai lettek.

^bA jegyzőkönyv fotokópiában fennmaradt változatában ezt a mondatot következőképpen rögzítették: „A pesti munkásezredek ne menjenek ki Budapestről.”

⁴A munkásezredek bizalmi férfiainak értekezletéről hiteles jegyzőkönyv nem maradt fenn. Lefolyásáról a *Nemzeti Újság* 1919. november 12-i számában olvasható utólagos ismertetés. A Budapesti Munkás- és Katonatanács május 2-i jegyzőkönyvét közli: MMTVD 6/A köt. 390–405. o.

Szántó Béla elvtárs bejelenti, hogy az utolsó percben vett értesülése szerint spahik indultak Szolnokról (?) Abony felé. Bejelenti, hogy a lefegyverzett csapatok a gyorsvonat sebességével fognak átvonulni Budapesten.

Pogány József elvtárs a tárgyalások gyorsítása végett és a dolog sürgösségére való tekintettel kéri a Kormányzótanácsot, hogy Haubrich elvtárs főparancsnoksági kinevezésében döntsön.

Határozat: A Forradalmi Kormányzótanács az összes budapesti fegyveres erő főparancsnokává Haubrich elvtársat nevezi ki.⁵

Bokányi Dezső elvtárs: Világforradalomra és orosz segítségre alapítottuk a magyar proletárdiktatúrát. A világforradalom nem jött, az orosz segítség azonban jönni fog. Azon a véleményen van, hogy adja át a Kormányzótanács helyét egy direktóriumnak, amely a rend kormánya legyen, s lényegileg vegyes direktórium legyen, mellyel az antant szóbaáll, hogy addig is, míg a helyzet változik, ne legyen a munkásság vezetés nélkül. A direktórium kezét megkötni semmi irányban nem kell, mindent rá kell bízni.

Kunfi Zsigmond elvtárs: Javasolja, hogy a hatalom adassék vissza a munkásság kezébe. Igaz ugyan, hogy a diktatúra az orosz segítségre és a világforradalomra volt alapítva, azonban a diktatúrát a magyar munkásságnak kell megvédelmeznie. Meg kell tudni, akar-e és képes-e a proletariátus a diktatúra megtartásáért harcolni. A hadsereg jelenlegi magatartása az ellenkezőjét mutatja. Bizonyos, hogy igazi proletár hadsereg még nem fejlődhetett ki. A mai hadsereg főleg a lumpenproletariátus elemeiből áll. Minthogy a forradalmat Budapest és környéke csinálta, tisztázandó volna, hogy hajlandó-e érte harcolni. Saját felfogása szerint a szocializmust a diktatúra nélkül nem lehet megvalósítani. Minthogy a jelek azt mutatják, hogy a munkásságban ez idő szerint nincs meg a harchoz szükséges erő és képesség, véleménye szerint a szervezett és fegyveres munkásságból alakuljon egy testület, amely a hatalmat átveszi, mert az antant a Forradalmi Kormányzótanáccsal nem tárgyal. A hatalmat átvevő testület azonban láttassék el utasításokkal vagy tanáccsal, főleg a következőkre nézve: jelentse ki magát szolidárisnak a diktatúra összes intézkedéseivel; bocsássa szabadon a túsokat; szüntesse meg a cenzúrát; tegye meg az átmeneti programjára vonatkozó nyilatkozatot és keresse meg az osztrák szocialista köztársaságot az antanttal való közvetítés iránt.

⁵ Haubrich József karhatalmi főparancsnokként 1. sz. rendeletében tájékoztatta az alája rendelt egységeket és az érdekelt szerveket hatáskörétől, az ellenforradalmi kísérletek elfojtása, a rend és közbiztonság fenntartása érdekében tett intézkedéseiről (Pl Arch. 601. f. 2/1919-XXXVII-2587.).

Weltner Jakab elvtárs: Minthogy fegyveres erő nincs, a fegyveres megszállás be fog következni. Az antant a burzsoá diktatúrát akarja visszaállítani. Nyilvánvaló tehát, hogy kompromisszumról szó sem lehet. Feltétlenül szükségesnek tartja, hogy az a tényező, aki a hatalmat átveszi, jelentse ki magát a diktatúrával szolidárisnak, de a továbbiak tekintetében mindent rá kell bízni. Egyáltalán célja legyen a direktóriumnak a rend fenntartása. Ha arról van szó, hogy az abszolutizmust^c kell visszaállítani, arra semmiféle munkás nem fog vállalkozni és ne is vállalkozzék. Ha az antant az abszolutizmust vissza akarja állítani, tegye azt saját erejével, s erre munkás eszközül ne adja oda magát. A legfontosabb kérdés, hogy most a munkásság egységes maradjon, mert minél egységesebb a munkásság, annál kevesebbet lehet az abszolutizmusból visszaállítani. Ha sokban nem ért is egyet a diktatúra intézkedéseivel, megállapítja, hogy ami történt, az mind ideális intézkedés volt ahhoz, hogy a szocializmust meg lehessen valósítani.

Szamuely Tibor elvtárs: Kérdést intézett, hogyha a Kormányzótanács nem akarja védeni a hatalmát, miért védje azt a direktórium. Felveti a gondolatot, hogy a Kormányzótanács maradjon a helyén, esetleg tegye át székhelyét a Dunántúlra. Az osztrák közvetítést ellenzi, mert ezzel megbomlik a párt egysége.

Erdélyi Mór elvtárs: Ellenzi a túsok szabadon bocsátását és a cenzúra megszüntetését. Csatlakozik Szamuely álláspontjához.

Szántó Béla elvtárs: Gyávaságnak és a munkásság cserben hagyásának tartja a hatalom átadását. Míg a munkásság a Kormányzótanácsot el nem kergeti, addig mindenkinek a helyén kell maradnia.

Landler Jenő elvtárs bejelenti, hogy az az őszinte meggyőződés állította a diktatúra mellé, hogy a szocializmust a diktatúra nélkül megvalósítani lehetetlen. Eppen ezért, minthogy a diktatúrát nemcsak a magyar munkásság, de az egész világ proletársága érdekében valónak tartja, ki kell a diktatúra mellett tartani. A Forradalmi Kormányzótanácsnak minden körülmények közt a helyén kell maradnia. Az ügynek legjobban az ártana, ha munkásokat szolgáltatna ki a Kormányzótanács a fehérterrornak. A forradalmi tanács maradjon a helyén.

Pogány József, Vágó Béla, Kun Béla, Rónai Zoltán, Weltner Jakab elvtársak ismételt felszólalásai után Miákits Ferenc és Peyer Károly elvtársak mint szakszervezeti vezetők informálják a tanácsot a munkásság hangulatáról, mire a Forradalmi Kormányzótanács a következő határozatot hozza:

1. A Kormányzótanács a helyén marad.
2. Kellő időben gondoskodik a város védelméről, esetleg a fosztogatások megrend-

^cA már említett jegyzőkönyv-változatban (b jegyzet), Weltner felszólalásában az abszolutizmus szó helyett kapitalizmus szerepel – itt és az alábbi két esetben is.

szabályozása végett^d a város átadásáról.

3. Mindenesetre előkészíti azonban a legmesszebbmenő védelmet, s ezért délután 3 órakor teljes komolyságában feltárja a helyzetet a munkás bizalmi férfiak előtt és választ kér arra, hogy hajlandók-e Budapestet a végső-kig védeni. A bizalmi férfiakkhoz kiküldetnek Haubrich és Szántó elvtársak.

4. Este 7 órakor a munkástanácshoz hasonló értelmű kérdést intéz a Forradalmi Kormányzótanács és a referálással megbízott Kun Béla elvtárs.

5. A vasmunkások bizalmi férfi testülete elé ugyanilyen értelmű kérdés feltétele és határozat kieszközlése érdekében kiküldetnek Bajági Ferenc és Landler Jenő elvtársak.

Délután 4 órakor a Kormányzótanács az ülést felfüggeszti azzal, hogy a folytatólagos ülést és a beérkező válaszok szerint a határozathozatalt az esti órákban folytatólag tartandó kormányzótanácsi ülésre halasztja.

Folytatólagos jegyzőkönyv

felvétel a Kormányzótanács május 2-án este tartott ülésén. Garbai Sándor elnök: Az ülést megnyitja és átadja a szót Landler Jenő elvtársnak.

Landler Jenő elvtárs referál a vasasok gyűléséről: a vasasok egyhangú lelkesedéssel védik Budapestet.

Pogány József elvtárs referál a gyárak bizalmiaival tartott ülésről, melyből kitűnik, hogy a jelentékenyebb gyárak munkássága hajlandó a védelemre.

Haubrich elvtárs javasolja, hogy reggel minden népbiztos menjen ki egy-egy gyárba^e és a volt katonákat személyesen vezesse fel az általa megjelölt legközelebbi kaszárnyába. A katonailag ki nem képzetteket pedig sürgősen erődítési munkálatokra kell beállítani. Javasolja továbbá, hogy a nem szükséges gyárak, üzemek haladéktalanul szüntessék meg a munkát.

Kun Béla elvtárs javasolja, hogy a dunántúli megyékbe sürgősen politikai biztosok küldessenek ki. Bejelenti egyben azokat a diplomáciai lépéseket, melyeket egy megfelelő béke kieszközlése érdekében szükségesnek látott.

^dA mondat ez után következő része a jegyzőkönyv másik változatában nem szerepel.

^eAz üzemekben tartott gyűlésekről lásd: Fegyverben Budapest proletariátusa. *Vörös Újság*, 1919. május 4.

Határozat

A Forradalmi Kormányzótanács kimondja a rendelkezést, hogy a védelemnek a legmesszebbmenő megkezdésére a Hadügyi Népbiztosság az összes intézkedéseket megtegye. Belügyi Népbiztosság a vármegyék élére politikai biztosokat kinevezzen és az egész proletariátus talpra állítása érdekében minden szükséges intézkedés haladéktalanul megtéssék.

3.

Rónai Zoltán elvtárs: Előterjeszti egy 19-szer büntetett fosztogató vöröskatona kegyelmi kérvényét.^e

Határozat

A Forradalmi Kormányzótanács kimondja, hogy a tizenkilencszeres visszaeső bűnössel szemben, mint a társadalomra nézve nem hasznos emberrel szemben, kegyelmet nem gyakorol. Az ítélet végrehajtandó.

Több tárgy nem lévén, elnök az ülést reggel 3 órakor bezárja.

Vincze Sándor
jegyzőkönyvvezető

Gyorsírói jegyzőkönyv feloldásának géppel írott szövege. A jegyzőkönyv két változatban maradt fenn, az egyik fotokópiában, amelyen dr. Ujlaki Géza ügyvéd pecsétje látható. A két szöveg közötti érdemi eltéréseket jegyzetben közöljük. A jegyzőkönyv teljes szövegét közli: MMTVD 6/A köt. 386–389. o.

^eEhhez kapcsoltn, a lap alján, ceruzával írva Nemes Géza neve olvasható. Ügyére nézve lásd: PI Arch. 609. f. 1/1919–879.

1919. május 5.^a

*A Forradalmi Kormányzótanács Gazdasági
Bizottságának ülése*

Jelen vannak:

Garbai Sándor elnök, Lengyel Gyula és Székely Béla pénzügyi népbiztosok, Varga Jenő a szociális termelés népbiztosa, Szántó Béla hadügyi, Erdélyi Mór közellátási és Bokányi Dezső munkaügyi és népjóléti népbiztos, Hamburger Jenő földművelésügyi és Landler Jenő belügyi népbiztos és Révész Mihály jegyző.

Garbai Sándor az ülést megnyitja.

1.

A pénzügyi népbiztosok és a bizottság több tagja rámutatnak arra, hogy nagyon sok helyütt nem akarják elfogadni a 200 koronásokat.

Több felszólalás után

a bizottság kimondja, hogy: 1. nyilatkozatot adatként ki, amelyek szerint az Osztrák–Magyar Bank a 200 koronásokat nem vonta ki a forgalomból; 2. rendeletet készít és tesz közhírré, amely szerint a 200 és 25 koronás bankjegyeket mindenki köteles elfogadni és ez a két rendelkezés a lapok élén jelenik majd meg; elhatározta a bizottság¹ – de ez csak három-négy nap múlva publikálható –, hogy 3. a bankok ezentúl betéteket elfogadnak, a május 1-e óta való betétek felett a betevők korlátlanul rendelkezhetnek, a május elseje után újonnan elhozott betétekre a régi betétekre fennálló korlátozások nem érvényesek, az ilyen betétek egész összege felett a betevő bármikor korlátlanul rendelkezhetik, az új betétek után a szocializált pénzügyintézetek 3%

^aEz után a következő szöveg olvasható: „hétfőn este. A szovjetházban (Kun Béla szobájában). A délután 4.30 órára összehívott ülés kezdete 6.15 órakor.”

¹A kérdésről lásd a 13/a sz. jegyzőkönyv (április 12.) 18. pontját és 18. jegyzetét. E határozat nyomán jelent meg a Forradalmi Kormányzótanács LXXXV. sz. rendelete (*Tanácsköztársaság*, 1919. május 7.) a 200 és 25 koronás bankjegyek kötelező elfogadásáról.

kamatot fizetnek, amely kamat féléves, utólagos részletekben szintén korlátlanul felvehető.²

2.

Székely Béla pénzügyi népbiztos a megszállott területen levő tisztviselők fizetéssel való ellátása dolgában tesz kérdést, különösen azokra való tekintettel, akik a megszállott államnak nem tettek hűségesküt és nem is dolgoznak.

Hamburger Jenő földművelésügyi népbiztos szerint e tisztviselőket ne fizessük, de pénzzel támogassuk őket.

Varga Jenő szocializáló és Erdélyi Mór közellátási népbiztos felszólalása után

elhatározta a bizottság, hogy a megszállott területen levő tisztviselőket nem fizetjük, de köztük azokat, akik a hűségesküt a megszálló államok számára nem tették le, és ezért inségben vannak, más módon támogatni fogjuk.³

3.

Varga Jenő szocializáló népbiztos rámutat arra, hogy a fizetésrendezés megtörtént a vasutasokra és a postásokra nézve, ellenben két óriási kategóriának: a köztisztviselők egy csoportjának és a tanítóknak, meg tanároknak egy nagy csoportjának a fizetését még nem rendezte a Kormányzótanács.

Székely Béla pénzügyi népbiztos a kérdésnek napirendről való levételét javasolja, mert ő e fizetések rendezésére való tekintettel statisztikai adatokat szerez be.

A bizottság a kérdést egyelőre leveszi a napirendről és megbízza Székely Béla pénzügyi népbiztost, hogy adatait kategóriák szerint állítsa össze.⁴

4.

Szántó Béla hadügyi népbiztos bejelenti, hogy bizonyos tisztviselői kategóriákhoz tartozó tartalékos tiszteket, 242-t le kell tartóztatnia, mert a Vörös Hadseregbe való belépési kötelezettségüknek nem tettek eleget.

² Lásd a Pénzügyi Népbiztosság 27. sz. és 29. sz. rendeletét (*Tanácsköztársaság*, 1919. május 6. és május 8.).

³ Lásd a Forradalmi Kormányzótanács CXX. sz. rendeletének 11. §-át (*Tanácsköztársaság*, 1919. június 24.).

⁴ A kérdésről lásd az 5. sz. jegyzőkönyv (március 28.) 7. jegyzetét.

Erdélyi Mór közellátási és Varga Jenő szocializáló népbiztos felszólása után

a bizottság a bejelentés ügyében nem hozott határozatot.

5.

Garbai Sándor elnök két munkahely alkalmazottainak fizetési differenciái dolgában tesz kérdést a Szocializáló Népbiztossághoz, amire

Varga Jenő szocializáló népbiztos kijelenti, hogy a két bérrendezés ügyét elintézi.

6.

Garbai Sándor elnök rámutat arra, hogy vannak olyan iparágak, amelyeknek a munkásai nem gyárakban kapják a fizetésüket, nem olyan helyen, ahol üzemi tanács van; határozatot kér arra nézve, hogy ezek, ha a Vörös Hadseregbe bevonulnak, hogyan kapják a fizetésüket.

Erdélyi Mór közellátási, Szántó Béla hadügyi és Bokányi Dezső munkaügyi és népjóléti népbiztosok a szakszervezet útján való fizetést tartják helyesnek.

A bizottság ebben az értelemben határoz.⁵

7.

Székely Béla pénzügyi népbiztos felhatalmazást kér arra, hogy az összes népbiztosságok pénzügyeinek megvizsgálására bizottságot küldjön ki, különösen abból a szempontból, hogy mi fizetést állapítsanak meg először is a Szellemi Termékek Országos Tanácsánál.

A bizottság a felhatalmazást megadja.

(Az ülés este 7.30 órakor végződött.)

Révész Mihály
jegyző

Szerkesztett jegyzőkönyv géppel írott másodpéldánya. Borítólapjának jobb felső sarkában Révész Mihály „RM” kézjegye látható. A jegyzőkönyv mellett megtalálható ennek sztenogramja is, Révész Mihály kézjegyével ellátva.

⁵Lásd a Forradalmi Kormányzótanács LXXXVI. és LXXXVII. sz. rendeletét (*Tanácsköztársaság*, 1919. május 9. és május 11.).

1919. május 8.^a

*A Forradalmi Kormányzótanács Gazdasági
Bizottságának ülése*

Jelen vannak:

Garbai Sándor elnök, Székely Béla és Lengyel Gyula pénzügyi népbiztosok, Varga Jenő, Hevesi Gyula és Kelen József a szociális termelés népbiztosai, Bokányi Dezső munkaügyi és népjóléti népbiztos, Szántó Béla hadügyi, Rónai Zoltán igazságügyi népbiztos, majd Szabados Sándor közoktatásügyi népbiztos és Révész Mihály jegyző.

(Az este 9 órára összehívott ülés kezdete 10.10 órakor.)

Garbai Sándor elnök az ülést megnyitja.

I.

Varga Jenő, a szociális termelés népbiztosa – aki az ülést összehívatta – rámutat arra, hogy azok, akik a Vörös Hadseregbe bevonulnak, a zsoldjukon kívül az eddigi munkabérüket is kapják és ez vagy nekik maguknak, vagy a családjaiknak fizettetik ki. Ezzel kapcsolatban a problémák egész sora merül fel. Az eddig kiadott rendelet egyelőre a gyári munkásokra csinálódott. Kérdés most: mi történjék a kisiparból bevonultakkal? Mi történjék az eddigi menekültekkel^b? Kapják-e a vörösörségbeliek is? Csak a fronton levők kapják-e, vagy azok is, akik itthon vannak? Egy másik nagy probléma: mennyi legyen ez a segély? A harmadik nagy kérdés, hogy a katonáknak egy igazoló okmányt állítson ki, amelynek alapján ezek a segélyek felvehetők legyenek. Részleteiben: 1) Kapják-e a munkabérüket a kisiparban dolgozók?

Révész Mihály jegyző rámutat arra, hogy a legutóbbi ülés e kérdésben már határozott:¹ Azok a Vörös Hadseregbe belépett munkások, akiknek munkahelyén munkástanács nincs, zsoldon kívül fizetéseiket a szakszervezetek útján kapják meg. Ez a határozat az érdekelt népbiztosokkal közöltetik.

Varga Jenő: 2) Kapnak-e a munkanélküliek kevesebbet, mint a munkások?

^aA keltezés kiegészítéseként a következő szöveg olvasható: „éjszaka. A szovjetházban, Kun Béla szobájában.”

^bEredetiben így, helyesen: munkanélküliekkel.

¹Lásd a 24. sz. jegyzőkönyv (május 5.) 6. pontját és 5. jegyzetét.

Rónai Zoltán igazságügyi népbiztos szerint a munkanélküliek munkanélküli-segélyt, plusz zsoldot kapjanak.

Varga Jenő: Ebből a következő inkonzekvencia származik: Valaki négy évig katona volt, a munkahelyét nem tudta visszakapni, mert felmentett munkás dolgozott a helyén, az a felmentett munkás most bevonul, kap heti 170 koronát, a harctérről visszatért munkanélküli, ha katonának bevonul, csak heti 105 koronát kap.

Szántó Béla hadügyi népbiztos rámutat arra, hogy a zsoldot ott kint veszik fel, a fizetés meg itthon történik, a különbségre nem gondol majd senki.

Varga Jenő szocializáló népbiztos rámutat arra, hogy a szakszervezeti elnökök és titkárok értekezletén merült fel az, hogy ebből bajok lesznek.

Szántó Béla hadügyi népbiztos szerint majd akkor, ha látjuk, hogy bajok lesznek, akkor ráérünk foglalkozni a kérdéssel.

Varga Jenő szocializáló népbiztos szerint tehát

elvben megállapodott a Kormányzótanács Gazdasági Bizottsága, hogy a munkanélküliek a zsoldon kívül az eddigi munkanélküli-segélyt kapják.

Varga Jenő szerint a következő kérdés az: 3) Kapják-e a fizetésüket azok, akik a Vörös Őrség tagjai voltak?

Szántó Béla hadügyi népbiztos véleménye szerint nem kapják. Eddig a Vörös Őrség tagjai többet kaptak, mint a Vörös Hadsereg tagjai; most eljutottunk oda, hogy a Vörös Őrség tagjai rosszabbul vannak díjazva. De a katonák fizetésének a kérdésével kapcsolatban az a kérdés vetődik fel, hogy a katona többet kapjon, mint a parancsnok? Böhm hadsereg-főparancsnokkal való megállapodás alapján a kérdést úgy kell megoldani, hogy az aktív tisztek, akik tehát nem munkahelyükről vonultak be, ugyancsak kapjanak valami alapilletményt, azt a fizetést, amit kapnának, ha itthon volnának.

Tudomásul vétetik.

Varga Jenő rámutat a következő kérdésre: 4) Azok, akik régen vannak a hadseregben, kapják-e a fizetést?

Szántó Béla hadügyi népbiztos kijelenti, hogy ezeknek egy vasat sem kell adni, mert ezeket kivonják a laktanyából, küldjük sáncmunkára, azután visszasorozzuk őket és úgy fogjuk fegyelmezni (?); ehhez azonban két-három hónap kell.

Bokányi Dezső munkaügyi és népjóléti népbiztos szerint ismét van komplikáció; menekültről van szó, akinek 5 tagú családja van, aki tehát kap napi 20 koronát, kimegy a harctérré, kapja-e?

Rónai Zoltán igazságügyi népbiztos szerint kapnia kell a menekült-segélyt.

Tudomásul vétetik, határozat.

Bokányi Dezső újból komplikációra mutat rá: a munkából a harctérre való menetelnél is van komplikáció: például kőműves munkanélküli volt, most három napja dolgozott, a munkája egy hétig tartott volna csak, és három nap után a harctérre ment.

Több népbiztos kijelenti, hogy nem fontos, hogy a harctérre vonuló katonáknak meddig volt munkában, a fizetést kapnia kell.

Székely Béla pénzügyi népbiztos kérdésére

Szántó Béla hadügyi népbiztos jelenti, hogy 17 zászlóalj – 600 emberével számítva – már elment, két zászlóalj holnap megy, 26 zászlóalj részben kiment, részben hétfőig kimegy. 20 üteg kiment már, további 20 üteg megy még ki, ütege négy ágyúval számítva.

Székely Béla pénzügyi népbiztos szerint ez 30 millió koronát jelent egy hónapra.

Varga Jenő szocializáló népbiztos szerint a következő kérdés az, hogy mennyi összeget fizessünk ki azoknak, akik munkából mentek el; helyeselné, ha kerek tételű összegek állapíthatnának meg.

Rónai Zoltán igazságügyi népbiztos rámutat arra, hogy állandóan azt hirdettük, hogy a bevonuló munkások az utolsó heti bérük összegét fogják kapni.

Szántó Béla hadügyi népbiztos ugyanezen az állásponton van, ezt a munkások is így értelmezték és így is mentek el a harctérre.

Varga Jenő tudomásul veszi és helyesli ezt.

Bokányi Dezső az akkordban dolgozók kérdését veti fel; a legmagasabb bért adná.

Szántó Béla szerint akkordmunka nincs, csak a bányában, a bányászok pedig nem mennek el. A munkások, napi 8 órát számítva, annak a kategóriának a munkabérét kapják, amelyben dolgoztak.

Varga Jenő szerint kevés az arópénz és emiatt muszáj kerek összeget megállapítani; indítványozza, hogy a bizottság állapítson meg 408 korona helyett 400 koronát.

Szántó Béla szerint a kispénzhiány nem lehet ok az ilyen megállapításra.

Varga Jenő szerint azon kívül kellemtelenség is van, hogy igen sokféle kategória van, azon kívül a kisiparban semmiféle ellenőrzés nincs, hogy mi volt a munkás keresete.

Rónai Zoltán a kisipari munkások számára átlagot állapítana meg, mert a kisipari szakma eddig nemigen ment ki a harctérre.

Varga Jenő: Azt kell csinálni, hogy aszerint, amint tanult, betanult vagy tanulatlan munkásról van szó, 8 órai munkaidővel heti 350–300–250 koronát kell adni.

Rónai Zoltán: Tisztába kell hozni a kérdést, mert vannak szénegélyesek, munkanélküli-segélyesek és szénegély plusz munkanélküli-segélyesek; aszerint kell fizetni őket.

Varga Jenő: Tehát az utolsó heti illetményt adjuk. Gondoskodni kell továbbá nagyon sürgősen a legitimációról.

Szántó Béla hadügyi népbiztos: erről megtörténik az intézkedés, mert kell másra is legitimáció; például ruharekvirálást rendelnek el: katonaruhában csak vöröskatona járhat; mindenki köteles a katonaruhát leadni, mert aki illetéktelenül jár katonaruhában, azt az utcán lefognak és a legközelebbi Vörös Őrségen le fogják vetkőztetni; ez Budapest egész környékére szól.

Varga Jenő: Most a dolgok tisztázódtak a szombati napig. Kérdés: mi történjék szombaton? Honnan tudja a munkástanács, hogy ha egy asszony jelentkezik, hogy az valóban hadba vonult munkásnak a felesége?

Szántó Béla hadügyi népbiztos rámutat arra, hogy a gyári munkástanácsok minden bevonult ember részére adtak igazolványt, amit a katonák itthon hagytak az asszonyaiknak, az építőmunkásoknál összeállították a listát, kiállították az igazolványt, a munkások haza is vihették az asszonyaiknak; aki nem vihette haza, annak az igazolványáról a szakszervezet gondoskodik. De mi adunk egy generális igazolványt minden vöröskatonának.

Varga Jenő: Mi történik azokkal, akik jelentkeztek, de csak 8 nap múlva hívják majd őket?

Szántó Béla: Azok nem katonák; katona csak az, aki bevonult.

Varga Jenő: Leghelyesebb volna, ha ezen a szombaton nem történnék kifizetés, hanem a jövő szombaton két hét kifizetése történne meg, addig a hadügy rendbehozná a dolgot; vagy pedig esetleg kidobunk pár százezer koronát, és ha ezzel számolunk, akkor most is fizessünk.

Bokányi Dezső: Leghelyesebb volna, ha most előleget adnánk a kisipari szakma munkásai itthonmaradottjainak. (Helyeslés.)

Varga Jenő: Arról is kell gondoskodni, hogy aki meglógott a frontról, az ne kaphassa a fizetést.

Bokányi Dezső: Vállaljuk a költségeket: 5 embert, munkanélkülit bízunk meg – mint a munkásbiztosító pénztár – az ellenőrzéssel, akik hetenként kétszer meglátogatják a lakásokat és a házbizalmiaknál is érdeklődnének.

Szántó Béla hadügyi népbiztos szerint az nem jó megoldás; egyébként a katonák a frontról nem lóghatnak meg, mert óriási kontroll alatt vannak.

2.

Varga Jenő szocializáló népbiztos véleménye szerint a köztisztviselők dolgára nézve egyetlen helyes megoldás a következő: mindazokat, akik nem dolgoznak és nem is fognak nekünk dolgozni, a régi nyugdíjjal, ami járt volna nekik, nyugdíjba kell küldeni; akiket pedig meg akarunk tartani, azoknak adjunk tisztességes fizetést.

Székely Béla pénzügyi népbiztos a nyugdíjba küldés dolgába nem szól bele, de rámutat arra, hogy nem tudjuk megállapítani, hogy kiket, hányat küldjünk nyugdíjba. A pénzügyben van például 1000 ember, köztük csak 15 olyan, akikkel ő (Székely) dolgozni tud; nyugdíjba küldeni 25 éves embert nem lehet, azok abban a pillanatban ellenforradalmárok lesznek.

Varga Jenő: A kereskedelemügyből rendelkezési állományba küldtem körülbelül 50 embert, ezeknek adjunk most nagy fizetést?

Rónai Zoltán igazságügyi népbiztos szerint ez igen nagy kérdés, amit incidentaliter nem lehet elintézni; igen átgondolt javaslattal kell a Kormányzótanács elé menni; az Igazságügyi Népbiztosság is a bírák és ügyészek igen jelentékeny részét kénytelenek elbocsátani.

Varga Jenő véleménye szerint csak az csinálható, hogy a Kormányzótanács nem rendezi a tisztviselői fizetéseket, hanem azoknak, akik dolgoznak, ad magas pótlékot.

Kelen József szocializáló népbiztos javasolja, hogy azok a tisztviselők, akik nem dolgoznak, ne nyugdíjaztassanak, mert a fizetést bármikor el lehet vonni, de a nyugdíjat örök időnkig kellene fizetni. A következőket kellene csinálni: A köztisztviselők fizetéséhez általában nem nyúlni, de azoknak, akik dolgoznak nem pótlékot kell adni, hanem meg kell állapítani azt a fizetést, amit a szocializált üzemekben élveznek.²

Határozat nincs.

3.

Varga Jenő szocializáló népbiztos jelenti, hogy a szénszegély és munkanélküli-segély beszüntetésére nézve abban állapotodott meg a szakszervezetekkel, hogy azok egy héten belül jelentést tesznek, hogy a bevonulások után mennyi a munkanélküli-segélyes és mennyi a szénszegélyes.³

Székely Béla pénzügyi népbiztos felhívja a figyelmet arra, hogy a tanítókról is gondoskodni kell.

Rónai Zoltán igazságügyi népbiztos a direktóriumi emberek fizetésének a rendezésére hívja fel a figyelmet és kérdi, hogy a termelőbiztosok mennyit kapnak, akinek több volt, az megkapja az előbbi fizetését.

4.

Varga Jenő szocializáló népbiztos (Szabados Sándor közoktatásügyi népbiztoshoz), elhatározta a Munka című lap beszüntetését.

Révész Mihály jegyző szerint határozat nem hozatott, csak megbeszélés történt az ülés megnyitása előtt. (Felkiáltások: Már hoztunk határozatot!)

Varga Jenő szocializáló népbiztos indítványozza a lap megszüntetését, és elmondja vádjait és kifogásait.

Szabados Sándor közoktatásügyi népbiztos szerint, ha a Munka közleményei körül hibák történtek, akkor a népbiztosságok hibásak, ahol a

² Lásd az 5. sz. jegyzőkönyv (március 28.) 7. jegyzetét.

³ A kérdésről lásd a 6/a sz. jegyzőkönyv (április 1.) 9. pontját és 11. jegyzetét.

sajtóhoz nem értő emberek vannak. A Munkára igenis nagy szükség van, a lapok, s különösen a vidéki lapok minden anyagjukat abból merítik.

Székely Béla pénzügyi népbiztos szerint a lapot meg kell tartani, csak meg kell szervezni.

Szabados Sándor szerint az a megoldás, hogy a lap szerkesztőjét erősen figyelmezteti majd arra, hogy mindent be kell mutatnia az illetékes népbiztosságnak, mert ha ez nem történik meg és a jövőben is merülnek fel kifogások, akkor a lapot beszüntetik.

Rónai Zoltán igazságügyi népbiztos kimondandónak tartja, hogy a népbiztosnak approbálása nélkül a lap semmit sem közölhet.

A bizottság elhatározza a Munka című lap további megjelentetését, de kötelezi a lap szerkesztőjét körültekintőbb szerkesztésre és arra, hogy a lap minden közleménye bemutatassék az illetékes népbiztosnak és csak annak hozzájárulásával ad közleményeket.

5.

Szabados Sándor közoktatásügyi népbiztos hosszabb előterjesztésben fejtegeti, hogy a szocializmus állami propagandája számára külön népbiztosságot állított fel a Kormányzótanács,⁴ de ez a népbiztosság pénzt nem kapott és most a Közoktatásügyi Népbiztosság pénzét költi. 50 milliót nem kér, de 10 millió korona rendelkezési alapra volna szükség azonnal, hogy az összeg felhasználásáról a Kormányzótanácsnak tartoznék a népbiztosság vezetője beszámolóval.

Székely Béla pénzügyi népbiztos rámutat arra, hogy a Kormányzótanács múltkori határozatával megbízta a Pénzügyi Népbiztosságot, hogy minden népbiztosság kiadásait felülvizsgálja.⁵

Szabados Sándor közoktatásügyi népbiztos előterjesztését akkor úgy módosítja, hogy a rendelkezési alapul szánt 2 millió koronát is a revizorok és ne a Kormányzótanács vizsgálja felül.

Székely Béla pénzügyi népbiztos szerint nem lehet fenntartani azt az állapotot, hogy minden népbiztosság maga utalványozhasson, helytelen volna, ha a Pénzügyi Népbiztosság beleártaná magát, de valami korlátnak kell lennie.

⁴A Forradalmi Kormányzótanács külön népbiztosságot nem állított fel a szocializmus állami propagandájának szervezésére, biztosi minőségben Szabados Sándort bízta meg ezzel.

⁵Lásd a 24. sz. jegyzőkönyv (május 5.) 7. pontját.

Rónai Zoltán igazságügyi népbiztos szerint a Pénzügyi Népbiztosság minél szigorúbban járjon el, sőt a számszék⁶ reorganizációjáról is kellene gondoskodni.

A bizottság Szabados Sándor közoktatásügyi népbiztos előterjesztéséhez hozzájárul és felhatalmazza arra, hogy a szocializmus állami propagandája számára 15 millió koronás keretben utalványozhasson.

6.

Székely Béla pénzügyi népbiztos az árak emelésének sürgősségére mutat rá. A színházaknál például nemcsak önköltséget kell teremteni, hanem hasznot is a Tanácsköztársaság számára. A munkáságnak most van pénze, és a Tanácsköztársaság szempontjából nem helyes az sem, hogy most olcsó népruházati cikkeket árusítunk. Nem lehet minden szocializált üzemre ráfizetni. A szocializálás körül sok helytelenség történik, például manikűrüzletet is szocializálnak, amire most sokat ráfizet a Tanácsköztársaság.

Rónai Zoltán igazságügyi népbiztos: el kell rendelni, hogy minden népbiztosság a saját szocializált üzemait vizsgálja felül abból a szempontból, hogy megtartsa-e vagy sem.

Szabados Sándor közoktatásügyi népbiztos rámutat arra, hogy a nyomdák és papírosáruk szocializálása a Közoktatásügyi Népbiztossághoz tartozik, ahol Pollák Simon megbízott vezeti ezeket az ügyeket, és most a Szociális Termelés Népbiztossága a papírhulladékok ügyének az intézését másra bízta.

Varga Jenő szocializáló népbiztos szerint helyesen tette, mert a papírhulladékok dolgaival függ össze minden textilhulladék is.

Szabados Sándor közoktatásügyi népbiztos szóvá teszi a lapok papír-visszatérítésének a dolgát. Kérdezi, hogy a lapok megkapják-e a normális és a mostani ár között levő különbséget? (Felkiáltások: Nem!) Ha nem kapják meg, akkor a lapok árát fel kell emelni duplájára.

Varga Jenő szocializáló népbiztos szerint fel kell emelni az árát az újságnak, a villamosnak, a szénnek, a fának, a színháznak, a népruházati cikkeknek. Általában kell emelni, feltűnés nélkül, rendszertelenül.

Szabados Sándor rámutat arra, hogy az összes lapok hallatlan deficiittel dolgoznak; most beszüntették A Napot és A Vörös Katonát.

⁶ A Legfőbb Állami Számvevőszéket az 1870. XVIII. tc. alapján hozták létre. Hatásköre kiterjedt az összes állami bevétel és kiadás, az államvagyon és az államadósság kezelésére, az állami számvitel ellenőrzésére. Évente összeállította a megelőző évi zárszámadást. Észrevételeit az illetékes miniszterrel, illetve a Minisztertanáccsal közölte. Működéséről az országgyűlésnek tartozott beszámolni.

Kelen József szocializáló népbiztos szerint be kell szüntetni minden-
nemű szabadjegyet, azután a villamos árát 1 koronára kell emelni.
Szekely Béla a 60 fillérré való emelés mellett van.

(Az ülés vége: 11.25 órakor.)

Révész Mihály
jegyző

Szerkesztett jegyzőkönyv géppel írott másodpéldánya. Borítólapjának jobb felső sarkában Révész
Mihály „RM” kézjegye látható. A jegyzőkönyv mellett megtalálható ennek sztenogramja is, Révész
Mihály kézjegyével ellátva.

26
1919. május 10.^a

A Forradalmi Kormányzótanács ülése

Jelen vannak:

Garbai Sándor elnök, Vágó Béla belügyi, Erdélyi Mór közellátási, Varga Jenő, Rákosi Mátyás, Hevesi Gyula, Kelen József és Bajáki Ferenc szocializálási népbiztosok, Böhm Vilmos, Fiedler Rezső, Haubrich József, Szántó Béla hadügyi népbiztosok, Kun Béla, Ágoston Péter külügyi, Kunfi Zsigmond, Lukács György, Szabados Sándor, Szamuely Tibor közoktatásügyi, Rónai Zoltán igazságügyi, Nyisztor György földművelésügyi, Bokányi Dezső és Guth Antal népjóléti és munkaügyi, Székely Béla és Lengyel Gyula pénzügyi, Kalmár Henrik német, Stefán Ágoston ruszin [népbiztos], Landler Jenő¹ a Belügyi Népbiztosság képviselőjében, Weltner Jakab szerkesztő, Vincze Sándor, Hirossik János és Rabinovics József párttitkárok, Révész Mihály és Bihari Mihály² jegyzők.

(A délután fél 5 órára összehívott ülés kezdete 5.20 órakor.)

Garbai Sándor elnök az ülést megnyitja.

1.

Lengyel Gyula pénzügyi népbiztos jelentést tesz az ország pénzügyi helyzetéről. A pénzszükséglet kielégítése igen nagy nehézségekbe ütközik. Napi 90-100 millió az a pénzösszeg, amelyet az Osztrák–Magyar Banktól elvisznek. Minden munkabért rendkívül magasra emeltünk, elzártuk azonban annak a lehetőségét, hogy a béreket valamilyen formában forgalomba lehessen hozni. Mindenkinek nagy pénzeket adunk, amely pénzt azonban az illető hasznosítani nem tud, vissza semmiféle formában nem jön a pénz, s ezért óriási mértékben kell a bankjegyeket szaporítani. A pénz szaporodásával szemben azonban az árak nem emelkednek. Teljes lehetetlenség ennek a további folytatása. Az árakat valamilyen formában szervezeten emelni kell, és arányba kell hozni a munkabérekkel és az önköltségi árakkal. Szükséges volna tehát az egyes üzemek önköltségi árának pontos

^aA keltezés után a következő szöveg olvasható: „szombaton, délután és este a Kormányzótanács tanácskozótermében”.

¹Landler Jenő neve tévesen szerepel, az ülésen a Belügyi Népbiztosság képviselőjében Landler Ernő volt jelen. Landler Ernő, Landler Jenő öccse, a Belügyi Népbiztosság fősztályvezetője.

²Bihari Mihály újságíró, a Népszava munkatársa. A Tanácsköztársaság idején a Forradalmi Kormányzótanács egyik jegyzője.

megállapítása, az üzemek kalkulációjának pontos ellenőrzése. Javasolja tehát, hogy egy egységes szerv alakíttassék, amely gondoskodik a pénzeszközökről, az árak szabályozásáról, az önköltségi árak megállapításáról és alakulásáról, és az egyes népbiztosságok felett a gazdasági ellenőrzést gyakorolná. Felhatalmazást kér továbbá a pénzhiányra való tekintettel arra, hogy 5 és 10 koronás szükségpénzeket bocsáthasson ki. Ennek megoldása az volna, hogy vagy szovjetpénz gyanánt, vagy az Osztrák–Magyar Bank budapesti főintézete, vagy a posta-takarékpénztár bocsátaná ki e bankjegyeket.

Varga Jenő szocializáló népbiztos megjegyzi azt, hogy már többször rámutatott arra, hogy az árakat a termelési költségekhez arányosítani kell. A népruházati népbiztosságnak³ utasítást adott az árak revideálására, úgyszintén a szénre nézve, a cipőiparban és a vasszakmákban is az árak emelését elrendelte. Fel kell emelni azonkívül a villamosközlekedési, a postai díjszabást, a lapok előfizetési árát, a gáz és villany árát stb. A szocializált üzemeket üzleti szempontból meg kell szervezni, meg kell szüntetni az üzletek különállását, és egy legfőbb adminisztrációt, egy organizált számvevőséget kell létesíteni.

Erdélyi Mór közellátási népbiztos az áremelést feltétlenül szükségesnek tartja, és azt meg is csinálja a lisztre és a cukorra nézve. Sürgős, hogy az Árvizsgáló Bizottság átszerveztessék.⁴ A szabad vásárlást az egész országban a legszűkebb térre kell korlátozni.

Böhm Vilmos hadügyi népbiztos rámutat arra, hogy a proletárnak és parasztnak most van pénze, de nem tud vásárolni. Bútort nem tudnak szerezni a gyári munkások. Lehetővé kell tenni a vásárlást. Felhívja ezen kívül arra a figyelmet, hogy munkanélküli-segélyt ne fizessünk most, amikor mindenkinek be kell vonulni a Vörös Hadseregbe.

Kun Béla külügyi népbiztos véleménye szerint a pénzrendszert ad absurdum kell vinni és át kell térni a közvetlen cserére. Szervezni kell a közvetlen árucserét a falvak és városok között, a szociális[ta] ipari termelés és a szocializált mezőgazdaság között. Akármilyen primitív formában is, és meg kell ezt csinálni, mert a dolgok természetes rendje ez. Sürgősen szükségesnek tartja az egyesítést egy ideiglenes központi gazdasági tanácsban, amely részben népbiztosokból, részben a szakszervezetek és a fogyasztási szövetkezetek embereiből alakulna. A szabad kereskedelem bármiféle formában újból való megindításának ellene van. A forgalmat a szövetkezetekbe kell terelni és el kell venni a kiskereskedelemtől.

Bokányi Dezső munkaügyi és népjóléti népbiztos szabályozandónak, illetve felemelendőnek tartja a lakbéreket. A vízdíjakat is fel kell emelni. Munkabér-összegegyeztető hivatal felállítását szintén fontosnak tartja, mert

³ Helyesen: Népruházati Bizottság.

⁴ Az Országos Központi Árvizsgáló Bizottságot a Népgazdasági Tanács 31. NT sz. rendelete (*Tanácsköztársaság*, 1919. június 9.) megszüntette, ügykörét a Népgazdasági Tanács VII. főosztályának 2. ügyosztálya vette át.

a munkabérek tekintetében lehetetlen állapotok vannak: például az Állatkertben a jegyszédőnek 97 korona napibére van.

Weltner Jakab nézete szerint a Gazdasági Bizottságnak igen alaposan kell foglalkozni a szóban forgó kérdésekkel, és gyors rendszabályokat alkalmazni, hogy a fenyegető gazdasági katasztrófát elkerülhessük. Nem szabad mindent szocializálni, nem szabad a kisiparosokat kényszertársulás útján összeolvasztani, mert ennek csak az az eredménye, hogy az üzletekben nem lehet semmit sem kapni, ellenben az utcán uzsoraáron mindent lehet kapni.

Székely Béla pénzügyi népbiztos hangsúlyozza, hogy a munkabérek és az árak kérdését úgy kell rendezni, hogy minden, az országban levő bankjegy hozzánk visszafolyjon.

Erdélyi Mór közellátási népbiztos kívánatosnak tartja, hogy az árukészleteket újból megnyissák, és a fontosabb árucikkek, illetve az árukészletek igénybe vétessenek, mert az árueosztás csak ily módon szervezhető meg. Rajonírozni fogja az üzleteket, és pedig minden 500 lakás részére állít fel egy-egy árueosztó helyet. Háromféle jegyrendszert fog meghonosítani, és pedig külön a fizikai munkások, külön a tisztviselők és külön a szabadfoglalkozásúak részére. A szervezetlen kereskedelem helyébe a szervezett kereskedelmet kell állítani. A közvetlen árucserét azonban véleménye szerint lehetetlenség megcsinálni.

Varga Jenő szocializáló népbiztos azt tartja, hogy a szénhiány a fő oka annak, hogy nem tudunk ipari cikket termelni, s így nincs meg az az ekvivalens, amit a terményekért a parasztnak adjunk. Ami a közvetlen árucserét illeti, őszre gyűjtőtelepek fognak felállítani, amelyek monopolsztikus joggal bírnak minden áruvásárlásra.

Lengyel Gyula pénzügyi népbiztos lehetetlen dolognak tartja jegyrendszert csinálni fedezet nélkül. A széntermelés tekintetében lelkesítő propaganda volna szükséges. Javasolja, hogy a gazdasági népbiztosságok utasíttassanak, hogy egymással a legszorosabb kontaktusban egy gazdasági tanács keretében működjenek. E gazdasági tanács felállítása nem érintené azt a javaslatot, amelyet az egyes népbiztosságok pénzügyi ellenőrzésére vonatkozólag tett.

A Kormányzótanács úgy határoz, hogy a gazdasági népbiztosságokat utasítja, hogy egy gazdasági tanács keretében egymással a legszorosabb kontaktusban működjenek.⁵ A gazdasági tanács közvetlen érintkezésben legyen a munkásság képviselőivel, bevonandók tehát a tanács keretébe a munkásság képviselői is. A gazdasági tanácsban a közélet-

⁵Az előzményekre nézve lásd az 5. sz. jegyzőkönyv (március 28.) 13. pontját és 11. jegyzetét.

mezési, szocializálási, pénzügyi népbiztosok és a fővárosi munkás- és katonatanács delegáltja foglal helyet. Az erre vonatkozó tervezet elkészítésével Varga és Lengyel népbiztosok bízatnak meg. A Forradalmi Kormányzótanács továbbá elhatározza, hogy a szocializálási népbiztosságok keretében egy oly szerv alakíttassék, amely az egyes népbiztosságok pénzügyi gazdálkodását ellenőrzi, gondoskodik a pénzeszközökről, az árak szabályozásáról, az önköltségi árak megállapításáról és kalkulálásáról.

Végül a Kormányzótanács felhatalmazza a pénzügyi népbiztost, hogy a posta-takarék-pénztár útján 5 és 10 koronás szükségpénzeket bocsásson ki.⁶

2.

Erdélyi Mór közellátási népbiztos fenntartja azt a javaslatát, hogy a népruházati cikkek kivételével az összes üzleteket ki kell nyitni.

Varga Jenő pénzügyi népbiztos azt javasolja, hogy általában minden üzlet, amely csak lehetséges, kinyitassék. Ne mondjuk ki azt az elvet, hogy minden üzletet kinyitunk.

A Kormányzótanács megállapodik abban, hogy mindazokat az üzleteket, amelyeket csak lehetséges, kinyitnak.⁷

3.

Varga Jenő pénzügyi népbiztos a munkanélküli- és szénsegély kérdésében jelenti, hogy a szakszervezetek elnökeit felhívta annak a megállapítására, hogy a mozgósítás következtében még mennyi munkanélküli maradt. Ettől kellene függővé tenni a Kormányzótanács elhatározását a tekintetben, vajon a munkanélküli- és szénsegélyt tovább fizetik-e, vagy sem.

Rónai Zoltán igazságügyi népbiztos véleménye szerint előbb szervezni kell a munkát, munkaalkalmat kell teremteni és csak azután történhetik a munkanélküli-segély beszüntetése.

⁶ Lásd a Forradalmi Kormányzótanács XCII. sz. rendeletét (*Tanácsköztársaság*, 1919. május 17.).

⁷ Az üzletek megnyitásáról a Szociális Termelés Népbiztosságának 9. SZN rendelete (*Tanácsköztársaság*, 1919. április 2.), valamint a Közellátási Népbiztosság 9. KeN rendelete (*Tanácsköztársaság*, 1919. április 13.) már korábban intézkedett; újabb általános rendelkezés kibocsátására nem került sor.

Kun Béla külügyi népbiztos alapelveként azt szeretné kimondani, hogy minden hadszolgálatra alkalmas munkanélkülinek szüntessék meg a munkanélküli-segélyt.

A Kormányzótanács elvben kimondja, hogy aki katonai szolgálatra való jelentkezését nem igazolja, a munkanélküli-segélyt nem kapja.

Rónai Zoltán igazságügyi népbiztos bejelenti, hogy a munkanélküli- és szénsegély beszüntetése kérdésében javaslatot fog készíteni, úgyszintén a munkások és alkalmazottak felmondása kérdésében is javaslatot fog terjeszteni a Gazdasági Bizottság elé.⁸

Tudomásul szolgál.

4.

Böhm Vilmos hadügyi népbiztos ismerteti a hadsereg jelenlegi helyzetét. Kéri, hogy legalább 4-6 régi szakszervezeti ember küldessék ki a frontra hadosztálymegbízottak gyanánt, akik a többi politikai megbízottakat irányítsák. Hosszasabban beszél a terrorcsapatok elnevezés alatt működő katonák garázdálkodásáról. Követeli, hogy nyomozzák ki a tetteket, és rögtönítélő törvényszék elé állítsák, az ítéleteket pedig hozzák nyilvánosságra.

Kun Béla külügyi népbiztos előadja, hogy a budapesti terrorcsapatok már mennek ki a frontra. Ismerteti az egyes konkrét esetekben a nyomozás eredményeit.

Weltner Jakab szerkesztő utal arra, hogy bár a terrorcsapatokat rendeltileg már feloszlatták,⁹ a budapesti terrorcsapat még mindig ott van a Teréz körüti épületben. Szól azokról a viselkedésekről, amelyeket egyesek a Kormányzótanács intencióival ellentétben elkövetnek, és amelyek csak az ellenforradalmat erősítik.

Szántó Béla hadügyi népbiztos megjegyzi, hogy a budapesti terrorcsapat már innen el van dirigálva és Böhm hadügyi népbiztos rendelkezése alá van bocsátva. A terrorcsapattal radikálisan kell elbánni.

Vágó Béla belügyi népbiztos is hangsúlyozza, hogy a terrorcsapat mai szervezetében fenn nem állhat és nem is fog fennállni. Ezek Böhm Vilmos hadügyi népbiztos keze alatt lesznek. Van közöttük azonban 40-50 régi,

⁸ A munkanélküli- és szénsegélyről lásd a 6/a sz. jegyzőkönyv (április 1.) 1. pontját és 2. jegyzetét, illetve 9. pontját és 11. jegyzetét. A munkások és alkalmazottak felmondásának kérdésével a Gazdasági Bizottság május 13-i ülésén (27. sz. jegyzőkönyv 4. pont) és a Forradalmi Kormányzótanács május 14-i ülésén (28. sz. jegyzőkönyv 5. pont) foglalkozott.

⁹ Egykorú zsargon szerint terrorcsapat alatt az ellenforradalmi megnyilvánulások, akciók letörésére létrehozott különleges nyomozó, fegyveres testületet értették. A Forradalmi Kormányzótanács LXXXIV. sz. rendeletével (*Tanácsköztársaság*, 1919. május 6.) feloszlatta a népbiztosságok, a forradalmi törvényszékek és más hatóságok mellett működő nyomozó testületeket, ettől kezdve a Vörös Őrség látta el ezt a feladatot.

megbízható vasmunkás és famunkás, akikre a politikai nyomozó osztálynak feltétlenül szüksége van. Ezeket visszatartottuk és beosztjuk a politikai nyomozó osztályba. A Batthyány palotát pedig Haubrich hadügyi népbiztos a maga rendelkezésére fogja lefoglalni.

Tudomásul szolgál.

(9.30 órákor vacsora. Vacsora után: 10.15 órákor.)

5.

Rónai Zoltán igazságügyi népbiztos bemutatja a 100 kataszteri holdat meg nem haladó földbirtokoknak és a 20 kataszteri holdat meg nem haladó szőlőbirtokoknak adó alól való mentesítésére vonatkozó rendelettervezetet.

A rendelet kiadásához hozzájárulnak.¹⁰

6.

Rónai Zoltán igazságügyi népbiztos bemutatja a bírói eljárás szabályozására vonatkozó rendelettervezetet.

A Kormányzótanács a rendelet kiadásához hozzájárul.¹¹

7.

Rónai Zoltán igazságügyi népbiztos bemutatja a forradalmi törvényesékek újjászervezésére vonatkozó rendelettervezetet.

A Kormányzótanács a rendelet kiadásához hozzájárul.¹²

8.

Rónai Zoltán igazságügyi népbiztos bemutatja a házasság felbontására vonatkozó rendelettervezetet.

A Kormányzótanács a rendelettervezetet azzal a módosítással fogadja el, hogy a felek kölcsönös megegyezése alapján a házasság feltét-

¹⁰ Lásd a Forradalmi Kormányzótanács LXXXVIII. sz. rendeletét (*Tanácsköztársaság*, 1919. május 13.).

¹¹ Lásd a 17/a sz. jegyzőkönyv (április 18.) 4. pontját és 5. jegyzetét. A sürgős természetű peres ügyekkel kapcsolatos bírói eljárás szabályozásáról a Forradalmi Kormányzótanács LXXXIX. sz. rendelete intézkedett (*Tanácsköztársaság*, 1919. május 14.).

¹² A kérdésről lásd az 1. sz. jegyzőkönyv (március 22.) 10. pontját és 9. jegyzetét.

lenül felbontandó, egyébként az összes életkörülmények figyelembevételével a házasság felbontása tekintetében a bíróság belátása szerint dönt.¹³

9.

Szántó Béla belügyi^b népbiztos előterjesztésére

a Kormányzótanács kimondja, hogy azok a kisiparosok, akik nem foglalkoztatnak munkást, és önként katonai szolgálatra bevonultak, heti 300 korona segélyt kapnak, amelyet a kerületi munkástanácsok fizetnek ki részükre. Azok az orvosok, akik magánpraxist folytatnak és katonai szolgálatra bevonultak, a szakmunkások legmagasabb munkabérét, azaz heti 350 korona segélyt kapnak, azoknak az orvosoknak pedig, akik alkalmazásban voltak, készpénzbeli javadalmazásuk kiegészítendő 350 koronára. Ha alkalmazásban voltak az orvosok, akkor ezek az összegek alkalmaztatási helyükön fizetendők, a magánpraxist folytatott orvosok részére pedig a Népjóléti és Munkügyi Népbiztosság folyósítja ezeket a segélyeket.¹⁴

10.

Erdélyi Mór közellátási népbiztos jelentést tesz az ország élelmezési helyzetéről.

Tudomásul szolgál.

^bEredetiben így, helyesen: hadügyi.

¹³Lásd a Forradalmi Kormányzótanács XCIX. sz. rendeletét (*Tanácsköztársaság*, 1919. május 20.).

¹⁴A vöröskatonák munkabér megtérítésének és családjuk segélyezésének kérdéséről egységesen a Forradalmi Kormányzótanács CIV. sz. rendelete (*Tanácsköztársaság*, 1919. május 23.), végrehajtásáról a Hadügyi Népbiztosság 21. HN sz. rendelete (*Tanácsköztársaság*, 1919. június 7.) intézkedett.

11.

Erdélyi Mór közellátási népbiztos ezzel kapcsolatban kéri az üzletek nyitási és zárási idejének a meghatározását. Allást kellene foglalni, vajon a 8 órai munkaidőt lehetne-e fenntartani a kereskedelmi alkalmazottak részére?

A Kormányzótanács megbízta Erdélyi népbiztost, hogy a kereskedelmi alkalmazottak munkaidejét, a 8 órai tényleges munkaidő alapján akképpen szabályozza, hogy a munkásság munkaidejének befejeztével még vásárolni tudhasson.¹⁵

12.

Erdélyi Mór közellátási népbiztos bejelenti, hogy a pincérek kéri arra az időre való kártalanításukat, amíg a kávéházak zárva voltak és így a keresettől elestek.

Kunfi Zsigmond közoktatásügyi népbiztos javasolja, hogy a pincérek részére arra az időre munkanélküli-segély folyósíttassék.

A Kormányzótanács elhatározza, hogy a pincérek arra az időre, míg a kávéházak zárva voltak, munkanélküli-segélyben részesítendők, és erre utasítandók a szakszervezetek.

13.

Weltner Jakab szerkesztő szavá teszi azt, hogy a nyári idő beálltával a régi záróra mellett a munkások nem tudnak a szabadban tartózkodni. Javasolja, hogy a záróra 11 órában, de legalábbis 10 órában állapíttassék meg.

Haubrich József hadügyi népbiztos megjegyzi, hogy május 15-étől kezdve a zárórát 9 órában, az utcán való tartózkodás végső időpontját pedig este 10 órában állapítja meg. Erre a rendeletet ki fogja adni.

Tudomásul szolgál.

14.

Kunfi Zsigmond közoktatásügyi népbiztos előterjeszti a tanítók fizetésrendezésére vonatkozó rendelettervezetet.

Székely Béla pénzügyi népbiztos pénzügyi szempontból súlyos megterheletésnek tartja a javaslatot.

¹⁵ Lásd a Népgazdasági Tanács 15. NT sz. rendeletét (*Tanácsköztársaság*, 1919. május 31.).

Szántó Béla hadügyi és Lengyel Gyula pénzügyi népbiztosok felszólalása után

a Kormányzótanács elfogadja a tanítók fizetésrendezésére vonatkozó javaslatot.¹⁶

15.

Vincze Sándor párttitkár bejelenti, hogy a Volksstimme és a német bizottság között súlyos ellentétek merültek fel,¹⁷ amelyeknek elintézésére egy bizottság kiküldését kéri.

Kalmár Henrik német népbiztos és több népbiztos felszólalása után

a Kormányzótanács a német bizottság és a Volksstimme között felmerült ellentétek kiegyenlítésére, illetve az ügy eldöntésére Garbai Sándor elnököt küldi ki.

16.

Vincze Sándor párttitkár bejelenti, hogy a párttitkárságnak az Országban levő helyisége nem alkalmas és más helyiségbe kell költözködni. Megfelelőnek tartaná e célra az Erzsébet körút és Barcsai utca sarkán levő szabadalmi hivatal helyiségeit.

Weltner Jakab szerkesztő igen alkalmas helyiségnek tartja a Csengeri utca és Dob utca sarkán levő volt munkáspénztári rendelőintézeti helyiségeket.

A Kormányzótanács az ügyben nem foglal állást.

17.

Székely Béla pénzügyi népbiztos bemutatja a külföldi tartozások és követelések bejelentésére vonatkozó rendelettervezetet.

A Kormányzótanács a rendelet kiadásához hozzájárul.¹⁸

¹⁶ Lásd az 5. sz. jegyzőkönyv (március 28.) 9. pontját és 5. jegyzetét.

¹⁷ A Volksstimme szerkesztősége és a Német Népbiztosság között a vita a német autonómia értelmezésének kérdésében robbant ki, először a magyarországi német ajkú szocialisták kongresszusán (május 8–9.), majd a *Volksstimme* és a *Népszava* hasábjain is.

¹⁸ Lásd a Forradalmi Kormányzótanács XC. sz. rendeletét (*Tanácsköztársaság*, 1919. május 14.).

18.

Guth Antal munkaügyi és népjóléti népbiztos bemutatja az elmebetegek felvételét és elbocsátását megállapító rendelettervezetet.

A Kormányzótanács a rendelettervezet kiadásához hozzájárul.¹⁹

19.

Guth Antal munkaügyi és népjóléti népbiztos bemutatja a vármegyékben és községekben közszolgálatban álló orvosok szolgálati viszonyának rendezését szolgáló rendelettervezetet.

A Kormányzótanács a rendelet kiadásához hozzájárul.²⁰

(Az ülés vége éjjel 12.00 órakor.)

Bihari Mihály
jegyző

Szerkesztett jegyzőkönyv géppel írott másodpéldánya. Borítólapjának jobb felső sarkában Révész Mihály kézírásával „RM péld.” megjegyzés olvasható. A jegyzőkönyv 1. pontjának két utolsó felszólalását és a határozat első részét tartalmazó lap hiányzik. A jegyzőkönyv teljes szövege fotókópiában maradt fenn. A jegyzőkönyv mellett megtalálható ennek sztenogramja is, Bihari Mihály aláírásával ellátva. A jegyzőkönyv 1. pontjából Lengyel Gyula utolsó felszólalását és a határozati részt, valamint a 2., 3., 9., 10., 11. pontját közli: MMTVD 6/A köt. 455–457. o.

¹⁹ Lásd a Forradalmi Kormányzótanács CXVII. sz. rendeletét (*Tanácsköztársaság*, 1919. június 13.).

²⁰ A rendelet kiadásáról nincs tudomásunk, a tervezetet lásd: PI Arch. 601. f. 2/1919–XXXVII–2576.

1919. május 13.^a

*A Forradalmi Kormányzótanács Gazdasági
Bizottságának ülése*

Jelen vannak:

Garbai Sándor elnök, Lengyel Gyula pénzügyi, Varga Jenő, Hevesi Gyula, Kelen József és Bajáki Ferenc a szociális termelés népbiztosai, Nyisztor György földművelésügyi, Farkas Adolf,¹ Hamburger Jenő földművelésügyi népbiztos képviselőjében és Bihari Mihály jegyző.

(A délután 5 órára összehívott ülés kezdete 5.20 órakor.)

Garbai Sándor elnök az ülést megnyitja.

1.

Lengyel Gyula pénzügyi népbiztos bejelenti, hogy a Kormányzótanács május 10-én tartott ülésében hozott határozata alapján Varga Jenő népbiztossal együtt elkészítette a Népgazdasági Tanács tervezetét.

A bizottság a tervezetet pontonként letárgyalta, és a tervezethez a 6. és 7. §-ban eszközölt módosítással hozzájárult. A módosítás a következő: A 6. § e szavai után „a szakszervezeti tanács” beszúrandó: „valamint... számú rendelet alapján felállított vidéki kerületi termelési tanácsok”. A 7. § második bekezdésében pedig „a javak elosztására vonatkozó” szavak után beszúrandók a következő szavak: „elvi jelentőségű”.²

2.

Bajáki Ferenc szociális termelési népbiztos a munkanélküli-segély szabályozását nagyon sürgősnek tartja. Véleménye szerint csak 60 éven felüli munkásoknak kellene ezt adni, a többiek menjenek dolgozni. Azt

^aA keltezés kiegészítéseként a következő szöveg olvasható: „kedden délután, a Kormányzótanács tanácskozástermében”.

¹Farkas Adolf gazdatiszt, a Mezőgazdasági RT Somogy megyei birtokán alakult szövetkezet vezetője. A fehérterror idején meggyilkolták.

²Lásd a 26. sz. jegyzőkönyv (május 10.) 1. pontját, valamint az 5. sz. jegyzőkönyv (március 28.) 13. pontját és 11. jegyzetét. A Népgazdasági Tanács felállításáról megjelent rendelet §-beosztása eltér a jegyzőkönyvben szereplő utalásoktól.

hiszi, hogy a vidéki városokban a munkanélküli ipari munkások a mezőgazdaságban dolgoznak.

Lengyel Gyula pénzügyi népbiztos a munkanélküliek megszámlálását javasolja, amit gyorsan meg lehet csinálni. Munkakényszer van, tehát a munkanélkülinek bármilyen munkát el kell végezni. Aki erre nem hajlandó, azt törölni kell a munkanélküli-segélyezésből. Ez tisztán hatalmi kérdés, van-e annyi hatalma a kormánynak, hogy a munkanélkülieket erre kényszeríteni tudja.

Varga Jenő pénzügyi népbiztos megjegyzi, hogy a munkanélküli-segély beszüntetése kérdésében Rónai népbiztos előterjesztést fog készíteni.³

A bizottság a tárgyan határozatot nem hozott.

3.

Bajáki Ferenc szociális termelési népbiztos kérdést intéz az iránt, hogy május elsejére a munkabért meg kell-e fizetni vagy nem. Szóló utasítást adott arra, hogy ne fizessék e napra a munkabért, mert május elsejét a munkások önként ünneplik.

Tudomásul szolgál.

4.

Bajáki Ferenc szociális termelési népbiztos szavá teszi azt, hogy a közalkalmazottak fizetésrendezése még nincs készen.

Lengyel Gyula pénzügyi népbiztos bejelenti, hogy készül már a javaslat.

Kelen József, a szociális termelés népbiztosa javasolja, hogy a közalkalmazottakat személy szerint vegyük most alkalmazásba és személy szerint bocsássuk is el azokat, akiket nem alkalmazunk.

Garbai Sándor elnök a közalkalmazottak egy részének elbocsátását csak a rendelet megjelenése után tartaná helyesnek, amikor gondoskodni kell az elbocsátandó tisztviselőkről és vagy munkaalkalmat, vagy átképzési lehetőséget kell biztosítani részükre.⁴

A bizottság a tárgyan nem határozott.

(Az ülés vége 5.30 órakor.)

Bihari Mihály
jegyző

Szerkesztett jegyzőkönyv géppel írott másodpéldánya. Borítólapjának jobb felső sarkában Révész Mihály „RM” kézjegye látható. A jegyzőkönyv mellett megtalálható ennek sztenogramja is, Bihari Mihály aláírásával ellátva.

³ Lásd a 6/a sz. jegyzőkönyv (április 1.) 2. jegyzetét.

⁴ Lásd az 5. sz. jegyzőkönyv (március 28.) 7. jegyzetét.

1919. május 14.^a*A Forradalmi Kormányzótanács ülése*

Jelen vannak:

Garbai Sándor elnök, Erdélyi Mór közellátási népbiztos, Varga Jenő, Hevesi Gyula, Kelen József, Bajáki Ferenc szociális termelési népbiztosok, Fiedler Rezső, Szántó Béla hadügyi népbiztos, Ágoston Péter külügyi, Kunfi Zsigmond, Szabados Sándor közoktatásügyi, Rónai Zoltán igazságügyi, Nyisztor György földművelésügyi, Bokányi Dezső és Guth Antal munkaügyi és népjóléti, Lengyel Gyula pénzügyi népbiztos, Kalmár Henrik német népbiztos, Stefán Ágoston ruszin népbiztos, Landler Jenő¹ a Belügyi Népbiztosság képviselőjében, Vincze Sándor párttitkár, majd Rákosi Mátyás szociális termelési népbiztos és Rabinovics József párttitkár és Bihari Mihály jegyző.

(Du. 1/2 7 órára összehívott ülés kezdete 7.25 órakor.)

Garbai Sándor elnök az ülést megnyitja.

1.

Lengyel Gyula pénzügyi népbiztos előadja, hogy a Kormányzótanács május 10-én tartott ülésében Népgazdasági Tanács felállítását határozta el, amely tanács szervezetének alakításával Varga Jenő és Lengyel Gyula népbiztosokat bízta meg. Ismerteti a Népgazdasági Tanács felállítására vonatkozó tervezetet, amit a Gazdasági Bizottság a május 13-án tartott ülésében már letárgyalt.

Rónai Zoltán igazságügyi népbiztos, tekintettel arra, hogy a Népgazdasági Tanács tervezetét csak ma kapták kézhez, nem tartaná helyesnek, ha minden előzetes tanulmányozás nélkül a Kormányzótanács tagjai ebben a nagy fontosságú kérdésben döntenének. Javasolja tehát a tárgynak mai ülés napirendjéről való levételét.

Nyisztor György földművelésügyi népbiztos csatlakozik Rónai Zoltán javaslatához. Ágoston Péter külügyi népbiztos arra hívja fel a figyelmet, hogy a fővárost minden gazdasági kérdés érinti és ezért a főváros delegáltjának helyet kell foglalni a Népgazdasági Tanácsban.

^aA keltezés után a következő szöveg olvasható: „du. és este, a Kormányzótanács tanácskozótermében”.

¹A jegyzőkönyv első öt pontjában Landler Jenő neve tévesen szerepel, az ülésen a Belügyi Népbiztosság képviselőjében Landler Ernő vett részt.

A Kormányzótanács a Népgazdasági Tanács ügyét a napirendről leveszi és azt a pénteken, május 16-án tartandó kormányzótanácsi ülés napirendjére tűzi ki.²

2.

Bokányi Dezső munkaügyi és népjóléti népbiztos előadja, hogy a népbiztosságok az egyes rendeleteket a kerületi munkástanácsokkal hajtják végre. A kerületi munkástanácsok legtöbbje a joggal visszaélnék és a központi munkástanács elnökségének intencióival ellentétes módon járnak el [sic!]. Javasolja tehát annak kimondását, hogy a népbiztosok a főváros munkástanácsait érintő rendelkezéseket csak a központi munkástanács elnökségei útján tárgyalhatják, [hajtathatják] végre és nem kereshetik meg az egyes kerületi munkástanácsokat.

Landler Jenő a Belügyi Népbiztosság képviselőjében megjegyzi, hogy a Belügyi Népbiztosság legközelebb a Kormányzótanács elé hozza a tanácsalkotmányra vonatkozó tervezetet,³ amelyben pontosan meg van állapítva a munkástanácsok hatásköre. Rónai Zoltán igazságügyi népbiztos utal arra, hogy Vágó Béla és Szamuely Tibor lakásügyi diktátorok a fronton vannak, tehát a megbízatásuk megszűnt. Most az a kérdés, hogy utódot nevezünk-e ki helyettük, vagy a lakásügyek intézésével valamelyik népbiztost bízunk-e meg.

Erdélyi Mór közellátási népbiztos véleménye szerint legcélszerűbb volna, hogyha a főváros intézné a lakásügyeket, a vidéki lakásügyek pedig a Belügyi Népbiztossághoz tartoznának [sic!].

Bokányi Dezső munkaügyi és népjóléti népbiztos azt javasolja, hogy e kérdésben addig a Kormányzótanács ne döntsön, amíg Vágó és Szamuely népbiztosok a frontról vissza nem jönnek.

Lengyel Gyula pénzügyi népbiztos előadja, hogy az egyes kerületi munkástanácsok lehetetlen és teljesen abszurd intézkedéseket tesznek. Ismerteti a VI. ker. munkástanácsnak egyes intézkedéseit.⁴

Varga Jenő pénzügyi népbiztos azt tartja, hogy az ilyen emberekkel szemben a legradikálisabban kell eljárni, és le kell őket tartóztatni.

Bokányi Dezső munkaügyi és népjóléti népbiztos hibáztatja azt, hogy minden kerületnek megvan a maga parlamentje, ahol mindenki a legbadarabb indítványokat teheti meg, és azokat az indítványokat a központi munkástanács elnökségének megkérdezése nélkül végre is hajtják.

² A következő ülés május 17-én volt, ezen tárgyalták a jelzett kérdést.

³ A Kormányzótanács az alkotmánytervezetet nem tárgyalta meg, a tervezet elkészítésére Rónai Zoltán vezetésével bizottságot küldött ki. Lásd a 30. sz. jegyzőkönyv (május 23.) 3. pontját.

⁴ A budapesti VI. kerületi Munkás- és Katonatanácsnak Lengyel Gyula által kifogásolt intézkedéseiről nincsenek ismereteink. Nagy Béla elnöknek a kerületi munkástanács május 23-i, továbbá a Budapesti Központi Munkástanács Intéző Bizottságának május 27-i ülésén elhangzott felszólalásából a központi intézkedésekkel való általános szembefordulására lehet következtetni, többek között lemondással fenyegetőzött. A kerületi munkástanács állásfoglalását Kun Béla határozottan visszautasította. (PI Arch. 600. f. 3/6. és 3/14. ó. e.)

Semmiféle szellemi irányításban ezek a kerületi munkástanácsok nem részesülnek, ami az országos szovjet feladata volna, ez azonban még nem ül össze. Ezek a kerületi munkástanácsok terrorizálják a kerület intéző bizottságát, javasolja annak elvi kimondását, hogy a központi munkástanács elnökségének hozzájárulása, illetve ellenjegyzése nélkül az egyes kerületi munkástanácsoknak semmiféle hirdetménye, rendelete nem jelenhet meg.

Fiedler Rezső hadügyi népbiztos utal arra, hogy a Kormányzótanács már elhatározta május 2-re az országos szovjet és a pártkongresszus összehívását, ez azonban nem történt meg, kéri annak elhatározását, hogy 14 napon belül a pártkongresszus és az országos szovjet összehívassék.⁵

Garbai Sándor elnök a kérdést tárgyalásra alkalmasnak most nem tartja, hanem majd a legközelebbi ülés napirendjére fogja kitűzni.

Hevesi Gyula szociális termelési népbiztos javasolja, hogy azok a kerületi munkástanácsok, amelyek a központi munkástanács elnökségének hozzájárulása nélkül rendeleteket fognak kiadni, azonnal oszoltassanak fel és élükre a direktórium állíttassék.

Kunfi Zsigmond közoktatásügyi népbiztos véleménye szerint a VI. ker.[ben] történt és Lengyel népbiztos által ismertetett visszaélések felett nem lehet napirendre térni, mert az ilyen visszaéléseket csak retorzióval lehet megakadályozni. Akár a főváros, akár a Belügyi Népbiztosság ezeket az eseteket vizsgálja meg és ha az intéző bizottsági tagok követték el a visszaélést, akkor ellenük sokkal szigorúbban járjon el, mint bárki más ellen.

Bokányi Dezső munkaügyi és népjóléti népbiztos bejelenti, hogy ez eseteket meg fogja vizsgálni és erről jelentést fog tenni.

A Kormányzótanács elhatározza, hogy az egyes népbiztosságok a fővárost közvetlenül érintő rendelkezéseket csak a fővárosi központi munkástanács elnöksége útján hajtják végre és nem kereshetik meg az egyes kerületi munkástanácsokat.

A Kormányzótanács kimondotta azt is, hogy az egyes kerületi munkástanácsok a fővárost érdeklő olyan rendeleteket, intézkedéseket nem tehetnek, hirdetményeket, plakátokat nem ragaszthatnak ki, amelyekről a központi munkástanács elnökségének tudomása nem volna, illetőleg, amelyekhez az elnökség hozzá nem járult volna. Ha az egyes kerületi munkástanácsok intéző bizottsága e rendelkezést nem tartaná be, úgy azt a Belügyi Népbiztosság feloszlathatja.

⁵Lásd a 14/a sz. jegyzőkönyv (április 14.) 7. pontját és 3. jegyzetét.

3.

Erdélyi Mór közellátási népbiztos előadja, hogy a 8 órás munkaidő kötelezettsége rendeletileg kimondatott. Vannak azonban hivatalok, ahol 6 óra a munkaidő. Fenntartható-e a 6 órás munkaidő, vagy kötelező-e a 8 órás munkaidő.

Garbai Sándor elnök megjegyzi, hogy a Kormányzótanács annak idején azt mondta ki, hogy a 8 órás munkaidőre kötelezni lehet az alkalmazottakat, azonban nem akartuk akkor ezt azokra az üzemekre is kötelezővé tenni, ahol a munkaidő 6 vagy 7 óra. Ahol azonban az üzem a további 8 órás munkaidőt megköveteli, ott át lehet térni a 8 órás munkaidőre.

Szabados Sándor közoktatásügyi népbiztos nem tartaná helyesnek, ha a Kormányzótanács általános sémát állítana fel a 8 órás munkaidőre. Szellemi munkánál a 8 órás munkaidő sok volna. A hivatali életben jelenleg szokásos 6 órás munkaidőt ne bolygassuk meg.

Varga Jenő szociális termelési népbiztos a munkaidő kérdését úgy oldotta meg, hogy ott, ahol 6 órás munkaidő volt és nincs szükség többre, meghagyta ezt a munkaidőt, azonban elrendelte, hogy az üzemekben, amennyiben szükség van rá, a vezetőség meghosszabbíthatja a munkaidőt, és csak a 8 órán túl teljesített munkáért jár külön munkadíj. Ezzel kapcsolatban utal arra, hogy a tisztviselők nagy része a hivatalokban és üzemekben nem dolgozik semmit, mert nincs dolga. Újra sürgeti azt, hogy a felmondási lehetőség adassék meg.

Ugyanez fokozottabb mértékben áll a kereskedelmi alkalmazottakra, akik a bezárt üzletek előtt sétálnak és húzzák a magas fizetést. Kéri annak elhatározását, hogy az üzemekből elbocsáthatók legyenek azok, akikre nincs szükség vagy akik megfelelő munkateljesítményt nem tudnak adni. A munkanélküliségi és szénsegély megszüntetését javasolja.

Munkaképes embernek semmiféle formában megszolgáltatlan fizetést nem adunk. Javasolja azt, hogy 60 éven aluli ember munkanélküli-segélyben csak az esetben részesüljön, ha a Népjóléti Népbiztosság megállapította a munkanélküliséget. Sürgősen, de csak a munkanélküli- és szénsegély megszüntetése után, megszervezendő a munkaközvetítés. Keressen magának a munkanélküli munkát, vagy álljon be a Vörös Hadseregbe. Javasolja, hogy a Kormányzótanács újítsa meg azt a régebbi határozatát, hogy a munkanélküli- és szénsegély eltörrendő, és hívja fel Rónai Zoltán népbiztost arra, hogy a munkanélküli- és szénsegély eltörlése, valamint a felmondási idő szabályozása kérdésében a javaslatot mielőbb terjessze a Kormányzótanács elé.⁶

Lengyel Gyula pénzügyi népbiztos a munkáelosztás kérdésének rendezését tartja nagyon szükségesnek. Ezenkívül még igen sok teendő van, amelyek gyorsan elintézendők. A május 10-én tartott Kormányzótanács

⁶ Lásd a 6/a sz. jegyzőkönyv (április 1.) 2. és 11. jegyzetét.

szóló javaslatára elhatározta, hogy az egyes népbiztosságok pénzügyi gazdálkodásainak ellenőrzésére a szocializálási népbiztosságok keretében egy külön szervet létesít. Haladéktalanul fel kell állítani ezt a szervet, ami az üzemek adminisztratív megszervezését és ellenőrzését végezné. Javasolja, hogy e külön szerv létesítésével a Kormányzótanács szót bízta meg.

A Kormányzótanács elhatározta, hogy az egyes népbiztosságok pénzügyi gazdálkodásának ellenőrzésére külön szerv létesítését [sic!], amelynek megszervezésével Lengyel Gyula népbiztost bízta meg. Ennek feladata volna az üzemek adminisztratív megszervezése és ellenőrzése, a pénzeszközökről való gondoskodás, az árak szabályozása és megállapítása.⁷

4.

Lengyel Gyula pénzügyi népbiztos bemutatja a magyar posta-takarék-pénztár által kibocsátott bankjegyek forgalomba hozatalára vonatkozó rendelettervezetet.

A Kormányzótanács a rendelet kiadásához hozzájárult.⁸

5.

Szántó Béla hadügyi népbiztos megjegyzi, hogy fontos volna a felmondás lehetőségének szabályozása, hogy a tisztviselők részére ne legyen más lehetőség, mint a frontra kimenni. A hadsereget nem tudjuk ellátni tartalékos tisztekkel. A Központi Ruhatárban még a Károlyi-kormány egy tiszti őrséget szervezett 120 emberből, a Hadügyi Népbiztosság ezt feloszlatta, és erre közülük 70 ember jelentkezett, hogy a frontra akar menni.

Rónai Zoltán igazságügyi népbiztos elhibázott módszernek tartja azt, hogy először kenyérméltóvá tegyünk sok ezer embert, hogy azután akadon közülük néhány, aki elmegy a frontra. Az üzemek direktóriumait kötelezni kell arra, hogy záros határidőn belül nyújtsák be a tartalékos tisztek névsorát. Ha ezt nem teszi, akkor a forradalmi törvényszék elé kell őket állítani. Ahhoz, hogy a munkanélkülit munkára kényszerítsék, nem kell külön rendelet, hanem végre kell hajtani a régi rendeletet, amit még a régi rezsim adott ki, amely szerint a munkanélkülit munkára kell utalni, ha ezt nem teszi, meg lehet szüntetni a munkanélküli-segélyt.⁹

⁷Lásd a 26. sz. jegyzőkönyv (május 10.) 1. pontját.

⁸Lásd a 26. sz. jegyzőkönyv (május 10.) 1. pontját és 6. jegyzetét.

⁹Az ipari, kereskedelmi és közlekedési vállalatokhoz tartozó munkások munkanélküliség esetére való állami támogatásáról az 5742/1918. ME rendelet intézkedett (Magyarországi Rendeletek Tára, 1918. 2280. s köv. o.).

Varga Jenő szociális termelési népbiztos kérné annak kimondását, hogy adassék meg a Népgazdasági Tanácsnak az a jog, hogy bárkit a szolgálatból elbocsáthasson.

Garbai Sándor elnök véleménye szerint ezt a kérdést a Népgazdasági Tanácsban kell letárgyalni.

Rónai Zoltán igazságügyi népbiztos bejelenti, hogy a munkanélküliség megszüntetése és a felmondási idő kérdésében rövidesen javaslatot fog tenni.

Tudomásul szolgál.

Rónai Zoltán igazságügyi népbiztos bemutatja ... vöröskatona és ...^b József gödöllői lakos kegyelmi kérvényeit, akiket a forradalmi törvényszék golyó általi halálra ítél.

A Kormányzótanács ... nevű vöröskatona ügyét a ...^c bírósághoz utalja, ... József halálos ítéletét pedig életfogytiglani fegyházra változtatja át.

6.

Landler Ernő a belügyi népbiztos képviselőjében a politikai megbízottak egységesítése tárgyában tesz előterjesztést.

Szántó Béla hadügyi népbiztos előterjesztésével szemben^d

Véleménye szerint ezt a rendelettervezetet előbb meg kellett volna tárgyalni a Hadügyi Népbiztossággal. A rendelettervezettel ebben a fogalmazásban csak káoszt érnék el.

Kelen József szociális termelési népbiztos véleménye szerint a politikai megbízottak küldessenek ki a vidékre, de ne teljhatalmú megbízottak legyenek, hanem ellenőrzői a munkástanácsoknak, és az érintkezést tartsák fenn a népbiztosságokkal, ha valami baj volna vidéken, akkor az illetők megkapják, illetve megkaphatják a teljhatalmat.

Garbai Sándor elnök javasolja, hogy a Belügyi és Hadügyi Népbiztosság tárgyalják meg újból a szóban forgó rendelettervezetet.

A Kormányzótanács ily értelemben határoz.¹⁰

^bA két név olvashatatlan.

^cA szó olvashatatlan.

^dAz utóbbi két szó bizonytalanul olvasható, ezt követően pedig feltehetőleg hiányzik néhány szó a szövegből.

¹⁰Lásd még a 29. sz. jegyzőkönyv (május 17.) 5–7. pontját. A kormányzótanácsbi biztosokról a Forradalmi Kormányzótanács XCVI. sz. rendelete intézkedett (*Tanácsköztársaság*, 1919. május 20.).

7.

Vincze Sándor párttitkár előadja, hogy a vidéki direktóriumok menekülések alkalmával rengeteg pénzt hoztak magukkal. Ezekkel a pénzekkel el is számoltak, azonban nem történt meg ennek az ellenőrzése. E célból kellene egy revíziós szervet felállítani. Ezt az illetékes népbiztos figyelmébe ajánlja.

A bejött jelentések szerint nagyszerűen folyik a fehéreműgyűjtés. Nem látja azonban, hogy a gyűjtött fehéreműveknek megfelelő beszolgáltatása ellenőriztetnék. Félő, hogy a fehéreműveket vagy azok nagy részét kicserélik, illetve ellopják, ezt a Hadügyi Népbiztosság figyelmébe ajánlja. A hadügyi népbiztos figyelmébe ajánlja még azt is, hogy a katonák bérét cgségesen kellene megállapítani, mert az asszonyok között nagy veszekedések vannak. A munkanélküliek tudniillik kevesebbet kapnak, mint azok, akik a gyárakból kerültek a Vörös Hadseregbe. Ez fontos és súlyos konzekvenciákat vonó kérdés.

Végül még megjegyzi, hogy a VII. ker. Munkás- és Katonatanács a Csengeri utca és Dob utca sarkán levő helyiségeit a párttitkárság részére nem akarja átadni. Kéri a Kormányzótanácsot, hogy hozzon határozatot arra, hogy a párttitkárság részére tartozik a munkástanács a helyiségeket átadni.

Garbai Sándor elnök megjegyzi, hogy a katonai illetmények megállapításánál a Kormányzótanács számol is azzal, hogy nehézségek fognak mutatkozni. Igazán megfontolandó lesz, hogy nem kell-e egységes katonai illetményeket megállapítani.

Szántó Béla hadügyi népbiztos előadja, hogy tényleg sok a panasz, bár a panaszok nem jogosultak.^e

Garbai Sándor elnök a párttitkárság elhelyezésének kérdésében javasolja, hogy a Kormányzótanács hozzon formális határozatot arra, hogy ez a kérdés a párttitkárság javaslata szerint oldassék meg.

A Kormányzótanácsnak a párttitkárság elhelyezése kérdésében az a kívánsága, hogy ez a kérdés akképpen oldassék meg, hogy a párttitkárság a Csengeri utca és Dob utca sarkán levő, a volt munkásbiztosító rendelőintézet házába költözzék be.

(Az ülés vége 9.35 órakor.)

Bihari Mihály s. k.
jegyző

Szerkesztett jegyzőkönyv géppel írt másolatának fotokópiája, amelyen dr. Ujlaki Géza ügyvéd pecsétje látható. A jegyzőkönyv eredeti példányát nem ismerjük, a fennmaradt szöveg jelentős része elmosódott, bizonytalanul olvasható.

^eAz utóbbi két bekezdés rendkívül nehezen olvasható.

1919. május 17.^a*A Forradalmi Kormányzótanács ülése*

Jelen vannak:

Garbai Sándor elnök, Vágó Béla, Erdélyi Mór, Varga Jenő, Szántó Béla, Hevesi Gyula, Rónai Zoltán, Szabados Sándor, Székely Béla, Ágoston Péter, Lengyel Gyula, Kun Béla, Guth Antal, Fiedler Rezső, Stefán Ágoston, Bajáki Ferenc, Kalmár Henrik, Szamuely Tibor, Haubrich József, Kunfi Zsigmond népbiztosok. Rövid időre Rákosi Mátyás népbiztos, a Belügyi Népbiztosság képviselőjében Landler Ernő, Werner Jenő¹ és Rabinovics József, a szocialista párt titkársága részéről Vincze Sándor, Jancsik Ferenc és Hackspacher István vörösőrségi főparancsnok és Révész Mihály jegyző.^b

(Délután 1/2 5-re összehívott ülés [kezdet] 6.05 óra.)

Garbai Sándor elnök üdvözlí a megjelenteket és megnyitja az ülést.

1.

Napirend előtt: Kun Béla külügyi népbiztos indítványozza, hogy utasíttassék az Igazságügyi Népbiztosság: adjon ki rendeletet, ami a holnapi nap folyamán közzéteendő, az aradi és bécsi kormányok² és mindazok, akik a proletárdiktatúra előtti intézményes rendet akarják helyreállítani, [törvényen] kívül helyeztessék, vagyonuk részben, mindaz a vagyonuk, ami a szocializálás alá nem esik, az utolsó darabig elkoboztatik. A külföldön tartózkodó ilyen emberek három napon belül kötelesek legyennek visszatérni, mert úgy velük szemben, mint családjukkal szemben eljárunk.

^aA keltezés után a következő szöveg olvasható: „este, a Kormányzótanács tanácskozástermében”.

^bA gyorsírói jegyzőkönyvben (29/b sz.) a jelenlevők felsorolásából hiányzik: Haubrich József, Kunfi Zsigmond, Rákosi Mátyás, Jancsik Ferenc és Hackspacher István.

¹Werner Jenő szociáldemokrata funkcionárius. A Tanácsköztársaság idején a párttitkárság és a Belügyi Népbiztosság vezető munkatársa, a pártkongresszuson megválasztott vezetőség és a Szövetéses Központi Intéző Bizottság tagja.

²Aradon május 5-én Károlyi Gyula gróf vezetésével alakult meg az ellenforradalmi kormány, Bécsben április 12-én Bethlen István gróf vezetésével Antiboldsevista Comitét hoztak létre.

Rónai Zoltán igazságügyi, Kun Béla külügyi, Erdélyi Mór közellátási népbiztos rövid felszólalása után

a Kormányzótanács az indítványt elfogadja és a végrehajtással az igazságügyi népbiztost bízza meg.³

2.

Kun Béla külügyi népbiztos javasolja, hogy a napirendre tűzött tárgyak elintézése után a Kormányzótanács a pártügyeket tárgyalja.

Az ügyrendi indítványt elfogadják.

3.

Szántó Béla hadügyi népbiztos a hadsereg szervezéséről és helyzetéről tesz jelentést.

Május 2-a óta hadseregünk megduplázódott és harci értéke is megsokszorozódott, a munícióval, fegyverrel való ellátásuk egyre jobb lesz. A legutóbbi ruharekvirálás váratlanul jó eredménnyel járt.

Varga Jenő szociális termelési népbiztos szükségesnek tartja, hogy a hadsereg anyagellátását bele kell kapcsolni az általános termelésbe és anyagelosztásba, hogy az anyagpazarlás és anyagelosztás szűk térre szoríttassék.

Erdélyi Mór közellátási népbiztos újból felhívja a figyelmet az élelmezés rendkívül súlyos helyzetére. Feltétlenül szükséges, hogy a Dunántúlon olyan erővel gyűjtsék a készleteket, ahogy csak lehetséges, kéri e tekintetben a hadügy támogatását.

Kalmár Henrik német népbiztos rövid felszólalása után

Szamuely Tibor közoktatásügyi népbiztos ajánlja, hogy a nagyobb katonai egységekhez delegálni kellene a közlélelmezés részéről megbízottakat, akik ellenőrizhetnék, hogy a katonai csapatok ne pazarolhassanak egyrészt, másodsor, akik gondoskodhatnak a felesleges élelmiszer elszállításáról.

Kun Béla és Erdélyi Mór rövid felszólalása után Varga Jenő szocializáló népbiztos rámutat arra, hogy az élelmezés tekintetében is az a hiba, hogy nincs központilag vezetett közigazgatás.

Hevesi Gyula szocializáló népbiztos ajánlja, hogy amint a népbiztosok egy része a frontra ment a hadsereg szervezésére, másik része menjen a Dunántúlra a közellátás szervezésére.

Kun Béla külügyi népbiztos rövid felszólalása után

³Lásd a Forradalmi Kormányzótanács XCVIII. sz. rendeletét (*Tanácsköztársaság*, 1919. május 20.).

Varga Jenő a szociális termelés népbiztosa felveti azt a kérdést, hogy hozzájárul-e a Kormányzótanács ahhoz, hogy a központokban a tisztviselők közül ellenőrzött munkástanács ne lehessen [sic!].⁴

Kun Béla, Rónai Zoltán, Erdélyi Mór, Bajáki Ferenc, Varga Jenő népbiztosok és Garbai Sándor elnök ismételt felszólalásai után

e kérdésben határozat nem hozatott.

4.

Erdélyi Mór közellátási népbiztos a most érkezett bécsi jelentést terjeszti elő. Az Olaszországban vásárolandó élelmiszer beszerzésére 10 millió korona aranyat és 25 millió papírpénzt akarunk kiküldeni. Az osztrák kormány azonban ezt nem engedte meg. Most értesülünk, hogy az olasz misszió vezetője, Segré,⁵ vállalja a pénzünk védelmét és Bruckban meg fognak jelenni az autók, hogy a pénzünket átvegyék.

Tudomásul szolgál.

5.

Landler Ernő a Belügyi Népbiztosság képviselőjében beterjeszti a teljhatalmú politikai megbízottakról szóló rendelettervezetet. A rendelet célja az, hogy a direktórium vezetése és irányítása egy kézből történjék. Politikai megbízott csak egy legyen és a többi mind a Kormányzótanács által kinevezett megbízottak alá legyen rendelve.

Szántó Béla hadügyi népbiztos javasolja, hogy azok, akik a vármegye élére kerülnek „kormányzótanácsi népbiztos”-ok legyenek.

Rónai Zoltán igazságügyi népbiztos^c

Guth Antal, Szamuely Tibor és Kun Béla népbiztosok felszólalása után Ágoston Péter külügyi és Lengyel Gyula pénzügyi népbiztosok kijelentik, hogy a rendelettel nem értenek egyet, a rendelettervezetet nem fogadják el.

Vágó Béla belügyi [népbiztos] és a Belügyi Népbiztosság képviselői, Landler Ernő, Werner Jenő, Rabinovics József magyarázzák a rendelet intencióit és vázolják annak szükségességét, hogy megbízható elvtársakat kell kiküldeni a munkástanácsok szervezésére, a velük való együttműködésre.

Rónai Zoltán igazságügyi népbiztos hangsúlyozza a Tanácsok Országos Gyűlése összehívásának szükségét.

Garbai Sándor elnök szavazásra bocsátja azt a kérdést: a kormányzótanácsi biztosok neve mellől törölnőd-e „teljhatalmú”?

^cA másolópapír elcsúszása miatt Rónai Zoltán felszólalása olvashatatlan.

⁴Utalás arra, hogy egyes hivatalokban, az üzemekhez hasonlóan, tanácsot akartak létrehozni.

⁵Roberto Segré tábornok, a bécsi olasz katonai misszió vezetője.

A többség nemmel szavaz.

Kun Béla külügyi népbiztos a rendelet elfogadását javasolja.

A Kormányzótanács e rendelettervezetet általánosságban – módosításokat téve – elfogadja, a megbízottak nevét „teljhatalmú biztos”-ban állapítja meg és a rendelettel kapcsolatos intézkedések megtételével a Belügyi Népbiztosságot bízza meg.⁶

6.

Rabinovics Józsefnek, a Belügyi Népbiztosság képviselőjének javaslatára, vitatkozás után

a Kormányzótanács biztosokul kinevezte a következő vármegyékbe a következő elvtársakat. Baranya m.: Hajdu Gyula, Borsod m.: Pál János, Csongrád [m.]: Szőcs Áron, Esztergom [m.]: Lantos Bertalan, Győr [m.]: Cservenka Miklós, Hont m.: Nagy Lajos (vasutas), Veszprém [m.]: Lusztig Arnold, Komárom [m.]: Brunner József, Pest [m.]: Joannovits Sándor, Somogy [m.]: Török Gábor, Sopron [m.]: Kellner Sándor, Tolna [m.]: Aranyos György, Vas [m.]: Horti Emil, Alsó-Zala: Lukács Gyula, Zala [m.]: Erdős Arnold, Moson [m.]: Szaton Rezső, Heves [m.]: Jackwert Ede, Szolnok [m.]: Wittreich, Nógrád [m.]: Frank Imre, Fejér megye, illetőleg Székesfehérvár dolgában úgy határozott a Kormányzótanács, hogy Horváth János elvtársat felhívhatja, Guth Antal és Kunfi Zsigmond elvtársak megvizsgálják a Székesfehérvári, illetőleg megyei állapotokat.⁷

⁶ Lásd a 28. sz. jegyzőkönyv (május 14.) 6. pontját és 10. jegyzetét.

⁷ A jegyzőkönyvben felsoroltak és a kinevezett kormányzótanácsi biztosok között eltérés van. A kinevezett kormányzótanácsi biztosokról lásd a *Tanácsköztársaság*, 1919. június 7. Kinevezések c. közleményét.

Hajdu Gyuláról lásd a 21/b sz. jegyzőkönyv (április 26.) 5. jegyzetét.

Pál János építőmunkás, a Tanácsköztársaság alatt a debreceni pártszervezet egyik vezetője.

Borsod megye kormányzótanácsi biztosául Kenderes Pál címfestőt neveztek ki.

Szőcs Áron szociáldemokrata, a MÁV Istvántelki Főműhelyének lakatos, 1919 januárjától a Vasutas Szövetség alelnöke, a Népköztársaság idején Csanád megye kormánybiztosa, majd a Tanácsköztársaság alatt Csanád megye direktóriumának elnöke, végül Csongrád megye kormányzótanácsi biztosa.

Lantos Bertalan kocsilakatos, a MÁV Északi Főműhely dolgozója, a Tanácsköztársaság idején Komárom megye kormányzótanácsi biztosa, a Tanácsköztársaság megdöntése után kivégezték.

7.

Rabinovics József, a Belügyi Népbiztosság képviselője javasolja, hogy bízta meg a Kormányzótanács a Belügyi Népbiztosságot, hogy a megszállott területekre is küldjön ki politikai biztosokat, akik a megszállás megszűnte után, székhelyükre mindjárt bevonuljanak.

A Kormányzótanács a javaslatához hozzájárul.

Esztergom megye kormányzótanácsi biztosa Zigerits Károly lakatos lett.

Cservenka Miklósról lásd a 13/b sz. jegyzőkönyv (április 12.) 22. jegyzetét.

Nagy Lajos asztalos, a debreceni MÁV műhely munkása, a Tanácsköztársaság idején a Hajdú megyei Vörös Őrség parancsnoka, majd Hont megye kormányzótanácsi biztosa, tagja a Szövetséges Központi Intéző Bizottságnak.

Lusztig Arnold nyomdász, a KMP megalakulása után a II. kerületi pártszervezet egyik vezetője, a budapesti munkástanács tagja, a kiskunfélegyházi járás politikai megbízottja.

Veszprém megye kormányzótanácsi biztosául Szabó Gáspárt nevezték ki. A Tanácsköztársaság leverése után kivégezték.

Brunner József munkásbiztosítási tisztviselő, a X. kerületi munkástanács elnöke, majd az országos lakáshivatal vezetője, a Szövetséges Központi Intéző Bizottság tagja.

Joannovits Sándor Pest megye direktóriumának elnöke, majd kormányzótanácsi biztosa.

Feltehetőleg Török Gábor építőmunkásról van szó, aki a debreceni direktórium tagja, a pártkongresszuson és a Tanácsok Országos Gyűlésén küldött, a Szövetséges Központi Intéző Bizottság tagja.

Somogy megye kormányzótanácsi biztosául Latinca Sándort nevezték ki, aki a megye direktóriumának elnöke volt, majd a Szövetséges Központi Intéző Bizottságnak is tagja lett, a fehérterror idején meggyilkolták.

Keilner Sándorról lásd a 9/b sz. jegyzőkönyv (április 6.) 10. jegyzetét.

Aranys György szabómunkás, Tolna megye kormányzótanácsi biztosa, a Tanácsköztársaság megdöntése után a fehérterror áldozata lett.

Horti Emil elektrotechnikus, a hadifogságban az OK/b/P magyar csoportjának tagja, vörösgárdista. A Tanácsköztársaság idején a párttitkárság egyik vezetője, a budapesti munkástanács és a Szövetséges Központi Intéző Bizottság tagja.

Vas megye kormányzótanácsi biztosául Vántus Károlyt nevezték ki.

Lukács Gyula asztalos, vasúti munkás, szociáldemokrata, a MÁV Északi Főműhely egyik főbizalmija, a Tanácsköztársaság idején termelési biztosa, majd Alsó-Zala kormányzótanácsi biztosa lett.

Erdős Arnold (Márkus) nyomdász, szociáldemokrata, majd a KMP tagja. A polgári demokratikus forradalom idején a MÁV Északi Főműhelyében az üzemi tanács tagja, a Magyar Vasutasok Szövetségének vezetőségi tagja, a Tanácsköztársaság idején politikai biztosként került Zalaegerszegré, majd Felső-Zala kormányzótanácsi biztosa lett.

Szaton Rezső vasesztergályos, a KMP alapító tagja, a győri, majd a budapesti munkástanács tagja, a Népjóléti Népbiztosság vezető munkatársa, a dunántúli terület kormányzótanácsi biztosa.

Moson megye kormányzótanácsi biztosául Wischnowszky Ignác betűszedőt nevezték ki.

Jackwert Ede vasesztergályos, a MÁV Északi Főműhelyében a KMP egyik szervezője, majd Heves megye kormányzótanácsi biztosa.

Wittreich Jenő vasúti tisztviselő, a Tanácsköztársaság idején a Belügyi Népbiztosság megbízásából Szolnok megye politikai megbízottja, majd a Forradalmi Kormányzótanács a megye kormányzótanácsi biztosává nevezte ki.

Frank Imre a MÁV Istvánteleki Főműhely irodakezelője, Nógrád megye kormányzótanácsi biztosa.

Horváth János tisztviselő, szociáldemokrata, a polgári köztársaság idején Székesfehérvár kormánybiztosa, a Tanácsköztársaság alatt a Fejér megyei direktórium elnöke, a Szövetséges Központi Intéző Bizottság tagja. Május első napjainak Fejér megyei ellenforradalmi megmozdulásai, valamint a helyi és központi vezetők közötti nézetkülönbség tisztázására hívták fel Horváth Jánost Budapestre – és küldték le a Kormányzótanács két tagját Székesfehérvárra.

Fejér megye kormányzótanácsi biztosául Guth Antalt nevezték ki.

8.

Haubrich József hadügyi népbiztos tarthatat[lannak minősíti a] Kormányzótanácsnak ama határozatát, amely 40-50-60 koronát [engedélyez] a népbiztosságok megbízottainak; kevesli ezt, hiszen az utób[bi kö]vetkeztében a fronton levő vöröskatona többet kap, javasolja, [hogy az ös]szegeket 60-70-80 koronára emeljék fel.^d

A Kormányzótanács a javaslatához hozzájárul és Rónai Zoltán igazságügyi népbiztos felszólalására kimondja, hogy ez az összes népbiztossági megbízottakra vonatkozik.

Napirend:

9.

Lengyel Gyula pénzügyi népbiztos beterjeszti a Népgazdasági Tanácsról szóló rendelettervezetet. Miután a Kormányzótanács az elvi [részt] már a múltkor letárgyalta, javasolja a letárgyalást, azután ugyan[ezen] a kormányzótanácsi ülésen kéri az egyes főosztályok ügykörének megállapítását.⁸

Varga Jenő szocializáló népbiztos azt javasolja, hogy az ügyköröknek egyes főosztályok között való szétoztását a Népgazdasági Tanács maga állapítsa meg.

A Kormányzótanács a javaslatot általánosságban elfogadta és elhatározta, hogy részletesen, szakaszonként tárgyal.⁹

1. §. Kun Béla külügyi népbiztos az első bekezdésben javasolja a „szervezés, irányítás és ellenőrzés” mellé a „vezetés” beiktatását is.

Rónai Zoltán igazságügyi népbiztos szerint tisztázni kell a Kormányzótanács és a Népgazdasági Tanács viszonyait. Ki kell emelni, hogy az nemcsak jelentést tesz a Kormányzótanácsnak, hanem alá van rendelve, és a Kormányzótanács a Népgazdasági Tanács rendeleteit megváltoztathatja.

Kun Béla külügyi népbiztos szerint helyesebb két kabinetet csinálni, egy politikait és egy gazdaságit, ami felette áll a központi végrehajtó bizottságnak.

Varga Jenő szocializáló népbiztos szerint a kérdés megoldható úgy, hogy a Politikai Bizottságnak egy tagja vegyen részt a Népgazdasági Tanács elnökségi ülésén és tehessen indítványt.

Kunfi Zsigmond közoktatásügyi népbiztos rámutat arra, hogy vannak nagy gazdasági problémák, amelyekben a döntést a Kormányzótanácsnak

^dA jegyzőkönyvnek ez a lapja megrongálódott, hiányos.

⁸Lásd az 5. sz. jegyzőkönyv (március 28.) 11. jegyzetét, valamint a 27. sz. jegyzőkönyv (május 13.) 1. pontját és a 28. sz. jegyzőkönyv (május 14.) 1. pontját.

⁹A Népgazdasági Tanács felállításáról szóló rendelettervezet és a kiadott rendelet tartalmilag megfelel egymásnak, de §-beosztásuk eltérő.

kell fenntartani, ha már a problémák a Népgazdasági Tanácsban kellően előkészítődtek.

Székely Béla pénzügyi népbiztos e felszólalások alapján olyan természetű módosítást javasol, hogy a Népgazdasági Tanács elnöksége olyan intézkedéseknél, amelyeknek fontos politikai jelentőségük van, a dolgot a Kormányzótanács elé terjeszti.

Lengyel Gyula előadó az első szakasz változatlan elfogadását kéri.

Rónai Zoltán közoktatásügyi^e népbiztos nem szövegezőképpen, de azt ajánlja, hogy a §-ba vétessék be az, hogy elvi jelentőségű kérdésben a Kormányzótanács dönt, hogy a Népgazdasági Tanácsnak jelentést kell tennie a Kormányzótanács részére és hogy a Kormányzótanács a Népgazdasági Tanács határozatait megváltoztathassa.

Több ismételt felszólalás után e § szövegében határozat nem hozott.
2., 3. § észrevétel nélkül

elfogadtatik.

4. §. Szántó Béla hadügyi népbiztos szerint a Hadügyi Népbiztosságnak képviselőit kellene kiküldeni az elnökségbe.

Kun Béla külügyi népbiztos, Varga Jenő szocializáló, Szántó Béla, Szabados Sándor közoktatásügyi népbiztos felszólalása után, Hevesi Gyula szocializáló népbiztos azt javasolja, hogy amíg a háborús állapot tart, addig a Hadügyi Népbiztosság vegyen részt az elnökségben, de ez ne foglaltassék benne a rendeletben.

A Kormányzótanács így határoz.

5. §. A Kormányzótanács úgy határoz, hogy a „napi ülésben” kitétel kimarad.

6. §. A Kormányzótanács elhatározza, hogy a választmányban helyet kapnak a szakszervezeti tanács, a szakszervezetek, a területi termelő tanácsok, a főváros és a fogyasztási szövetkezeti kiküldöttek. Az elnökség állapítsa meg: mennyi helyet ad a szakszervezeti tanácsnak, mennyit a szakszervezeteknek, mennyit a szövetkezeteknek, mennyit a fővárosnak, mennyit a termelési körletnek, de ez nem vétetik be a rendeletbe. (Vacsora 9.32 óra, az ülés újból 10.17 órakor kezdődik.)

7. §. Lengyel Gyula előadó felhívja a figyelmet arra, hogy a § a „fontosabb ügy” és „az elvi jelentőségű” ismételt előfordulása miatt röviden kell megstilizálni, ugyancsak a §-ba iktatható be az, hogy „jelentése a Kormányzótanács elé terjesztendő”.

A Kormányzótanács a §-t így elfogadja.

^eEredetiben így, helyesen: igazságügyi.

8. §. Lengyel Gyula előadó Rónai Zoltán igazságügyi népbiztos, Varga Jenő és Hevesi Gyula szocializáló népbiztos, Szabados Sándor közoktatásügyi népbiztos, Guth Antal népjóléti és Kun Béla külügyi népbiztos felszólalása után

Garbai Sándor elnök a vita eredményeként megállapítja, hogy a

8. §-ba a Népgazdasági Tanács főosztályaként állíttassék be [sic!], amelynek a feladata legyen az egész szociálpolitikai törvényhozás intézése. (Gyermekek, nők, fiatalok, iparegészségügy és az egész felügyeleti apparátus.)

Guth Antal munkaügyi és népjóléti népbiztos kéri, hogyha a Kormányzótanács e határozata szétválasztja a Munkaügyi és Népjóléti Népbiztosságot, arra nézve később tehesen proposíciót.

Varga Jenő a szociális termelés népbiztosa azt javasolja, hogy a Belügyi Népbiztosság mintájára, amely a közlekedésügyet is ellátja, a munkaügyi és népjóléti népbiztos, Guth Antal elláthatja a 8. főosztályt is és maradhat ott, ahol most van.

A Kormányzótanács úgy határoz.

10.

Lengyel Gyula pénzügyi népbiztos a Népgazdasági Tanácsról szóló rendelet 4. §-a utasítására javasolja az elnök és az elnökhelyettes megválasztását.

A Kormányzótanács a Népgazdasági Tanács elnökéül Varga Jenő szocializáló népbiztost, elnökhelyettesül Lengyel Gyulát nevezi ki. A rendeletnek kedden kell megjelenni.

11.

Kun Béla külügyi népbiztos az idő előrehaladott voltára való tekintettel kéri a pártügyek tárgyalásának elhalasztását, de indítványozza, hogy tekintettel az ellenforradalmi kormány alakulására, a Kormányzótanács úgy is, mint a Szocialista Párt vezetősége minden áldozatkészségre felhívja a proletariátust, leszögezi álláspontját a proletárdiktatúrára nézve és

erélyesen állást foglal minden olyan törekvés ellen, amely a diktatúrát gyengíti. E proklamáció kiáltvány formájában kedden közzétéssék.

A Kormányzótanács a proklamáció kibocsátására vonatkozó indítványt elfogadja és annak megszövegezésével Kun Béla és Kunfi Zsigmond népbiztosokat bízza meg.¹⁰

Szamuely Tibor közoktatásügyi népbiztos pótindítványt terjeszt elő, hogy bocsátassék ki indítvány^f a megszállott területen levő lakosság-hoz, a megszállott területeken fennmarad a Kormányzótanács intézkedése és a Kormányzótanács fellép azok ellen, akik az ellenforradalmat támogatják. (Felkiáltások: egy kiáltványban!)

Határozat nem hozott.

12.

Garbai Sándor elnök előterjeszti a 150 letartóztatott szegedi munkáscsaládok támogatására vonatkozó kérelmét [sic!].

A Kormányzótanács a letartóztatottak családjának támogatását elhatározza és Kun Béla javaslatára kimondja, hogy az elnökség az ily utalványozást a jövőben eszközölheti.

(Az ülés vége 11 órakor.)

Révész Mihály s. k.
jegyző

Szerkesztett jegyzőkönyv géppel írt másolatának fotokópiája, amelyen dr. Ujlaki Géza ügyvéd pecsétje látható. A jegyzőkönyv eredeti példányát nem ismerjük, a fennmaradt szöveg jelentős része elmosódott, bizonytalanul olvasható. A jegyzőkönyv mellett megtalálható az ülésen készített gyorsírói jegyzőkönyv feloldása, ezt 29/b sz. jegyzőkönyvként közöljük.

^fEredetiben így, helyesen: kiáltvány.

¹⁰ Magyarország dolgozó népéhez! *Népszava*, 1919. május 20.; *Vörös Újság*, 1919. május 21.

1919. május 17.^a*A Forradalmi Kormányzótanács ülése*

1. Tárgy: Állásfoglalás azok ellen, akik a proletárdiktatúra intézményesítése előtti rendet akarják visszaállítani.

Garbai: Megnyitja az ülést.

Kun: Napirend előtt szól. Utasíttassék az Igazságügyi Népbiztosság, hogy a rendeletet a holnapi nap folyamán közzétegye, mely szerint az aradi és bécsi kormányok tagjai törvényen kívül legyenek. Vagyonuk, utolsó darab ingójuk is elkoboztatik; azonban az a vagyonrész is, mely szocializálás alá nem esnék.

Rónai: Mindazokra vonatkozik, akik már megszállt területen vagy külföldön ellenforradalmi tevékenységet fejtenek ki. Mert Bécsben csak ellenforradalmárok vannak, nincs kormány.

Kun: Az, hogy ellenforradalom, nagyon labilis. Ennek a vitatásába nem megyek bele. Három napon belül jöjjenek vissza, mert úgy velük szemben, mint családtagjaikkal szemben alkalmazzuk. Mindazok, akik az októberi forradalom óta mentek ki megbízatás vagy engedelem nélkül, vagy megbízatásuk lejárt, mint a Tisza István-féle törvény szerint lenne,¹ még rendes bíróság elé sem utalandók.

Erdélyi: Három napon belül a vasút miatt sem tudnak visszatérni.

Kun: Adunk nekik vasutat.

Rónai: Azt mondanám, hogy akik a március 21-e előtti régi rendet vissza akarják állítani, akár Magyarországon, akár a megszállott területeken tartózkodnak, ezekre vonatkozik. A forradalmi törvényszék távollétükben tarthat tárgyalást és kimondhatja rájuk.

Garbai: Hozzájárulnak. Ez a határozat.

2. Kun: A második ügy: a népgazdasági tanácsközpont ügye. A letárgyalása után a pártügyeket tárgyaljuk.

3. Szántó: Van egy rövid jelentésem, hogy a május 2-a után megtartott munkástanácsi ülés óta hadseregünk mennyire gyarapodott:

Május 4-én indultak el az első zászlóaljok és a mai napot is beleszámítva, harminc zászlóalj (610 ember)² 12 üteggel. Alakulnak külön géppuskás századok is. Szervezés alatt van még Budapesten nyolc zászlóalj és behívás alatt a jövő hétre 16 zászlóalj, 12 kiképzett és 4 ki nem képzett. Minimum 40 zászlóaljjal gyarapodott a hadsereg május 2-a óta. 54

^aA keltezés után a következő szöveg olvasható: „delután és este tartot kormányzótanácsi ülés. Összehívták du. 4 óra 30 percre a Kormányzótanács tanácskozótermébe. Kezdeté 6 óra 5 perckor.”

¹Az utalás az 1912: LXIII. sz. törvényekre (a háború esetére szóló kivételes intézkedésekről), illetve az ennek alapján kiadott további rendelkezésekre vonatkozik.

²Eredetiben így, a gépelésnél elírás történhetett.

zászlóaljunk volt a keleti fronton a román offenzíva idején és számra ez nagyobb volt, mint a románoké. Most mennyivel több van és a harci ereje is mennyivel nagyobb! Hadseregünk május 2-a óta jóformán megduplázódott és napról napra jobban konszolidálódik, úgyhogy olyan elsőrangú kiváló hadseregünk lesz, mint amilyen – Oroszországot kivéve – Európában nincs. A fegyelem napról napra megerősödik, a bizalmi férfi rendszert teljesen eltörölték.³ A munícióval fegyverrel való ellátás is egyre javul. Ruházati felszerelés tekintetében kissé rosszul állunk, bár a legutóbbi ruharekvirálás⁴ váratlanul jó eredménnyel járt. Van ruhakészletünk, van fegyverkészletünk.

Varga: A hadsereg anyagellátását bele kell kapcsolni az általános termelésbe és anyagelosztásba, hogy a pazarlás és lopás szűk térre szoríttassék.

Erdélyi: Újból felhívja a figyelmet az élelmezés rendkívül súlyos helyzetére. Feltétlenül szükséges, hogy a Dunán túl olyan eréllyel gyűjtsük a készleteket, ahogy csak lehetséges. Ebben a hadügynek a támogatását kéri. Dr. Asch Lipót⁵ Kun ajánlatára leküldte. Eddig a direktóriumok akadályoztak bennünket ebben. A Belügyi Népbiztosság javaslatát és előterjesztését a Hagyügyi Népbiztosságnak támogatnia kell. Így remélhetünk csak valamilyen javulást. Hús és zsír nemcsak hogy fogytán van, hanem abszolúte nincs, már a munkásoknak nem tudunk adni.

Kalmár.^b

Szamuely: A hadsereg és az élelmezés viszonyairól. A hadsereg evakuált és adott marhákat és disznókat, de nem volt szerv, amely törődött volna ezzel, úgyhogy az állatok bitangságba estek és Kecskemétről pl. lábon hajtották az állatokat. A nagyobb katonai egységekhez delegálnia kellene az élelmezésnek olyan megbízottakat, akik ellenőrizhetnék, hogy a katonai csapattestek ne pocskolhassanak élelmiszert, másrészt, akik gondoskodhatnak a felesleges élelmiszer elszállításáról. A front mögötti vidéki direktóriumokra számítani egyáltalában nem lehet.

Kun: A közellátásnak egyik fő hibája, hogy ott még teljesen megmaradt a bürokrácia, holott a legkönnyebben ott lehetne kicserélni munkásokkal. A specialistákon kívül ki kell cserélni ezeket a bürokratákat munkásokkal; akkor a direktóriumok is másképp viselkednének.

(Megjelentek még Hackspacher és Jancsik.)

Erdélyi: Felel Szamuely és Kun szavaira.

Varga: A hiba az, hogy nincs központilag vezetett közigazgatás. Mindegyik direktórium a saját munkáját csinálja. Ezt kell sürgősen megszüntetni. Egységes monopolisztikus gyűjtőtelepek kellene minden árura nézve. A közigazgatás szilárd kézben tartása nélkül közigazgatásunk meg fog bukni az egész vonalon.

^bKalmár Henrik felszólalását a gyorsírói jegyzőkönyv nem tartalmazza.

³Lásd a Hadügyi Népbiztosság 4. HN sz. rendeletét (*Tanácsköztársaság*, 1919. április 15.).

⁴A katonai ruhák és felszerelési tárgyak beszolgáltatásáról a Hadügyi Népbiztosság 7. HN sz. rendelete intézkedett, (*Tanácsköztársaság*, 1919. április 24.).

⁵Dr. Asch Lipótra vonatkozó adatokat nem találtunk.

Hevesi: A népbiztosok egy része menjen ki a Dunántúlra és szervezze a közellátást, amint hogy egy részük kiment a frontra szervezni a hadsereget. Egy-két népbiztost bizzon meg egy-két feladattal a Kormányzótanács, hogy igyekezzenek a direktóriumokkal szemben ezt megszervezni.

Kun: Ugyanezt akarta elmondani. Járt Győrben, és Sopronba akar menni ez ügyben. Ismét a közellátási népbiztossági központ szabotálásáról beszél. Az árucsere megszervezését, amit Varga felvetett, ugyancsak a leg-sürgősebben megvalósítandó dolognak tartaná.

Varga: Felveti a kérdést, hozzájárul-e a Kormányzótanács ahhoz, hogy a központokban a tisztviselőkből ne legyen ellenőrző tanács.

Kun: Helyesli, hogy ne legyen ilyen ellenőrző tanács, de politikailag megbízható komisszáriusokat kell állítani, esetleg tisztviselőkből is kinevezni, akik szocialisták, azonban ilyen központnak ellenőrző tanács nem kell.

Rónai: Ha mindenütt marad a munkásellenőrzés rendszere, a tisztviselők brüszkizása⁶ szabotálásra készítené a tisztviselőket.

Erdélyi, Kun, Rónai, Hevesi rövid felszólalása után

Bajáki: A gyárakban is a munkástanácsok hatáskörét pontosabban kellene megszabni, mert ott is előfordul, hogy helytelen intézkedésekkel befolyásolják a termelést. Ezt rendeletileg kellene kiadni vagy magyarázó rendeletet kibocsátani.

Kun: Ha ez a felfogás jut érvényre, akkor vissza kell csinálni a szocializálást. Tisztában voltunk azzal, hogy a munkásellenőrzés átmenet a munkásigazgatáshoz. Tudjuk, hogy a munkásellenőrzés nem tökéletes. Ez egy szükséges átmeneti állapot. Nem lehet mindent rendeletekkel csinálni. El kell menni a köznép férfiaihoz, érintkezni kell a tömegekkel, s akkor a bajokat meg tudjuk szüntetni. A tömegekkel való érintkezés, a szakszervezetek bevonása ezekbe: ez a módja a dolog elintézésének.

Bajáki: A termelőbiztos a munkástanács alá tartozik-e vagy fölé? A munkástanácsok megakadályozzák a termelőbiztosok intézkedését. Állandó tanácskozás folyik a gyárak java részében. A munkástanácsok hatáskörét precizírozni kell.

Varga: A baj az, hogy sok rendeletet adunk ki. A Népszava egyszer ír róla, pedig ezt újra meg újra kellene magyarázni. Füzeteket kellene kiadni. Kellene egy kis füzet a termelőbiztosokról és a munkástanácsokról szóló rendeletről, és ezt tíz-húsz példányban minden szocializált üzemhez el kellene juttatni. Megrendelést csak egy helyen lehessen tenni, hogy ilyen problémák ne zavarják a munkástanácsokat.

Rónai: Meg kell kezdeni a munkásigazgatást, meg kell csinálni a kerületi termelőtanácsokat,⁷ mert a fő baj az, hogy a gyárak mindig abban a hiszemben vannak, hogy a gyár az illető gyár tulajdonosáé. (Ellentmon-

⁶ Mellőzése.

⁷ A kérdést a kerületi népgazdasági tanácsok felállításával később rendezték. Lásd a Népgazdasági Tanács 45. NT sz. rendeletét (*Tanácsköztársaság*, 1919. június 17.).

dások.) Ha nem is tekintik jogilag tulajdonosának, de bizonyos gyári partikularizmus ki van fejlődve.

Garbai: Figyelmeztet arra, hogy nem tudunk rátérni a voltaképpeni tárgyra.

Kun: Volt egy konkrét indítvány, a Varga-féle. Erdélyi bejelentését tudomásul vesszük. Varga indítványa: hogy oszlassák fel a munkásellenőrző tanácsokat a központokban. Ezt most én sem kívánom, de kívánom, hogy politikailag teljesen megbízható munkásellenőrzőket mint politikai megbízottakat nevezünk ki.

Hevesi, Garbai: Marad a közellátásra vonatkozó rész.

4. Erdélyi: Egy bécsi jelentést ad elő: Olaszországban vásárlandó élelmiszerek beszerzésére 10 millió arany, 25 millió papírpénzt kértünk kiküldeni. Az osztrák kormány nem engedte meg. Az olasz misszió részéről Segré vállalja a védelmét a pénzeknek, és Bruckban ki vannak jelölve az autói, hogy a pénzt átvegyék.

Garbai: Ez tudomásul szolgál. Arra vonatkozólag, amit a közélelmezés előterjesztett...?^c

Erdélyi: Nincs indítványom, csak bejelentéseim voltak.

Garbai: Csak tudomásul vesszük a bejelentéseket. Az egyéb intézkedéseket az egyes népbiztosságok megteszik.

5. Landler [Erő]: A közigazgatás egységes megszervezéséről szól. Rendelet a teljhatalmú politikai megbízottokról. Ezt felolvassa és magyarázza. A szervezés célja az, hogy a direktóriumok vezetése, irányítása egy kézből történjék. Politikai megbízott csak egy legyen, a többinek más neve legyen. A többi mind alá legyen neki rendelve. (Vita az elnevezésről: politikai biztos.)

Szántó: Akik a vármegye élére kerülnek, legyenek kormányzótanácsi biztosok. A politikai megbízottat végképp töröljük. Akiket a Hadügyi Népbiztosság kiküld, legyenek hadügyi megbízottak, azután legyen hadsereg-főparancsnoksági megbízott stb.

Rónai: A teljhatalmú megjelölés elhagyását kéri.

Guth: Minden ilyen kormányzótanácsi megbízottal menjen ki mindjárt egy közellátási megbízott, aki mindjárt megszervezhetné a közellátást.

Szamuely: Külön ki kell emelni, hogy a pártpolitikai megbízottak garázdálkodnak a vidéken.

Kun: Egy elvi fontosságú dologra akar rámutatni. A politikai megbízottakkal és a direktóriumokkal szemben ellenszenv van. De úgy látszik, hogy itt egy katonadiktatúra kezd kialakulni. A munkástanácsok működése ne függesztessék fel a katonai megbízottak működésével. Főleg a megyei direktóriumok működését kellene szabályozni a Belügyi Népbiztosságnak. Az egyes-egyedüli megoldás az, hogy a munkásság vonassék bele az igazgatásba itt is. De a direktórium rendszere rosszabb, mint a főispáni rendszer. Ebben a politikai megbízottokról szóló rendeletben a megbízottak

^cEredetiben így.

hatásköre is korlátoztassék! Ami Magyarországon van, az egy szovjet karikatúra. A tömegekkel közvetlenül kell érintkezni. Tessék a népbiztosoknak kimenni a vidéki városokba. A front mögött a proletariátus önrendelkezését szüntetik meg. Óvakodni kell attól, hogy a megbízottakkal főispáni rendszert csináljunk.

Ágoston: Az első feladat a munkástanácsok hatáskörének megállapítása, tisztázása annak, hogy a kongresszust össze akarjuk-e hívni. Ha ez megtörtént, akkor lehet mindezekről a feladatokról szó. A rendelet alapgondolatával nem ért egyet, a rendeletet nem akceptálja.

Lengyel: Kifogásolja, hogy a hadsereg-főparancsnoksággal egyetértően történik a behívás. A teljhatalmú megjelölés ugyancsak teljesen helytelen. A rendelet túlságos hatalmat ad a tanácsmegbízottaknak. Ő is azzal végzi, mint Ágoston, hogy a javaslatot egyáltalán nem fogadja el.

Vágó: Magyarozza a rendelet intencióit, amelynek talán a fogalmazása nem jó. Vácolja a vidéki helyzetet. Módot kell teremteni arra, hogy a munkástanácsok valóban munkástanácsok legyenek. Le kell törni a kispolgári elemeket, akik lehetetlenné teszik a munkástanácsok igazi működését. Éppen ezért kell kiküldeni elvtársakat, hogy azok a munkástanácsokat megszervezzék.

Werner: A rendeletet ő sem tartja szimpatikusnak. De hiszen csak rövid időre való berendezésről van szó. Arról van szó, hogy az álmunkástanácsokat el akarjuk tüntetni.

Rónai: A megbízottaknak semminemű intézkedési jogkört nem adnék. Ez a rendelet azt jelentené, hogy én megyei diktátorokat teremtenék. A lényege az lenne, hogy útmutatásokat adnak és ellenőriznek, de az intézkedés a népbiztosságé lenne. A direktórium maradjon ki a rendeletből. Ilyen nincs. A Tanácsok Országos Gyűlésének összehívását nagyon szeretné, mert ez megerősítené a Kormányzótanács hatalmát is.

Rabinovics: Szükség van ezeknek az embereknek a kimenésére és azok, akik kimennek, nem diktatúrát, hanem igazi proletárdemokráciát fognak megteremteni. A legtöbb helyen nem segítőtársakat kapnak a megbízottak részéről, a párt exponensei részéről, nem segítők, hanem hátráltatókat. Ki kell menni ezeknek az embereknek; ha nem is írják oda, hogy teljhatalmú megbízott, de intézkedő joguk legyen. A listán kiváló emberek vannak, és ezek rendet fognak teremteni. Kéri, hogy a rendeletet fogadják el, a fogalmazást rábizhatjuk Rónaira. Hogy a népbiztosok kimenjenek több napra a vidékre, az keresztülvihetetlen; de három-négy ismert elvtársnak be kell vezetnie ezeket a megbízottakat.

Erdélyi: Kell a megyékben egy megbízottja a Kormányzótanácsnak. Minden megyében diktátor kell.

Garbai: Sok kérdés van. Legyen-e teljhatalmi megbízatásuk, igen vagy sem? (Szavazás. Az eredmény: Nem!)

Kunfi és Vágó.^d

^dKunfi Zsigmond és Vágó Béla felszólalását a gyorsírói jegyzőkönyv nem tartalmazza.

Kun: Bocsássunk ki egy ilyen rendeletet. Állítsunk minden vármegyébe egy kormányzótanácsi biztost, aki a Kormányzótanácsnak képviselője abban a vármegyében, és ragaszkodom ahhoz, hogy nem a munkásproletárság felett való diktatúrát akarunk, hanem a proletársággal való diktatúrát. Ha alapos megvizsgálás után úgy látjuk, hogy az a munkástanács nem teljesíti feladatát, azt feloszlatjuk. A rendeletből a teljhatalmút ki kell hagyni. A felhasználás rendben van, csupán egyet tart kitörlendőnek: hogy ő hajtja végre a népbiztosságok rendeleteit. Javasolja tehát az elfogadást bizonyos módosítással.

Garbai: Hozzjárul a Kormányzótanács az átmódosításhoz, a címeket magukévá teszik és azokat az intézkedéseket, amelyek előadnák magukat, a Belügyi Népbiztosság fogja véghezvinni.

6. Következett a nevekről való vitatkozás.

Baranya: Hajdu Gyula.

Borsod: Pál János.

Csongrád: Szócs Áron.

Esztergom: Lantos Bertalan.

Székesfehérvár: Horvátot felhívadják, Guth és Kunfi megvizsgálják a fehérvári ügyet.

Győr: Cservenka.

Hont: Nagy Lajos vasutas.

Veszprém: Lusztig Arnold.

Komárom: Brunner József.

Moson: Szaton Rezső.

Nógrád: Frank Imre.

Pest: Joannovich Sándor.

Somogy: Török Gábor.

Sopron: Kellner Sándor.

Tolna: Aranyos György.

Vas: Horti Emil.

Veszprém: Rónai egy hét múlva lemegy megnézni.

Alsó-Zala: Lukács Gyula.

Zala: Erdős Arnold.

Heves: Jackwert Ede.

Jász-Nagykun-Szolnok: Wittreich.

7. Rabinovics: Megbízza-e a Kormányzótanács a Belügyi Népbiztosságot, hogy a megszállott területre is politikai biztosokat küldjön ki, akik a felszabadulás után mindjárt bevonulhassanak oda?

8. Haubrich: Negyven-ötven-hatvan koronát határoztunk el a múltkor. Ez kevés; egy közkatona többet kap a fronton. Ezeket a díjakat 80–70–60 koronára emeljük fel. Ez az összes népbiztossági megbízottakra is vonatkozik. (Elfogadják.)

(Napirendi vita. Vacsora. Pártügy vagy Népgazdasági Tanács.)

9. Lengyel: Tárgyalják a Népgazdasági Tanácsot. Az elvi részt már a múltkor megtárgyalták. Szakaszonként való tárgyalást kér és az egyes főosztályok ügykörének megállapítását is itt akarja.

Varga: A tárgyalás módjára nézve azt indítványozza, hogy a Népgazdasági Tanács maga állapítsa meg az egyes főosztályok között való szétosztást.

Garbai: Általánosságban el van fogadva. Következik a részletes tárgyalás.

Az 1. §-nál

Kun: A szervezet és vezetés irányítására nézve stb. szól.

Rónai: Tisztázni kell a Kormányzótanács és a Népgazdasági Tanács viszonyát. Nemcsak jelentést tesz, hanem alá van rendelve a Kormányzótanácsnak. A Kormányzótanács a Népgazdasági Tanács rendeleteit megváltoztathatja. Olyan gazdasági kérdés, amelynek nagy politikai hatása van, a Kormányzótanácshoz tartozik. Pl. a birtokpolitika kérdése, elvi jelentőségű kérdések.

Kun: Helyesebb két kabinetet csinálni: egy politikai és egy gazdasági bizottságot, amely felett áll a központi végrehajtó bizottság.

Varga: A Politikai Bizottságnak egy tagja vegyen részt az elnökségi üléseken (helytelen!), és tehessen halasztó indítványt, hogy ez vagy az az ügy ne tárgyalassék.

Kunfi: Vannak nagy gazdasági problémák, amelyekben a döntést a Kormányzótanácsnak tartaná fenn, ha már ezek a dolgok kellően elő vannak készítve.

Székely: A Népgazdasági Tanács elnöksége olyan intézkedéseket, amelyeknek csak^e politikai jelentősége van, a Kormányzótanács elé terjeszt.

Kun: Akkor fogalmazzuk meg így:

1. elvi jelentőségű vagy elvi fontosságú;
2. hogy jelentést kell tenni a Kormányzótanácsnak;
3. megváltoztathatja a Kormányzótanács a Népgazdasági Tanács határozatait. (Nem határoztatik el, mert Kun felszólal.) Bizalmatlanságot lát a gazdasági tanácsi tagokkal szemben. Ha bízunk a szocialista értelmiségükben, akkor bízunk kell abban, hogy ők meg is fognak bennünket kérdezni.

Rónai: Abszurdumnak tartja, hogy dupla szuverenitás legyen az államban.

Ágoston: Az nem lehet vita tárgya, hogy a Kormányzótanács mint egész az egyes részek határozatait megváltoztathatja, de ezt nem kell kimondani.

Lengyel: Ez egy gazdasági kabinet, mint a hadi kabinet Angliában, amely a kormányzótanácsnak föléje volt rendelve.

Ágoston:^f

^eEredetiben így, helyesen: nagy.

^fÁgoston Péter felszólalását a gyorsírói jegyzőkönyv nem tartalmazza.

Lengyel: Akkor az 1. §-t hagyjuk változatlanul, mert konstruktív^g hiba lesz. Ahol a hatáskör meg van szabva, ott ne legyen korlátozás.

Szabados: Az 1. §-t fogadjuk el úgy, ahogy elő van terjesztve, azzal, amit Kun mondott: a vezetésre és az elvi kérdésekre vonatkozó megjegyzéssel.

Lengyel: De ne az 1. §-ba tegyük.

Rónai: Ne szövegezzük szó szerint most. (Nincs határozat.)

A 2. és 3. §-ok észrevétel nélkül elfogadtatnak.

A 4. §-hoz

Szántó: A hadügy nem tartozik a Népgazdasági Tanácshoz, de képviselve kell lennie az elnökségben.

Kun: Ugyanilyen helyzete volna a külügynek. Minden népbiztosságnak vannak gazdasági természetű ügyei, de az elnökségben még sincs helye. Valamilyen formában ki kell mondani, hogy ezek meghallgatandók, ha nem mondják is.

Varga: Minden, a Népgazdasági Tanács elnökségében nem képviselt népbiztosság nevezzen be egy állandó referenst, akit az elnökség abban az esetben, ha az illető népbiztosságot szociálisan érdeklő ügyet tárgyalnak, behív oda.

Szántó: Ezt helyteleníti.

Szabados, Szántó, Hevesi: Állapodjunk meg, hogy amíg a háborús állapot tart, a hadügy is részt vegyen, de ezt ne mondjuk ki a rendeletben.

Ágoston: Megint felvetődik a kérdés, hogy a főváros hogyan kapcsolódjék bele. (Lengyel: Kiegészítjük majd a választmánynál.)

Kun: Elvi határozatot hozunk, hogy addig, amíg van hadügyi gazdálkodás, addig...^h de ez nem jön be a szabályzatba. (Határoztatik.)

Az 5. [§] 1. ponthoz: ne legyen napi ülés, ez kimarad.

6. §. Kerületi termelő tanácsok, a főváros és a fogyasztási szövetkezet:

Rónai: Itt ki kell mondani, hogy ki mennyit. Ez legyen benn a rendeletben.

Székely: Ne szabjuk meg, hogy ötven tagból áll a választmány, hanem csak azt, hogy mely tagokból áll és a szervezetek hány tagot küldjenek ki.

Szabados: A Szakszervezeti Tanács és a szakszervezetek három, a termelési tanácsok tíz taggal, a főváros öt taggal.

Varga: Rá kell bízni ezt az elnökségre.

Garbai: Hatvan tagú választmányt javasol.

Werner: Negyven tagú tanácsot.

Varga és Kun: Az elnökség és a Szakszervezeti Tanács közösen állapítsa meg a képviseltetést. Bevesszük a főváros három képviselőjét. A fogyasztási szövetkezet?

Szántó: Állapítsuk meg, hogy a Szakszervezeti Tanácsnak ennyit adunk (25), ennyit a szövetkezetnek és minden termelési kerületnek. Hár-

^gEredetiben így, helyesen: konstrukciós.

^hEredetiben így.

mat a fővárosnak, a szövetkezetnek kettőt és minden kerületnek egyet, a termelési tanácsnak egy tagot. De ezt nem vesszük bele. (Határoztatik.)

9 óra 32 perckor vacsora.

10 óra 17 perckor folytatás.

7. §-hoz

Lengyel: Itt is van elvi jelentőségű dolog: hogyan kell majd stilizálni, hogy különbözzön azoktól, amelyek a Kormányzótanács elé terjesztik a jelentést. Ezenkívül ide befoglalható, hogy a jelentés a Kormányzótanács elé terjesztendő.

8. §-hoz

Lengyel: Az ...ⁱ nézve abban állapodtunk meg, hogy nem tárgyaljuk le.

Rónai: Nem kell mint melléklet, hanem a Népgazdasági Tanács első rendeletéül adassék.

Lengyel, Varga: Minden munkáskérdés a Népjóléti Népbiztossághoz, kivéve a munkaközvetítést.

Hevesi, Guth: A munkaügyi rész teljes egészében kapcsolassék bele a Népgazdasági Tanácsba.

Rónai: Teljesen osztozik Guth felfogásában.

Szabados: A munkaügynek a Népgazdasági Tanácshoz kell tartoznia.

Kun: Ugyanezt mondja éppen a Varga felfogásából kiindulva. Állíttassék be a munkaügyi főosztály mint nyolcadik főosztály.

Varga: A bér megszabása nélkül a munkába való behelyezés a gazdálkodási résznél maradjon.

Lengyel, Szántó:^j

Varga: Nem bánja, ha külön főosztályt csinálunk, de a bérmegállapítás és a munkaelosztás a hetedik főosztályban maradjon.

Garbai: Tehát létesítessék egy nyolcadik osztály, amelynek feladata lenne (áthúzva: kivéve a balesetelhárítás technikai részét) az egész szociálpolitikai törvényhozás...^k az ipari egészségügy és az egész felügyeleti apparátus, ami ezt mind felöleli.

Lengyel: A Népjóléti Népbiztosság megmarad és kell tehát egy Munkaügyi Népbiztosság.

Guth: És hogyan választjuk a munka ügyét a népjóléti népbiztosságot [sic!], ez iránt később tesztek majd propozíciót.

Varga: Guth elláthatja a nyolcadik főosztályt és ott maradhat, ahol van.

10. Lengyel: A 4. § szerint az elnököt és elnökhelyettest ...^l Elnöknek Vargát, helyettes elnöknek Lengyelt ajánlja.

ⁱEredetiben így.

^jLengyel Gyula és Szántó Béla felszólalását a gyorsírói jegyzőkönyv nem tartalmazza.

^kEredetiben így.

^lEredetiben így.

Garbai: Ezzel a Népgazdasági Tanács szervezete el van intézve. Később jelenjék meg.

*

11. Kun: Minthogy a pártügyeket nem lehet letárgyalni, indítványozza, hogy tekintettel az ellenforradalmi kormányalakulásra, a Kormányzótanács úgy is mint a szocialista párt vezetője, felhívja minden áldozatkészre a proletariátust, leszegezi álláspontját a diktatúrára nézve és erélyesen állást foglal minden olyan törekvés ellen, amely a diktatúrát gyöngíti. Javasolja, hogy ez kedden kiáltvány formájában közzétéessék. Bizzák meg ezzel Kunfit és engem. (Ez a határozat.)

Szamuely: Ezzel kapcsolatban pótindítványt tesz. Bocsáttassék ki kiáltvány a megszállott területek lakosságához: fennmarad a Kormányzótanács intézkedése, és akik támogatják az ellenforradalmi kormányt, azok ellen fellépünk. (Felkiáltások: Ezt kiáltványban!)

Kun: A pártügyeket hallgassuk el.⁸

12. Garbai: A szegedi munkások közül vagy 150 le van tartóztatva, Családjuk támogatására akármit...^m

Kun: Adjuk meg. (Helyeslés. Megadják.)

Indítványt akarok tenni, hogy az elnökség a segélyutalványozásokat eszközölhesse.

Garbai: Az ülést bezárom.ⁿ

(Az ülés vége 11 órakor.)

Gyorsírói jegyzőkönyv feloldott, géppel írott szövege. A 3. pontot Rónai Zoltán felszólalásának végéig közli: MMTVD 6/A köt. 503–505. o.

^mEredetiben így.

ⁿEz után a gyorsíróknak az üléshez nem tartozó, az április 2-i ülésen szereplő Pogány-Szamuely vitával kapcsolatos megjegyzése olvasható.

⁸A pártügyeket a május 23-i ülés (30. sz. jegyzőkönyv) 2. pontjaként tárgyalták.

1919. május 23.^a*A Forradalmi Kormányzótanács ülése*

Jelen vannak:

Garbai Sándor elnök, Nyisztor György, Erdélyi Mór, Bokányi Dezső, Haubrich József, Ágoston Péter, Szabados Sándor, Lukács György, Kun Béla, Stefán Ágoston, Szántó Béla, Hamburger Jenő, Hevesi Gyula, Bajáki Ferenc, Rónai Zoltán, Fiedler Rezső, Lengyel Gyula, Székely Béla, Kunfi Zsigmond, Varga Jenő népbiztosok, később Pogány József és Kalmár Henrik népbiztosok, a Belügyi Népbiztosság képviselőjében Landler Ernő, Werner Jenő és Rabinovics József, a szocialista párttitkárság részéről Vincze Sándor, továbbá Jancsó Károly szerkesztő és Bihari Mihály jegyző.

(A délután 5 órára összehívott ülés kezdete: 5.20.)

Garbai Sándor elnök üdvözli a megjelenteket és megnyitja az ülést.

1.

Napirend előtt Bokányi Dezső munkaügyi és népjóléti népbiztos szóváteszi azt a kérdést, hogy vajon a szakszervezetek tulajdonát képező házak szocializálhatók-e? Kéri annak a konstatálását, hogy ezeknek a házaknak kultúrcélokra szolgáló bérjöveldelme a szakszervezetet illeti meg.

Ágoston Péter külügyi népbiztos előadja, hogy több konkrét eset kapcsán felmerült a munkások részéről az a panasz, hogy azoknak a házaik, akik átmenetileg feljöttek Budapestre, elvették azon a címen, hogy ezek a házak bérbe vannak adva.

Kun Béla külügyi népbiztos nem tartja problematikusnak azt, hogy az alapok(?)^b céljait szolgáló házakat kommunizálni nem lehet. Annak a kérdésnek az elintézése pedig, amelyet Ágoston Péter külügyi népbiztos felvetett, a Népgazdasági Tanácshoz tartozik.

A Kormányzótanács elvi határozatként kimondja, hogy bizonyos fajta segélyek folyósítására szolgáló alapok ingatlanai nem kommunizáltattak. Ide értendők a szakszervezetek házaik, amelyeknek bérjöveldelme ily alapok

^aA keltezés után a következő szöveg olvasható: „pénteken este. A Kormányzótanács tanácskozótermében.”

^bEredetiben így.

céljaira szolgálnak. Azt a kérdést, hogy az átmenetileg Budapestre felköltözött vidéki lakosok házai kommunizálhatók-e, a Kormányzótanács elintézés végett a Népgazdasági Tanácshoz utalja.¹

2.

Kun Béla külügyi népbiztos a pártügyek tekintetében tesz előterjesztést. Szükséges, hogy minél hamarabb pártkongresszust hívjunk össze. A pártprogram tervezetével két-három nap múlva készen leszünk, amit a Kormányzótanácsnak való bemutatás után a pártkongresszusnak kell letárgyalni.² Óriási mértékben kezd elterjedni a pártbürokrácia Pesten és a vidéken, éspedig azért, mert nincsenek szervezetek, amelyek a pártnak különböző intézményeit ellenőrzik, és nincsen fórum, ahol megnyilatkozzék a munkásság akarata. Szóvá teszi azt, hogy a budapesti központi párttitkárságnál nem úgy bánnak el a munkásokkal, mint ahogy kellene. A pártsajtó kérdését külön pont gyanánt kéri majd tárgyalni.

Bokányi Dezső munkaügyi és népjóléti népbiztos figyelmeztet a munkásosztályban tapasztalható elégtelenségre. A munkásságban nem látjuk azt a melegséget és támogatást, ami szükséges volna. Ezeknek oka a népbiztosok különböző lehetetlen intézkedéseiben keresendő. Egész sereg kétes értékű ember szerepel a munkásság között, a népbiztosok megbízottai gyanánt. Ezeknek a megbízottaknak csak úgy volna szabad intézkedni, ha valamelyik munkás- és katonatanács a megbízatáshoz hozzájárult, de legalábbis ezeknek névsorát a Kormányzótanács elé kellene terjeszteni.

Lukács György közoktatásügyi népbiztos véleménye szerint is túltengés van a politikai megbízottakban, a politikai megbízottak számát tehát a legminimálisabbra kell redukálni. Az ellenőrzés kérdése a párttagsággal függ össze. A pártnak tagjait szigorú revízió alá kell venni, mert a pártnak nagyon sok olyan tagja van, aki nem szocialista. Most, hogy a gazdasági helyzet folytán nem lehet megtagadni egyes osztályoktól azt, hogy szakszervezeti emberek legyenek, a párttagságot függetleníteni kell a szakszervezeti tagságtól.³

Werner Jenő és Nyisztor György rövid felszólalása után

Rabinovics József kifejti, hogy a pártnak a tömegekkel semmiféle nexusa nincs. Nem foglalkozunk eleget a tömegekkel, nem megyünk ki a

¹ Ágoston Péter felszólalására az Országos Lakásbiztosság 10. sz. rendelete – az elhagyott lakások és helyiségek zár alá vételéről (*Tanácsköztársaság*, 1919. május 20.) – adhatott okot. A Népgazdasági Tanács intézkedéséről nincs tudomásunk.

² 1919. június 12-én, a kongresszus első napján Kun Béla tartott referátumot a pártprogramról, amely a *Népszava* 1919. június 19-i számában jelent meg.

³ A kérdés a pártkongresszuson, a szervezeti szabályzat tárgyalásánál előtérbe került, a tervezet és Farkas István előadó a korábbi gyakorlat fenntartása mellett foglalt állást. A tervezetet egyébként a kongresszus nem fogadta el, átdolgozására már nem került sor. Lásd MMTVD 6/B köt. 44–49. és 53–58. o.

tömegekhez és nem domborítjuk ki előttük, hogy a tömegeknek minden körülmények között a párthoz hűnek kell lenniök. A pártkongresszus összehívása lényegesen változtatni fog a dolgokon, mert akkor lesz egy rendes pártvezetőség, amely a párttitkárság ügyeit intézi. Javasolja, hogy június 12-ére és 13-ára hívjuk össze a pártkongresszust.

Hevesi Gyula rövid felszólalása után

Vincze Sándor párttitkár javasolja, hogy a Kormányzótanács addig is, amíg a pártkongresszus összeül, delegáljon a szakszervezetek és a pártszervezetek vezetőségébe a pártválasztmány hatáskörével bíró szervezet, amely irányítója legyen a pártszervezeti életnek. A pártszervezetek munkálkodása ez idő szerint nem kielégítő. Ami pártmunka van, azt a munkástanácsok végzik el, mert nem találták még meg hatáskörüket a munkástanácsok. Ha meglesz az új pártszervezeti szabályzat és pártprogram, akkor a párttitkárság működése is rendes mederben fog menni.

Kun Béla külügyi népbiztos utal arra, hogy a vita anyagába nem vették fel a pártoktatás kérdését. Van munkásegyletem és van pártiskola, azonban előadók alig vannak, mert minden elvtárs a különböző szervezetekben van elfoglalva. Javasolja, hogy Rudas László elvtárs bizassék meg a pártiskola vezetésével, aki Szántóné⁴ elvtárssal együtt törekedjék arra, hogy a pártiskola működése megfelelő legyen. Minthogy a nemzetközi propagandát mint hivatalos szervezet ismert okokból a Külügyi Népbiztosságnál felosztattuk,⁵ javasolja, hogy Pór elvtárs két-három elvtárssal együtt menjenek át a párttitkárságba.

Hosszabb vita után

Rónai Zoltán igazságügyi népbiztos javasolja, hogy két elvtárs bizassék meg a pártiskola vezetésével.

Szabados Sándor közoktatásügyi népbiztos nem látja annak a szükségét, hogy kettőt nevezzenek ki vezetőnek.

A Kormányzótanács elhatározza, hogy Rudas László elvtárs bíztatik meg a pártiskola vezetésével, Pór Ernő elvtársat és még két-három elvtársat, akik a Külügyi Népbiztosságon a nemzetközi propagandát intézték, a párttitkársághoz osztja be.

A Kormányzótanács végül hozzájárul ahhoz, hogy a pártkongresszusnak napja június 12-ében állapíttassék meg.

⁴ Szántó Béláné tanár, az MSZDP baloldali ellenzékéhez tartozott, az Országos Nőbizottság tagja, a Tanácsköztársaság idején a pártiskola egyik vezetője.

⁵ Lásd a 21. sz. jegyzőkönyv (április 26.) 1. pontját.

3.

Rabinovits József előterjesztést tesz az országos tanácskongresszus egybehívására vonatkozólag. Javasolja, hogy ez június 14-ére hívassék egybe, az egybehívással a Belügyi Népbiztosság bizassék meg, amely külön szervezet fog létesíteni az előkészítés összes technikai munkáinak elvégzésére. A napirend 10 pontból állna. Kéri a Kormányzótanácsot, hogy a Tanács[köztársaság] alkotmánytervezetének elkészítésével Rónai, Kunfi és Kun népbiztosokat bizza meg.

Kun Béla külügyi népbiztos hangsúlyozza, hogy minden kérdés előkészítésével egy embert kell megbízni. A tanácsalkotmány elkészítésével Rónai Zoltán elvtárs bizassék meg; ha ez a munka készen van, akkor ezt egy bizottság vizsgálja felül. A tanácskongresszus előkészítésével a Belügyi Népbiztosság bizassék meg. Az egybehívás szövegének előkészítésével szintén Rónai Zoltán népbiztos bizassék meg. A kongresszus egybehívása valamennyi népbiztos aláírásával történjék. Budapest főváros munkástanácsa kéressék fel arra, hogy a küldöttek elhelyezéséről gondoskodják. A pártprogram tervezete rövidesen készen lesz és azt a legrövidebb időn belül közzétesszük a Népszavában és a Vörös Újságban, hogy mindenki hozzászólhasson.

Erdélyi Mór közellátási népbiztos szerint a pártprogramtervezet közzététel előtt hozzájárulás céljából a Kormányzótanácsnak bemutatandó.

Kun Béla külügyi népbiztos javasolja, hogy minden népbiztosság 5 napon belül készítsen jelentést az eddigi működéseiről. A szovjetkongresszus tárgyalási módjára vonatkozólag egy ügyrendi javaslatot kell közzétenni, amely ügyrendi javaslatnak kidolgozásával szintén Rónai népbiztost tartja megbízandónak.

Rabinovics József javasolja, hogy a napirenden szerepeljen a külpolitikai helyzetnek ismertetése, a hadügynek, pénzügynek, élelmezésügynek, a Népgazdasági Tanácsnak jelentése, a tanácsalkotmány megalapítása, végrehajtó bizottság választása.

Az előterjesztett ideiglenes napirend tudomásul szolgál.⁶

4.

Szabados Sándor közoktatásügyi népbiztos előadja, hogy 10 nap múlva nem lesz a Népszava és a Vörös Újság részére papír. Ha a Vörös Újságot valamivel kisebb papíron nyomják, akkor bizonyos időre fedezve van a papírszükséglet.

⁶ A Tanácsok Országos Gyűlésének (június 14–23.) napirendje a következőképpen alakult: 1. a külügyi helyzet, 2. a hadügyi helyzet, 3. a szocializálás és a termelés fokozása, 4. a közéletlémezés, 5. a forradalom és ellenforradalom, 6. a tanácsalkotmány, 7. választások, 8. javaslatok. A Tanácsok Országos Gyűlésének jegyzőkönyvéből részleteket közöl: MMTVD 6/B köt. 58–224. o.

Kun Béla külügyi népbiztos szerint a Vörös Újságot kisebb formátumú papiroson kell nyomni.

Jancsó Károly és Werner Jenő felszólalása után

a Kormányzótanács kimondja, hogy a Vörös Újság a lehető legrövidebb idő alatt, már hétfőn tartozik kisebb formátumú papirostra áttérni.

5.

Garbai Sándor elnök felhívja a Népgazdasági Tanács tagjait, hogy adjanak felvilágosítást, hogyan állunk részben az élelmezés tekintetében, másrészt a termelés dolgában.

Erdélyi Mór közellátási népbiztos felvilágosítást nyújt az élelmezési viszonyokról. Nézete szerint a legteljesebb mértékben korlátozni kell a fogyasztást, és agitációt kell indítani a szűkölködés elviselése mellett. Meg kell akadályozni egyesek vidéki bevásárlását, amivel lehetetlenné tesznek minden központi bevásárlást és elosztást. Meg kellene tiltani tehát azt, hogy valaki Budapestről elutazzék. A katonaság igen nagy pusztítást visz véghez a búzavetésekben, és itt igen erős kézzel kell intézkedni. Helytelennek tartja a Vörös Újságban megjelent azt a közleményt, mely az új rendszerű élelmiszerjegyeknek osztályjegy jellegét domborítja ki, mert ez ellenforradalmi mozgalmat szít.⁷

Hamburger Jenő földművelésügyi népbiztos nem látja oly sötétnek a helyzetet, mint Erdélyi népbiztos. Budapest szempontjából legfontosabb a húsellátás kérdése. Budapestre két-három hét alatt 300 000 birkát tud szállítani, amely egy hónapra biztosítaná Budapest húsellátását. Százalékos kivetéssel összesen 100 000 darab szarvasmarhát lehetne igénybe venni, amely 5 hónapra felosztva havi 20 000 darab szarvasmarhát jelentene. A Dunántúl óriási mértékben tudna szállítani húanyagot, de nincs meg az organizáció, amely ezt a szállítást lebonyolítaná. Itt a kisgazdát is igénybe kellene venni, aminek előfeltétele az volna, hogy minimálisan 15 koronára kellene emelni a hús árát. A pénzkérdést is ki tudnánk küszöbölni, hogy a kereskedést maga a termelőszövetkezet veszi a kezébe; ha minden vármegyében és minden járási székhelyen felállítjuk a fogyasztási szövetkezet fiókjait, amely ellátja a parasztot gyufával, petróleummal stb.

Szántó Béla hadügyi népbiztos jelentést tesz a hadsereg élelmezési helyzetéről. A hadsereg körülbelül 30 napra el van látva.

Kunfi Zsigmond közoktatásügyi népbiztos megjegyzi, hogy a Vörös Újságban megjelent rendeletről, amely az új élelmiszerjegyek kibocsátásáról intézkedik, a Kormányzótanács tagjai csak a Vörös Újságból értesültek.

⁷A Budapesti Forradalmi Központi Munkás- és Katonatanács Elnökségének közleménye az új rendszerű élelmiszerjegyek kibocsátásáról a *Vörös Újság*, 1919. május 24-i számában jelent meg. A közlemény alcíme: Elsősorban a munkások kapnak élelmiszert – három színű jegyek lesznek.

Nem járulhat hozzá semmi szín alatt olyan rendelethez, amelyből azt a következtetést lehet levonni, hogy a Kormányzótanács a lakosság egy részét az élelmiszerek megvonásával éhenhalásra akarja ítélni. Javasolja a rendeletnek oly módosítását, hogy a burzsoá gyermekek és a proletár gyermekek között megkülönböztetés ne tétessék. Az összes gyermekek, szülőkre való tekintet nélkül, a B) osztályba soroztassanak.

Erdélyi Mór közellátási népbiztos megjegyzi, hogy a rendelet nem népbiztossági rendelet, hanem a vásárlás technikai rendjének szabályozására szolgáló rendelet, amelyet javaslatára a főváros dolgozott ki. A lapoknak természetesen ilyen rendeletet a Közellátási Népbiztosság hozzájárulása nélkül nem volna szabad közölni. Kéri a Kormányzótanács határozatát, hogy a lapok élelmezési ügyekben a Közellátási Népbiztosság hozzájárulása nélkül semmit sem közölhessenek. Feleslegesnek tartja, hogy a gyermekek a B) osztályba soroztassanak, mert nem lesz az a nagy differenciálódás, amire gondolnak. Javasolja, hogy a Népszavában magyarázó közlemény helyeztessék el, amely utaljon arra, hogy az új élelmiszerjegyek kibocsátása csak az ácsorgások megszüntetésére szolgál, továbbá azok is, akik sem az A), sem a B) osztályban felsorolva nincsenek, kapnak élelmiszerjegyet. Mind a három színű jegyen elsősorban a gyermekek ellátásáról fog gondoskodás történni.

A Kormányzótanács megbízza Bihari Mihály jegyzőt, hogy a Népszavát ez ügyben a Kormányzótanács intencióiról informálja.⁸

Kunfi Zsigmond közoktatásügyi népbiztos javasolja, hogy a Hungária Szállodában⁹ és az Andrássy úti pártklubban is ugyanolyan élelmezés legyen, mint amilyen élelmezésben a munkások részesülnek.

Ez határozat.

Szántó Béla hadügyi népbiztos szerint elő kell készíteni a munkás-ságot arra, hogy élelmezési nehézségek lesznek és az új termésig szűkölködni kell. Pogány József külügyi népbiztos kifejti, hogy a Dunántúl sem gazdaságilag, sem politikailag nincs kihasználva. Javasolja, hogy a Dunántúlt nyilvánítsák hadművelleti területnek. Küldjenek le oda pár munkás-zászlóaljat, és egy nagyarányú élelmezési organizációt teremtsenek ott.¹⁰

⁸ Új rendszerű élelmiszerjegyek Budapesten és környékén. Július elsejétől háromféle színű élelmiszerjegyek lesznek. *Népszava*, 1919. május 24.

⁹ A Hungária-szállóban (akkor szovjetháznak nevezték) lakott a népbiztosok egy része, többségük itt is étkezett.

¹⁰ A Dunántúl egyes megyéinek hadművelleti területté nyilvánításáról és ezekben az élelmezési diktatúra bevezetéséről a május 30-i ülésen (31. sz. jegyzőkönyv 2. pont) született döntés. A június 3-án kirobbantott vasutasstrájk nyomán az egész Dunántúlt hadművelleti területté nyilvánították. Lásd a 32. sz. jegyzőkönyv (június 4.) 2. pontját és a *Tanácsköztársaság*, 1919. június 7-i számában megjelent közleményt.

Varga Jenő szocializáló népbiztos véleménye szerint nem szabadna semmiféle privat bevásárlást folytatni a vidéken. Javasolja, hogy a személyszállító vasúti díjszabás a mainak háromszorosára emeltesék fel, továbbá vonják vissza az összes vasúti szabadjegyeket és végül az ausztriai határon át való csempészt a mainál erősebben akadályozzák meg. Addig, amíg a fronton háborút kell folytatni, nyílt erőszakkal a Dunántúl még meg nem agitált parasztságának nekimenni nem szabad. Kéri, hogy tűzzenek ki külön kormányzótanácsi ülést, ahol rendszeres jelentést fog tenni a gazdasági életről.

A Kormányzótanács ehhez hozzájárul.

6.

Lengyel Gyula pénzügyi népbiztos bemutatja a dohányneműek árfel-emeléséről szóló rendelettervezetet.

A Kormányzótanács a rendelet kiadásához hozzájárul.¹¹

7.

Lengyel Gyula pénzügyi népbiztos bemutatja a villamosközlekedés árának felemelésére vonatkozó rendelettervezetet.

Hevesi Gyula szocializáló népbiztos javasolja, hogy ezt a kérdést határozathozatal végett a munkástanács elé terjesszük.

Szántó Béla hadügyi népbiztos nagy horderejű kérdésnek tartja a villamosstarifa kérdését és ezért javasolja, hogy Lengyel Gyula népbiztos készítse el az erre vonatkozó statisztikai anyagot, azt a népbiztosoknak tanulmányozás végett küldje meg.

Kunfi Zsigmond közoktatásügyi népbiztos szerint kívánatos volna ezt a tarifaemelést előbb az újságokban népszerűvé tenni.

Haubrich József hadügyi népbiztos nem tartja helyesnek, hogy a villamosközlekedés a mai viszonyok között drágíttassék.

A Kormányzótanács a rendelet kiadásához nem járul hozzá.

8.

Székely Béla^c hadügyi népbiztos bejelenti, hogy a katonai szolgálatra bevonult munkások munkabérének egységes szabályozása tárgyában rende-

^cNévelírás történt, helyesen: Szántó Béla.

¹¹A Pénzügyi Népbiztosság rendelete hirdetmény formájában jelent meg a *Tanácsköztársaság*, 1919. június 4-i számában.

letet adott ki, amelyet a szakszervezetek vezetőivel letárgyalt és amelyhez a hadsereg-főparancsnokság és a Népgazdasági Tanács hozzájárult. Kéri a Kormányzótanács utólagos hozzájárulását.

A Kormányzótanács a hozzájárulást megadja.¹²

(Az ülés végződik 9 óra 50 perckor.)

Bihari Mihály
jegyző

Szerkesztett jegyzőkönyv géppel írott másodpéldánya. A jegyzőkönyv mellett megtalálható ennek sztenogramja is, Bihari Mihály aláírásával ellátva. A jegyzőkönyv 2. pontját közli: MMTVD 6/A köt. 547-548. o.

¹²A vöröskatonáknak járó munkabér megtérítéséről és családjuk segélyezéséről a Forradalmi Kormányzótanács CIV. sz. rendelete intézkedett (*Tanácsköztársaság*, 1919. május 23.).

1919. május 30.^a*A Forradalmi Kormányzótanács ülése*

Jelen vannak:

Garbai Sándor, Erdélyi Mór, Lengyel Gyula, Ágoston Péter, Hamburger Jenő, Kalmár Henrik, Stefán Ágoston, Kun Béla, Kunfi Zsigmond, Hevesi Gyula, Rákosi Mátyás, Fiedler Rezső, Rónai Zoltán, Guth Antal, Szántó Béla, Illés Artúr, Székely Béla, Haubrich József, Bokányi Dezső, Bajáki Ferenc népbiztosok, a Belügyi Népbiztosság képviselőjében Landler Ernő, Rabinovics József és Werner Jenő, Vincze Sándor és Farkas István párttitkárok és Bihari Mihály jegyzőkönyvvezető.

(Este 8 órára összehívott ülés kezdete 9.20 órakor.)

Garbai Sándor elnök az ülést megnyitja.

1.

Napirend előtt Kun Béla, a külügyi népbiztos ismerteti Peyer és Miákits¹ szakszervezeti vezetőknek az angol misszió egy tagjával való tárgyalását, akik anélkül, hogy erre felszólítást kaptak volna, információszerzés céljából tárgyalásokba bocsátkoztak az angol misszió egy tagjával.²

Hosszas vita után, melyen a népbiztosok nagyobb része részt vett, a Kormányzótanács az ügy felett napirendre tér.

^aA keltezés után a következő szöveg olvasható: „pénteken este, a Kormányzótanács tanácskozótermében”.

¹Peyer Károly vasmunkás, szociáldemokrata, szakszervezeti vezető. A Tanácsköztársaság idején a Szociális Termelés Népbiztosságán a bányászati és kohászati csoport, majd a Népgazdasági Tanács bányászati főosztályának vezetője, a Szövetséges Központi Intéző Bizottság tagja. A jobboldali szakszervezeti vezetők csoportjának egyik szervezője. Miákits Ferenc lakatos, szakszervezeti vezető, 1913-tól az MSZDP vezetőségének tagja. A Tanácsköztársaság idején a Szövetséges Központi Intéző Bizottság tagja, részt vett a jobboldali szakszervezeti vezetők csoportjának tevékenységében.

²A szakszervezetek vezetői közül akik ellenezték a két munkáspárt egyesülését és a Tanácsköztársaság kikiáltását, a proletárdiktatúra megdöntésére szervezkedtek. Tanácskozáikat az Abonyi u. 21. sz. alatt, a református konvent házában tartották. Velük lépett kapcsolatba Freeman kapitány, az angol misszió tagja egy esetleges szakszervezeti kormány alakítása ügyében. Szervezkedésükről és tárgyalásaikról részletesen beszámoltak a *Typographia* 1919. október 17-i és 24-i számában (Az Abonyi utcai értekezlet).

2.

Kun Béla külügyi népbiztos a Dunántúl ellenforradalmi hangulatára való tekintettel javasolja, hogy Baranya, Tolna, Vas és Zala megyék hadműveleti területnek nyilváníttassanak.

Hamburger Jenő földművelésügyi népbiztos javasolja, hogy élmezési kérdésekben e megyékben is az élmezési diktátorok intézkedjenek. A Kormányzótanács Somogy, Baranya, Tolna, Vas és Zala megyéket hadműveleti

területnek nyilvánítja, kimondja azonban, hogy e megyékben is az élmezési diktátorok rendelkezzenek.³

3.

Hamburger Jenő földművelésügyi népbiztos bejelenti, hogy vasárnap délután a termelészövetkezetek országos kongresszust tartanak, és kéri a Kormányzótanácsot, hogy képviseltetésről gondoskodjék.⁴

Tudomásul szolgál.

4.

Varga Jenő szocializáló népbiztos előadja, hogy még február hónapban Komlón, illetve Szászváron mellettünk sztrájkoltak a bányászok. Ezek most kérnek bizonyos munkabér-megtérítést. Javasolja, hogy 150 000 korona folyósíttassék erre a célra.

A Kormányzótanács ily értelemben határoz.

5.

Varga Jenő, a szocializáló népbiztos, nagyon fontosnak tartja a parasztok körében folytatandó agitációs munkát. Nagyon kevés a jó földműves agitátor. Azt a gondolatot veti fel: Nem lehetne-e olyan vidékről felkerült ipari munkásokat, akiknek még ott megvan az ismeretségük, saját szülőföldjükre leküldeni.

Kun Béla külügyi népbiztos hangsúlyozza, hogy az ellenforradalmi mozgalomnak legfőképpen az az oka, hogy rossz agitátorok mennek a vidékre. Ki kell válogatni megfelelő embereket, és azokat le kell telepíteni a falukba.

³ Lásd a 30. sz. jegyzőkönyv (május 23.) 10. jegyzetét.

⁴ Az Országos Földműves Kongresszus június 1–2. között ülésezett. A Kormányzótanács részéről többen részt vettek és felszólaltak. Lásd: Országos Földműves Kongresszus. *Vörös Újság*, 1919. június 3.

Hamburger Jenő földművelésügyi népbiztos előadja, hogy sok kastély áll üresen a Dunántúl. Ezekbe a vöröskatonák hozzátartozóit kellene letelepíteni. Megbízást kér arra vonatkozólag, hogy a Népjóléti Népbiztossággal egyetértésben ezt az akciót kezdeményezze.

Varga Jenő szocializáló népbiztos javasolja, hogy a lakásbiztosság intézményt a Kormányzótanács szüntesse meg és ügyköre ruháztassék a fővárosra, és a bútorelosztó hivatal alakíttassék át anyagelosztó hivatallá és osztassék be a Szociális Termelési Népbiztossághoz.

Kunfi Zsigmond közoktatásügyi népbiztos javasolja, hogy a fővárosi központi intéző bizottságnak az a határozata, hogy a vidékre utazó budapesti lakosok lakásai a rekvirálás alól mentesíttetnek, kormányzótanácsi rendelet formájában adassék ki. Nem helyesli azt a tervet, hogy a falusi kastélyokba telepítsék le, mert ez csak növelné a falunak a városi lakossággal szemben tanúsított antipátiáját.

Ágoston Péter külügyi népbiztos véleménye, hogy a lakásügy már annyira el van rontva, hogy ezt a központi munkástanács már nem veheti át.

Vincze Sándor párttitkár hangsúlyozza, hogy pártszempontból is meg kell oldani a lakáskérdést. Egy-egy proletárlakásra 5-6 proletár is kap lakásigazolványt, mert a kerületek is és a központi lakásbiztosság is külön-külön ad ki lakásigazolványokat. A párttitkárságban rengeteg időt kell fordítani arra, hogy az elvtársakat ilyen lakásügyekben megnyugtassák. A kerületektől egészen el kell venni a lakás ügyeit. Kéri továbbá, hogy a párttitkárság részére a Szabadalmi Hivatal helyiségei rekviráltassanak.⁵

Landler Ernő nagyon meggondolandónak tartja azt a kérdést, hogy a vidékre utazók lakásai a rekvirálás alól mentesek maradnak-e vagy sem? Még mindig nagyon sok proletár lakik pincelakásokban, és rossz vért szülne az, ha a burzsoá tágas lakásait a nyaralási idő tartamára üresen hagyhatná, legfeljebb csak kétszobás lakást lehetne a rekvirálás alól mentesíteni.

Szántó Béla hadügyi népbiztos technikailag úgy tartja keresztülvihetőnek a szóban forgó kérdést, hogy mindenki, aki el akar költözni, ezt a szándékát bejelenti és egy erre hivatott szerv megvizsgálná azt, hogy van-e ott rekvirálás alá [eső] helyiség, és ha nincs, akkor az engedélyt megadja, ha pedig van, akkor azokat a helyiségeket rekvirálja.

Kunfi Zsigmond közoktatásügyi népbiztos indítványát konkretizálva javasolja annak elhatározását és kormányzótanácsi rendeletben való kimondását, hogy a budapesti élelmezésnek megkönnyítése céljából azoknak, akik a most következő nyári időszakban el akar[nak] távozni, a rekvirálás alá nem eső lakásaik, a rekvirálás alól mentesíttetnek.

A Kormányzótanács ilyen értelemben határoz és a rendelet kiadásához hozzájárul.⁶

⁵ A Szabadalmi Hivatal a VII. ker. Erzsébet körút (ma Lenin körút) 19. sz. alatt működött.

⁶ Lásd az Országos Lakásbiztosság 12. sz. rendeletét (*Tanácsköztársaság*, 1919. június 6.).

Rónai Zoltán igazságügyi népbiztos a központi lakásbizottság kérdésében javasolja, hogy a központi munkástanács intézze a lakásügyeket, az azzal kapcsolatos bíraskodás az igazságszolgáltatás szervezeti kebelében intéztessék el. A lakásügyek feletti felügyeletet pedig a Népgazdasági Tanács első ügyosztálya gyakorolja. Természetesen ilyenformán a lakásbizottság megszűnnék.

Bokányi Dezső munkaügyi és népjóléti népbiztos nem tartaná helyesnek, ha most véglegesen határozna ebben az ügyben a Kormányzótanács, hanem javasolja, hogy előbb a központi munkástanács elnöksége tárgyalja meg a kérdést.

A Kormányzótanács a lakáskérdésben nem határoz, hanem felhívja a Budapesti Központi Munkástanács elnökségét, hogy készítse elő ezt az ügyet, és legközelebb tegyen javaslatot.

Varga Jenő a párttitkárság elhelyezése kérdésében hangsúlyozza, hogy súlyos komplikációkra adhatna alkalmat az, ha a Szabadalmi Hivatal helyiségeit adnánk oda a párttitkárságnak. Ez a hivatal a maga 80 000 modelljével nagyon nehezen tudna költözködni.

Vincze Sándor párttitkár a kérdést megoldottnak látja már akkor is, ha egy emeletet visznek el a Szabadalmi Hivatal épületéből.

Szántó Béla hadügyi népbiztos javasolja, hogy a Szabadalmi Hivatalt engedjék át a párttitkárságnak.

Varga Jenő szocializáló népbiztos kér ez ügyben kétnapi halasztást, míg megtekinti a Szabadalmi Hivatal helyiségeit.

A Kormányzótanács úgy határoz, hogy amennyiben Varga elvtárs a beköltözést lehetőnek tartja, a párttitkárság a Szabadalmi Hivatal épületének egy emeletét foglalja el.

6.

Szántó Béla hadügyi népbiztos bemutatja az általános proletár védkötelezettségről szóló rendelettervezetet.

Kunfi Zsigmond közoktatásügyi népbiztos felszólalása után

a Kormányzótanács a rendelettervezetet elfogadja azzal a módosítással, hogy a 3. §-ból a következő szavak: „és a szolgálati időtartamát” kimarad.⁷

⁷Lásd a Forradalmi Kormányzótanács CIX. sz. rendeletét (*Tanácsköztársaság*, 1919. június 1.).

7.

Rónai Zoltán igazságügyi népbiztos javasolja, hogy a helyi tanácsokról és Budapest közigazgatásáról szóló kormányzótanácsi rendeletet a Politikai Bizottság tárgyalja le, a főváros élén álló népbiztosokkal együttesen és a Belügyi Népbiztosság bevonása mellett.

A Kormányzótanács ily értelemben határoz.⁸

8.

Szántó Béla hadügyi népbiztos javasolja, hogy a hadsereg egészségügyi ellátása a háború tartamára a Munkaügyi és Népjóléti Népbiztosságtól a Hadügyi Népbiztosság alá kerüljön azzal, hogy a volt aktív katonaorvosokat a háború végével a Népjóléti Népbiztosság átvenni tartozik. Javasolja továbbá, hogy a Hadügyi és a Népjóléti Népbiztosság együttesen állapítsa meg, hogy melyek azok a kórházak, amelyeket átmenetileg a Hadügyi Népbiztosság átenged, illetőleg új kórházak berendezéséhez a megállapodásokat közösen eszközölgék.

Guth Antal munkaügyi és népjóléti népbiztos a javaslat elfogadását ellenzi, mert nem választható szét a közegészségügyi ellátás, nézete szerint az egészségügyi ellátásnak jelen állapotában meg kell maradni, mert az elválasztás nagy zavarokra ad alkalmat.

Bokányi Dezső munkaügyi és népjóléti népbiztos kifejti, hogy elengedhetetlenül szükséges a kórházak és a kórházi személyzet militarizálása.

Több felszólalás után

Hamburger Jenő földművelésügyi népbiztos javasolja, hogy a Hadügyi és a Népjóléti Népbiztosságból mintegy 6 orvos üljön össze, tárgyalják meg az ügyet és egyezzenek meg, és a kész megegyezést hozzák a Kormányzótanács elé.

A Kormányzótanács Hamburger Jenő népbiztos javaslatát elfogadja, és az összehívandó értekezletre Hamburger Jenő népbiztost is küldi azzal, hogy az ügy békés elintézése érdekében közreműködjék.

(Az ülés vége 12.40 órakor.)

Bihari Mihály s. k.

jegyző

Szerkesztett jegyzőkönyv géppel írott másolata. A jegyzőkönyv 1. pontját közli: MMTVD 6/A köt. 594–595. o.

⁸ Ismereteink szerint kormányzótanácsi rendelet nem született, a helyi tanácsok szervezetéről az Alkotmány 38–65. §-ai szólnak (*Tanácsköztársaság*, 1919. június 28.).

1919. június 4.^a*A Forradalmi Kormányzótanács ülése*

Jelen vannak:

Garbai Sándor elnök, Stefán Ágoston, Kalmár Henrik, Nyisztor György, Lukács György, Vántus Károly, Varga Jenő, Szántó Béla, Bajáki Ferenc, Fiedler Rezső, Kun Béla, Haubrich József, Rákosi Mátyás, Hevesi Gyula, Szamuely Tibor, Lengyel Gyula, Székely Béla, Ágoston Péter népbiztosok, majd Vágó Béla, Bokányi Dezső népbiztosok, a Belügyi Népbiztosság képviselőjében Werner Jenő és Rabinovics József, és Bihari Mihály jegyző.

(Az este 8 órára összehívott ülés kezdete 8.50 órakor.)

Garbai Sándor elnök az ülést megnyitja.

1.

Kun Béla külügyi népbiztos javasolja, hogy a Kormányzótanács adjon a politikai megbízottaknak megbízást arra, hogy Kassa felszabadítása után gondoskodjék^b a Szlovák Szovjetköztársaság kikiáltásáról, amely a Magyarországi Szocialista Köztársaságnak integráns része volna.¹

Haubrich József nézete szerint Kassa felszabadulásának napján Budapesten nagy ünnepélyt kellene tartani.² Mint városparancsnok el fogja rendelni a város fellobogozását.

^aA keltezés után a következő szöveg olvasható: „szerdán este, a Kormányzótanács tanácskozótermében”.

^bEredetiben így.

¹A Szlovák Tanácsköztársaságot 1919. június 16-án, Eperjesen kiáltották ki, amely nem integráns része, hanem szövetségese volt a Magyarországi Tanácsköztársaságnak. A proletárdiktatúra vezetői a nemzeti önrendelkezés alapján álltak. Ezt hangsúlyozta Kun Béla többek között már a két munkáspárt egyesülése előtt Bogár Ignáchoz írott levelében (közli: MMTVD 5. köt. 685–688. o.), továbbá a külföldi újságíróknak adott nyilatkozatában (*Vörös Újság*, 1919. március 30.), de ezt szögezte le a Tanácsköztársaság Alkotmánya is. A Szlovák Tanácsköztársaság kikiáltásáról lásd: Dokumentumok a Szlovák Tanácsköztársaságról 1919. Bp. 1970.

²Kassa felszabadítása alkalmából június 7-én, a Parlament előtt tartottak nagygyűlést.

Kun Béla külügyi népbiztos ennek kapcsán javasolja, hogy a Kormányzótanács üdvözölje az előrenyomuló Vörös Hadsereget.

A Kormányzótanács a javaslatot elfogadja és megbízza a Politikai Bizottságot a Szlovák Tanácsköztársaság kikiáltásának előkészítésével, elhatározza továbbá, hogy az előrenyomuló Vörös Hadsereget táviratban üdvözli.

2.

Kun Béla jelentést tesz a Dunántúlon kitört vasutassztrájkáról. Javasolja, hogy az egész Dunántúl hadműveleti területnek nyilváníttassék, a Dunántúlra, Veszprém vagy más székhellyel kiküldendő a Kormányzótanács kirendeltsége, amely rendelkezik a karhatalom felett és intézkedik az összes ellenforradalmi mozgalmak tekintetében.

Szántó Béla hadügyi népbiztos Veszprém helyett Székesfehérvárt ajánlja.

A Kormányzótanács ülésére megidézett Robitsek Pál politikai biztos jelentést tesz a postások mozgalmáról.

Hevesi Gyula szocializáló népbiztos helyesli Kun Béla javaslatát. Tekintettel azonban arra, hogy a vasutasság az összes előző kormányok alatt lényegesen jobb helyzetben volt, mint más foglalkozási kategória, javasolja, hogy a vasutasok eddigi kedvezményeit adjuk meg.

Szamuely Tibor ellenzi ilyen kiváltságok megoldását.^c

Szántó Béla és Rákosi Mátyás népbiztosok szintén a kiváltságnyújtás ellen nyilatkoznak.

Haubrich József hadügyi népbiztos szerencsétlen megoldásnak tartja azt, hogy Pogány Józsefet nevezték ki a Dunántúlra hadtestparancsnoknak, mert nem tartja arra őt alkalmasnak.

Kun Béla külügyi népbiztos javasolja, hogy a posta és vasút ostromállapot alá helyeztessék; minden vasutas és postás, aki a munkát engedelem nélkül abbahagyja, a vasút és posta üzemét szabotálja, rögtönítélő bíróság elé állítandó. A vasúti és postai üzem megrongálóját, vagy aki erre felbujtat, feltétlenül halállal büntettedik. A rendelet végrehajtásával Kun Béla, Jancsik Ferenc és Vántus Károly bízassék meg.

Szamuely Tibor Kun Béla megbízatását ellenzi, tekintettel Kun Bélának nagyarányú budapesti elfoglaltságára.

Varga Jenő javasolja, hogy a háromtagú bizottság Szamuely, Vántus és Jancsik elvtársakból álljon.

^cEredetiben így, helyesen: megadását.

Szántó Béla javasolja, hogy a személyeknek kijelölését bízzuk a Politikai Bizottságra; hogyha szüksége merül fel annak, hogy változás legyen eszközölhető [sic!].

A Kormányzótanács a Dunántúlt hadműveleti területnek nyilvánítja, a vasutat, postát és távvidtát ostromállapot alá helyezi. A vonatkozó intézkedések megtételére Szamuely Tibor, Vántus Károly és Jancsik Ferenc elvtársakból álló bizottságot küldi ki.³

3.

Lengyel Gyula pénzügyi népbiztos a kék pénz problémáról referál. Elérkezettnek látja az időt, hogy a tényleges helyzetet szankcionálva, a kék pénzt mint fizetési eszközt megszüntessék és a forgalomból kivonják. A Népgazdasági Tanáccsal egyetértésben bemutatja az erre vonatkozó rendelkezéseket.

Rabinovics Józsefnek a javaslattal szemben aggályai vannak. Amíg nincs elegendő aprópénz, addig nem szabad ily eszközökhöz nyúlni.

Hevesi Gyula azt javasolja, hogy ne szabjunk fix határidőt arra, hogy az állami intézmények meddig adnak fehérpénzt.^d

Szántó Béla más kivezető utat, mint Lengyel Gyula népbiztos javaslatát, nem lát. Nincs voltaképpen másról szó, mint a való helyzet likvidálásáról.

Rákosi Mátyás, Varga Jenő, Ágoston Péter, Székely Béla és Lukács György felszólalása után

Lengyel Gyula pénzügyi népbiztos a maga részéről hozzájárul ahhoz, hogy a beváltási határidő két hónappal kitolassék. A vidék a kék^e pénzt nem fogadja el és ezért vagy likvidálással, vagy csereakcióval lehet az élelmezést biztosítani. Felhívja arra a figyelmet, hogy nem volna-e helyes a Dunántúl megrendszabályozásával kapcsolatban élelmiszerrekvirálást is meg-ejteni.

Werner Jenő aggályosnak tartja, hogy épp a mai zavaros viszonyok között adjuk ki ezt a rendeletet. Javasolja, hogy egy héttel kitolassék a rendelet megjelenése.

Székely Béla pénzügyi népbiztos azt ajánlja, hogy még ma éjjel a Politikai Bizottság tárgyalja le ezt a rendeletet, és ha helyesnek találja,

^dEredetiben így, helyesen: kék pénzt.

^eEredetiben így, helyesen: fehér.

³Lásd a 30. sz. jegyzőkönyv (május 23.) 10. jegyzetét.

akkor adja ki már holnap a rendeletet, ha nem, akkor pedig később jelenjék meg a rendelet.

A Kormányzótanács az előterjesztett rendelettervezetet elfogadja azzal, hogy a megjelenés időpontja tekintetében a Politikai Bizottság döntsön.⁴

4.

Lengyel Gyula pénzügyi népbiztos, mint az élelmezési direktorium tagja, jelentést tesz az élelmezési helyzetről. Az élelmezésen két módon lehet segíteni, éspedig úgy, hogy utasítjuk a dunántúli direktoriumokat, hogy élelmiszert rekviráljanak, vagy legalábbis a batyuzást megszüntetjük.

Rabinovics József okvetlenül beszűntetendőnek tartja a batyuzást.

Varga Jenő szocializáló népbiztos is helyesli a batyuzás eltiltását, de ezzel kapcsolatban meg kell szervezni sürgősen a gyűjtő- és elosztótelepeket, ahol a csereakció lebonyolítódik.

Szántó Béla hadügyi népbiztos utal arra, hogy zavarokat okozhatna az, hogy ha most eltiltjuk a batyuzást, amikor a rendezett élelmiszer-szállítást nem tudjuk biztosítani. Javasolja, hogy a batyuzás eltiltására vonatkozó rendelet akkor lépjen életbe, amikor a vasutassztrájk végleg el van intézve.

Lengyel Gyula pénzügyi népbiztos javasolja annak kimondását, hogy a Kormányzótanács a batyuzás beszűntetését szükségesnek tartja és a rendelet kibocsátását az élelmiszerdirektóriumra bízta.

A Kormányzótanács ilyen értelemben határoz.⁵

5.

Lengyel Gyula pénzügyi népbiztos jelenti, hogy a Népgazdasági Tanács a Vörös Őrség illetményeinek a kérdését a Kormányzótanács elé terjeszti döntés végett. A Vörös Őrség azt kéri, hogy ők is megkapják azt a havi 1200 korona illetményt, amelyben a vöröskatonák részesülnek.⁶

Szántó Béla hadügyi népbiztos a kérés teljesítését ellenzi, mert ez esetben a vörösöröknek magasabb illetményük lesz, mint a vöröskatonáknak, tudniillik a Vörös Őrség részére annak idején nagyobb illetményeket állapítottak meg.

⁴ Az Osztrák–Magyar Bank bankjegyeinek (kék pénz) kivonásáról és ezzel az ország teljes pénzügyi függetlenségéről a Forradalmi Kormányzótanács CXI. sz. rendeletében intézkedett (*Tanácsköztársaság*, 1919. június 6.).

⁵ A Népgazdasági Tanács közellátási főosztályának rendelete a batyuzás eltiltásáról 1919. július 26-án lépett életbe (*Budapesti Munkás- és Katonatanács Hivatalos Közlönye*, 1919. július 25.).

⁶ Lásd a 30. sz. jegyzőkönyv (május 23.) 12. jegyzetét.

Javasolja azt, hogy Kormányzótanács mondja ki, hogy a Vörös Őrség tagjainak ugyanazok az illetményei legyenek, mint a Vörös Hadsereg tagjainak. Ezáltal az egész vonalon az illetmények egységesek lesznek.

A Kormányzótanács kimondja határozatilag, hogy a Vörös Hadsereg és a Vörös Őrség tagjainak illetményei egységesítendők, vagyis a Vörös Hadsereg és a Vörös Őrség tagjai ugyanazon illetményben részesítendők.

(Az ülés vége 11 óra 40 perckor.)

Bihari Mihály
jegyzőkönyvvezető

Szerkesztett jegyzőkönyv géppel írott másodpéldánya. Borítólapjának jobb felső sarkában Révész Mihály „RM” kézjegye látható. A jegyzőkönyv mellett megtalálható ennek sztenogramja, Bihari Mihály aláírásával ellátva, valamint a jegyzőkönyv kivonata, amely a 2. napirendi pontot tartalmazza. A jegyzőkönyv 1. pontját közli: MMTVD 6/A köt. 649. o.

1919. június 26.^a*A Forradalmi Kormányzótanács ülése*

Jelen vannak:

Garbai Sándor, a Kormányzótanács elnöke, Dovcsák Antal, a Kormányzótanács elnökhelyettese, Szántó Béla hadügyi, Guth Antal népjóléti és közegészségügyi, Lengyel Gyula, Varga Jenő, Nyisztor György népbiztosok, Stefán Ágoston ruszin, Kalmár Henrik német népbiztos, a Vas- és Fémmunkások Országos Szövetségének képviselőjében Miákits Ferenc és Kabók Lajos elvtársak. És Bihari Mihály jegyzőkönyvvezető.

(Az ülés kezdete délután 6 órakor.)

Garbai Sándor elnök üdvözli a megjelenteket, az ülést megnyitja. Felkéri a Vas- és Fémmunkások Országos Szövetségének képviselőjét, hogy előterjesztését adja elő.

Napirend előtt Miákits Ferenc előadja, hogy a Vas- és Fémmunkások Országos Szövetsége közelében levő félig kész épületben, amely a volt izraelita gimnázium céljait szolgálta volna, akarta elhelyezni a maga helyiségét, mivel a jelenlegi helyiségek túl szűknek bizonyultak. A Vasutas Szövetség azonban ezt mindenáron megakadályozza, azzal az indokolással, mert a Károlyi-kormány alatt azt a MÁV megvette. Az épületben a MÁV főtisztviselők gyermekeinek részére egy külön internátust akarnak létesíteni. Véleménye szerint nincs szükség arra, hogy a vasutasok gyermekeit egy külön szemináriumban neveljék. A vasutasok különben is abban az esetben, ha internátus céljaira megfelelő helyiséget kapnak, hozzájárulnak ahhoz, hogy az épület a vas- és fémmunkásoké legyen. Kéri a Kormányzótanácsot, hogy ezt az ügyet kedvezően intézze el.

Szóvá teszi azt is, hogy a pártgyűlésen elhangzottak olyan kijelentések, mintha a Vas- és Fémmunkások Szövetségének tisztviselői nem tennék meg a kötelességüket a proletárdiktatúrával szemben. A szövetség vezetőinek reputációja érdekében kijelenti, hogy minden egyes ember a lehető legmesszebbmenőleg megtette és megteszi a kötelességét.

Garbai Sándor elnök kijelenti, hogy a Kormányzótanács nem osztja azt a véleményt, mintha a Vas- és Fémmunkások Országos Szövetségének tisztviselői nem tennék meg a kötelességüket, mert az eredmények azt mutatják, hogy igenis igen jelentékeny mértékben teljesítették a kötelessé-

^aA keltezés után a következő szöveg olvasható: „csütörtökön délután fél 5 órakor, a Kormányzótanács üléstermében”.

güket. Ha valaki ilyen észrevételt hangoztatott, az csak egyéni véleményt nyilvánított.

Varga Jenő, a Népgazdasági Tanács elnöke helyesnek tartaná, ha a vasutasok házában kérdésében a Vasutas Szövetség képviselőit is meghallgatná a Kormányzótanács, hogy ne legyen az a látszat, mintha egyoldalú döntés történnék.

Guth Antal népjóléti és közegészségügyi népbiztos elvi kifogást emel az ellen, hogy a MÁV külön internátust csináljon, mert lehetetlennek tartja, hogy minden szakma a maga részére internátust létesítsen. Ha ilyen internátusra szükség van, akkor fel kell hívni a közoktatásügyi népbiztost, hogy létesítsen egy ilyen internátust, mert az az ő feladata.

Dovcsák Antal elnökhelyettes javasolja, hogy a Kormányzótanács bízza meg Guth Antal népbiztost, hogy a Vasutas Szövetség és a Vas- és Fémmunkások Országos Szövetségének vezetőségét együttes ülésre hívja meg, és próbáljon velük e tekintetben egységet létesíteni.

Varga Jenő, a Népgazdasági Tanács elnöke javasolja, hogy e tárgyalásokat Garbai Sándor elnök vezesse.

A Kormányzótanács nem osztja azt a véleményt, hogy a Vas- és Fémmunkások Országos Szövetségének tisztviselői a proletárdiktatúrával szemben kötelességüket nem tették meg, s ha valaki ilyet hangoztatott, az csak egyéni véleményt nyilvánított. A Vas- és Fémmunkások Országos Szövetségének elhelyezése kérdésében pedig a Kormányzótanács megbízza Garbai Sándor elnököt és Guth Antal népbiztost, hogy a Vasutas Szövetség, valamint a Vas- és Fémmunkások Szövetségének vezetőségét együttes ülésre hívják össze és igyekezzenek velük e tekintetben egyezséget létesíteni.¹

(Miákits Ferenc és Kabók Lajos a Vas- és Fémmunkások Szövetségének képviselői eltávoznak.)

Napirend

1.

Lengyel Gyula, a Népgazdasági Tanács elnöke javaslatot tesz arra vonatkozólag, hogy a népbiztosoknak állandó helyettesük legyen politikai felelősséggel, akik távollétükben a népbiztosokat teljes jogkörrel helyette-

¹ A Vasutas Szövetség, valamint a Vas- és Fémmunkások Országos Szövetsége közötti vita az Abonyi és Bálint utca sarkán épülő házról július végéig folyt (PI Arch. 601. f. 2/1919/XXXVII-3117 és 3747.). A Vas- és Fémmunkások Országos Szövetsége mindvégig a Thököly út 56. sz. alatt működött.

sítik. Javaslatára alapján a Kormányzótanács a Népgazdasági Tanács főosztályainak vezetőiül a következőket nevezte ki:

I. (általános gazdasági) főosztály: Varga Jenő, a Népgazdasági Tanács elnöke.

II. (földművelésügyi) főosztály: Hamburger Jenő és Vántus Károly.

III. (szociális termelés) főosztálya: Dovcsák Antal, a Kormányzótanács elnökhelyettese.

IV. (pénzügyi) főosztály: Székely Béla.

V. (közellátási) főosztály: Kulcsár István.²

VI. (közlekedési) főosztály: Bodó Richárd.³

VII. (gazdasági szervezés) főosztálya: Lengyel Gyula népgazdasági tanács elnök.

VIII. (középítési) főosztály: Garbai Sándor, a Kormányzótanács elnöke.

IX. (munkásügyi) főosztály: Bajáki Ferenc népgazdasági tanács elnök.

A Kormányzótanácsban az I., IV. és VI. főosztályt Varga Jenő, a II. főosztályt Nyisztor György, a III. főosztályt Dovcsák Antal, az V. és VII. főosztályt Lengyel Gyula, a VIII. főosztályt Garbai Sándor és a IX. főosztályt Bajáki Ferenc elvtárs képviseli.

A vidéki népgazdasági tanácsok és hivatalok megszervezésével Rákosi Mátyást és Hamburger Jenőt bízta meg a Kormányzótanács.

A Kormányzótanács kinevezi továbbá a külügyi népbiztos helyettesévé Bolgár Eleket és Alpári Gyulát, a belügyi népbiztos helyettesévé Rónai Zoltánt, a hadügyi népbiztos helyettesévé Mausz Rezsőt és Horovitz Jenőt, a közoktatásügyi népbiztos helyettesévé Lukács Györgyöt.

Lengyel Gyula népgazdasági tanács elnök előterjesztésére

a Kormányzótanács kimondja, hogy ha valamely népbiztos a kormányzótanácsi ülésben való részvételben akadályozva van, a megbízott népbiztoshelyettes vesz részt az ülésen.

2.

Garbai Sándor elnök javasolja, hogy a Kormányzótanács határozatilag mondja ki, hogy az ellenforradalmi puccs letörése alkalmával elesett kato-

² Kulcsár István a Vas- és Fémmunkások Országos Szövetségének vezetőségi tagja.

³ Bodó Richárd a MÁV debreceni üzletvezetőségének vezetője.

nákat a Tanácsköztársaság hősi halottjaiként tekinti, és azok méltó eltemetetéséről gondoskodni fog.

A Kormányzótanács ilyen értelemben határoz és megbízza Garbai Sándor elnököt, hogy a főváros elnökségével lépjen érintkezésbe a temetés rendezése tárgyában.⁴

3.

Garbai Sándor elnök előadja, hogy a Kormányzótanács tagjainak illetménye újabb rendezésre vár.⁵

Guth Antal népjóléti és közegészségügyi népbiztosnak az a proпозиója, hogy miután a népbiztosoknak együtt kell lakni, lakásban és természetbeni ellátásban részesüljenek.

Lengyel Gyula népgazdasági tanácsi elnök szintén azt az álláspontot képviseli, hogy egy szovjetház fenntartandó, de nem a Hungária Szállodában. Amennyiben a népbiztosok ott lakást és természetbeni ellátást kapnak, úgy ezen kívül részükre 1000 korona fizetés volna folyósítandó.

Varga Jenő népgazdasági tanácsi elnök szerint ez a megoldás nem felel meg azoknak a népbiztosoknak, akik bármiféle okból nem akarnak a szovjetházban lakni. Javasolja, hogy a népbiztosok kapják a közalkalmazottak részére megállapított legmagasabb fizetést, vagyis heti 650 koronát, azon kívül, minthogy a népbiztosok külön munkáért soha díjazást nem kapnak, különóra átalányban részesüljenek, aminek összegét heti 250 koronában, illetve havi 1000 koronában lehetne megszabni.

Dovcsák Antal elnökhelyettes javasolja, hogy a szovjetház közköltségen tartassék fenn, vagyis a bentlakók a lakásért ne fizessenek.

Szántó Béla hadügyi népbiztos javasolja, hogy azok a bentlakók, akiknek nincs külön lakásuk a városban, vagyis, akik a bentlakással lakbért takarítanak meg, bizonyos, normális lakbérmegettérítésre legyenek kötelezve.

A Kormányzótanács kimondja, hogy 1919. július hó 1-étől kezdve a népbiztosok, népbiztoshelyettesek, valamint a Népgazdasági Tanács főosztályainak vezetői a közalkalmazottakra nézve megállapított legmagasabb kategóriába soroztatnak, heti 650 korona fizetéssel, azon kívül fel nem számított túlórák díjazása fejében heti 250 korona különmunka-átalányban részesülnek. Továbbá kimondja, hogy a

⁴A temetés megrendezését a Budapesti Forradalmi Központi Munkás- és Katonatanács elnöksége vállalta magára (*Népszava*, 1919. június 28. és *Vörös Újság*, 1919. június 29.).

⁵Az előzményekről lásd a 4. sz. jegyzőkönyv (március 27.) 3. pontját.

szovjetházat, amelyben a népbiztosok és a népbiztoshelyettesek laknak, közkölségen tartja fenn, vagyis a bentlakók a lakásért nem fizetnek, azonban mindazok, akiknek a városban, másutt lakásuk nincsen, bizonyos lakbér-megtérítésre köteleztetnek.

4.

Kalmár Henrik német népbiztos bejelenti, hogy a szovjetháznak a monitorok által való lövetése alkalmával⁶ az ő szobája elpusztult, minden ruhája és fehérneműje tönkrement.

Szántó Béla hadügyi népbiztos javasolja, hogy a Népgazdasági Tanács a kár megállapítására küldjön ki bizottságot, és a bizottság jelentése alapján természetben téríttessék meg az okozott kár.

A Kormányzótanács ily értelemben határoz.

5.

Guth Antal népjóléti és közegészségügyi népbiztos kifejti, hogy zavaró momentumok merülnek fel abból, hogy egyetlen népbiztos sem terjeszti fel sem programját, sem költségvetését. Megtörténik az, hogy Budapesten azt a dolgot egy vagy több népbiztosság csinálja, vagy pedig az egyik népbiztosság ellentétes akciókat csinál a másik népbiztossággal. Indítványozza, hogy minden népbiztosság záros határidőn belül programját és programjának keresztülviteli módozatait terjessze be.

Garbai Sándor elnök megjegyzi, hogy erre kísérleteket fog a Kormányzótanács tenni.

Tudomásul szolgál.

6.

Garbai Sándor elnök bemutatja az Egri Forradalmi Törvényszék két halálos ítéletét,⁷ amelyekre vonatkozólag kegyelmi kérvény adatott be.

Szántó Béla hadügyi népbiztos szerint a tények nem ismeretében a Kormányzótanács a halálos ítéletek ügyében nem dönthet. Tekintettel az ellenforradalomra, javasolja annak kimondását, hogy ellenforradalmi ügy-

⁶ Az 1919. június 24-i puccskíséret során érte találat a szovjetházat.

⁷ Erdélyi Mihály és Mihályi János ügyéről van szó, akiket az egri ellenforradalmi szervezkedésben való részvételük miatt ítélték halálra. Ügyükben a Forradalmi Kormányzótanács július 7-én kegyelmi határozatot hozott (37. sz. jegyzőkönyv 7. pont). 1919. július 31-én az Egri Forradalmi Törvényszék Erdélyit 5 évi, Mihályit 6 évi kényszermunkára ítélte (PI Arch. 609. f. 3./1919-456.).

ben a forradalmi törvényszék által hozott halálos ítéletek meg nem fellebbezhetők és azonnal végrehajtandók.

A Kormányzótanács határozatilag kimondja, hogy ellenforradalmi ügyben a forradalmi törvényszékek által hozott halálos ítéletek meg nem fellebbezhetők és azonnal végrehajthatók.

7.

Szántó Béla hadügyi népbiztos Kun Béla külügyi népbiztos nevében azt javasolja, hogy a fővárosi központi (150 tagú) ellenőrző bizottság hétfőre, június 30-ára ülésre hívassék össze.⁸

A Kormányzótanács határozatilag kimondja.

(Az ülés végződik este fél 9 órakor.)

Bihari Mihály
jegyző

Szerkesztett jegyzőkönyv géppel írott másodpéldánya. Borítólapjának jobb felső sarkában Révész Mihály „RM” kézjegye látható. A jegyzőkönyv mellett megtalálható ennek sztenogramja is, Bihari Mihály aláírásával ellátva.

⁸Elírás történt: 1919. június 30-án a Szövetséges Központi Intéző Bizottság ülésezett (ennek volt 150 tagja), amelyen Kun Béla a külpolitikai kérdésekről tartott beszámolót. Előterjesztésére a bizottság egyhangúlag hozzájárult Szlovákia kiűritéséhez.

1919. június 27.^a

A Forradalmi Kormányzótanács ülése

Jelen vannak:

Garbai Sándor, a Kormányzótanács elnöke, Dovcsák Antal, a Kormányzótanács elnökhelyettese, Varga Jenő, Ágoston Péter, Szántó Béla, Stefán Ágoston, Kalmár Henrik, Guth Antal, Kun Béla, Bajáki Ferenc, Lengyel Gyula népbiztosok, Hamburger Jenő főosztályvezető és Révész Mihály jegyzőkönyvvezető.

I.

Garbai Sándor elnök megnyitja az ülést.

(Az ülést a jegyző megérkezéséig Guth Antal népjóléti és közegészségügyi népbiztos jegyzi.)

Kun Béla külügyi népbiztos bejelenti, hogy Pellé tábornok a fegyverszünetet július hó 30-ig meghosszabbította.¹

Ágoston Péter igazságügyi népbiztos bejelenti, hogy a Clemenceau megjelölt vonala demarkációs vonal (semleges vonal attól jobbra és balra 2–4–6 km). Bánréve állomás nekünk jutott, de humanitárius okokból kérték, hogy nekik engedjék át. Mittelhauser azt ajánlotta, hogy a Duna legyen a semleges vonal. Kun Béla külügyi népbiztos jelzi, hogy Clemenceau sürgönye értelmében ettől jobbra és balra is semleges zónát létesít. Vác, Miskolc a mi ellenőrző bizottságunk székhelye, Losonc és Munkács az ő ellenőrző bizottságuké. A semleges zóna pontjai a Kormányzótanács előtt fekvő jegyzékben van. Abban vannak a többi megállapodások is.²

Kun Béla külügyi népbiztos közli egyúttal Pellé tábornok sürgönyét Böhm főparancsnokhoz. Kijelenti, hogy Clemenceau sürgönye alapján ragszkodni kell ahhoz, hogy Pozsony és Komárom is kiüríttessék, mert máskülönben a vasúti forgalom van veszélyeztetve a Duna jobb partján.

^aA keltezés után a következő szöveg olvasható: „pénteken délelőtt 1/2 10 órakor, a Kormányzótanács üléstermében”.

¹Elírás történt, a dátum helyesen június 30. A fegyverszünetről és annak meghosszabbításáról szóló dokumentumokat közli: MMTVD 6/B köt. 242–247., 307. és 359. o. Maurice César Joseph Pellé francia tábornok, az I. világháború után a csehszlovákiai francia katonai misszió vezetője.

²Georges Clemenceau francia politikus, 1906–1909 és 1917–1920 között miniszterelnök, a párizsi békekonferencia elnöke, a Magyarországi Tanácsköztársaság elleni intervenció szervezője. Eugene D. A. Mittelhauser francia tábornok, ebben az időben a nyugat-szlovákiai csehszlovák csapatok főparancsnoka. A semleges zónára vonatkozó megállapodást közli: MMTVD 6/B köt. 385–387. o.

Felhatalmazást kér arra, hogy a tárgyalások az eddigi értelemben folytatassanak annak a hangsúlyozásával, hogy Clemenceau jegyzéke értelmében Fülek a mienk maradjon. Salgótarján miatt és ennek fejében kompenzációképpen Bánrévé dolgában a csehekkel okvetlenül fogunk tárgyalni.

Dovcsák Antal elnökhelyettes kéri, hogy a tárgyalások alkalmával hason oda, hogy Ózdra való tekintettel az ércbányák, amelyek a közelben vannak, a mienk maradjanak.

(A jegyzőkönyvvezetést Révész Mihály veszi át, az idő 11.30 óra.)

Ágoston Péter igazságügyi népbiztos a tárgyalások folytatására és a megállapodás aláírására felhatalmazást kér, kéri továbbá, hogy Böhm Vilmos hadsereg-főparancsnokkal a Kormányzótanács ez ülésén történt megállapodásokat közöljék.

A Kormányzótanács Ágoston Péter igazságügyi népbiztosnak megadja a felhatalmazást és Böhm Vilmos hadsereg-főparancsnokkal a következőket közölteti:

Arra való tekintettel:

hogy Salgótarján a határ, Clemenceau jegyzéke és Pellé sürgönye még mindig nem fix és teljesen világos. Ágoston Péter népbiztos ennek a határnak olyan irányú megállapítását követelheti, amely szerint Salgóbánya, Salgó végállomás és Somosújfalú feltétlenül magyar területre essék. Bánrévé állomás használása tekintetében a csehek részéről előterjesztett az a kívánság, hogy a bánrévei állomást ők átmenetileg használhassák, csak abban az esetben teljesíthető, hogyha a határt továbbra Fülektől északra kitolni engedik, nem különben ha az Ózdtól északra eső bányák egészen Darnyaárokig magyar területre esnek, és így a határ ott a Darnya-patak lesz. A további lényeges pont[.] a Duna vonalán épp így létesíttessék semleges zóna, mint a demarkációs vonal többi részén.

A hadsereg-főparancsnokkal még az is közlendő, hogy Ágoston Péter népbiztos közvetlen tárgyalást fog kérni a csehektől.

Ágoston Péter igazságügyi népbiztos rámutat arra, hogy szükséges, hogy állandóan információkat kaphasson; a leghelyesebbnek a valamilyen chifre-ben való megállapodást tartja.

A Kormányzótanács megállapodik abban, hogy Ágoston Péter népbiztos magával viszi a titkárokat, akikkel sürgönyön állandóan érintkezik az otthoniakkal.

(Az elnöklést Dovcsák Antal elnökhelyettes veszi át.)

2.

Kun Béla külügyi népbiztos javasolja, hogy az ellenforradalmi puccs kalmával elesettek és sebesültek, illetőleg a visszamaradottak számára; re vonatkozó rendelet jelenjék meg.^b

A Kormányzótanács az indítványhoz hozzájárul, a végrehajtással Guth Antal népjóléti és közegészségügyi népbiztost bízta meg azzal, hogy ez az elhatározás nem közzelendő.

(Az ülés 12.30 órakor végződik.)

évész Mihály s. k.
gyzökönyvvezető

erkesztett jegyzőkönyv géppel írott másolata.

^bEredetiben így, nyilvánvalóan az említettek segélyezéséről van szó.

1919. június 29.^a*A Forradalmi Kormányzótanács ülése*

Jelen vannak:

Garbai Sándor, a Kormányzótanács elnöke, Dovcsák Antal, a Kormányzótanács elnökhelyettese, Kun Béla külügyi népbiztos, Szántó Béla hadügyi népbiztos, Guth Antal népjóléti és közegészségügyi népbiztos, Lengyel Gyula népbiztos, népgazdasági tanácsi elnök, Varga Jenő népbiztos, népgazdasági tanácsi elnök, Bajáki Ferenc népbiztos, népgazdasági tanácsi elnök, Kalmár Henrik német népbiztos, Stefán Ágoston ruszin népbiztos, Werner Mór¹ a Belügyi Népbiztosság képviselőjében, Bihari Mihály jegyzőkönyvvezető.

(Az ülés kezdődik 10.15 órakor.)

1.

Garbai Sándor elnök az ülést megnyitja és üdvözli a megjelenteket.

Kun Béla külügyi népbiztos előadja, hogy a pártvezetőség tegnap tartott ülésében a csehszlovák területnek a demarkációs vonalig való kiürítésének² álláspontjára helyezkedett azzal az indokolással, hogy a háborút a hadseregtől beérkezett jelentések alapján tovább viselni nem lehet. Kéri, hogy a Kormányzótanács szintén ilyen értelemben határozzon és e határozat kerüljön a hétfőn tartandó országos bizottság³ elé. Ismeri azokat a katonai és politikai szempontokat, amelyek indokolják ezt a határozathozatalt.

Hosszabb vita után, amelyben a jelenlevő népbiztosok mindegyike részt vesz, a Kormányzótanács elhatározza, hogy a hadsereg állapotára való tekintettel, továbbá a diktatúrának minden vonalon való keresztülvitele, a diktatúrának megerősítése és a belső gazdasági élet megszervezése szempontjából eleget tesz annak a kívánságnak, mely a Clemenceau-jegyzékben foglaltatik és a csapatokat a kijelölt

^aAz eredeti dokumentum bevezető mondata: „1919. július hó 29-én, vasárnap délelőtt 9 órakor a Kormányzótanács ülésében.” A dátumban elírás történt, helyesen: 1919. június 29.

¹Werner Mór a Belügyi Népbiztosság útlevél osztályának vezetője.

²Lásd a 34. sz. jegyzőkönyv (június 27.) 1. pontját.

³A Szövetséges Központi Intéző Bizottság.

demarkációs vonalra [visszavonja]. A Kormányzótanács elhatározza, hogy a visszavonuló csapatok részére proklamációt bocsát ki, melynek megfogalmazásával Kun Béla, Varga Jenő és Lengyel Gyula népbiztosokat bízta meg.⁴ A párttitkárságot felhívja, hogy holnap, azaz hétfő délig 100 agitátorról gondoskodjon, akik a frontról a visszavonulás okát és célját megmagyarázzák. A Kormányzótanács Kun Béla népbiztost bízta meg, hogy a holnapi intéző bizottsági ülésen ezt a kérdést ismeresse.

2.

Kun Béla külügyi népbiztos bemutatja a kommunista erkölcsökbe ütköző bűncselekményekről szóló rendelettervezetet, amit hétfőn az intéző bizottság elé akar terjeszteni. Ez a rendelet a proletár igazgatásban mutatóköz visszaéléseket akarja megszüntetni.

A Kormányzótanács a rendelettervezethez hozzájárul.⁵

3.

Garbai Sándor elnök javasolja Böhm hadsereg-főparancsnok és Szántó hadügyi népbiztos között felmerült ellentét⁶ elintézésével a Kormányzótanács elnöke és elnökhelyettese bizassék meg.

A Kormányzótanács ily értelemben határoz.

(Az ülés végződik déli 12 órakor.)

Bihari Mihály s. k.
jegyző

Szerkesztett jegyzőkönyv géppel írott másodpéldányának fotokópiája. A napirendi pontok sorszá-
mát az eredetiben nem jelölték. A jegyzőkönyv szövegét közli: MMTVD 6/B köt. 367. o.

⁴ A felhívás a *Vörös Újság* 1919. július 1-i számában jelent meg.

⁵ A rendelettervezetet a Szövetséges Központi Intéző Bizottság június 30-án tárgyalta, a SZKIB 1. sz. rendeleteként jelent meg. (*Tanácsköztársaság*, 1919. július 2.)

⁶ Ezekben a napokban több kérdésben is vita folyt Böhm Vilmos és Szántó Béla között, így hatásköri kérdésekben, a ludovikások ellenforradalmi megmozdulásának szervezőivel szembeni eljárásról, a Hadügyi Népbiztosság külön karhatalmi alakulatának kérdésében, a Clemenceau-jegyzék elfogadásáról.

1919. július 4.^a*A Forradalmi Kormányzótanács ülése*

Jelen vannak:

Garbai Sándor, a Kormányzótanács elnöke, Dovcsák Antal, a Kormányzótanács elnökhelyettese, Guth Antal népjóléti és közegészségügyi népbiztos, Nyisztor György népbiztos, a Népgazdasági Tanács elnöke, Kun Béla külügyi népbiztos, Bajáki Ferenc népbiztos, a Népgazdasági Tanács elnöke, Landler Jenő belügyi, Pogány József közoktatásügyi, Lengyel Gyula népbiztos, a Népgazdasági Tanács elnöke, Varga Jenő népbiztos, a Népgazdasági Tanács elnöke, Szántó Béla hadügyi, Stefán Ágoston ruszin, Kalmár Henrik német, Rónai Zoltán belügyi népbiztos és Bihari Mihály jegyző.

(Az ülés kezdete este 10 órakor.)

Garbai Sándor elnök üdvözlí a megjelenteket és az ülést megnyitja.

1. Tárgy

Fáber Oszkár előterjesztése a Vallásügyi Likvidáló Hivatalnak önálló népbiztossággá való átszervezése tárgyában.

Garbai Sándor elnök javasolja, hogy a Kormányzótanács az intéző bizottságnak tegyen javaslatot abban az irányban, hogy az egyházi ügyek likvidálása különleges megbízás legyen, önálló hatáskörrel, és a likvidálással megbízott közvetlenül az intéző bizottságnak és a Kormányzótanácsnak legyen felelős.

Kun Béla külügyi népbiztos hozzájárul a javaslathoz azzal, hogy a likvidált egyházi javak a legsürgősebben bocsáttassanak az illetékes népbiztosságok rendelkezésére.

Rónai Zoltán belügyi népbiztoshelyettes javasolja, hogy az intéző bizottság egy szűkebb körű bizottságot delegáljon, amely a likvidálást ellenőrzi.

A Kormányzótanács elhatározza, hogy az intéző bizottságnak javaslatot tesz abban az irányban, hogy az egyházi ügyek likvidálása különleges megbízás legyen önálló hatáskörrel, és a likvidálással megbízott közvetlenül az intéző bizottságnak és a Kormányzótanácsnak legyen

^aA keltezés után a következő szöveg olvasható: „pénteken este 9 órakor, a Kormányzótanács üléstermében”.

felelős. A likvidált egyházi javak a legsürgősebben, szukcesszive bocsáttassanak az illetékes népbiztosságok rendelkezésére. A likvidálás ellenőrzésére az intéző bizottság egy szűkebb körű bizottságot delegáljon.¹

2.

Garbai Sándor elnök előterjeszti az országházi alkalmazottaknak a Belügyi Népbiztosságból a Kormányzótanács Elnökségébe leendő átkapcsolása ügyében [sic!].

A Kormányzótanács az előterjesztéshez hozzájárul.²

3.

Kun Béla külügyi népbiztos javasolja, hogy a Kormányzótanács heti rendes ülésének és a központi intéző bizottság havonkénti kétszeri ülésének pontos határnapja állapíttassék meg.

A Kormányzótanács kimondja, hogy minden hét csütörtökjén este fél 9 órakor a Kormányzótanács rendes ülést tart, rendkívüli ülést pedig a szükséghez képest. A központi intéző bizottságnak pedig a Kormányzótanács javaslatot tesz abban az irányban, hogy a központi intéző bizottság üléseit kéthetenként, éspedig minden hónap 5-én és 21-én tartsa.

4.

Pogány József közoktatásügyi népbiztos javasolja, hogy a vidéki sajtó ügyeit a Kormányzótanács a Közoktatásügyi Népbiztosság hatáskörébe utalja.

Többek hozzászólása után

a Kormányzótanács kimondotta, hogy a vidéki sajtó ügyeit a Közoktatásügyi Népbiztosság hatáskörébe utalja.

¹ Az állam és egyház szétválasztásával kapcsolatos kérdésekről lásd az 1. sz. jegyzőkönyv (március 22.) 25. pontját és 19. jegyzetét. A Szövetséges Központi Intéző Bizottság nem foglalkozott a likvidálás ellenőrzésének kérdésével.

² Az intézkedés indoklásáról lásd: Pl Arch. 601. f. 2/1919–XXXVII–3113; továbbá A volt országházi alkalmazottak a Kormányzótanács elnökének felügyelete alá tartoznak c. cikket, *Népszava*, 1919. július 6.

5. Tárgy

Határozathozatal a népbiztoshelyettesek kinevezésének az Alkotmány rendelkezéseivel leendő összhangba hozatala tárgyában.

Garbai Sándor, a Kormányzótanács elnöke előadja, hogy az Alkotmány értelmében minden népbiztosság mellé az intéző bizottságnak egy bizottságot kell a lehetőség szerint delegálni, amelyik bizottság elnöke a népbiztos, elnökhelyettese pedig a népbiztos helyettese. Tisztázandó volna, hogy a bizottságnak adminisztratív teendői vannak-e, vagy csupán tanácskozó testület-e?

Kun Béla külügyi népbiztos véleménye szerint a munkástanács nemcsak tanácskozó, hanem dolgozó testület is, amelynek logikus konzekvenciája az, hogy a központi intéző bizottság tagjai lehetőleg valamennyien, nemcsak tanácskozók, hanem dolgozók is a szociális igazgatásban. A bizottság legnagyobb részének dolgozni kell a szovjetközigazgatásban.

Hosszabb vita után

a Kormányzótanács kimondotta, hogy az egyes népbiztosságok mellé az intéző bizottság kebeléből mindenütt, ahol ez idő szerint lehetséges, bizottságot állít fel. A népbiztos helyettese az intéző bizottság által megválasztott bizottság elnökhelyettese. A népbiztoshelyettes csak akkor vesz részt a Kormányzótanács ülésén, ha a népbiztos az ülésen nem jelenhet meg, a Kormányzótanács továbbá kimondotta, hogy az ellenőrző bizottság a Kormányzótanács ülésein részt nem vesz.³

6.

Lengyel Gyula népbiztos, a Népgazdasági Tanács elnöke a közélettel kapcsolatos kérdésében tesz jelentést. Bőséges gyümölcs- és zöldségtermésünk van. Budapestre azonban nem hoznak fel semmit ezekből, aminek oka az, hogy nincsen olyan karhatalom, amely végrehajtaná a központ rendeleteit. Javasolja, hogy a legsürgősebben olyan karhatalom szerveztessék, amely gondoskodik arról, hogy az élelmiszer-rekvirálásnál és a cséplésnél a központ rendeletei végrehajtsanak, továbbá Budapesten is, a közellátás céljaira, a piacok ellenőrzésére külön megbízható karhatalom állíttassék fel.

³ A Tanácsok Országos Gyűlésén elfogadott Alkotmány 20. §-a szerint „A Szövetséges Központi Intéző Bizottság közvetlenül is részt vesz az állami ügyek intézésében. A népbiztosokon kívül tagjai közül kerülnek ki a népbiztosok mellé rendelt és a népbiztosok munkáját kiegészítő és ellenőrző bizottságok. Ezeken kívül az Intéző Bizottság különleges feladatok végrehajtására tagjai sorából más bizottságokat is alakíthat, és bizonyos feladatok elvégzésével egyes tagjait is megbízhatja.” Az Alkotmány e paragrafusának végrehajtásáról van szó, amelyet Vágó Béla már a SZKIB 1919. június 30-i ülésén szorgalmazott, és javaslatára a Belügyi Népbiztosság mellé az ellenőrző bizottságot mindjárt meg is választották.

Landler Jenő belügyi népbiztos javasolja, hogy a frontról hazajött munkásezredek ne fegyvereztessenek le, hanem még kiegészítve a rekvirálás céljaira használtassanak fel.

Kun Béla külügyi népbiztos helyesli Landler Jenő javaslatát. Természetesen a munkásezredek fegyverben tartásánál az a szempont jöhet tekintetbe, hogy azoknak az üzemeknek a munkásai maradjanak fegyverben, amelyek a termelésben cselekvőleg nem vesznek részt. Javasolja, hogy – tekintettel arra, hogy a húsellátás néhány hétre teljesen biztosítva van – a húsadag napi 8 dkg-ra emeltessék fel, továbbá a gyárak, nagyüzemek részére osztassanak ki a meglévő készletek (ruha, cipő stb.). Ezekből a készletekből lehetőleg kapjanak a vidéki városok ipari munkásai is. Javasolja végül, hogy a Kormányzótanács külön rendeletet bocsásson ki a vidéki városok direktóriumaihoz, amelyben a legszigorúbban tiltsa el a kiviteli tilalmat, s amennyiben a direktóriumok ennek nem engedelmessékednek, úgy az intéző bizottság oszlassa fel ezeket, vagy rendeljen el új választást.

Varga Jenő népbiztos, a Népgazdasági Tanács elnöke előadja, hogy a Népgazdasági Tanács most építi ki a vidéki gazdasági szervezeteket, úgy a vidéki népgazdasági tanácsokat és vidéki gazdasági hivatalokat, amelyeknek feladata lesz, hogy a vidéki gazdasági életet a központtól kapott utasítások szerint intézzék. A karhatalomnak csupán az legyen a feladata, hogy a központ rendeleteinek pontos végrehajtását irányítsa, de ő maga ne rekviráljon.

Kun Béla külügyi népbiztos indítványozza, hogy bízassék meg a du-nántúli második hadtest parancsnoksága azzal, hogy a közellátással egyetértően a rekvirálást végezze.

Pogány József közoktatásügyi népbiztos szerint a mai helyzetben mindent el kell követni arra, hogy a munkásság élelmezése biztosíttassék, a munkásság élelmezését csak katonai erővel lehet biztosítani. Ezen kívül is szükség volna arra, hogy a parasztság egy részét a proletárdiktatúrának megnyerjük. Helyesnek tartaná, ha 100 holdtól 50 holdig vagy 20 holdig terjedő földbirtokok elvételnének tulajdonosaiktól és ezekből 10 holdig terjedő törpebirtokok alakíttatnának, ezzel minden faluban földmunkásokból és törpebirtokosokból álló testőrséget teremtenék a proletárdiktatúra céljaira.

Rónai Zoltán belügyi népbiztoshelyettes véleménye szerint azon vitatkozni sem lehet, hogy csak gazdasági irányítás mellett rekvirálhat a katonaság. Nem kell külön élelmezési karhatalmat felállítani, hanem a Vörös Őrséget kell fejleszteni.

Kun Béla külügyi népbiztos javasolja, hogy a fehérenemű-rekvirálás Budapesten rendeltessék el, mivel egyáltalán nincs a proletariátusnak fehéreneműje.

Nyisztor György népbiztos, a Népgazdasági Tanács elnöke azt tartja helyesnek, ha a közellátás kiküldött emberei rekvirálnak, a katonaság csak ott van és a katonaság csak akkor rekvirálhat, ha ellenállással találkozik. A földosztást nagyon veszélyesnek tartaná, mert ezzel felborítjuk esetleg a

termelőszövetkezeteket. Inkább a gazdag parasztnak földjéből kétholdas házhelyeket adjunk a szegényparasztoknak.

Lengyel Gyula népbiztos, a Népgazdasági Tanács elnöke ellenzi a katonai rekvirálást. Szükség volna egy központi karhatalomra, amely a megfelelő gazdasági szervek utasításai értelmében jár el, de nem lehet a rekvirálást rendszertelen katonai akcióval végezni.

Landler Jenő belügyi népbiztos hangsúlyozza azt, hogy sürgősen kell adni, és pedig mindent adni a proletárságnak, és biztosítani azt, hogy minden el is jusson a proletársághoz, ezt pedig csakis a katonasággal lehet elérni. A harmadik hadtest 40–50 000 embert élelmezett és mindent maga szerzett. A parasztnak csak a katonai hatalomtól félnek.

Kun Béla népbiztos utal arra, hogy nem organizatórikus kérdés elintézéséről van szó, hanem csak arról, hogy momentán adni kell a proletariátusnak. Ezt biztosítani kell még akkor is, ha bizonyos szervezeti hibákat idézünk fel. A Dunántúl a fő rekvirálási terület, keressük meg tehát a hadsereg-főparancsnokságot, hogy a munkásezredekkel delegálja a Dunántúlra, ez használtassék fel mint karhatalom a második hadtest részéről a rekvirálás céljaira. Csak addig tartja ezt elintézési módnak, amíg a Belügyi Népbiztosság rendezni fogja a Vörös Őrség, tehát a karhatalom ügyét. Javasolja ennél fogva, hogy a Belügyi Népbiztosság utasítsassék arra, hogy a Hadügyi Népbiztossággal egyetértően a legsürgősebben szervezze meg a Vörös Őrséget.

Pogány József közoktatásügyi népbiztos kijelenti, hogy amennyiben nem a katonaság rekvirál, úgy felelősséget az élelmiszer-rekvirálásért nem vállal.

Ez után

a Kormányzótanács úgy határoz, hogy megkeresi a hadsereg-főparancsnokságot, hogy a munkásezredeknek a leszerelését ne rendelje el, sőt ezeket egészítse ki és vezényelje át a Dunántúlra élelmiszer-rekvirálás céljából, a második hadtest parancsnokságát pedig megbízza azzal, hogy a Közellátási Népbiztossággal egyetértően a munkásezredekkel mint megbízható karhatalommal az élelmiszer-rekvirálást végezze.⁴

Továbbá elhatározza a Kormányzótanács, hogy a fehérmű-rekvirálás elrendeltessék, azonban megfelelő garanciális intézkedések mellett, úgy, hogy a rekvirált fehérmű a munkásság részére a legrövidebb idő alatt kiosztassék.⁵

⁴ Az előzményekről lásd a 31. sz. jegyzőkönyv (május 30.) 2. pontját.

⁵ Rendelet kiadásáról, a magánosok felesleges ruhakészletének lefoglalásáról nincs tudomásunk, csupán a Népgazdasági Tanács 106. sz. rendelete ismeretes, amely a kereskedők és a ruházati iparosok ruházati áruinak igénybevételéről szól (*Tanácsköztársaság*, 1919. július 29.).

Az agrárkérdésre vonatkozólag elhatározta, hogy a Népgazdasági Tanács sürgősen tegyen javaslatot a 100 holdas földtulajdonhatár kérdésében.⁶

Végül a Kormányzótanács elhatározza, hogy a belügyi népbiztost utasítja, hogy a Vörös Őrséget sürgősen reorganizálja.⁷

7.

Stefán Ágoston javasolja, hogy ruszin propaganda célokra két pénzben 1 millió korona engedélyeztessék.

Lengyel Gyula népbiztos, a Népgazdasági Tanács elnöke bejelenti, hogy a szabadkai MÁV vasutasok fizetésére 2 és fél millió koronát kérnek, a szegedi munkanélküliek támogatására pedig 250 000 koronát.

A Kormányzótanács ruszin propaganda céljaira 1 millió koronát, a szegedi munkanélküliek támogatására pedig 250 000 koronát engedélyez, a szabadkai vasutasok kérelmét pedig nem teljesíti.

(Az ülés végződik éjjel 12 órakor.)

Bihari Mihály
jegyző

Szerkesztett jegyzőkönyv géppel írott másodpéldánya. Borítólapjának jobb felső sarkában Révész Mihály „RM” kézjegye látható. A jegyzőkönyv mellett megtalálható ennek sztenogramja is, Bihari Mihály aláírásával ellátva. A jegyzőkönyv 6. pontját közli: MMTVD 6/B köt. 409–410. o.

⁶ Ismereteink szerint újabb központi rendelkezés nem született.

⁷ A Vörös Őrség és a karhatalom megerősítését nemcsak az élelmiszer rekvirálásának kérdése, de a júniusi ellenforradalmi kísérletek is előtérbe helyezték. A Kormányzótanács a kérdéssel később ismételtlen foglalkozott.

1919. július 7.^a*A Forradalmi Kormányzótanács ülése*

Jelen vannak:

Garbai Sándor, a Kormányzótanács elnöke, Dovcsák Antal, a Kormányzótanács elnökhelyettese, Kun Béla külügyi népbiztos, Bajáki Ferenc népbiztos, népgazdasági tanácsi elnök, Szántó Béla hadügyi népbiztos, Varga Jenő népbiztos, népgazdasági tanácsi elnök, Kalmár német népbiztos, Stefán Ágoston ruszin népbiztos, Lengyel Gyula népgazdasági tanácsi elnök, Ágoston Péter igazságügyi népbiztos, Rónai Zoltán belügyi népbiztoshelyettes, Hamburger Jenő népgazdasági tanácsi főosztályvezető, Révész Mihály jegyző.^b

(A jegyző távollétében az ülést ideiglenesen Guth Antal népjóléti és közegészségügyi népbiztos vezeti.)

1.^c

Ágoston Péter igazságügyi népbiztos előterjeszti a csehszlovákokkal folytatott tárgyalás eredményeit és bemutatja azokat a javaslatokat, amelyeket a csehszlovák köztársaság kormánya

- (1.) a semleges zóna közigazgatására,
- (2.) a foglyok kicserélésére vonatkozólag tett.

A Kormányzótanács az előterjesztéseket magáévá teszi.¹

Ágoston Péter igazságügyi népbiztos ajánlja, hogy adjunk néhány mozdonyt előlegképpen az átadandó mozdonyokhoz, ennek fejében a csehek szenet adnának.

Kun Béla külügyi népbiztos ennek ilyen formában ellene van, inkább az eladás mellett van; rekonpenzációs üzleteket akar kötni.

^aA keltezés után a következő szöveg olvasható: „hétfőn délelőtt, a Kormányzótanács ülés-termében”.

^bAz ülésen jelen volt Guth Antal is, amit felszólalása és a felsorolás után, külön sorban, zárójelbe tett szöveg is bizonyít.

^cAz eredetiben az 1. napirend sorszámát nem jelölték.

¹Ágoston Péter a Pozsonyban 1919. június 25.–július 1. között, a csehszlovák megbízottakkal folytatott tárgyalásokról számolt be. Az említett javaslatok megtalálhatók Ágoston Péter hagyatékában (PI Arch. 689. f. 6. ó. e. 14–18. és 73. lap). A semleges zónára vonatkozó megállapodás szövegét közli: MMTVD 6/B köt. 385–387. o.

Varga Jenő szocializáló népbiztos figyelmeztet arra, hogy a csehek könnyebben adnak kosztot, mint szenet, viszont nekünk inkább szénre van szükségünk. A csehek fizessék meg a mozdonyok árát és adjanak biztosítékot.

2.

Stefán Ágoston ruszin népbiztos kéri, hogy a ruszka-krajnai paraszt-lázadásban részt vettek részére is adjunk amnesztiát.²

3.

Szántó Béla hadügyi népbiztos a lógósok kérdésének a rendezését akarja.

Kun Béla külügyi népbiztos felszólalása után, Varga Jenő népgazdasági tanácsi elnök az élelmezés kérdésének egységes, szigorúan egy vezetés alatt való megállapítását óhajtja.

Rónai Zoltán helyettes belügyi, Guth Antal népjóléti és közegészségügyi, Hamburger Jenő földművelésügyi népbiztosok felszólalása után,

Szántó Béla hadügyi népbiztos rámutat arra, hogy a bajok egyik fő forrása ott van, hogy a hadügyi kérdésekben elhatározások történtek anélkül, hogy neki (Szántónak) tudomása lenne a dolgokról, a bajok másik fő forrása az, hogy a hadügy nem rendelkezik karhatalommal. A lógósok kérdése sok egyéb kérdéssel függ össze, az ellenforradalommal is.

Hamburger Jenő földművelésügyi osztályvezető felszólalása után,

Kun Béla külügyi népbiztos rámutat arra, hogy a lógósok ellen lehet és kell is intézkedéseket tenni. Ha a hadügynek kell karhatalom, azon már rég kellett volna segíteni. Javasolja, hogy az egész karhatalom kérdésének a rendezését vigye keresztül a belügy, és a Kormányzótanács a csütörtöki ülésen tárgyalja meg a budapesti karhatalom kérdését. Indítványozza, hogy Garbai Sándorból, Szántó Bélából és Bajáki Ferencből álló bizottság küldessék ki, amely momentán a budapesti karhatalom ügyeit vizsgálja meg, és tegyen előterjesztést arra, hogy Budapest mint hadművelési terület szüntessék meg.

Dovcsák Antal helyettes elnök rámutat arra, hogy nem helyezkednék arra az álláspontra, hogy a lógósokkal erélyesebb intézkedéseket tegyünk.

Szántó Béla hadügyi népbiztos a harctéri helyzetet ismerteti.

Lengyel Gyula népgazdasági tanácsi elnök rámutat arra, hogy konkrét gazdasági intézkedésekből indult ki a vita, kéri, hogy a gazdasági kérdésekről való megbeszélések folytattassanak.

Varga Jenő népgazdasági tanácsi elnök rámutat arra, hogy amennyiben két napon belül nem intéződik a karhatalom kérdése, ő bejelenti lemondását.

² 1919. április 21–23-án Munkácson ellenforradalmi megmozdulás volt. Az ügyet a Budapesti Forradalmi Törvényszék tárgyalta. A perben ötven vádlott szerepelt, közülük két személy – Albrecht Ernő és Diez Günther – ellen hoztak ítéletet, a többi vádlottat felmentették. (PI Arch. 609. f. 1/1919–1491.) Stefán Ágoston feltehetőleg ezek érdekében szólt.

Kun Béla külügyi népbiztos a következő konkrét indítványt terjeszti elő.

1. A karhatalom dolgában a belügy és hadügy teyének csütörtökön egy részletes előterjesztést, készítsenek rendelettervezetet a karhatalom egységes rendezésére;
2. Ugyanekkor Budapest szűnjék meg hadműveleti terület lenni és a budapesti karhatalom kérdését ugyancsak rendezzék el; erre vonatkozólag Garbai Sándor, Bajáki Ferenc és Szántó Béla tegyék meg az intézkedéseket.

A Kormányzótanács Kun Béla külügyi népbiztos indítványát elfogadja.³

Varga Jenő népgazdasági tanácsi elnök [a Kormányzótanács] figyelmébe ajánlja, hogy a csütörtöki ülésre Haubrich József hadtestparancsnok, Böhm Vilmos hadsereg-főparancsnok is meghívassék.

4.

Szántó Béla hadügyi népbiztos előterjesztést tesz a hadifogságban levő[k] itthonmaradottjai számára való intézkedések megtételére. Varga Jenő népgazdasági tanácsi elnök, Dovcsák Antal elnökhelyettes, Ágoston Péter igazságügyi népbiztos és Guth Antal népjóléti és közegészségügyi népbiztos felszólalása után a

Kormányzótanács úgy határoz, hogy a segélyezéssel kapcsolatos minden ügy a Népgazdasági Tanácsban tárgyalassék le.⁴

5.

Lengyel Gyula pénzügyi népbiztos rámutat a kerületi népgazdasági tanácsok felállítására vonatkozó rendelet, tulajdonképpen végrehajtási rendelet kibocsátásának szükségességére. Felhatalmazást kér, hogy ezt a népgazdasági tanácsi rendeletet a Kormányzótanács nevében adhassa ki.

Rónai Zoltán belügyi népbiztoshelyettes hangsúlyozza annak szükségességét, hogy ez a rendelet bemutattassék a Kormányzótanácsnál.⁵

³Budapest hadműveleti területté nyilvánításáról a Kormányzótanács május 4-i mozgósítási parancsában rendelkezett, ennek megszüntetését a július 10-i ülésén határozták el (38. sz. jegyzőkönyv 1. pontja).

⁴Lásd a Népjóléti és Közegészségügyi Népbiztosság 69. sz. rendeletét (*Tanácsköztársaság*, 1919. július 27.).

⁵Lásd a Forradalmi Kormányzótanács CXXX. sz. rendeletét (*Tanácsköztársaság*, 1919. július 17.), amely a kerületi gazdasági hivatalok létrehozásáról intézkedett és egyben hatályon kívül helyezte a Népgazdasági Tanácsnak a kerületi népgazdasági tanácsok szervezéséről kiadott 45. sz. rendeletét (*Tanácsköztársaság*, 1919. június 17.). A rendelettervezettel a Kormányzótanács július 11-én (39. sz. jegyzőkönyv 8. pont) foglalkozott és a július 14-i (40. sz. jegyzőkönyv 6. pont) ülésén fogadta el.

6.

(A napirend 2. pontjaként kitüntetett előterjesztés a bábatanfolyamokon megtartott kurzusokon részt vevő bábanövendékek költségeinek fedezésére szükséges újabb 100 000 korona rendelkezése iránt

a napirendről levétetik.) [sic!]

7.

Garbai Sándor elnök előterjeszti Mihályi János és Erdélyi Mihály egri lakosok halálos ítéletének az ügyét, illetőleg az igazságügyi népbiztosnak a Kormányzótanács elé terjesztett azt a javaslatát, hogy a kötél általi halálbüntetésre ítélt Mihályi János és a golyó általi halálra ítélt Erdélyi Mihály egri lakosokkal szemben a megkegyelmezés jogát gyakorolja és utasítsa az Egri Forradalmi Törvényszéket, hogy a kegyelemből elengedett halálbüntetések helyett úgy Mihályi Jánossal, mint Erdélyi Mihállyal szemben az elkövetett bűncselekmények arányában álló más büntetést hozzon.

A Kormányzótanács az igazságügyi népbiztos előterjesztésének helyt ad, a megkegyelmezés jogát gyakorolja és az előterjesztés értelmében utasítja az Egri Forradalmi Törvényszéket.⁶

8.

Garbai Sándor elnök előterjeszti a bajai tisztviselők kérelmét, illetményeik folyósítása dolgában.⁷

Varga Jenő népgazdasági tanácsi elnök és Hamburger Jenő népgazdasági tanácsi főosztályvezető felszólalása után

a Kormányzótanács elhatározza, hogy a bajai közalkalmazottak illetményeinek kifizetésére vonatkozó kérelmet nem teljesíti.

9.

Hamburger Jenő mint párttitkár jelenti, hogy a politikai és egyéb megbízottak e hó 10-ig tartoznak jelentkezni.

Rónai Zoltán helyettes belügyi népbiztos bejelenti, hogy kataszterösszeírást rendelt el, ezt majd beküldi a párttitkárságnak.⁸

⁶ Lásd a 33. sz. jegyzőkönyv (június 26.) 7. jegyzetét.

⁷ Baja szerb megszállás alatt volt.

⁸ A kérdés előzményeiről lásd a 29. sz. jegyzőkönyv (május 17.) 5., 6., 7. pontját.

10.

Rónai Zoltán belügyi népbiztoshelyettes az intéző bizottság összehívását javasolja és azt, hogy hívja fel a Kormányzótanács a népbiztosok figyelmét arra, hogy bizottsághoz^d alakítandó bizottságok tagjainak névsorát állapítsák meg és ezt a névsort terjesszék be a Kormányzótanács elnökségéhez.

A Kormányzótanács Rónai Zoltán javaslatát magáévá teszi.⁹

11.

Guth Antal népjóléti és közegészségügyi népbiztos kéri, hogy a Kormányzótanács utasítsa a Pénzügyi Népbiztosságot arra, hogy a közalkalmazottak fizetésrendezésének kérdését véglegesen intézze el.

Bajáki Ferenc népgazdasági tanácsi elnök a népbiztosok fizetése egységesítésére vonatkozó rendeletnek a kérdését teszi szóvá.

A Kormányzótanács elhatározza, hogy felhívja a pénzügyi népbiztost, hogy a közalkalmazottak fizetésrendezésének tárgyában kibocsátott kormányzótanácsi rendelethez szükséges végrehajtási módozatot sürgősen terjessze a Kormányzótanács elé, miután annak hiányában a közalkalmazottakat megfelelő kategóriába besosztani lehetetlen.¹⁰

Felhívja a Kormányzótanács továbbá a pénzügyi népbiztost, hogy a népbiztosok illetményeinek kiutalására vonatkozóan hozott és minden népbiztossal közölt határozatot sürgősen és valamennyi népbiztosra vonatkozóan egyöntetűen hajtsa végre.¹¹

(Vége déli 1.30 órakor.)

Révész Mihály
jegyzőkönyvvezető

Szerkesztett jegyzőkönyv géppel írott másodpéldányának fotokópiája.

^dEredetiben így, helyesen: a népbiztosságok mellett.

⁹Lásd a 36. sz. jegyzőkönyv (július 4.) 5. pontját és 3. jegyzetét.

¹⁰Lásd az 5. sz. jegyzőkönyv (március 28.) 7. jegyzetét. A végrehajtási utasítást nem ismerjük, az előkészítésével kapcsolatos feljegyzéseket lásd: PI Arch. 601. f. 2/1919-XXXVII-2965.

¹¹Lásd a 4. sz. jegyzőkönyv (március 27.) 3. pontját és a 33. sz. jegyzőkönyv (június 26.) 3. pontját.

1919. július 10.^a*A Forradalmi Kormányzótanács ülése*

Jelen vannak:

Garbai Sándor, a Kormányzótanács elnöke, Dovcsák Antal, a Kormányzótanács elnökhelyettese, Böhm Vilmos hadsereg-főparancsnok, Landler Jenő belügyi, Kun Béla külügyi, Szántó Béla hadügyi népbiztos, Lengyel Gyula népgazdasági tanácsi elnök, Varga Jenő népgazdasági tanácsi elnök, Bajáki Ferenc népgazdasági tanácsi elnök, Kalmár Henrik német, Stefán Ágoston ruszin népbiztos, Rónai Zoltán belügyi népbiztoshelyettes, Lukács György közoktatásügyi népbiztoshelyettes, Hamburger Jenő, a Népgazdasági Tanács földművelésügyi főosztályának vezetője és Bihari Mihály jegyzőkönyv-vezető.^b

(Az ülés kezdete este 6 órakor.)

1.

Garbai Sándor elnök üdvözli a megjelenteket és az ülést megnyitja. Néhány olyan előterjesztést kíván tenni, amelyről jegyzőkönyvet felvétetni nem óhajt.

(A jegyző az ülés ezen részében, amely 8 óráig tart, nincs jelen.)

Garbai Sándor elnök 8 óra 10 perckor újból megnyitja az ülést és a jegyzővel a jegyzőkönyv részére a következő határozatot közli:

A Kormányzótanács megszünteti Budapestnek hadművelési területi jellegét, az ezzel kapcsolatos katonai intézkedések végrehajtására kiküldi: Garbai Sándor, Böhm Vilmos, Kun Béla és Landler Jenő elvtársakat.¹

A Kormányzótanács elhatározza, hogy az útlevílkérdés elvi szabályozása tekintetében a Külügyi és Belügyi Népbiztosság tegyen javaslatot.²

^aA keltezés után a következő szöveg olvasható: „csütörtökön este. A Kormányzótanács ülés-termében.”

^bA jelenlevők felsorolásából hiányzik Guth Antal neve.

¹Az előzményekről lásd a 37. sz. jegyzőkönyv (július 7.) 3. pontját.

²Az útlevílkérdésről lásd a Belügyi Népbiztosság 9. sz. rendeletét (*Tanácsköztársaság*, 1919. június 13.), ezt hatályon kívül helyezte és a kérdést újból rendezte a 14. BN sz. rendelet (*Tanácsköztársaság*, 1919. július 25.), majd ez utóbbit kiegészítette a 15. BN sz. rendelet (*Tanácsköztársaság*, 1919. július 27.).

A Kormányzótanács kimondotta, hogy a forradalmi törvényszékek ítéletei a [Szövetséges] Központi Intéző Bizottsághoz legyenek fellebbezhetők, amely ítéletek felülbírálására az intéző bizottság bizottságokat fog kiküldeni.³

A Kormányzótanács kimondotta, hogy a Közoktatásügyi Népbiztosságnak propaganda osztálya ellen emelt vádak megvizsgálására bizottságot küld ki, s a bizottság vezetésével Dovcsák Antal elvtársat bízta meg.⁴

A Kormányzótanács elhatározza, hogy a diktatúra eszközeivel való visszaélések miatt a kirótt büntetések végrehajtásának felfüggesztését hatályon kívül helyezi.⁵

2.

Garbai Sándor elnök kérdést intéz, hogy a Szövetséges Központi Intéző Bizottság ülése mikorára hívassék össze.

A Kormányzótanács elhatározta, hogy a Szövetséges Központi Intéző Bizottság ülése július 15-ére (kedd délutánra) sürgönyileg hívatik össze.

3.

Szántó Béla hadügyi népbiztos a Gödöllőn tartott katonai értekezletnek azt a javaslatát terjeszti elő, hogy a dolgozók védkötelezettsége olyképp terjesztessék ki, hogy 45 évig mindenki védkötelezettséget teljesít, éspedig a dolgozók fegyverrel, a nem dolgozók pedig munkakényszer alapján.

A Kormányzótanács a javaslatot elfogadja.⁶

Szántó Béla hadügyi népbiztos előterjeszti a Gödöllőn tartott katonai értekezletnek azt a javaslatát, hogy minden magyar honosságú tartalékos

³A kérdést a Szövetséges Központi Intéző Bizottság 1919. július 15–16-i ülésén tárgyalta, és a kegyelmi ügyek felülbírálatára a forradalmi főtörvényszék felállításáig öttagú albizottság kiküldését határozta el.

⁴A *Vörös Újság* 1919. július 7-i számában Lengyel József bírálta a Közoktatásügyi Népbiztosságot bürokratikus ügyintézése, liberalizmusa miatt. A vita a *Népszava* 1919. július 10-i és 11-i számában folytatódott.

⁵A diktatúra eszközeivel való visszaélés büntetéséről lásd a 9/a sz. jegyzőkönyv (április 6.) 5. pontját és 4. jegyzetét. A büntetés végrehajtásának felfüggesztéséről nincsenek adataink.

⁶A gödöllői katonai értekezlet a tiszántúli offenzíva előkészítésével foglalkozott. Az általános védkötelezettségről lásd a Forradalmi Kormányzótanács CXXV. sz. rendeletét (*Tanácsköztársaság*, 1919. július 12.).

vagy népfelkelő tisztek, tiszti vizsgát tett egyéves önkéntesek mozgósítottak tekintendők. A postára és vasútra természetesen ez az intézkedés nem vonatkozik, elsősorban csak a népbiztosságokon vagy a népbiztosságok alá tartozó intézményeknél alkalmazott tisztekre.

A Kormányzótanács a javaslatot elfogadja.⁷

4.

Szántó Béla hadügyi népbiztos előterjeszti az Országos Forradalmi Katonai Törvényszék megszervezésére vonatkozó javaslatát. Felolvassa az ezen katonai törvényszékhez kinevezendő tanácselnökök és bírók névsorát.

Landler Jenő belügyi népbiztosnak Csathó Gyula tanácselnök ellen észrevétele van.

A Kormányzótanács hozzájárul Szántó Béla hadügyi népbiztosnak a forradalmi katonai törvényszék megszervezésére vonatkozó előterjesztéséhez és felhatalmazza Szántó Béla hadügyi népbiztosra, hogy amennyiben Csathó Gyula nem felel meg az állásra, úgy mást alkalmazzon helyette.⁸

5.

Szántó Béla hadügyi népbiztos javasolja, hogy részére diszkrecionális kiadások utalására félmillió korona folyósíttassék.

A Kormányzótanács diszkrecionális kiadások utalására félmillió koronát megszavaz azzal, hogy a hadügyi népbiztos a Kormányzótanács kiküldendő tagjának és az intéző bizottságnak ez összeg mikénti felhasználásáról elszámolni tartozik.

6.

Rónai Zoltán belügyi népbiztoshelyettes bemutatja a kihágási bíraskodásra vonatkozó rendelettervezetet.

A Kormányzótanács a rendelettervezet kiadásához hozzájárul.⁹

⁷Lásd a Forradalmi Kormányzótanács CXXVI. sz. rendeletét (*Tanácsköztársaság*, 1919. július 12.).

⁸Az Országos Forradalmi Katonai Főtörvényszék felállításáról a Forradalmi Kormányzótanács CXV. sz. rendelete intézkedett (*Tanácsköztársaság*, 1919. június 11.).

⁹Lásd a Forradalmi Kormányzótanács CXXIV. sz. rendeletét (*Tanácsköztársaság*, 1919. július 12.).

7.

Rónai Zoltán belügyi népbiztoshelyettes bemutatja a Vörös Hadsereg katonái illetményeinek lefoglalására vonatkozó rendelettervezetet.

A Kormányzótanács a rendelet kiadásához hozzájárul.¹⁰

8.

Rónai Zoltán belügyi népbiztoshelyettes jelentést tesz a soproni ellenforradalom elfojtására tett intézkedéssel kapcsolatban arról, hogy Szamuely László két halálraítéltet egy hónappal a megtörtént események után végeztetett ki. A Soproni Forradalmi Törvényszék tiltakozott az eljárás ellen.

Hosszabb vita után

a Kormányzótanács utasítja az igazságügyi népbiztost, hogy Szamuely László eljárására vonatkozólag rendelje el a vizsgálatot, és a tényállást derítse ki.

Landler Jenő ezzel kapcsolatban javasolja annak kimondását, hogy ha valamely halálos ítélet az ítélethozataltól számított 48 órán belül bármely oknál fogva nem hajtatik végre, úgy az egyáltalában végre nem hajtható.

A Kormányzótanács ily értelemben határoz.¹¹

9.

Rónai Zoltán belügyi népbiztoshelyettes a vidéki intéző bizottságok sürgetésére szükségesnek tartja, hogy a szesztilalom kérdésében valamilyen enyhítés történjék. Javasolja, hogy bízassék meg a Népgazdasági Tanács, hogy erre vonatkozólag sürgősen javaslatot készítsen.

Guth Antal népjóléti és közegészségügyi népbiztos nagyon végzetesnek tartaná az alkoholtilalomnak bárminemű enyhítését.

Lukács György közoktatásügyi népbiztoshelyettes csatlakozik mindenben Guth Antal népbiztos véleményéhez. Figyelmeztet arra, hogy a hadseregben milyen következményei lehetnek annak, ha megengedjük az alkoholfogyasztást.

¹⁰Lásd a Forradalmi Kormányzótanács CXXIII. sz. rendeletét (*Tanácsköztársaság*, 1919. július 12.).

¹¹A június első napjaiban, a vasutasok által kezdeményezett soproni ellenforradalmi megmozdulásról van szó. (Lásd: *Soproni Vörös Újság*, 1919. június 7.) Szamuely László, Szamuely Tibor fiúve már az OK/b/P magyar csoportjának is tagja volt, a Tanácsköztársaság idején az ellenforradalmi megmozdulások leverésére létrehozott egyik karhatalmi egység vezetője, a Tanácsköztársaság megdöntése után kivégezték. A halálos ítéletek végrehajtásáról lásd a Forradalmi Kormányzótanács CXXVII. sz. rendeletét (*Tanácsköztársaság*, 1919. július 13.).

Hamburger Jenő népgazdasági tanácsi főosztályvezető javasolja, hogy jegy mellett fél liter bort kapjanak naponta mindazok, akik mezőgazdasági munkát végeznek. Ezzel szemben a korcsmák és italmérések zárva tartandók.

Landler Jenő belügyi népbiztos hozzájárul Hamburger Jenő főosztályvezető indítványához azzal, hogy a bort palackokban kell kimérni és a részegséget szigorúan kell büntetni.

Lengyel Gyula népgazdasági tanácsi elnök a jegyrendszert feleslegesnek és céltalannak tartja. A palackozás pedig szerinte keresztülvihetetlen, mert rengeteg palackra volna szükség.

Varga Jenő népgazdasági tanácsi elnök ezzel kapcsolatban eldöntendőnek tartja, hogy szabaddá tegyük-e a borforgalmat vagy állami bormonopólium legyen-e?

Kun Béla külügyi népbiztos szerint feltétlenül állami bormonopóliumra van szükség.

A Kormányzótanács a szesztilalom kérdésében azt az álláspontot foglalja el, hogy naponként fél liter bornak fogyasztását megengedhetőnek tartja, az erre vonatkozó részletek megállapítását, a bormonopólium rendezésének kérdését a Népgazdasági Tanácsra bizza azzal, hogy a [Szövetséges] Központi Intéző Bizottság legközelebbi ülésén tegyen erre vonatkozólag előterjesztést.^{1 2}

Guth Antal népjóléti és közegészségügyi és Lukács György közoktatásügyi népbiztoshelyettes a határozat ellen véleményt jelentenek be.

10.

Rónai Zoltán belügyi népbiztoshelyettes előterjesztést tesz a belső rend biztosítása céljából szükséges karhatalom szervezése tekintetében.

Hosszabb vita után

Kun Béla külügyi népbiztos, mivel a kérdést kellően előkészítettnek nem tartja, javasolja, hogy ennek az ügynek a tárgyalása holnap estére halasztódjék.

^{1 2} A kérdést a Forradalmi Kormányzótanács a július 14-i ülésén (40. sz. jegyzőkönyv 2. pont) ismételtén tárgyalta. A Szövetséges Központi Intéző Bizottság július 15–16-i ülésén a felszólalók a szesztilalom részleges feloldásával egyetértettek. Lásd a Népgazdasági Tanács 94. sz. rendeletét (*Tanácsköztársaság*, 1919. július 23.).

A Kormányzótanács ily értelemben határoz és kimondja, hogy az ülést holnap, azaz július hó 11-én, pénteken délután 6 órakor folytatjuk.

(Az ülés végződik éjjel fél 12 órakor.)

Bihari Mihály
jegyző

Szerkesztett jegyzőkönyv géppel írott másodpéldánya. Borítólapjának jobb felső sarkában Révész Mihály „RM” kézjegyével ellátva. A jegyzőkönyv mellett megtalálható ennek sztenogramja is, Bihari Mihály aláírásával ellátva. A jegyzőkönyv 2., 3. és 9. pontját közli: MMTVD 6/B köt. 428-429. o.

1919. július 11.^a*A Forradalmi Kormányzótanács ülése*

Jelen vannak:

Garbai Sándor, a Kormányzótanács elnöke, Dovcsák Antal, a Kormányzótanács elnökhelyettese, Lengyel Gyula népgazdasági tanácsi elnök, Varga Jenő népgazdasági tanácsi elnök, Nyisztor György népgazdasági tanácsi elnök, Szántó Béla hadügyi népbiztos, Kalmár Henrik német népbiztos (később), Stefán Ágoston ruszin népbiztos, Rónai Zoltán belügyi népbiztos-helyettes, Hamburger Jenő népgazdasági tanácsi főosztályvezető, Bihari Mihály jegyzőkönyvvezető.

(Az ülés kezdődik 7 órakor.)

1.

Garbai Sándor elnök üdvözli a megjelenteket és az ülést megnyitja. Bemutatja a Budapesti Forradalmi Törvényszék elnökségének Hazai Samu, Balogh Jenő, Wekerle Sándor és Szerényi József volt miniszterekkel szemben a további intézkedések megtétele tárgyában tett előterjesztését.¹

Rónai Zoltán belügyi népbiztoshelyettes javasolja, hogy a Kormányzótanács ez előterjesztéssel ne foglalkozzon, hanem az előterjesztés visszaküldése kapcsán utasítsa a forradalmi törvényszék elnökségét, hogy előterjesztéseit mindenkor az Igazságügyi Népbiztosság útján tegye meg.

A Kormányzótanács ily értelemben határoz.

2.^b

Rónai Zoltán népbiztoshelyettes bemutatja a belügyi népbiztos javaslatát a Szövetséges Központi Intéző Bizottság szervezeti szabályzata és ügyrendje tárgyában.

A Kormányzótanács a szabályzatot pontról pontra letárgyalja és a következő módosításokat határozza el:

^aA keltezés után a következő szöveg olvasható: „pénteken délután, a Kormányzótanács ülés-termében”.

^bAz eredetiben a 2. pont számát nem jelölték.

¹Rákos Ferencnek az említett személyek ügyében készített, eljárási kérdést felvető előterjesztését lásd PI Arch. 601. f. 2/1919–XXXVII–3153.

1. § b. pontjában a következő szavak: „Az egyes népbiztosok mellé rendelt” – kimarad.

2. § Utolsó előtti sorában a következő szó, „kebeléből” – kimarad.

A 3. § átszövegezendő, abban az értelemben, hogy az intéző bizottság maga állapítja meg, hogy mely napon hívassanak egybe a legközelebbi ülés [sic!], ezenkívül az intéző bizottságot összehívhatja az elnök vagy elnökhelyettes, vagy a Kormányzótanács.

A 4. § 2. sorában e szavak helyett: „azt a jelentést tárgyalja, amelyet” – a következő teendő: „jelentést tesz”, azonkívül a 4. §-ba belefoglalandó az, hogy a napirend mindig közzéteendő és a napirend 1. pontja legyen „egyéb indítványok, illetve interpellációk”.

Az 5. és 6. § változatlanul elfogadtatik.

A 7. § 2. sorában az „indítvány” szó után beszúrandó e szó: „lehetőleg”. A 4. sorban a következő szavaktól: „Ha eddig . . .” egészen a paragrafus végéig elmarad.

A 8. § változatlanul elfogadtatik.

A 9. § első mondata a következőképpen szövegeztetik át: „A Szövetséges Központi Intéző Bizottság ülésein csak az intéző bizottság tagjai vegyenek részt.” A 2-ik bekezdés pedig a következő módosítással fogadtatik el: „az intéző bizottság egyik tagjának indítványára elhatározhatja, hogy a gyorsírók is eltávolíttassanak az ülésről”.

A 10. § 1. sorában a „népbiztosok” szó után a következő szavak szúrandók be: „akadályoztatásuk esetén helyettesük”.

A 11., 12., 13., 14. § változatlanul elfogadtatik.

A 15. § végéhez a következő mondat teendő: „a jegyzőkönyvet egy 3 tagú kiküldött bizottság hitelesíti”.

A 16. § 2 sorában „alakíthat” szó helyett „alakít” szó írandó és a § végén elmaradnak a következő szavak: „továbbá 1-1 bizottságot a Népgazdasági Tanácsnak főosztályai mellé”.

A 17. § változatlanul elfogadtatik.

A 18. § első bekezdése után a következő mondat szúrandó be: „A bizottság szakértőket is hívhat meg.”

A 19., 20. és 21. § változatlanul elfogadtatik.²

3.

Garbai Sándor elnök kéri a július hó 15., keddi ülés napirendjének megállapítását.

A Kormányzótanács 15-i, keddi igazoló bizottsági^c ülés napirendjét a következőképpen állapítja meg:

1. A Kormányzótanács elnökségének előterjesztése.
2. Külpolitikai és belpolitikai helyzet.
3. Termelésre vonatkozó rendeletek.
4. Intéző bizottság szervezeti szabályzata és ügyrendje.
5. Bizottságok választása.
6. A szesztilalom kérdése.

4.

Rónai Zoltán belügyi népbiztoshelyettes bemutatja a Német Népbiztosságnak a nyugat-magyarországi német nemzet területelhelyezése tárgyában tett előterjesztését.

Varga Jenő népgazdasági tanácsi elnök: a német kerület felállítását kulturális és közigazgatási hatóság indokolja, de semmi esetre sem szabad ennek gazdasági hatóságnak lenni, a német kerület különállása tehát semmivel sem lehet több, mint bármely megyének a külön közigazgatási hatósága.

Hamburger Jenő népgazdasági tanácsi főosztályvezető ezzel kapcsolatban hangsúlyozza, hogy a jelenlegi politikai beosztáson változatlan és annak a gazdasági szükségszerűség szerint kell igazodni [sic!].

Rónai Zoltán belügyi népbiztoshelyettes ezután előadja, hogy a német nemzeti kerületbe sorozandó városok és községek tekintetében két vitás pont van a Belügyi és a Német Népbiztosság között, melyre vonatkozóan a Kormányzótanácsnak most dönteni kell, és pedig Moson, Magyaróvár, Kőszeg és Szentgotthárd városok kérdése és [a] nyugat-magyarországi horvát községek kérdése.

^cEredetiben így, helyesen: intéző bizottsági.

²A Szövetséges Központi Intéző Bizottság 2. sz. rendelete tartalmazza a szervezeti szabályzatot és az ügyrendet, amely lényegében a jegyzőkönyvben rögzített változásokkal jelent meg (lásd *Tanácsköztársaság*, 1919. július 20.).

Hosszabb vita után

a Kormányzótanács a Német Népbiztosság a nyugat-magyarországi német nemzeti kerület felállítására vonatkozó előterjesztéséhez hozzájárul annak kimondása mellett, hogy Moson, Magyaróvár, Kőszeg és Szentgotthárd városok a német nemzeti területhez tartoznak, továbbá azok a horvát községek, amelyek benyúlnak a német nemzeti kerületbe, a német nemzeti kerülethez, azok a községek pedig, amelyek a magyar kerületbe nyúlnak, a magyar területhez tartoznak.³

5.^d

Rónai Zoltán belügyi népbiztos előterjeszti a háztartási alkalmazottak jogviszonyainak szabályozására vonatkozó rendelettervezetet.

A Kormányzótanács a rendelettervezetet pontonként letárgyalja és bizonyos módosítások megejtésével a

Kormányzótanács a rendelettervezet kiadásához hozzájárul.⁴

6.

Rónai Zoltán belügyi népbiztoshelyettes Gyöngyös város útjai építéséhez 9 millió korona utalása tárgyában tesz előterjesztést.

A Kormányzótanács ezt az ügyet a Népgazdasági Tanács építési főosztályához teszi át.

7.^e

Rónai Zoltán belügyi népbiztoshelyettes bemutatja a Kormányzótanács által kiküldött bizottságnak előterjesztését a belső rend biztosítása céljából szükséges karhatalom tekintetében.

^dAz eredetiben az 5. pont számát tévesen 8. sorszámmal jelölték.

^eAz eredetiben a 7. pont számát nem jelölték.

³Lásd a 2. sz. jegyzőkönyv (március 24.) 2. pontját és 3. jegyzetét.

⁴Lásd a Forradalmi Kormányzótanács CXXVIII. sz. rendeletét (*Tanácsköztársaság*, 1919. július 16.).

Hosszabb vita után

a Kormányzótanács az előterjesztéshez hozzájárul és elhatározza, hogy megbízza Hamburger Jenőt, hogy az esetet közölje a külügyi népbiztossal.⁵

8. f

Rónai Zoltán belügyi népbiztoshelyettes bemutatja a vidéki népgazdasági tanácsok és gazdasági hivatalok felállítására vonatkozó előterjesztést.

Szántó Béla hadügyi népbiztos javasolja egy bizottság kiküldését, amely ezt a kérdést megfelelő módon előkészítse.

Hamburger Jenő népgazdasági tanácsi főosztályvezető hangsúlyozza, hogy a politikai határokat meg kell változtatni, mert a mai megyei rendszer fenn nem tartható, ennek alkalmazkodni kell a gazdasági járásokhoz.

Rónai Zoltán belügyi népbiztoshelyettes szerint a politikai beosztás megváltoztatása most nem vihető keresztül.

Garbai Sándor elnök javasolja, hogy a Belügyi Népbiztosság és a Népgazdasági Tanács emberei üljenek össze és tárgyalják meg a dolgot, és a Kormányzótanács ülésén a legközelebb tegyenek javaslatot.

A Kormányzótanács ily értelemben határoz és kimondja, hogy e kérdést július hó 14-én tartandó ülésen fogja tárgyalni.⁶

9.

Hamburger Jenő népgazdasági tanácsi főosztályvezető kéri, hogy sam-pinyongomba tenyésztésére 150 000 korona engedélyeztessék.

A Kormányzótanács 150 000 korona engedélyezéséhez hozzájárul.

^fAz eredetiben a 8. pont számát tévesen 9. sorszámmal jelölték, majd ezt követően folyamatosan számoztak. A számozási hibákat kijavítottuk.

⁵Az előzményekről lásd a 37. sz. jegyzőkönyv (július 7.) 3. pontját. Kun Béla tájékoztatása, illetve véleményének kikérése megtörtént, lásd a 41. sz. jegyzőkönyv (július 17.) 9. pontját.

⁶Lásd a 37. sz. jegyzőkönyv (július 7.) 5. pontját és 5. jegyzetét.

10.

Garbai Sándor elnök bemutatja a bajai közalkalmazottak kérelmét, amelyben segélyt kérnek.

A Kormányzótanács a segély iránti kérelmet teljesíthetőnek nem találja.⁷

(Az ülés végződik éjjel fél 11 órakor.)

Bihari Mihály s. k.
jegyző

Szerkesztett jegyzőkönyv géppel írott másodpéldányának fotokópiája.

⁷Lásd még a 37. sz. jegyzőkönyv (július 7.) 8. pontját és 7. jegyzetét.

40.

1919. július 14.^a*A Forradalmi Kormányzótanács ülése*

Jelen vannak:

Garbai Sándor kormányzótanácsi elnök, Dovcsák Antal kormányzótanácsi elnökhelyettes, Szántó Béla hadügyi népbiztos, Guth Antal népjóléti és közegészségügyi népbiztos, Stefán Ágoston ruszin népbiztos, Kalmár Henrik német népbiztos, Nyisztor György népgazdasági tanácsi elnök, Varga Jenő népgazdasági tanácsi elnök, Rónai Zoltán belügyi népbiztoshelyettes, Lukács György közoktatásügyi népbiztoshelyettes, Hamburger Jenő népgazdasági tanácsi főosztályvezető, Bihari Mihály jegyzőkönyvvezető.

(Az ülés kezdődik 6 órakor.)

1.

Garbai Sándor elnök üdvözli a megjelenteket és az ülést megnyitja.

2.

Hamburger Jenő bemutatja a szeszes italok központi kezelésbe vételére vonatkozó rendelettervezetet.

A Kormányzótanács a rendelettervezetet pontról pontra letárgyalja és néhány módosítás után

a Kormányzótanács a rendelettervezethez hozzájárul azzal, hogy az elfogadás végett a [Szövetséges] Központi Intéző Bizottság elé terjesztendő.¹

3.

Guth Antal népjóléti és közegészségügyi népbiztos bemutatja az alkoholmentes termékekre vonatkozó hatáskört megállapító rendelettervezetet. Véleménye szerint a sörgyárakat az élelmezés szolgálatába kell állítani, bi-

^aA keltezés után a következő szöveg olvasható: „hétfőn délután. A Kormányzótanács ülés-termében.”

¹ Lásd a 38. sz. jegyzőkönyv (július 10.) 9. pontját és 12. jegyzetét.

zonyos növényi termékek feldolgozására. A sörgyárakat erre a célra nagyon csekély átalakítással be lehet rendezni.

A Kormányzótanács a rendelettervezetet kiadja Dovcsák Antalnak, a Kormányzótanács elnökhelyettesének abból a szempontból, hogy a most megalakult műszaki, vegyészeti tanács foglalkozzék ezzel a kérdéssel.²

4.

Guth Antal népjóléti és egészségügyi népbiztos bemutatja a Vörös Hadsereg és a Vörös Őrség tagjainak betegség és baleset esetére való intézkedésre vonatkozó rendelettervezetet.

A Kormányzótanács a rendelettervezetet elfogadja.³

5.

Rónai Zoltán belügyi népbiztoshelyettes bemutatja a forradalmi törvényszékek ítéleteinek felülbírálatára vonatkozó javaslatot, mely szerint a [Szövetséges] Központi Intéző Bizottság tagjai sorából bizottságokat választ, amelyek e hatáskört gyakorolni fogják.

A Kormányzótanács a javaslatához hozzájárul azzal, hogy ez a [Szövetséges] Központi Intéző Bizottság elé kerül tárgyalás végett.⁴

6.

Rónai Zoltán belügyi népbiztoshelyettes bemutatja a kerületi népgazdasági hivatalok szervezésére vonatkozó rendelettervezetet. Eszerint a kerületi népgazdasági tanácsok felállítása elmarad, minthogy azok teljesen felesleges szervek voltak.

Varga Jenő és Hamburger Jenő hozzászólása után

a Kormányzótanács a rendelettervezetet elfogadja.⁵

² A rendelet megjelenéséről nincs tudomásunk.

³ A rendelet megjelenéséről nincs tudomásunk, a Vörös Hadsereg tagjainak egészségügyi ellátásáról lásd a 31. sz. jegyzőkönyv (május 30.) 8. pontját.

⁴ Lásd a 38. sz. jegyzőkönyv (július 10.) 1. pontját és 3. jegyzetét.

⁵ Lásd a 37. sz. jegyzőkönyv (július 7.) 5. pontját és 5. jegyzetét.

7.

Rónai Zoltán népbiztoshelyettes jelentést tesz a jászberényi zavargásról.

A Kormányzótanács a jelentést tudomásul veszi.⁶

8.

Rónai Zoltán belügyi népbiztoshelyettes jelentést tesz a Kalocsára leküldött katonaság garázdálkodásáról.

Több hozzászólás után

a Kormányzótanács felhívja Vágó Béla hadtestparancsnokot, hogy katonai forradalmi törvényszékekkel utazzék Kalocsára és teremtsen rendet.⁷

9.

Hamburger Jenő népgazdasági tanácsi főosztályvezető jelentést tesz a vöröskatonaság élelmezéséről. A Vörös Hadsereg egyre-másra követ el túlkapásokat az élelmezés terén, amelyet meg kell szüntetni és intézményesen kell biztosítani a hadsereg élelmezését.

Szántó Béla hadügyi népbiztos véleménye szerint a hiba abban rejlik, hogy nincs szervezve az élelmezés. Májusban az a megállapodás jött létre, hogy a hadra kelt sereget a Duna–Tisza köze fogja élelmezni, a Dunántúl pedig a civil lakosságot fogja élelemmel ellátni. Ezt kellett volna megfelelően végrehajtani, ami azonban nem történt meg.

Garbai Sándor a Kormányzótanács elnöke szóvá teszi azt, hogy a hadsereg túlságosan nagy húsadagot kap.

Több felszólalás után

a Kormányzótanács úgy határozott, hogy felhívja a hadsereg-főparancsnokságot, hogy a hadra kelt seregek élelmiszer pazarlását szüntesse meg és gondoskodjék arról, hogy a had-

⁶ Jászberényben július 14-én Bokányi Dezső népgyűlést tartott, ahol fegyveres ellenforradalmi provokáció történt, amelyet a rendfenntartó erők levertek.

⁷ A Duna vonalán június második felében kibontakozott fegyveres ellenforradalmi felkelés leverése csak kemény küzdelem árán vált lehetővé. Dunapatajnál voltak a legjelentősebb összecsapások. Szamuely Tibor és Fehér Imre ezredes arra számított, hogy Kalocsán újabb, nagyobb ellenállásba ütköznek, de az ellenforradalmárok itt már feladták a harcot. A felkelésben részt vevők felelősségre vonása július közepéig elhúzódott, a rögtönítélő bíróság több halálos ítéletet hozott; Kalocsára és a környező falvakra jelentős hadisarcot vetettek ki. Ez ügyben a Kormányzótanács a július 17-i ülésén (41. sz. jegyzőkönyv, 16. pont) vizsgálatot rendelt el. Bővebben lásd *Romsics Ignác: A Duna melléki ellenforradalom. Valóság*, 1977. 1. sz. 18–35. o., 2. sz. 56–58. o.

sereg olyan élelmezésben részesüljön, amely összhangba legyen a civil lakosság élelmiszer-ellátásával.

Egyben felhívja a hadsereg-főparancsnokságot, hogy tett intézkedéseiről tegyen jelentést.⁸

10.

Szántó Béla hadügyi népbiztos ezzel kapcsolatban szóvá teszi azt, hogy a Kormányzótanácsnak a fehérenemű rekvirálására vonatkozó határozatát még nem hajtották végre.

A Kormányzótanács úgy határoz, hogy

utasítja a Népgazdasági Tanács elnökségét, hogy a Kormányzótanácsnak a fehérenemű rekvirálására vonatkozó határozatát hajtsa végre.⁹

11.

Hamburger Jenő népgazdasági tanácsi főosztályvezető jelentést tesz az időközben Jászberénnyel folytatott telefonbeszélgetéséről. E szerint Vágó Béla Jászberényben van, diktatúrát rendelt el és 3 millió korona hadisarcot vetett ki a városra, amit az elesettek hozzátartozói közt kell szétosztani.

Rónai Zoltán belügyi népbiztoshelyettes nem tartja helyesnek a hadisarc kivetését, mert az ellenforradalmat szül.

Szántó Béla hadügyi népbiztos javasolja, hogy Guth Antal népjóléti és közegészségügyi népbiztos menjen le Jászberénybe és mint kormányzótanácsi kiküldött vizsgálja meg az ügyet.

A Kormányzótanács ily értelemben határoz.

12.

Hamburger Jenő népgazdasági tanácsi főosztályvezető jelenti, hogy a batyuzás megint oly mértéket öltött, hogy lehetetlen minden élelmezési politika. Javasolja, a batyuzás ellen való beszüntetést [sic!], a közellátás kérdésében pedig vas energiával kell eljárni.

Varga Jenő népgazdasági tanácsi elnök véleménye szerint a batyuzást már a vidéken kell megakadályozni, azonkívül vasúti rendőrséget kellene

⁸ A hadsereg és a polgári lakosság élelmezésével a május 17-i ülésen (29. sz. jegyzőkönyv 3. pont) foglalkoztak, a Dunántúlon az élelmezési diktatúra bevezetéséről lásd a 30. sz. jegyzőkönyv (május 23.) 5. pontját és 10. jegyzetét. A hadsereg-főparancsnokság július 23-án kelt jelentésében adott tájékoztatást a Kormányzótanácsnak az ügyben tett intézkedéseiről. (PI Arch. 601. f. 2/1919—XXXVII—3473.)

⁹ Lásd a 36. sz. jegyzőkönyv (július 4.) 5. jegyzetét.

létesíteni. Nagy bajnak tartja, hogy a közlekedés főosztályvezető nélkül van.

Guth Antal népjóléti és közegészségügyi népbiztos lehetetlennek tartja, hogy Landler Jenő hadsereg-főparancsnok és egyben a MÁV vezetője is legyen.

Rónai Zoltán belügyi népbiztoshelyettes javasolja, hogy Garbai Sándor elnök sürgősen lépjen Landler Jenő népbiztossal érintkezésbe és tisztazza ezt a helyzetet.

A Kormányzótanács ily értelemben határoz.¹⁰

13.

Rónai Zoltán belügyi népbiztoshelyettes a hadisarc kérdésében javasolja, hogy csak a Kormányzótanács kaphasson felhatalmazást arra, hogy valamely városra vagy falura hadisarcot vethessenek ki.

A Kormányzótanács kimondja, hogy hadisarc kivetéséhez csupán ellenforradalom leverésére kiküldött bizottságnak van joga, amely bizottság meghatalmazásában benne kell lennie, hogy a városokra és falvakra hadisarcot vethetnek ki. Erről a határozatról a hadsereg-főparancsnokság és a kormányzótanácsi biztosok értesítendők.

14.

Lukács György közoktatásügyi népbiztoshelyettes bemutatja a tényleges produktív munkát folytató írók, tudósok és művészek dolgozószobáinak a rekvirálás alól való mentesítésére vonatkozó javaslatát.

Hosszabb vita után

a Kormányzótanács elvben hozzájárul a javaslathoz, de kimondja, hogy erre irányuló kérelmekhez minden egyes esetben a lakás tervrajzát is csatolni kell, és meg kell jelölni azon szobát, amelynek mentesítését kérelmezik. A Kormányzótanács a Központi Lakásbiztosságot ilyen értelemben való eljárásra hívja fel, az erre vonatkozó rendelet és utasítás nem hozandó azonban nyilvánosságra.¹¹

¹⁰ A batyuzás eltiltásáról lásd a 32. sz. (június 4.) jegyzőkönyv 5. jegyzetét. Böhm Vilmos lemondása után (július 14.) Landler Jenő lett a hadsereg főparancsnoka.

¹¹ Pogány József előterjesztése, Lukács György Garbai Sándorhoz e tárgyban intézett levele, valamint a Kormányzótanács utasítása az Országos Lakásbiztossághoz megtalálható: PI Arch. 601. f. 2/1919-XXXVII-3155. sz. alatt.

15.

Lukács György közoktatásügyi népbiztoshelyettes javasolja, hogy a fiumei tanítók részére július és augusztusi fizetés címén 300 000 korona folyósíttassék.

A Kormányzótanács a javaslatához hozzájárul.

16.

Guth Antal népjóléti és közegészségügyi népbiztos az autóügyek tekintetében felmerült számos panasz kapcsán javasolja, hogy Garbai Sándor elnök legyen az autóügyek legfőbb intézője.

Szántó Béla hadügyi népbiztos véleménye szerint a hadsereg-főparancsnok jelenléte és megkérdezése nélkül ez ügyben nem dönthetünk.

Garbai Sándor elnök javasolja, hogy azoknak a listáját, akik autót használnak, a Kormányzótanács vegye egy revízió alá.

A Kormányzótanács elhatározza, hogy a hadsereg-főparancsnokságot felkéri, készítse ki a kimutatást arról, hogy Budapesten és környékén különböző hatóságoknál hány autó [van] és kiknek van autójuk, és a kimutatást terjessze a Kormányzótanács elé.

17.

Guth Antal népjóléti és közegészségügyi népbiztos javasolja, hogy a rokkantügyek intézése a Népjóléti és Közegészségügyi Népbiztosság hatáskörébe utaltassék, és a rokkantügyi diktatúrát a Kormányzótanács szüntesse meg.

A Kormányzótanács ily értelemben határoz.¹²

18.

Rónai Zoltán belügyi népbiztoshelyettes felveti azt a kérdést, hogy az autó benzinjét miképpen lehetne szeszrel pótolni és ezáltal az autók üzemben tartását biztosítani.

A Kormányzótanács a kérdést Dovcsák Antalhoz, a Kormányzótanács elnökhelyetteséhez utalja elintézés végett.

¹²Lásd a Forradalmi Kormányzótanács CXXXIV. sz. rendeletét (*Tanácsköztársaság*, 1919. július 21.). A rokkantügyi diktatúráról lásd a 17. sz. jegyzőkönyv (április 18.) 2. pontját.

19.

Hamburger Jenő, a Népgazdasági Tanács földművelésügyi főosztályának vezetője jelentést tesz arról, hogy a párttitkárság a Tiszántúlra 60 agitátort küldött.

Tudomásul szolgál.

(Az ülés végződik este 10 órakor.)

Bihari Mihály
jegyző

Szerkesztett jegyzőkönyv géppel írt másodpéldányának fotokópiája. Borítólapján dr. Ujlaki Géza ügyvéd pecsétje látható. A jegyzőkönyv eredeti példányát nem ismerjük, a fennmaradt szöveg egy része elmosódott, bizonytalanul olvasható. A jegyzőkönyv 12. és 19. pontját közli: MMTVD 6/B köt. 448. o.

1919. július 17.^a*A Forradalmi Kormányzótanács ülése*

Jelen vannak:

Garbai Sándor, a Kormányzótanács elnöke, Dovcsák Antal, a Kormányzótanács elnökhelyettese, Szántó Béla hadügyi népbiztos, Stefán Ágoston ruszin népbiztos, Lengyel Gyula népbiztos, népgazdasági tanácsi elnök, Kalmár Henrik német népbiztos, Guth Antal munkaügyi és népjóléti népbiztos, Varga Jenő népbiztos, népgazdasági tanácsi elnök, Nyisztor György népbiztos, népgazdasági tanácsi elnök, Alpári Gyula külügyi népbiztos-helyettes, Bihari Mihály jegyzőkönyvvezető, Rónai Zoltán belügyi népbiztos-helyettes.^b

(Az ülés kezdete 9.15 órakor.)

Garbai Sándor elnök üdvözli a megjelenteket és az ülést megnyitja.

Napirend előtt:

1.

Lengyel Gyula népbiztos szóvá teszi azt, hogy a Vörös Újság mai számában „A katonai ellátásnak új rendje” címen egy közlemény jelent meg, amely a Népgazdasági Tanács intencióival teljesen ellentétben áll, úgy-hogy kénytelen ebből kifolyólag a konzekvenciát levonni és a közellátás ügyeinek intézéséről lemondani.

Szántó Béla hadügyi népbiztos kijelenti, hogy e közlemény az ő tudta nélkül adatott le a Vörös Újságnak, és annak tartalmával nem ért egyet. A maga részéről szívesen hozzájárul ahhoz, hogy a Vörös Őrség beszerzési csoportjait a közellátási osztály vegye át, annál is inkább, mert ez átvételt Lengyel Gyula népbiztosnál eddig is állandóan sürgette.

Rónai Zoltán belügyi népbiztos-helyettes javasolja, hogy Szántó és Lengyel népbiztosok állapodjanak meg erre nézve, hogy hogyan lehetne e kérdést elintézni, és a jövő ülésen tegyenek jelentést.

A Kormányzótanács ily értelemben határoz.¹

^aAz eredeti dokumentum keltezésében feltüntették azt is, hogy az ülést este 9 órára hívták össze.

^bA jelenlevők felsorolásából hiányzik Bajáki Ferenc és Lukács György neve.

¹A kérdésre a későbbiek során nem tértek vissza.

Lengyel Gyula népbiztos kéri, hogy a Vörös Újság e közleményére vonatkozólag a Népszavában erős cáfolat jelenjék meg.

A Kormányzótanács ehhez hozzájárul.²

2.

Lengyel Gyula ezzel kapcsolatban jelentést tesz arról a megállapodásról, amelyet a Népgazdasági Tanács az Általános Fogyasztási Szövetkezettel kötött. E szerint az Általános Fogyasztási Szövetkezetek köztulajdonba vételének elvi deklarálása mellett pénzügyi ellenőrzés alá kerülnek, az Általános Fogyasztási Szövetkezetek Igazgatóságához a Népgazdasági Tanács 5 tagot delegál, az Általános Fogyasztási Szövetkezet kötelezi magát, hogy ott nyit üzletet, ahol a közellátás főosztálya előírja és azokat a kategóriákat veszi fel tagokul, akiket a közellátási főosztály megállapít. Elosztás szempontjából az elosztás megszervezésére az Általános Fogyasztási Szövetkezet meglévő szervei használtassanak fel. Erdélyi Mór Általános Fogyasztási Szövetkezet vezetőjének [ha] deficitje lenne, azt az állam fedezze.

Varga Jenő utal arra, hogy ezzel a budapesti áruelosztás kérdése megoldást nyerne, azonban nemcsak a fővárosban, hanem vidéken is meg kell az elosztó organizációt csinálni és erre nincs más megoldás, mint a Hangya és [az] Országos Központi Hitelszövetkezet. Javasolja, hogy a Kormányzótanács elvileg járuljon hozzá, hogy ilyen irányban szerveztessék meg a vidéki elosztás.

Lengyel Gyula népbiztos szerint felesleges a vidéki elosztó organizációt a Hangyával és [az] Országos Központi Hitelszövetkezettel csinálni. Egyszerűen a Hangyának az üzleteit igénybe kell venni és a Hangyát megszüntetni és beolvasztani az Általános Fogyasztási Szövetkezetbe. A városokban elosztó szerveket kell létesíteni, a falvakban pedig csak csereakcióval kell dolgozni.

Varga Jenő népbiztos annak elvi kimondását javasolja, hogy ott, ahol szükség felmerül, a Népgazdasági Tanács az üzleteket igénybe vehesse és átadhassa az Általános Fogyasztási Szövetkezetnek vagy az elosztó szervezetnek.

A Kormányzótanács hozzájárul ahhoz, hogy a Népgazdasági Tanács kiadhassa azt a rendeletet, amely a szövetkezeteket a köztulajdonba vétel elvi deklarálása mellett a pénzügyi ellenőrzés alá helyezi.³

² A Vörös Újság az idézett cikkében tényként közölte, hogy a katonai beszerzési csoportok központja átalakult Központi Áruelosztó Szervezetté, amely a gyári beszerzési csoportokat is magába egyesíti. A *Népszava* 1919. július 18-i számában megjelent cáfolat szerint a Vörös Újság közleménye „illetéktelen kézből származott”.

³ A Forradalmi Kormányzótanács CXXXII. sz. rendelete intézkedett a szövetkezetek pénzügyi ellenőrzés alá helyezéséről, a CXXXIII. sz. rendelete pedig az Általános Fogyasztási Szövetkezet szervezeti kérdéseiről (*Tanácsköztársaság*, 1919. július 29.).

3.

Lengyel Gyula népbiztos előadja, hogy a Kormányzótanács utasítása szerint a fehérmű rekvirálására vonatkozólag a rendeletervezetet elkészítette. Ezzel kapcsolatban eldöntendő az a kérdés, hogy a lezárt lakások kinyitandók-e vagy sem? A lakások felnyitása rendkívül kényes dolog. Bezárt lakásokat pedig a fehérmű-rekvirálásból kihagyni szintén nem volna célszerű. Nézete szerint a leghelyesebb az volna, hogy a lezárt lakásokat lepecsételik és hogy [ha] a lakás tulajdonosa hazajön, akkor annak az illető hatóságnál jelentkezni kell. A beszolgáltatás mértéke tekintetében kétféle megoldás lehetséges, és pedig vagy az, hogy bizonyos számon felül minden fehérműt be kell szolgáltatni, vagy pedig lehetséges egy fokozatos beszolgáltatás. A skála tekintetében a Kormányzótanácsnak kell döntenie.

Varga Jenő népbiztos szerint az általános rekvirálás nem helyes, hanem azt javasolná, hogy a megbízottak azokban a lakásokban rekviráljon [sic!], ahol feltehető, hogy fehérmű-felesleg van.

Bajáki Ferenc népbiztos és Lukács György helyettes közoktatásügyi népbiztos nem helyesli Varga Jenő népbiztos javaslatát.

Rónai Zoltán belügyi népbiztoshelyettes szeretné, hogy ha a fehérmű-rekvirálásra vonatkozó rendelet megjelenése napján már meg is történék a rekvirálás, úgy, hogy ne legyen alkalmuk arra, hogy elrejtsek a fehérműt.

Lengyel Gyula népbiztos ismerteti, tervezet szerint, a fehérmű-rekvirálás technikáját. A legerősebben kell keresztülvinni a rekvirálást. Sok reményt mindamellet nem fűz a rekviráláshoz. Ezek után konkrét proposíciót tesz arra vonatkozólag, hogy a fehérműnél a beszolgáltatási kulcs miben állapíttassék meg.

Többek hozzászólása után

a Kormányzótanács megállapítja a beszolgáltatás skáláját.

Bajáki Ferenc népbiztos véleménye szerint eldöntendő, hogy gyermek-fehérmű is rekviráltassék-e?

Guth Antal népjóléti és közegészségügyi népbiztos megjegyzi, hogy egy olyan rendelet van készülöben, amely szerint a csecsemőkelengyének magántulajdon jellege megszűnik és a csecsemőkelengyét mindig csak használatra fogjuk kiadni.

Garbai Sándor elnök figyelembe ajánlja azt, hogy a rendelet kiadása előtt még a rendeletben foglaltakat asszonyokkal is megtárgyalják.

Lengyel Gyula népbiztos a maga részéről ehhez hozzájárul.

A Kormányzótanács a fehérmű rekvirálására a rendelettervezet kiadásához hozzájárul, egyben kimondja ezzel kapcsolatban, hogy minden lezárt lakást le kell pecsételni, úgy, hogy ennek tulajdonosa csak az illetékes hatóság közbejöttével mehessen be lakásába.⁴

4.

Bajáki Ferenc népbiztos javasolja, hogy a Kormányzótanács hatalmazza fel a Hadügyi Népbiztosságot arra, hogy akkor, amikor a katonai sorozás céljából összeírást rendel el, azt az összeírást akképpen ejtse meg, hogy az összeíró íveken azok az adatok is szerepeljenek, amelyek az általános munkakényszer szempontjából tekintetbe jönnek. Ez adatokra a rokkantügy és a munkáselosztás szempontjából volna szükség. Javasolja tehát, hogy ezt az összeírást a hadügy 18–65 évig ejtse meg.

Szántó Béla hadügyi népbiztos szerint a leghelyesebb volna, ha a hadügy ezt az összeírást 18–45 évig ejti meg.

Lengyel Gyula, Varga Jenő és Guth Antal népbiztosok hozzászólása után

Rónai Zoltán belügyi népbiztoshelyettes felveti azt a kérdést, hogy joguk van-e egyes munkástanácsoknak munkakényszert elrendelni, míg erre vonatkozólag általános intézkedés nem történik.

A Kormányzótanács hozzájárul ahhoz, hogy a Hadügyi Népbiztosság az általános védkötelezettségre vonatkozó (18–45 évig) összeírást elrendelje, az összeíró íveken azonban azok az adatok is beveendők, amelyek az általános munkakényszer szempontjából tekintetbe jönnek. A Kormányzótanács kimondja azt is, hogy az egyes munkástanácsoknak nemcsak joguk van^c munkakényszert elrendelni: míg erre vonatkozólag általános intézkedés nem történik.⁵

^cEredetiben így, helyesen: nincs joguk.

⁴Lásd a 36. sz. jegyzőkönyv (július 4.) 5. jegyzetét.

⁵A védkötelezettségről szóló rendelettervezettel, amely az összeírás alapját képezte, a július 10-i ülésen (38. sz. jegyzőkönyv 3. pont) foglalkoztak.

5.

Bajági Ferenc népbiztos javasolja, hogy a diósgyőri vasgyári munkások részére — akiket a munkásmozgalmakban való részvételük miatt felment-sük, hatályon kívül helyezésével az öt évi imperialista háború folyamán bevonulásra kényszerítettek, erre az idő tartamára napi 10 korona folyósítas-sék.^d

A Kormányzótanács a javaslatához hozzájárul.

6.

Bajági Ferenc népbiztos bemutatja a csongrádi közalkalmazottak kérelmét, akik május 1-től visszamenőleg hetenként és fejenként 1000 koronát és családtagonként 500 koronát segélyben kérnek.

Rónai Zoltán belügyi népbiztoshelyettes az elutasítást javasolja, miután a közalkalmazottak fizetésrendezésének végrehajtása most van folyamatban.^e

Garbai Sándor elnök elvi szempontból szintén ellenzi a kérelem teljesítését.

A Kormányzótanács a csongrádi közalkalmazottak kérését teljesíthetőnek nem találja.

7.

Alpári Gyula külügyi népbiztoshelyettes bejelenti, hogy a bécsi követ-ség vezetőjéül Böhm Vilmos neveztetett ki, akinek kineveztetéséhez Bauer Ottó⁷ nagy örömmel járult hozzá.

Tudomásul szolgál.

8.

Garbai Sándor elnök bemutatja a Központosított Szállítványozó Vállalat ügyeit, amely azt kéri, hogy ez intézmény részére szemes és szálas takarmány utaltassék ki, továbbá, hogy a közellátás tegye lehetővé, hogy élelmiszer-elosztó szerv álljon rendelkezésükre és így az alkalmazottak élelmezése biztosítva legyen.

Lengyel Gyula népbiztos ellenzi azt, hogy külön elosztó szerv állítás-sék fel a vállalat részére, a vállalat alkalmazottai iratkozzanak be az Általános Fogyasztási Szövetkezetbe.

^dEredetiben így. A diósgyőri vasgyár a világháború alatt hadiüzem volt, munkásai ezért mentesültek a katonai szolgálat alól, a munkásmozgalmában részt vevőket azonban büntetésből bevonultatták, a szóban forgó rendelkezés ezt igyekezett kárpótolni (PI Arch. 601. f. 2/1919–XXXVII–3354.).

^eLásd az 5. sz. jegyzőkönyv (március 28.) 7. jegyzetét.

⁷Otto Bauer az osztrák SZDP és a II. Internacionálé vezető személyisége, 1918. november 12-től 1919. július 26-ig osztrák külügyminiszter.

Varga Jenő népbiztos bejelenti, hogy Hamburger Jenő népgazdasági tanácsi földművelésügyi főosztályvezető magára vállalja, hogy az intézmény részére takarmányt fog szerezni, és az intézet vezetőségéhez egy megbízható embert is be fog majd állítani.

A Kormányzótanács tudomásul veszi, hogy a Központosított Szállítmányozó Vállalat részére szükséges takarmányról Hamburger Jenő népgazdasági tanácsi főosztályvezető fog gondoskodni.

9.

Garbai Sándor elnök bejelenti a pártvezetőségnek tegnapi ülésén hozott azt a határozatát, hogy a Cserny-csoport helyett biztosító csapatként a Fabik-csoport szervezendő meg. Ezt a határozatot a pártvezetőség egyhangúan és Kun Béla hozzájárulásával hozta meg.

Rónai Zoltán helyettes belügyi népbiztos megjegyzi, már korábban volt megállapodás arra, hogy a Fabik vezetése alatt ennek a végrehajtását Hamburger Jenő végzi és az így megalakult Fabik-csoport az Országos Vörös Őrség főparancsnoksága alá tartozik.

Garbai Sándor elnök ezzel kapcsolatban bemutatja Rákos Ferenc levelét, amelyben a Vörös Őrség országos főparancsnoksági állásáról lemond.

Hosszabb vita után a Kormányzótanács Rákos Ferenc lemondását tudomásul veszi és helyébe a Vörös Őrség főparancsnokságával Rákosi Mátyást nevezi ki [sic!], Rákosi Mátyás helyébe a kerületi népgazdasági hivatalok megszervezésével pedig Sugár Sándort bízza meg.⁸

⁸ A Belügyi Népbiztosság ún. Cserny-csoportját a jobboldal nyomására feloszlatták. Az 1919. június 24-i ellenforradalmi lázadás bebizonyította, hogy szükség van erős, ütőképes, kommunista vezetés alatt álló karhatalomra. Ezért határozott úgy a pártvezetőség és a Kormányzótanács, hogy a feloszlott Cserny-csoportot átszervezi és megerősíti. (Az ellenforradalmi mozgalmak felszámolására létrehozott különleges alakulatok feloszlásáról lásd a május 10-i, 26. sz. jegyzőkönyv 4. pontját.) Cserny József bőrmunkás, 1918 decemberétől a Nemzetőrség különítményének tagja, a Tanácskörtársaság idején a Belügyi Népbiztosság egyik politikai karhatalmi egységének parancsnoka, az ellenforradalmi bíróság halálra ítélte és kivégezte. Fabik Károly rézműves, 1918-ban Nagykanizsán a polgári demokratikus forradalom vívmányainak védelmére létrehozott fegyveres alakulat parancsnoka, 1919 januárjában alakulatával Budapestre vezényelték és a népőrség kötelékébe osztották be, a Tanácskörtársaság idején a Hadügyi, majd a Belügyi Népbiztosság egyik politikai karhatalmi különítményének parancsnoka lett. Sugár Sándor küldöttként részt vett a Tanácsok Országos Gyűlésén, a Szövetséges Központi Intéző Bizottság tagja, rövid ideig irányította a helyi népgazdasági tanácsok szervezését.

10.

Garbai Sándor elnök bemutatja Buchinger Manó kérelmét, aki Ausztriába szóló útlevelet kér, hogy beteg feleségét Ausztriában gyógykezeltesse.

A Kormányzótanács az útlevél kiadásához hozzájárul.

11.

Garbai Sándor elnök javasolja, hogy az Erzsébet-szoboralap, amit eddig a tanácselnökségen kezeltek, kezelés végett a Közoktatásügyi Népbiztosságnak adassék át.

A Kormányzótanács a javaslatához hozzájárul.⁹

12.

Garbai Sándor elnök bejelenti, hogy egész sereg távirat érkezett hozzá, amelyek panaszokról és nyugtalanságról adnak számot amiatt, mert a kisgazdák adóját elengedte a Kormányzótanács.

Rónai Zoltán belügyi népbiztos javasolja, hogy a Népgazdasági Tanács a legközelebbi kormányzótanácsi ülés elé terjesszen javaslatot a községi adózásra vonatkozóan.

Varga Jenő véleménye szerint a földértékadót kell behozni, addig is szedjék a községek a normális ház- és földadót a községi terhek fedezésére. A községek köteleztessenek ezen kívül költségvetés készítésére és feleslegeiket az állampénztárhoz szállítsák be.

A Kormányzótanács elvileg hozzájárul ahhoz, hogy a községi terhek fedezése céljából községi adók, földadó, házadó, illetve telekértékadó vettessék ki és megbízza Varga Jenő népbiztos népgazdasági tanácsi elnököt, hogy a Kormányzótanács jövő ülésére erre vonatkozólag készítsen javaslatot.¹⁰

13.

Lengyel Gyula népbiztos bejelenti, hogy a jövő hét hústalan hét lesz.¹¹

⁹ A Monarchia idején tervezett Erzsébet királyné-szobor céljára összegyűjtött pénzüsszegegről van szó, amelyet a Miniszterelnökség kezel.

¹⁰ A 100 kat. holdon aluli birtokok adómentességéről lásd a 26. sz. jegyzőkönyv (május 10.) 5. pontját és 10. jegyzetét. A községi adókról tervezett rendelet kiadására nem került sor.

¹¹ A július 22-től 27-ig terjedő héten a friss húsok árusításának tilalmáról a Népgazdasági Tanács 88. NT sz. rendelete intézkedett (*Tanácsköztársaság*, 1919. július 19.).

14.

Garbai Sándor elnök a városban lefolytatott telefonbeszélgetés alapján jelentést tesz arról, hogy a keszthelyi járásban beszüntették az aratást, az aratók azt kérik, hogy a kollektív szerződésben megállapított mennyiséget kapják meg, azonkívül a keszthelyi proletárok részére 3 vagon lisztet követelnek.

Lengyel Gyula népbiztos javasolja, hogy az ügyet a földművelésügyi főosztály vizsgálja meg.

A Kormányzótanács a keszthelyi aratósztrájk ügyében megbízza a Népgazdasági Tanács földművelésügyi főosztályának vezetőjét, hogy vizsgálja meg az esetet és állapítsa meg, hogy mi történt.

15.

Lengyel Gyula előadja, hogy állandóan jönnek a revizoroknak a jelentései a különböző visszaélésekről. A Kormányzótanács múlt ülésén egy konkrét esetből kifolyólag Dovcsák elvtárral az élén bizottság küldetett ki.¹² Nem tudja, hogy a vizsgálat lefolyt-e már. Javasolja, hogy ebből kifolyólag egy olyan szervezet állíttassék fel, amely azokat az ügyeket intézi, akik a szovjet érdekei ellen vagyoniilag vétének. Egy külön bíróságra gondol.

Garbai Sándor elnöknek az a véleménye, hogy a Kormányzótanács Elnökségén kellene egy ilyen szervet létesíteni, amelynek a feladata volna a vizsgálat lefolytatása és a vizsgálat eredményének számonkérése és nyilvántartása.

Guth Antal munkaügyi és népjóléti népbiztos csatlakozik Garbai Sándor elnök véleményéhez.

A Kormányzótanács elhatározza, hogy a Kormányzótanács Elnökségének kebelében nyilvántartó osztályt állít fel, amely a különböző visszaélésekről a revizorok jelentései kapcsán elrendelt vizsgálatokat nyilvántartja, a vizsgálatok eredményét számon kéri az illetékes szervektől. E nyilvántartó osztálynak Lengyel Gyula népbiztos a revizorok minden jelentését beküldeni köteles.¹³

¹² Dovcsák Antalt a július 10-i ülésen (38. sz. jegyzőkönyv 1. pontja) bízták meg a Közoktatásügyi Népbiztosság propaganda osztálya ellen emelt vádak kivizsgálásával. Jelentéséről nincs tudomásunk.

¹³ A Kormányzótanács Elnökségének nyilvántartó osztályáról lásd a bevezető tanulmányt; a közhatalommal való visszaélés megakadályozásáról a 35. sz. jegyzőkönyv (június 29.) 2. pontját és 5. jegyzetét.

16.

Rónai Zoltán belügyi népbiztoshelyettes jelentést tesz a Géderlak községre kivetett hadisarc ügyében. Egy terrorcsapat erre a szegény községre, amely az ellenforradalom alkalmával a Vörös Őrséget nemcsak hogy nem fegyverezte le, hanem elrejtette, 25 000 korona értékű hadisarcot vetett ki. A község most azt kéri, hogy az elvett állatok helyett természetbeni kártérítést adjanak.

Ebben a kérdésben a Kormányzótanács nem dönthet, amíg a rögtönítélő bíróság vezetőjének, Szamuely Tibornak jelentését meg nem kapja. Ezzel kapcsolatban kimondanónak tartaná, hogy minden rögtönítélő bíraskodási joggal felruházott teljhatalmú megbízott vagy bizottság a Kormányzótanácsnak eljárásáról tegyen jelentést és anyagi működéséről is számadást terjesszen a Kormányzótanács elé. A Géderlak esetben pedig a Kormányzótanács hívja fel Szamuely Tibort, hogy tegyen erről jelentést, valamint a kalocsai ellenforradalom leküzdésében kifejtett működéséről is tegyen részletes jelentést.

Szántó Béla hadügyi népbiztos nem tartja helyesnek, hogy Szamuely Tibortól jelentést kérjen be a Kormányzótanács a kalocsai ellenforradalom leveréséről, miután a feladattal nem a Kormányzótanács, hanem a hadsereg-főparancsnokság bízta meg őt.

Lakatos György^e helyettes közoktatásügyi népbiztos javasolja, hogy minden esetben, amikor a Kormányzótanács ilyen megbízatást ad, kötelezze az illetőt jelentéstételre.

Varga Jenő népbiztos javasolja, hogy Szamuely Tibornak olyan értelmű felszólítás küldessék, hogy a géderlaki esetről tegyen jelentést, valamint a kalocsai ellenforradalom leverése alkalmával kivetett hadisarcok ügyében arról a nyomozásról tegyen jelentést, amelyet ő indított e hadisarcok hovatűnése dolgában, hogy a Kormányzótanácsnak módjában legyen a nyomozást hivatalosan is megindítani.

A Kormányzótanács ily értelemben határoz és megbízza Varga Jenő népbiztos, népgazdasági tanácsi elnököt, hogy erre Szamuely Tibort szólítsa fel.¹⁴

17.

Varga Jenő népbiztos javasolja, hogy a legközelebbi ülésen a hadügyi gazdálkodás és a civil gazdálkodás viszonyainak megtárgyalását tűzzék ki a napirendre.

^eEredetiben így, helyesen: Lukács György.

¹⁴A Kalocsán és környékén kirobbant ellenforradalmi lázadás leveréséről lásd a 40. sz. jegyzőkönyv (július 14.) 7. jegyzetét. A Géderlak község lakosságának magatartásáról szóló hír a kalocsai járás politikai megbízottjának 1919. június 20–21-i jelentéséből származott (MMTVD 6/B köt. 293. o.). Szamuely Tibor jelentéstételéről nincs tudomásunk.

Rónai Zoltán belügyi népbiztoshelyettes javasolja, hogy ezt a kérdést előzetesen a Hadügyi Népbiztosság és a Népgazdasági Tanács elnöksége egymás között tárgyalja meg.

A Kormányzótanács ily értelemben határoz.¹⁵

(Az ülés vége: éjjel 1 órakor.)

Bihari Mihály
jegyző

Szerkesztett jegyzőkönyv géppel írott másodpéldányának fotokópiája. A jegyzőkönyvben a napirendi pontokat nem jelölték. A jegyzőkönyv 7–13. pontját közli: MMTVD 6/B. köt. 474–475. o.

¹⁵ Az ügy a Forradalmi Kormányzótanács ülésén ismételtelen nem szerepelt.

1919. július 21.^a*A Forradalmi Kormányzótanács ülése*

Jelen vannak:

Garbai Sándor, a Kormányzótanács elnöke, Dovcsák Antal kormányzótanácsai elnökhelyettes, Kun Béla külügyi, Szántó Béla hadügyi, Lengyel Gyula népgazdasági tanácsai elnök, Stefán Ágoston ruszin népbiztos, Kalmár Henrik német népbiztos, Nyisztor György népgazdasági tanácsai elnök, Varga Jenő népgazdasági tanácsai elnök, Bajáki Ferenc népgazdasági tanácsai elnök, Lukács György helyettes közoktatásügyi népbiztos, Hamburger Jenő, a Népgazdasági Tanács földművelésügyi főosztályának vezetője.

A Vas- és Fémmunkások Országos Szövetsége bizalmi testülete nevében: Kabók Lajos, Varga László, Simonka Boldizsár, Magyar Károly és Horváth Lajos.¹ Bihari Mihály jegyző.

(Az ülés kezdete este fél 10 órakor.)

1.

Garbai Sándor elnök üdvözli a megjelenteket és az ülést megnyitja. Előadja, hogy a Vas- és Fémmunkások Szövetsége bizalmi testülete hozott határozatából kifolyólag a Kormányzótanácshoz memorandumot intézett és ennek tárgyában sürgős kormányzótanácsai ülés összehívását kéri. A bizalmi testület kiküldöttei az ülésen megjelentek, akik a határozatot ismertetni fogják.

Kabók Lajos betérjeszti a Vas- és Fémmunkások Országos Szövetsége bizalmi testületének memorandumát.

Garbai Sándor elnök felolvassa a memorandumot és a memorandumhoz csatolt határozati javaslatot.²

^aAz eredeti dokumentum keltezésében feltüntették azt is, hogy az ülést hétfő estére hívták össze.

¹Varga László motorszerelő a mátyásfüldi Repülőgépgyárban, 1918 szeptemberétől bizalmi, a Tanácsköztársaság idején részt vett a vas- és fémmunkások vezető és főbizalmi ülésein, a Vas- és Fémmunkások Országos Szövetségén belül alakult úgynevezett ötös tanács tagja, amely a Tanácsköztársaság intézkedéseit bírálta. Simonka Boldizsár a Vas- és Fémmunkások Országos Szövetségének vezetőségi tagja. Magyar Károlyra és Horváth Lajosra vonatkozóan további adatokat nem találtunk.

²A memorandumot és a határozatot a Budapest és környékbeli vas- és fémpipari gyárak bizalmi testületének július 17-i ülésén elhangzottak alapján Miákits Ferenc és Kabók Lajos készítette és az országos szövetség nevében terjesztette elő. A memorandumban a termelés folyamatosságának biztosítása érdekében kifogásolták az üzemi szakkaderek kiemelését; követelték az árdragítókkal és feketézőkkel szembeni erősebb fellépést; az ellenforradalmárok ellen hozott ítéletek következetes végrehajtását sürgették, végül a munkástanácsok újjáavasztását kérték (PI Arch. 601. f.)

Varga László, Simonka Boldizsár, Magyar Károly és Horváth Lajos szóbelileg is indokolják a memorandumban foglaltakat.

Kun Béla külügyi népbiztos indítványára

a Kormányzótanács a vas- és fém munkások bizalmi testülete által a diktatúra erélyesebb kezelése tárgyában benyújtott memorandumra vonatkozólag úgy határozott, hogy a vasasok bizalmi testületének csütörtök délután tartandó ülésére kiküldi Garbai Sándor elnököt, Kun Béla, Varga Jenő, Dovcsák Antal és Bajáki Ferenc népbiztosokat, akik a memorandumban foglaltakra személyesen fognak a bizalmi testületnek referálni.

(A Vas- és Fémmunkások Szövetségének bizalmi testülete kiküldöttjei az ülésről távoznak.)

2.

Kun Béla külügyi népbiztos ismerteti a párizsi békekonferencia Ausztriának átnyújtott békeszerződését, amely szerint Nyugat-Magyarországnak egy részét Ausztriának ítélte oda. A Kormányzótanácsnak ebben a kérdésben álláspontot kell foglalni. Javasolja, hogy az osztrákok részére ne engedjünk át egy talpalatnyi földet sem.

Varga Jenő pénzügyi népbiztos nem tartja helyesnek, hogy akkor, amikor a csehek ellen az offenzívát folytattuk, az antant parancsára színmagyar területeket átengedtünk,³ akkor most a szóban forgó területet ne adjuk át Ausztriának. Halasztó állásfoglalás mellett van, hogy tudniillik csak egyelőre ne engedjük át ezt az odaítélt területet.

Kun Béla külügyi népbiztos hangsúlyozza, hogy ez idő szerint az álláspontja, hogy nem kell átengedni semmit és a népszavazás kérdését kell felvetni. Nem tartja aktuálisnak, de jó előre felhatalmazást kér arra, hogy a hadsereg-főparancsnoksággal egyetértően, megfelelő, de fel nem tűnő katonai intézkedéseket tehessen, s Bauer Ottóval szemben a proletariátus megszavaztatásának álláspontját képviselje.

A Kormányzótanács ily értelemben határoz.⁴

2/1919-XXXVII-3555.). A fenti testület hasonló tartalmú beadvánnyal fordult a Kormányzótanács Elnökségéhez már június 21-én is, amit intézkedések megtételére július 1-én a Népgazdasági Tanácshoz továbbítottak (PI Arch. 601. f. 2/1919-XXXVII-2977.).

³ Lásd a 37. sz. jegyzőkönyv (július 7.) 1. pontját és 1. jegyzetét.

⁴ A következő napokban Moson megye és Kapuvár táviratban fejezte ki ragaszkodását a Magyarországi Tanácsköztársasághoz (*Népszava*, 1919. július 29.), Nyugat-Magyarország elszakítása ellen foglalt állást a magyarországi németek országos tanácskozása is (*Népszava*, 1919. július 31.).

3.

Stefán Ágoston ruszin népbiztos szóvá teszi azt a jelentést, amelyet a Ruszin Népbiztosságon alkalmazottak dolgában Kun Béla külügyi népbiztoshoz küldöttek. Arra kéri Kun Béla külügyi népbiztost, hogy ne engedje magát félrevezetni, mert ez a jelentés tisztára félrevezetésen alapszik. Jelentést tesz Geréb Imre akasztási ügyében.

Kun Béla külügyi népbiztos javaslatára

a Kormányzótanács elhatározza, hogy az ellenőrző bizottság úgy politikai, mint gazdasági szempontból a ruszinkrajnai népbiztosságot vizsgálja meg.⁵

4.

Hamburger Jenő népgazdasági tanácsi főosztályvezető szóvá teszi a Vörös Őrség főparancsnoki állásának kérdését. Rákosit fiatalágánál fogva nem tartja alkalmasnak arra. Rákosi különben nélkülözhetetlen a vidéki gazdasági hivatalok szervezésénél. Hajdu Gyulát javasolja a Vörös Őrség főparancsnokának. Szántó Béla hadügyi népbiztos csak Rákosit tartja a főparancsnoki állásra megfelelőnek. Hajdu Gyulát ki lehet nevezni főparancsnok-helyettesnek, aki azután az egész Dunántúl ügyét intézheti.

A Kormányzótanács fenntartja korábbi határozatát, mely szerint Rákosi Mátyást a Vörös Őrség főparancsnokává nevezi ki.⁶

5.

Lengyel Gyula népbiztos előadja, hogy öt határszéli vármegye együttes ülést tartott a külkereskedelem ügyére vonatkozólag és elhatározták, hogy ők veszik a kezükbe a dolgot.⁷ A vidéki népgazdasági tanácsok megszervezésével kapcsolatban ezt a kérdést is el lehetne intézni, és akkor neki nem kellene a helyszínre lemenni.

Kun Béla külügyi népbiztos ragaszkodik ahhoz, hogy Lengyel Gyula népbiztos leküldessék.

A Kormányzótanács elhatározza, hogy Lengyel Gyula népbiztos az öt határszéli vármegye külkereskedelmének irányítását vegye kezébe, a helyszínre utazzék le és teremtsen rendet.

⁵ Stefán Ágoston és közvetlen munkatársai ellen a fejelentést Csehi Gyula párttitkár tette, szövegét közli: MMTVD 6/B köt. 480–481. o. Geréb Imre Stefán Ágoston helyettese volt. A bejelentésben foglaltak kivizsgálásával a Szövetséges Központi Intéző Bizottság által megválasztott ellenőrző bizottság foglalkozott, jelentését nem ismerjük.

⁶ Az előzményekről lásd a 41. sz. jegyzőkönyv (július 17.) 9. pontját.

⁷ Feltehetőleg Zala, Vas, Sopron, Moson, Pozsony megyékről van szó.

6.

Lengyel Gyula népbiztos előadja, hogy a fehérnemű-rekvirálás tárgyában értekezletet tartott az egyes munkástanácsokkal, és általában az a kívánság merült föl, hogy nemcsak fehérneműt, hanem ruhaneműt is rekviráljunk. Az ellenőrzés tekintetében az az álláspontja, hogy a proletariátussal szemben [is] kimondjuk a beszolgáltatási kényszert, ha nem szolgáltatja be, a proletariátusnál nem fogunk házkutatást tartani, ellenben az ellenőrzést a burzsoáziánál tényleg alkalmazzuk.

Kun Béla külügyi népbiztos javasolja, hogy ezt a kérdést is a vasasok bizalmi testülete ülésén beszéljük meg.

Több hozzászólás után

a Kormányzótanács a már elrendelt fehérnemű-rekviráláson kívül a ruhanemű-rekvirálást is elrendeli, éspedig akképpen, hogy maximum 3 ruhánál több, 8 férfiingnél, 8 férfialónadrágnál, 12 női ingnél és 12 női nadrágnál több senkinek nem lehet. A többi fehérneműre vonatkozólag a maximumot ehhez arányítva kell megállapítani. Ez a ruha- és fehérnemű-rekviráló rendelet a vas- és fémmunkások csütörtöki bizalmi testületi ülésén szintén előterjesztendő és ott megtárgyalandó.⁸

7.

Garbai Sándor elnök bemutatja a belügyi népbiztos előterjesztését, amely szerint a tüdővész elleni védekezés céljaira 4 millió korona újabb hitel engedélyezését kéri.

A Kormányzótanács az előterjesztéshez hozzájárul.

8.

Garbai Sándor elnök bemutatja Pogány József hadtestparancsnok táviratát,⁹ amely szerint az állatrekvirálást nem tudja addig foganatosítani, amíg megfelelő karhatalmat nem bocsátanak rendelkezésére.

Hamburger Jenő földművelésügyi főosztályvezető jelenti, hogy Vas és Somogy megyében karhatalom nélkül lebonyolítható a rekvirálás, amely most van folyamatban. Később a már megszervezett Vörös Őrség fog tudni karhatalmat adni.

⁸ Lásd a 36. sz. jegyzőkönyv (július 4.) 5. jegyzetét.

⁹ Lásd PI Arch. 601. f. 2/1919-XXXVII-3386.

Kun Béla külügyi népbiztos javasolja, hogy Pogány József hadtestparancsnok hívassék fel arra, hogy a legközelebbi kormányzótanácsi ülésen jelenjék meg és tegyen e kérdésben jelentést.

Határozat nem történt.

9.

Lengyel Gyula népbiztos előadja, hogy a bécsi lapok magyar tudósítói fizetést hónapok óta nem kapnak. Kérnek 200 000 koronát.

Kun Béla külügyi népbiztos javasolja, hogy a kérelmet írásban terjesszék elő.

A Kormányzótanács ily értelemben határoz.

10.

Garbai Sándor elnök bemutatja Szamek Mór¹⁰ beadványát, aki előadja, hogy csak az esetben tudja ellátni munkáját, hogyha megfelelő hatáskört kapott.

Kun Béla külügyi népbiztos ezzel kapcsolatban javasolja, hogy a Kormányzótanács utasítsa Haubrich József hadtestparancsnokot, hogy Budapest erősítési munkáinak végzését szakítsa félbe és a hadsereg-főparancsnoksággal egyetértően, a körülbelül 8000 főre tehető munkásalakulatokat Szamek Mór rendelkezésére bocsássa. Azonkívül sürgeti a munkakényszer végrehajtását, hogy munkaerők álljanak rendelkezésre.

A Kormányzótanács Szamek Mórt a faügyek főintézésével megbízza, ezzel kapcsolatban utasítja Haubrich József hadtestparancsnokot, hogy Budapest erősítési munkálatait szakítsa félbe és a hadsereg-főparancsnoksággal egyetértően a körülbelül 8000 főre tehető munkásalakulatokat bocsássa Szamek Mór rendelkezésére.

(Az ülés vége 12.15 órakor.)

Bihari Mihály
jegyző

Szerkesztett jegyzőkönyv géppel írott másodpéldánya. Borítólapjának jobb felső sarkában Révész Mihály kézírásával „RM péld.” megjegyzés olvasható. A jegyzőkönyv mellett megtalálható ennek sztenogramja is, Bihari Mihály aláírásával ellátva. A jegyzőkönyv 6. pontját közli: MMTVD 6/B köt. 513. o.

¹⁰Szamek Mór a Népgazdasági Tanács faipari szakosztályának vezetője.

1919. július 25.^a*A Forradalmi Kormányzótanács ülése*

Jelen vannak:

Garbai Sándor, a Kormányzótanács elnöke, Varga Jenő népgazdasági tanácsi elnök, Guth Antal népjóléti és közegészségügyi népbiztos, Nyisztor György népgazdasági tanácsi elnök, Stefán Ágoston ruszin, Szántó Béla hadügyi [népbiztos], Lengyel Gyula népgazdasági tanácsi elnök, Bajáki Ferenc népgazdasági tanácsi elnök, Rónai Zoltán belügyi népbiztoshelyettes, Lukács György közoktatásügyi népbiztoshelyettes, Hamburger Jenő a Népgazdasági Tanács földművelésügyi főosztályának vezetője és Bihari Mihály jegyző.

(Az ülés kezdete este fél 10 órakor. Az ülés elején, fél 10 órától fél 11 óráig a Kormányzótanács jegyző nélkül tárgyal.)

1.

Garbai Sándor elnök bejelenti, hogy a párttitkárság szocialista propaganda céljaira 5 000 000 koronát kér.

A Kormányzótanács a kérelmet teljesíti.

2.

Nyisztor György népbiztos, a Népgazdasági Tanács elnöke jelenti, hogy Kristóffy József¹ volt belügyminiszter földbirtokának a szocializálás alól való mentesítését kéri. A földbirtok 300 holdnyi terjedelmű, ebből azonban szántó csak 75 hold.

Hamburger Jenő népgazdasági tanácsi főosztályvezető a kérelem teljesítését elvi szempontból, minthogy 100 holdon felüli birtokról van szó, ellenzi. Egyben javasolja, hogy mondja ki a Kormányzótanács: minden birtokmentesítés csak a Kormányzótanács hozzájárulásával történhet.

A Kormányzótanács Kristóffy József kérelmét elutasítja, s egyben kimondja, hogy minden birtokmentesítés a szocializálás alól csak a Kormányzótanács hozzájárulásával történhet.

^aA keltezés után a következő szöveg olvasható: „pénteken este”.

¹Kristóffy József a Fehérvári-kormány belügyminisztere volt, választójogi ígéretével bizonyos népszerűsége tett szert a szociáldemokraták körében.

3.

Hamburger Jenő népgazdasági tanácsi főosztályvezető bejelenti, hogy a párttitkárság helyteleníti Somló Dezsőnek a propagandaosztály élére való állítását.

Lukács György közoktatásügyi népbiztoshelyettes hangsúlyozza, hogy tudtán kívül került a lapokba a kinevezés híre, mert ez a kinevezés nem történt meg. A legszigorúbb vizsgálatot fogja megindítani.

Hamburger Jenő népgazdasági tanácsi főosztályvezető javasolja, hogy a propagandaügyek a párttitkársághoz kerüljenek és ez intézze a röpiratok terjesztését.

Lukács György közoktatásügyi népbiztoshelyettes az indítványt helyesnek tartja, természetesen részletesen meg kellene beszélni, hogy melyek volnának azok az ügyek, amelyeket a Közoktatásügyi Népbiztosság átad.

Lengyel Gyula népbiztos, a Népgazdasági Tanács elnöke és Rónai Zoltán belügyi népbiztoshelyettes is helyesli Hamburger Jenő indítványát.

A Kormányzótanács elhatározza, hogy a Közoktatásügyi Népbiztosság a propagandaügyek intézését a párttitkársághoz tegye át.²

4.

Garbai Sándor elnök előterjeszti a vallásügyi likvidáló országos bizottságnak rendelettervezetét az egyház és a tanácsköztársaság szétválasztásáról.

Szántó Béla hadügyi népbiztos a jelen időpontot nem tartja alkalmasnak arra, hogy ily irányú rendeletet kiadjunk.

Rónai Zoltán belügyi népbiztoshelyettesnek is több kifogása van a rendelettervezet ellen. Véleménye szerint a rendelettervezet több tekintetben kiegészítésre szorul. Majd ki fog jelölni valakit, aki ezt az ügyet Fáber Oszkárral alaposan meg fogja beszélni.

A Kormányzótanács a rendelettervezet ügyében úgy dönt, hogy felhívja Rónai Zoltán belügyi népbiztoshelyettest, hogy az ügyet Fáber Oszkárral tárgyalja meg.³

² Az előzményekről lásd a 12. sz. jegyzőkönyv (április 11.) 2. pontját és a 12/a sz. jegyzőkönyv 4. jegyzetét.

³ A rendelettervezetet ismét napirendre kívánták tűzni, de erre már nem került sor. (PI Arch. 601. f. 2/1919-XXXVII-3702.) Az előzményekről lásd az 1. sz. jegyzőkönyv (március 22.) 25. pontját és 19. jegyzetét.

5.

Hamburger Jenő népgazdasági tanácsi főosztályvezető jelentést tesz arról, hogy 200 versenylovat bevagoníroztak, de az érték járó csereárak még nem érkeztek meg. Utasítást kér, hogy mi történjék ezekkel a lovakkal.

Varga Jenő népbiztos, a Népgazdasági Tanács elnöke felvilágosítást ad a versenylovak Bécsbe való kivitele tárgyában.

A Kormányzótanács az ügy elintézését a Kormányzótanácsra^b bízta.

6.

Garbai Sándor elnök bemutatja Abaúj-Torna vármegye direktóriumának felterjesztését⁴ a katonaság által eszközölt bevásárlásoknál használt, úgynevezett kék pénz forgalomba hozatalának beszüntetése tárgyában.

Szántó Béla hadügyi népbiztos előadja, hogy ezeket a vásárlásokat a hadra kelt sereg végzi. Közölni fogja a hadsereg-főparancsnoksággal, hogy ő sem vásároljon kék pénzért.

Rónai Zoltán belügyi népbiztoshelyettes véleménye szerint a kék pénz mizérián csak úgy lehet segíteni, ha kimondjuk azt, hogy kék pénzt csakis a Külkereskedelmi Hivatal hozhat forgalomba, semmiféle más hatósági közeget, tehát az ország területén belül kék pénzt forgalomba nem hozhat.

A Kormányzótanács kimondja, hogy csak a Külkereskedelmi Hivatal van jogosítva osztrák pénzt (kék pénzt) vagy bármely idegen valutát forgalomba hozni. Bárki, tehát hatósági közeg is, kék pénzt forgalomba hoz, a forradalmi törvényszék elé kerül.⁵

7.

Lengyel Gyula népbiztos, a Népgazdasági Tanács elnöke jelentést tesz a felügyelete alá tartozó főosztályokban a tisztviselők által kiállítandó fogadalom tárgyában.

A Kormányzótanács ez ügyben az állásfoglalást a következő ülésre halasztja.⁶

^bEredetiben így, helyesen: Népgazdasági Tanács.

⁴Lásd PI Arch. 601. f. 2/1919-XXXVII-3545.

⁵A kék pénz forgalomból történt kivánásáról lásd a 32. sz. jegyzőkönyv (június 4.) 3. pontját és 4. jegyzetét.

⁶A kérdés megtárgyalására nem került sor.

8.

Garbai Sándor elnök jelenti, hogy Kalmár Henrik német népbiztos ideiglenes népbiztosi állását a Kormányzótanács rendelkezésére bocsátotta.

Hamburger Jenő népgazdasági tanácsi főosztályvezető véleménye szerint a lemondást az intéző bizottság elé kell terjeszteni, de addig is gondoskodni kell valakiről, aki az ügyeket intézze.

A Kormányzótanács ez ügyben nem határoz.

9.

Rónai Zoltán belügyi népbiztoshelyettes jelentést tesz a jászberényi esetről.⁷

A Kormányzótanács a jelentést tudomásul veszi.

10.

Rónai Zoltán belügyi népbiztoshelyettes bemutatja a kormányzótanácsi biztosok kinevezése tárgyában a párttitkársággal együttesen készített javaslatot. A párttitkárság egyes kormányzótanácsi biztosi jelöltek kinevezésére vonatkozólag nem tett javaslatot.

A Kormányzótanács nevük szerint tárgyalja a kormányzótanácsi biztosok kérdését, a kormányzótanácsi biztosok egy részének kinevezésében megállapodik, a másik részét pedig javaslatétel végett a párttitkárságnak visszaadja.⁸

11.

Rónai Zoltán belügyi népbiztoshelyettes bejelenti, hogy a Tiszán túl felszabaduló területek közigazgatása szervezésének előkészítésével Kellner Sándort bízta meg.

Tudomásul szolgál.⁹

⁷Lásd a 40. sz. jegyzőkönyv (július 14.) 7. pontját és 6. jegyzetét, valamint a 11. pontot.

⁸Korábban a május 17-i ülésen (29. sz. jegyzőkönyv 6. pont) határoztak a kormányzótanácsi biztosok kinevezéséről, az újabban felmerült javaslatokról a július 29-i ülésen (44. sz. jegyzőkönyv 3. pont) döntöttek.

⁹A Forradalmi Kormányzótanács utasítását a Tiszántúlon felszabadult területek munkásigazgatásáról lásd *Belügyi Közlöny*, 1919. július 25. (Közl.: MMTVD 6/B köt. 523–529. o.).

12.

Garbai Sándor elnök szavá teszi a Fabik—Cserny ügyet.

Szántó Béla hadügyi népbiztos jelentést tesz ez ügyben. Javasolja, hogy azt a határozatot, hogy a Fabik-féle különítmény Budapestre irányítassék, a Kormányzótanács tartsa fenn. Javasolja egyúttal, hogy Fabik hadihajós-főparancsnok legyen.

A Kormányzótanács a jelentést tudomásul veszi, a Fabik-féle különítmény Budapestre való irányítására vonatkozó határozatot fenntartja és egyben Fabikot hadihajós-főparancsnokká nevezi ki.¹⁰

(Az ülés vége éjjel 3/4 2 órakor.)

Bihari Mihály
jegyző

Szerkesztett jegyzőkönyv géppel írott másodpéldánya. Borítólapjának jobb felső sarkában Révész Mihály kézírásával „RM péld.” megjegyzés olvasható. A jegyzőkönyv mellett megtalálható ennek sztenogramja is, Bihari Mihály aláírásával ellátva. A jegyzőkönyv 3. és 8. pontját közli: MMTVD 6/B köt. 531. o.

¹⁰ Garbai Pogány József hadtestparancsnokhoz és Landler Jenő hadsereg-főparancsnokhoz intézett július 26-i táviratát lásd PI Arch. 601. f. 2/1919—XXXVII—3651.

1919. július 29.^a*A Forradalmi Kormányzótanács ülése*

Jelen vannak:

Garbai Sándor, a Kormányzótanács elnöke, Dovcsák Antal, a Kormányzótanács elnökhelyettese, Landler Jenő belügyi népbiztos, hadsereg-főparancsnok, Szántó Béla hadügyi, Stefán Ágoston ruszin [népbiztos], Nyisztor György népgazdasági tanácsi elnök, Varga Jenő népgazdasági tanácsi elnök, Lengyel Gyula népgazdasági tanácsi elnök, Lukács György közoktatásügyi népbiztos,^b Rónai Zoltán belügyi népbiztoshelyettes, Hamburger Jenő, a Népgazdasági Tanács földművelésügyi főosztályának vezetője, Brunner József, az Országos Lakásügyi Hivatal vezetője. Bihari Mihály jegyzőkönyv-vezető.^c

(Az ülés kezdete 3/4 9 órakor.)

Garbai Sándor elnök üdvözlí a megjelenteket és az ülést megnyitja.

1.

Rónai Zoltán belügyi népbiztoshelyettes javaslatára

a Kormányzótanács elhatározza, hogy a Népgazdasági Tanács közellátási főosztályát két osztályra osztja. Az egyikhez tartoznak a tágabb értelemben vett közellátási ügyek, a másikhoz az Országos Lakásügyi Hivatal. Mind-egyik osztály élén egy-egy főosztályvezető áll. Az utóbbi osztály (lakásügyi főosztály) vezetőjévé a Kormányzótanács az Országos Lakásügyi Hivatal eddigi vezetőjét, Brunner Józsefet nevezte ki.

2.

Landler Jenő belügyi népbiztos, hadsereg-főparancsnok jelentést tesz a hadügyi helyzetről.

Tudomásul szolgál.

^aA keltezés után a következő szöveg olvasható: „kedden este”.^bEredetiben így, helyesen: népbiztoshelyettes.^cA jelenlevők felsorolásából hiányzik Guth Antal neve.

3.

Rónai Zoltán belügyi népbiztoshelyettes előterjeszti a párttitkársággal és a pártvezetőséggel való megbeszélés alapján készített kormányzótanácsi biztosi jelöléseket.

Landler Jenő belügyi népbiztos, hadsereg-főparancsnok Fiedler Rezső kinevezése ellen tiltakozik.

Hamburger Jenő, a Népgazdasági Tanács földművelésügyi főosztály vezetőjének Horváth János kinevezése ellen van kifogása.

A Kormányzótanács az előterjesztett listát elfogadja a következő módosításokkal:

Tolna megyébe Wischnowszky Ignácot, Moson megyébe Bardóczy Bélát, Borsod megyébe Kenderes Pált, Győr megyébe Molnár Miklóst, Vas megyébe Jócsák Kálmánt, Komárom megyébe Lévai Oszkárt, Szolnokra Szabó Károlyt nevezi ki kormányzótanácsi biztosokul. A Fejér megyei kormányzótanácsi biztosi állást üresen hagyja. Horváth János, az eddigi kormányzótanácsi biztos ellen felhozott kifogások megvizsgálására a Kormányzótanács Brunner József és Guth Antal elvtársakat küldi ki. Fiedler Rezső ügyének megvizsgálásával pedig a Kormányzótanács Rákos Ferencet, Werner Mórt és Szabó Imrét bízza meg.¹

¹Fiedler Rezső Győr megyei kormányzótanácsi biztosként jött számításba, kezdetben a helyi vezetők idegenkedtek tőle, ellenjavaslatuk volt, később azonban maguk sürgették Fiedler leküldését. (PI Arch. 601. f. 2/1919-VI-3755. és XXXVII-3471.)

Wischnowszky Ignácról lásd a 29/a sz. jegyzőkönyv (május 17.) 7. jegyzetét.

Bardóczy, helyesen Bardócz Béla, küldött a Tanácsok Országos Gyűlésén, a Szövetséges Központi Intéző Bizottság tagja.

Kenderes Pálról lásd a 29/a sz. jegyzőkönyv (május 17.) 7. jegyzetét.

Molnár Miklós kassai szociáldemokrata, a Népköztársaság idején főispán, majd kormánybiztos, a Tanácsköztársaság alatt Abauj megye kormányzótanácsi biztosa, a Szövetséges Központi Intéző Bizottság tagja.

Jócsák Kálmán vasmunkás, szociáldemokrata, a polgári demokratikus forradalom idején Csongrád megye kormánybiztosa, a Tanácsköztársaság alatt birtokrendezési felügyelő, küldött a Tanácsok Országos Gyűlésén.

Lévai Oszkáról lásd a 21/b sz. jegyzőkönyv (április 26.) 2. jegyzetét.

Szabó Károly vasúti műhelymunkás, szociáldemokrata, a Tanácsköztársaság idején a Szolnok megyei háromtagú direktórium és az egyesült pártvezetőség tagja.

Horváth Jánosról lásd a 29/a sz. jegyzőkönyv (május 17.) 7. jegyzetét.

Szabó Imre asztalos, a Famunkás Szövetség titkára, a Tanácsköztársaság idején a Szövetséges Központi Intéző Bizottság tagja.

J E G Y Z Ő K Ö N Y V .

felvételét 1919. március 21.-én a Magyarországi Szociáldemokrata Párt titkárságán a Magyarországi Szociáldemokrata Párt és a Kommunisták Magyarországi Pártja vezetősége együttes ülésén.

Jelen voltak a Magyarországi Szociáldemokrata Párt vezetősége, a Kommunisták Magyarországi Pártjának vezetősége, a Szakszervezeti Tanács vezetősége és a Titkárság által meghívott párttagok:

T á r g y: A két párt egyesülésének kérdése, a kormányhatalom átvétele és a proletár diktatúra kikiáltása.

W e l t n e r Jakab elvtárs a Magyarországi Szociáldemokrata Párt vezetőségi tagja, felolvassa az alábbi platformot, melyten a két párt megbízottjai a délután folyamán megállapodtak és melyet úgy a pártválasztmány, mint a Munkás Tanács elfogadott:

H A T Á R O Z A T .

A Magyarországi Szociáldemokrata Párt és a Kommunisták Magyarországi Pártja, a mai napon közös vezetőségi ülésében a két párt teljes egyesülését határozta el.

Az egyesült új párt neve mindaddig amíg a forradalmi-internationale nem dönt, a következő lesz:

" MAGYARORSZÁGI SZOCIALISTA PÁRT "

Az egyesülés azon az alapon történt, hogy párt és kormány hatalom vezetésében a két párt együttesen vesz részt.

A párt a proletariatus nevében haladéktalanul átveszi az egész hatalmat. A proletárság diktatúráját a munkás- katonai és paraszttanácsok gyakorolják. Éppen azért természetesen elejtődik a nemzetgyűlési választások terve.

Haladéktalanul megteremtendő a proletárság osztályhadserege, amely a fegyvert teljesen kiveszi a burzsoázia kezéből. A proletárság uralmának biztosítására és az entente imperiálizmusa ellen a legbensőbb és legteljesebb fegyveres és szellemi szövetség kötendő az orosz szovjetkormánnyal.

46. A két párt egyesülése, a kormány átvétele és a proletárdiktatúra kikiáltása ügyében

1919. március 21-én tartott értekezlet jegyzőkönyve

55. A szovjetház, a Forradalmi Kormányzótanács egyes üléseinek és több más fontos tanácskozásnak a színhelye

54. A Sándor-palota, a Forradalmi Kormányzótanács üléseinek színhelye

24. §.

A szövetséges központi intéző bizottság választja meg a Kormányzótanácsot s annak elnökét.

25. §.

A Kormányzótanács tagjai a népbiztosok. A Kormányzótanács állítja a népbiztosokat az egyes népbiztosságok, illetőleg a Népgazdasági Tanács fősztályai elére. Több népbiztoság, illetve a Népgazdasági Tanács több fősztálya elére egy népbiztos is állítható.

26. §.

A Kormányzótanács feladata a Tanácsköztársaság ügyei a szövetséges tanácsok országos gyűlése, valamint a szövetséges központi intéző bizottság utasításainak megfelelően vezetni.

27. §.

A Kormányzótanács rendeleteket bocsáthat ki. Általában megteheti mindazt, ami az állami teendők gyors elintézéséhez szükséges.

28. §.

A Kormányzótanács rendeleteiről, határozatairól s fontos ügyekben tett intézkedéseiről haladéktalanul értesíti a szövetségi intéző bizottságot.

29. §.

A szövetségi intéző bizottság felülvizsgálja a Kormányzótanácsnak, a Népgazdasági Tanácsnak és minden más népbiztoságnak rendeleteit, határozatait s intézkedéseit és joga van azokat megváltoztatni.

30. §.

Nagyfontosságú állami ügyekben a Kormányzótanács a szövetségi intéző bizottság előzetes útmutatása nélkül csak a rendkívüli sürgősség esetében intézkedhetik.

31. §.

A Kormányzótanács tagjai felelősek a szövetséges tanácsok országos gyűlésének és a szövetséges központi intéző bizottságnak.

32. §.

Az egyes népbiztosságok a következők:

1. a Népgazdasági Tanács,
2. a külügyi,
3. a hadügyi,
4. a belügyi,
5. az igazságügyi,
6. a népjóléti és közegészségügyi,
7. a közoktatásügyi,
8. a német,
9. a ruszin.

33. §.

Az egyes népbiztosok népbiztoságuk hatáskörében, a Népgazdasági Tanács pedig a saját hatáskörébe tartozó kérdésekben rendeleteket és utasításokat bocsáthatnak ki. Elvi jelentőségű rendeletek kibocsátása előtt a Népgazdasági Tanács a Kormányzótanács hozzájárulását kéri ki. A Kormányzótanács a Népgazdasági Tanács és az egyes népbiztosságok rendjeleit megváltoztathatja.

1 es központi

8 es központi

5 es központi

A MAGYARORSZÁGI SZOCIALISTA SZÖVETSÉGES TANÁCSKÖZTÁRSASÁG ALKOTMÁNYA.

**

(AZ ALKOTMÁNYOZÓ BIZOTTSÁG SZÖVEGE.)

1919. március 23.

**A Magyarországi Szocialista Szövetséges
Tanácsköztársaság alkotmányának alap-
elvei.**

1. §.

A Tanácsköztársaságban a proletár-ság minden szabadságot, jogot és hatalmat kezébe vett, abból a célból, hogy megszüntesse a kapitalista rendet és a burzsoázia uralmát s emek helyébe a szocialista termelési és társadalmi rendet tegye. A proletariátus diktatúrája azonban csupán eszköz mindennemű kizsákmányolás és mind-fajta osztályuralom megszüntetésére és előkészítésére annak a társadalmi rendnek, amely nem ismer osztályokat és amelyben megszűnik az osztályuralom legfőbb eszköze, az állam hatalma is.

2. §.

A Tanácsköztársaság a munkások, katonák és földművelők tanácsainak köztársasága.

A Tanácsköztársaság a kizsákmányolóknak semmiféle tanácsban helyet nem ad.

A munkás, katonák és földművelők tanácsban a dolgozó nép hozza a törvényeket, hajtja azokat végre és bíraskodik azok megszegői fölött.

A proletár-ság a tanácsokban gyakorol minden központi és helyi hatalmat.

3. §.

A Tanácsköztársaság szabad népek szabad szövetsége.

A Tanácsköztársaság külpolitikája a világforradalom segítségével el akarja érni a dolgozók világának békéjét. Békét akar minden hódítás és hadikárpótlás nélkül, a dolgozók önmegvédelmi joga alapján.

A világháborút előidéző imperializmus helyett a Tanácsköztársaság a világ proletariátusainak egyesülését, szövetségét, a dolgozók nemzetközi szövetségét akarja. Ezért ellen-sége a kizsákmányoló háborúnak, a népek minden elnyomásának és leigázásának. Az osztályállam külpolitikájának eszközeit, különösen a titkos diplomáciát, elveti.

MAGYAR
FORRADALMI KORMÁNYZÓTANÁCSSELNÖK.

3755. szám érkezett 1919. Ezzel elintézve
K. E.

..... ügyosztály.

A beadvány száma:
kelle:

Tárgy:

Kormányzótanácsi biztosok kinevezése.

Határidő:

Másolta:

Összeolvasta:

Kiadta:

Kivezette: *V. J. S. Kormányzó*

Előirat:

Utóirat:

Belügyi népbiztoságnak

Tudomásulvétel végett közlöm, hogy a Kormányzótanács 1919. évi július hó 29.-én tartott ülésében a kormányzótanácsi biztosok kinevezésére vonatkozó ~~reklamáció~~ előterjesztését, a következő módosításokkal fogadta el:

Tolnamegyébe *Milanovsky Ignác*
Moson megyébe *Bránczy Bélát*, Borsod megyébe *Kenderes Pált.*, Győr megyébe *Molnár Miklóst.*, Vas megyébe *Jócsák Kálmánt.*, Komárom megyébe *Lévai Oskárt* és Szolnokra *Szabó Karolyt* nevesteeki kormányzótanácsi biztosokul.

A fejezmegyei kormányzótanácsi biztosi állásfoglalásra üresen hagyta s Horvát János ~~az~~ eddigi kormányzótanácsi biztos ellen felhozott kifogás megvizsgálására *Brunner József* és *Guth Antal* elvtársakat küldte ki.

Fiedler Rezső ügyeinek megvizsgálá-

M.E. 1919 VI, 3755

3755 1919	
Tétel	Alapszám
<i>11</i>	

MOTER
KÖZLÉS LEZÁRVA

LXIX

A forradalmi kormányzótanács....számu
rendelete.

A szociális termelés végleges szervezetének megállapítása a munkás-, katonai- és földmivestanácsok országos gyűlésének less feladata. Addig is a szocializálásnak az egész országban való tervezési keresztülvitelére és a termelés folytonosságának biztosítására meg kell alakítani az ideiglenes Községi és az ideiglenes Kerületi Ipari Termelési Tanácsokat. I. A helyi tanácsok.

~~Községi Ipari Termelési Tanácsok~~
~~.....~~
1.§. ^{és minden}
Minden községben ~~és városban~~
~~és városban~~, amelyben legalább három, a Forradalmi Kormányzótanács IX.számu rendelete értelmében szocializált vagy szocializálendő ipari- bányavagy közlekedési üzem van, ideiglenes Ipari Termelési Tanácsot /:I.T.T.:/ kell alakítani.

- Ennek az Ipari Termelési Tanácsnak tagjai:
- 1., az egyes ipari- bányavagy közlekedési ~~üzemek~~ üzemek vagy üzemcsoportok termelési biztosai,
  - 2., az egyes ily üzemek ellenőrző munkástanácsainak elnökei,
  - 3., minden üzemnek minden teljes esás főnyi munkálétsám után egy-egy kiküldöttje,
  - 4., a szakszervezetek helyi-csoportjainak kiküldöttjei, még pedig

*L ipari tanácsok kovácsoknál csak helyi is kerültek tanácsok. A tanácsokhoz...
Községi Ipari Termelési Tanácsok...
Városi Ipari Termelési Tanácsok...*

Hand
sz. No. LXIX / 1010

51. A Forradalmi Kormányzótanács LXIX. sz. rendeletének fogalmazványja a helyi ipari termelési tanácsok felállításáról, 1919. április 20.

11

A gazdasági bizottság első ülése. 1919. április 15.
kedden délután négy órára összehívott ülés.

Sorban előbb a bizottság tagjai, azután a bizottsági
Az ülés kezdete 4 óra 20 perckor.

Jelen vannak: Garbai elnök, Fokányi Lezső népjóléti népbiztos, Varga Jenő, a gyggy szocialis termelés népbiztosa, Erdélyi közellátási népbiztos, Szántó Béla hadügyi népbiztos, Hamburger Jenő földmivvelésügyi népbiztos, Landler Jenő belügyi népbiztos, Hevesi Gyula, Kelen József szocializáló népbiztos, Dovcsák Antal, Székely Béla, Guth, Révész Mihály gyorsíró.

Garbai megnyitja az ülést. / A címet leírni a tervezetekről /

V a r g a: Egy rendelet van, amelynek az a lényege, hogy ideiglenes községi és kerületi termelőtanácsot kellene csinálni.

H a m b u r g e r: Generaliter kell tiltakoznom az ellen, hogy egy ily külön szerv létesíttessék. A kerületi tanács önmagát ossza be a politikai, gazdasági stb. bizottságba.

E r d é l y i: A megyei szervezet maradjon meg egyelőre. Tartsuk meg a megyei direktoriumok keretét és ezekkel végeztessünk mindent, amint Hamburger tervezte.

S z á n t ó: Ennek a szervnek majd a népgazdasági legfőbb tanácshoz kell kapcsolódnia. A földmivvelésügy, az ipar és a közellátás organizációját kell összefoglalnia, mert különben anarchia lesz az egész országban. Új kerületi beosztást kell csinálni. Ez három népbiztosság dolgozzon közeg organizációt. /Erdélyi/

H e v e s i: Nem lehet várni ezzel a bizottsággal. De Hamburger, Szántó, Erdélyi és Varga felfogását össze lehet egyeztetni.

V a r g a: Tegyük a végére a következőt, hogy a szovjet-alkotmány végleges megalkotása után ezek az ipari tanácsok beolvadnak az általános termelőtanácsba. Belevehetjük: ott, ahol működnek mezőgazdasági tanácsok, ezek beleolvadnak.

G a r b a i, H e v e s i: Mondjuk ki, hogy a kerületi termelőtanács tagjai között legyen az ugyanazon kerületben levő mezőgazdasági és minden ellátó, termelőtanács kiküldött-

A FORRADALMI KORMÁNYNEGYEDICS
POLITIKAI BIZOTTSÁGÁNAK

II. számú ülése.

1919. Április hó 20-án, szerdán délután.

A Kormánybizottság üléséről.

J E L E N V Á R A K :

Orbán Sándor elnök, Kun Béla külügyi és hadügyi népbiztos,
Kunfi Zoltán népszociálisügyi, Pásztor Béla hadügyi népbiztos
és Rózsás Mihály jegyző.

(Az ülése kezdete délután 1,10 órakor.)

1.

Orbán Sándor elnök az ülést a gyűlésre.

Kun Béla külügyi népbiztos bejelentés,

amely, hogy tárgyalás Brown-nal, az amerikai
népbiztossal és más tárgyalás fog Cunningham-nal.
Javaslat a tárgyalások irányvonalát és kért
a bizottság tárgyalás hozzájárulását, hogy a
tárgyalásokat a megkezdett rendszerben folytathassák.

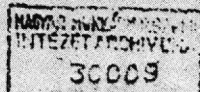
Pásztor Béla hadügyi népbiztos szerint
nem azaz az engedélyeket tanít, mert akkor a
Kormánybizottság összehasonlításba kerül a munkatársakkal.

Orbán Sándor elnök, Kun Béla külügyi és
hadügyi, Kunfi Zoltán népszociálisügyi és Pásztor
Béla hadügyi népbiztos feladatlalal után

a Kormánybizottság politikai bizottsá-
gára egy határozat, hogy megbizná Kun
Béla külügyi népbiztosot, hogy a
megkezdett rendszerben folytassa a
negotiationsal a tárgyalásokat.

2.

Orbán Sándor elnök szerint el kell

A FORRADALMI KORMÁNYRÓPASIUS

X. aziani aidea.

1919. Aprilis hó 7-án, hétfőn délután.

A Kormányzótanács tanácskozóterében.

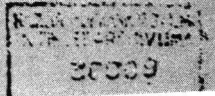
JELLEN VÁLLALK:

Urbán János elnök, Székely Tibor, Landler Jenő, Hadravits József, Ráth Vilmos, Székely Béla, Pogácsa József, Lukács György, Stefan Ágoston, Kulcsár Henrik, Vágó Béla, Révész Koltón, Kua Béla, Langyel Gyula, Rákosi Mihály, Varga Jenő, Kondor Bernát, Hevesi Gyula, Kalen József, Kádai István, Székely Béla, Nyilas György és Illés Artúr népbiztosok, Hólos román politikai segédnök, Rákos Mihály jegyző és mások. Békler József és Parkas István párttitkárok, és Pár Ernő.

[Az aida kezdete délután 5.15 órakor.]

1.

Urbán János elnök megnyitja az aida t.
slat, hogy az aida ma-tréndjén a román
a román ügyek t-nyjallian szerepel.
Stefan Ágoston román népbiztos tanar-
ti a román-kráde egyes komplexumú,
román nép fejlődését, helyzetét, utasó-
st a román-nyelv-nyel. Ismerett Rákosi

c) szerkesztett jegyzőkönyv

F. Jelen nennel: Kalmár, Kágy, Kómi, Kun, Kúll, Kurgyal, Kovács, Kúllósi, Gábor,
Kovács, Kúllósi, Kúllósi, Kúllósi, Kúllósi, Kúllósi, Kúllósi, Kúllósi, Kúllósi,
Kúllósi, Kúllósi, Kúllósi.

ják holnap, kedden repülőgépen.

S z á n t ó és G a r b a i: Megmagyarázzák a távirat jelentőségét.

S z á n t ó: Most intézkedünk, hogy a repülőgép rendelkezésre álljon.

G a r b a i: Az ülést bezárom. /Éjjel egy óra 12 perckor vége/

1919. április 7-én, kettőn délután négy órára összehívott ülés.

Keszete öt óra 15 perckor. F

G a r b a i: Megnyitom. A tagokat üdvözlöm. Következik a német és orosz ügy tárgyalása.

R ó n a i: Az elvi kérdés: Est mind a kettőben.

S t é f á n: A orosz népet senki sem ismeri, legfeljebb a jajsza-
szavakat. A világ legalmaradottabb nemzete a magyarországi orosz
nép. A legjámborabb, legbecsületesebb nép volt. Története mindig közös
volt a magyarral. Részt vett Rákóczi küzdelmeiben és 1848-ban. Mindig
ígérték neki, de mindig megcsalta a borsosánia. Mármarosban 95 száza-
lék az analfabéták száma. Együtt élnek a diákokkal. Itt fokozottabb
mértékben van meg a proletárság. Ez a tömeg ultraszocialistákból áll.
Ha felszólaltak, nem azt a vádat emelték ellenük, hogy szocialisták,
hanem hogy panszlávok és bebörtönözték őket. Katonaság viselésére
..... lettek. A múlt kormány autonómiát ígért nekik, de az is
csak fél autonómia volt. A múlt kormány tagjai emlékezhetnek arra,
hogy milyen bajok voltak a határkérdéssel a magyar szovinizmus miatt.
Én voltam Russinkrajna kormányzója és csak nehezen tudtam fentartani
a rendet. Vártuk már a proletárdiktatúrát. A proletár forradalom kitü-
rése után megindult az ellenagitáció a papok, ^a szakszervezetek, a
kőszakszervezetek emberei részéről. Mindenki ott van a hivatalában. Sem-
miféle mód nem volt, hogy én beleavatkozzam ebbe a helyzetbe. Ott már
volt kormányótanács, szovjet és sikerült felvilágosítanom őket, hogy
a magyarországi proletárurolom egyetlen reménye lesz a oroszoknak.
Erős propagandával sikerült megmagyaráznom a helyi szovjetek és a
kormányótanács kivoltát. A kormányótanács ülésén szerkesztett hatá-
rosati javaslatot felolvassa. / Az m. u. n. munkácsi határozat/

K u n: Bemutatja a bajor tanácsköztársaságról szóló táviratot.

/Nagy éljenzéssel fogadták/ Együttal Moszkvába és Kijébe szikratáviró
utján üdvözlötet küldjünk. Mindezekről külön kiadást kell adni. Szamielly

b) szó szerinti jegyzőkönyv

A főváros népbiztosai: Vince Sándor, Preusz Mór és Dienes László elvtársak, akik az élelmezési és hadügyi kérdések kivételével teljes hatalma megbízatással intézkednek a főváros összes ügyében.

A rendőrség, népbiztség és karhatalom népbiztosai: Biró Dezső és Seidler Ernő elvtársak, mint politikai biztosok.

A titkárság vezetését Hirossik János és Rabinovics József elvtársak veszik át.

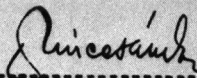
Az értekezlet a két párt egységes működését elhatározza és kimondja, hogy reggel a népbiztos elvtársak hivatalukat átvenni tartoznak. Határozatta meg, hogy megfelelő kiáltványt úgy az ország népéhez, mint szikratíviró útján a világ összes munkásaihoz haladéktalanul elküldetik és a véd- és dac szövetség az orosz szovjetkötársaságnak felajánlják.

Kmf.

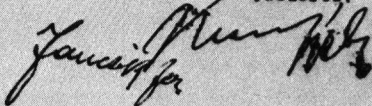
A jegyzőkönyv hiteléül:

A Kommunisták Magyarországi Pártja

részéről:

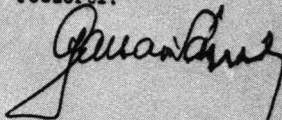

Jegyzőkönyvvezető.

A Szociáldemokrata Párt vezetősége

részéről:

MUNKÁSI
PÁRTJA

MUNKÁSI
PÁRTJA

Budapest, 1919. március 21.

A Magyarországi Szóciáldemokrata Párt, a Kommunisták Magyarországi Pártja.

A felolvasott plattformot a jelenvoltak is egyhangúlag elfogadván, abban megállapodván a két párt vezetősége elhatározza az egyesülést, a kormányhatalom átvételét és a proletárdiktatúra kikiáltását.

Az értekezlet egyhangúlag a következőképen alakítja meg a proletárkormányt:

Elnök: Garbai Sándor elvtárs,

Belügyi népbiztos: Landler Jenő elvtárs,

Helyettese: Vágó Béla elvtárs,

Igazságügyi népbiztos: Rónai Zoltán elvtárs,

Helyettese: Ládai István elvtárs,

Hadügyi népbiztos: Pogány József elvtárs,

Helyettesei: Szántó Béla és Szamuelyi Tibor elvtársak,

Kereskedelmi népbiztos: /:ideiglenes:/ Landler

Jenő elvtárs,

Helyettesei: Rákossy Kátya és Haulbrich József elvtársak,

Pénzügyi népbiztos: Varga Jenő elvtárs,

Helyettese: Székely Béla elvtárs,

Külügyi népbiztos: Kun Béla elvtárs,

Helyettese: Ágoston Péter elvtárs,

Köszönetügyi népbiztos: Kunfi Zsigmond elvtárs,

Helyettese: Lukács György elvtárs,

Munkügyi népbiztos: Bokányi Dezső elvtárs,

Helyettese: Fidler Rezső elvtárs,

Közélemezési népbiztos: Böhm Vilmos elvtárs,

Helyettesei: Hevesy Gyula és Dofcsák Antal elvtársak,

A földművelésügyi népbiztosságot kollegium vezeti, melynek egyenlő jogú tagjai: Csizmadia Sándor, Hamburger Jenő, Vantus Károly és Nyisztor György elvtársak.

Russin: népbiztos: Szató Orosz elvtárs,

/.

J E G Y Z Ő K Ö N Y V .

felvételre 1919. március 21.-én a Magyarországi Szociáldemokrata Párt titkárságán a Magyarországi Szociáldemokrata Párt és a Kommunisták Magyarországi Pártja vezetősége együttes ülésén.

Jelen voltak a Magyarországi Szociáldemokrata Párt vezetősége, a Kommunisták Magyarországi Pártjának vezetősége, a Szakszervezeti Tanács vezetősége és a Titkárság által meghívott párttagok:

T á r g y: A két párt egyesülésének kérdése, a kormányhatalom átvétele és a proletár diktatúra kikiáltása.

W e l t n e r Jakab elvtárs a Magyarországi Szociáldemokrata Párt vezetőségi tagja, felolvassa az alábbi platformot, melyben a két párt megbízottjai a délután folyamán megállapodtak és melyet úgy a pártválasztmány, mint a Munkás Tanács elfogadott:

H A T Á R O Z A T .

A Magyarországi Szociáldemokrata Párt és a Kommunisták Magyarországi Pártja, a mai napon közös vezetőségi ülésében a két párt teljes egyesülését határozta el.

Az egyesült új párt neve mindaddig amíg a forradalmi-internationale nem dönt, a következő lesz:

" MAGYARORSZÁGI SZOCIALISTA PÁRT "

Az egyesülés azon az alapon történt, hogy párt és kormány hatalom vezetésében a két párt együttesen vesz részt.

A párt a proletariatus nevében haladéktalanul átveszi az egész hatalmat. A proletárság diktatúráját a munkás- katonai és paraszttanácsok gyakorolják. Éppen azért természetesen elejtődik a nemzetgyűlési választások terve.

Haladéktalanul megteremtendő a proletárság osztályhadserege, amely a fegyvert teljesen kiveszi a burzsoázia kezéből. A proletárság uralmának biztosítására és az entente imperalizmus ellen a legbensőbb és legteljesebb fegyveres és szellemi szövetség kötendő az orosz szovjetkormánnyal.

4.

Szántó Béla hadügyi népbiztos jelentést tesz arról, hogy a határon népbiztosok hamisított leveleivel csempésznek át embereket.

Guth Antal népjóléti és közegészségügyi népbiztos javasolja, hogy Szántó Béla táviratilag intézkedjék, hogy a hamis ajánlólevéllel próbálkozókat a határon tartóztassák le.

Szántó Béla hadügyi népbiztos előadja, hogy erre nézve intézkedni fog.

Tudomásul szolgál.

5.

Landler Jenő belügyi népbiztos, hadsereg-főparancsnok előadja, hogy Tokajra a csapatokhoz holnap a Kormányzótanács néhány tagjának le kell utazni. Javasolja, hogy Garbai Sándor, Guth Antal és Nyisztor György menjenek le holnap reggel vele együtt.

A Kormányzótanács ily értelemben határoz.²

6.

Rónai Zoltán belügyi népbiztoshelyettes jelenti, hogy a Belügyi Népbiztossághoz a legkülönbözőbb menekült-kártérítési kérelmekkel fordulnak. Bemutat egy konkrét esetet: a sátorlajújhelyi párttitkár, akinek a bútora menekülés közben elpusztult, kártérítési igénnyel él.

Brunner József, az országos lakásügyi főosztály³ vezetője javasolja, hogy az ilyen ügyek esetenként bíraltassanak el, és amennyiben kellő indokok állanak fenn, a lakásügyi osztály természetbeni kártérítést adjon.

A Kormányzótanács elhatározza, hogy a menekültek kártérítési igényeit a lakásügyi hivatal vezetőjéhez utalja, aki az egyes ügyeket esetenként bírálja el, és az arra tényleg rászorultaknak természetbeni kártérítést ad.

7.

Szántó Béla hadügyi népbiztos ezzel kapcsolatban előadja, hogy a június 24-i ellenforradalmi puccs alkalmával a Ludovikában nagy pusztítást vittek véghez, amikor a mostani parancsnokképző oktatót jelentékeny kár érte. Ezek most kártérítésért fordulnak hozzá.

²A III. hadtest harci szellemének megjavítása és a román offenzíva feltartóztatása céljából tervezték a tokaji utazást.

³Az Országos Lakásügyi Hivatalról van szó, amely a Népgazdasági Tanács főosztálya lett.

Landler Jenő belügyi népbiztos, hadsereg-főparancsnok javasolja, hogy Szántó Béla a rendelkezési alpból rendkívüli segélyképpen folyósítson részükre bizonyos segélyeket.

A Kormányzótanács ily értelemben határoz.

8.

Guth Antal népjóléti és közegészségügyi népbiztos bemutatja a rokantak szövetségének, valamint az utókezelő intézetekben fennálló bizalmi testületeknek felosztatására vonatkozó előterjesztést. Kér felhatalmazást a rendelet kiadására.

A Kormányzótanács az előterjesztéshez hozzájárul és kimondja, hogy a Kormányzótanács felhatalmazása alapján a Népjóléti és Közegészségügyi Népbiztosság adja ki a rendeletet.⁴

9.

Guth Antal népjóléti és közegészségügyi népbiztos előadja, hogy a Népjóléti és Közegészségügyi Népbiztosságnak mostani hivatali helyiségei nem megfelelők. A központi járásbíróóság épülete⁵ a Népjóléti és Közegészségügyi Népbiztosság részére ideális volna. Arra kéri [a] Kormányzótanácsot, hogy az országos lakásügyi főosztállyal egyetértőleg ezt a helyiségügyet záros határidőn belül intézze el.

Rónai Zoltán belügyi népbiztoshelyettes utal arra, hogy a bírói szervezetre vonatkozó rendelet megjelenése után a központi járásbíróóság összes helyiségeire szükség lesz.

Brunner József lakásügyi főosztályvezető előadja, hogy egyes népbiztosságok lefoglalnak épületeket olyan célok érdekében, amelyeknek megvalósítása csak évek múlva lehetséges. Igen sok esetben megállapított, hogy indokolatlan terjeszkedésről van szó. Arra kér felhatalmazást, hogy a különböző népbiztosságok hivatali helyiségeinek mikénti elhelyezését felülvizsgálhassa.

Rónai Zoltán belügyi népbiztoshelyettes javasolja, hogy Brunner József indítványa azzal a módosítással fogadtassék el, hogy a lakásügyi osztály ilyen határozata ellen 2-3 nap alatt a Kormányzótanácshoz lehessen fellebbezni, amely a lakásügyi osztály és az illető népbiztos meghallgatása után dönt.

⁴ A rendelet kiadásáról nincs tudomásunk.

⁵ Budapest, V. kerület, Alkotmány u. 14., jelenleg is bírósági célokat szolgál.

Szántó Béla hadügyi népbiztos kijelenti, hogy az ilyen állásfoglalást a hivatali helyiségekre nézve elfogadja, a laktanyákra nézve azonban nem akceptálhatja.

A Kormányzótanács kimondja, hogy a laktanyákon kívül minden hivatali helyiség, beleértve a népbiztossági helyiségek elhelyezését is, a lakásügyi osztály vizsgálja felül [sic!]. A lakásügyi osztály vonatkozó határozatát a népbiztossággal közli és annak joga van a határozatot a Kormányzótanácshoz megfellebbezni.

10.

Guth Antal népjóléti és közegészségügyi népbiztos előadja, hogy a Vörös Hadsereg megsebesült és beteg tagjait nem lehet elhelyezni, mert nincsenek megfelelő helyiségek. A zirci és pannonhalmi apátságok épületei e célra, az orvosok véleménye szerint alkalmas volna [sic!], azonban Fáber Oszkár nem adja át, mert ott egy tudományos vizsgáló intézetet akar csinálni, amelyet a mai viszonyok között lehetetlen felszerelni.

Brunner József lakásügyi főosztályvezető előadja, hogy a vidéki kastélyokkal a Földművelésügyi Népbiztosság rendelkezik, [az] egyházi épületekkel pedig a Közoktatásügyi Népbiztosság. Az Országos Lakásügyi Hivatal tudtán kívül diszponálnak épületekről. Kéri annak elvben való kimondását, hogy minden épület, amely az országban van, a Népgazdasági Tanács lakásügyi osztályának hatáskörébe tartozik.

A Kormányzótanács határozatilag kimondja, hogy minden lakásügy, még a hatósági lakásügy is, a Népgazdasági Tanács lakásügyi osztályának hatáskörébe utaltatik, úgy, hogy a lakásügyi osztálynak joga van az országban bármely épület és bármely lakás felett rendelkezni.

(Az ülés végződik este 11 órakor.)

Bihari Mihály
jegyző

Szerkesztett jegyzőkönyv géppel írott másodpéldánya. Borítólapjának jobb felső sarkában, Révész Mihály kézírásával „RM péld.” megjegyzés olvasható. A jegyzőkönyv mellett megtalálható ennek sztenogramja is, Bihari Mihály aláírásával ellátva.

NAPIRENDEK JEGYZÉKE*

1. 1919. március 22.

A Forradalmi Kormányzótanács ülése

1. Vix alezredes személyi szabadsága és a táviratát továbbító távirások felelősségre vonása. 51
2. A Zágrábba érkezett amerikai zsírszállítmány átvételéhez szükséges pénz kiutalása. 52
3. Összekötő tisztek kijelölése Vix alezredes mellé. 52
4. Polgári megbízottak kiküldése a frontokra. 52
5. Határozat a népbiztosságokon dolgozó tisztviselők hűségnyilatkozatáról és a tisztviselők forradalmi bíróságának létesítéséről. 52
6. Megbízottak kiküldése Bécsbe; pénzbiztosítás külföldi propaganda céljára. 53
7. A Romániába és Szerbiába irányuló vasútforgalom biztosítása, illetve ellenőrzése. 53
8. Bolgár Elek és Fenyő Andor kiküldése Bécsbe. 53
9. A lakásrekvirálásról szóló rendelet megtárgyalásának elhalasztása. 53
10. Forradalmi törvényszék létesítése, dr. Rákos Ferenc, Jancsik Ferenc és Pintér János megbízatása. 54
11. Jelentés a pénzügyi helyzetről, javaslat a kistőkések vagyonának a szocializálás alóli mentesítésére. Határozat a javaslatok írásban történő előterjesztéséről. 54
12. Öttagú bizottság kiküldése a tanácsválasztások előkészítésére. 55
13. Határozat egyes rendőrtisztviselők letartóztatásáról, valamint javaslat a rendőrség és csendőrség leszerelésének előkészítésére. 55
14. Határozat Szurmay Sándor és Szerényi József letartóztatásáról. 56
15. Az öttagú politikai bizottság felhatalmazása az ellenforradalmárok és a háború felidézéséért, illetve folytatásáért felelősök letartóztatásának elrendelésére. 56
16. Határozat a címek és rangok eltörléséről. 56
17. Határozat a kormány rendeleteinek a lapokban való közléséről. 56
18. A sajtóügyi népbiztos és helyetteseinek kinevezése. Jelentéskérés a papírellátásról. 56
19. Határozat a helyi kormánybiztosok felmentéséről és háromtagú direktóriumok kinevezéséről. 57
20. Határozat Vix alezredes budapesti szabad mozgásának feltételeiről. 57
21. Felhatalmazás polgári szakértőknek az élelmezési kérdéseket tárgyaló szaktestületekbe való bevonására. 57
22. Határozat a Hangya ellenőrzésének formájáról. 57
23. Indítvány a forradalmi kormányzótanácsi előterjesztések előkészítésére. 57
24. Határozat a Vallásügyi Minisztérium ügyeinek a Közoktatásügyi Népbiztosság hatáskörében hagyásáról. 58
25. Az egyház és az állam szétválasztására vonatkozó rendelet elvi elfogadása. 58
26. Állásfoglalás a vallásitanítás kizárásáról az iskolákból. 58
27. Határozat a vallás feltüntetésének mellőzéséről a hivatalos okmányokban. 59

*Amennyiben a szerkesztett jegyzőkönyv mellett a gyorsírói jegyzőkönyv is fennmaradt, ezt a jegyzőkönyv címénél betűvel jeleztük (a = szerkesztett, b = gyorsírói jegyzőkönyv). A kétfajta jegyzőkönyv napirendi pontok szerinti beosztása megegyezik. Egyes esetekben azonban a gyorsírói jegyzőkönyv olyan szövegrészeket is tartalmaz, amelyek a szerkesztett jegyzőkönyvben szereplő napirendi pontokhoz nem sorolhatók. Ezeket a szövegrészeket nem önálló napirendi pontként fogtuk fel, mégis, az elkülönítés szándékával az előző napirendi pont számát b betűvel törve jelöltük meg. A jegyzék oldalszámra utal. Ahol két szám szerepel, a második a gyorsírói jegyzőkönyv oldalszáma.

28. Határozat a magánkézben levő műkincsek közvagyonná minősítéséről, továbbá a magánkézben levő színházak közkezelésbe vételéről. 59
29. Határozat a magánkézben levő autók feletti rendelkezési jogról. 59

2. 1919. március 24.

A Forradalmi Kormányzótanács ülése

1. Szabó Orestz ruszka-krajnai népbiztos felmentése és Stefán Ágost kinevezése; a ruszka-krajnai kérdés rendezésének előkészítése. 60
2. A Pester Lloyd szerkesztőjének megbízása; a német kisebbség helyzetének megvitatása. 60
3. A szocialista magyar állam nevének meghatározása. 61
4. Tájékoztató a katonai kérdésekről; rendelet a Vörös Hadsereg szervezéséről; javaslat az ellenforradalmár földbirtokosok statárium elé állításáról. 61
5. Tájékoztató az egyházi műkincsek lefoglalásáról; Fáber Oszkár megbízása a lefoglalások irányításával. 62
13. Rendelet a forradalmi törvényszékekről; állásfoglalás a halálbüntetések ügyében. 62
14. Tájékoztató a Vixszel és Borghesével való jegyzékváltásról. 63
15. Határozat az Alkotmány és a szocializálás kérdésének külön ülésen való megtárgyalásáról. 63
17. Javaslat az igazságügyi népbiztos hatáskörének kiterjesztésére, a bíraskodás rendjének módosítására. 63
18. Rendelet a rémhírek terjesztői ellen. 63
20. A földművelésügyi népbiztosok felhatalmazása ideiglenes intézkedések megtételére birtok és kisajátítási ügyekben. 63
24. Nagy Ferenc volt közlelmzésügyi miniszter ügyének megvitatása. 64
26. Rendelet a pénzintézetek szocializálásáról. 64
28. Tájékoztató pénzügyi kérdésekről: a széfek felnyitásáról, aranyérmék és külföldi pénzek vásárlásáról, az osztálysorsjáték megszüntetéséről. 64
29. Az igazságügyi népbiztos megbízása Szikora Zoltán ügyének rendezésével. 64
30. Tájékoztató Wekerle Sándor volt miniszterelnök letartóztatásáról. 65
31. Bíró Dezső és Kalmár Jenő megbízása a Tanácselnökség hivatalának vezetésével. 65
32. Guth Antal kinevezése harmadik munkaügyi és népjóléti népbiztosnak. 65
35. Előterjesztés a szocializmus állami propagandájáról; Marx, Engels, Szabó Ervin munkáinak kiadásáról; tanfolyamok szervezéséről; a tandíjak és a vizsgadíjak megszüntetéséről. 65

3. 1919. március 25.

A Forradalmi Kormányzótanács ülése

1. Stefán Ágost ruszka-krajnai népbiztos megbízása. 66
2. Bejelentés Büchler József párttitkárnak a Forradalmi Kormányzótanács ülésein való részvételéről. 66
3. Jelentés 300 francia katona fegyverletételéről, egy részük foglyul ejtéséről. 66
4. Határozat az állami zárlati bíróságra vonatkozó javaslatok előkészítéséről; a gödöllői értékek elszállításáról és a gödöllői katonatanács ügyének megvizsgálásáról. 67
5. Csizmadia Sándor népbiztos lemondása. 67
6. A „Tanácsköztársaság” című hivatalos lap megjelentetése. 67
7. Tájékoztató a német és osztrák küldöttek érkezéséről, konzulátusukról, autóforgalmuk biztosításáról és az általuk hozott pénz szabad felhasználásáról. 67
8. Az állampapírok beszolgáltatásáról, illetve összeírásáról és lebélyegzéséről szóló rendelet előkészítése. 68
9. Határozat a közalkalmazotti fizetések rendjének további fenntartásáról. 68
10. Határozat az utlevéltügyeknek a Belügyi Népbiztosság hatáskörébe utalásáról és a megfelelő rendelkezés előkészítéséről. 69
11. Határozat a szeszfőzés engedélyhez kötéséről és a szeszgyarak ellenőrzéséről. 69
12. Előterjesztés az aranytárgyak és ékszerek külföldön történő értékesítéséről. 69
13. Határozat az uradalmi biztosok pénzügyi rendelkezési jogáról. 70
14. Előterjesztés a lefoglalások esetén biztosított 20% jutalomról. 70
15. Jelentés az állami ártámogatás megszüntetésének szükségességéről. 70
16. Határozat a fegyverszüneti szerződés alapján Szerbiában dolgozó háromezer magyar munkás fizetésének ellenértékeként tízmillió korona letétbe helyezéséről az Osztrák–Magyar Bank bécsi főintézeténél. 70

17. Javaslat a „Proletártermés” című lap kiadására. 71
18. Az Ukrajnával kötendő kereskedelmi szerződés elfogadása. 71
19. A vadászok zsoldfelemelési kérelmének elutasítása. 71
20. Tájékoztató a galíciai helyzetről. 72
21. Határozat az iskolák államosításáról, a vallásoktatás kérdésének későbbi rendezéséről. Javaslat a reakciós szimbólumú szobrok eltávolítására. 72
22. Tájékoztató az apáca- és szerzetesrendházak lakás céljára való igénybevételeiről; javaslat a lakásügyeknek a Népjóléti Népbiztosságtól más népbiztossághoz való áttételére. 72
23. Tájékoztató a Budapesten őrizetben levőkről. Határozat a politikai ellenőrzés módjának szabályozásáról. 73
24. Határozat a menekültek részére folyósított segélyről. 73
25. Határozat az erdélyi károk egyes esetekben történő megtérítéséről. 74
26. Határozat az ipari üzemek ideiglenes igazgatásáról és munkásellenőrzéséről, a szocializálás alá eső üzemek köréről. 74
27. Tájékoztató a külpolitikai helyzetről. 74
28. Határozat a lakóházak szocializálásáról. 75
29. Határozat a munkához való jogról és a munkakötelezettségről szóló elvi nyilatkozat kiadásáról. 75
30. Tájékoztató Troubridge admirálissal a Duna-ügyben folytatandó tárgyalásokról. 75
31. Tájékoztató az orvosok nyilvántartásba vételéről, a betegség- és balesetbiztosításról készülő rendelettervezetről. Határozat a Forradalmi Kormányzótanács elé kerülő előterjesztések előzetes megküldéséről. 76
32. Rendelet az állami eltartási kötelezettségről. 76

4. 1919. március 27.

A Forradalmi Kormányzótanács ülése

a) Szerkesztett jegyzőkönyv 77–85.

b) Gyorsírói jegyzőkönyv 86–107.

1. Tájékoztató az ausztriai, különösen a bécsi helyzetről, a munkáspártok egyesülésének lehetőségéről, élelmiszer-szállítási igényeikről; határozat a helyi direktóriumok és munkás-tanácsok hatáskörének átmeneti megállapításáról szóló rendelet előkészítéséről. 77, 86
2. Határozat a Vörös Hadsereg katonáinak, instruktoroknak, megbízottaknak, agitátoroknak, valamint a tisztviselőknél fizethető illetményekről ésapidíjakról. 78, 88
3. A Forradalmi Kormányzótanács tagjainak illetménymegállapítása, vita a népbiztosok együttműködésének és közös élelmiszerkérdéséről. 78, 90
4. Határozat a nyári időszámítás bevezetéséről. 79, 92
5. Állásfoglalás az országot elhagyó külföldi állampolgárok által kivihető értékek, használati tárgyak mértékéről és az útlevelelőintézkedéséről. 79, 92
6. Vita és határozat a földmunkások bérének rendezéséről; határozat a gazdasági kérdésekkel foglalkozó népbiztosok hetenkénti külön tanácskozásáról. 79, 92
7. A földreformról szóló rendelettervezet vitája, határozat a döntés elnapolásáról és az alkotmánytervezet napirendre tűzéséről. 80, 94
8. Rendelet a házbérekéről, lefoglalásokról, az igénylés új rendjéről, a lakáshivatal átszervezéséről. 81, 97
9. Nagy Ferenc volt közellátási miniszter tisztázása a burgonyaügyben való részvétel vádjá alól. 81, 99
10. Vita a lakásügyi direktórium vezetéséről. 82, 99
11. Rendelet az ékszerészek és az aranyművesek aranykészletének igénybevételeiről. 82, 99
12. Vita a magánosok birtokában levő katonaruha és -felszerelés beszolgáltatása ügyében készülő rendeletteről. 82, 100
13. Rendelet a köztulajdonba vett üzemek pénzügyi kezeléséről. 83, 101
14. Vita a biztosítóintézetek szocializálásáról; az értékpapírok beváltásáról, e kérdés gazdaság-politikai és nemzetközi vonatkozásairól. 83, 101
15. Határozat Szabó Ervin síremlékéről, édesanyjának fizetendő havi járulékáról, valamint műveinek köztulajdonba vételéről. 84, 104
16. Külpolitikai tájékoztató: francia csapatmozdulatokról, az ausztriai proletárdiktatúra megvalósításának esélyeiről, a németországi fejleményekről, Ukrajnával és Szovjet-Oroszországgal való kapcsolatok alakulásáról, a lengyelországi helyzetről, az Ausztriának szállítandó élelmiszerekről; az utóbbi kérdés vitája. 84, 104
17. Javaslat a székely katonák közötti agitáció szervezésére, határozat a nemzetközi propaganda ügyosztály keretén belül székely osztály felállítására. 85, 106

17/b A felvidéki szociáldemokrata párt ügye. 107

18. Az igazságügyi népbiztos felhatalmazása a forradalmi törvényszékek tagjainak kinevezésére. 86, 107

5. 1919. március 28.

A Forradalmi Kormányzótanács ülése

1. Javaslat a sajtóügyek politikai megbízottjának kinevezésére; határozat arról, hogy a Vörös Katona terjedelmi okokból nem köteles közölni a kormány rendeleteit, továbbá egyes lapok beszüntetéséről. 108
2. Határozat a Közélelmezési Népbiztosságnak Közellátási Népbiztossággá való átszervezéséről. 109
3. Jelentés a nagykanizsai állapotokról; határozat Sneff József felrendeléséről. 109
4. Határozat a löverseny betiltásáról. 110
5. Határozat a hivatalos lapban való közzététel módjáról. 110
6. Rónai Zoltán észrevétele a földbirtokrendezésről és a termelés folytonosságának biztosításáról szóló rendelkezéssel szemben. 110
7. Az alkotmánytörvény vitája, szövegező bizottság kiküldése. 111
8. Javaslat a fogyasztási szövetkezetek egységes kiépítésére, a nagykereskedelem és a kiskereskedelem szocializálásánál alkalmazandó szempontokra. 113
9. Határozat a státuszrendezés függőben tartásáról. 114
10. Javaslat központi anyagelosztó szerv létesítésére. 114
11. Tájékoztató a bécsi eseményekről. 114
12. Javaslat az elsőrendű közszükségleti és ruházati cikkek elosztásának módjára. 114
13. Határozat a Népgazdasági Tanács megszervezésének előkészítésére. 115
14. Határozat az egyházi tanszemélyzet államosított iskolákban való alkalmazásának feltételéről; továbbá a szocializmus állami propagandájának irányításáról, Szabados Sándor megbízásáról. 115
15. Bizottság kiküldése a munkások betegségi és baleseti biztosításáról szóló rendelet előkészítésére. 115

6. 1919. április 1.

A Forradalmi Kormányzótanács ülése

a) Szerkesztett jegyzőkönyv 117–127.

b) Gyorsírói jegyzőkönyv 127–143.

1. Vita a gyorsgélyezés vidékre történő kiterjesztésének lehetőségéről. 117, 127
- 1/b Az egyleti vagyon szocializálásának és a státuszrendezés kérdésének felvetése. 127
2. Felhatalmazás a munkásbiztosítási rendelet végrehajtási utasításának kidolgozására. 118, 128
3. Vita a gyógyszereket előállító üzemek, közjótékonyági, anya- és gyermekvédelmi, továbbá hadigondozó intézmények államosításának lehetőségéről. 118, 128
4. Vita a közélelmezési, a lakásügyi, a népjóléti kérdésekről és a hadsereg helyzetéről. 118, 129
5. Tájékoztató a fővárosi megbízottak lemondásáról; határozat az értékek kiviteli ellenőrzésének módjáról; a „népbiztos” és „politikai megbízott” elnevezés használatáról. 120, 137
6. Határozat a közzétett rendeletek aláírásának módjáról. 121, 137
7. Határozat a népbiztosok népgyűléseken való megjelenéséről. 121, 137
8. Határozat a munkabérek egyesítésének és arányosításának előkészítéséről. 121, 137
9. Határozat a szénegélyben részesülők körének kiterjesztéséről. 122, 137
10. Határozat a rendelettervezeteknek 24 órával a Forradalmi Kormányzótanács ülése előtti megküldéséről. 122, 138
11. A lemondott fővárosi megbízottak ügyére vonatkozó akták átadása a belügyi népbiztosnak. 122, 138
12. Erdélyi Mór közélelmezési népbiztos lemondásának elutasítása. 122, 138
13. Kelen József kinevezése helyettes szocializáló népbiztossá. 123, 138
14. Határozat a rendeleteknek közzététel előtt az Igazságügyi Népbiztosságnál való bemutatásáról. 123, 138
15. Határozat a németiség önkormányzati igényeinek az Alkotmányban való figyelembevételéről. 123, 138
16. Határozat a választások időpontjáról és a választások előkészítéséről. 123, 139
17. A váltóóvásokról, a szeszes italok eladásáról, a beadványok nyelvével, a koronajavakról, a magánjogi követelés kiutalásának módjáról, a munkaügyi bíróságról és a fogházörök hovatartozásáról szóló rendeletek elfogadása. 124, 139

18. Rendelet az üzletek zárva tartásáról. 124, 139
19. Rendelet a szállodák szocializálásáról. 124, 139
20. Határozat a 100 koronánál kisebb összegért elzálogosított tárgyak ingyenes visszaszolgáltatásáról. 125, 139
21. Határozat a szocializált üzemek régi igazgatóiról és fizetésükről. 125, 139
22. Javaslát a kéményseprés szocializálására. 125, 139
23. Tájékoztató a szorbektől való élelmiszerszerzés lehetőségéről; javaslat a királyi palotában talált ruhaanyag és ezüst hasznosítására. 125, 140
24. Javaslát a szénbányászat fokozása érdekében teendő intézkedésekre, sóbánya nyitására, valamint a pénzforgalom korlátozására. 125, 140
25. Tájékoztató a szorbektől való élelmiszerszerzés lehetőségéről. 126, 141
26. Határozat a posta és távíró centralizált ellenőrzésének előkészítéséről. 126, 141
27. Vita a követségek és konzulátusok helyzetéről; határozat a külföldi követelések ügyében a tárgyalások folytatására. 126, 141
- 27/b Tájékoztató a Vörös Hadsereg és a székely katonák konfliktusáról. 141
28. Vita az agrárkérdésről. 126, 142
- 28/b Vita a rendeletek propagandájáról és az agitációs munkáról. Határozat az átutalásokról, a Külügyi Népbiztosság számára történő kiutalásról, a következő ülés főbb napirendi pontjairól. 143

7. 1919. április 2.

A Forradalmi Kormányzótanács ülése

- a) Szerkesztett jegyzőkönyv 144–147.
- b) Gyorsírói jegyzőkönyv 147–156.
  1. Tájékoztató a papirellátásról, Böhm Vilmos megbízása a sajtó irányításával. 144, 147
  2. Böhm Vilmos felhatalmazása a nyári időszámítás bevezetésére. 144, 147
  3. Tájékoztató a hadsereg helyzetéről és a Hadügyi Népbiztosság munkájáról, határozat Pogány József és Szamuely Tibor népbiztosok leváltásáról, továbbá a Hadügyi Népbiztosság és a Szociális Termelés Népbiztosságának új vezetőiről. 144, 147
  4. Határozat kegyelmi ügyben. 146, 156
  5. Határozat a föld társadalmi tulajdonba vételének mértékéről. 146, 156
  6. A hadikölcsön ügyében folytatandó tárgyalás elhalasztása. 147, 156
  - 6/b Vita a kegyelmezési jogköréről. 156
  7. Tájékoztató a Pogány Józseffel folytatott megbeszélés eredményességéről. 147, 156

8. 1919. április 3.

A Forradalmi Kormányzótanács ülése

- a) Szerkesztett jegyzőkönyv 157–164.
- b) Gyorsírói jegyzőkönyv 164–177.
  1. Tájékoztató az angol monitorok parancsnokával folytatott megbeszélésről; határozat a hajóáratok ügyében tárgyalások kezdésére. 157, 164
  2. Tájékoztató a szegedi helyzetről, az összeköttetés fenntartására irányuló akcióról. 157, 165
  - 2/b Vita Csizmadia Sándor magatartásáról. 165
  3. Kun Béla felhatalmazása Smuts tábornokkal való tárgyalások kezdésére. 158, 166
  4. Vita a Csizmadia Sándorral szemben követendő eljárásról, letartóztatása ügyében tett indítványról. Határozat Csizmadia Sándornak a Forradalmi Kormányzótanácsból való kizárásáról, őrizetbe vételéről; a Köztelekhez őrség kirendelése. 158, 163, 166, 176
  5. Határozat az előzetes letartóztatást szabályozó rendelet kiadásáról. 159, 166
  6. Ötös Kollégium kinevezése a Hadügyi Népbiztosság vezetésére; határozat Pogány József és Szamuely Tibor további megbízatásáról, a volt szociáldemokrata és a volt kommunista pártvezetőség, valamint a szakszervezeti választmány összehívására; a parlament épületének további sorsára vonatkozó határozat előkészítése; vita a proletárdiktatúra gyakorlásának kérdéséről. 159, 167
  7. Határozat a Forradalmi Kormányzótanács taglistájának ismételt összeállításáról; Erdélyi Mór közéleti népbiztos lemondásának ügye, Kondor Bernát helyettesévé történt kinevezése; határozat a helyettes népbiztosi elnevezés megszüntetéséről. 162, 175
  8. Hamburger Sándor és Böhm Artúr kinevezése a szövetszervezetek politikai megbízottaivá. 164, 177

9. 1919. április 6.

A Forradalmi Kormányzótanács ülése

- a) Szerkesztett jegyzőkönyv 178–183.
b) Gyorsírói jegyzőkönyv 183–195.

1. Határozat a lakáskérdésnek a munkástanácsokhoz utalásáról és a lakáshivatal átmeneti fenntartásáról. 178, 183
2. Tájékoztatás hadügyi és külügyi kérdésekről. 180, 190
3. Tájékoztatás a Smutsszal folytatott tárgyalásról. 180, 192
4. Kegyelmi határozat Farkas István hivatalosolga ügyében. 180, 192
- 4/b Tájékoztatás Balogh Jenő és Hazai Samu letartóztatásáról. 193
5. Rendelet az önhatalmulag, erőszakkal, fenyegetéssel fellépőkről, továbbá a forradalmi törvénysek hatáskörének kiterjesztéséről, a letartóztatottak tartási és ételmezési viszonyainak rendezéséről. 181, 193
6. Haubrich József helyére Bajáki Ferenc kinevezése a szociális termelés népbiztosául. 181, 193
7. Határozat a Központi Anyaghivatal felállításáról és a külkereskedelmi ügyek központosításáról. 181, 193
8. Határozat a húsnál kevesebb munkást foglalkoztató moziüzemek szocializálásáról. 182, 193
- 8/b Javaslat a bérügyi és segélyezési kérdések megtárgyalására; kérdés munkaeszközök vásárlását illetően. 193
9. Határozat Újrad város pénzkérelmének elutasításáról. 182, 193
10. Javaslat a német és ruszin nemzeti tanácsok megválasztására, a kérdés részletes tárgyalásának elhalasztása. 182, 194
11. Vita a kisbirtokosok és kisgazdák lehangoztásának okairól, a birtokkisajátítás alsó határának mielőbbi megállapításáról. 182, 195
- 11/b A következő ülés időpontjának meghatározása, ennek függővé tétele bizonyos francia távirat, illetve egy delegátus megérkezésétől. 195

10. 1919. április 7.

A Forradalmi Kormányzótanács ülése

- a) Szerkesztett jegyzőkönyv 196–200.
b) Gyorsírói jegyzőkönyv 201–210.

1. Részletes tájékoztatás a ruszin helyzetről; a ruszin és a német autonómia kérdésének tárgyalása, határozat a kérdésnek az Alkotmánnyal együtt történő rendezéséről, továbbá arról, hogy a ruszin és a német népbiztos a meg nem felelő tisztviselőket elmozdíthassa. 196, 201
2. Tájékoztatás a Bajor Köztársaság kikiáltásáról, határozat ennek nyilvánosságra hozataláról. 197, 201
3. Bizottság kiküldése a VIII. kerületi választási visszaélés kivizsgálására. 198, 204
- 3/b Vita a választási visszaélésekről, továbbá Buchinger Manó és Peidl Gyula tevékenységéről. 206
4. Tájékoztatás az ukránokkal kapcsolatos külpolitikai kérdésekről. 198, 206
5. Tájékoztatás a katonaság helyzetéről, határozat teljhatalmú politikai megbízottak kiküldéséről. 198, 207
6. Határozat a ruszin és német pénzügyi kérdések rendezésének a pénzügyi népbiztos elé utalásáról. 199, 207
7. Magánosok élelmiszer-szállításának biztosításáról szóló intézkedés előkészítése. 199, 207
8. Vita az élelmiszerkészletek lefoglalásáról betervezett rendelettervezetről. 199, 208
9. Vita a lánckereskedelem és az árurejtegetők elleni fellépésről, továbbá a helyi intéző bizottságok és a népbiztosok hatáskörének elhatárolásáról. 199, 209
- 9/b Javaslat a közéletmezési tanács létrehozására. 209
10. A következő ülés tárgyának és időpontjának meghatározása. 200, 209
11. Rendelet az önhatalmú bíráskodás ellen. 200, 210

11. 1919. április 8.

A Forradalmi Kormányzótanács ülése

- a) Szerkesztett jegyzőkönyv 211–220.
b) Gyorsírói jegyzőkönyv 220–236.

Napirend előtt: Határozat 10 millió korona külföldi propaganda céljára való biztosításáról. 220

1. A Földművelésügyi Népbiztosság benzinszükségletének biztosítása. 211, 220
2. Határozat a vagyonukat kivinni szándékozó külföldi állampolgárok ügyében, a Smutsnak e tárgyban adott nyilatkozat értelmezése. 211, 221
3. Vita a nyomozások és letartóztatások központosításáról, a sajtó irányításának, illetve ellenőrzésének lehetséges módszereiről. Határozat a nyomozó testületeknek a Vörös Őrségnél való összevonásáról, a nyomozás és letartóztatás elrendelésére illetékesek köréről. 212, 222
4. Határozat a politikai megbízottak egységes irányításáról. 214, 225
5. Anket szervezése a pénzügyi irányítás kérdéséről. 214, 225
6. Határozat újságpapír Bécsből történő beszerzéséről, az Az Est és a Pester Lloyd kivételével a polgári lapok betiltásáról, illetve a határozat függőben tartásáról. 214, 225
7. Tájékoztatás a választási visszaélések kivizsgálásáról; határozat egyes választások ismételt kiírásáról. 215, 226
8. Tájékoztatás és vita a Szociális Termelés Népbiztosságának munkájáról, a központok és háborús gazdasági szervek átszervezéséről, anyagnyilvántartó és -elosztó központok létesítéséről, munkabérek rendezéséről, Népgazdasági Tanács létesítéséről, termelési biztosok kinevezéséről, a termelés fokozásáról. Határozat a béremelés kérdésének a szakszervezetekkel való megtárgyalásáról. 215, 227
9. Vágó Béla és Szamuely Tibor kinevezése a lakásügyek teljhatalmú biztosaiáé. 218, 233
10. Tájékoztatás az élelmezési helyzetről, az élelmiszer-felhozatal szervezéséről. Határozat a református egyháznak úrvacsora céljára liszt és bor kiutalásáról. 218, 233
11. Határozat a szerzetesrendekből kilépő személyek ruhaellátásáról. 218, 234
12. Rendelet a művelődési tanácsokról. 219, 234
13. Vita a volt államtitkárok és elnöki osztályokon dolgozók részére fizetendő illetményről. 219, 234
14. Javaslat a tanítók fizetésének felemelésére. 219, 235
15. Javaslat a Forradalmi Kormányzótanács ügyrendjének kidolgozására, a gazdasági népbiztosságok külön tárgyalásainak bevezetésére. Határozat a napirend összeállításának módjára. 219, 235
- 15/b A chiffre-ek bizalmas kezeléséről; javaslat a tanítók fizetésemelésénél figyelembe veendő szempontokra. 236

12. 1919. április 11.

A Forradalmi Kormányzótanács ülése

- a) Szerkesztett jegyzőkönyv 237–242.
- b) Gyorsírói jegyzőkönyv 243–257.

1. Vita és határozat a kerületi munkástanácsok alakuló ülésének előkészítéséről. 237, 243
2. Tájékoztatás és vita a politikai helyzetről; a kül- és belföldi ellenforradalom megfékezéséről, a nyomozó szervekről, a sajtó irányításáról, propaganda szervezéséről. Határozatok a katonai forradalmi törvénykezésről, a Vörös Őrség megerősítéséről, a rendeleteket magyarázó közlemények kiadásáról, az antiklerikális propagandáról. 237, 243
3. Tájékoztatás a Belgrádból érkezett hírekről, a szerbek és a franciák által támogatott ellenforradalmi szervezkedésről, Leninnel és Csicsserinnel folytatott tárgyalásról a szovjet-orosz és magyar Vörös Hadsereg tevékenységének összehangolásáról; állásfoglalás a Hadügyi és Külügyi Népbiztosság közös értekezletéről. 241, 255

3/b Ügyrendi viták. 256

4. Határozat a politikai megbízottaknak a Belügyi Népbiztosság hatáskörébe utalásáról, a pártügyek külön kormányzótanácsi ülésen való megtárgyalásáról, a sajtó ügyében bizottság kiküldetéséről, a Világ c. lap átalakításáról, az antiklerikális propagandáról; a Belügyi Népbiztosság részére épület rekvirálása. 241, 256
5. Rendelet a gépjárművek forgalmáról. 242, 257
6. Rendelet a munkabérek lefoglalásának lehetőségéről, továbbá a hadseregnél felállítandó forradalmi törvényszékekről. 242, 257

13. 1919. április 12.

A Forradalmi Kormányzótanács ülése

- a) Szerkesztett jegyzőkönyv 258–264.
- b) Gyorsírói jegyzőkönyv 265–278.

1. Az ülés tárgysorozatának megállapítása. 258, 265
2. Rendelet családügyi bíróság létesítéséről. 258, 265
3. Rendelet a hadviseltek házbértartozásának elengedéséről. 258, 265
4. Határozat a folyamatban levő büntetőügyek revíziójáról. 259, 265

5. A kéményseprés szocializálásáról szóló rendelettervezet előterjesztése. 259, 265
6. Határozat a Kormányzótanács üléseivel kapcsolatos kiadások elszámolásáról. 259, 265
7. Határozat a Forradalmi Kormányzótanács politikai és gazdasági bizottságainak létrehozásáról és néhány további ügyrendi kérdésről. 259, 266
8. Határozat a párt ügyeinek tárgyalására összehívandó értekezlet időpontjáról és a meghívandókról. 261, 268
9. Határozat a Bécsben élő magyar hadiözvegyek, -árvák és -rokkantak segélyezéséről. 261, 269
10. Rendelet az optikai műszerek, kerékpárok, rádióállomások beszolgáltatásáról. 262, 269
- 10/b Tájékoztató az utazási igazolványok egységesítéséről. 269
11. Tájékoztató a bécsi helyzetről. 262, 269
12. Határozat az Egyházi Közlöny betiltásáról, az esetenként engedélyezett röpiratok cenzúrázásáról. 262, 269
13. Tájékoztató az antant magatartásáról. 262, 270
14. Tájékoztató a Szeged körüli hadi helyzetről. 262, 270
- 14/b Tájékoztató az általános katonai helyzetről. 270
15. Vita a főváros vezetéséről, a munkástanács tevékenységéről, a szakszervezeti vezetők aktíválásáról, a forradalom útjáról, a két munkáspárt maradéktalan egyesítéséről; határozat a szakszervezetek értekezletének összehívásáról. 263, 272
16. Határozat a főváros ügyeinek vezetéséről. 263, 276
17. Határozat a Népjóléti Népbiztossággal kapcsolatos kérdések későbbi megtárgyalásáról. 264, 277
18. Vita egyes lapok beszüntetéséről; az Az Est átadása a Belügyi Népbiztosságnak. 264, 277

14. 1919. április 14.

A Forradalmi Kormányzótanács ülése

- a) Szerkesztett jegyzőkönyv 279–285.
- b) Gyorsírói jegyzőkönyv 286–303.
  1. Határozat az ülés első felének pártvezetőségi értekezletként való megtartásáról. 279, 286
  2. Határozat a párt gazdasági egyesülésének végrehajtásáról. 279, 286
  3. Határozat a párt gazdasági ügyeinek irányításáról. 279, 286
  4. Határozat a fizetési kérdéseknek a párt gazdasági bizottságához utalásáról. 280, 287
  5. Tájékoztató a közös pártkör megnyitására. 280, 288
  6. Vita a párttitkárság és a Belügyi Népbiztosság munkájának összehangolásáról, közös épületben való elhelyezésükről. 280, 288
  7. Határozat a pártprogram és a szervezeti szabályzat kidolgozásáról, a pártkongresszus összehívásáról, vita a párttagfelvétel és -kizárás módjáról. 281, 291
  8. Vita és határozat az Internationale és a Szocializmus című folyóiratok kiadásáról. 282, 297
  9. Határozat a Nőmunkás című folyóirat megjelentetéséről. 282, 297
  10. Határozat a központi munkástanács legközelebbi ülésének előadóiról és a választás megtartásáról. 282, 298
  11. A pártpropaganda szervezésének és a pártiskola ügyének megbeszélése. 282, 298
  12. Vita a gyorssegélyről és a bérrendezésről; e kérdéseknek a Gazdasági Bizottság elé utalása. 283, 299
  13. Vita a fegyvergyári munkások nagyobb kenyéradagjának kérdéséről. 283, 300
  14. Jelentés a szegedi munkástanács pénzigényéről, vita, majd határozat a kiutalásról. 283, 300
  15. A sajtócenzúra ügyének ismételt felvetése; Sachs József megbízása a Magyar Távirati Iroda vezetésével; határozat a polgári lapok beszüntetéséről; vita a munkanélkülivé váló nyomdászok segélyezéséről. 284, 301
  16. 20 millió rubel kölcsön biztosítása az Oroszországból hazatérő foglyok szállítására. 285, 303
  - 16/b Határozat 10 millió koronának külföldi sajtópropagandára való fordításáról. 303
  17. Megbeszélés a május elsejei díszítés költségeiről. 285, 303

15. 1919. április 15.

A Forradalmi Kormányzótanács Gazdasági Bizottságának ülése

- a) Szerkesztett jegyzőkönyv 304–307.
- b) Gyorsírói jegyzőkönyv 308–311.
  1. Rendelet a Szociális Termelés Népbiztosságának vidéki szerveiről, a végrehajtás módjának szabályozása. 304, 308
  2. Rendelet az ipari munkabérek ideiglenes rendezéséről. 305, 309
  3. Rendelet az emberi és állati oltóanyagok, szérumok és rokon termékek termeléséről és forgalomba hozataláról. 307, 311

4. Rendelet a gyógyfürdők, nyaralók, gyógyvízfeldolgozó üzemek, szanatóriumok, panziók köztulajdonba vételéről. 307, 311
5. Rendelet az anya- és csecsemővédelem, a közjótékonyság és a hadigondozás céljait szolgáló intézmények, közalapok és magánalapítványok köztulajdonba vételéről. 307, 311

16. 1919. április 17.

A Forradalmi Kormányzótanács Politikai Bizottságának ülése

- a) Szerkesztett jegyzőkönyv 312–315.
- b) Gyorsírói jegyzőkönyv 315–317.
  1. Határozat Kéri Pál Lukács György ellen intézett sajtótámadásával szembeni állásfoglalásról; határozat a Vörös Újság és a Népszava együttműködéséről. 312, 315
  2. Vita a polgári sajtó beszüntetéséről. 314, 317
  3. Javaslat a letartóztatások elrendelésének szabályozására. 314, 317

17. 1919. április 18.

A Forradalmi Kormányzótanács ülése

- a) Szerkesztett jegyzőkönyv 318–325.
- b) Gyorsírói jegyzőkönyv 325–331.
  1. Tájékoztató a Kormányzótanács két bizottságának a hét folyamán tartott üléseiről. 318, 325
  2. Tájékoztató a fővárosi intéző bizottság megválasztásáról, a Népjóléti Népbiztosság vezetésében szükséges változtatásról, a rokkantügyről. Határozat Szamuely Tibor népjóléti népbiztosi megbízásáról. 318, 325
  3. Rendelet a Külkereskedelmi Hivatal létesítéséről. 319, 327
  4. Kérdés és tájékoztató a kegyelmezési jog gyakorlásáról. 320, 327
  5. Vita a letartóztatások szabályozásáról, határozat a korábban elfogadott rendelet nyilvánosságra hozataláról. 320, 327
  6. Tájékoztató a hadügyi helyzetről és a bécsi tapasztalatokról, az ellenforradalmi erők szervezkedéséről. Határozat a munkás- és katonatanácsok összehívásáról, kiállvány kibocsátásáról, a népbiztosoknak a frontra történő utazásáról. 320, 327
  7. Határozat az alkoholkérdésben korábban kialakított álláspont fenntartásáról. 322, 329
  8. Tájékoztató a májusi ünnepség előkészületeiről, e célra 4 millió korona felhasználásának engedélyezése. 322, 329
  9. Határozat a munkásmozgalom történetére vonatkozó emlékek gyűjtésére, múzeum létesítésére. 322, 329
  10. A gyárak hűvét körüli munkaidejének meghatározása. 323, 329
  11. Tájékoztató a fegyvergyári munkások lisztfejadagjának kérdéséről. 323, 330
  12. Határozat a malátasörgyártás további tilalmáról. 323, 330
  13. Vita a németiség képviselőivel folytatandó tárgyalásról. 324, 330
  14. Felhatalmazás a gyermekkriminalitással kapcsolatos rendelet kiadására. 324, 330
  15. Rendelet a gyámügyekről. 324, 330
  16. Határozat a postaügyi népbiztosság szervezésére vonatkozó javaslat elvetéséről. 324, 330

18. 1919. április 22.

A Forradalmi Kormányzótanács Gazdasági Bizottságának ülése

- a) Szerkesztett jegyzőkönyv 332–337.
- b) Gyorsírói jegyzőkönyv 337–341.
  1. Javaslat a népbiztosok, termelési biztosok fizetésének rendezésére. 332, 337
  2. Javaslat a tisztviselők fizetésrendezésének előkészítésére. 332, 337
  3. Javaslat a munkanélkülivé vált köztisztviselők foglalkoztatására. Határozat a szénellátási kedvezményről. 333, 338
  4. Javaslat az egységes nyolcórás munkaidő bevezetésére. 333, 338
  5. Határozat Kelen József népbiztosi fizetésének folyósításáról. 333, 338
  6. Határozat a kiküldetésben levő népbiztosok napidíjának megállapításáról. 334, 339
  7. Vita a festők és írók anyagi helyzetének javításáról, határozat megrendelések adásáról. 334, 339
  8. Vita a Munkaügyi és Népjóléti Népbiztosság vezetésének rendezéséről, valamint a rokkantkérdésről. 334, 339
  9. Vita a Munkaügyi és Népjóléti Népbiztosság feladatkörének meghatározásáról. 335, 340
  10. Határozat a gyógyszerek külföldi beszerzésének szabályozásáról. 336, 340
  11. Rendelet a kórházak köztulajdonba vételéről. 336, 340

12. Határozat a Gazdasági Bizottság üléseinek időpontjáról. 336, 340
13. Kérdés Guth Antal népjóléti népbiztosnak a frontra való kiküldése ügyében. 336, 341
- 13/b Javaslát az orvosi felszerelések szocializálására. 341
14. Tájékoztató a Budapesti Forradalmi Törvényszék által hozott halálos ítéletekről és a kegyelmi kérvényekről; javaslat a Kormányzótanács ülésének összehívására. 337, 341

19. 1919. április 22.

A Forradalmi Kormányzótanács ülése

1. A Forradalmi Kormányzótanács Politikai Bizottságába Böhm Vilmos helyére Kunfi Zsigmond beválasztása. 342
2. Határozat a dömsödi ellenforradalmi szervezkedésben részt vevők kegyelmi ügyében. 342
3. Határozat a budapesti ellenforradalmi szervezkedésben részt vevők kegyelmi ügyében. 342
4. Javaslát külön kegyelmi tanács létesítésére. 343
5. Határozat Weinrab Ábrahám kegyelmi ügyében. 343
6. Határozat a politikai túsoknak politikai foglyokként kezeléséről, a túsok kérdésének a Kormányzótanács Politikai Bizottsága elé utalásáról. 344
7. Határozat a toborzások módjáról, a direktóriumok hadügyi kérdésekben való illetékességéről. 344

20. 1919. április 23.

A Forradalmi Kormányzótanács Politikai Bizottságának ülése

1. Tájékoztató a Brownnal és Cuninghame-mel folyó tárgyalásokról. 345
2. Határozat a frontra utazó népbiztosok névsorának összeállításáról. 345
3. Javaslát a népjóléti népbiztos személyére. 346
4. Tájékoztató a pártprogram és a szakszervezeti alapszabályzat készítésével foglalkozó bizottság munkájáról. 346
5. Tájékoztató a nyíregyházi direktórium tagjainak ügyéről. 346

21. 1919. április 26.

A Forradalmi Kormányzótanács ülése

- a) Szerkesztett jegyzőkönyv 347–353.
- b) Gyorsírói jegyzőkönyv 353–365.
  1. Tájékoztató az ülés összehívásának körülményeiről, továbbá a hadügyi és a külpolitikai helyzetről, a szerbiai forradalmi szervezkedésről, a Brownnal folyó tárgyalásról. Vita belpolitikai kérdésekről: a hadsereg helyzetéről, a defetista hangulat terjedéséről, a pártklubról, a túsok kérdéséről, a nemzetközi propaganda beszüntetéséről, a Kormányzótanácsban belüli ellentétekről, a rekvirálásokról; a ruszin népbiztosnak a nyugat-galiciai tárgyalásokon való részvételéről. Határozat László Jenő személyéről, továbbá népbiztosoknak a frontra való kimeneteléről, a szakszervezeti titkárok és pártfunkcionáriusok összehívásáról. 347, 353
  2. Egyes üzletek megszüntetéséről, illetve átvételéről szóló rendelet előkészítése. 350, 363
  3. A német autonómia ügyében készülő rendelet alapelveinek elfogadása. 350, 363
  4. Állásfoglalás a telekkönyvileg átírható földterület mértékéről. 350, 363
  - 4/b Jelentés a front nyíregyházi szakaszáról. 363
  5. Rendelet a fényképészeti üzemek köztulajdonba vételéről, továbbá a kényszerfelszámolás alatt álló pénztintézetekről. 351, 363
  - 5/b Határozat a tanácsköztársasági jelvények előállításáról. 363
  6. Vita a szocializálásról szóló rendelkezések hajókra, illetve úszó járművekre vonatkozó pontjainak módosításáról. 351, 363
  7. Határozat a tisztviselők fizetésrendezésének a Gazdasági Bizottság elé utalásáról, továbbá 300 korona előleg folyósításáról. 351, 364
  8. Határozat a Ruszka-Krajnát érintő intézkedéseknek a Ruszin Népbiztossággal való egyeztetéséről. 352, 364
  9. Vita egyes munkaügyi kérdések népbiztossági szintű hovatartozásáról; határozat a nem szocializált iparban, kereskedelemben és a háztartásokban dolgozók ügyeinek átmenetileg a Munkaügyi és Népjóléti Népbiztosság hatáskörébe utalásáról. 352, 365

22. 1919. április 28.

A Forradalmi Kormányzótanács Gazdasági Bizottságának ülése

- a) Szerkesztett jegyzőkönyv 366–372.
- b) Gyorsírói jegyzőkönyv 372–376.

1. Vita a tisztviselők fizetésrendezésének szabályozásáról. 366, 372
2. A földmunkás termelőszövetkezetekről szóló rendelet megvitatása. 368, 373
3. Határozat a szocializált üzemek cégjegyzésének módjáról. 368, 374
4. Állásfoglalás a kastélyokban levő ruhaneműk és egyéb holmik feletti rendelkezési jogról. 369, 374
5. Határozat a csornai premontrei tanárok, illetve az ellátatlanok segélyezéséről. 369, 374
6. Vita a közlelmzési helyzet javítása érdekében szükséges intézkedésekről. Utazási szabályok megváltoztatása. Jelentés a hadműveletek folytán felmerült árvízveszélyről, továbbá a politikai foglyokkal kapcsolatos határozat végrehajtásáról. 370, 375
7. Vita a fizetésemelést követő áremelések lehetőségéről. 371, 375
8. Vita az alkoholtilalom részleges feloldásának lehetőségéről. 371, 375

23. 1919. május 2.

A Forradalmi Kormányzótanács ülése

1. Tájékoztató a Magyarországi Szocialista Párt titkárságának és a szakszervezetek elnökeinek és titkárainak az ülésre történt meghívásáról. 377
2. Tájékoztató a katonai helyzetről, Szolnok és Miskolc feladásáról, a fegyverszüneti ajánlatról, vita a helyzetről. Határozat a kormány helyén maradásáról, a védelmi harc folytatásáról, Haubrich József Budapest városparancsnokává való kinevezéséről, a megyék élére politikai biztosok kiküldéséről. 377
3. Egy fosztogató vöröskatona kegyelmi kérvényének elutasítása. 382

24. 1919. május 5.

A Forradalmi Kormányzótanács Gazdasági Bizottságának ülése

1. Határozat a 200 és 25 koronás bankjegyek forgalmáról, továbbá a bankok betétüzletének újbóli megkezdéséről. 383
2. Határozat a megszállt területen élő tisztviselők anyagi támogatásáról. 384
3. Határozat a köztisztviselők, továbbá a tanítók és tanárok fizetésrendezésének elhalasztásáról, illetve előkészítéséről. 384
4. Jelentés tartalékos tiszték letartóztatásáról. 384
5. Két munkahely fizetésrendezési ügye. 385
6. Határozat a Vörös Hadseregbe belépő, egyes különleges szakmákhoz tartozó munkások fizetésének folyósításáról. 385
7. Határozat a népbiztosságok pénzügyeit vizsgáló bizottság kiküldéséről. 385

25. 1919. május 8.

A Forradalmi Kormányzótanács Gazdasági Bizottságának ülése

1. Határozat a vöröskatonák családtagjainak fizetendő segélyről. 386
2. Vita azoknak a köztisztviselőknek a fizetéséről vagy nyugdíjazásáról, akiknek a szolgálatára nem tartanak igényt. 389
3. Tájékoztató a szénegélyben és munkanélküli-segélyben részesülők ügyében a szakszervezetekkel folytatott megbeszélésről, vita egyes rétegek fizetéséről. 390
4. Vita a Munka című lap betiltásáról. 390
5. Határozat a szocializmus állami propagandájára fordítandó összegről, továbbá a népbiztosságok pénzgazdálkodásának felülvizsgálatáról. 391
6. Vita az árak felemeléséről és a szocializálás helyes mértékének kialakításáról. 392

26. 1919. május 10.

A Forradalmi Kormányzótanács ülése

1. Tájékoztató a pénzügyi és általában a gazdasági helyzetről. Javaslat az Árvizsgáló Bizottság átszervezésére. Határozat a gazdasági népbiztosságok szorosabb együttműködéséről; a népbiztosságok pénzügyi ellenőrzésének megvalósításáról, továbbá 5 és 10 koronás bankjegyeknek a posta-takarékpéntár útján történő kibocsátásáról. 394
2. Határozat az üzletek kinyitásáról. 397
3. Határozat a katonai szolgálatra alkalmas személyek munkanélküli-segélyének megvonásáról; javaslat a felmondási idő szabályozására. 397
4. Tájékoztató a hadsereg helyzetéről, vita egyes karhatalmi egységek megszüntetéséről. Javaslat régi szakszervezeti vezetőknek a frontra történő kiküldésére. 398
5. Rendelet a földbirtokok adómentességének szabályozásáról. 399
6. Rendelet a bírói eljárás szabályozásáról. 399
7. Rendelet a forradalmi törvényszékek újjászervezéséről. 399

8. Rendelet a házasság felbontásának szabályozásáról. 399
9. Határozat a katonai szolgálatra jelentkező kisiparosok és orvosok segélyezéséről. 400
10. Tájékoztató az ország élelmezési helyzetéről. 400
11. Határozat az üzletek nyitva tartási idejéről. 401
12. Határozat a kávéházak zárva tartásának idejéről, a pincéreknek fizetendő munkanélküli-segélyről. 401
13. Vita a kijárási tilalom kezdő időpontjának megállapításáról. 401
14. Rendelet a tanítók fizetésrendezéséről. 401
15. Garbai Sándor kiküldése a Volksstimme és a Német Népbiztosság közötti ellentét rendezésére. 402
16. Vita a párttitkárság elhelyezéséről. 402
17. Rendelet a külföldi tartozások és követelések bejelentéséről. 402
18. Rendelet az elmebetegek intézeti felvételéről és elbocsátásáról. 403
19. Rendelet a közszolgálatban álló orvosok munkaviszonyáról. 403

27. 1919. május 13.

A Forradalmi Kormányzótanács Gazdasági Bizottságának ülése

1. A Népgazdasági Tanácsról szóló előterjesztés megvitatása. 404
2. Vita a munkanélküli-segély beszüntetéséről, illetve korlátozásáról. 404
3. Határozat május elsejének nem fizetett munkaszüneti napként kezeléséről. 405
4. Vita a közalkalmazottak fizetésrendezéséről, illetve elbocsátásokról. 405

28. 1919. május 14.

A Forradalmi Kormányzótanács ülése

1. A Népgazdasági Tanács felállítására vonatkozó tervezet ismertetése, a határozat elnapolása. 406
2. Határozat az egyes népbiztosságok, a Budapesti Központi Munkástanács és a kerületi munkástanácsok együttműködéséről, a kerületi munkástanácsoknak a központi munkástanács irányítása alá helyezéséről. 407
3. Vita a napi munkaidő meghatározásáról, a munkanélküli- és szénsegélyről, a munkaközvetítésről. Határozat a népbiztosságok pénzügyi gazdálkodását ellenőrző szerv létrehozásáról. 409
4. Rendelet a posta-takarékpenztár által kibocsátott bankjegyek forgalomba hozataláról. 410
5. Vita a felmondás szabályozásáról, a munkanélküli-segély megszüntetésének lehetőségéről. Határozatok kegyelmi ügyekben. 410
6. Javaslat a politikai megbízotti rendszer egységesítésére, határozat a kérdés ismételt tárgyalására. 411
7. Javaslatok a menekült munkástanácsok által hozott pénz elszámolásának ellenőrzésére, a fehérneműgyűjtés ellenőrzésére, a katonák illetményének egységesítésére. Határozat a párttitkárság elhelyezéséről. 412

29. 1919. május 17.

A Forradalmi Kormányzótanács ülése

- a) Szerkesztett jegyzőkönyv. 413–421.
- b) Gyorsítói jegyzőkönyv 422–431.

1. Rendelet az aradi és a bécsi ellenforradalmi szervezkedésben részt vevők vagyonának elkobzásáról. 413, 422
2. Az ülés napirendjének meghatározása. 414, 422
3. Jelentés a hadsereg szervezéséről, helyzetéről, ellátásáról; vita a közellátásról. 414, 422
4. Tájékoztató az olaszországi élelmiszer-vásárlásra szánt összeg kiszállításának lehetőségéről. 415, 425
5. Rendelet a teljhatalmú politikai megbízottokról. 415, 425
6. Határozat az egyes megyékbe, illetve városokba kiküldött megbízottak személyéről; bizottság kiküldése a székesfehérvári helyzet megvizsgálására. 416, 427
7. Határozat a megszállt területekre politikai biztosok kiküldéséről. 417, 427
8. Határozat a népbiztosságok megbízottainak fizetendő napi összegéről. 418, 427
9. A Népgazdasági Tanácsról szóló rendelet részletes megtárgyalása, elfogadása. 418, 428
10. Varga Jenő és Lengyel Gyula kinevezése a Népgazdasági Tanács elnökévé, illetve helyettesévé. 420, 430

11. Határozat a proletárdiktatúra melletti állásfoglalást tartalmazó kiáltványról és a megszállt területeken való terjesztéséről. 420, 431
12. Határozat a Szegeden letartóztatott munkások családtagjainak segélyezéséről. 421, 431

30. 1919. május 23.

A Forradalmi Kormányzótanács ülése

1. Határozat a szakszervezetek és különböző alapok céljait szolgáló házak szocializálás alóli mentesítéséről; a nem lakott családi házak kérdésének a Népgazdasági Tanács elé utalása. 432
2. Vita a pártszervezetek tevékenységének fogyatékosságairól, a program és szervezeti szabályzat elkészítéséről, szervezeti, oktatási kérdésekről. Határozat a pártiskoláról és vezetőiről, a nemzetközi propaganda irányításának a Külügyi Népbiztosságtól a párt hatáskörébe utalásáról, továbbá a pártkongresszus összehívásának időpontjáról. 433
3. Vita a Tanácsok Országos Gyűlésének összehívásáról, időpontjától, napirendjéről, ügyrendjéről. 435
4. Határozat a Vörös Újságnak kisebb formátumban való megjelentetéséről. 435
5. Tájékoztató a közellátási kérdésekről. Határozat az új élelmiszerjeggyel kapcsolatos tájékoztató közétételéről, a pártklub és a Hungária-szálló kivételezett ellátásának megszüntetéséről, a gazdasági kérdések külön ülésen való megtárgyalásáról. 436
6. Rendelet a dohányneműek árának felemeléséről. 438
7. A villamosjegyek árának emeléséről szóló rendelettervezet elvetése. 438
8. Rendelet a katonai szolgálatot teljesítő munkások munkabérének egységes rendezéséről. 438

31. 1919. május 30.

A Forradalmi Kormányzótanács ülése

1. Tájékoztató Peyer Károlynak és Miákits Ferencnek az angol misszió egy tagjával felhatalmazás nélkül folytatott tárgyalásáról. 440
2. Határozat a dunántúli ellenforradalmi hangulat miatt Somogy, Baranya, Tolna, Vas és Zala megyék hadművelleti területté nyilvánításáról, e területekre élelmezési biztosok kiküldéséről. 441
3. Tájékoztató a termelőszövetkezetek országos kongresszusáról. 441
4. Határozat a komlói és szászvári bányászok februári sztrájkjának munkabér-megtérítéséről. 441
5. Vita a vidékről felkerült munkások falusi agitációra irányításáról, a vidéki kastélyok hasznosításáról, a lakásínség enyhítésére teendő intézkedésekről. Határozat a lakásrekvirálás alóli mentesítés egyes eseteiről, illetve e kérdéscsoportnak a központi munkástanács elé utalásáról; továbbá a párttitkárságnak a Szabadalmi Hivatal épületében való elhelyezéséről. 441
6. Rendelet a proletár védőkötelezettségről. 443
7. Határozat a helyi tanácsokról és Budapest igazgatásáról szóló rendelet megvitatásának módjáról. 444
8. Vita a hadsereg egészségügyi ellátásnak szervezéséről, határozat ennek előkészítéséről. 444

32. 1919. június 4.

A Forradalmi Kormányzótanács ülése

1. Határozat a Szlovák Tanácsköztársaság kikiáltásának előkészítéséről, továbbá az előrenyomuló Vörös Hadsereg távirati üdvözléséről. 445
2. Tájékoztató a dunántúli vasutassztrájkról és a velük rokonszenvező postások mozgalmáról. Határozat a Dunántúl hadművelleti területté nyilvánításáról, a vasút és a posta ostromállapot alá helyezéséről, a szükséges intézkedések megtételére bizottság kiküldéséről. 446
3. Határozat a kék pénz bevonásáról, a vonatkozó rendelet későbbi közzétételéről. 447
4. Tájékoztató az élelmezési helyzetéről. Határozat a batyuzást tiltó rendelet később történő kiadásáról. 448
5. Határozat a Vörös Őrség és a Vörös Hadsereg tagjainak fizetendő illetmények egységesítéséről. 448

33. 1919. június 26.

A Forradalmi Kormányzótanács ülése

- Napirend előtt vita a Vas- és Fémmunkások Országos Szövetségének épületigényéről. 450
1. Határozat a Népgazdasági Tanács főosztályainak vezetőiről, az egyes főosztályoknak a Forradalmi Kormányzótanács ülésein való képviseltetéséről, a vidéki népgazdasági tanácsok

- szervezéséről, végül a népbiztosok helyettesítéséről a Kormányzótanács ülésein. 451
2. Határozat az ellenforradalmi puccskíséret során elesett vöröskatonák temetéséről. 452
  3. Határozat a népbiztosok, helyetteseik és a Népgazdasági Tanács fősztályvezetőinek illetményrendezéséről. 453
  4. Határozat Kalmár Henrik lakásában az ellenforradalmi puccskíséret idején keletkezett kár megtérítéséről. 454
  5. Javaslat az egyes népbiztosságok munkájának fokozott összehangolására. 454
  6. Vita két kegyelmi ügyről; határozat az ellenforradalmi ügyekben hozott halálos ítéletek azonnali végrehajtásáról. 454
  7. Határozat a Szövetséges Központi Intéző Bizottság összehívásáról. 455

34. 1919. június 27.

A Forradalmi Kormányzótanács ülése

1. Tájékoztató a demarkációs vonal megállapításáról folyó tárgyalásokról, a fegyverszünet július 30-ig történt meghosszabbításáról; határozat a további tárgyalásoknál érvényesítendő szempontokról, a magyar fegyverszüneti bizottság és a Kormányzótanács közötti összeköttetés módjáról. 456
2. Határozat az ellenforradalmi puccskíséretnél elesett vöröskatonák hozzátartozói és a sebesültek segélyezéséről. 458

35. 1919. június 29.

A Forradalmi Kormányzótanács ülése

1. Határozat a Vörös Hadseregnek a csehszlovák fronton a demarkációs vonalig való visszavonásáról. 459
2. Rendelet a proletárekölcsbe ütköző cselekmények büntetéséről. 460
3. Határozat a hadsereg-főparancsnok és a hadügyi népbiztos között felmerült ellentét rendezéséről. 460

36. 1919. július 4.

A Forradalmi Kormányzótanács ülése

1. Határozat a Vallásügyi Likvidáló Hivatal önállóságáról, a Szövetséges Központi Intéző Bizottság és a Forradalmi Kormányzótanács felügyelete alá helyezéséről, a likvidált egyházi javak hasznosításáról, a hivatal ellenőrzéséről. 461
2. Határozat az országházi alkalmazottaknak a Kormányzótanács Elnöksége hatáskörébe utalásáról. 462
3. Határozat a Szövetséges Központi Intéző Bizottság és a Forradalmi Kormányzótanács üléseinek rendszeres időpontjáról. 462
4. Határozat a vidéki sajtó ügyeinek a Közoktatásügyi Népbiztosság hatáskörébe utalásáról. 462
5. Határozat a Szövetséges Központi Intéző Bizottság által az egyes népbiztosságokhoz kiküldendő ellenőrző bizottságokról, ezek hatásköréről. 463
6. Vita a közellátás helyzetéről, határozat az élelmiszer- és fchérnemű-rekvirálás megszervezéséről, bizonyos agrárpolitikai intézkedések előkészítéséről és a Vörös Őrség újjáalakításáról. 463
7. Határozat a ruszin propaganda, valamint a szegedi munkanélküliek támogatásának anyagi fedezetéről, a szabadkai vasutasok fizetésemelésének elutasításáról. 466

37. 1919. július 7.

A Forradalmi Kormányzótanács ülése

1. Tájékoztató a csehszlovák féllal folytatott tárgyalásokról: a semleges zóna közigazgatásáról, a foglyok kicseréléséről, szén fejében mozdonyok átadásáról. 467
2. Javaslat a ruszka-krajnai ellenforradalmi megmozdulás résztvevőinek amnesztiájára. 468
3. Vita a Vörös Hadsereg fegyelmének megszilárdításáról, az élelmezési és a katonai karhatalmi kérdésekről. Határozat a karhatalom egységes átszervezésének előkészítéséről, Budapest hadműveleti terület jellegének megszüntetéséről. 468
4. Határozat a hadifogságban levők hozzátartozóinak segélyezéséről. 469
5. A kerületi népgazdasági tanácsok felállítására vonatkozó rendelet előkészítése. 469
6. Határozat a ruszka-krajnai amnesztia és a bábatanfolyam költségeinek fedezéséről szóló előterjesztés napirendről történő levételéről. 470
7. Mihályi János és Erdélyi Mihály egri lakosok kegyelmi ügye. 470

8. A bajai tisztviselők illetményfolyósítási kérelmének elutasítása. 470
9. Bejelentés a politikai és egyéb megbízottak összeírásáról. 470
10. Határozat a Szövetséges Központi Intéző Bizottság összehívásáról, továbbá a népbiztoságok mellett alakítandó bizottságok tagjainak jelölési módjáról. 471
11. Határozat a közalkalmazottak fizetésrendezésének lebonyolításáról és a népbiztosok illetményrendezésének végrehajtásáról. 471

38. 1919. július 10.

A Forradalmi Kormányzótanács ülése

1. Határozat Budapest hadművelleti terület jellegének megszüntetéséről, az útlevelkérdés rendezésének előkészítéséről, a fellebezési és kegyelmi ügyeknek a Szövetséges Központi Intéző Bizottsághoz utalásáról, a Közoktatásügyi Népbiztoság propaganda osztálya ellen emelt vádak kivizsgálásáról és a diktatúra eszközeivel való visszaélésekért kirótt büntetések felfüggesztésének hatályon kívül helyezéséről. 472
2. Határozat a Szövetséges Központi Intéző Bizottság összehívásának időpontjáról. 473
3. Határozat a védőkötelezettség kiterjesztéséről és a tisztek mozgósításáról. 473
4. Határozat az Országos Forradalmi Katonai Törvényszék megszervezéséről. 474
5. A hadügyi népbiztos részére félmillió korona folyósítása. 474
6. Rendelet a kihágási bíráskodásról. 474
7. Rendelet a katonai illetmények lefoglalásának lehetőségéről. 475
8. Vizsgálat elrendelése Szamuely László ellen két soproni ellenforradalmár kivégzése miatt; határozat a 48 órán belül végre nem hajtott halálos ítéletek kérdéséről. 475
9. Határozat a szesztilalom enyhébb kezeléséről, a kérdésnek a Népgazdasági Tanács, illetve a Szövetséges Központi Intéző Bizottság elé utalásáról. 475
10. Javaslat a karhatalom kérdésének rendezésére. 476

39. 1919. július 11.

A Forradalmi Kormányzótanács ülése

1. Jelentés Hazai Samu, Balogh Jenő, Wekerle Sándor és Szerényi József volt miniszterek ügyéről; határozat az ügynek az Igazságügyi Népbiztoságon keresztül történő ismételt előterjesztésére. 478
2. Határozat a Szövetséges Központi Intéző Bizottság szervezeti szabályzatáról és ügyrendjéről. 478
3. Határozat a Forradalmi Kormányzótanács július 15-én tartandó ülésének napirendjéről. 480
4. Határozat a német kulturális és közigazgatási önkormányzatról, ennek hatáiról, egyes horvát községek hovartartozásáról. 480
5. Rendelet a háztartási alkalmazottak jogviszonyáról. 481
6. Határozat Göngyös város útépitési ügyének a Népgazdasági Tanács elé utalásáról. 481
7. Határozat a belső rend biztosításához szükséges karhatalomról. 481
8. Vita a vidéki népgazdasági tanácsok és gazdasági hivatalok létesítésére vonatkozó rendelettervezetről. 482
9. Határozat 150 000 koronának sampinyongomba-tenyésztés céljára történő utalványozásáról. 482
10. A bajai közalkalmazottak segélykérelmének elutasítása. 483

40. 1919. július 14.

A Forradalmi Kormányzótanács ülése

1. Az ülés megnyitása. 484
2. Rendelettervezet a szeszes italok központi kezelésbe vételéről. 484
3. Rendelettervezet a sör- és szeszgyárak alkoholmentes termékek gyártására való átállításáról. 484
4. Rendelet a Vörös Hadsereg és a Vörös Őrség tagjainak betegségi és balesetbiztosításáról. 485
5. Javaslat a forradalmi törvényszéki ítéletek felülvizsgálatának rendjére. 485
6. Rendelet a kerületi népgazdasági hivatalok szervezéséről. 485
7. Jelentés a jászberényi zavargásokról. 486
8. Jelentés a kalocsai eseményekről, határozat a rend helyreállításáról. 486
9. Vita a hadsereg élelmezése terén észlelt visszasságokról; határozat a pazarlás megszüntetéséről, valamint a katonaság és a lakosság ellátásának összehangolásáról. 486

10. Határozat a fehérmű-rekvirálás végrehajtásáról. 487
11. Részletes jelentés a jászberényi helyzetről; határozat Guth Antal népbiztos kiküldéséről a helyzet megvizsgálására. 487
12. Vita a batyuzás megszüntetésének lehetőségéről, a vasúti őrségről, a MÁV irányításáról; határozat az utóbbi kérdés rendezésének előkészítéséről. 487
13. Határozat a hadisarc kivetésének feltételeiről. 488
14. Határozat a tudósok, írók, művészek lakásainak rekvirálás alóli mentesítéséről. 488
15. Határozat a fiumei tanítók július és augusztus havi illetményeinek kiutalásáról. 489
16. Határozat az autóhasználat rendezésének előkészítéséről. 489
17. Határozat a rokkantügyi diktatúra megszüntetéséről és a kérdésnek a Népjóléti és Közegészségügyi Népbiztosság hatáskörébe utalásáról. 489
18. Javaslat az autóbenzin pótlásának megvizsgálására. 489
19. Tájékoztató 60 párttagitornak a Tisztántútra küldéséről. 490

41. 1919. július 17.

A Forradalmi Kormányzótanács ülése

1. Észrevétel a katonai ellátás rendjéről a Vörös Újságban megjelent közlemény ügyében; határozat a Népszavában leközlendő helyreigazításról. 491
2. Tájékoztató a Népgazdasági Tanács és az Általános Fogyasztási Szövetkezet között a közellátás megjavítása érdekében létrejött megállapodásról. Rendelet a szövetkezetek köztulajdonba vételéről. 492
3. Rendelet a fehérmű-rekvirálásról. 493
4. Határozat az általános védkötelezettség céljából szükséges összeírás elrendeléséről, az összeírásnál az általános munkakényszer bevezetéséhez szükséges adatok felméréséről, a munkástanácsoknak a munkakényszerrel kapcsolatos hatásköréről. 494
5. Határozat a háború alatt a katonasághoz retorzióként behívott diósgyőri munkásoknak fizetendő kártérítéséről. 495
6. Határozat a csongrádi közalkalmazottak illetmény-, illetve segélyigényének elutasításáról. 495
7. Tájékoztató Böhm Vilmos bécsi követé történt kinevezéséről. 495
8. Határozat a Központi Szállítványozó Vállalat takarmányigényének biztosításáról. 495
9. Megbeszélés a karhatalmi egységek átszervezéséről; határozat a Vörös Őrség országos főparancsnokának felmentéséről, Rákosi Mátyás kinevezéséről, Sugár Sándornak a népgazdasági hivatalok megszervezésével való megbízásáról. 496
10. Buchinger Manó ausztriai utazásának engedélyezése. 497
11. Határozat az Erzsébet-szobor alapnak a Közoktatásügyi Népbiztosság kezelésébe utalásáról. 497
12. Határozat a községi adózást szabályozó rendelet előkészítéséről. 497
13. Hústalan hét tartásának bejelentése. 497
14. Tájékoztató és határozat a keszthelyi aratósztrájkokról. 498
15. Határozat a Forradalmi Kormányzótanácsnál a visszaélések kivizsgálására szervezendő osztályról. 498
16. Jelentés a Géderlak községre kivetett hadisarc ügyében; határozat a rögtönítélő bíróság jelentéstételi kötelezettségéről. 499
17. Javaslat a hadi és a polgári gazdálkodás viszonyainak megvizsgálására. 499

42. 1919. július 21.

A Forradalmi Kormányzótanács ülése

1. Határozat a Vas- és Fémmunkások Országos Szövetsége által a diktatúra erélyesebb kezelése érdekében benyújtott memorandum ügyében. 501
2. Vita és határozat a Nyugat-Magyarország hovatartozását illető álláspontokról. 502
3. Tájékoztató a Ruszin Népbiztosság ügyében érkezett bejelentésről; határozat a Ruszin Népbiztosság munkájának megvizsgálására. 503
4. Vita Rákosi Mátyásnak a Vörös Őrség főparancsnokává történt kinevezéséről. 503
5. Határozat öt határszéli vármegye külkereskedelmi jogáról. 503
6. Határozat a fehérmű-rekvirálásnak általános ruharekvirálássá fejlesztéséről, az előkészítés és a végrehajtás módjáról. 504
7. Négy millió korona biztosítása tüdővész elleni védekezésre. 504
8. Javaslat Pogány József beszámoltatására az állatrekvirálások lebonyolításáról. 504

9. Határozat a bécsi lapok magyar tudósítóinak fizetéséről. 505
10. Határozat Szamek Mór kinevezéséről a faügyek főintézőjévé és munkálatokat a rendelkezésére bocsátásáról. 505

43. 1919. július 25.

A Forradalmi Kormányzótanács ülése

1. Ötmillió korona biztosítása a párttitkárság részére propaganda céljára. 506
2. Határozat Kristóffy József birtokának szocializálás alóli mentesítése elutasításáról; hasonló kérdésekben a döntés jogának a Forradalmi Kormányzótanács hatáskörébe utalásáról. 506
3. Határozat a propagandaügyleknek a Közoktatásügyi Népbiztosság hatásköréből a párttitkársághoz történő átadásáról. 507
4. Határozat az egyház és az állam szétválasztásáról szóló rendelettervezet további előkészítése ügyében. 507
5. Határozat az Ausztriába szállítandó kétszáz versenyló ügyében. 508
6. Határozat a kék pénz forgalmának szabályozásáról. 508
7. Tájékoztatás a tisztviselők fogadalomtételéről, az állásfoglalás elhalasztása. 508
8. Tájékoztatás Kalmár Henrik német népbiztos lemondásáról. 509
9. Jelentés a jászberényi ellenforradalmi kísérletről. 509
10. A kormányzótanácsbi biztosok kinevezésének megvitatása. 509
11. Kellner Sándor megbízása a tiszántúli felszabaduló terület közigazgatásának megszervezésével. 509
12. Határozat a Fabik-féle karhatalmi egység Budapestre irányításáról, Fabik Károly hadihajós főparancsnokká való kinevezéséről. 510

44. 1919. július 29.

A Forradalmi Kormányzótanács ülése

1. Határozat a Népgazdasági Tanács közellátási főosztályának átszervezéséről. 511
2. Jelentés a hadügyi helyzetről. 511
3. Határozat a vármegyékbe kiküldendő kormányzótanácsbi biztosokról. 512
4. Tájékoztatás az országhatáron folyó embercsempészetéről. 513
5. Határozat a Forradalmi Kormányzótanács néhány tagjának Tokajra, a csapatokhoz való leutazásáról. 513
6. Határozat a menekültek segélyezéséről. 513
7. Határozat az ellenforradalmi puccskíséret alkalmával a Ludovika épületében károsultak segélyezéséről. 513
8. Rendelet a rokkantak szövetségénél és az utánkezelő intézetekben működő bizalmi testületek feloszlásáról. 514
9. Vita a Népjóléti és Közegészségügyi Népbiztosság elhelyezéséről. Határozat a hivatalok elhelyezésének felülvizsgálatáról. 514
10. Vita a Vörös Hadsereg sebesült és beteg katonáinak elhelyezéséről. Határozat valamennyi épületnek a Népgazdasági Tanács lakásügyi osztályának a hatáskörébe utalásáról. 515

KIMUTATÁS AZ ÜLÉSEKEN RÉSZT VEVŐKRŐL

(a népbiztosok neve kurzívval szedve)

Név	MÁRCIUS					ÁPRILIS															
	22	24	25	27	28	1	2	3	6	7	8	11	12	14	15 GB	17 PB	18	22 GB	22	23 PB	26
Ágoston Péter	X	X	X	X	X	X	X	X		X	X	X	X				X		X		X
Alpári Gyula																					
Bajáki Ferenc											X	X	X				X				X
Bihari Mihály																					
Bíró Dezső	X													X							
Bokányi Dezső	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X		X				
Bolgár Elek																					X
Böhm Vilmos	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X		X	X				X
Brunner József																					
Büchler József			X	X		X	X	X	X	X	X		X				X		X		
Csizmadia Sándor		X		X				X													
Dovcsák Antal	X	X	X	X	X	X	X				X	X	X	X			X				X
Erdélyi Mór	X	X	X	X	X		X				X		X	X			X				X
Fáber Oszkár																					
Farkas Adolf																					
Farkas István									X				X								
Fazekas Sándor								X													
Fiedler Rezső	X			X		X	X	X	X	X	X	X	X	X		X	X			X	X
Garbai Sándor	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X
Guth Antal			X	X		X			X	X	X	X	X	X			X	X	X		X
Hackspacher István																					
Hamburger Jenő	X	X	X	X	X	X	X	X		X	X			X			X				
Haubrich József	X	X		X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X		X	X				
Hevesi Gyula	X		X	X		X	X	X	X	X		X	X	X			X		X		X
Hirossik János														X							
Horváth Lajos																					
Illés Artúr	X	X		X		X	X	X	X	X		X	X				X				X
Jancsik Ferenc							X	X													X
Jancsó Károly													X		X					X	
Kabók Lajos																					
Kalmár Henrik	X	X		X	X	X	X	X	X	X	X	X	X				X		X		X
Kelen József						X	X	X	X	X			X			X					X
Kondor Bernát							X	X	X			X					X				X
Kun Béla	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X
Kunfi Zsigmond	X	X	X	X	X	X	X		X	X		X		X		X	X		X	X	X
Ládai István	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X				X	X			X
Landler Ernő																					
Landler Jenő	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X				X
László Jenő							X													X	
Lengyel Gyula							X	X	X	X	X		X				X	X			X
Lukács György	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X		X	X		X		X
Magyar Károly																					
Miákits Ferenc								X													
Mojš Anton								X													
Nyisztor György	X	X	X	X		X	X	X	X	X		X		X			X		X		X
Péterffy Zoltán													X								
Peyer Károly																					
Pogány József	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X		X	X				

TÁRGYMUTATÓ

Agitáció

lásd Oktatás, propaganda, agitáció

Agrárpolitika

agrárkérdés vitája 6/28, 36/6

agrárakosság hangulata 9/11

aratószerzők (Keszthely) 41/14

földbirtok

– adómentesség 26/5

– kisajátítási ügyekben felhatalmazás 2/20

– telekkönyvezés 21/4

földmunkások bére 4/6

földmunkás termelőszövetkezetek 22/2

földreform 4/7, 5/6, 7/5, 9/11

mezőgazdaság benzinszükséglete 11/1

mezőgazdasági termelés 5/6, 39/9

telekkönyvileg átírható földterület 21/4

termelőszövetkezetek országos kongresszusa 31/3

uradalmi biztosok pénzügyi rendelkezési joga 3/13

Államhatalom, tanácsok, belügyi igazgatás

alkotmány kidolgozása 2/3, 2/15, 4/7, 5/7, 6/15, 10/1

alkotmányos jogok, szocialista demokracizmus 3/26, 3/29

állam és egyház szétválasztása 1/24, 1/25, 1/26, 1/27, 43/4

állam nevének meghatározása 2/3

árvízveszély 22/6

címek és rangok eltörlése 1/16

direktóriumok hatásköre 4/1, 10/9, 19/7

direktóriumok kinevezése 1/19

direktóriumok tagjainak ügye (Nyíregyháza) 20/5

egyház és állam szétválasztása 1/24, 1/25, 1/26, 1/27, 43/4

Forradalmi Kormányzótanács

– biztosok kinevezése 29/6, 43/10, 44/3

– ellentétek a népbiztosok között 7/3, 8/2b, 8/4, 21/1, 23/2

– Elnöki Hivatal vezetőjének kinevezése 2/31

– hatásköre 43/2

– összetétele 8/7

főváros (Budapest)

– kerületi munkástanácsok 17/6, 28/2

– központi ellenőrző bizottsága 33/7

– központi munkástanács 14/10, 17/2, 28/2, 31/5

– vezetése 6/5, 6/11, 13/15, 13/16, 31/7

hűségnyilatkozat (tisztviselők) 1/5

igazolás (tisztviselők) 43/7

katonatanács 3/4, 17/6

kijárási tilalom 26/13

kormánybiztosok felmentése 1/19

munkástanácsok

– főváros *lásd* Államhatalom, főváros

– hatásköre 4/1, 9/1, 10/9, 28/2, 31/7, 41/4

– országos gyűlése 30/3

– tevékenysége 13/15

– választása 1/12, 6/16, 10/3, 10/3b, 11/7, 12/1

népbiztos elnevezés használata 6/5

nyári időszámítás 4/4, 7/2

politikai biztosok

– elnevezés használata 6/5

– kiküldése a felszabaduló területekre 29/7, 43/11

– kiküldése a megyék élére 23/2

politikai megbízottak irányítása 11/4, 12/4, 28/6, 29/5, 37/9

proletárdiktatúra gyakorlásának módja 8/6, 9/5, 10/11, 38/1, 42/1

rangok és címek eltörlése 1/16

szocialista demokracizmus, alkotmányos jogok 3/26, 3/29

szocialista magyar állam neve 2/3

szocializálás alóli mentesítés kérdésének a Forradalmi Kormányzótanács hatáskörébe utalása 43/2

Tanácsok Országos Gyűlése 30/3

Államosítás

lásd Szocializálás, lefoglalás, államosítás

Anyagellátás

anyagellátó országos szerv létesítése 5/10, 9/7

- benzinellátás
 – autók 40/18
 – mezőgazdaság 11/1
 Központi Szállítványozó Vállalat részére
 takarmány 41/8
 papírellátás 1/18, 7/1, 11/6
 szén beszerzése Csehszlovákiából 37/1
 takarmány a Központi Szállítványozó Vállalat részére 41/8
 üzemek szénellátása 6/23
- Belügyi igazgatás**
lásd Államhatalom, tanácsok, belügyi igazgatás
- Bérlények**
lásd Státus-, bér- és fizetési ügyek
- Egyházi, vallási ügyek**
 állami iskolákban egyházi tanárok alkalmazása 5/14
 antiklerikális propaganda 12/2, 12/4
 apáca és szerzetes rendházak lefoglalása 3/22
 egyház-állam szétválasztása 1/25, 43/4
 Egyházi Közlöny betiltása 13/12
 egyházi műkincsek lefoglalása 2/5
 egyházi röpiratok cenzúrázása 13/12
 egyházi tanárok állami iskolai alkalmazása 5/14
 lefoglalt egyházi javak hasznosítása 36/1
 református egyházaknak bor, liszt kiutalása
 úrvacsora céljára 11/10
 rendházak lefoglalása 3/22
 szerzetesrendekből kilépők ellátása, segélyezése 11/11, 22/5
 úrvacsora céljára bor, liszt kiutalása a református egyházaknak 11/10
 vallás feltüntetésének mellőzése 1/27
 vallásoktatás szabályozása 1/26, 3/21
 Vallásügyi Likvidáló Hivatal működése, ellenőrzése 36/1
 Vallásügyi Minisztérium megszüntetése 1/24
- Ellenforradalmi kísérletek, megmozdulások, letartóztatások**
 aradi és bécsi ellenforradalmárok vagyonának elkobzása 29/1
 bel- és külföldi ellenforradalmi szervezkedésekről tájékoztatás 12/2, 12/3, 17/6
 budapesti ellenforradalmárok kegyelmi ügyei 9/4, 18/14, 19/3
 dömsödi ellenforradalmárok kegyelmi ügye 18/14, 19/2
 egi ellenforradalmárok kegyelmi ügye 33/6, 37/7
 ellenforradalmárok kegyelmi ügyei 9/4, 18/14, 19/2, 19/3, 33/6, 37/7
 ellenforradalmárok kivégzése Sopronban 38/8
 ellenforradalmi események, hangulat
 – Baranyában 31/2
 – Dunántúlon 32/2
 – Jászberényben 40/7, 40/11, 43/9
 – Kalocsán 40/8
 – Nagykanizsán 5/3
 – Ruzska-Krajnán 37/2
 – Somogyban 31/2
 – Tolnában 31/2
 – Vasban 31/2
 – Zalában 31/2
- ellenforradalmi megmozdulások esetén hadisarc kivetése 40/13, 41/16
 földbirtokosok akciói 2/4
 földművelésügyi népbiztos letartóztatása 8/4
 hadisarc kivetése ellenforradalmi megmozdulások esetén 40/13, 41/16
 internálások, letartóztatások 1/14, 1/15, 2/29, 2/30, 3/23, 9/4b, 19/6, 21/1, 22/6, 24/4, 39/1
 Köztelekhez őrség kirendelése 8/4
 kül- és belföldi ellenforradalmi szervezkedésekről tájékoztatás 12/2, 12/3, 17/6
 letartóztatások, internálások 1/14, 1/15, 2/29, 2/30, 3/23, 9/4b, 19/6, 21/1, 22/6, 24/4, 39/1
 postások mozgalma, dunántúli vasutassztrájk 32/2
 rémhírterjesztés 2/18, 21/1
 soproni ellenforradalmárok kivégzése 38/8
 tájékoztatás a bel- és külföldi ellenforradalmi szervezkedésekről 12/2, 12/3, 17/6
 vasutassztrájk a Dunántúlon, postások mozgalma 32/2
- Épületek hasznosítása**
lásd Lakásügyek, épületek hasznosítása
- Fizetésügyek**
lásd Státus-, bér- és fizetési ügyek
- Gazdaságpolitika**
 áremelések 22/7, 25/6, 30/6
 áremelés elvetése a villamosjegyek esetében 30/7
 ártámogatás megszüntetése 3/15
 gazdálkodási viszonyok (hadi és polgári) vizsgálata 26/1, 41/17
 ipari üzemek irányítása, munkásellenőrzése 3/26
 magánosok munkaeszköz vásárlási lehetősége 9/8b
 munkásellenőrzés, ipari üzemek irányítása 3/26
 termelési biztosok kiküldése 11/8
- Hadihelyzet, honvédelem**
 árvízveszély a hadműveletek folytán 22/6
 Budapest városparancsnokának kinevezése 23/2
 Csicsserinnel és Leninnel üzenetváltás 12/3
 demarkációs vonal megállapítása 34/1

fegyverszűnet kérdése 23/2, 34/1
 francia katonák fegyverletétele 3/3
 francia megszállás Szegeden 8/2
 hadi helyzetről tájékoztatás 9/2, 13/14b, 17/6,
 21/1, 23/2, 44/2
 hadműveletek folytán felmerült árvízveszély
 22/6
 hadművelési területté nyilvánítás, megszü-
 ntetés
 – Baranya 31/2, 32/2
 – Budapest 37/3, 38/1
 – Somogy 31/2, 32/2
 – Tolna 31/2, 32/2
 – Vas 31/2, 32/2
 – Zala 31/2, 32/2
 Leninnel és Csicserinnel üzenetváltás 12/3
 nyíregyházi hadi helyzet 21/4b
 Szeged francia megszállása 8/2
 Szeged környéki hadi helyzet 13/14
 Szlovákia felé előnyomuló Vörös Hadsereg
 üdvözlése 32/1
 tájékoztatás a hadi helyzetről 9/2, 13/14b,
 17/6, 21/1, 23/2, 44/2
 üzenetváltás Leninnel és Csicserinnel 12/3
 Vörös Hadsereg üdvözlése a szlovákiai fron-
 ton 32/1

Hírközlés

lásd Közlekedés, hírközlés

Honvédelem

lásd Hadi helyzet, honvédelem

Igazságszolgáltatás

bíraskodás rendjének szabályozása, módó-
 sítása 2/17, 26/6
 büntetőügyek revíziója 13/4
 családügyi bíróságok 13/2
 előzetes letartóztatási jog 8/5
 forradalmi törvényszékek ítéleteinek felül-
 vizsgálata 40/5
 forradalmi törvényszékek létesítése, hatás-
 köre, újjászervezése, vezetői, tagjai 1/10,
 2/13, 4/18, 9/5, 11/3, 26/7
 gyámügyekről rendelet 17/15
 gyermekkriminalitásról szóló rendelet 17/14
 halálos ítélet kiszabása, végrehajtása 2/13,
 18/14, 19/5, 33/6, 38/8
 hatalommal való visszaélés elleni intézkedé-
 sek 9/5, 10/11, 38/1
 házasság felbontásának szabályozása 26/8
 igazságügyi népbiztos hatásköre 2/17
 katonai forradalmi törvényszékek 12/2, 12/6,
 38/4
 kegyelmezési jog, kegyelmi ügyek 7/4, 7/6b,
 9/4, 17/4, 18/14, 19/2, 19/3, 19/4, 23/3,
 28/5, 33/6, 37/7, 38/1
 kihágási bíraskodás 38/6
 letartóztatottak eltartása és élelmezése 3/32,
 9/5

munkabérek bírósági lefoglalása 12/6
 munkaügyi bíróságok 6/17
 proletárerkölcse utköző cselekmények bü-
 n-
 tetése 35/2
 rögtönítélő bíróság jelentéstételi kötelezett-
 sége 41/6
 ruszka-krajnai ellenforradalmárok amnesztiája
 37/2
 zárlati bíróság megszüntetése 3/4

Iparirányítás, tervezés

munkáellenőrzés üzemekben 3/26
 oltóanyagok termelése 15/3
 sóbánya irányítása 6/24
 szénbányászat fokozása 6/24
 szeszfőzdek engedélyezése, ellenőrzése, átállí-
 tása 3/11, 40/3
 üzemek
 – cégjelzése 22/3
 – irányítása, munkáellenőrzése 3/26
 – pénzügyi kezelése 4/13
 – régi igazgatói 6/21
 – szénellátása 6/23
 – termelése 6/23, 6/24, 11/8, 15/3

Karhatalom

lásd Vörös Őrség, karhatalom

Kegyeleti ügyek

ellenforradalmi puccskíséret során elesett
 vöröskatonák temetése 33/2
 Szabó Ervin síremléke 4/15

Kereskedelem

árurejtegetők, lánckereskedők elleni fellépés
 10/9
 fogyasztási szövetkezetek 5/8, 41/2
 kis- és nagykereskedelem szocializálása 5/8
 oltóanyagok forgalomba hozatala 15/3
 üzletek
 – kinyitása 26/2, 26/11, 26/12
 – megszüntetése 21/2
 – szocializálása 21/2
 – zárva tartása 6/18

Kinevezések, visszahívások

bécsi képviselők 1/8, 41/7
 Budapest városparancsnoka 23/2
 faügyek főintézője 42/10
 Forradalmi Kormányzótanács Elnöki Hivata-
 lának vezetői 2/31
 forradalmi törvényszék vezetői, tagjai 1/10,
 4/18, 21/1
 Földművelésügyi Népbiztosság vezetői 3/5,
 8/2b, 8/4
 fővárosi megbízottak 6/5
 hadihajós főparancsnok 43/12
 hadügyi népbiztos 7/3, 7/7, 8/6
 kormányzótanácsbi biztosok 29/6, 43/10, 44/3
 közlelmezési népbiztos 6/12, 8/7

köztulajdonba vett egyházi műkincsek felügyelője 2/5
lakásügyek teljhatalmú megbízottai 11/9
MTI vezetői 14/15
Munkaugyi és Népjóléti Népbiztosság vezetői 2/32, 17/2, 20/3
népbiztoshelyettesek 33/1
Népgazdasági Tanács főosztályvezetői 33/1
Népgazdasági Tanács vezetői 29/10, 41/9
Népjóléti és Munkaugyi Népbiztosság vezetői 2/32, 17/2, 20/3
összekötő tiszt Vix mellé 1/3
pártiskola vezetői 30/2
Pester Lloyd szerkesztője 2/2
ruszka-krajnai népbiztos 2/1, 3/1
sajtóügyi népbiztos, politikai megbízott 1/18, 5/1, 7/1
szociális termelés népbiztos 7/3, 9/6
szocializációs népbiztos 6/13
szövetkezetek politikai megbízottai 8/8
tiszántúli felszabaduló területek közigazgatási vezetője 43/11
Vix mellé összekötő tiszt 1/3
Vörös Őrség vezetői 12/2, 41/9, 42/4

Kormányzótanács

lásd Államhatalom; Népbiztosságok; Ügyrendi szervezési kérdések (Kormányzótanács)

Közegészségügy

lásd Szociálpolitika, közegészségügy

Közellátás

ÁFOSZ és a Népgazdasági Tanács megállapodása 41/2
árurejtegetők, lánckereskedők elleni fellépés 10/9
batyuzás eltöltése 32/4, 40/12
élelmezési biztosok kiküldése a Dunántúlra 30/2
élelmezési testületek munkájában polgári szakértők részvétele 1/12, 2/24, 4/8
élelmiszer-beszerzés külföldről 1/2, 6/25, 29/4
élelmiszerjegyek 30/5
élelmiszerkészletek lefoglalása 10/8, 36/6
fegyvergyári munkások kenyér és liszt fejadagja 14/13, 17/11
fogyasztási szövetkezetek 5/8
hústalan hét tartása 41/13
katonai ellátás 29/3, 40/9, 41/1
katonaság és a lakosság ellátásának összehangolása 40/9
kedvezményes ellátás megszüntetése a pártklubban és a Népbiztosok Házában 30/5
kedvezményes kenyér- és lisztfejadag a fegyvergyári munkásoknak 14/13, 17/11
kedvezményes szénellátás 18/3
kereskedelem szocializálása 5/8
Közélelmezési Népbiztosság átszervezése Köz-

ellátási Népbiztossággá 5/2
közellátási főosztály átszervezése a Népgazdasági Tanácsban belül 44/1
közellátás helyzete 6/4, 11/10, 22/6, 26/10, 29/3, 30/5, 32/4, 36/6, 37/3
közszükségleti cikkek elosztása 5/12
külföldről élelmiszer-beszerzés 1/2, 6/25, 29/4
lakosság és katonaság ellátásának összehangolása 40/9
lánckereskedők, árurejtegetők elleni fellépés 10/9
magánosok élelmiszer-ellátása 10/7
Népgazdasági Tanács és az ÁFOSZ megállapodása 41/2
Népgazdasági Tanács közellátási főosztályának átszervezése 44/1
polgári szakértők részvétele élelmezési testületek munkájában 1/21, 2/24, 4/8
szénellátási kedvezmény 18/3

Közlekedés, hírközlés

autóhasználat rendezése 40/16
gépjárművek forgalma 12/5
hajózás a Dunán 3/30, 8/1
összekötötés Szegeddel 8/2
posta- és táviró forgalom ellenőrzése 6/26
postások mozgalma 32/2
postaugyi népbiztosság létesítésének elvetése 17/16
táviró és postaforgalom ellenőrzése 6/26
útépítés Gyöngyös városában 39/6
vasutassztrájk a Dunántúlon 32/2
vasútforgalom Romániával és Szerbiával 1/7

Köztulajdonba vétel

lásd Szocializálás, lefoglalás, államosítás

Kultúra

Erzsébet-szobor alap kezelése 41/11
festők, írók helyzetének javítása, megrendelések 18/7
írók, tudósok, művészek lakásainak mentesítése a lefoglalás alól 40/14
Lukács György és Kéri Pál vitája 16/1
moziüzemek köztulajdonba vétele 9/8
munkásmozgalmi (proletár) múzeum létesítése 17/9
műkincsek köztulajdonba vétele 1/28, 2/5
művelődési tanácsok 11/12
reakciós szimbólumú szobrok eltávolítása 3/21
színházak köztulajdonba vétele 1/28

Külkereskedelem

amerikai zsírszállítmány 1/2
aranytárgyak külföldi értékesítése 3/12
Ausztriába élelmiszer-szállítás 4/1, 4/16
Ausztriába versenylószállítás 43/5
Ausztriából papír beszerzése 11/6

Csehszlovákiából szén beszerzése mozdonyok ellenében 37/1

értékek kivételének ellenőrzése 6/5

gyógyszerek beszerzése külföldről 18/10

határszéli vármegyék külkereskedelmi joga 42/5

követelések, tartozások külfölddel szemben 6/27, 26/17

köztulajdonba vett pénzüzetek külföldi kapcsolatai 4/14

külföldi érdekltségű pénzüzetek köztulajdonba vétele 4/14

külkereskedelmi jog a határszéli vármegyéknek 42/5

külkereskedelmi ügyek központosítása 9/7, 17/3

olaszországi élelmiszer-vásárlás 29/4

Szerbiából élelmiszer beszerzése 6/25

Ukrajnával kereskedelmi szerződés 3/18

Külpolitika, nemzetközi kapcsolatok

általános tájékoztatás a külpolitikai helyzetről 3/27, 4/16, 9/2, 21/1

antant képviselőkkel folytatott tárgyalások, magyarországi tartózkodásuk 1/1, 1/3, 1/20, 2/14, 3/30, 8/1, 8/3, 9/3, 9/11b, 20/1, 21/1, 31/1, 34/1, 37/1

Ausztriához csatolandó nyugat-magyarországi területek 42/2

ausztriai magyar külképviselet 1/6, 1/8, 41/7

ausztriai munkáspártok, munkásmozgalom 4/1, 4/16, 5/11, 13/11, 17/6

Bajor Tanácsköztársaság 10/2

Bécsben élő magyar hadiözvegyek, -árvák és -rokkantak segélyezése 13/9

belgrádi hírek 12/3

Borghesevel és Vixszel jegyzékváltás 2/14

Brownnal és Cuninghame-mel folytatott tárgyalások 20/1, 21/1

Csehszlovákiával hadifogolycsere 37/1

csehszlovák-magyar semleges zóna közigazgatása 37/1

Csicserinnel és Leninnel üzenetváltás 12/3

Cuninghame-mel és Brownnal folytatott tárgyalások 20/1, 21/1

demarkációs vonal és a fegyverszünet ügyében folytatott tárgyalás 34/1, 37/1

dunai hajóforgalom ügyében tárgyalás 3/30, 8/1

ellenforradalmi szervezkedés külföldről 12/2, 12/3

fegyverszünet és demarkációs vonal ügyében folytatott tárgyalás 34/1, 37/1

fegyverszüneti megállapodás alapján Szerbiában dolgozó magyar munkások 3/16

francia delegátus érkezése 9/11b

francia megszállás Szegeden 8/2

galíciai helyzet 3/20, 21/1

hadifogolycsere Csehszlovákiával 37/1

jegyzékváltás Vixszel és Borghesevel 2/14

konzulátusok és követsek helyzete 6/27

külföldi állampolgárok által kivihető értékek 4/5, 11/2

külföldről irányított ellenforradalmi szervezkedés 12/2, 12/3

külképviselet Ausztriában 1/6, 1/8, 41/7

külpolitikai helyzetről általános tájékoztatás 3/27, 4/16, 9/2, 21/1

lengyel események 4/16

Leninnel és Csicsserinnel üzenetváltás 12/3

magyar-csehszlovák semleges zóna közigazgatása 37/1

Miákits Ferenc és Peyer Károly felhatalmazás nélküli tárgyalása az angol misszió egy tagjával 31/1

munkáspártok, munkásmozgalom Ausztriában 4/1, 4/16, 5/11, 13/11, 17/6

német és osztrák küldöttek érkezése 3/7

németországi események 4/16

nemzetközi propaganda 1/6, 4/17, 11/1b, 14/16b

Nyugat-Magyarország egy részének Ausztriához csatolása 42/2

orosz hadifogságból hazatérők szállítása 14/16

osztrák és német küldöttek érkezése 3/7

Peyer Károly és Miákits Ferenc felhatalmazás nélküli tárgyalása az angol misszió egy tagjával 31/1

propaganda külföldön 1/6, 4/17, 11/1b, 14/16b

Romániával és Szerbiával való vasútforgalom 1/7

semleges zóna közigazgatása Csehszlovákia és Magyarország között 37/1

Smuts tábornokkal tárgyalás 8/3, 9/3

Szeged francia megszállása 8/2

Szerbiában a fegyverszüneti szerződés alapján dolgozó magyar munkások 3/16

szerbiai forradalmi mozgalmak 21/1

Szerbiával és Romániával való vasútforgalom 1/7

Szlovák Tanácsköztársaság kikiáltása 32/1

Szovjet-Oroszországgal kapcsolat 4/16

Ukrajnával kapcsolat 4/16, 10/4

vasútforgalom Romániával és Szerbiával 1/7

Vix alezredes budapesti tartózkodása 1/1, 1/3, 1/20

Vixszel és Borghesevel jegyzékváltás 2/14

Lakásügyek, épületek hasznosítása

Belfügyi Népbiztosság elhelyezése 12/4, 14/6

épületeknek a Népgazdasági Tanács lakásügyi osztálya hatáskörébe utalása 44/10

házberek rendezése 4/8

hivatalok elhelyezésének felülbírálatá 44/8

Közegészségügyi és Népjóléti Népbiztosság elhelyezése 44/9

lakás céljára vidéki kastélyok lefoglalása 31/5

lakáshivatal átszervezése 4/8, 4/10, 9/1

lakásigénylés rendje 4/8
 lakáslefoglalás, -mentésítés 1/9, 3/28, 4/8,
 30/1, 31/5, 40/14
 lakásügyek legfelső irányítása 3/22, 11/9
 lakásügyek munkástanácsokhoz utalása 9/1,
 31/5
 lakásügyi helyzet 6/4
 munkástanácsok szerepe a lakásügyek intézé-
 sében 9/1, 31/5
 Népgazdasági Tanács lakásügyi osztályának
 hatásköre 44/10
 Népjóléti és Közegészségügyi Népbiztosság el-
 helyezése 44/9
 panziók lefoglalása 15/4
 Parlament épületének sorsa 8/6
 párttitkárság elhelyezése 14/6, 26/16, 28/7,
 31/5
 párttitkárság és a Belügyi Népbiztosság közös
 épületben való elhelyezése 14/6
 vasas szakszervezet épületigénye 33/napirend
 előtt
 vidéki kastélyok lakás céljára való lefoglalása
 31/5

Lefoglalás

lásd Szocializálás, lefoglalás, államosítás

Letartóztatások

lásd Ellenforradalmi kísérletek, megmozdu-
 lások, letartóztatások

Megszállt területek, menekültek ügyei

bajai közalkalmazottak segélykérelmének
 elutasítása 39/10
 bajai tisztviselők illetményének kifizetése
 37/8
 csongrádi közalkalmazottak illetmény- és
 segélykérelmének elutasítása 41/6
 erdélyi károk megtérítése 3/25
 fiumei tanítók illetményének kiutalása 40/15
 kiáltvány a proletárdiktatúra védelméről a
 megszállt területekre 29/11
 megszállt területen élő tisztviselők támoga-
 tása 24/2
 menekült munkástanácsok pénzszámlolása
 28/7
 menekültek segélyezése 3/24, 44/6
 politikai biztosok kiküldése a megszállt terü-
 letekre 29/7
 proletárdiktatúra védelméről szóló kiáltvány
 terjesztése a megszállt területeken 29/11
 szabadkai vasutasok fizetésemelésének eluta-
 sítása 36/7
 Szegeden letartóztatott munkások családtag-
 jainak segélyezése 29/12
 szegedi helyzet 8/2
 szegedi munkanélküliek segélyezése 36/7
 szegedi munkástanács pénzellátása 14/14
 Újrad pénzkérelmének elutasítása 9/9

Menekültek, megszállt területek

lásd Megszállt területek, menekültek ügyei

Munkaügyek

diósgyőri munkások kártérítése háború alatti
 behívásukért 41/5
 felmondás szabályozása 26/3, 28/5
 háztartási alkalmazottak jogviszonya 39/5
 háztartásokban és nem szocializált vállalatok-
 nál dolgozók munkaügyi kérdéseinek a
 Népjóléti Népbiztossághoz utalása 21/9
 hűsvéti munkarend a gyárakban 17/10
 kártérítés a háború alatt behívott diósgyőri
 munkásoknak 41/5
 katonai szolgálatra alkalmas személyek
 munkanélküli-segélyének megvonása 26/3
 közalkalmazottak elbocsátása 27/4
 köztisztviselők ellátása feleslegessé válások
 esetére 25/2
 köztisztviselők foglalkoztatása munkanélküli-
 ségük esetén 18/3
 május 1. nem fizetett munkaszüneti nap
 27/3
 munkabér-megtérítés a februári sztrájkban
 részt vevő szászvári és komlói bányászok-
 nak 31/4
 munkához való jog, munkakötelezettség 3/29
 munkaidő meghatározása 18/4, 28/3
 munkakényszer bevezetése 41/4
 munkaközvetítés 28/3
 munkanélküli-segély beszüntetése, illetve
 korlátozása 27/2, 28/5
 munkanélküli-segély megvonása a katonai
 szolgálatra alkalmas személyektől 26/3
 munkanélkülivé vált köztisztviselők foglal-
 koztatása 18/3
 munkarend hűsvétkor a gyárakban 17/10
 munkasalakulatoknak a faügyek főintézője
 rendelkezésére bocsátása 42/10
 munkaügyi bíróság 6/17
 munkaügyi kérdések hovatartozása 21/9
 Népjóléti Népbiztosság hatáskörének kiegé-
 szítése a háztartásokban és nem szociali-
 zált vállalatoknál dolgozók munkaügyi
 kérdéseivel 21/9
 nyolcoórás munkaidő bevezetése 18/4
 orvosok (közszolgálatban levők) munkavi-
 szonya 26/19

Nemzeti kérdés, önrendelkezés

beadványok nyelvről 6/17
 horvát községek közigazgatási hovatartozása
 39/4

német

- kisebbség helyzete 2/2
- népbiztos lemondása 43/8
- Népbiztosság és a Volksstimme ellen-
 tete 26/15
- Népbiztosság hatásköre 10/1

- önkormányzat 6/15, 9/10, 10/1, 21/3, 39/4
- népcsoport képviselőivel tárgyalás 17/13
- pénzügyi kérdések 10/6

ruszin

- népbiztos felmentése, kinevezése, tevékenysége 2/1, 3/1, 42/3
- Népbiztosság hatásköre, tevékenysége 10/1, 21/1, 21/8, 42/3
- önrendelkezés 2/1, 9/10, 10/1, 21/8
- pénzügyi kérdések 10/6
- propaganda 36/7

Szlovák Tanácsköztársaság 32/1

Volksstimme és a Német Népbiztosság ellen-téte 26/15

Nemzetközi kapcsolatok

lásd Külpolitika, nemzetközi kapcsolatok

Népbiztosságok, országos hatáskörű szervek

anyagelosztó országos szerv 5/10, 9/7, 11/8

Árvizsgáló Bizottság átszervezése 26/1

Belügyi Népbiztosság és párttitkárság munkájának összehangolása 14/6

Belügyi Népbiztosság hatásköre 3/10, 3/23, 11/3, 11/4, 12/4, 13/18, 16/3

ellenőrző bizottság kiküldése a népbiztosságokhoz 36/5, 37/10

Forradalmi Kormányzótanács

- Népgazdasági Tanács vezetőinek részvétele az üléseken 33/1
- párttitkár részvétele az üléseken 3/2
- összetételének újbóli megállapítása 8/7

földművelésügyi népbiztosok hatáskörének kiterjesztése 2/20

gazdasági népbiztosságok együttműködése 26/1

háborús központi gazdasági szervek átszervezése 11/8

Hadügyi Népbiztosság vezetésére ötös kollégium szervezése 8/6

helyettes népbiztosi elnevezés megszüntetése 8/7

helyi tanácsok és népbiztosságok együttműködése, hatáskörének elhatárolása 10/9, 28/2

igazságügyi népbiztos hatásköre 2/17, 11/3, 39/1

katonai forradalmi törvényszék (országos) 38/4

Kereskedelmi Népbiztosság 9/7

Közélelmezési Népbiztosság 5/2

Közellátási Népbiztosság 5/2

Közközlésügyi Népbiztosság 1/24, 4/17, 16/1, 36/4, 38/1, 43/3

Külkereskedelmi Hivatal 17/3

Külügyi Népbiztosság 30/2

lakáshivatal 4/8, 4/10, 9/1

Magyar Államvasutak 40/12

Munkaügyi és Népjóléti Népbiztosság 2/32, 18/8, 18/9, 21/9, 40/17

Német Népbiztosság 10/1, 26/15, 43/8

népbiztosságok és helyi tanácsok együttműködése, hatáskörének elhatárolása 10/9, 28/2

népbiztosságokhoz ellenőrző bizottság kiküldése 36/5, 37/10

népbiztoshelyettesi elnevezés megszüntetése 8/7

Népgazdasági Tanács 5/13, 15/1, 26/1, 27/1, 28/1, 29/9, 30/1, 33/1, 37/5, 38/9, 39/6, 39/8, 40/6, 41/2, 41/9, 44/1, 44/10

Népjóléti és Munkaügyi Népbiztosság 18/8, 18/9, 21/9, 40/17

Országos Forradalmi Katonai Törvényszék 38/4

párttitkárság és a Belügyi Népbiztosság munkájának összehangolása 14/6

Pénzügyi Népbiztosság 24/7, 25/5, 28/3

postaügyi népbiztosság 17/16

Ruszin Népbiztosság 10/1, 21/1, 21/8, 42/3, Szociális Termelés Népbiztossága 11/8, 26/1

Szociális Termelés Népbiztossága, illetve a Népgazdasági Tanács vidéki szervei 15/1, 33/1, 37/5, 39/8, 40/6, 41/9

Szövetséges Központi Intéző Bizottság 36/1, 36/2, 36/5, 37/10, 38/1, 38/2, 38/9, 39/2

Vallásügyi Likvidáló Hivatal 36/1

Oktatás, propaganda, agitáció

agitáció 6/28b, 31/5, 40/19

állami iskolákban egyházi tanárok alkalmazása 5/14

állami propaganda a szocializmus ügyében 2/35, 5/14, 25/5

antiklerikális propaganda 12/2, 12/4

bábatanfolyam 37/6

egyházi tanárok állami iskolai alkalmazása 5/14

Engels, Marx és Szabó Ervin műveinek kiadása 2/35, 4/15

falusi agitáció 31/5

iskolák államosítása 3/21

kiáltvány a proletárdiktatúra ügyében, megszállt területen való terjesztésre 29/11

kiáltvány a proletárdiktatúra védelmében 17/6, 29/11

külföldi sajtópropagandára pénz kiutalása 14/16b

május elseje 14/17, 17/8

Marx, Engels és Szabó Ervin műveinek kiadása 2/35, 4/15

megszállt területekre kiáltvány a proletárdiktatúra érdekében 29/11

munkásmozgalmi (proletár) múzeum létesítése 17/9

nemzetközi propaganda 1/6, 4/17, 11/1b, 14/16b, 21/1, 30/2

népbiztosok részvétele népgyűléseken 6/7

- pártagitátorok Tiszántúltra küldése 40/19
 pártoktatás, pártiskola 14/11, 30/2
 pártpropaganda szervezése 14/11, 43/1
 proletárdiktatúra érdekében kiáltvány a megszállt területekre 29/11
- propaganda
- céljára pénzkiutalás 1/6, 11/1b, 17/8, 25/5
  - nemzetközi 1/6, 4/17, 11/1b, 14/16b, 21/1, 30/2
  - rendeletek érdekében 6/28b, 12/2
  - szervezése általában 12/2
  - szervezése Ruszka-Krajnán 36/7
  - szervezése a székely katonák között 4/17
  - áthelyezése a Közoktatásügyi Népbiztosságtól a párttitkárságra 43/3
- reakciós szimbólumú szobrok eltávolítása 3/21
- rendeletek propagandája 6/28b, 12/2
 ruszin propaganda 36/7
- Szabó Ervin, Marx és Engels műveinek kiadása 2/35, 4/15
- székely katonák között propaganda szervezése 4/17
- szobrok eltávolítása, amennyiben reakciós jellegűek 3/21
- szocializmus állami propagandája 2/35, 5/14, 25/5
- tanácsköztársasági jelvények 21/5b
 tandíjak, vizsgadíjak eltörlése 2/35
 tanfolyamok szervezése 2/35
- Tiszántúltra pártagitátorok küldése 40/19
 vallásoktatás szabályozása 1/26, 3/21
 vizsgadíjak, tandíjak eltörlése 2/35
- Országos hatáskörű szervek
lásd Népbiztosságok, országos hatáskörű szervek
- Önrendelkezés
lásd Nemzeti kérdés, önrendelkezés
- Pártügyek
- agitátorok küldése a Tiszántúltra 40/19
 Belügyi Népbiztosság és párttitkárság munkájának összehangolása 14/6
 egyesülés következetes végrehajtása 13/15, 14/2
 felvidéki szociáldemokrata párt 4/17b
 fizetések a párton belül 14/4
- Forradalmi Kormányzótanács
- párttitkár részvétele az ülésen 3/2
  - párttitkárság és a szakszervezeti elnökök meghívása az ülésre 23/1
  - pártügyekkel való foglalkozás külön ülésen 12/4, 13/8, 14/1
- Hungária-szálló (népbiztosok háza) kivételes ellátásának megszüntetése 30/5
 Internationale c. folyóirat 14/8
- kizárás 14/7
 kommunista és szociáldemokrata vezetőség, valamint a szakszervezeti választmány összehívása 8/6
 kongresszus 14/7, 30/2
 munkásmozgalmi emlékek gyűjtése 17/9
 munkáspártok következetes egyesítése 13/15, 14/2
 múzeum létesítése 17/9
 nemzetközi propaganda irányításának a párt hatáskörébe utalása 30/2
 népbiztosok háza (Hungária-szálló) kivételes ellátásának megszüntetése 30/5
 pártfunkcionáriusok és szakszervezeti titkárok összehívása 21/1
 pártgazdasági ügyek 14/3
 pártiskola 14/11, 30/2
 pártkör, pártklub 14/5, 21/1, 30/5
 pártszervezetek munkája 30/2
 párttitkár részvétele a Kormányzótanács ülésein 3/2
 párttitkárság és a szakszervezetek elnökeinek meghívása a Kormányzótanács ülésére 23/1
 párttitkárság munkájának összehangolása a Belügyi Népbiztossággal 14/6
 párttitkárság részére pénz kiutalás 43/1
 pártügyek megbeszélése külön kormányzótanácsi ülésen 12/4, 13/8, 14/1
 pártvezetőségek (kommunista, szociáldemokrata) és szakszervezeti választmány összehívása 8/6
 program 14/7, 20/4, 30/2
 propaganda 14/11, 43/1, 43/3
 propagandaügyek átvétele a Közoktatásügyi Népbiztosságtól 43/3
 szervezeti kérdések 30/2
 szervezeti szabályzat 14/7, 30/2
 szociáldemokrata párt a Felvidéken 4/17b
 szociáldemokrata és kommunista vezetőség, valamint a szakszervezeti választmány összehívása 8/6
 Szocializmus c. folyóirat 14/8
 tagfelvétel 14/7
 Tiszántúltra agitátorok küldése 40/19
- Pénzügy
- adómentesség a földbirtokok esetében 26/5
 adózás a községek részéről 41/12
 állampapírok beszolgáltatása 3/8
 aranyérem és valuta vásárlása 2/28
 aranyművesek készleteinek, ékszerek lefoglalása 4/11
 aranytárgyak külföldi értékesítése 3/12
 átutalások 6/28b
 bajai tisztviselők segély-, illetményigényének elutasítása 37/8, 39/10
 bankjegyek forgalma 24/1, 26/1, 28/4, 32/3, 43/6
 bankok betétüzletének újbóli megkezdése 24/1

bécsi magyar laptudósítók fizetésének utalványozása 42/9
 csongrádi közalkalmazottak illetmény- és segélyigényének elutasítása 41/6
 ékszer, aranyművesek készleteinek lefoglalása 4/11
 értékek kivételének ellenőrzése 6/5
 értékpapírok beváltása 4/14
 Erzsébet-szobor alap sorsa 41/11
 fiumei tanítók illetményeinek kiutalása 40/15
 fizetés utalványozása a bécsi magyar laptudósítókknak 42/9
 földbirtokok adómentessége 26/5
 gombatenyésztésre kiutalás 39/9
 hadikölcsön 4/14, 7/6
 Hadügyi Népbiztosság részére kiutalás 38/5
 helyzetjelentés 1/11, 2/28, 26/1
 huszonöt és kétszázkoronás bankjegyek forgalma 24/1
 illetmény-, illetve segélykiutalás elutasítása
 – bajai tisztviselők részére 37/8, 39/10
 – csongrádi közalkalmazottak részére 41/6
 illetmények kiutalása a fiumei tanítók részére 40/15
 jelentés a pénzügyi helyzetről 1/11, 2/28, 26/1
 kártérítés munkásoknak hadi szolgálatért, sztrájkért 31/4, 41/5
 kék pénz forgalma, bevonása 32/3, 43/6
 kényszerfelszámolás alatt álló pénzügyi intézetek 21/5
 kétszáz és huszonöt koronás bankjegyek forgalma 24/1
 kiutalás, átutalás
 – bécsi magyar laptudósítókknak 42/9
 – elfogadásáról 6/28b
 – fiumei tanítók illetményére 40/15
 – gombatenyésztésre 39/9
 – Hadügyi Népbiztosságnak 38/5
 – kérdéséről ankét 11/5
 – Külügyi Népbiztosságnak 6/28b
 – magánjogi követelésekre 6/17
 – munkások kártérítésére 31/4, 41/5
 – oroszországi hadifoglyok szállítására 14/16
 – párttitkárságnak 43/1
 – propagandára 1/6, 11/1b, 14/16b, 17/8, 25/5
 – szegedieknek 14/14, 36/7
 – szerbiai magyar munkások fizetésére 3/16
 – tüdővész elleni védekezésre 42/7
 kivétel, külföldi értékesítés, külföldi vásárlás (aranytárgy, érték) 3/12, 6/5, 26/17, 29/4
 koronajavak 6/17
 kölcsön az Oroszországból hazatérő hadifoglyok szállítására 14/16

községi adózás rendezése 41/12
 külföldi követelések, tartozások bejelentése 26/17
 külföldi sajtópropagandára kiutalás 14/16b
 külföldön aranytárgyak értékesítése 3/12
 Külügyi Népbiztosságnak pénz kiutalás 6/28b
 lefoglalás (pénzügyi, széf, ékszer) 2/26, 2/28, 3/8, 4/11, 26/17
 löverseny, sorsjáték megszüntetése 2/28, 5/4
 magánjogi követelések kiutalása 6/17
 magyar laptudósítók fizetése Szerbiában 3/16
 menekült munkástanácsok pénzszerelése 28/7
 munkanélküliek segélyezése Szegeden 36/7
 munkásoknak kártérítés sztrájkért, hadi szolgálatért 31/4, 41/5
 Német Népbiztosság pénzügyei 10/6
 népbiztosságok pénzügyeinek ellenőrzése 24/7, 25/5, 26/1, 28/3
 olaszországi élelmiszer-vásárlásra szánt összeg kiszállítása 29/4
 Oroszországból hazatérő hadifoglyok szállítási költsége 14/16
 öt és tíz koronás pénzjegyek kibocsátása 26/1, 28/4
 párttitkárság részére pénz utalványozása 43/1
 pénzellátás a szegedi munkástanácsnak 14/14
 pénzszerelés a menekült munkástanácsokkal 28/7
 pénzforgalom korlátozása 6/24
 pénzügyi intézetek
 – kényszerfelszámolása 21/5
 – szocializálása 2/26
 pénzkiszállítás Olaszországba élelmiszervásárlás céljára 29/4
 pénzügyi utalványozásról ankét 11/5
 pénzügyek ellenőrzése a népbiztosságoknál 24/7, 25/5, 26/1, 28/3
 pénzügyi rendelkezési jog az uradalmi biztosok esetében 3/13
 propaganda célokra pénzkiszállítás 1/16, 11/1b, 17/8, 25/5
 ruszin pénzügyek 10/6, 36/7
 segély a szegedi munkanélkülieknek 36/7
 segély-, illetménykiutalás elutasítása
 – bajai tisztviselők részére 37/8, 39/10
 – csongrádi közalkalmazottak részére 41/6
 sorsjáték, löverseny megszüntetése 2/28, 5/4
 szállítási költség kölcsön az Oroszországból hazatérő hadifoglyok részére 14/16
 székek felnyitása 2/28
 szegedi munkanélküliek segélyezése 36/7
 szegedi munkástanács pénzellátása 14/14
 Szerbiában dolgozó magyar munkások fizetése 3/16
 tíz és öt koronás pénzjegyek kibocsátása 26/1, 28/4

tüdővész elleni védekezésre kiutalás 42/7
 Újarad pénzkérelmének elutasítása 9/9
 uradalmi biztosok pénzügyi rendelkezési joga
 3/13
 üzemek pénzügyi kezelése 4/13
 valuta- és aranyérem-vásárlás 2/28
 váltóóvások 6/17
 zálogtárgyak visszaszolgáltatása 6/20

Propaganda

lásd Oktatás, propaganda, agitáció

Rendeletek

Alkotmány 2/15, 4/7, 5/7, 6/15, 10/1
 állam és egyház szétválasztása 1/25, 11/11,
 43/4
 állampapírok beszoigáltatása, összeírása, le-
 bélyegzése 3/8
 Állat- és Húsforgalmi Központ (Országos)
 létesítése 11/10
 Általános Fogyasztási Szövetkezet vezetése
 40/2
 általános proletár védkötelezettség 31/6,
 38/3, 41/4
 anya- és gyermekvédelmi, közjótékonsági és
 hadigondozó intézmények szocializálása
 6/3, 15/5
 anyagelosztó szervek létrehozása 5/10, 9/7,
 11/8
 aranyérmék, külföldi pénzek vásárlása 2/28
 aranyművesek és ékszerészek készleteinek
 igénybevétele 4/11
 Árvizsgáló Bizottság átszervezése 26/1
 baleset és betegségbiztosítás 3/31, 5/15, 6/2,
 40/4
 bankjegyek, pénzjegyek forgalma 24/1, 26/1,
 28/4, 32/3, 43/6
 bankok betétüzlete 24/1
 bányamunkások kötelezései 6/24
 beadványok és határozatok nyelve 6/17
 betegség- és balesetbiztosítás 3/31, 5/15, 6/2,
 40/4
 bírák, ügyészek, ügyvédi és közjegyzői
 kamarák 2/17
 bírósági tárgyalások elhalasztása 2/17
 birtok- és kisajátítási ügyek 2/20
 birtokrendező és termelést biztosító bizott-
 ságok 5/6
 bizalmi testületek feloszlataa a rokkantak
 szövetségénél és az utókezelő intézetekben
 44/8
 biztosítóintézetek szocializálása 4/14
 Budapest lakosságának ellátása 22/6
 büntetőügyek (régiek) átvizsgálása 13/4
 címek és rangok eltörlése 1/16
 családügyi és más sürgös peres ügyek rende-
 zése 13/2, 26/6
 diktatúra eszközeivel visszaélők ellen 9/5,
 10/11, 35/2, 38/1
 direktóriumok, munkástanácsok hatásköre
 4/1, 19/7

dohányneműk árának felemelése 30/6
 egyház és állam szétválasztása 1/25, 11/11
 ékszeres és aranyművesek készleteinek
 igénybevétele 4/11
 élelmiszer-batyuzás tilalma 32/4, 40/12
 élelmiszer-felesleg beszoigáltatása 10/9
 élelmiszerjegyek kibocsátása 30/5
 ellenforradalmárok vagyonának elkobzása
 29/1
 elmebetegek intézeti felvétele és elbocsátása
 26/18
 fénypépzeti üzemek szocializálása 21/5
 filmgyárak, moziüzemek szocializálása 9/8
 fogházország elhelyezése, hovartartozása 6/17
 fogyasztási szövetkezetek pénzügyi ellenör-
 zése 41/2
 forradalmi katonai törvényszékek létesítése
 12/2, 12/6, 38/4
 forradalmi törvényszékek létesítése, hatás-
 köre 1/10, 2/13, 9/5, 26/7
 földbirtokok szocializálása 4/7, 7/5, 22/4
 földmunkás termelőszövetkezet 22/2
 földtulajdon tekkönyvi átírása 21/4
 gépjárművek forgalma 12/5
 gyermekek védelme 17/15
 gyermekek kiségitő szociális nevelése 17/14
 gyógyfürdők, nyaralók, gyógyvízfeldolgozó
 üzemek, szanatóriumok, panziók szociali-
 zálása 15/4
 gyógyszerárak, gyógyszergyárak és üzemek
 szocializálása 6/3
 gyógyintézetek, kórházak szocializálása
 18/11
 gyógyvízfeldolgozó üzemek, gyógyfürdők,
 nyaralók, szanatóriumok, panziók szociali-
 zálása 15/4
 hadifoglyok hozzátartozóinak segélyezése
 37/4
 hadigondozási, közjótékonsági, anya- és
 gyermekvédelmi intézmények szocializá-
 lása 6/3, 15/5
 hadművelti területté nyilvánítás 30/5, 31/2,
 32/2, 38/1
 hadviseltek és hozzátartozóik házbértartozá-
 sának elengedése 13/3
 halálos ítéletek végrehajtása 38/8
 házasság felbontásának szabályozása 26/8
 házbértartozások elengedése hadviseltek és
 hozzátartozóik részére 13/3
 háztartási alkalmazottak jogviszonya 39/5
 helyi és kerületi ipari termelési tanácsok
 megalakítása 11/8, 15/1
 helyi tanácsok 31/7
 húsárusítás szabályozása 41/13
 Hús- és Állatforgalmi Központ (Országos)
 létesítése 11/10
 idegen állampolgárok védelme 4/5
 igazságügyi népbiztos hatásköre 2/17
 ipari munkabérek 14/12, 15/2

ipari termelési tanácsok (helyi és kerületi) megalakítása 11/8, 15/1
iskolák államosítása 2/21, 5/14
katonai forradalmi törvényszékek létesítése 12/2, 12/6, 38/4
katonaruha- és felszerelés beszerzése 4/12
kedvezményes szénellátás 18/3
kéményseprés szocializálása 6/22, 13/5
kerékpárok bejelentése 13/10
kereskedelem szocializálása 5/8, 11/8
kerületi és helyi ipari termelési tanácsok megalakítása 11/8, 15/1
kerületi népgazdasági tanácsok, hivatalok 29/3b, 37/5, 39/8, 40/6
kihágási bíráskodás 38/6
kisajátítási és birtokügyek 2/20
kisbirtokok adómentessége 26/5
kórházak, gyógyintézetek szocializálása 18/11
koronajavak kezelése 3/4, 6/17
közalkalmazottak járandóságai 3/9, 24/3, 25/2, 27/4, 37/11
közélemezési tanács létesítése 10/9b
Közélemezési Népbiztosság átszervezése
Közellátási Népbiztossággá 5/2
közjegyzői és ügyvédi kamarák, bírák, ügyészek 2/17
közjátékonyasági és hadigondozó, valamint anya- és gyermekvédelmi intézmények szocializálása 6/3, 15/5
köztulajdonba vett üzemek pénzügyi kezelése 4/13
külföldi követelések és tartozások bejelentése 6/27, 11/2, 26/17
külföldi pénzek és aranyérmék vásárlása 2/28
Külkereskedelmi Hivatal létesítése 9/7, 11/8, 17/3
lakás-, lakóházügyek 1/9, 3/28, 4/8, 31/5
lakbérek megállapítása 4/8
letartóztatások elrendelése 3/23, 8/5, 16/3, 17/5
letartóztatottak tartása és élelmezése 3/32, 9/5
magánjogi követelés kiutalása 6/17
megszállt területek tisztviselőinek anyagi támogatása 24/2
mezőgazdasági munkások bére 4/6, 22/2
moziüzemek, filmgyárak szocializálása 9/8
munkabérek mentesítése a foglалás alól 12/6
munkabérek rendezése 4/6, 6/8, 11/8, 11/14, 14/12, 15/2, 22/1, 22/2
munkához való jog, munkakötelezettség 3/29
munkásmozgalmi (proletár) múzeum létesítése 17/9
munkástanácsok és direktóriumok hatásköre 4/1
munkügyi bíróságok 2/17, 6/17
művelődés és oktatás ügyeinek igazgatása 11/12

nemzet autonómia 21/3, 39/4
Népgazdasági Tanács 5/13, 11/8, 13/7, 27/1, 29/3b, 29/9, 29/10, 37/5, 39/8, 40/6
nyaralók, gyógyfürdők, gyógyvízfeldolgozó üzemek, szanatóriumok, panziók szocializálása 15/4
nyári időszámítás bevezetése 4/4, 7/2
nyomozó testületek egyesítése 11/3, 12/2, 26/4
oktatás, művelődés ügyeinek igazgatása 11/12
oltóanyagok, szérumok termelése, forgalma 15/3
optikai műszerek beszerzése 13/10
Országos Állat- és Húsforgalmi Központ létesítése 11/10
orvosi laboratóriumi felszerelések bejelentése 18/13b
orvosok nyilvántartásba vétele 3/31
orvosok szolgálati viszonya 26/19
osztálysorsjáték megszüntetése 2/28
önhatalmú intézkedők ellen 9/5, 10/11, 35/2, 38/1
panziók és szállodák igénybevétele 6/19, 15/4
pártiskolák szervezése 14/11
pénzügyi intézetek szocializálása, átszervezése 2/26, 21/5
pénzjegyek, bankjegyek forgalma 24/1, 26/1, 32/3, 43/6
polgári, politikai biztosok kiküldése a hadsereghez 1/4, 10/5, 12/2, 28/6, 29/5
posta-, távirat- és távbeszélő hivatalok igazgatása 6/26
proletár (munkásmozgalmi) múzeum létesítése 17/9
rádiókészülékek bejelentése 13/10
régí büntetőügyek átvizsgálása 13/4
rémhírek terjesztői ellen 2/18
rokkantak szövetségénél és az utókezelő intézeteknél levő bizalmi testületek feloszlása 44/8
rokkantügyek hovatartozása 40/17
ruhaneműek igénybevétele 36/6, 40/10, 41/3, 42/6
Ruszin Vörös Gárda megalakítása 10/1
Ruszk-Krajna bírósági szervezetének átalakítása 10/1
Ruszk-Krajna ideiglenes közigazgatási beosztása 10/1
segélyek 6/1, 6/9, 14/12, 28/5, 37/4
státuszrendezés 5/9
sürgős, illetve családügyi peres ügyek rendezése 13/2, 26/6
szállodák és panziók szocializálása 6/19
szanatóriumok, gyógyfürdők, nyaralók, gyógyvízfeldolgozó üzemek, panziók szocializálása 15/4
székek felnyitása 2/28

szénellátási kedvezmény 18/3
szérumok, oltóanyagok termelése, forgalma 15/3
szesztilalom, szeszfőzés ellenőrzése 3/11, 6/17, 17/7, 21/1b, 38/9, 40/2, 40/3
szocializálás alapelvei 1/11, 2/15
szocializált üzemek régi vezetőinek helyükön hagyása 6/21
szociális-nus állami propagandája 2/35
Szövetséges Központi Intéző Bizottság szervezeti szabályzata és ügyrendje 39/2
tanácsválasztások időpontja 6/16
tandíjak, vizsgadíjak megszüntetése 2/35
tisztviselők státusz- és fizetésrendezése 18/2, 21/7, 22/1, 24/3, 25/2
tanítók, tanárok munkabérének rendezése 11/14, 11/15b, 24/3, 26/14
tartozások fizetése átutalás útján 6/24
távirda-, posta- és távbeszélő hivatalok igazgatása 6
telekkönyvileg átíráható földterület 21/4
tisztviselők átírányítása mezőgazdasági munkára 18/3b
uradalmak pénzügyi ellátása 3/13
utazások szabályozása 13/10b, 22/6
útlevélügyek 3/10, 4/5, 38/1
utókezelő intézeteknél és a rokkantak szövetségénél levő bizalmi testületek feloszlata 44/8
ügyészek, bírák, ügyvédi és közjegyzői kamarák 2/17
üzemek régi vezetőinek helyükön hagyása 6/21
üzemek szocializálása, munkásellenőrzése 3/26
üzletek
– megnyitása 6/18, 26/2
– nyitvatartási ideje 26/11
– szocializálása, megszüntetése 21/2
váltóvási határidő meghosszabbítása 6/17
vizsgadíjak, tandíjak megszüntetése 2/35
Vörös Hadsereg megszervezése, tagjainak járandósága 2/2, 4/2, 24/6, 25/1, 26/9, 30/8, 31/6, 32/5, 38/7, 40/4, 41/4
zálogtárgyak visszaadása 6/20
zárlati bíróság megszüntetése 3/4

Sajtóügyek

Az Est átadása a Belügyi Népbizottságnak 13/18
Bajor Köztársaság kikiáltásáról szóló hír közzététele 10/2
bécsi magyar lapudósítók fizetésének folyósítása 42/9
Belügyi Népbizottságnak lap biztosítása (Az Est) 13/18
bizottság kiküldése a sajtó ügyében 12/4
egynazi
– közlöny betiltása 13/12
– röpiratok cenzúrázása 13/12
együttműködés a Vörös Újság és a Népszava között 16/1

ellentét a Volksstimme és a Német Népbizottság között 26/15
fizetés folyósítás a lapudósítóknak Bécsbe 42/9
hírek közzététele a sajtóban 5/1, 5/5, 6/28b, 10/2, 12/2, 41/1
hivatalos lap (Tanácsköztársaság) megjelenítése 3/6
Internationale c. folyóirat kiadása 14/8
Közoktatásügyi Népbizottság hatáskörébe kerül a vidéki sajtó 36/4
lapbeszütetések 5/1, 11/6, 13/18, 14/15, 16/2
lapbetiltás 13/12, 25/4
lapindítás
– Tanácsköztársaság 3/6
– Proletártermelés 3/17
– Internationale 14/8
– Szocializmus 14/8
– Nőmunkás 14/9
lapudósítók fizetésének folyósítása Bécsbe 42/9
MTI vezetőjének kinevezése 14/15
Munka c. lap betiltása 25/4
A Német Népbizottság és a Volksstimme közötti ellentét 26/15
népbiztosok, politikai megbízottak kinevezése a sajtóügy vezetésére 1/18, 5/1, 7/1
Népszava és a Vörös Újság együttműködése 16/1
Nőmunkás c. folyóirat kiadása 14/9
papírellátás 1/18, 7/1, 11/6
Pester Lloyd szerkesztőjének kinevezése 2/2
politikai megbízottak, népbiztosok kinevezése a sajtóügy vezetésére 1/18, 5/1, 7/1
Proletártermelés c. lap kiadása 3/17
rendeletek közzététele 5/1, 5/5, 6/28b, 12/2
sajtócenzúra 13/12, 14/15
sajtó irányítása, ellenőrzése 11/3, 12/2
sajtóközlemény a katonai ellátás rendjéről és helyreigazítása 41/1
sajtó ügyében bizottság kiküldése 12/4
szerkesztő kinevezése a Pester Lloydhoz 2/2
Szocializmus c. folyóirat kiadása 14/8
vidéki sajtó a Közoktatásügyi Népbizottság hatáskörébe kerül 36/4
Világ c. lap átalakítása 12/4
Volksstimme és a Német Népbizottság közötti ellentét 26/15
Vörös Újság és a Népszava együttműködése 16/1
Vörös Újság formátuma 30/4
Státus-, bér- és fizetési ügyek
agitátorok illetménye, lapdíja 4/2
állás és fizetés az üzemek régi igazgatóinak 6/21
arányosítás a munkabérek terén 6/8
bérügyek 4/6, 9/8b, 11/8, 14/12, 15/2

ellátás, illetmény a népbiztosok (Forradalmi Kormányzótanács tagjai) részére 4/3, 18/1, 18/5, 33/3, 37/11

elnöki osztály volt dolgozói és volt államtitkárok illetménye 11/13

feleslegessé vált köztisztviselők fizetése, nyugdíjazása 25/2

fizetés

- agitátoroknak 4/2
- általános rendezése 4/6, 9/8b, 11/8, 14/12, 15/2, 24/5, 25/3
- feleslegessé vált köztisztviselőknek 25/2
- földmunkásoknak 4/6
- instruktoroknak 4/2
- katonáknak 3/19, 4/2, 24/6, 28/7, 30/8, 32/5
- közalkalmazottaknak 3/9, 24/3, 27/4, 37/11
- megbízottaknak 4/2
- megszállt területek tisztviselőinek, alkalmazottainak 24/2, 36/7, 37/8, 40/15, 41/6
- népbiztosoknak (Forradalmi Kormányzótanács tagjainak) 4/3, 18/1, 18/5, 33/3, 37/11
- Népgazdasági Tanács főosztályvezetőinek 33/3
- párton belül 14/4
- tanítóknak, tanároknak 11/14, 11/15b, 24/3, 26/14
- termelési biztosoknak 18/1
- tisztviselőknek 4/2, 18/2, 21/7, 22/1
- üzemek régi igazgatóinak 6/21
- vadászoknak 3/19
- volt államtitkároknak és elnöki osztályi dolgozóknak 11/13
- Vörös Hadsereg tagjainak 3/19, 4/2, 24/6, 28/7, 30/8, 32/5
- Vörös Őrség tagjainak 32/5

földmunkások bére 4/6

Forradalmi Kormányzótanács tagjainak (népbiztosok) illetménye, ellátása 4/3, 18/1, 33/3, 37/11

ipari bérügyek 15/2

katonák illetménye, napidíja 4/2, 24/6, 28/7, 30/8, 32/5

közalkalmazottak fizetése 3/9, 24/3, 27/4, 37/11

megbízottak illetménye, napidíja 4/2

megszállt területek alkalmazottainak, tisztviselőinek fizetése 24/2, 36/7, 37/8, 40/15, 41/6

munkabérek egységesítése, arányosítása 6/8

napidíj, illetmény a tisztviselők, katonák, instruktorok, megbízottak, agitátorok részére 4/2

népbiztosok (Forradalmi Kormányzótanács tagjai) illetménye, ellátása 4/3, 18/1, 18/5, 33/3, 37/11

Népgazdasági Tanács főosztályvezetőinek fizetése 33/3

napidíjak megállapítása 18/6, 29/8

nyugdíjazás, fizetések rendezése a feleslegessé vált köztisztviselők körében 25/2

párton belüli fizetések 14/4

státuszrendezés 5/9, 6/1b

tanárok, tanítók fizetésemelése 11/14, 11/15b, 24/3, 26/14

termelési biztosok fizetése 18/1

tisztviselők fizetése 4/2, 18/2, 21/7, 22/1

üzemek régi igazgatói és fizetésük 6/21

vadászok zsoldja 3/19

volt államtitkárok és az elnöki osztály dolgozóinak illetménye 11/13

Vörös Hadsereg tagjainak illetménye, napidíja 4/2, 24/6, 28/7, 30/8, 32/5

Vörös Őrség tagjainak fizetése 32/5

Szakszervezeti ügyek

beadvány a vasas szakszervezettől a proletárdiktatúra kezelése ügyében 42/1

bérekérdések rendezésébe a szakszervezetek bevonása 11/8

épületigény a vasas szakszervezet részéről 33/napirend előtt

Forradalmi Kormányzótanács ülésein részt vesznek a szakszervezetek elnökei és a párttitkárság képviselői 23/1

frontra szakszervezeti vezetők kiküldése 26/4

pártfunkcionáriusok és szakszervezeti titkárok összehívása 21/1

proletárdiktatúra kezeléséről a vasas szakszervezet által készített beadvány 42/1

segélyügyek megbeszélése a szakszervezetekkel 25/3

szakszervezeti

- alapszabályzat 20/4
- elnökök és a párttitkárság meghívása a Forradalmi Kormányzótanács üléseire 23/1
- házak mentesítése a szocializálás alól 30/1
- titkárok és pártfunkcionáriusok összehívása 21/1
- választmány és a volt pártvezetőségek összehívása 8/6, 13/15
- vezetők aktivizálása 13/15
- vezetőkkel segélyügyek megbeszélése 25/3
- vezetők kiküldése a frontra 26/4

szocializálás alól mentesülnek a szakszervezeti házak 30/1

vasas szakszervezet

- a proletárdiktatúra kezeléséről 42/1
- épületigénye 33/napirend előtt

volt pártvezetőségek és a szakszervezeti választmány összehívása 8/6, 13/15

Szervezeti kérdések

lásd Ügyrendi, szervezési kérdések (Kormányzótanács)

Szesztilalom

alkoholmentes termékek készítése a volt szesz- és sörgyárakban 40/3

malátásör gyártásának tilalma 17/12

sör- és szeszgyárak alkoholmentes termékek gyártására való átalakítása 40/3

szesz italok

– eladása 6/17

– központi kezelésbe vétele 40/2

szeszfőzés engedélyhez kötése, ellenőrzése 3/11

szesztilalom

– fenntartása 17/7

– részleges feloldása 22/8

– enyhébb kezelése 38/9

Szocializálás, lefoglalás, államosítás

alapok, szakszervezetek házainak mentesítése a szocializálás alól 30/1

állatrekvirálás 42/8

anya- és gyermekvédelmi intézmények szocializálása 6/3, 15/5

apáca- és szerzetesrendházak lefoglalás 3/22
aranyművesek készleteinek és ékszeres igénybevétele 4/11

autók (magán) feletti rendelkezési jog 1/29

Bellügyi Népbiztosság részére épületlefoglalás 12/4

biztosító intézetek szocializálása 4/14

egyházi műkincsek lefoglalása 2/5

egyleti vagyon szocializálása 6/1b, 30/1

ékszeres, aranyművesek készleteinek igénybevétele 4/11

élelmiszerkészletek lefoglalása 10/8, 36/6

ellenforradalmárok vagyonának lefoglalása 29/1

fehérmű-, ruhagyűjtés, rekvirálás 28/7, 36/6, 40/10, 41/3, 42/6

fényképezeti üzemek köztulajdonba vétele 21/5

fogyasztási szövetkezetek köztulajdonba vétele 41/2

gödöllői királyi javak lefoglalása, elszállítása 3/4

gyermek- és anyavédelmi intézmények szocializálása 6/3

gyógyfürdők szocializálása 15/4

gyógyszereket előállító üzemek szocializálása 6/3

gyógyvízfeldolgozó üzemek szocializálása 15/4

hadigondozó intézmények szocializálása 6/3, 15/5

hajók mentesítése a szocializálás alól 21/6

Hangya Szövetkezet ellenőrzése 1/22

iskolák államosítása 3/21

jutalom lefoglalás esetén 3/14

kéményseprés szocializálása 6/22, 13/5

kerékpárok beszolgáltatása 13/10

királyi javak lefoglalása, elszállítása 3/4, 6/23, 22/4

kistőkések mentesítése a szocializálás alól 1/11

katonaruha, -felszerelés beszolgáltatása 4/12

kereskedelem szocializálása 5/8

kórházak szocializálása 18/11

közalapok, magánalapítványok köztulajdonba vétele 15/5

közjótékonyági intézmények szocializálása 6/3

Kristóffy József birtokának a szocializálás alóli mentesítésének elutasítása 43/2

lakások, lakóházak szocializálása, mentesítése 3/28, 4/8, 30/1, 31/5, 40/14

lefoglalás esetén jutalom 3/14

magánalapítványok, közalapok köztulajdonba vétele 15/5

magánautók feletti rendelkezési jog 1/29

magánosok műkincseinek köztulajdonba vétele 15/5

mentesítés a szocializálás alól

– elutasítás (Kristóffy birtok) 43/2

– hajók 21/6

– kistőkések 1/11

– lakások, házak 30/1, 31/5, 40/14

– szakszervezetek, alapok házai 30/1

moziüzemek szocializálása 9/8

műkincsek (egyházi) lefoglalása 2/5

műkincsek: köztulajdonba vétele 1/28

nyaralók szocializálása 15/4

optikai műszerek beszolgáltatása 13/10

orvosi felszerelések szocializálása 18/13b

panziók szocializálása 15/4

penzintézetek szocializálása 2/26, 21/5

rádiók beszolgáltatása 13/10

rekvirálások megvitatása 21/1

rendházak (apáca, szerzetes) lefoglalása 3/22

ruha- és ezüstkészlet lefoglalása a királyi palotában és a kastélyokban 6/23, 22/4

ruha-, fehérműgyűjtés, rekvirálás 28/7, 36/6, 40/10, 41/3, 42/6

Szabó Ervin műveinek köztulajdonba vétele 4/15

szakszervezetek, alapok házainak mentesítése a szocializálás alól 30/1

szállodák szocializálása 6/19

szanatóriumok szocializálása 15/4

szerzetes- és apácarendházak lefoglalása 3/22

színházak szocializálása 1/28

szocializálás helyes mértékéről vita 25/6

szocializálás kérdésének napirendre tűzése 2/15

üzemek szocializálása 3/26

üzletek szocializálása, illetve megszüntetése 21/2

vagyonlefoglalás ellenforradalmároktól 29/1

vita a szocializálás, lefoglalás mértékéről, módjáról 2/15, 21/1, 25/6

Szociálpolitika, közegészségügy

anya- és gyermekvédelmi intézetek szocializálása 6/3, 15/5
 árvák, hadirokkantak, özvegyek segélyezése (Bécsben) 13/9
 bábatanfolyam 37/6
 bajai közalkalmazottak segélykérelmének elutasítása 39/10
 baleset- és betegbiztosítás 3/31, 5/15, 40/4
 bányászstrájk (februári) résztvevőinek munkabér-megtérítés 31/4
 Bécsben élő magyar hadirokkantak, özvegyek és árvák segélyezése 13/9
 beteg és sebesült katonák elhelyezése 44/10
 betegség- és balesetbiztosítás 3/31, 5/15, 40/4
 bizalmi testületek feloszlása a rokkant szövetségnél és az utánkezelő intézetekben 44/8
 csongrádi közalkalmazottak segélykérelmének elutasítása 41/6
 egyházi személyek és ellátatlanok segélyezése 11/11, 22/5
 ellenforradalmi kísérlet alkalmával keletkezett kár megtérítése 33/4, 44/7
 ellenforradalmi kísérlet során megsebesült vöröskatonák és az elesettek családtagjainak segélyezése 34/2
 elmebetegek intézeti felvétele és elbocsátása 26/18
 gyermek- és anyavédelmi intézetek szocializálása 6/3, 15/5
 gyógyfürdők szocializálása 15/4
 gyógyszer beszerzése külföldről 18/10
 gyógyszereket előállító üzemek szocializálása 6/3
 gyógyvízfeldolgozó üzemek szocializálása 15/4
 gyorssegélyezés 6/1, 14/12
 hadifogságban levők hozzátartozóinak segélyezése 37/4
 hadigondozó intézmények szocializálása 6/3, 15/5, 44/8
 hadirokkantak, özvegyek, árvák segélyezése (Bécsben) 13/9
 házbértartozások elengedése 13/3
 kártérítés az ellenforradalmi kísérlet kapcsán 33/4, 44/7
 katonai szolgálatra jelentkező kisiparosok orvosok segélyezése 26/9
 kegydíj Szabó Ervin édesanyjának 4/15
 kórházak szocializálása 18/11
 közjótékonyági intézmények szocializálása 6/3
 külföldről gyógyszerbeszerzés 18/10
 letartóztatott szegedi munkások családtagjainak segélyezése 29/12
 megszállt területen élő tisztviselők támogatása 24/2
 menekültek segélyezése 44/6

munkabérmegtérítés a februári komlói és szászvári bányászstrájkban résztvevőknek 31/4
 munkásbiztosítási rendelet 6/2
 munkanélküli-segély 9/8b, 14/15, 25/3, 28/3, 26/12, 27/2, 28/5, 36/7
 nyaralók szocializálása 15/4
 nyomdászok segélyezése munkanélkülivé válásuk esetén 14/15
 oltóanyagok termelése és forgalma 15/3
 orvosi felszerelések szocializálása 18/13b
 orvosok

- nyilvántartása 3/31
- segélyezése katonai szolgálatra jelentkezés esetén 26/9
- szolgálati viszonya 26/19

 özvegyek, árvák, hadirokkantak segélyezése (Bécsben) 13/9
 pincérek munkanélküli segélye 26/12
 rokkantak ellátása 13/9, 17/2, 18/8, 40/17
 rokkantügyek irányítása 17/2, 18/8, 40/17, 44/8
 sebesült és beteg katonák elhelyezése 44/10
 sebesült katonák és az ellenforradalmi kísérlet során elesettek családtagjainak segélyezése 34/2
 segélyezés

- bajai közalkalmazottak segélykérelmének elutasítása 39/10
- Bécsben élő özvegyek, hadirokkantak, árvák részére 13/9
- csongrádi közalkalmazottak segélykérelmének elutasítása 41/6
- egyházi személyek és ellátatlanok részére 11/11, 22/5
- ellenforradalmi kísérlet során elesett vöröskatonák családtagjainak, sebesülteknek 34/2
- gyorssegélyek 6/1, 14/12
- hadifogoly hozzátartozóknak 37/4
- megszállt területen élő tisztviselőknek 24/2
- menekülteknek 44/6
- munkanélküli-segély 9/8b, 25/3, 28/3, 14/15, 26/12, 27/2, 28/5
- nyomdászoknak munkanélküliség esetén 14/15
- orvosoknak, kisiparosoknak, katonai szolgálatra jelentkezés esetén 26/9
- pincéreknek (munkanélküli) 26/12
- szegedi letartóztatottak családtagjainak 19/12
- szegedi munkanélkülieknek 36/7
- szénsegély 6/9, 25/3, 28/3
- vöröskatonák családtagjainak 25/1

 Szabó Ervin édesanyjának kegydíj 4/15
 szanatóriumok szocializálása 15/4
 szegedi letartóztatott munkások családtagjainak segélyezése 29/12

szegedi munkanélküliek segélyezése 36/7
szénsegély 6/9, 25/3, 28/3
szociálpolitika megvitatása 6/4
tisztviselők támogatása a megszállt területen 24/2
tüdővész elleni védekezés 42/7
utánkezelő intézetekben, rokkant szövetség-nél működő bizalmi testületek feloszlása 44/8
vita a szociálpolitikáról 6/4
Vörös Hadsereg és Vörös Őrség tagjainak betegség- és balesetbiztosítása 40/4
vöröskatonák családtagjainak segélyezése 25/1
zálogtárgyak visszaszolgáltatása 6/20

Tanácsok

lásd Államhatalom, tanácsok, belügyi igazgatás

Termelés

lásd Iparirányítás, termelés

Útlevelények

ausztriai utazás engedélyezése Buchinger Manónak 41/10
Belügyi Népbiztosság hatáskörébe kerül az útlevelény 3/10
határátlépés hamis iratokkal 44/4
Külgügyi és a Pénzügyi Népbiztossághoz kerül az útlevelény 4/5
utazás engedélyezése Buchinger Manónak Ausztriába 41/10
utazási igazolványok egységesítése 13/10b
útlevelétkérdés rendezésének előkészítése 38/1
útlevelény hovatartozása 3/10, 4/5

Ügyrendi, szervezési kérdések (Kormányzótanács)

aláírás módja rendeletek esetében 6/6
Alkotmány, szocializálás tárgyalásának időpontja 2/15
betegség- és balesetbiztosítási rendelet kidolgozására bizottság kiküldése 5/15
bizottság kiküldése
– Alkotmány szövegezésére 5/7
– betegség- és balesetbiztosítási rendelet kidolgozására 5/15
– budapesti karhatalom kérdésének rendezésére 37/3, 38/1
– dunántúli vasutassztrájk és postásmozgalom felszámolására 32/2
– székesfehérvári helyzet kivizsgálására 29/6
– választások előkészítésére 1/12, 6/16
– választási visszaélések kivizsgálására 10/3
budapesti karhatalom kérdésének rendezésére bizottság kiküldése 37/3, 38/1
chiffre-ek kezelése 11/15

dunántúli vasutassztrájk és postásmozgalom felszámolására bizottság kiküldése 32/2
fegyverszüneti bizottság és a Forradalmi Kormányzótanács közötti összeköttetés 34/1

Forradalmi Kormányzótanács

– elnöki hivatal vezetőinek kinevezése, hatáskörük 2/31, 36/2
– összetételének újbóli megállapítása 8/7
– üléseinek kiadásai 13/6
– ügyrendje 11/15, 13/7
gazdasági népbiztosságok vezetőinek külön tanácskozásai 4/6, 11/15, 12/3b, 13/7, 14/12, 15/1-5, 17/1, 18/1-14, 21/7, 22/1-8, 24/1-7, 25/1-6, 27/1-4

Hadügyi és Külgügyi Népbiztosság vezetőinek külön tanácskozása 12/3

helyettes népbiztosi elnevezés megszüntetése 8/7

jászberényi események kivizsgálására népbiztos kiküldése 40/11

külön tanácskozás

- gazdasági népbiztosságok vezetői részére 4/6, 11/15, 12/3b, 13/7, 14/12, 15/1-5, 17/1, 18/1-14, 21/7, 22/1-8, 24/1-7, 25/1-6, 27/1-4
- Hadügyi és a Külgügyi Népbiztosság vezetőinek részvételével 12/3
- pártügyek megbeszélésére 12/4, 13/8, 14/1
- politikai népbiztosságok vezetői részvételével 13/7, 16/1-3, 17/1, 19/6, 20/1-5

letartóztatások elrendelésére felhatalmazás az öttagú politikai bizottság számára 1/15
napirendek

- elhalasztás 7/6, 9/10, 13/17, 28/6, 30/5, 37/6
- előterjesztésének módja 1/11, 1/23, 3/31, 6/10, 11/15
- meghatározása 2/15, 6/28b, 9/8b, 10/10, 13/1, 29/2, 39/3

népbiztos(ok)

- helyettesek kinevezése 33/1
- helyettesítése a Forradalmi Kormányzótanács ülésein 33/1
- kiküldése a jászberényi események kivizsgálására 40/11
- munkájának összehangolása 33/5

Népgazdasági Tanács vezetőinek részvétele a Forradalmi Kormányzótanács ülésein 33/1
osztály szervezése a Forradalmi Kormányzótanács Elnökségén a visszaélések kivizsgálására 41/15

összeköttetés a fegyverszüneti bizottság és a Forradalmi Kormányzótanács között 34/1
öttagú direktórium felhatalmazása letartóztatások elrendelésére 1/15

párttitkárság és a szakszervezetek képviselőinek meghívása a Forradalmi Kormányzótanács ülésére 23/1

párttitkár részvétele a Forradalmi Kormányzótanács ülésein 3/2
 pártügyek külön ülésen való megtárgyalása 12/4, 13/8, 14/1
 pénzügyek vizsgálatára bizottság kiküldése a népbiztosságokhoz 24/7
 Politikai Bizottság összetételének megváltoztatása 19/1
 politikai népbiztosságok vezetőinek külön tanácskozásai 13/7, 16/1-3, 17/1, 19/6, 20/1-5
 postásmozgalom és vasutassztrájk felszámolására bizottság kiküldése 32/2
 rendeletek
 - aláírásának módja 6/6
 - közzététele 1/17, 5/5, 6/14, 6/28b
 szakszervezetek és párttitkárság képviselőinek meghívása a Forradalmi Kormányzótanács ülésére 23/1
 székesfehérvári helyzet kivizsgálására bizottság kiküldése 29/6
 szocializálás és az Alkotmány tárgyalásának időpontja 2/15
 távollevő népbiztosok helyettesítése a Forradalmi Kormányzótanács ülésein 33/1
 ügyrend a Forradalmi Kormányzótanács részére 11/15, 13/7
 ülés időpontja 9/11b, 18/14, 21/1, 36/3
 választások előkészítésére bizottság kiküldése 1/12, 6/16
 választási visszaélések kivizsgálására bizottság kiküldése 10/3
 vasutassztrájk és postásmozgalom felszámolására bizottság kiküldése 32/2
 visszaélések kivizsgálására osztály szervezése a Forradalmi Kormányzótanács Elnökségén 41/15

Vallási ügyek

lásd Egyházi, vallási ügyek

Visszahívások

lásd Kinevezések, visszahívások

Vörös Hadsereg

agitátorok, katonák, instruktorok, megbízottak illetménye 4/2, 24/6, 28/7, 30/8, 32/5
 ágyú- és lőszergyártás 2/4
 autók feletti rendelkezés 1/29
 baleset- és betegségbiztosítás a Vörös Hadsereg tagjai részére 40/4
 beszoállítás kötelezettség katonaruhára és felszerelésre 4/12
 beteg és sebesült katonák elhelyezése 44/10
 csehszlovák fronton a Vörös Hadsereg visszavonása 35/1
 direktóriumok illetékessége hadi ügyekben 19/17
 egészségügyi ellátás a hadseregben 31/8

elesett vöröskatonák hozzátartozóinak és az ellenforradalmi kísérlet során megsebesült vöröskatonák segélyezése 34/2
 ellenforradalmi kísérlet során elesett vöröskatonák temetése 33/2
 előnyomuló Vörös Hadsereg üdvözlése 32/1
 frontra küldött
 - népbiztosok 17/6, 18/3, 20/2, 21/1, 44/5
 - polgári, politikai megbízottak 1/4, 10/5
 - szakszervezeti vezetők 26/4
 hadi- és polgári gazdálkodás összehangolása 41/17
 hadikölcsön 7/6
 hadi ügyekben a direktóriumok illetékessége 19/17
 hadsereg egészségügyi ellátása 31/8
 hadsereg ellátása 29/3, 40/9, 41/1
 hadsereg-főparancsnok és a hadügyi népbiztos közötti vita 35/3
 hadsereg helyzete 6/4, 7/3, 10/5, 21/1, 26/4, 29/3, 37/3
 hadügyi népbiztos részére pénz kiutalás 38/5
 Hadügyi Népbiztosság munkája, vezetői 7/3
 illetmény katonák, instruktorok, megbízottak, agitátorok részére 4/2, 24/6, 28/7, 30/8, 32/5
 katonai forradalmi törvényszékek 12/2, 12/6, 38/4
 katonai illetmények lefoglalása 38/7
 katonai szolgálatra jelentkező kisiparosok, orvosok segélyezése 26/9
 katonák családtagjainak segélyezése 25/1
 katonák, instruktorok, megbízottak, agitátorok illetménye 4/2, 24/6, 28/7, 30/8, 32/5
 katonaruha és -felszerelés beszoállítását 4/12
 kisiparosok, orvosok segélyezése katonai szolgálatra jelentkezésük esetén 26/9
 lőszer- és ágyúgyártás 2/4
 megbízottak, agitátorok, katonák, instruktorok illetménye 4/2, 24/6, 28/7, 30/8, 32/5
 mozgósítás a tisztek körében 38/3
 népbiztosok frontra küldése 17/6, 18/13, 20/2, 21/1, 44/5
 orvosok, kisiparosok segélyezése katonai szolgálatra jelentkezésük esetén 26/9
 pénz kiutalása a hadügyi népbiztos részére 38/5
 polgári és hadigazdálkodás összehangolása 41/17
 polgári megbízottak, politikai megbízottak frontra küldése 1/4, 10/5
 sebesült és beteg katonák elhelyezése 44/10
 segély
 - ellenforradalmi kísérlet során elesett vöröskatonák hozzátartozóinak és a sebesülteknek 34/2

- katonai szolgálatra jelentkező kisiparosoknak és orvosoknak 26/9
- katonák családtagjainak 25/1
- szakszervezeti vezetők frontra küldése 26/4
- székely katonák, hadosztály 4/17, 6/27b
- Szlovákia felé előnyomuló Vörös Hadsereg üdvözlése 32/1
- tisztek mozgósítása 38/3
- toborzás 2/4, 19/7
- vadászok zsoldja 3/19
- védkötelezettség 31/6, 38/3, 41/4
- Vörös Hadsereg
  - szervezése 2/4, 29/3
  - tagjainak betegség- és balesetbiztosítása 40/4
  - visszahívása a csehszlovák fronton 35/1
- Vörös Katona c. lap 5/1
- vöröskatonák temetése, akik az ellenforradalmi kísérlet során elestek 33/2

Vörös Őrség, karhatalom

- baleset- és betegségbiztosítás a Vörös Őrség tagjai számára 40/4
- csendőrség, rendőrség leszerelése 1/13
- egyes karhatalmi egységek megszüntetése 26/4
- Fabik karhatalmi egység Budapestre rendelése 43/2
- fegyházőrök szervezeti hovatartozása 6/17
- illetmény rendezése a Vörös Őrségnél 32/5
- karhatalom kérdésének rendezése 38/10, 39/7, 41/9
- letartóztatások, nyomozások központosítása a Vörös Őrséghez 11/3, 12/2, 16/3, 17/5
- rendőrség, csendőrség leszerelése 1/13
- rendőr-tisztviselők letartóztatása 1/13
- Szamuely László ellen vizsgálat a soproni ellenforradalmárok kivégzése miatt 38/8
- újjászervezés a Vörös Őrségnél 36/6, 37/3
- vasúti őrség felállítása 40/12
- vezetők kinevezése a Vörös Őrséghez 12/2, 41/9, 42/4

SZEMÉLYNEVMUTATÓ*

Ábrahám Mátyás 300

Ágoston Péter 16, 20, 29, 35, 43, 51, 55, 57, 59-60, 66, 69, 72, 77, 79, 83, 89, 92-93, 99-100, 103, 108, 117, 126-127, 139, 141-144, 146, 153, 156-158, 163-165, 211, 217-218, 220-221, 233-234, 237, 246, 258, 263, 272, 274, 277-280, 285, 290, 300, 303, 318, 342, 347, 351, 360, 363-364, 394, 406, 413, 415, 426, 428-429, 432-433, 440, 442, 445, 447, 456-458, 467

Albrecht Ernő 468

Alpári Gyula 30, 452, 491, 495

Andrássy Gyula gróf 243-244

Apponyi Albert 222

Aranys György 416-417, 427

Asch Lipót dr. 423

Axelrod, Tobia 197

Bajáki Ferenc 21, 37-38, 42, 44, 163, 181, 193, 227, 237, 245, 258, 279, 281, 283, 294, 299-300, 318, 323, 330, 347-348, 359, 381, 394, 404-406, 413, 415, 424, 432, 440, 445, 452, 456, 459, 461, 467-469, 471-472, 491, 493-495, 501-502, 506

Balla Aladár 244

Balogh Elemér 361-362

Balogh Jenő 193, 478

Baloghy Ernő 87

Bárczy István, bárcziházi 21

Bardócz Béla 512

Barna Jenő 263

Barna Sándor 251

Bársony István 67

Bauer, Otto 495, 502

Bebel, August 40, 293

Békési Imre 252

Bencs Zoltán 82, 99

Benkő Antal 99

Berinkei Dénes 9, 29, 35, 58, 234

Bethlen István gróf 321, 413

Betrix ezredes 157-158, 165-166, 283, 300

Biermann István 263, 277-278

Bihari Mihály 24-26, 394, 403-406, 412, 432, 437, 439-440, 444-445, 449-450, 455, 459-461, 466, 472, 477-478, 483-484, 490-491, 500-501, 505-506, 510-511, 515

Biró Dezső 26, 51, 55, 57, 59, 65, 251, 261, 268, 279-280, 286-288

Bodó Pál 252

Bodó Richárd 452

Bogár Ignác 171, 263, 445

Bokányi Dezső 20-21, 25, 40-41, 51, 53, 60, 65-66, 68, 72-77, 80, 82, 84, 91-93, 96, 99-101, 103-104, 108, 113, 115-118, 120, 127-130, 136-137, 143-145, 151-154, 157, 159-160, 163, 165-169, 178, 183-185, 192-194, 205, 211, 214, 221, 225, 236-237, 243, 250, 258-260, 262, 265-268, 270, 274, 276-281, 287, 291-293, 296, 304-305, 309, 318-319, 325-326, 334-335, 339-340, 346, 349, 362, 366, 374, 379, 383, 385-389, 394-395, 406-408, 432-433, 440, 443-445, 486

Bolgár Elek 30, 44, 53, 102, 158, 166, 171, 192, 347-348, 354, 359-360, 377, 452, 516, 534

Borghese, Livio herceg 63

Böhm Artúr 113, 131, 164, 177

Böhm Vilmos 20-21, 31-32, 36, 39, 43, 51-52, 54-57, 60, 66, 68, 71, 73-79, 81-84, 86, 91-94, 96-104, 108-109, 113-114, 117-120, 123-127, 129-131, 133-136, 138-141, 143-147, 149, 151-155, 157-161, 163, 165-175, 178-180, 183-186, 188-190, 192, 196, 198-200, 202, 205-207, 209-211, 213, 217, 224-225, 230-231, 237-238, 241, 244, 246-247, 255-258, 260-264, 267-270, 272-279, 281, 286-288, 291-293, 295, 312, 316-320, 322-324, 326-327, 329-331, 342, 347-349, 353-356, 358, 362-363, 377-378, 387, 394-395, 398, 456-457, 460, 469, 472, 488, 495

Brandstein Illésné 10

*A kurzívval szedett szám azt az oldalt jelzi, ahol az illető személyről tájékoztatás található.

- Braun Mór 81, 99, 184, 354
 Bródi Ernő 60, 61, 214
 Bródy Mihály 166
 Brown, Philip 345, 347–348, 354, 359–360
 Brunner József 18, 416–417, 427, 511–515
 Buchinger Manó 198, 204–206, 227, 355, 497
 Buharin, Nikolaj 249
 Büchler József 66, 77, 90–91, 96, 117, 144, 157, 161, 173, 175, 196, 211, 227, 237–238, 243, 247, 261, 268, 279, 281, 286–287, 294, 296, 298, 318, 342
- Cibulka *lásd* Czibula Antal
 Clemenceau, Georges 14, 456–457, 459, 460
 Cnobloch Johann báró 68, 104, 244
 Coolidge, Archibald 345
 Cuninghame, Sir Thomas 345, 377
 Czibula Antal dr. 166, 283, 301
 Czóbel Ernő 154
- Csathó Gyula 474
 Cseh Imre 166
 Csehi Gyula 503
 Cserny József 496, 510
 Cservenka Miklós 277–278, 360, 416–417, 427
 Csicseric, Csiderics *lásd* Csidesi Fritz Győző
 Csicserin, Georgij Vasziljevics 255
 Csidesi Fritz Győző 227
 Csizmadia Sándor 38, 43, 60, 67, 77, 87–88, 141–142, 157–159, 163–167, 176
- Darvas Simon 248
 Dénes Sándor 227
 Detre János 165–166, 295
 Deutsch, Julius 86, 106, 148, 244
 Dick Bódog 252
 Dienes László 120, 137, 272, 277
 Diez Günther 468
 Diner Dénes József 102, 323, 329
 Dormándy Géza 52
 Dorogsághy Vince 25, 244
 Dovcsák Antal 16, 25, 28, 36–37, 39, 42–43, 51, 60, 66, 70, 73–74, 77, 87, 91, 108–109, 117, 122, 130, 137–138, 144, 146, 154–155, 163, 172, 176, 227, 237–238, 246–249, 254, 258, 260, 267, 279, 283, 299, 304–306, 308–311, 318, 323, 330, 346–349, 354–362, 450–453, 456–459, 461, 467–468, 472–473, 478, 484–485, 489, 491, 498, 501–502, 511
 Drahovszky Antal 81, 99, 184
 Duske, Wilhelm 197
- Engels, Friedrich 35–36, 38, 40, 65
 Engländer Fülöp 131
 Erdélyi Mihály 454, 470
 Erdélyi Mór 20, 39–40, 43–44, 51, 57, 60, 64, 66–71, 74, 77, 83, 85, 95, 98, 100–104, 106, 108–109, 113, 122–123, 133, 138, 157–159, 162–165, 167, 175, 177, 232, 237–238, 245–246, 248, 250, 260, 267, 279–281, 283, 288, 293, 299–301, 304, 308, 323, 332–334, 338–339, 347–349, 354, 359, 361–362, 366–367, 369–373, 375–376, 380, 383–385, 394–397, 400–401, 406–407, 409, 413–415, 422–426, 432, 435–437, 440, 492
- Erdős Arnold 416–417, 427
 Erzsébet *lásd* Wittelsbach Erzsébet
 Esterházy Móric gróf 374
- Fáber Oszkár 62, 169, 262, 269–270, 461, 507, 515
 Fabik Károly 496, 510
 Faragó Miklós 56
 Farkas Adolf 404
 Farkas István 10, 21, 173, 196, 279, 281, 295–296, 433, 440
 Farkas István hivataloszló 180–181, 192
 Fazekas Sándor 193
 Fehér Imre 486
 Fehérváry Géza báró 506
 Feith Béla 356
 Fejér Lipót 22
 Fekete György 326
 Fenyő Andor 53, 214, 225
 Fergstadt *lásd* Freistadt Fülöp
 Fésüs Júlia 128
 Fiedler Rezső 20, 31–32, 40, 51, 77, 105, 117, 119–120, 131, 135–136, 140, 144–146, 152, 154–157, 161, 163, 172, 175, 178, 184, 211, 220, 237, 258, 260, 267–268, 279, 312–313, 316, 318, 345–348, 352, 358, 365, 394, 406, 408, 413, 432, 440, 445, 512
- Filipovics Katalin 10
 Foch, Ferdinand 255
 Franchet d'Esperey, Louis 51
 Frank Imre 416–417, 427
 Freeman Williams, F. 164, 221, 364, 440
 Freistadt Fülöp 244
 Fürstenberg-Stammheim, Franz Egon gróf 68
- Gábor Andor 214
 Gábor Sándorné 77, 85, 92, 210
 Galagan, Nikolaj 84–85, 105
 Garami Ernő 206, 359
 Garbai Sándor 20–22, 25, 27–28, 42–43, 51, 55, 60–62, 64–71, 73–74, 76–77, 81–82, 86, 88–92, 96, 98–101, 104, 106–108, 110–111, 116–117, 122, 127–128, 132, 135–139, 142–144, 146–147, 155–157, 159, 162–163, 166–167, 175–180, 183–184, 186, 188–190, 192–196, 198–199, 201–202, 204–211, 214, 216–217, 219–222, 224–227, 229, 231–237, 240–241, 243–244, 247, 254, 256–261, 264–270, 272, 275–276, 278–280, 282, 284–288, 290, 295, 297–298, 300–305, 308–310, 312–320, 322–323, 325–327, 329–335, 337–340, 342–343, 345–353, 359–366,

- 368–372, 375–377, 381, 383, 385–386, 394, 404–406, 408–409, 411–413, 415, 420–422, 425–432, 436, 440, 445, 450–454, 456, 459–463, 467–470, 472–473, 478, 480, 482–484, 486, 488–489, 491, 493, 495–498, 501–502, 504–511, 513
- Geiger *lásd* Gungl (Gungel) Ferenc
- Geréb Imre 503
- Gerelyes Ede 59, 323
- Gerő 52
- Gogolák Károly 21
- Golubovics, Vsevolod 85, 105
- Gondrecourt tábornok 271
- Göndör Ferenc 56, 214, 253, 313–317
- Grimm, Robert 296
- Gritsko 354
- Gungl (Gungel) Ferenc 53, 98–99, 178, 183–184
- Guth Antal 21, 26, 40, 41–42, 65, 77, 108, 144, 163, 211, 237, 258, 277, 279, 304–305, 307, 309, 311, 318, 332–333, 335–342, 347, 349, 352, 362, 365, 394, 403, 406, 413, 415–417, 420, 425, 427, 430, 440, 444, 450–451, 453–454, 456, 458–459, 461, 467–468, 471–472, 475–476, 484–485, 487–489, 491, 493–494, 498, 506, 511–515
- Habsburg, IV. Károly király 329
- Hackspacher József István 238, 240, 244–245, 254, 413, 423
- Hajdu Gyula 18, 355, 416, 427, 503
- Hajdu Tibor 9, 45, 72, 183, 197, 243, 255, 345
- Hamburger Jenő 20, 37–39, 43, 51, 57, 60, 62, 66–67, 70, 72, 77, 79–80, 87–88, 91–94, 96, 108, 110, 117, 119, 127, 133, 142–144, 146, 156–157, 159, 163, 166–167, 176, 211, 216, 218, 220–221, 225, 228, 234, 236–237, 240, 254, 260, 267, 304, 308, 311, 318, 349, 362, 366, 368–370, 373–375, 383–384, 404, 432, 436, 440–442, 444, 452, 456, 467–468, 470, 472, 476, 478, 480, 482, 484–487, 490, 496, 501, 503–504, 506–509, 511–512
- Hamburger Sándor 164, 177
- Handler József 99
- Harda 65
- Haubrich József 16, 31, 32–33, 39, 43, 51, 60, 77, 92, 99, 108, 117, 146, 154–155, 157, 160–161, 163, 172–175, 178, 181, 193, 196, 211, 216, 229, 231, 237, 245, 258, 279, 300, 312, 318, 322, 328, 378–379, 381, 394, 399, 401, 413, 418, 427, 432, 438, 440, 445–446, 469, 505
- Hautmann, Hans 328
- Hazai Samu báró 193, 478
- Helfgott Ármin 130
- Hevesi Ákos 369, 374
- Hevesi Gyula 36–37, 39, 51, 66, 72–74, 77–78, 89–91, 93, 117, 119, 135, 137, 142, 144–145, 154, 157, 161, 163, 174–175, 178–179, 186–187, 193, 196, 211, 213, 216, 220, 224, 227, 229, 232, 258, 260, 267, 279, 284, 302, 304–305, 308–309, 318, 321, 328, 342, 347–348, 351, 353, 356, 364–365, 386, 394, 404, 406, 408, 413–414, 420, 424–425, 429–430, 432, 434, 438, 440, 445–447
- Hirossik János 10, 21, 173, 227, 268, 279–282, 288, 290–292, 295–298, 394
- Hódy Gyula 222
- Holes *lásd* Hollós József
- Hollós József dr. 300
- Horovicz Gábor 173
- Horovitz Jenő 33, 269, 452
- Horti Emil 10, 416–417, 427
- Horváth János 416–417, 427, 512
- Horváth Lajos 501–502
- Hudjakov, N. A. 255
- Illés Artúr 39–40, 51, 59–60, 77, 83, 102–103, 117, 123, 144, 155, 157, 178, 181–182, 189, 192–194, 196, 199–200, 208–211, 218, 231, 233, 258, 279, 302, 318, 347, 349–350, 362–363, 378, 440
- Jackwert Ede 416–417, 427
- Jakabb Béla 55
- Jancsik Ferenc 21, 54, 144, 150, 157, 227, 240, 248, 254, 347, 413, 423, 446–447
- Jancsó Károly 173, 245, 261, 268, 279–280, 286, 312–314, 316–317, 432, 436
- Jánszky Béla 99
- Jekelfalussy Zoltán 21
- Joannovits Sándor 416–417, 427
- Jócsák Kálmán 512
- Junker János 61
- Kabók Lajos 306, 450–451, 501
- Kádár Imre 131
- Kalmár Henrik 42–43, 51, 60–61, 77, 97, 108, 117, 144, 157, 163, 178, 182, 193–197, 203–204, 211, 237, 258, 279, 318, 324, 330, 342, 347, 349, 362, 394, 402, 406, 413–414, 423, 432, 440, 445, 450, 454, 456, 459, 461, 467, 472, 478, 484, 491, 501, 509
- Kalmár Jenő 22, 25, 65, 128
- Kaminszky József 201–202
- Károlyi Gyula gróf 413
- Károlyi Mihály gróf 11, 35, 38, 53, 64, 244, 264, 313, 355, 410, 450
- Katz Béla 277
- Kary Károly báró 21
- Kecskés János 10
- Kelen József 36–37, 123, 138, 144, 154, 157, 163, 178, 196, 211, 216–217, 227–228, 231–233, 237, 304–306, 309–311, 318, 322, 329, 333–334, 338–339, 347, 349, 362, 386, 390, 393–394, 404–406, 411
- Kellner Sándor 194–195, 416–417, 427, 509

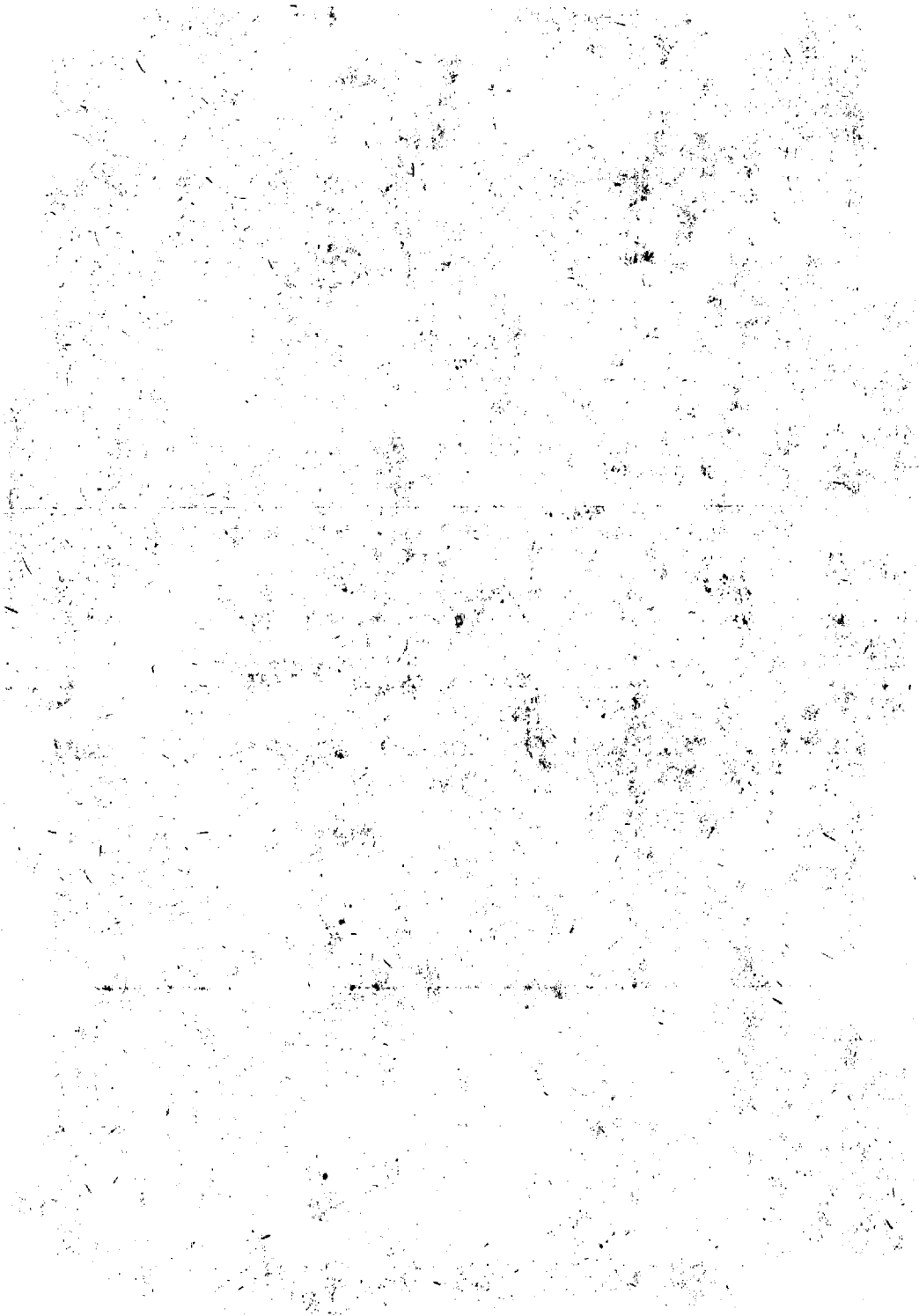
- Kenderes Pál 416, 512
 Kéri Pál 313, 524
 Kertész Mihály 10
 Klofač, Vaclav 271
 Komját Aladár 36
 Koncsek László 243
 Kondor Bernát 39–40, 113, 123, 138, 162–164, 175, 177–179, 182, 187, 193, 196, 199, 208–211, 220, 260, 267, 279, 302, 318–319, 323, 326, 330, 342, 347
 Korbuly Károly 230
 Kormos Károly 244–245
 Könyvesi 100
 Kötsky Gábor 59
 Kratochvil Károly 271, 347, 363
 Krausz Simon 232
 Krejcsi Rezső 323, 329
 Kristoffy József 506
 Kulcsár István 452
 Kun Béla 10, 16, 18–21, 26–27, 28–29, 31, 34, 51–56, 60–61, 63, 66, 68, 71–74, 77, 80, 83–86, 94–99, 101–104, 106–108, 113–114, 117–118, 120, 122–123, 126, 128–139, 141–142, 144–147, 150–151, 153–199, 201–207, 210–214, 216–218, 221, 223–224, 226, 228–232, 237–238, 240–241, 243–248, 251, 254–256, 258, 260, 262–269, 271–284, 286–287, 289–291, 293, 295–302, 305, 309, 312–313, 315–321, 324, 326–328, 330, 342–349, 351, 355–357, 359–363, 377, 380–381, 383, 386, 394–395, 398, 407, 413–416, 418–425, 427–436, 440–441, 445–446, 455–456, 458–465, 467–469, 472, 476, 482, 496, 501–505
 Kunfi Zsigmond 19–21, 26, 35–36, 41, 43, 51–53, 55–58, 60, 62, 66, 69, 72, 75–77, 79–80, 84, 89–91, 94–95, 104–105, 108, 115–117, 119, 132, 142–144, 146–147, 153, 156–157, 160, 163, 167, 169–172, 174–175, 211, 213, 218–219, 223–224, 234–238, 240–241, 248, 251, 254–257, 260, 267–268, 279, 281–282, 284, 293, 296–298, 301–303, 312, 314–315, 317–318, 321–322, 324, 327–330, 342–345, 347–348, 358, 377–379, 394, 401, 406, 408, 413, 416, 418, 421, 426–428, 431–432, 435–438, 440, 442–443
 Ládai István 20, 34, 43, 51–52, 55, 60, 64–66, 70, 72, 77–78, 81, 90–91, 99, 108, 110, 114, 117, 126–127, 129, 131, 140–141, 144, 146, 156–159, 162–163, 165–167, 169, 175–176, 178, 196, 199–200, 208, 210–211, 235, 237, 258, 260, 267, 279, 317, 337, 341–343, 347, 364
 Lánczy Leó 212, 214, 222, 224, 232
 Landler Ernő 394, 406, 411, 413, 415, 425, 432, 440, 442
 Landler Jenő 19–21, 33–34, 39, 43, 51–53, 55–56, 60, 66–69, 73–74, 76–79, 87–92, 108–110, 117, 119–120, 122–123, 127, 131–133, 136–139, 141, 143–146, 152–153, 155–157, 159–160, 163, 167, 169, 174, 176, 196–198, 203–206, 211, 213–215, 217–218, 222, 225–226, 231, 234, 237–241, 243, 245–249, 252–258, 260, 262–263, 266–267, 269–273, 277–285, 290–291, 295–298, 300–301, 303–306, 308–321, 324, 326–328, 331, 338, 347–348, 351, 357, 364, 366, 370–371, 375–378, 380–381, 383, 394, 406–407, 461, 464–465, 472, 474–476, 510–514
 Langer János 173
 Lantos Bertalan 416, 427
 László Jenő 54, 62, 157, 163, 167, 176, 212–213, 222, 342, 344, 349, 357, 361, 370, 375
 Latinca Sándor 417
 Lebovitz Farkas 105
 Lengyel Gyula 16, 20, 41–42, 83, 101, 155, 157, 163, 178, 189, 196, 211–212, 215, 217, 221–222, 226, 232–233, 235, 237, 240, 248, 254, 260, 267, 277, 279, 301, 332, 334–335, 337, 339–342, 347, 349, 362, 365, 383, 386, 394, 396–397, 402–410, 413, 415, 418–420, 426, 428–430, 432, 438, 440, 445, 447–448, 450–453, 456, 459–461, 463, 465–469, 472, 476, 478, 491–495, 497–498, 501, 503–508, 511
 Lengyel József 473
 Lenin, Vlagyimir Iljics 19, 28, 31, 85, 103, 105, 197, 253, 255, 275, 356, 360
 Lévai Oszkár 354, 512
 Levine, Eugen 197
 Linder Béla 70, 355
 Lipp, Franz 197
 Liptai Ervin 149, 207, 347
 Lugosi Béla 169
 Lukács György 35, 45, 51, 59–60, 62, 65–66, 72, 77, 108, 113, 117, 120, 135, 144–146, 153–154, 156–158, 163, 165, 167, 171, 178–179, 182, 188, 193, 196, 211, 213–214, 224, 226, 237–238, 247, 249, 255–256, 258, 262–263, 267, 269–270, 276, 278–279, 281–282, 294, 297–299, 302–303, 310, 312–313, 315–318, 321, 328, 342, 347, 349, 362, 394, 432–433, 445, 447, 452, 472, 475–476, 484, 488–489, 491, 493, 499, 501, 506–507, 511
 Lukachich Géza báró 244
 Lukács Gyula 416–417, 427
 Luszti Arnold 416–417, 427
 Mácza János 313
 Magyar Károly 501–502
 Magyar Lajos 214
 Maniu, Juliu 271
 Markovich Imre 244

- Markovics Ernő 174
 Marsovszky Ivor 21
 Marx, Karl 35–36, 38, 40, 65
 Masaryk, Thomaš Garrigue 270–271
 Mausz Rezső 33, 452
 Mayor Dezső 165
 Medve Zsigmond 350
 Mészáros Károly 183
 Miákits Ferenc 141, 196, 380, 440, 450–451, 501
 Mihályi János 454, 470, 429
 Mikulik József 87, 141
 Mittelhauser, Eugene D. A. 456
 Mojš Anton 60, 196
 Molnár István 356
 Molnár Miklós 512
 Mosolygó Antal 87
 Muna, Alois 105, 191
 Mühsam, Erick 197
 Münnich Ferenc 238, 240, 244–246, 254

 Nagy Béla 407
 Nagy Ferenc 64, 81–82, 99
 Nagy Lajos 416–417, 427
 Nagy Mihály 46
 Nánássy László 55
 Németh Vilmos 81, 99
 Neumann Dániel báró 272
 Neumann József 10, 202
 Nikolényi Dezső 343
 Noske, Gustav 197

 Nyisztor György 38–39, 42–43, 51, 55, 60, 66, 71–72, 77, 80, 94–95, 110, 144, 157, 163, 176, 196, 205–206, 211, 237, 239, 247, 249, 251, 254, 256, 279, 318, 342–343, 347, 394, 404, 406, 432–433, 445, 450, 452, 461, 464, 478, 484, 491, 501, 506, 511, 513

 Olejnyik József 283, 301
 Ovszejenko, V. Antonov 255
 Österreicher Sándor 150

 Pajor Rudolf 10
 Pál János 416, 427
 Páll Béla 55
 Peidl Gyula 28–29, 32–34, 40, 198, 204–206, 227
 Pellé, Maurice César Joseph 456–457
 Persiani Ádám 58, 62
 Péterffy Zoltán 261, 268, 279
 Petneházy László 22
 Petrák Katalin 180
 Petri Pál 21
 Peyer Károly 16, 306, 310, 380, 440, 528
 Pickelt 52
 Pikler 97
 Pintér János 54
 Pogány József 10, 19, 21, 29–30, 31, 36, 43–44, 51–52, 55–56, 59–61, 66–67, 71, 73–74, 77–78, 82–83, 85, 88–92, 100, 102–103, 106–108, 113, 117, 128, 131–132, 134–135, 141, 144–148, 150–153, 155–157, 160–161, 163, 166–167, 170–171, 174–175, 178, 180, 182, 191, 194, 196, 210–211, 218, 233, 235, 237, 239–241, 253–254, 256–258, 260, 266, 268, 279, 281–282, 296–297, 303, 312, 316, 318, 321, 327–329, 346, 349, 354, 359–360, 362–363, 379–381, 431–432, 437, 446, 461–462, 464–465, 488, 504–505, 510
 Pogány Kálmán 62
 Pók Ödön 55, 214
 Pollák Simon 226, 392
 Pollner 291
 Polonyi Géza 344
 Pór Ernő 196, 198, 205–206, 434
 Preusz Mór 120–121, 122, 137–138, 198, 277

 Rabinovics József 10, 21, 173, 268, 279–282, 288, 295–296, 298, 300, 394, 406, 413, 415–417, 426–427, 432–433, 435, 440, 445, 447–448
 Rákóczi Ferenc, II. 201
 Rákos Ferenc 54, 478, 496, 512
 Rákosi Mátyás 18, 37, 39, 51, 66, 71, 108, 117, 144–145, 153, 157, 163, 178, 196, 199, 207–208, 211–212, 214, 216, 222, 226, 229, 231–232, 258, 278–279, 285, 302–303, 318, 324, 327, 330, 349, 362, 394, 406, 413, 440, 445–447, 452, 496, 503
 Ránki György 9
 Reinhardt, Myriam 296
 Reisz (József) Mór 173
 Renner, Karl 86, 104
 Rév Erika 46
 Révai József 252, 297
 Révész Mihály 26, 45–46, 60, 66, 76–77, 86, 108, 110, 116–117, 127, 142, 144, 147, 157, 162, 164, 178, 183, 196, 200, 211, 220, 224, 237, 242, 258, 264, 268, 273, 278–279, 282, 285, 287, 290, 298, 301, 303–305, 307, 309, 312–313, 315, 317–318, 323, 325, 329, 332, 337, 342, 344–347, 349, 353, 366, 372, 377, 383, 385–386, 390, 393–394, 405, 413, 421, 449, 455–458, 466–467, 471, 477, 505, 510, 515
 Robiczek Pál 141, 318, 324, 446
 Romsics Ignác 86
 Rónai Zoltán 16, 20–21, 34, 43, 51–55, 60, 62–64, 66–67, 72, 74–75, 77–81, 83, 86, 89–91, 93–98, 101, 107–108, 110, 113, 116–117, 120–121, 123–124, 127, 129, 131–133, 136, 138–139, 144, 146, 156–157, 160, 163, 167, 170, 172, 176, 178–184, 186, 189, 193–197, 199, 201–205, 208–211, 213–214, 217, 219, 222, 224–225, 231–233, 235–238, 240, 242, 249–251, 253–260, 263, 265–268, 273, 275–276, 279–282, 284, 289, 295–297, 301–

- 302, 318–320, 324, 326–327, 329–330, 347, 349–354, 357, 363–370, 373–375, 380, 382, 386–388, 390–392, 394, 397–399, 405–407, 409–411, 413–415, 418–420, 422, 424–430, 432, 434–435, 440, 443–444, 452, 461, 464, 467–472, 474–476, 478, 480–482, 484–489, 491, 493–497, 499–500, 506–509, 511–514
- Róth Imre 153
Roth Ottó 256, 355
Rudas László 16, 275, 282, 434
- Sachse József 264, 278, 284, 301
Saly Endre 179–180, 189
Sarlós Béla 320
Schaechter 206–207
Schlakter Károly 146
Schneff József 109–110
Schumpeter, Josef Alois 83, 102–103, 301
Sebesits 354
Sebestyén Arnold 251
Segre, Roberto 415, 425
Seidler Ernő 26, 51, 55, 119, 121, 133, 157, 178, 240, 244–245, 254
Siklós András 9
Simonka Boldizsár 501–502,
Simonyi Henrik 21
Smuts, Jan Christian 14, 158, 180, 192, 195, 211–212, 221, 271, 359–360
Sneff lásd Schneff József
Somló Dezső 73, 98, 131, 183–184, 187, 507
Somló József 207
Somogyi Szilveszter 165–166, 295, 300
Spádi Adél 10
Stefán Ágoston (Ágost) 42, 60, 66, 117, 144, 157, 163, 178, 182, 194, 196–197, 201, 203–204, 211, 220, 237, 240, 254, 256, 258, 267–268, 279, 347, 349, 352, 362, 364, 394, 406, 413, 432, 440, 445, 450, 456, 459, 461, 466–468, 472, 478, 484, 491, 501, 503, 506, 511
Stenczel Vilmos 343
Sugár Sándor 496
Sütő József 99, 173
- Szabados Sándor 36, 115, 117, 136, 144, 146–147, 155–157, 163, 178, 184, 191–192, 195, 226, 237, 239, 248, 252, 254, 256, 258, 264, 269, 277–278, 318–319, 326, 342, 347, 352, 365, 386, 390–392, 394, 406, 409, 413, 419–420, 429–430, 432, 434–435
Szabó Ervin 34–36, 38, 65, 84, 87, 104, 120
Szabó Gáspár 417
Szabó Imre 512
Szabó Károly 512
Szabó Oreszt 42, 60
Szakasits Antal 10
Szalkai Ferenc 342–343
Szamek Mór 505
Szamuely László 475
- Szamuely Tibor 16, 20–21, 29–31, 36, 40, 44, 51, 55, 60, 77, 81–82, 85, 88, 91, 100, 106, 108, 117, 119–140, 143–146, 149–151, 154–159, 161, 163, 165, 169, 173, 175, 178–179, 185, 187–188, 196–198, 201, 205, 211, 218, 233, 237, 245, 251, 253, 258, 318–319, 322, 325–326, 329, 335, 339, 349, 359–360, 362, 378, 380, 394, 407, 413–415, 421, 423, 425, 431, 445–447, 475, 486, 499
Szamuely Zoltán 279–280, 286
Szántó Béla 11, 16, 20–21, 30–31, 33, 51, 55, 58, 60–61, 66, 77, 83–84, 89, 91, 102, 104, 108, 110, 115–117, 122, 126, 128, 137–141, 143–146, 149, 155–158, 161, 163–164, 166, 169, 172, 174–182, 184, 188, 190–196, 198, 202, 205–206, 211, 237, 239, 241–242, 244–245, 250, 256–258, 260, 263, 267–268, 272, 274, 276, 278–281, 285, 288, 290–292, 294, 296, 302, 304–305, 308–310, 312–313, 316–318, 322–323, 329–330, 332–335, 337–340, 342–343, 347–348, 354, 356, 358, 364, 366–367, 372–374, 378–381, 383–389, 394, 398, 400, 402, 406, 410–415, 419, 422, 425, 429–430, 432, 436–438, 440, 442–448, 450, 453–456, 459–461, 467–469, 472–474, 478, 482, 484, 486–487, 489, 491, 494, 499, 501, 503, 506–508, 510–511, 513–515
Szántó Béláné 434
Szántó Rezső 354
Szaton Rezső 416–417, 427
Székely Béla 41, 51, 57, 66, 68, 70, 75, 77, 83, 98, 100, 102–103, 108, 117, 144, 154–155, 157, 163, 178, 182, 193–194, 196, 211, 214, 225, 235–237, 242, 258, 260, 267, 277–279, 283–284, 300–301, 304, 310–311, 318, 342–343, 347, 351, 363–364, 366–367, 372–373, 383–386, 388–394, 396, 401–402, 413, 419, 428–429, 432, 438, 440, 445, 447, 452
Szekeres József 121
Szekeres Lajos lásd Szeckerke Lajos
Szeckerke Lajos 300
Szende Pál 221, 300
Szendrei Jenő dr. 300
Szentkirályi Béla 245
Szikora Zoltán 64
Szinai Miklós 243
Szmuk Antal 152, 174
Szócs Áron 416, 427
Szerényi József báró 56, 278, 478
Szurmay Sándor báró 56
Szücs László 243
- Tabódy Zsolt 166, 300
Temesváry Géza 166
Tisza István gróf 193, 313, 422
Tisza Kálmán 150
Toller, Ernst 197

- Tompos Endre 346
 Tonzai 326
 Török Gábor 416–417, 427
 Troubridge, Ernest Charles 75, 164
- Udvardi János 166, 272, 283, 301
 Ujlaki Géza 59, 86, 116, 147, 264, 285, 325, 382, 412, 421, 490
- Vadász Lipót 222–223
 Vágó Béla 19, 31, 34, 51, 56, 66, 73, 77, 81, 88, 108, 117, 119, 131–135, 144–145, 152–153, 155–159, 161, 163, 165–167, 173–174, 178–179, 187–189, 196, 198–199, 205, 208, 211–215, 218, 222–223, 226, 233, 237, 239, 245, 247–248, 250–253, 258, 279–280, 287–289, 294, 312, 314, 316–318, 326, 349, 359, 362, 380, 394, 398, 407, 413, 415, 426, 445, 463, 486–487
 Vágó József 82, 99
 Vanczák János 18
 Vántus Károly 21, 38–39, 51, 60, 66, 71–72, 77, 79–80, 93–95, 108, 114, 117, 144, 157, 159–160, 162–164, 167, 170–173, 176, 211, 237, 240, 254, 258, 279, 284, 286, 302–303, 318, 327, 332, 347, 349, 362, 417, 445–447, 452
 Varga Jenő 16, 20–21, 32, 37, 41–43, 45, 51, 54, 60, 64, 66, 68–70, 77, 79–84, 90–104, 108, 114, 117–118, 120–121, 125–127, 130–131, 133, 136–137, 139–147, 152, 154–158, 160, 163, 165–166, 170, 178–179, 181, 184, 186, 188–190, 193, 196, 199–200, 202, 207, 209–211, 213, 215–217, 220–222, 224, 226–232, 237–239, 247, 249, 253, 256–260, 263, 265–268, 272–273, 275–277, 279, 281–285, 290, 296–297, 299, 301–306, 308–309, 311, 332–341, 347–349, 351, 355, 361–364, 366–369, 371–376, 383–390, 392, 394–397, 404–407, 409, 411, 413–415, 418–420, 423–425, 428–430, 432, 438, 441–443, 445–448, 450–453, 456, 459–461, 464, 467–470, 472, 476, 478, 480, 484–485, 487, 491–494, 496–497, 499, 501–502, 506, 508, 511
 Varga László 501–502
 Varjas Sándor 155
 Varjassy Lajos 61
 Várkonyi Bálint 342
 Vass János 58
 Vázsonyi Vilmos 243, 245
 Veres Mihály 251
 Vikár Béla 46
 Vincze Sándor 10, 26, 120, 122, 137–138, 173, 206, 277, 279, 288, 347, 377, 382, 394, 402, 406, 412–413, 432, 434, 440, 442–443
 Vinnycsenkó Vladimir 85, 105
 Vix, Fernand 9, 51–52, 57, 61, 158, 192, 354, 360
- Wallisch Kálmán 166, 283, 301
 Weinrab Ábrahám 343
 Wekerle Sándor 65, 222, 478
 Weltner Jakab 16, 19, 21, 35, 44, 117–118, 129–132, 140, 143, 161, 171, 173–174, 204–205, 237, 239, 241, 246, 248, 251–252, 255–256, 261, 268, 279–281, 286–288, 296, 312–317, 360, 380, 394, 396, 398, 401–402
 Werner Jenő 413, 415, 426, 429, 432–433, 436, 440, 445, 447
 Werner Mór 459, 512
 Wilson, Thomas Woodrow 359, 377
 Windischgraetz Lajos herceg 64, 243
 Wischnowszky Ignác 417, 512
 Wittelsbach, Erzsébet királyné 497
 Wittreich Jenő 416–417, 427
- Zigerits Károly 417
 Zinovjev, Grigorij Jevszejevics 80, 96
- Zsombor Géza 61

A KÖTETBEN ELŐFORDULÓ HÍRLAPOK ÉS FOLYÓIRATOK

- Déli Hírlap* 1917-ben alapított budapesti napilap. Felelős szerkesztője Lázár Miklós, majd 1919. január 10-től március 25-ig Puszta Béla. 1919. március 28-án megszüntették, illetve A Vörös Katona címen a Vörös Hadsereg lapja lett.
- Egyházi Közlöny* 1889-ben a magyar katolikus papság részére indított hetilap. Felelős szerkesztője Gergely József, majd 1911-től Hivatal József. 1919. április 12-én megszüntették.
- Az Ember* 1918-ban Budapesten indított szocialista jellegű politikai hetilap. Felelős szerkesztője Göndör Ferenc. 1919. április 15-től május 29-ig szünetelt, július 3-án beszüntették, novembertől Bécsben jelent meg.
- Az Est* 1910-ben Budapesten indított napilap. Felelős szerkesztője Miklós Andor. 1919. április 12-től a Belügyi Népbiztosság lapjaként jelent meg, május 14-én megszüntették.
- Fáklya* lásd *Világ*
- Huszdik Század* 1900-ban alapított társadalomtudományi és politikai havi szemle, szerkesztője Gratz Gusztáv, majd Kégl János, Somló Bódog. 1906-tól Jászi Oszkár, a Tanácsköztársaság idején az április–májusi összevont száma jelent meg.
- Internationale* 1918-ban alapított kommunista elméleti folyóirat; 1919 márciusától a KMP elméleti folyóirata. 1919-ben a június–júliusi kettős száma jelent meg. Hevesi Gyula, Komját Aladár, Kun Béla, Lukács György és Rudas László szerkesztette. 1920-ban még egy kettős száma jelent meg Bécsben.
- Köztelek* 1891-ben indított köz- és mezőgazdasági lap. Felelős szerkesztője, rövid megszakítással, Buday Barna volt. Az Országos Magyar Gazdasági Egyesület kiadásában jelent meg.
- Magyar Kereskedők Lapja, Magyar Lloyd* Politikai lap, a kereskedelem, nagyipar, vállalkozás és szállítás 1881-ben Budapesten alapított heti közlönye. Felelős szerkesztője Kormos Alfréd, majd Kormos Pál, 1919. március 25-én megszűnt, illetve a továbbiakban Szocialista Kereskedők Lapja címen jelent meg.
- A Munka* A Közoktatásügyi Népbiztosság könyvnyomtatásos gazdasági sajtótudósításaként Budapesten 1919. április 17-től augusztus 1-ig jelent meg naponta.
- A Nap* Braun Sándor által 1904-ben alapított budapesti napilap. Felelős szerkesztője Hajdú Miklós. 1919. május 8-án megszüntették.
- Néplap* 1894-ben Budapesten alapított gazdasági heti újság a földművelő nép számára. Felelős szerkesztője András Gazda,

- 1919 februárjától Krúdy Gyula, március 16-tól Papp Viktor. Megjelent magyar, német, szlovák, román, szerb és rutén nyelven. 1919. április 13-án megszüntették.
- Népszava** 1877-ben Budapesten alapított szocialista lap, 1890-től az MSZDP lapja. A Tanácsköztársaság idején az egyesült párt reggeli hivatalos napilapja. Felelős szerkesztője Garami Ernő, 1918 novemberétől Weltner Jakab.
- Nőmunkás** 1905-ben Budapesten indított szociáldemokrata nőmozgalmi lap. Felelős szerkesztője Rózsa J.-né, 1914-től Háryné Kalmár Zsófia, 1919-től Hegedüs Katica. Kéthetente jelent meg. A Tanácsköztársaság idején az egyesült párt volt a kiadója. Utolsó száma augusztus 2-án jött ki.
- Pester Lloyd** 1854-ben Budapesten alapított kormánypárti német nyelvű napilap; volt reggeli és esti kiadása. Felelős szerkesztője 1919. március 24-ig Deutsch Ernő, ezt követően Bródi Ernő volt. A Tanácsköztársaság idején mindvégig megjelent, ugyanekkor azonban a leváltott szerkesztők ugyanezen címen Bécsben is kiadtak egy lapot.
- Pesti Futár** 1908-ban Budapesten indított politikai hetilap. Felelős szerkesztője Nádas Sándor. 1919. május 16-án megszüntették.
- Proletártermelés** lásd *Szociális Termelés*
- Szociális Termelés** A Szociális Termelés Népbiztossága által 1919. május 3-án indított heti közlöny; július 2-től a Közoktatásügyi Népbiztosság adta ki, utolsó száma július 27-én jelent meg.
- Szocialista Kereskedők Lapja** A Szocialista Kereskedők Szakszervezetének 1919. április 10-én indított heti közlönye; összesen két száma jelent meg.
- Szocializmus** Az MSZDP 1906-ban indított, havonként megjelenő elméleti folyóirata, első szerkesztője Garami Ernő, majd Kunfi Zsigmond volt. 1918 decembere és 1922 januárja között nem jelent meg.
- Tanácsköztársaság** A magyarországi proletárállam 1919. március 26-án indult hivatalos lapja (elődje a Budapesti Közölny volt), március 29-ig Bársony István volt a felelős szerkesztője. Utolsó száma augusztus 1-én jelent meg.
- Világ** 1910-ben Budapesten indított polgári radikális irányzatú napilap. Felelős szerkesztője Yartin József, 1913-tól 1919. március 23-ig Purjesz Lajos. 1919. április 19-én megszűnt, illetve ezt követően május 24-ig Fáklya címen a Közoktatásügyi Népbiztosság lapjaként jelent meg.
- Világ szabadság** 1898-ban a mezőgazdasági proletariátus számára az MSZDP által Budapesten alapított, általában hetenként megjelenő lap. 1906-ban a Magyarországi Földmunkások Országos Szövetségének lapja lett. Felelős szerkesztője Csizmadia Sándor, később Nyisztor György, 1918 decemberétől 1919 augusztusáig Takács József volt. A Tanácsköztársaság idején július 17-ig naponta, azt követően hetenként háromszor jelent meg. Utolsó száma július 31-én jött ki.
- Volksstimme** 1895-től az MSZDP, majd a Tanácsköztársaság idején az egyesült párt német nyelvű központi lapja. Felelős szerkesztője Buchinger Manó, 1919 februárjától Rothenstein Móric. Hetente háromszor jelent meg, 1919. március 30-tól augusztus 3-ig napilap volt.

A Vörös Katona

1919. január 29-én mint a kommunista proletár katonák lapja indult, március 30-tól a Vörös Hadsereg napilapja (elődje a Déli Hírlap). Április 24-ig hetenként, utána május 4-ig (megszűnésig) naponta jelent meg.

Vörös Újság

a KMP 1918 decemberében indított központi lapja. Felelős szerkesztője Jancsó Károly, majd Rudas László. 1919. január 21-ig hetente kétszer, azt követően háromszor jelent meg. A Tanácsköztársaság idején az egyesült párt délutáni hivatalos napilapja lett. Utolsó száma augusztus 3-án jelent meg.

RÖVIDÍTÉSEK JEGYZÉKE

ÁFOSZ	=	Általános Fogyasztási Szövetkezet
BN	=	Belügyi Népbiztosság
cs.	=	csoport
f.	=	fond
FN	=	Földművelésügyi Népbiztosság
HL	=	Hadtörténeti Levéltár
HM Eln.	=	Hadügyminisztérium Elnöksége
HN	=	Hadügyi Népbiztosság
IKTOSZ	=	Ipari és Közlekedési Tisztviselők Országos Szövetsége
IN	=	Igazságügyi Népbiztosság
K	=	korona
KeN	=	Közellátási Népbiztosság
KMP	=	Kommunisták Magyarországi Pártja
KN	=	Közoktatásügyi Népbiztosság
KTE	=	Kormányzótanács Elnöksége
ME	=	Miniszterelnökség
MÉMOSZ	=	Magyarországi Építőmunkások Országos Szövetsége
MMTVD	=	A magyar munkásmozgalom történetének válogatott dokumentumai
MNN	=	Munkaügyi és Népjóléti Népbiztosság
MSZDP	=	Magyarországi Szociáldemokrata Párt
NT	=	Népgazdasági Tanács
OK/b/P	=	Oroszországi Kommunista (bolsevik) Párt
OL	=	Magyar Országos Levéltár
OMGE	=	Országos Magyar Gazdasági Egyesület
OSZDMP	=	Oroszországi Szociáldemokrata Munkás Párt
ő. e.	=	őrzési egység
PI Arch.	=	Párttörténeti Intézet Archívuma
PN	=	Pénzügyi Népbiztosság
RN	=	Ruszin Népbiztosság
Rpgy	=	Röpiratgyűjtemény

RT	=	Részvénytársaság
SZKIB	=	Szövetséges Központi Intéző Bizottság
SZKP	=	Szovjetunió Kommunista Pártja
SZN	=	Szociális Termelés Népbiztossága
TK	=	Tanácsköztársaság
VKM	=	Vallás- és Közoktatásügyi Minisztérium

ILLUSZTRÁCIÓK JEGYZÉKE

Népbiztosok

1. Kun Béla	21. Kondor Bernát
2. Garbai Sándor	22. Kunfi Zsigmond
3. Dovcsák Antal	23. Ládai István
4. Ágoston Péter	24. Landler Jenő
5. Alpári Gyula	25. Lengyel Gyula
6. Bajáki Ferenc	26. Lukács György
7. Bokányi Dezső	27. Mausz Rezső
8. Bolgár Elek	28. Nyisztor György
9. Böhm Vilmos	29. Pogány József
10. Csizmadia Sándor	30. Rákosi Mátyás
11. Erdélyi Mór	31. Rónai Zoltán
12. Fiedler Rezső	32. Stefán Ágoston
13. Guth Antal	33. Szabados Sándor
14. Hamburger Jenő	34. Szabó Oreszt
15. Haubrich József	35. Szamuely Tibor
16. Hevesi Gyula	36. Szántó Béla
17. Horovitz Jenő	37. Székely Béla
18. Illés Artúr	38. Vágó Béla
19. Kalmár Henrik	39. Vántus Károly
20. Kelen József	40. Varga Jenő

Jegyzők

41. Bihari Mihály	44. Seidler Ernő
42. Bíró Dezső	45. Vincze Sándor
43. Révész Mihály	

Hasonmások

46. A két párt egyesülése, a kormány átvétele és a proletárdiktatúra kikiáltása ügyében 1919. március 21-én tartott értekezlet jegyzőkönyve
47. Részlet a Forradalmi Kormányzótanács 1919. április 7-i ülésén készült jegyzőkönyvből
  - a) sztenogram
  - b) szó szerinti jegyzőkönyv
  - c) szerkesztett jegyzőkönyv
48. Részlet a Forradalmi Kormányzótanács Politikai Bizottságának 1919. április 23-i ülésén készült jegyzőkönyvből
  - a) sztenogram
  - b) szerkesztett jegyzőkönyv
49. A Forradalmi Kormányzótanács Gazdasági Bizottságának 1919. április 15-i üléséről készült szó szerinti jegyzőkönyv (Részlet)

50. A Forradalmi Kormányzótanács CXIX. sz. rendeletének fogalmazványa a munkásmozgalmi (proletár) múzeum létrehozásáról, 1919. június 21.
51. A Forradalmi Kormányzótanács LXIX. sz. rendeletének fogalmazványa a helyi ipari termelési tanácsok felállításáról, 1919. április 20.
52. A Forradalmi Kormányzótanács Elnöksége által használt előadóív
53. A Magyarországi Szocialista Szövetséges Tanácsköztársaság Alkotmányának tervezete (Részletek)

Az ülések színhelyei

54. A Sándor-palota, a Forradalmi Kormányzótanács üléseinek színhelye
55. A szovjetház, a Forradalmi Kormányzótanács egyes üléseinek és több más fontos tanácskozásnak a színhelye

PROTOKOLLE DES REVOLUTIONÄREN REGIERUNGSRATES DER UNGARISCHEN RÄTEREPUBLIK VON 1919

Die bürgerlich-demokratische Revolution vom Oktober 1918 vermochte die die ungarische Gesellschaft schon seit langem plagenden Grundfragen nicht zu lösen, die infolge der Kriegsniederlage durch weitere Probleme erschwert wurden. Zur gleichen Zeit hat die im November 1918 zustande gekommene Kommunistische Partei Ungarns (KMP) die Nachfolge des Beispiels der Großen Sozialistischen Oktoberrevolution als Ausweg bezeichnet. Das Programm der Partei hat bei weiten Massen der Arbeiterklasse und der Bauernschaft Anklang gefunden. Von Anfang des Jahres 1919 an haben die Arbeiterräte im wesentlichen schon in mehreren Komitaten und Städten die örtliche Macht übernommen. Der Krise der bürgerlichen Regierung setzte die vom französischen Oberstleutnant Vix am 20. März überreichte Entente-Note die Krone auf, die die auch als Landesgrenze bezeichnete neue Demarkationslinie bestimmte. Die bürgerliche Regierung dankte ab und war bereit, ihren Platz einer sozialdemokratischen Regierung zu übergeben. Von sich aus übernahmen aber die Führer der Sozialdemokratischen Partei nicht die Regierungsbildung. So kam es im Ergebnis der zur Wiederherstellung der Einheit der Arbeiterparteien schon früher begonnenen Verhandlungen am 21. März, frühnachmittags, zur Vereinbarung der kommunistischen und sozialdemokratischen Führer. Sie erklärten, daß sich die beiden Parteien vereinigen und im Namen des Proletariats die totale Macht übernehmen werden.

Sie wandten sich mit einer Proklamation an die Völker Ungarns und der Welt. Zusammen mit der Vereinbarung über die Vereinigung kann dieses Dokument als ein Grunddokument der Räterepublik betrachtet werden, indem es zum erstenmal die Aufgaben und Befugnisse des Revolutionären Regierungsrates zusammenfaßte. Es stellte u.a. fest: „Im Auftrage der Partei übernimmt der Revolutionäre Regierungsrat die Regierungsmacht. Es wird Pflicht des Rates sein, die Arbeiter-, Bauern- und Soldatenräte im ganzen Lande auszubauen . . .“ Das Dokument proklamierte ferner, daß Ungarn sich in eine Räterepublik umwandelt habe, und unverzüglich mit der Vorbereitung und Verwirklichung des Sozialismus, Kommunismus beginne; es handelte von der Sozialisierung, der Durchführung der mit der Vergenossenschaftlichung verbundenen Bodenreform, der Organisierung der Armee des Proletariats, es sagte den äußeren und inneren Feinden des proletarischen Staates den Kampf an, und rief alle Arbeiter sowie Bauern auf, „ . . . zu arbeiten, zu produzieren, bzw. der Armee des Proletariats beizutreten, Schweiß oder Blut für den Triumph der Idee zu opfern“. Die Proklamation bot dem Proletariat Sowjetrußlands ein Waffenbündnis an, rief die Völker der benachbarten Länder und der Ententemächte zum gemeinsamen Kampf auf, und wandte sich indes auch eigens an die Arbeiter Deutsch-Österreichs und Deutschlands mit dem Aufruf, dem ungarischen Beispiel zu folgen, „ . . . mit Paris zu brechen und sich mit Moskau zu verbünden . . .“

Beachtenswert ist die Benennung Revolutionärer Regierungsrat, die die Lage genau dargestellt hat: in der Tat hat diese Körperschaft das Land regiert, und zwar auf revolutionäre Weise; sie war mehr als der für ihren Rechtsvorgänger betrachtete Ministerrat, und die erfolgte Veränderung hätte sich in der Benennung Rat der Volkskommissare wohl nicht restlos widerspiegelt. In der ersten Periode war der Revolutionäre Regierungsrat das höchste Organ sowohl der Staatsmacht als auch der Staatsverwaltung, ein Organ, das den ungarischen Staat des Proletariats innerhalb des Landes und auch gegenüber anderen Ländern als Einziges repräsentierte. Notwendigerweise hat sich die Lage so gestaltet, da das Parlament bereits 1918 aufgelöst und nach der Abdankung Mihály Károlyis der Posten des Präsidenten nicht besetzt wurde. Der Regierungsrat entschied über allen jenen Fragen, die eine Regelung auf Gesetzesebene erforderten. Bei Gnadenakten übte er die Funktion des Staatspräsidenten aus. Er ernannte die Leiter der Organe mit Landesbefugnis bzw. der Zentralorgane.

Nach dem im Juni abgehaltenen Kongreß der Landesversammlung der Räte, infolge der Bildung des Föderativen Zentralen Verwaltungsausschusses änderte sich gewissermaßen seine Rechtslage; seine anregende und lenkende Rolle verblieb aber durchgehends determinierend.

Darüber hinaus verrichtete er bis zum ebenfalls im Juni stattgefundenen Parteitag teils auch die Aufgaben der zentralen Führung der Partei. Das folgte einerseits daraus, daß zur Zeit der Vereinigung

der beiden Parteien keine neue Parteiführung gewählt wurde, andererseits waren die hervorragendsten Leiter der beiden früheren Parteien ohnehin Mitglieder des Regierungsrates.

Im Mittelpunkt der Tätigkeit des Regierungsrates stand die Frage der Macht. Diese ist die Grundfrage jeder Regierung, damals war aber die Schaffung einer völlig neuen – sich bloß auf die Erfahrungen der Pariser Kommune und Sowjetrußlands stützenden – Gesellschaftsordnung an der Tagesordnung, man mußte ein neues Machtsystem herausformen und in Gang bringen, und es kam, nicht zuletzt, eine solche Klasse der Gesellschaft in den Besitz der Macht, die hinsichtlich des Regierens über keine, oder über nur bescheidene Erfahrungen verfügte. Diese große Aufgabe mußte während der in die Konterrevolution mündenden Aktionen der früheren Machthaber, inmitten der Interventionen der Entente gelöst werden. Auch unter den Mitgliedern des Regierungsrates herrschte keine völlige Einheit; die neue Ordnung formte sich im Feuer der Auseinandersetzungen zwischen den, verschiedenen Richtungen angehörenden Führern der früheren Sozialdemokratischen Partei und den Kommunisten heraus. Die Führer der Räterepublik nahmen das alles im Bewußtsein auf sich, daß ihr Kampf integrierender Teil der Weltrevolution sei, daß von Sowjetrußland eine unmittelbare Hilfe kommen werde und sich bald auch andere Länder anschließen werden.

Vom Gesichtspunkt der Weiterentwicklung der Revolution war die Gestaltung der internationalen Lage sowie der diplomatischen Beziehungen von Anfang an von großer Bedeutung. Während der Beratungen war die Möglichkeit der von Sowjetrußland zu erwartenden Hilfe ständig an der Tagesordnung, und in diesem Zusammenhang wurden auch die Lage in der Westukraine, die Weiterentwicklung der Revolution in Deutsch-Österreich, die Unterstützung der dortigen Bewegungen, die Lage der Bayrischen Räterepublik sowie das Zustandekommen der Slowakischen Räterepublik zur Sprache gebracht. Die Mitglieder des Regierungsrates erhielten laufend Informationen über die internationalen Ereignisse, vor allem über die Arbeiterbewegungen. Die Volkskommissare erörterten den gegenüber Smuts vertretenen Standpunkt, die den Clemenceau-Noten zufolge entstandene Lage, das mit den Tschechoslowaken geschlossene Waffenstillstandsabkommen, die Fragen der Fortsetzung des Verteidigungskrieges.

Die Möglichkeit der Bewahrung der Macht war in entscheidendem Maße durch den Zustand der bewaffneten Körperschaften bestimmt. Von den ersten Tagen seiner Tätigkeit an widmete der Regierungsrat große Aufmerksamkeit dem Ausbau der Rotarmee, der Roten Arbeitermiliz, der inneren Bruchialgewalt. Ein Hauptgebiet der internen Diskussionen war eben die Frage, wer soll die bewaffneten Kräfte lenken, auf welche Weise und in welchen Fällen sollen diese eingesetzt werden.

Vom Gesichtspunkt der Stabilisierung der Macht waren die Durchführung der Wahlen, die Ausarbeitung der provisorischen und später der endgültigen Verfassung, der Ausbau des Systems der neuen Organe der Staatsmacht und Staatsverwaltung von nicht geringerer Bedeutung. In der Geschichte des Landes kam er erstmalig zur Abhaltung von allgemeinen und gleichen Wahlen. Ebenfalls zum erstenmal wurde damals eine einheitliche, schriftliche Verfassung für Ungarn ausgearbeitet. Es kam zur Ausarbeitung einer nachdrücklich föderativen Verfassung, die die Ansprüche der zusammenlebenden Nationen, die Sicherung ihrer Rechte weitgehend berücksichtigte. Während der Beratungen des Regierungsrates wurden diese Fragen genauso eingehend erörtert, wie die mit der Errichtung und Wirksamkeit des Föderativen Zentralen Verwaltungsausschusses, des Volkswirtschaftsrates, der Volkskommissariate, anderer Institutionen mit Landesbefugnis, aber auch der örtlichen Organe zusammenhängenden Fragen.

Die Unterhaltung von Beziehungen zu den besetzten Territorien, die Möglichkeit und die Formen der politischen und materiellen Hilfeleistung wurden wiederholt zur Sprache gebracht.

Mit großer Verantwortung beschäftigte man sich mit dem Ausbau der Organisation des Justizwesens, der Errichtung und Funktion der revolutionären Gerichtshöfe sowie mit der Ausübung des Rechtes auf Gnadenerteilung.

Der Regierungsrat hat seine Verordnungen über die Schaffung sozialistischer Eigentumsverhältnisse bereits auf seinen ersten Sitzungen ausgearbeitet und verabschiedet. Rasch löste er die Überführung in Gemeineigentum der Fabriken, Banken, Bodenbesitzes, des Handels und der verschiedenen Institutionen. Die Tätigkeit, zentrale Lenkung und Kontrolle dieser standen durchgehends auf seiner Tagesordnung.

Im Rahmen der Tätigkeit des Regierungsrates nahmen die sozialpolitischen Maßnahmen (Sozialversicherung, ärztliche Behandlung, Mutter- und Kinderschutz, gerechte Verteilung der Wohnungen, Hilfeleistungen) einen bedeutenden Platz ein.

Auf eine völlig neue Grundlage wurde die Entlohnung fast aller Kategorien der erwerbsfähigen Bevölkerung gestellt. In diesem Zusammenhang wurde eine großartige Statusregulierung durchgeführt.

Die Umgestaltung des Unterrichtswesens, die Organisierung der staatlichen Propagierung des Sozialismus, die Unterstützung der sozialistischen Kultur standen durchwegs auf der Tagesordnung. Zur Überführung in Gemeineigentum der in Privathand befindlichen Kunstschatze wurden Kommis-

sionen gebildet, das Museum des Proletariats, die Sammlung der Andenken der Arbeiterbewegung wurden organisiert. Wiederholt beschäftigte man sich mit der Frage der Trennung von Kirche und Staat, zur Sicherung der Tätigkeit der Kirchen wurden Maßnahmen getroffen.

Die Frage der Macht rückte einigemal besonders zugespißt in den Vordergrund.

Anfang Mai erlebte die Diktatur ihre erste große Krise. Um diese Zeit verschärften sich die Folgen davon, daß die rumänische königliche Armee, den Waffenstillstandsvertrag verletzend, am 16. April zum Angriff ansetzte, die tschechischen bourgeoisen Heere am 27. April ihren Vorstoß begannen, die französischen und jugoslawischen Interventionstruppen weitere Gebiete okkupierten, und daß es an mehreren Punkten des Landes zu konterrevolutionären Aktionen kam; am 12. April haben die ungarischen Konterrevolutionäre in Wien ihre Zentrale, das Antibolschewistische Komitee gegründet. All das hatte zur Folge, daß die Rechte in der Nacht vom 1. bis 2. Mai kategorisch die Forderung stellte, der Regierungsrat soll zurücktreten. Nach einer Unterredung mit den Vertretern der Arbeiterschaft und der Armee entschied sich der Regierungsrat, an seinem Platz zu bleiben und den Verteidigungskampf fortzusetzen.

Eine neue Krisenlage entstand Ende Juli, als sich infolge der diplomatischen und militärischen Aktionen der Entente der Druck der Rechten erneut verstärkte und sich ihnen nun auch die Zentristen anschlossen. Infolgedessen beschloß der am 1. August zusammengetretene Regierungsrat seine Abdankung.

Der Budapester Arbeiterrat nahm diesen Beschluß zur Kenntnis. Auch die ermüdete Arbeiterklasse des von der Intervention bedrängten Landes war nicht mehr so einheitlich, wie zur Zeit der Maikrise: sie gab den Kampf auf. Der Regierungsrat übergab seinen Platz der Gewerkschaftsregierung, die auch den Ententemächten annehmbar schien.

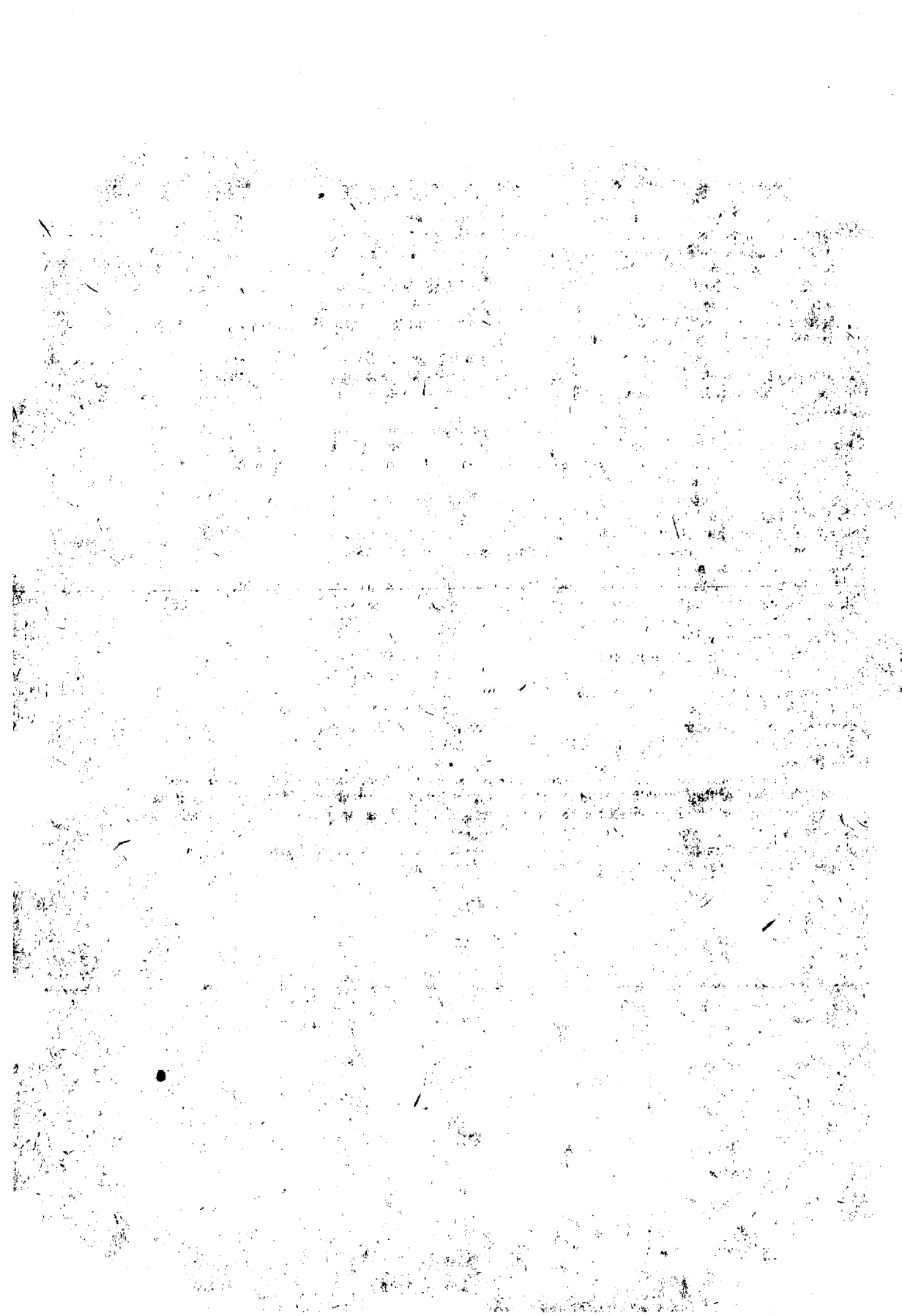
Von 44 Sitzungen überlebten uns Protokolle. Laut einer, am 12. April getroffenen Entscheidung betätigten sich innerhalb des Regierungsrates eine Zeitlang auch ein politischer und ein wirtschaftlicher Ausschuß. Der politische Ausschuß tagte zweimal, der Wirtschaftsausschuß hielt sechs Sitzungen. Es wurden insgesamt 514 Tagesordnungspunkte erörtert, wobei einige Probleme wiederholt auf der Tagesordnung standen.

Von den Beratungen des Regierungsrates wurden in Kurzschrift Notizen gemacht. Auf Grund dieser Stenogramme wurden dann die redigierten Protokolle verfaßt. Im Band werden sowohl im Wortlaut über alle Sitzungen in Kurzschrift aufgenommenen, als auch die redigierten – uns überbliebenen – Protokolle veröffentlicht.

Die Protokolle werden in chronologischer Reihenfolge publiziert, und sie sind mit einer laufenden Nummer versehen. Die über dieselbe Sitzung aufgenommenen redigierten bzw. stenographierten Protokolle sind unter der gleichen laufenden Nummer mit einem a- bzw. b-Buchstaben versehen.

Die Handhabung des Bandes erleichtern ein Verzeichnis der Tagesordnungspunkte, Sach-, Personen- und Ortsnamenregister sowie ein Verzeichnis der Preßerzeugnisse, das auch bibliographische Angaben enthält. Über die Teilnehmer der einzelnen Sitzungen gewährt eine Tabelle einen Überblick.

Die Benützung des Bandes fördert auch eine einleitende Abhandlung, die außer der Darlegung der Entstehung der Räterepublik vor allem auf institutionshistorische Fragen konzentriert. So beschäftigt sie sich mit der Wirkungssphäre des Regierungsrates, seiner Stellung innerhalb der Staatsgewalt und Staatsverwaltung; sie gibt eine Darlegung seiner Tätigkeit; der von ihm behandelten Organisations- und Geschäftsordnungsfragen; sie analysiert die Gestaltung der Personellen Zusammensetzung des Regierungsrates, sie beschreibt kurz die Laufbahn der Volkskommissare.

**ПРОТОКОЛЫ
РЕВОЛЮЦИОННОГО ПРАВИТЕЛЬСТВЕННОГО
СОВЕТА ВЕНГЕРСКОЙ
СОВЕТСКОЙ РЕСПУБЛИКИ 1919 ГОДА**

Состоявшаяся в октябре 1918 года буржуазно-демократическая революция не смогла решить издавна в венгерском обществе создавшуюся напряженность, в добавок к которой новые проблемы оказывала потерпевшая поражение война. В то же время по примеру Великой Октябрьской социалистической революции в ноябре 1918 года создавшаяся Венгерская Партия коммунистов определила возможность выхода из данного положения. Программа партии нашла отклик в широких массах рабочего класса и крестьянства. С начала 1919 года уже в целом ряде областей и городов власть по сути дела взяли в свои руки Советы рабочих и крестьян. В довершение к кризису буржуазного правительства 20 марта французский подполковник Вискс передал ультиматум Антанты, содержащий отвод венгерских войск за новую демаркационную линию, которая одновременно была провозглашена и границей страны. Буржуазное правительство вышло в отставку, передавая своё место социал-демократическому правительству. Однако руководители Социал-демократической партии сами не решились образовать правительство. Таким образом в интересах восстановления единства партий и в результате ранее уже начатых переговоров 21 марта, сразу же после полудня, было заключено соглашение между руководителями Коммунистической и Социал-демократической партий, которое гласило о том, что две партии объединяются и от имени пролетариата берут власть в свои руки.

Они обратились к народам Венгрии и всего мира с воззванием. Этот документ совместно с соглашением о слиянии двух партий можно расценивать в качестве основного документа Венгерской Советской Республики, в котором впервые объединены задачи и полномочия Революционного Правительственного Совета. В частности в нем закреплено следующее: „По поручению партии Революционный Правительственный Совет берет в свои руки власть. В обязанность Совета вменяется создание рабоче-крестьянских и военных советов . . .” Далее в нем говорится, что Венгрия провозглашается Венгерской Советской Республикой, незамедлительно приступающая к подготовке и осуществлению социализма и коммунизма. В этом документе говорится и о социализации, о проведении земельной реформы при создании кооперативов, об организации пролетарской армии, провозглашая борьбу против внутренних и внешних врагов пролетарского государства и призывая всех рабочих и земледельцев „. . . работать, производить, или вступать в пролетарскую армию и в поте лица, или жертвуя кровью, бороться во имя победы идеи”. В то время как в воззвании говорится о вооруженном союзе с пролетарской Советской Россией, призывая соседние страны и народы стран Антанты к совместной борьбе, особое место уделялось обращению к рабочим Немецкой-Австрии и Германии с тем, чтобы они следовали венгерскому примеру, „. . . порывая с Парижем и вступая в союз с Москвой . . .”

Особого внимания заслуживает наименование Революционного Правительственного Совета, которое верно отражает суть: Этот орган действительно управлял страной, к тому же по революционному; Он был нечто большим, чем его предшественник Совет министров, да и наименование Совета народных комиссаров не отражало бы верно происшедшие изменения. В первый период Революционный Правительственный Совет был одновременно и главным органом власти и главным административным органом, который один представлял венгерское пролетарское государство внутри страны и по отношению к другим странам. Так сложилось обстоятельство в связи с необходимостью, поскольку Государственное собрание было расформировано еще в 1918 году, а после ухода в отставку Михая Каройи, функция председателя Республики была вакантной. Правительственный Совет выносил решения по всем таким вопросам, которые требовали законного урегулирования. По вопросам амнистии он имел полномочия главы государства. Правительственный Совет назначал руководителей государст-

венных и центральных органов. После созванного в июне месяце конгресса Государственного Собрания Советов, с созданием Союзного Центрального Комитета по административным делам, его юридическое положение до некоторой степени изменилось, но его инициаторская и управляющая роль до конца оставалась определяющей.

Помимо всего этого до созванного тоже в июне месяце съезда партии, он выполнял частично и задачи центрального руководства партии. Это с одной стороны проистекало из того, что после слияния двух партий не было выбрано новое руководство партии, с другой стороны, лучшие руководители обеих партий были членами Правительственного Совета.

В центре деятельности Правительственного Совета стоял вопрос власти. Это основной вопрос всех правительств, однако в это время на повестку дня встало осуществление совершенно нового общественного порядка, опираясь лишь на опыт Парижской Коммуны и Советской России. Нужно было сформировать и привести в действие новую административную систему и, не в последнюю очередь, нужно было учесть то, что власть перешла в руки такого класса, который вообще не имел, или если имел, то небольшой опыт в области правления.

Эту значительную задачу пришлось выполнять, наталкнувшись на действия контрреволюции бывших владельцев власти в самый разгар интервенции со стороны стран Антанты. Да и среди членов Правительственного Совета не было полного единства. Новый порядок формировался в ходе острых споров между различными направлениями руководителями бывшей Социал-демократической партии и коммунистами. Руководители Венгерской Советской Республики считались со всем этим, осознавая то, что их борьба является органической частью мировой революции, что они получают непосредственную помощь от Советской России, к оказанию которой скоро должны были примкнуть и другие страны.

Очень важным моментом с точки зрения продолжения революции с самого начала было международное положение и формирование дипломатических связей. На повестке дня заседаний регулярно стояли вопросы получения помощи от Советской России, положение в Западной Украине с этой точки зрения, дальнейшее развертывание немецко-австрийской революции, поддержание тамошних движений, положение Советской Республики в Боварии, образование Словацкой Советской Республики. Члены Правительственного Совета получали регулярную информацию о международных событиях, в первую очередь, о рабочем движении. Народные комиссары обсудили представленную им Смэтсом точку зрения, положение, сформировавшееся вслед за ультиматумом Клемансо, соглашение о перемирии с чехословаками, вопросы продолжения оборонительной войны.

Возможность сохранения власти была в основном predetermined состоянием вооруженных органов. Начиная с первых дней своего существования Правительственный Совет большое внимание уделял организации регулярной Красной Армии, Красной Охраны, внутренних вооруженных сил. Основным вопросом, вокруг которого велись споры — это было именно то, кто и каким образом должен управлять вооруженными силами и в каких случаях можно их использовать.

С точки зрения укрепления власти не малое значение имело проведение выборов, разработка временной, а затем постоянной Конституции, налаживание системы новых органов государственной власти и административных органов. Впервые в истории страны проводились всеобщие, на равных началах, выборы. Также впервые в это время в Венгрии была разработана единая, в письменной форме, Конституция, которая подчеркнуто являлась такой союзнической Конституцией, которая самым серьезным образом учитывала запросы совместно проживающих наций в предоставлении им прав. На заседаниях Правительственного Совета были обсуждены также и вопросы, связанные с созданием и деятельностью Союзнического Центрального Оргкомитета, Совета народного хозяйства, народных комиссариатов и других, государственного значения учреждений и местных органов.

Снова возник вопрос поддержания связей с оккупированными территориями, о возможностях и формах оказания политической и материальной помощи.

Большое внимание уделялось созданию юстиционной организации, созданию и действию революционных трибуналов, практикованию амнистийных прав.

Уже на своем первом заседании Правительственный Совет разработал и издал направленные на осуществление социалистических отношений собственности постановления. В быстром темпе была проведена национализация заводов, банков, земельных владений, торговли и различных учреждений. Их деятельность, центральное управление ими и контроль до конца фигурировала на повестке дня.

В деятельности Правительственного Совета большое место уделялось социально-политическим мероприятиям (социальному страхованию, лечению, охране матери и ребенка, справедливому распределению жилья, пособия).

На новые основы была поставлена оплата труда всех категорий трудящихся. Во взаимосвязи с этим было проведено большое мероприятие по урегулированию статуса.

До конца на повестке дня фигурировали вопросы преобразования просвещения, организации государственной пропаганды социализма, поддержки социалистической культуры. Были сформированы комиссии по обобществлению находящихся в частной собственности сокровищ искусства. Были организованы Пролетарский музей, сбор памятных экспонатов рабочего движения. Правительственный Совет повторно занимался вопросом отделения церкви от государства, было проведено ряд мероприятий для обеспечения действия церквей.

Вопрос власти в некоторых случаях вставал на передний план в обостренной форме.

Диктатура в начале мая пережила свой первый большой кризис. К этому времени развернулись последствия того, что 16 апреля, нарушая соглашение о перемирии, Румынская королевская армия выступила против Советской Венгрии, а затем 27 апреля в наступление перешла и Чехословацкая буржуазная армия, а французские и югославские интервенты захватили новые территории, в то время как в отдельных точках страны развернулись контрреволюционные движения; 12 апреля в Вене венгерские контрреволюционеры создали свою штаб-квартиру под наименованием Антибольшевистский комитет. Вслед за этим, в ночь с 1-го на 2-е мая правые силы решительно потребовали ухода в отставку Правительственного Совета. Правительственный Совет после консультации с представителями рабочих, крестьян и армии вынес решение о продолжении работы и оборонительной борьбе.

Новая кризисная ситуация сформировалась в конце июня, когда в результате дипломатических и военных действий Антанты, снова усилилось давление правых сил, но на этот раз уже вместе с центристами. Вслед за этим 1-го августа Правительственный Совет решил уйти в отставку.

Будапештский Рабочий Совет принял к сведению это решение. Да и уставший от контрреволюционного натиска рабочий класс страны уже не был столь един, как во время майского кризиса; он отказался от борьбы. Правительственный Совет передал свое место профсоюзному правительству, которое оказалось приемлемым и для стран Антанты.

Сохранились протоколы 44 заседаний Правительственного Совета. На основе вынесенного 12 апреля решения в рамках Правительственного Совета одно время действовали политический и экономический комитеты. Было проведено два заседания политического и шесть заседаний экономического комитетов. Всего было обсуждено 514 пунктов повестки дня, однако отдельные проблемы фигурировали повторно.

Переговоры Правительственного Совета записывались стенографически. На основе этих стенограмм составлялись отредактированные протоколы. Мы публикуем в томе полный дословный и отредактированный текст сохранившихся протоколов.

Протоколы мы ошибковали и пронумеровали в хронологическом порядке. Стенографированные и отредактированные протоколы одного и того же заседания публикуются под одним порядковым номером при обозначении букв а или б.

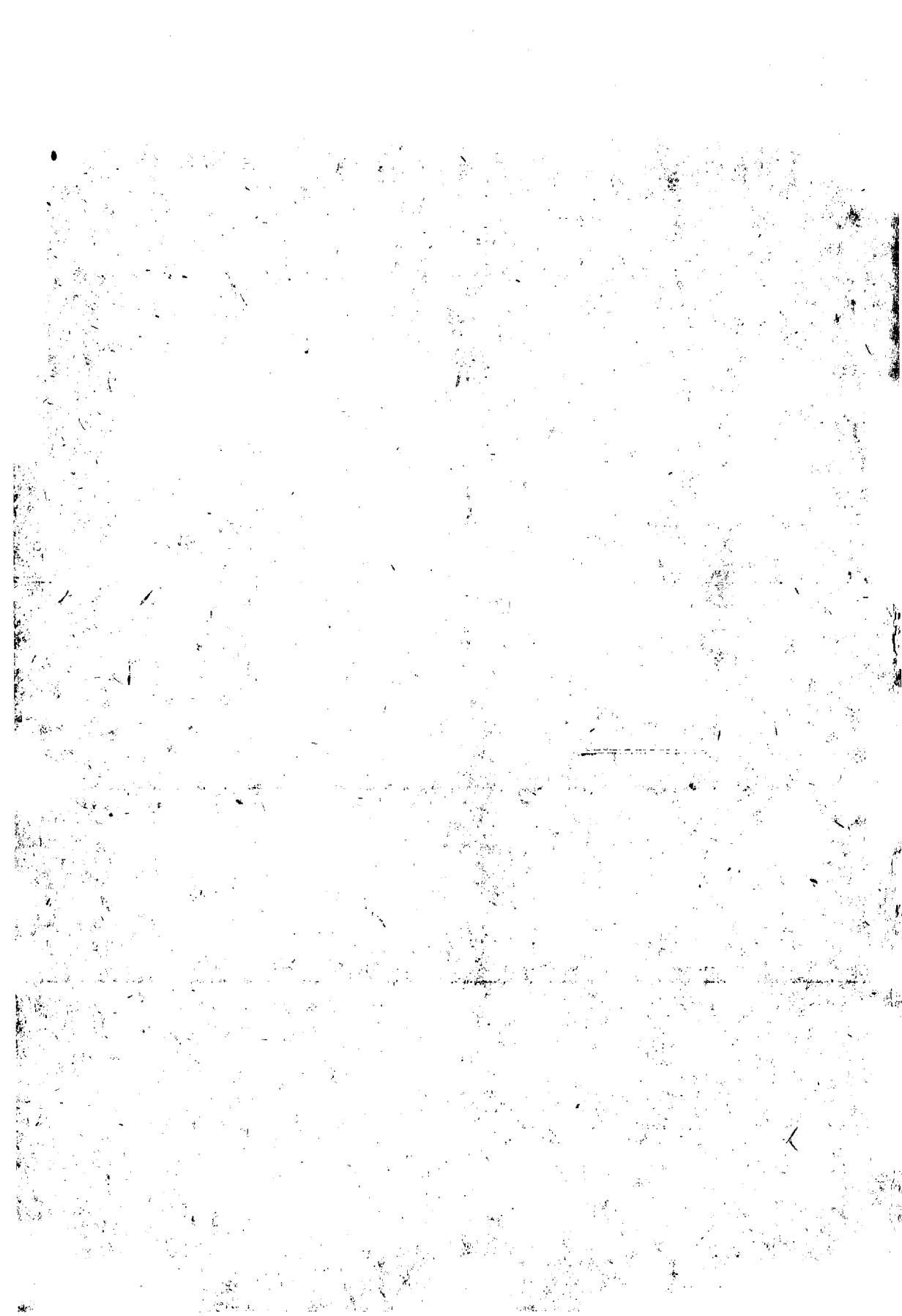
Использованию тома способствует список пунктов повестки дня, предметные указатели, указатели лиц и местности, а также список, содержащий библиографические данные и органы печати. Прилагаемая таблица даёт обзор участников отдельных заседаний.

Использованию тома способствует и вводная монография, сконцентрированная не только на образование Венгерской Советской Республики, но в основном на вопросы, связанные с историей учреждений. Соответственно этому в монографии говорится о полномочиях Революционного Правительственного Совета, о его месте в государственном и административном практировании власти; о его деятельности; об организационных вопросах, вопросах регламента. В монографии даётся анализ формирования состава Правительственного Совета, и краткое описание трудового пути народных комиссаров.

A kiadásért felelős az Akadémiai Kiadó és Nyomda főigazgatója
Felelős szerkesztő: Tárnok Irén – Műszaki szerkesztő: Merkly László
Terjedelem: 52,5 (A/5) ív + 28 oldal melléklet
AK 2309 k 8688

86.14718 Akadémiai Kiadó és Nyomda – Felelős vezető: Hazai György

A Magyar Országos Levéltár 13 kötetben teszi közzé a magyar kormány 1867—1919 között tartott testületi üléseinek jegyzőkönyveit. A Minisztertanács a felelős minisztérium alakításáról szóló 1848: III. tc. alapján mint a végrehajtó hatalom legfőbb testületi szerve működött. Döntött a kormányzat legkülönbözőbb (politikai, gazdasági, kulturális, személyi) ügyeiben, illetve azok egy részét uralkodói, államfői döntésre készítette elő. A Minisztertanács jegyzőkönyvei dualizmus és forradalmak kori történelmünk egyik legfontosabb forráseggyüttesét alkotják.

A kiadványsorozat kötetei bőséges apparátus kíséretében közlik a jegyzőkönyvek történeti értékű pontjait. A tárgyi-magyarázó jegyzetek feldolgozzák az ügyek előkészítésére és utóéletére vonatkozó legfontosabb egyéb levéltári forrásokat is.

Az egyes köteteket kormányzat-történeti bevezető tanulmány és névanyagappendix egészíti ki.

AKADÉMIAI KIADÓ
BUDAPEST

Ára: 172,— Ft

ISBN 963 05 4189 0